

II. TURIZMUS ÉS BIZTONSÁG NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

PANNON
EGYETEM
NAGYKANIZSAI
KAMPUSZ

II. TURIZMUS ÉS BIZTONSÁG NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

TANULMÁNYKÖTET

PANNON EGYETEM
NAGYKANIZSAI KAMPUSZ
2017

A konferencia fővédnöke:

Dr. Pintér Sándor, Magyarország Belügyminisztere
Dr. Seszták Miklós, Nemzeti Fejlesztési Miniszter

A konferencia védnökei:

Papp Károly, r. altábornagy, rendőrségi főtanácsos,
országos rendőrfőkapitány
Prof. Dr. Gelencsér András, rektor, Pannon Egyetem

A konferencia tudományos bizottságának tagjai:

Dr. Birkner Zoltán, Dr. Ernszt Ildikó, Dr. Gaál Gyula, Dr. Janza Frigyes
Dr. habil Hautzinger Zoltán, Dr. Keller Krisztina, Dr. Németh Kornél,
Dr. Németh József, Dr. Péter Erzsébet, Dr. Tóth - Kaszás Nikoletta

A konferencia szervezőbizottságának tagjai:

Barabás Enikő, Dr. Birkner Zoltán, Berkesné Rodek Nóra,
Dr. Ernszt Ildikó, Gerencsérné Dr. Berta Renáta, Fülöp Réka,
Dr. Janza Frigyes, Dr. Jaskó Szilárd, Dr. Holczinger Tibor,
Dr. Keller Krisztina, Kiglics Norbert, Kummer Nándor, Dr. Németh József,
Dr. Németh Kornél, Dr. Péter Erzsébet, Torma-Paluska Ágnes,
dr. Tokodi Panna, Dr. Tóth - Kaszás Nikoletta

A konferencia szervezésében közreműködő szervezetek:

Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusza
Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt.
Rendőrség Tudományos Tanácsa
Magyar Rendésettudományi Társaság
MTA Veszprémi Területi Bizottság Kommunikáció Munkabizottsága
MTA CSFK Földrajztudományi Intézet

A kiadványt szerkesztette:

Kiglics Norbert

Lektorálta:

Dr. Birkner Zoltán, Dr. Ernszt Ildikó,
Dr. Fórizs Sándor, Dr. Keller Krisztina,
Dr. Németh József, Dr. Németh Kornél,
Dr. Péter Erzsébet

2017

ISBN 978-963-396-102-5

Tartalom

Előszó	6
Miniszteri köszöntők.....	7
Pintér Sándor	8
Seszták Miklós.....	9
Plenáris előadások.....	11
Hegyaljai Mátyás - Az utasinformációs adatok bűnüldözési célú felhasználása	12
Padányi József - Új típusú biztonsági fenyegetések, Magyarország biztonsága.....	21
Új kihívások a rendészettudomány területén	29
Frei Bendegúz István - Felföldi Péter - Turizmus, közúti közlekedésbiztonság és balesetek Veszprém megyében	30
Fórizs Sándor - A turizmusbiztonság egyes kérdései.....	39
Kaszvár Attila - A terrorelhárítás feladatrendszere a turizmusban.....	48
Kerekes Kitti - Székely Zoltán - Teljesítménymutatók szerepe a határforgalom-ellenőrzés technikai eszközeinek fejlesztésében - az iBorderCtrl projekt	56
Kertész Richárd - Önfeledt szórakozás biztosítása, egy kihívásokkal teli tömegrendezvényen	66
Lukács László - Balogh Zsuzsanna - Turisztikai létesítmények, események robbantásos fenyegetettsége.....	73
Németh József - Közúti közlekedési balesetek Magyarországon 2010-2015, fókuszban a külföldiek	85
Ritecz György - Turizmus és a terrorizmus a számok tükrében.....	90
Szabó Lajos - Lasz György - Rendezvény biztosítások tervezésének új követelményei.....	99
Szabó László András - Turista vagy áldozat. Profit kontra biztonság.....	110
Tózsér Erzsébet - Fridrich Andrea Cecília - Borbély Zsuzsanna Ügyfélszolgálati szemlélet a szervezeti kultúrában	119
Vári Vince - A nyomozás szerepének változása az új Be. kódexben.....	128
Turizmusbiztonság aktuális kérdései	139
Gyuricza László - A turizmus és biztonság kérdése a Krím félsziget annektálása kapcsán.....	140
Jamrik Péter - Legyen a Balaton Európa legbiztonságosabb tava!	150

Sólyomfi Andrea Hanna

Turizmus és biztonság, turizmusbiztonság Budapest Belvárosában, az V. kerületben 158

Molnár Csilla - Szilágyi Tivadar - A turizmus a vidékbiztonság fókuszában..... 167

Vass Lucia - Turizmus és biztonság kérdése egy kisváros gyakorlatában –

Biztonságos fesztivál Tökölön 177

A turizmus aktuális kérdései I. 189

Kátay Ákos - A vagyonbiztonság kommunikálása Magyarország szállodáiban 190

Oláh Péter Károly - Erdélyi Éva - Szalók Csilla - Papp Éva Marianna - Turizmus szakos hallgatók online fogyasztási szokásai 202

Péter Erzsébet - Egy Szervezet, mennyire szervezett?-Az emberi tőke igényeinek központi szerepe a vállalati kultúrában..... 211

Péter Erzsébet - Dilemma: menni vagy maradni? Változó igények, átalakuló pihenési szokások..... 219

Polcsik Balázs - Győri Ferenc - Az olimpia mint sportturisztikai termék „a magyarországi pályázat támogatottsága” 226

Szeidl Klaudia - Aubert Antal - A Szelidi-tó turisztikai kínálatának fejlesztési szükségletei egy vendégkörfelmérés alapján 235

Tóth Éva - Poór Judit - Besenyei Dávid - A szálláshely regisztrálók összehasonlító elemzése egy hévízi szállodában 244

A turizmus aktuális kérdései II..... 252

Czira Tamás - Sütő Attila - A hazai turizmus ágazat éghajlati kitettség, sérülékenységi és alkalmazkodóképességi területi különbségeinek vizsgálata 253

Fekete Mátyás - A FATOSZ és a TUTSZ a hazai turizmusban 263

Héder Klára - „Ha utazom, akkor posztolok is...” avagy kognitív torzítások a megfigyelés percepciójában 272

Horváth Andrea - Turisztikai szolgáltatók környezeti és társadalmi felelősségvállalása dél-dunántúli esettanulmányok példáján..... 279

Kovács Gábor - Az együttműködés, mint vezetői filozófia..... 287

Máhr Tivadar- Birkner Zoltán- Berkesné Rodek Nóra - Települések új dimenziói 298

Marton Zsuzsanna - Birkner Zoltán - Keller Krisztina - Marketingkampány a „fájdalmas hónapok” feledtetéséhez – kríziskommunikáció a turizmusbiztonság visszaállításában 309

Mátyás Szabolcs - Turizmus és jogsértés 317

Tourism and security324

Bacsi Zsuzsanna - Cultural diversity and tourism competitiveness 325

Berkesné Rodek Nóra-Birkner Zoltán - Máhr Tivadar - CSR activities of the tourism providers 337

Biermann Margit - Németh Kornél - Flexibility and security? -Characteristics of employment
a in tourism around Lake Balaton..... 344

Bogáromi Eszter - Malota Erzsébet - Perception of Hungary in terms of security and touristic
destination choice - country image of Hungary in 8 countries 353

Csutak Zsolt - Terror and Sightseeing- Some odd features of an asymmetric world..... 362

Ernszt Ildikó - Children on the unmerciful market of sex tourism 370

Orbán József - Identification challenges in tourism - Enhancing security with Bayesian methods 378

Péter Erzsébet - Bacsi Zsuzsanna- Kovács Ernő - Lelkóné Tollár Ildikó
The innovative effects of lean management on human resource motivation and on the success
of small and medium enterprises in Zala county 386

Péter Erzsébet - Keller Krisztina-Németh Kornél - Lelkóné Tollár Ildikó
Integrating health literacy into work and relaxation 392

Tokodi Panna - The legislative environment of tourism security 398

Tóth-Kaszás Nikoletta - Keller Krisztina - Péter Erzsébet - Ernszt Ildikó
Tourism at the border region - Examination of the touristic recognition of Letenye region 406

E-poszter414

Alammari Ali – Khalif Abdussalam Ashour – Dunay Anna
Tourism in Libya - Barriers of Development..... 415

Ali Alammari – Ghazala Othman - Emese Tatar - Economic development in Libya 424

Lelkóné Tollár Ildikó - Turizmus ágazathoz kapcsolódó mikro-kis és közepesvállalkozások
számveteli politikája..... 430

Lelkóné Tollár Ildikó - Középiskolai diákok kikapcsolódási szokásainak és motivációs
tényezőinek összehasonlítása..... 440

Pásztor Márta Zsuzsanna - Petó István - Popovics Attila - Béres-Virág Ágnes
Információbiztonsági kihívások a smart turizmusban 449

Pokrócos György - Publicising the police image 461

Előszó

A kiadvány, amit a kezében tart a Rendőrség Tudományos Tanácsa, a Magyar Rendészettudományi Társaság és a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusza, az MTA Veszprémi Területi Bizottság Kommunikáció Munkabizottságának és az MTA CSFK Földrajztudományi Intézetének közreműködésével, 2017. december 1-én megrendezésre került II. Turizmus és biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia kiadványkötete.

A második alkalommal megrendezésre kerülő konferencia legfontosabb célja az volt, hogy a biztonság és a turizmus területén létrejött legújabb hazai és nemzetközi eredményeket a szakértő közönség számára hozzáférhetővé tegye.

További célként tűztük ki, hogy a rendezvény teret adjon a szakmában dolgozó szakembereknek, kutatóknak, a kormányzati szektor képviselőinek, a felsőoktatási intézmények munkatársainak, a téma iránt érdeklődő valamennyi kollégának, szakértőnek a kapcsolatteremtéséhez.

A kiadvány egyfajta útmutatóként kíván szolgálni mindazok számára, akik alaposabban szeretnének elmélyülni, új ismereteket szerezni a témát érintő hazai és nemzetközi kérdésekben.

A konferencia fővédnökei:

- Dr. Pintér Sándor, Magyarország belügyminisztere
- Dr. Seszták Miklós, Nemzeti Fejlesztési miniszter

A konferencia védnökei:

- Prof. Dr. Gelencsér András, egyetemi tanár, a Pannon Egyetem rektora
- Papp Károly, r. altábornagy, rendőrségi főtanácsos, országos rendőrfőkapitány

Tisztelettel,
a Konferencia Szervezőbizottsága

Zalakaros, 2017. december 1.

Miniszteri köszöntők

Miniszteri köszöntő - Dr. Pintér Sándor

Tisztelt Konferencia!

Az elmúlt évi sikeres kezdeményezés folytatásaként az idén is megrendezésre kerül a „Turizmus és biztonság” című konferencia. A rendezvényt létrehozó szervezőknek - a Rendőrség Tudományos Tanácsának, a Magyar Rendészettudományi Társaságnak, a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampuszának, a Magyar Turisztikai Ügynökségnek, az MTA Veszprémi Területi Bizottságának és az MTA CSFK Földrajztudományi Intézetének gratulálok e nagyszerű program megvalósításáért.

A nemzetgazdaság hatékony és sikeres működése szempontjából elengedhetetlen, hogy kutatásokkal, fejlesztésekkel, a rendészettudomány új eredményeivel segítsük a kormányzati szervek tevékenységét, tovább erősítsük Magyarország egyre elismertebb biztonságát, hazánk turisztikai vonzerejét.

Kiemelt feladatunk, hogy a turisták biztonságát szavatoljuk annak érdekében, hogy Magyarország továbbra is vonzó legyen az ide látogatóknak, a pihenni vágyóknak. E kihívásra a turizmusban érintett szervezetekkel és iparági szereplőkkel együttműködve, a tudományos eredményeket felhasználva kell megalapozott válaszokat adnunk.

A legújabb tudományos eredmények bemutatására, a gyakorlati tapasztalatok megvitatására jó alkalom - a már második alkalommal megrendezésre kerülő - nemzetközi tudományos konferencia.

Az idei évi rendezvényük lebonyolításához sok sikert kívánok Önöknek. Teljesüljenek reményeik és legyen minden évben a szakmai-tudományos rendezvények kiemelkedő eseménye a „Turizmus és biztonság” című konferencia.

Budapest, 2017. december 1.

Dr. Pintér Sándor
belügyminiszter

Miniszteri köszöntő - Dr. Seszták Miklós

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia fővédnökeként köszöntöm Önöket.

Engedjék meg, hogy egy Szabó Zoltán idézetet küldjek önöknek. „Annak, aki jól ismeri Magyarországot részeinek képét, tájainak gazdagságát, városainak jellegét, a hazai föld szebb lesz, tágasabb lesz, nagyobb lesz, tehát kedvesebb is lesz. Több féltése és több terve fog kapcsolódni ehhez a szóhoz: Magyarország.”

Ez, a Szabó Zoltán által megfogalmazott hazafiság hívta ma Önöket egybe. A hazaszeretet a turizmus alapja. Büszkék vagyunk Magyarországra és szeretnénk minél többeknek megmutatni, hogy milyen csodálatos helyen élünk.

Hazánkat ideális úti céllá teszi

- központi elhelyezkedésünk,
- kivételes természeti látnivalóink,
- változatos természeti értékeink,
- legendás történelmünk,
- színes kultúránk,
- épített örökségünk,
- messze földön híres vendégszeretetünk.

Magyarországon minden adott ahhoz, hogy a turizmus a gazdaság motorja legyen: stratégiai fontosságú ágazatként kezeljük.

Az eredmények pedig önmagukért beszélnek: már 2016 is rekordév volt, de 2017 még az előzőnél is erősebbnek ígérkezik.

Szép, szerethető és biztonságos országunkba szívesen jönnek a turisták. De nem szabad elfelejtenünk, hogy a világ turizmusában az elmúlt években rendkívül jelentős változások következtek be.

Lao Ce kínai filozófus mondta:

„Nemcsak azért vagyunk felelősek, amit teszünk, hanem azért is, amit nem teszünk meg.”

A nemzetközi terrorizmus veszélyforrását nagyon komolyan kell vennünk. Napjainkra a turizmus biztonsága meghatározó jelentőségű prioritássá vált. A terrorizmus, a regionális háborúk miatt a turisták úti cél választását

alapvetően meghatározza, hogy mennyire biztonságos a kiválasztott célország. Azokon a helyeken, ahol az emberek biztonságérzete csökken, visszaesik a turizmus is.

Amennyiben egy ország nem rendelkezik hatékony megelőzési stratégiával, vagy nem működik megfelelően a rendészeti rendszere, akkor sem a lakosság, sem az oda látogató nem érzi magát biztonságban.

Azok az országok lesznek képesek hosszú távon eredményesen teljesíteni a turistákért folyó versenyben, amelyek bátor lépéseket tesznek a biztonságuk megőrzéséért.

A második alkalommal megrendezésre kerülő Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia legfontosabb célja, hogy hozzáférhetővé tegye a biztonság és a turizmus területén megszületett legújabb hazai és nemzetközi eredményeket. Kívánom, hogy a tanácskozás olyan együtt gondolkodásra ösztönözze a turisztikai szakmában dolgozó szakembereket, kutatókat, a felsőoktatási intézmények munkatársait, valamint a kormányzati szektor képviselőit, amely hozzájárul az ágazat hosszú távú eredményességének fenntartásához.

Budapest, 2017. december 1.

Dr. Seszták Miklós
nemzeti fejlesztési miniszter

Plenáris előadások

Az utasinformációs adatok bűnüldözési célú felhasználása

Dr. Hegyaljai Mátyás

*Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkár, Belügyminisztérium
e-mail: matyas.hegyaljai@bm.gov.hu*

1. Turizmus és biztonság

A turizmus napjaink annyira meghatározó része az életünknek, hogy az életminőségünket rontja, ha nincs lehetőségünk a szabadidő ilyen célú felhasználásának. A turizmusnak számos formája létezik, de ezen a helyen csak a külföldi elemet is magába foglaló turizmussal foglalkozunk! Ehhez mindenképpen szükség van valamilyen közlekedési eszközre és elengedhetetlen az is, hogy az utazás során átlépjük valamelyik országhatárt. Az életminőségünket szintén meghatározza, hogy az életünk vagy az általunk elvégzett tevékenységek mennyire biztonságosak. Nem vitatható, hogy vannak olyanok, akik kifejezetten a veszélyt keresik, azonban nyugodtan kijelenthetjük, hogy az emberek többsége azért a biztonságra törekszik, így szeret biztonságban utazni és az idejét is biztonságban eltölteni, tehát az utazásai során is egy kiemelt szempontként jelenik meg a biztonság. Nem egyszer tapasztaljuk, ha valahol rendkívüli esemény történik (természeti katasztrófa, tömeges balesetek, időjárási szélsőségek, politikai vagy gazdasági bizonytalanságok, bűncselekmények számának emelkedése, terrorcselekmény), akkor az a turizmuson érezteti először a hatását. Az utazással kapcsolatban szintén elmondhatjuk, hogy minél nagyobb a kockázat, annál kisebb a vonzereje. Ez már az utazási eszközök megválasztásánál kezdődik. A statisztikai adatok azt mutatják¹, hogy a közlekedési eszközök közül a legbiztonságosabb a repülés, hiszen 1946 óta napjainkig tartó periódus során 2017-ben történt a legkevesebb légikatasztrófa. Ennek ellenére mégis talán a legtöbb embernek a repülőgéppel történő utazás jelenti a legnagyobb szorongást. Itt ugyan a légikatasztrófától való félelem a döntő, azonban a polgári légiközlekedésben a baleseteken túl számos szándékos olyan esemény is történt, amikor vagy a repülőgépen követtek el bűncselekményt vagy magával a repülőgéppel követtek el bűncselekményt, esetleg a gépeltérítés okozott légi szerencsétlenséget. Ezek közül az egyik legismertebb és a legtöbb halálos áldozattal járó, 2001. szeptember 11-én történt terrortámadás-sorozat volt az Egyesült Államokban. Az elmúlt évek terrorcselekményei rámutattak arra, hogy egyáltalán nincsenek földrajzi korlátok és Európát sem kerüli el ez a fenyegetés, ezért annak megelőzésére kiemelt hangsúlyt kell fektetni. A határokon átnyúló bűnözés kiemelt veszélyt jelent a társadalom számára, és a nemzetközi bűnözők is rendszeresen használják a repülőjáratokat az utazásaik során. Mivel nemzetközi jelleget öltő bűncselekményeknél a belső és külső aspektusok összefüggenek, így a bűnüldöző szerveknek minél szélesebb együttműködésére és minél magasabb szintű információcserére van szükség.

2. PNR adatok

A világot megdöbbentő terrortámadás után az Egyesült Államok azonnal reagált és kidolgozott egy módszert, amely hozzájárulhat ahhoz, hogy meg lehessen előzni az ehhez hasonló eseteket. Mivel a 2001-ben elkövetett terrortámadásokat polgári repülőjáratokkal követték el, így ez rámutatott azokra a hiányosságokra, amelyek során olyan utasok is felszállhattak a gépekre, akiket alapos ellenőrzés után ki lehetett volna szűrni. A legfontosabb tehát, hogy mindenképpen megakadályozzák a kockázatos személyek feljutását a fedélzetre. A repülőjáratok utasairól a légitársaságok sokkal több adatot kérnek meg, mint más közlekedési eszközök esetében. Az utasokról gyűjtött adatokat a kommunikációs technológia fejlődése lehetővé tette, ezzel párhuzamosan azt is, hogy a korábban nem elemzett adatokat gyűjtsék és elemezzék. 2001. szeptember 11.

¹ <https://aviation-safety.net/graphics/infographics/Fatal-Accidents-Per-Year-1946-2017.jpg> letöltés ideje: 2018. január 20.

óta az Egyesült Államok törvényben követeli meg, hogy a belbiztonsági minisztériumnak előzetesen (még az utazás előtt) meg kell kapnia az Amerikába utazók széles körű személyes adatait (Passenger Name Record – PNR). Ennek elsődleges célja, hogy az amerikai hatóságok ki tudják szűrni a terroristákat, és azokat a személyeket, akik potenciálisan veszélyt jelentenek az ország biztonságára.² Könnyű helyzetben vannak abban az esetben, ha a légitársaság székhelye az Államokban van bejegyezve, hiszen így bármikor dönthetnek úgy, az adatokat a biztonsági szolgálatok részére bocsássák rendelkezésre. Amennyiben azonban más ország viszonylatában gondolkozunk (és ez a légitársaságban bizony elég gyakran megesik), akkor az adatok beszerzéséhez már nemzetközi megállapodásokat kell kötni. Különösen érvényes ez az Európai Unióra, hiszen ott az adatvédelmi rendelkezések miatt ez különösen szenzitív kérdés. Jelen esetben azonban nem az adatkezelési kérdésekre, hanem a bűnüldözéssel kapcsolatos elemekre kívánok koncentrálni. A PNR-adatok a légitársaságok helyfoglalási rendszere által tárolt, a légi utasokra vonatkozó adatállományt jelentik. A helyfoglalási rendszerek tartalmazzák az utasok nevét, állampolgárságát, a születési helyét és idejét, az útlevelel számát és lejártának időpontját, a repülőjegy váltásának időpontját és egyéb adatait, az útvonalat és az együttutazókat is. Az adatállomány ezeken túl azonban tartalmazhatja a jegyárat annak fizetési módjával együtt, az esetleges korlátozásokat, az értesítési címet, telefonszámot, az életkorra vonatkozó adatot — ha az az utazás szempontjából jelentőséggel bír, valamint az utas ellátásra, étkezésre és ülőhelyre vonatkozó kéréseit. Ezek az adatok az érintett személyről sok mindent elárulnak, és különleges adatát is érthetnek, mint például az étkezési szokásait, ami alapján lehet következtetni az utas vallásos meggyőződésére (Nagy 2013).

Az Egyesült Államok Kongresszusa 2001 novemberében arra kötelezte a területére érkező, a területéről induló és a területén áthaladó repülőgépjáratokat indító légitársaságokat, hogy vámhatóságai részére biztosítsanak hozzáférést a helyfoglalási és indulásellenőrzési rendszereikben tárolt személyes adatokhoz. Az Európai Bizottság válaszul tájékoztatta az Amerikai Egyesült Államokat arról, hogy ez a rendelkezés a számítógépes helyfoglalási rendszerek (CRS) ügyviteli szabályzatáról szóló 2299/89/EGK rendeletet módosító 323/1999/EK rendelettel ellentétes lehet, különösen a rendelet módosított 22. § (1) bekezdésére, miszerint „ez a rendelet nem sérti a biztonságra, a közrendre és az adatok védelmére vonatkozóan a 95/46/EK irányelv alkalmazásában létrehozott nemzeti jogszabályokat”. Az USA erre tekintettel elhalasztotta a rendelkezés hatályba léptetését, de az eredeti elképzelésétől nem állt el, így attól sem, hogy a 2003. március 5-től ezen előírásnak meg nem felelő légitársaságokat szankcióval sújtsa. Ennélfogva számos európai társaság engedett a nyomásnak (Nagy 2016).

A hírszerzés reformjáról és a terrorizmus megelőzéséről szóló 2004. évi törvény előírta, hogy az elnök olyan információcsere-rendszert hozzon létre, amely megkönnyíti a terrorizmusra vonatkozó információk cseréjét. E törvény elfogadását követően az elnök 2005. október 25-én kiadta a 13388. sz. elnöki rendeletet, amely előírta, hogy a DHS és más ügynökségek azonnali hozzáférést biztosítsanak a terrorizmusra vonatkozó információkhoz valamennyi egyéb, terrorizmus-ellenes feladatokat ellátó ügynökség vezetője számára, valamint létrehozta az információcsere-rendszer alkalmazásának mechanizmusát. Minden olyan légi jármű adatát meg kell küldeni a részükre, amely az Egyesült Államok területéről indul, oda érkezik, vagy a légtérén keresztülhalad.

3. PNR egyezmények

Az Európai Unió biztonsági kérdésekkel foglalkozó szakemberei szintén potenciált láttak a PNR adatok gyűjtésében és elemzésében, ezért több ország esetében is felmerült, hogy megállapodásokat kössenek. Az Európai Közösség jogi személy, így önállóan jogosult nemzetközi szerződéseket kötni, amely jogával élt is a PNR megállapodásokat illetően. Ilyen egyezményt kötött az Egyesült Államokkal (2007. július 23.), Ausztráliával (2008. június 30.) és Kanadával (2014. június 25.) is, azonban utóbbi esetben az Európai Parlament útját állta a megállapodás életbe lépésének. Indokolásában különösen azt kifogásolta, hogy a megállapodás nincs összhangban az uniós joggal, nem tartja tiszteletben a magánélethez való jogot és a személyes adatok

2 <http://www.jogiforum.hu/hirek/27473> letöltés ideje: 2018. január 4.

védelmére vonatkozó rendelkezéseket, nem korlátozza megfelelően az adatok nyilvánosságra hozását. Az Európai Unió Bírósága az 1/15. sz. véleményében kimondta, hogy jóllehet az utasok összes adatának szisztematikus továbbítása, megőrzése és felhasználása alapvetően megengedett, a tervezett megállapodás több rendelkezése nem felel meg az Unió által elismert alapvető jogokból eredő követelményeknek. A döntés hatására újra kell gondolni és újra kell tárgyalni a megállapodás azon elemeit, amelyeket a Bíróság kifogásolt. Emellett a döntés hatással van a hatályos megállapodásokra és a jövőben Mexikóval tervezett szerződés egyeztetésére is.

4. EU PNR

Világossá vált tehát, hogy nem csak más országoknak lehet érdeke a PNR adatok gyűjtése, hanem a terrorcselekmények, a súlyos és szervezett bűncselekmények megelőzése érdekében az Európai Uniónak is használnia kell ezt az instrumentumot. Természetesen, mint mindennek, ennek is voltak támogatói és ellenzői. Azonban világosan érthető, hogy 28 ország eltérő szabályrendszerével egy ilyen rendszert bevezetni több, mint kockázatos, így európai szinten kell egy közös megoldást találni. Már a 2005-ben elfogadott Hágai Programban és a 2010-ben elfogadott Stockholmi Programban is felszólították az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki módszert az utasadat információk gyűjtésére és elemzésére, így kidolgozásra került az EU PNR irányelv, amely többek között harmonizálná a tagállamok tevékenységét is. 2007. november 6-án a Bizottság elfogadta az utas-nyilvántartási adatállománynak (PNR) bűnüldözési célú felhasználásáról szóló tanácsi kerethatározatra vonatkozó javaslatát. A Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépésével azonban a Tanács által még el nem fogadott bizottsági javaslat elavulttá vált. Az újratárgyalás során az Európai Parlament és a Tanács 2015 decemberében megállapodásra jutott az irányelv kompromisszumos szövegéről. Az Európai Parlament 2016. április 14-én döntött az irányelvvel kapcsolatos álláspontjáról, majd a Tanács ezt követően 2016. április 21-én elfogadta az irányelvet.

Az irányelv céljai többek között a biztonság garantálása, a személyek életének és biztonságának szavatolása, továbbá az illetékes hatóságok által kezelt PNR-adatok védelmét biztosító jogi keret létrehozása. A 3. cikk (5) szerint az „utasnyilvántartási adatállomány” vagy „PNR”: olyan adatállomány, amely az egyes utasoknak az utazáshoz kötelezően megadandó adatait tartalmazza, és amely minden olyan információt magában foglal, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a jegyet kiállító és a fuvarozásban részt vevő légi fuvarozók elvégezhesék és ellenőrizhessék a foglalásokat minden egyes személyesen vagy más nevére történt útvonalfoglalás esetében, függetlenül attól, hogy azokat légitársaság utasfelvételi-helyfoglalási rendszerek, indulás-ellenőrzési rendszerek (amelyet utasfelvételi eljárásra is használnak), vagy ugyanilyen feladatokat ellátó egyenértékű rendszerek szolgáltatják-e. Ennek megfelelően többek között gyűjtik a név, születési idő, úti okmány, elérhetőség, utazás teljes útvonala, a fizetéshez kapcsolódó adatok, helyfoglalás dátuma, PNR kód, jegykiállítás, ülőhellyel, csomaggal kapcsolatos adatokat, amelyeket részletesen az irányelv I. sz. melléklete tartalmazza. Az irányelv rendelkezik az adatok továbbításáról, gyűjtéséről, kezeléséről, az utasadat-információs egység felállításáról, az adatvédelmi tisztviselő kijelöléséről, az illetékes hatóságok kijelöléséről, a légi fuvarozók adattovábbítási kötelezettségeiről, a tagállamok közötti információcseréről, az Europol hozzáférés feltételeiről, a harmadik országoknak történő adattovábbításról, az adatmegőrzés időtartamáról, a személytelenítésről, a személyes adatok védelméről. Az olyan adatbázisok, mint az EU PNR vagy az intelligens határok, egy személyközpontú megközelítést jelölnek ki a mobilitás ellenőrzésére és figyelésére alapozva, ahol az egyén nem szükségszerűen az állampolgárságon vagy a migrációs státuszon alapulva jelenthet biztonsági kockázatot, hanem inkább a viselkedése, a fizikai vagy fiziológiai jellemzői által (Bigo, Brouwer, Carrera, Guild, Guittet, Jeandesboz, Ragazzi and Scherrer 2015). A tagállamoknak két év áll majd a rendelkezésükre, hogy hatályba léptessék azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási szabályokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ennek az irányelvnek 2018. május 25-ig megfeleljenek.

5. A magyar nemzeti rendszer

Amikor egy adatbázist vizsgálunk, akkor mindig meg kell nézni, hogy azt milyen célra hozták létre és biztosítottak-e hozzáférést bűnüldözési célokra. A nyilvántartási rendszer önmagában nem állná meg a helyét, szerepe inkább abban rejlik, hogy kiegészíti a már létező nyomozati eszközöket. Esélyt biztosít arra, hogy olyan személyek is azonosításra kerüljenek, akik korábban ugyan még nem követtek el bűncselekményeket, de az utazási szokásaikból, viselkedésükből erre következtetni lehet. Az irányelv nem írja elő kötelező jelleggel, de lehetővé teszi azt is, hogy a tagállamok bizonyos EU-n belüli járatokra vonatkozóan is bekérjék az utas-nyilvántartási adatokat, ezért Magyarország úgy döntött, hogy az Unión belüli járatokra is kiterjeszti a rendelkezéseket. Minden tagállam létrehoz egy olyan nemzeti egységet, amely az Irányelvben felsorolt adatokat kezeli. Hazánkban ez a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK) szervezetén belül került felállításra.

Az Irányelv 4. cikk (2) bekezdése alapján az utas-adat információs egység felel:

- a) a PNR-adatoknak a légi fuvarozóktól történő gyűjtéséért, ezen adatok tárolásáért és kezeléséért, továbbá az adatoknak vagy a kezelésükből származó eredményeknek a 7. cikkben említett illetékes hatóságok részére történő továbbításáért;
- b) mind a PNR-adatoknak, mind a kezelésükből származó eredményeknek más tagállamok utas-adat információs egységeivel és az Europollal történő, a 9. és 10. cikk szerinti cseréjéért.

Az Európai Bizottság 2012. decemberben az ún. „Bűnmegelőzés és bűnözés elleni küzdelem” egyedi program (ISEC program) keretében célzott felhívást írt ki nemzeti PNR rendszerek felállítására, melyre Magyarország Belügyminisztériuma is pályázatot nyújtott be és támogatást nyert a nemzeti PNR rendszer kialakítására, ezáltal társfinanszírozás keretében alakítja ki PNR rendszerét és hozza létre a működtetéséért felelős nemzeti Utas-adat Információs Egységét (PIU).³ A projekt hivatalosan 2014. május 1-vel indult és 2016. április 30-án zárult le, így a magyar HU PIU egység és a nemzeti PNR rendszer a működését 2016. május 1-jén kezdte meg az akkor még Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ keretében, amely ma már a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ Utasadat Információs Főosztályán található meg.

Az adatok gyűjtése során minden egyes szereplő részére (utas, légi fuvarozó, bűnüldöző szerv) kötelezettségek kerültek meghatározásra.

A légi utas a személyszállítást végző légi fuvarozó által meghatározott adatok körét köteles a személyszállítást végző légi fuvarozó számára hozzáférhetővé tenni, aki az utas hozzájárulásával azokat kezelheti és továbbítja a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK) felé.

Az 1995. évi XCVII. tv. a légiközlekedésről 27/C. §. (1) meghatározza az adatok körét, melyek a következők:

- a) az utas neve (az utas teljes neve, ha a foglalást végző az utastól különböző személy, abban az esetben e személy neve is),
- b) az utazási iroda, utazásközvetítő neve,
- c) a járat indulási és érkezési ideje,
- d) a járat indulási, tranzit- és célállomása,
- e) a 2016/681/EU parlamenti és tanács irányelv szerinti nyilvántartási helymeghatározó kód (PNR rekord lokátor),
- f) a helyfoglalás, a jegykiállítás időpontja,
- g) az ülőhely száma és az ülőhellyel kapcsolatos különleges igények és információk,
- h) az utas által feladott és kézi poggyászként a légijármű fedélzetére vitt poggyászok száma és az ezekkel

kapcsolatos adatok,

3 http://tibek.gov.hu/download/e/f0/d0000/PIU_web.pdf letöltés: 2018. január 4.

- i)* a 2016/681/EU parlamenti és tanács irányelv szerinti megosztott/kettős utas-nyilvántartási információ, valamint az egy utas-nyilvántartási adathoz kapcsolódó utazók száma, ezek nevei,
- j)* az utas által közölt kapcsolattartási adatok, különösen az utas és a vele utazók lakó- és tartózkodási helyének címe, telefonszámaik, e-mail címeik,
- k)* a hitelkártyával vagy bankszámlával kapcsolatos, az utazási tranzakcióhoz nem kötődő tranzakciós adatok kivételével valamennyi rendelkezésre álló fizetési vagy számlázási információ,
- l)* a repülőjegyre vonatkozó adatok, így különösen az azt kibocsátó légitársaság neve és a repülőjegy sorszáma, a jegykiállítás és az egy útra szóló jegyek dátuma, az automatikus árlekérdezés,
- m)* az utasra vonatkozó, a személyszállítást végző légi fuvarozó által kezelt törzsutas-adat információk,
- n)* az utas utazási státusza, ideértve a visszaigazolásokat, az utasfelvételi státuszt, annak a tényét, hogy az utas a jegykezelésre nem jelentkezett, illetve foglalás nélkül utazik,
- o)* 2016/681/EU parlamenti és tanács irányelv szerinti általános megjegyzések (beleértve a felügyelet nélkül utazó kiskorúakra vonatkozó minden rendelkezésre álló információt, így a kiskorú nevét és nemét, életkorát, az általa beszélt nyelvet vagy nyelveket, az indulási oldalon megjelent gondviselő nevét és elérhetőségét, valamint a kiskorúhoz fűződő kapcsolatát, az érkezési oldalon a kiskorút váró gondviselő nevét és elérhetőségét, valamint a kiskorúhoz fűződő kapcsolatát, az indulási és az érkezési oldalon a kiskorú kíséretével megbízott személyt),
- p)* az *a)*-*o)* pontban meghatározott adatok összes korábbi módosítása.

Miután az adatokat az utas önszántából a légitársaság rendelkezésére bocsátotta, az köteles továbbítani a TIBEK részére. Figyelemmel kell lenni arra, hogy az önkéntes adatátadás magában hordozza azt a kockázatot is, hogy valójában ellenőrizetlen információról van szó, még akkor is, ha az esetek nagy részében azok a valóságot fedik. Az Irányelv 16. preambuluma alapján jelenleg kétféle lehetséges adattovábbítási módszer áll rendelkezésre: a „pull” módszer, amely által a tagállam PNR adatokat igénylő illetékes hatóságai hozzáféréssel rendelkeznek a légi fuvarozó helyfoglalási rendszeréhez, és a kért PNR adatok egy példányát lekérlik a rendszerből, valamint a „push” módszer, amely által a légi fuvarozók továbbítják a szükséges PNR-adatokat az azokat kérő hatóság részére, és így a légi fuvarozók fenntarthatják az ellenőrzést a szolgáltatott PNR adatok köre felett. A „push” módszer adatvédelmi szempontból magasabb szintűnek tekinthető, ezért ezt valamennyi légi fuvarozó számára kötelezővé kell tenni. A PNR adatok - amelyek több összetevőt tartalmaznak és már korábban rendelkezésre állnak - mellett meg kell említeni az előzetes utasinformációs adatokat (API) is, amelyeket a légitársaságok 2004/82/EK irányelv alapján kötelesek a tagállami hatóságokhoz továbbítani. Ezek lehetnek: név, születési idő, úti okmány száma és típusa, az állampolgárság, a beléptető határátkelőhely, a szállítási kód, indulási és érkezési idő, a járaton szállított utasok teljes száma, valamint az első beszállási hely. Amennyiben a légi fuvarozók az I. melléklet 18. pontjában felsorolt előzetes utasinformációs (API) adatokat gyűjtöttek, azonban ezeket technikai értelemben nem őrzik meg a PNR-adatok részeként, a tagállamok olyan szükséges intézkedéseket fogadnak el, amelyek biztosítják, hogy a légi fuvarozók ezeket az adatokat továbbítsák „push”-módszerrel az (1) bekezdésben említett tagállamban működő utas-adat információs egységnek.

A 29. cikk szerinti Adatvédelmi Munkacsoport 7/2010. számú véleményében kinyilvánította, hogy a munkacsoport elégedettségét fejezi ki annak kapcsán, hogy a Bizottság az ún. „push” típusú adattovábbítási rendszer kizárólagos használatát javasolja, amelynek esetében a „pull” rendszerrel szemben közvetlenül a légitársaságok választják ki és továbbítják az adatokat a hatóságokhoz. A „pull” rendszert így átadhatjuk a múltnak. Míg a munkacsoport egyetért azzal, hogy a „push” rendszer a „pull” rendszernél jobban szolgálja a magánélet védelmét, a jövőbeli megállapodások vonatkozásában a munkacsoport megfontolásra javasolja a magánélet védelmét biztosító jellemzőkkel rendelkező egyéb adattovábbítási rendszerek alkalmazását is. Ez lehetne például olyan rendszer, amely nem tárol vagy őriz meg adatokat, kivéve, ha azokat vészjelzési vagy nyomozati célra használják; ebben az esetben csak a szükségesként azonosított adatokat továbbítják ténylegesen a bűnüldöző hatóságokhoz. Egy ilyen rendszert a legkorszerűbb biztonsági elemekkel, például hozzáférési naplófájllal kell felszerelni. Az API adatok nem elegendőek a terrorcselekmények beazonosításához, ezért

volt szükséges a PNR adatok gyűjtése is, amelyek sokkal szélesebben foglalnak magukban adatokat és így sokkal inkább lehetővé vált a személyek kockázat alapú értékelése. A megkapott adatokat a szakértők összevetik más adatbázisokkal és azokból olyan következtetéseket tudnak levonni, amely alapján egy utas akkor is gyanússá válhat, ha egyébként nem szerepel egyik olyan rendőrségi adatbázisban sem, amelyek alapján önállóan intézkedni kellene vele szemben. Az ilyen formában történt adatgyűjtés és elemzés lehetővé teszi a magas kockázatú személyek azonosítását és a megfelelő intézkedés megtételét. Úgy ítéljük meg, hogy a tömegesen gyűjtött PNR adatok csak a következő két cél érdekében indokoltak: a „lehetséges gyanúsított” proaktív „azonosítása” azaz a „valószínű bűnöző” vagy a „lehetséges bűnöző” kategória anélkül, hogy a büntetőjog/büntetőeljárás jog szerint formálisan gyanúsított lenne vagy a személy proaktív „azonosítása” nemzeti biztonsági alapokon mintegy „megelőző célpontként”, azokban az esetekben, amikor még semmilyen intézkedést nem lehet hozni velük szemben a nemzeti jog alapján (Korff 2015). A technológia lehetővé teszi azt is, hogy csak azokra az utazókra koncentráljanak, akik tényleges veszélyt jelenthetnek.

Természetük és felhasználásuk szerint a PNR-adatok egyedi jellegűek és a bűnüldöző hatóságok ezen adatokat számos módon tudják felhasználni:

- reaktív módon: adatfelhasználás a bűncselekmény elkövetése után lezajló nyomozás, büntetőeljárás és hálózatok felgöngyölítése céljából. Annak érdekében, hogy a bűnüldöző hatóságok kellőképpen régi eseményeket is vizsgálhassanak, a bűnüldöző hatóságok számára arányos adatmegőrzési időt kell biztosítani.
- valós időben: utasok adatainak érkezés vagy indulás előtt történő felhasználása annak érdekében, hogy bűncselekmény elkövetését előzzék meg, megfigyeljenek vagy letartóztassanak személyeket, mielőtt bűncselekményt követek volna el, vagy mert már elkövették vagy éppen elkövetik a jelzett bűncselekményeket. Ilyen esetekben a PNR-adatok ahhoz szükségesek, hogy a bűnüldöző szervek által korábban „nem ismert” gyanúsítottak azonosítása érdekében előre meghatározott értékelési kritériumokkal, ezenkívül általában a körözött személyeket és tárgyakat tartalmazó különböző adatbázisokkal vessék össze.
- proaktív módon: az adatok olyan értékelési kritériumok elemzése és létrehozatala céljából történő felhasználása, amelyek később az utasok érkezés előtti és elutazás előtti értékelése során használhatók fel. Annak érdekében, hogy a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, kivizsgálása és büntetőeljárás alá vonása céljából elvégezhető legyen az adatok relevanciájának ilyen jellegű elemzése, fontos, hogy a bűnüldöző hatóságok arányos ideig megőrizhessék az adatokat (Rapcan 2014).

Miután az elemzők azt állapították meg, hogy az egyik utas ténylegesen kockázatot jelent, a veszély fokától függően különböző intézkedésekre tehet javaslatot az elemző. Ezek között szerepelhet például csomagátvizsgálás, a személy meghallgatása, a gépre történő felszállás előtti kikérdezés, sőt akár az utazás megtiltása is. Az elemzés során két kategóriát különböztetnek meg. Az egyik a rendőrség előtt már korábban ismert személy, akinek az utazása bármely oknál fogva kockázatos lehet, vagy az, aki korábban ugyan nem került látókörbe, azonban a profilírozás során mégis olyan eredményt mutatott, amely az utazási kockázatot jelentheti. A PNR adatok teljes körű vizsgálata feltárhat akár teljes utazási útvonalakat, utazási szokásokat, étkezési szokásokat, egészségi állapotokat, pénzügyi helyzettel kapcsolatos információkat, két vagy több személy között fennálló kapcsolatokat, sőt ezektől eltérő, bármely különleges információk is feltalálásra kerülhetnek. Az ilyen elemzések alkalmasak arra is, hogy az utasok magánéletéről további, érzékeny információkkal is szolgáljanak és pont az egyik ilyen eredmény az, amit például a Bíróság a Kanadával kötött megállapodás esetében kifogásolt.

Az Irányelv 6. cikk (2) szerint az utas-adat információs egység a PNR-adatokat kizárólag a következő

célokból kezeli:

- a) az utasok értékelése a tagállamba történő tervezett érkezésüket vagy elutazásukat megelőzően annak érdekében, hogy beazonosítsák azokat a személyeket, akiket az illetékes hatóságoknak és adott esetben az Europolnak további vizsgálat alá kell vonnia, tekintettel arra, hogy ezek a személyek érintettek lehetnek terrorista bűncselekményben vagy súlyos bűncselekményben;
- b) az illetékes hatóságok eseti alapon, kellően alátámasztott, megfelelő indokolással ellátott megkeresésére történő válaszadás a PNR-adatok szolgáltatására és a kezelésére, és az ilyen adatkezelés eredményének az illetékes hatóságok és adott esetben az Europol részére történő szolgáltatására irányul; valamint
- c) a PNR-adatok értékelése olyan új kritériumok megalkotása vagy frissítése céljából, amelyek a terrorista bűncselekményben vagy súlyos bűncselekményben esetlegesen érintett személyek beazonosítására irányuló értékelések elvégzéséhez szükségesek.

Amennyiben szükséges, információt cserélhetnek más hatáskörrel érintett rendvédelmi szervekkel is. A PNR-adatokkal kapcsolatos biztonságos információcserét a tagállamok körében az illetékes tagállami hatóságok közötti együttműködés bármely meglévő csatornáin keresztül, az Europollal pedig különösen az Europol által működtetett Biztonságos Információcsere Hálózati Alkalmazáson (SIENA) keresztül kell biztosítani. Az információcsere azonban nem automatikusan valósul meg, hanem az irányelv alapján csak akkor teszi lehetővé az adattovábbítást, amikor annak indokoltsága alátámasztható. Az adatok megőrzési idejének szükségesnek és arányosnak kell lennie, azt követően pedig személyazonosításra alkalmatlanná kell tenni. A nyomozás során a megőrzés időtartama a nemzeti joghoz igazodik. A bűnüldözésben azonban veszélyes lehet az a defenzív álláspont, miszerint annál biztonságosabb a környezet, minél több adat áll a hatóságok rendelkezésére. Ez a hozzáállás több dimenziót is érint: az adatellenőrzés egyre kiterjedtebb, mind térben, mind időben, mind pedig formájában. Több és több teret figyelnek térfigyelő kamerákkal, életünk egyre nagyobb szegmense kerül ellenőrzés alá, és egyre több pillanatunkat digitalizálják. Az adatgyűjtés- és kezelés is egyre több formát ölt, a repülőtéri biztonsági ellenőrzéstől a chipek alkalmazásáig. Ezen a téren is megjelenik a köz-és magánszféra fokozott együttműködése, az egyre elterjedtebb adatmegosztás, a biztonság megteremtése nevében (Bárd-Borbíró 2010).

Az irányelv hatálya a lehető legszűkebbre korlátozott, mivel a PNR-adatoknak az utas-adat információs egységek általi megőrzését öt évet meg nem haladó időtartamra teszi lehetővé, ami után az adatokat törölni kell, az adatokat hat hónapos kezdeti időszak elteltével az adatelemek elrejtése útján személyazonosításra alkalmatlanná kell tenni, továbbá tiltja az érzékeny adatok gyűjtését és felhasználását. A hatékony és magas szintű adatvédelem érdekében a tagállamok gondoskodnak arról, hogy független nemzeti felügyeleti hatóság és mindenekelőtt adatvédelmi tisztviselő feleljen a PNR-adatok kezelési módjának ellenőrzéséért és az ezzel kapcsolatos tanácsadásért. Tekintettel arra, hogy irányelvről van szó, ezért az egyes tagállamoknak 2018. május 25-ig át kell ültetniük a rendelkezéseket a nemzeti jogszabályaikba.

6. Új utak

Az elmúlt évek, elsősorban tengerentúli tapasztalatai mindenképp pozitív eszközként tekintenek a PNR adatok gyűjtésére és elemzésére, így nem kell ahhoz külön jóstehetség, hogy ezek egyre szélesebb körben nyernek majd létjogosultságot. Az Egyesült Államokban már több mint 15 éve elemzik ily módon az adatokat és ehhez a munkához egyre nagyobb létszám és összetettebb szervezeti rendszer kapcsolódik, amely magában foglalja a különböző bűnüldöző szerveket és a nemzetközi kapcsolatrendszert is. A rendszer előnye elsősorban nem az elkövetett bűncselekmények felderítésében, hanem azok megelőzésében, különösen a terrorcselekmények megakadályozásában mutatkozik meg. Magától adódik a kérdés, hogy ezeket a légitölekedésen kívül milyen más közlekedési eszközökre lehet vagy érdemes kiterjeszteni. A jövő egyik lehetséges útja, hogy ezeket a típusú adatokat akár a hajózási, akár a vasúti, akár a busztársaságtól is be lehet gyűjteni, amennyiben azok

a PNR vagy ahhoz hasonló rendszer szerint kérnek adatokat az utasoktól. Az európai kontinensen elsősorban azok a vonat és buszjáratok jöhetnek majd szóba, amelyek több országok is átszelve közlekednek Európa útjain és ki vannak téve esetleges fenyegetésnek. A bűnözők már most is rendszeresen használnak európai busztársaságokat utazásaik során, itt csak annyi a kérdés, hogy ezek volumene vagy súlya mikor éri el azt a határt, amikor itt is szükség lesz az adatok bekérésére. Ehhez persze az IT rendszerek fejlődésére is szükség lesz, hiszen az arányosság és a gazdaságosság továbbra is egy-egy szempont a biztonság mellett.

Egy másik jelenségen szintén érdemes elgondolkodni, akár csak érintőlegesen is, hiszen az előbb leírtak nem adatvédelmi aspektusból közelítették meg a PNR rendszerét, hanem biztonsági szempontból. Ez pedig az adatok átadása. Amikor valaki utazása során igénybe vesz egy közlekedési eszközt - különösen repülőgép esetén igaz ez -, akkor az utaztatónak vagy az utazást szervező irodának gond nélkül megadja bármely személyes adatát, hiszen ez ma már egy természetes kérésnek számít. Fel sem merül benne, hogy adatvédelmi aggálya legyen ezzel kapcsolatban és az utazási társaság visszaél az adataival. Attól a ponttól kezdve azonban, hogy ugyanezen adatok egy olyan hatóság számára is elérhető válnak, amely a bűncselekmény megelőzéséért, felderítéséért, bizonyításáért felelős, akkor bizony sokszor heves ellenállást lehet tapasztalni. Egyénileg is sokan a szabadságjogaik megnyirbálását érzik, aggódnak amiatt, hogy a hatóságok visszaélnék a helyzetükkel, azonban intézményi szinten is egyből komoly aggályok merülnek fel, amelyre jó példa az Európai Parlament beadványa az Európai Bíróság felé a korábban említett EU-Kanada PNR esetében. Valószínűleg a vita sokáig megmarad ebben a kérdésben, de azt gondolom, hogy érdemes lenne újragondolni a biztonság, a biztonságért felelős szervek és az adatvédelem kérdéseit is, hiszen sokszor változik annak megítélése, hogy a biztonság vagy az adatvédelem élvez prioritást. Érdemes azt is számításba venni, hogy ebben a konkrét esetben nem plusz információkról van szó, hanem azokról az adatokról, amelyeket egyébként örömmel ad meg szinte bárki, aki utazni szeretne.

7. Felhasznált irodalom

- Bárd Petra - Borbíró Andrea: Kontrollálatlan kontrolltársadalom in. Kriminológiai tanulmányok 47. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2010, 98-99. o.
- Didier Bigo, Evelien Brouwer, Sergio Carrera, Elspeth Guild, Emmanuel-Pierre Guittet, Julien Jeandesboz, Francesco Ragazzi and Amandine Scherrer: The EU Counter-Terrorism Policy Responses to the Attacks in Paris: Towards an EU Security and Liberty Agenda, CEPS Paper in Liberty and Security in Europe No. 81/ February 2015, 14. o.
- Jaroslav Rapčan: Az utasnyilvántartási adatállomány felhasználása a határokon átnyúló bűnözés felderítésében in. Hautzinger - Szent Lászlótól a modernkori rendészettudományig XIX. Pécs, 2017, 331-332.o.
- Douwe Korff: Passenger Name Records, data mining and data protection: The Need for Safeguards, The Consultative Committee of the Conventions for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data (T-PD), Strasbourg, 2015, 106.o.
- Nagy Klára: A Passenger Name Record megállapodások értékelése in. Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére, Győr, Universitas-Győr Nonprofit Kft, 2013, 347-348. o.
- Az Amerikai Egyesült Államok Belbiztonsági Minisztériumának (DHS) a Tanács elnökségéhez és a Bizottsághoz címzett levele a DHS által 2004. május 11-én, az utas-nyilvántartási adatállomány (PNR) adatainak légi fuvarozók általi továbbításával összefüggésben kiadott kötelezettségvállalások egyes rendelkezéseinek értelmezéséről (1)(2006/C 259/01).

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/681 Irányelve (2016. április 27.) az utas-nyilvántartási adatállománynak (PNR) a terrorista bűncselekmények és súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása és a vádeljárás lefolytatása érdekében történő felhasználásról.
- A 29. cikk szerinti Adatvédelmi Munkacsoport 7/2010. számú véleménye az utas-nyilvántartási adatállomány (PNR) adatainak harmadik országok részére történő továbbításával kapcsolatos általános megközelítésről szóló európai bizottsági közleményről, Elfogadás időpontja: 2010. november 12.
- 1995. évi XCVII. tv. a légitársaságokról 27/C. §. (1) 7.o.

Új típusú biztonsági fenyegetések, Magyarország biztonsága

Prof. Dr. Padányi József

egyetemi tanár, mk. vezérőrnagy – Nemzeti Közsolgálati Egyetem

1083 Budapest Ludovika tér 2.

e-mailcím: padanyi.jozsef@uni-nke.hu

Absztrakt

A biztonság – annak ellenére, hogy meghatározására száznál több megközelítést találunk a világhálón – nehezen fogalmazható meg. A turizmus biztonsága esetében látszólag egyértelműbb a helyzet, legalábbis, ami a célt illeti. Azzal, hogy a turizmus biztonságáról beszélünk, azt gondolhatjuk, hogy szűkítjük vizsgálatunkat. Amikor azonban sorra vesszük a biztonság általánosan elfogadott területeit, azzal szembesülünk, hogy a turizmus biztonság vizsgálata sem nélkülözheti az átfogó megközelítést. A következőkben arra teszünk kísérletet, hogy a biztonság egyes elemeinek bemutatásával, illetve hazánk biztonsági helyzetének felvázolásával, segítsük a turizmus biztonsággal kapcsolatos kutatásokat.

A biztonság sokszínű megközelítésében van néhány terület, amelyben a legtöbb elemző egyetért. Általánosan elfogadott megközelítés szerint ugyanis néhány kiemelt terület biztonsága meghatározó egy ország biztonságának értékelésekor. Így a biztonság katonai, politikai, gazdasági, környezeti és társadalmi dimenzióinak milyensége, egyúttal a vizsgált közösség biztonságának milyenségét is meghatározza.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

1.1 A biztonság dimenziói

Nem célunk a biztonsági dimenziók részletes bemutatása, így csak utalunk azok fontosabb összetevőire. A *katonai biztonság* objektív és szubjektív megítélése az elmúlt évtizedekben meglehetősen egysíkúvá vált. Ez abból a szempontból jó, hogy hazánkat nem érintették mélyebben olyan katonai konfliktusok, amelyekben reguláris vagy irreguláris katonai erők vettek részt. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a szomszédos Ukrajnában most is polgárháború dúl. A másik szempont, ami már kevésbé üdvözlendő, hogy a teljes katonai biztonság illúziója mind a döntéshozók, mind a lakosság körében leértékelt a katonai biztonság legfontosabb letéteményesét, a Magyar Honvédséget. A fejlesztések elmaradtak, a személyi állomány megbecsülése alacsony volt. Ezen az értékelésen azok az erőfeszítések sem változtattak érdemlegesen, amelyeket katonáink egy-egy árvízi védekezésen, vízellátási feladaton, vagy egyéb humanitárius feladaton mutattak fel. Ezzel párhuzamosan a nemzetközi missziókban vállalt szerepünk elismerést váltott ki a szövetségesek körében, de ezek hazai hozadéka korlátozott maradt.

A *politikai* mezőben értelmezett *biztonság* az állami szuverenitás teljességét, az adott kormány legitimitásának és nemzetközi elismertségének megkérdőjelezhetetlenségét, a szélsőséges politikai nézetek és az azokat képviselő pártok befolyásának minimalizálását jelenti. Mindennek fontosságát mutatja, hogy ahol ezek a feltételek nincsenek meg, „gyenge államok” jöhetnek létre, amelyek – éppen a „biztonság hiánya miatt”, nem képesek polgáraik számára biztosítani a mindennapi lét elfogadható minőségét. Ennek egyenes következménye a polgárháború és a tömeges migráció.

A *gazdasági biztonság* meghatározó területei a pénzügyi és szociális biztonság, valamint az energiaellátás folyamatosága. Könnyen belátható, hogy a polgárok mindennapjaiban, bármelyik elem hiánya azonnali,

heves reakciót vált ki.

A *környezeti biztonság* fenntartása napjainkban kap egyre nagyobb hangsúlyt. Az élhető környezet fenntartásának hiánya, az éghajlatváltozás okozta kényelmetlenségek, ha nem is azonnal, de viszonylag rövid időn belül okoz olyan feszültséget, amely biztonsági kockázattá nőheti ki magát. Mára már hazánkban is egyre többen szembesülnek azzal, hogy az éghajlatváltozás okozta felmelegedés azonnali válaszokat kíván az élet legkülönbözőbb területein, így a turizmus fejlesztésében sem hagyható figyelmen kívül.

A *társadalmi biztonság* megőrzése területén két súlypontot érdemes kiemelni. Az első a kollektív identitás megőrzésére való törekvés. Ez magába foglalja a kultúra, a nyelv, a vallás, az elfogadott társadalmi és politikai értékek állandóságának megőrzését, az esetleges változások minél szélesebb körű támogatottságának megszerzését. A második az etnikai és vallási összetétel megváltozásának veszélyével való szembenézést, lehetőség szerinti megakadályozását jelenti. Napjainkban számos olyan példát tudunk felmutatni Európában, amelyek ezeket a súlypontokat érintik, és komoly kihívást jelentenek az adott társadalmaknak.

A turizmus biztonságával foglalkozó konferencia előadói széles mezőben vizsgálják a turizmus biztonságát is befolyásoló tényezőket. Kiemelve néhányat ezek közül:

- közlekedésbiztonság,
- vagyonbiztonság,
- tömegrendezvények biztonsága,
- terrorizmus,
- katasztrófa biztonság,
- migráció,
- kiber biztonság.

A kiragadott példák és a korábban ismertetett biztonsági dimenziók azt mutatják, hogy elméleti szinten lehet a biztonságot területenként vizsgálni, de bármelyik területen a biztonság hiánya közvetlen hatással van az összes többi területre is. Ennek fényében érdemes hazánk biztonságát is értékelni.

1.2 Magyarország biztonsága

A jelenleg érvényben lévő Biztonsági Stratégia tételesen határozza meg a hazánk biztonságát fenyegető veszélyeket.¹ Kiemelten foglalkozik az etnikai, vallási, vagy más feszültségből adódó helyi és regionális konfliktusok váratlan kirobbanásának veszélyével, nem feledve a balkáni polgárháborút. Utal a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök ellenőrizetlen elterjedésének veszélyére, a terrorizmus okozta fenyegetésre, a pénzügyi biztonságra, a kiberbiztonságra, az energiabiztonságra, az éghajlatváltozás következményeire, a katasztrófák okozta veszélyeztetésre, a szervezett bűnözés jelenlétére, külön is említve a kábítószer-kereskedelmet. Már ekkor megjelenik a migráció és a szélsőséges csoportok okozta biztonsági kihívások.

Mára a Biztonsági Stratégia egyes megállapításain túllépett az idő, így megkezdődött egy új előkészítése.²

Az erre vonatkozó utasítás indoklásában Magyarország megváltozott biztonsági környezetére, a tömeges bevándorlásra és a terrorveszély erősödésére, valamint a Magyar Honvédség megváltozott feladatrendszerére hivatkoznak. A munkacsoportot a Honvédelmi Minisztérium védelempolitikáért és védelmi tervezésért felelős helyettes államtitkára vezeti, tagja a honvédelmi miniszter, a Miniszterelnökséget vezető miniszter, a

1 A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf Letöltve: 2018. január 14.

2 57/2016. (XI. 24.) HM-MvM-BM-KKM együttes utasítás a Nemzeti Biztonsági Stratégia felülvizsgálatára létrehozott munkacsoportról. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A16U0057.HM&-timeshift=ffffff4&txreferer=00000001.TXT#ljb0id906d Letöltve: 2018. január 14.

külgazdasági és külügyminiszter, a belügyminiszter, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója, az Információs Hivatal főigazgatója, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ főigazgatója, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója és a Terrorelhárítási Központ főigazgatója által kijelölt 1-1 fő. Érdekesség, hogy állandó meghívottként az üléseken részt vehet a Magyar Nemzeti Bank elnöke és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpont vezetője által kijelölt személy is.

Amikor hazánk biztonsági helyzetéről akarunk beszélni, a fenti dokumentumokat nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hiszen ezek megfogalmazása utal a fenyegető veszélyekre.

Magyarország esetében első helyen kell említenünk azt a tényt, hogy a szomszédos Ukrajnában polgárháború dúl. Igaz, hogy nem közvetlenül a határainkat érinti ez a helyzet – eltérően a délszláv-háborútól – de a hatások közvetlenül jelentkeznek. Egy olyan országról beszélünk, ahol magyar kisebbség él, sok esetben az ukrán nacionalisták céltáblájaként. Ennek megnyilvánulása a magyar kisebbség jelképei elleni támadások, a nyelvtörvény elfogadása, a belpolitikai problémák és a gazdasági bajok leplezésére időről időre felerősödő kormányzati retorika, a kettős állampolgárság okozta veszélyre való utalások. Mindez egy olyan országban, ahol az erős, kiegyensúlyozott és ezért kiszámítható állam jelenleg csak vágyalom.

Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a Balkán számos országában ma is izzik a parázs. Megoldatlan problémák feszítik a mesterségesen kialakított államok kapcsolatait, láthatólag nincsenek válaszok a kisebbségi kérdésekre, és a területi hovatartozás is újra meg újra előkerül. Ebben a térben külön figyelmet érdemel a magyar kisebbség sorsa. Utóbbi olyan országokban is forrása a kölcsönös bizalmatlanságnak, mint Románia, ahol egyébként erős és kiegyensúlyozott az állami struktúra.

A szomszédos országok belső helyzete lehetőséget teremt olyan biztonsági problémák megjelenésére is, mint a tiltott fegyver- és kábítószer kereskedelem, a szervezett bűnözés, a pénzmosás, a határon átnyúló környezetszennyezés, vagy az utóbbi időben komoly gazdasági károkat okozó állategészségügyi szabályok megsértése és azok határon áthúzódó hatása.

Az információs társadalom olyan új területeken mutatta fel a biztonsági veszélyeket, mint a kiber bűnözés, vagy a számítógép vezérelte rendszerek meghibásodása. Mára abba a helyzetbe kerültünk, hogy életünk minden percében függünk a számítógépektől. Megítélésem szerint a nagy elosztó vagy vezérlő rendszerek átprogramozása vagy meghibásodása, az ellenőrizetlen helyzet akár rövid idejű fenntartása is komoly társadalmi megrázkódtatást okoz. Gondoljunk csak a bankrendszer esetleges sérülésére, a légi irányítás esetleges zavaraira, vagy az egészségügyi ellátó rendszerbe történő rosszindulatú beavatkozásra. (Kovács-Krasznay, 2017)

A környezeti problémák egyre nagyobb figyelmet kapnak, amikor a biztonság dimenzióit vizsgáljuk. Ebbe a körbe tartozik a környezetvédelem, a környezeti ártalmak általános foka, a katasztrófa-, vízrajzi, meteorológiai, közegészség- és járványügyi helyzet, illetve a védekező mechanizmusok, prevenciós rendszerek megléte és állapota (Halász-Földi, 2014)

Hazánk biztonságának értékelésénél külön is ki kell emelnünk azt, hogy a civilizációs és természeti katasztrófák – noha a megelőzésre egyre nagyobb figyelmet fordítunk – továbbra is mindennapjaink részei. (Hornyacsek, 2017) Magyarországon a 2017-es év első 9 hónapjában az MNB adatai szerint összesen 167 milliárd forintnyi kárkifizetést teljesítettek a biztosítók nem-életbiztosítási üzletágai, ami 11,5%-kal magasabb az egy évvel korábrinál, és megközelíti a 2010-es csúcst.³ Belátható, hogy ez a tendencia nem segíti a turizmus fejlődését, hiszen a fokozottan veszélyeztetett helyekre a katasztrófa turisták viszonylag szűk rétege vágyik csak.

3 Katasztrófák: minden idők 3. legdrágább éve volt az idei a biztosítóknál. <https://www.portfolio.hu/finanszirozas/biztositok-penztarak/katasztrofak-minden-idok-3-legdragabb-eve-volt-az-idei-a-biztositok->

A terrorizmus és a biztonság mára mind az elméletben, mind a mindennapok gyakorlatában szorosan összefonódott. Elemzők hada foglalkozott a terrorizmus fogalmával, előfordulásának fajtáival, jellemzőivel. Ahány írás, annyi vélemény, annyi megközelítés, de egy dologban mindenki egyetért: a biztonságot veszélyeztető tényezők között, a terrorizmus kiemelt helyet foglal el. Nem feltétlenül az áldozatok száma, inkább az elkövetés módszerei azok, amelyek a vezető hírek közé emeli az ilyen eseményeket. A nagy nyilvánosság egyúttal azt is jelenti, hogy a turisták kerülnek azokat a helyeket, ahol számolhatnak a terrorizmus megjelenésével.

1. táblázat Nagyobb terrortámadások az elmúlt évtizedekben

Terrorakció helye, elkövetők	Év	Halottak
WTC, New York (Al-Kaida)	2001	3031
Lockerbie (Khadafi)	1988	270
Orosz utasszállító repülőgép (ISIS)	2015	224
Madridi vonat (Al-Kaida)	2004	191
Párizs, Bataclan (ISIS)	2015	137
Abu Nidal (PFSZ)	1974	88
Bologna (NER)	1980	85
Oslo (Breivik)	2011	77
London (muszlimok)	2005	52
Brüsszel (ISIS)	2016	34
Birmingham (IRA)	1974	21
Barcelona (ETA)	1987	21
München, olimpia (Fekete Szeptember)	1972	17

Forrás: <http://tortenelemklub.com/node/65> Letöltve: 2018. január 16.

A migrációs hullámok megrázták Európát, és jól látható törésvonalakat rajzoltak a kontinens térképére. A célországok lakossága szembesült azzal, hogy az eltérő kultúrájú migránsok nem, vagy csak korlátozottan akarnak/képesek beilleszkedni a fogadó ország rendjébe. A mindennapi konfliktusok mára a legtöbb országban oda vezettek, hogy biztonsági kérdésként tekintenek a migrációra. Azok az országok pedig, amelyek idejében felkészültek erre a kihívásra és szűrték, csökkentették vagy megállították saját területük előtt a migrációs hullámot – megőrizve ezzel a korábbi biztonság szintjét – kívánatos turisztikai célponttá váltak. A biztonság alapvető befektetési szempont, így ez a tény közvetlen hatással van a turisztikai befektetésekre is.

Új típusú biztonsági kihívások és az arra adott válaszok

Megítélésünk szerint az újonnan megjelenő biztonsági kihívások nem feltétlenül eddig ismeretlen veszélyeket jelentenek, hanem korábban ismert veszélyek jelennek meg új köntösben. Ezek közül most kettővel foglalkozunk részletesebben. Az első a túlnépesedésből adódó kihívások összessége, melyek egymást erősítő hatása komoly biztonsági kihívás.

Az adatok és a szakértői előrejelzések azt mutatják, hogy az emberiség létszáma exponenciálisan növekszik. Ez számokra lefordítva azt jelenti, hogy az időszámítás kezdetén 200 millió, 2000-re 6,5 milliárd, 2035-re 25 milliárd főt is elérheti a népesség. Tovább nehezíti a helyzetet az, hogy az erőteljes urbanizáció miatt a 2012-nal.271601.html Letöltve: 2018. január 15.

ben becsült 3,4 milliárd fő városi lakosság, 2050-re 6,4 milliárdra nő. Lépésről, lépésre alakul ki a krízis: a népesség növekedése rohamosan nő, de a biológiai erőforrások, ellátó rendszerek bírják a nyomást. Ezt követi az a helyzet, amikor az erőforrások már nem tudják kiszolgálni az igényeket.⁴ Egy kritikus pontot átlépve, a népesség további növekedése miatt a rendszerek összeomlanak. Ez igaz lesz a vízellátásra, az élelmiszer termelésre és ellátásra, az energiaforrások kimerülésére. Ez pedig óhatatlanul olyan mértékű elégedetlenséget okoz, ami káoszt, erőszakot szül, végül az emberiség pusztulását okozza.

Nem azt mondom, hogy itt tartunk, de bizonyos pontokon a határokat feszegetjük. Jó példa talán erre az éghajlatváltozás okozta krízis, amely a világ számos pontján generált társadalmi feszültséget, a vízhez és az élelmiszerhez való hozzájutás korlátozottsága miatt. Számos szakértő mondta már ki, hogy a 21. század az édesvízért folytatott harc százada lesz. Ennek igazolására álljon itt néhány példa: (Padányi, 2016)

- A természetes édesvízforrásokban szűkölködő Krím vízellátásának problémája rögtön a félsziget annektálása (2014. március 18.) után felvetődött. Orosz vezetők elismerték, hogy ez az egyik legsúlyosabb probléma az Ukrajnától elcsatolt félszigeten, mivel annak vízellátása „külső forrástól” függ. Ukrajna 2014. április 26-án elzárta a Krími félszigetet édesvízzel ellátó Észak-krími-csatornát. A csatorna a Dnyeper folyó főágát köti össze a Krímmel, és a félsziget édesvízellátásának 85%-át biztosítja.
- A biztonsági szakértők egyetértenek abban, hogy az iraki és szíriai katonai konfliktusban a vízforrások feletti ellenőrzés megszerzése és megtartása a siker meghatározó tényezője. A vízben szegény területeken a folyók, csatornák, kutak, források és vízügyi létesítmények elsődleges katonai célok minden hadviselő számára. Az ivóvíz stratégiai eszköz, amelynek birtoklása elengedhetetlen ahhoz, hogy tartós sikereket érjenek el a katonai műveletek során.
- Egyiptom és Etiópia régóta vitában áll egymással, amelynek kiváltó oka a Nílus vízének felhasználása, illetve elterelése. A konfliktus akkor éleződött ki, amikor – Egyiptom folyamatos tiltakozása ellenére – Etiópia megkezdte Afrika legnagyobb duzzasztógátjának és vízi erőművének építését a Nílus etiópiai szakaszán. Egyiptomi vezetők bejelentették, hogy a rendkívül problémássá vált helyzet miatt még az Etiópia elleni katonai támadástól sem riadnak vissza.
- Már Mao Ce-tung felismerte a Tibeti-fennsík kivételes stratégiai jellegét, amely a 2,4 millió négyzetkilométer kiterjedésű terület földrajzi ütközőzóna jellegében van. Kína és India, illetve Kína és Afganisztán között húzódik ez a terület. A másik ok Tibet felbecsülhetetlen értékű vízkészlete. A 4 500 méteres magasság kiváló minőséget biztosít a víznek, frissen tartja azt. A Tibeti-fennsíkon található az Arktisz és az Antarktisz utáni legnagyobb vízkészlet, ezért a „harmadik sarknak” is nevezik. Több folyó is innen indul el hosszú útjára, a Hoangho, a Jangce, a Mekong, a Salween, a Sutlej és a Brahmaputra. A Tibeti-fennsík látja el vízzel a világ lakosságának mintegy felét.

A probléma hazánkat látszólag nem érinti, ugyanakkor földrajzi helyzete miatt erősen sérülékeny, ha az édesvízről van szó. Meghatározó folyóink a határon kívülről érkeznek, így azokkal első soron nem mi gazdálkodunk. A szomszéd országokkal az együttműködés jó, ennek ellenére nem sikerült megnyugtatóan rendezni sem a bősi erőmű, sem a ciánszennyezés kérdését. Mindkettő azt mutatja, hogy átfolyó édesvizeink felett nem rendelkezünk korlátlanul. Krízishelyzetben függünk mások jóindulatától és ne legyenek kétségeink: ha arról kell döntenünk, hogy a bármilyen okból korlátozott hozzáférés miatt csökkenteni kell a vízfogyasztást, minden kormánynak maga felé fog hajlani a keze.

A másik következmény, melynek hatásai a mai napig érezhetőek, az Európára – és benne hazánkra – háruló migrációs nyomás. A migránsok jelentős része ugyanis gazdasági okokból kelt útra, hiszen hazájukban

4 <http://globalproblems.nyf.hu/globalis-problemak/a-fold-tulnepesedese/> Letöltve: 2018. január 17.

kimerülően vannak a korábban már említett erőforrások. A migrációs helyzet kezelésére – 2015-öt követően – megközelítőleg 300 milliárd forintot fordítottunk, ami jól mutatja, hogy a közvetlen hatások elől nem lehet kitérni. Az ideiglenes határzár fejlesztése, fenntartása és őrzése, minden nappal további költségeket és jelentős erőfeszítést igényel az érintett szervektől.

Láthatjuk tehát, hogy az egymást erősítő hatások alól egyetlen ország sem tudja kivonni magát akkor sem, ha a problémák okozója a határaitól távol van.

A másik kihívás, amit érdemes külön is megvizsgálni a **hibrid hadviselés** nevet kapta. Sokan és sokféle megközelítésben tárgyalták ezt a fogalmat, ebből emeltük ki az alábbi: „a hibrid hadviselés, mint komplex stratégiai (rendszer) modell nem egyéb, mint az államok, szövetségek geopolitikai céljai érvényesítésének eszközrendszere, amely a katonai műveletek limitált alkalmazásával, és döntően a nem katonai erőforrások és módszerek transzformációjával biztosítja a geopolitikai célok elérését.” (Simicskó, 2017)

A megfogalmazásból érdemes kiemelni azt, hogy döntően „nem a katonai erőforrások és módszerek” dominálnak, hanem előbb minden más eszköz, amely segít a célok elérésében. Ismerős megközelítés, ezen a területen sincs új a nap alatt, elegendő talán utalnunk az alábbiakra.

Belisarius (505 – 565. március 13.) mondta: „A legteljesebb és legboldogabb győzelem az, ha rákényszeríted az ellenséget célja feladására anélkül, hogy te magad kárt szenvednél.” (Kaiser 2017)

Ugyanerről Szun Ce (i. e. 544 – i. e. 496): „Ezért, aki száz csatában száz győzelmet arat, még nem a jók legjobbika. A jók legjobbika küzdelem nélkül hódoltatja meg az ellenséges sereget.” (Tokaji, 2015)

A költő és hadvezér Zrínyi Miklós (1620-1664) előtt sem volt ismeretlen ez a gondolat: „Az kapitánynak nem kell mindjárt a harcrul gondolkodni, hanem minden módon előbb próbálni mást, hogy az ellenséget megverhesse avagy éhséggel avagy más csalárdsággal, mert a harc nagy szerencsével jár, a szerencse bizonytalan” (Kovács, 2003)

Az idézett gondolatok jól mutatják, hogy nem volt ismeretlen az a megközelítés, amely az akaratérvényesítés eszközrendszeréhez komplex módon igyekezett közeledni. Koronként persze változott az eszközrendszer, hiszen az függ a technológia fejlettségétől, az ismeretek szintjétől, a hadtudomány fejlettségétől. Szun Ce korában szóba sem kerülhetett a világűrben folyó verseny, ma meg már a kibertérben folyik a harc. A korábban ismert hagyományos hadviselés katonai végállapotának hármas szabálya a hibrid műveletekre megfordult. Az elsődleges siker a régi háborúkban a „megsemmisíteni-elfoglalni-megtörni” helyébe az aszimmetrikus műveletekben a „kifárasztani-megtörni-kivéreztetni”, a hibrid műveleteknél a „megtörni-működésképtelenné tenni-elfoglalni” elvek és szabályok léptek. (Resperger, 2017)

A hibrid hadviselés teljes eszköztárának felvonultatása – noha az Egyesült Államok és Oroszország ezzel vádolja a másikat – véleményem szerint még soha, sehol nem történt meg. Ugyanakkor egyes elemei folyamatosan jelen vannak a mindennapokban, így hazánknak is fel kell készülnie ilyen helyzetekre. Ennek kiemelt területei a társadalom szilárdságának növelése, illetve a Magyar Honvédség szükséges fejlesztése.

A társadalom szilárdságának növelését szolgálja a hazafias értékrend kiemelése, tudatosítása, minden módon történő támogatása.

Hazánk kormánya felismerte azt a biztonsági „részt”, amit a honvédség képesség hiánya és az ezzel szorosan összefüggő társadalmi elismertsége jelent. Ennek a felismerésnek látható formája a Zrínyi 2026 haderőfejlesztési program.

Simicskó István honvédelmi miniszter egy nyíregyházi konferencián úgy fogalmazott: „Magyarország biztonsága három pilléren alapszik. A Magyar Honvédség felkészültségén, tudásán, képességein és szellemiségén; a NATO szövetségi rendszerünkön és az állampolgárok hazafias elkötelezettségén.”⁵ A katonai biztonságra utaló gondolatok megjelennek a fejlesztési program pontjaiban is. A program lényege, hogy az új kihívásokra csak akkor tud a Magyar Honvédség hatékony válaszokat adni, ha maga is újszerűen közelít a felmerült problémákra, legyen az migrációs válság, terrorizmus vagy a hibrid hadviselés megjelenése.

A kormány már ennek jegyében fogadott el egy terrorellenes intézkedési csomagot: az Alaptörvénybe bekerült a terrorveszély-helyzet fogalmi köre, amelynek elrendelésével a Magyar Honvédség erre felkészített erői is segíthetik a rendőrség munkáját.

Része a komplex megközelítésnek a határvédelemben való részvételünk is. Mintegy 13 ezer katona teljesített szolgálatot az ország déli határai mentén az elmúlt időszakban úgy, hogy ezzel párhuzamosan az ezerfős nemzetközi szerepvállalásunk sem csökkent. A világ számos pontján, három földrészen, mintegy 15 országban veszünk részt különböző missziós feladatokban.

Jelentős áttörés, hogy a „1298/2017. (VI. 2.) Kormányhatározat a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program megvalósításáról új dimenziókat vázol fel a honvédség fejlesztésére. A tíz évre tervezett honvédelmi és haderő-fejlesztési program a Magyar Honvédség modernizálása érdekében megvalósuló legnagyobb ilyen jellegű vállalkozás az elmúlt évtizedekre tekintve. A program fontosabb elemei a következők:

- a légi szállítási képesség erősítése, az An-26-osok és a Jak-52-esek felváltása;
- forgószárnyas eszköz (helikopter) képesség rövid és hosszú távú megteremtése és fenntartása;
- eszközök beszerzése, amelyek a kisrepülőgépektől a vadászgépekig – már hazai bázison – segítik a pilóták oktatását és felkészítését;
- kibervédelmi képességek folyamatos fejlesztése;
- légvédelmi képességek erősítése;
- a szárazföldi csapatok fejlesztése során a különleges rendeltetésű, tüzér és páncéltörő, műszaki csapatok fejlesztése, valamint a tábori vezetési rendszer fejlesztése a kiemelt cél;
- a logisztikai támogatás területén az egyéni harcászati felszerelés fejlesztése, laktanyai elhelyezés helyzetének javítása, gépjárművek beszerzése a kívánatos cél;
- a területvédelmi elven szervezett önkéntes tartalékos rendszer új alapokra helyezése;
- a Honvédelmi Sportszövetség létrehozása, a honvédelemhez köthető sportágak népszerűsítése, a honvédség és a társadalom közötti kapcsolatok erősítése, a honvédelmi nevelés rendszerének kialakítása érdekében.

A Zrínyi 2026 programhoz szorosan illeszkedik, hogy – igazodva az új kihívásokhoz – új nemzeti biztonsági stratégia készül, amelyre alapozva változik a katonai stratégia is.

2. Következtetések, javaslatok

A biztonságot nehéz megteremteni és gyorsan el lehet veszíteni. Hazánk komoly erőfeszítéseket tesz azért, hogy az elért biztonsági szintet fenntartsa, a polgárok biztonság érzetét erősítse. Jól láthatóan a migráns válság idején ez a biztonságérzet megromlott, sokan megijedtek a hazánkon átvonuló, a jobb élet reményében nyugatra tartó tömegek látványától.

5 https://www.orientpress.hu/cikk/2017-09-29_simicsko-magyarorszag-biztonsaga-harom-pille-ren-alapszik Letöltve: 2018. január 14.

Az is világos, hogy a gazdasági teljesítőképességre is hatást gyakorol az adott ország biztonsági helyzete, a korábban bemutatott biztonsági dimenziók milyensége. Egyetlen területen sem megengedett az elért biztonsági szint csökkenése, de ez magától nem megy. Csak a folyamatos beavatkozás, a helyzet változására adott gyors és átgondolt válasz tudja garantálni a biztonság fenntarthatóságát. Ilyen válaszoknak tekinthetjük a túlnépesedés hatásaira meghozott intézkedéseket és a Magyar Honvédség fejlesztésének tervét.

3. Felhasznált irodalom

- Halász László – Földi László (2014): Környezetbiztonság. Nemzeti Közszerzői Társaság 2014. 141 p.
- Hornyacsek Júlia (2017): A biztonságunkat veszélyeztető tényezők, és a katasztrófák elleni védekezés átfogó megközelítése. *Hadmérnök* 2017/1. 84-114 p.
- Kaiser Ferenc (2017): A katonai erő helye, szerepe a humanitárius beavatkozásoknál. In: *Az igazságos háborútól az igazságos békéig.* (szerk: Gőcze István) Dialóg Campus Kiadó 2017. 174 p.
- Kovács László – Krasznay Csaba (2017): Digitális Mohács 2.0: kibertámadások és kibervédelem a szakértők szerint. *Nemzet és Biztonság* 2017/1. 3-16 p.
- Kovács Sándor Iván (Kovács 2003) szerk.: Zrínyi Miklós összes művei. Kortárs Könyvkiadó, Budapest 2003.
- Orosz Zoltán (2017): A Magyar Honvédség előtt álló kihívások a XXI. században. *Hadtudomány* 2017/3-4. 77-84 p.
- Resperger István (2017): Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. *Honvédségi Szemle* 2017/1. 24-43 p.
- Simicskó István (2017): A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. *Hadtudomány* 2017/3-4. 3-16 p.
- Ujházi Lóránd (2012): A migráció, mint biztonsági kihívás és a Vatikán válasza a menekültkérdésre. *Hadtudomány* 2012/1-2. 162-173 p.

Új kihívások a rendészettudomány területén

Turizmus, közúti közlekedésbiztonság és balesetek Veszprém megyében

Frei Bendegúz István¹ –Felföldi Péter²

*¹rendőr hallgató – Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar- ²okleveles közlekedésmérnök,
tanár – Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar
¹⁻²1083 Budapest, Üllői út. 82.,
e-mail cím: freiben1995@gmail.com, felfolffi.peter@uni-nke.hu*

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Dolgozatunkban a napjainkban ismét egyre erőteljesebbé váló balatoni turizmus és a közúti közlekedésbiztonság közti összefüggésekkel, valamint a Veszprém megyei baleseti adatok alakulásával foglalkozunk. A téma megértéséhez elsősorban definiálni kell azt, hogy mi a közlekedési baleset, mi a közúti közlekedési baleset, valamint azt, hogy az idegenforgalomnak mi a jelentése. A közlekedési baleset olyan eseményt jelent, melyben legalább egy mozgó járművezető részvételével mozgásból bekövetkezett szándékos, vagy gondatlan elkövetési alakzatban közlekedési szabályt szeg meg, és ezért anyagi kár következik be, vagy egy vagy több személy könnyű- vagy súlyos sérülést szenved vagy veszti életét. A közúti közlekedési baleset az KPM-BM 1/1975. (II. 5.) együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól (KRESZ) vonatkozásában jármű vagy állati erővel vont jármű vezetője részvételével bekövetkezett közlekedési baleset.¹ A jogszabályokon túl azonban a baleset-megelőzés területével is foglalkozunk. Habár a közúti közlekedés tárgykörével a KRESZ-en felül foglalkozó fontosabb jogszabályok^{2 3 4 5} mindegyikének vezérfonala a biztonság növelése különböző szempontok szerint (emberi oldal, környezeti/útpálya oldala, valamint jármű oldaláról történő vizsgálat), ezzel együtt a vizsgált helyen és időben (Veszprém megye 2011 és 2016 közötti közlekedésbiztonsága) tapasztalható sajátosságokra külön kitérünk, feltételezve azt, hogy a nyári idegenforgalmi szezon nagymértékben rontja a közúti közlekedés biztonságát. Ehhez a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság részletes, külön nem publikált, elsősorban megyei szintű baleset-megelőzési munka szervezése érdekében vezetett baleseti statisztikái is a rendelkezésünkre álltak.

Az idegenforgalom pedig definiálható a következő megfogalmazás szerint is, miszerint „az emberek valamennyi állandó életvitelükön és munkarendjükön (lakás és munkahely) kívüli helyváltoztatását értjük függetlenül azok motivációitól, időtartamától és célterületétől. A turizmus másrészt az emberek helyváltoztatásával kapcsolatos igények kielégítésére létrehozott anyagi-technikai és szervezeti feltételek, valamint szolgáltatások együttese.”⁶

1 60/2010. (OT.34.) ORFK utasítás a közúti közlekedési balesetek és a közlekedés körében elkövetett bűncselekmények esetén követendő rendőri eljárás szabályairól (2018.01.15).

2 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről.

3 2004. évi XCI. Törvény az 1968. évi november hó 8. napján, Bécsben aláírásra megnyitott Közúti Jelzési Egyezmény és módosításai, valamint az azt kiegészítő európai Megállapodás és módosításai egységes szerkezetben történő kihirdetéséről.

4 20/1984. (XII. 21.) KM rendelet az utak forgalomszabályozásáról és a közúti jelzések elhelyezéséről.

5 6/1990. (IV. 12.) KöHÉM rendelet - a közúti járművek forgalomba helyezésének és forgalomban tartásának műszaki feltételeiről.

6 Veres Lajos: Turizmus és közlekedés. Pécsi Tudományegyetem 2011, ISBN: 978-963-642-434

<http://www.eturizmus.pt.e.hu/szakmai-anyagok/Turizmus%20%C3%A9s%20k%C3%B6zleked%C3%A9s/book.html#d6e34>

2. Anyag és módszer

2.1 Az idegenforgalom és a közúti közlekedési balesetek összefüggésének tisztázása

Mint már a bevezetőből is láthattuk, a közlekedés és a turizmus jóformán elválaszthatatlan egymástól. A két terület fejlődése az esetek nagyon jelentős részében hat egymásra, jobb közlekedési kapcsolatok, könnyebben elérhető desztinációk magukkal hozzák az arra a területre érkező látogatók számának növekedését, míg egy adott régió vonzerejének növekedése (új fürdők, éttermek, szállodák stb.) az adott terület közlekedési terheltségének növekedését hozhatja magával.

Mivel a Balaton térségében a turizmus legfőképpen, mint az a „nyaralás” szavunkban is megmutatkozik nyáron számottevő, így bátran kijelenthető, hogy a magyar idegenforgalmi időszak kvázi június elsejétől augusztus harmincegyedikéig bezárólag helyezhető el, főként az általunk a vizsgált térségben, Veszprém megyében, hiszen a Balaton közelsége miatt elsősorban fürdőzni, strandolni érkeznek a turisták. Az augusztus 20-ai nemzeti ünnepel a Balaton nyári turisztikai szezonja általánosságban véget ér, de a szabadságból hazainduló vendégek által generált forgalom a következő napokban is még érezteti hatását a forgalombiztonságra, így indokolt az augusztus 31-éig tartó vizsgálat. Ugyanakkor nem elhanyagolható a Bakony bakancsos turizmusa sem a vizsgált időszakban. Ennek a ténynek az ismeretében kezeli a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság (VMRFK) is kiemelten ezt az időszakot, külön statisztikát vezetve a kérdéses időszak közúti baleseti adatai tekintetében.

A VMRFK által gyűjtött adatok elemzéséből sok ismeretet szerezhethünk a balesetek vizsgálatának tekintetében. Ezek az adatok túlmutatnak a rendőrség által kötelezően gyűjtött és a Központi Statisztikai Hivatal felé továbbított alapadatokon, így lehetőség volt belőlük az idegenforgalmi szezonra külön következtetéseket is levonni.

2.2 A közúti közlekedési balesetek okaiért felelős leggyakoribb befolyásoló tényezők

Közismert tény a közlekedésbiztonsággal foglalkozók közt, hogy a leggyakoribb baleseti ok az emberi tényező. Ezen belül szét lehet választani a sebesség nem megfelelő megválasztását, a figyelmetlenséget, az elsőbbségi jog meg nem adását, a kanyarodás szabályainak megszegését vagy a különféle elektronikus eszközök járművezetés közbeni használatát. Ezekon kívül nagy szerepet játszik még továbbá a rutintalanság és a fáradtságból eredő éberség hiánya, elalvás vagy pedig az alkohol befolyása alatti vezetés is.

Másrészről megemlíthetjük befolyásoló tényezőként a kedvezőtlen időjárást is, hiszen tény, hogy nagy hatással bírhat mind a járművezetőre, mind pedig a jármű stabilitására és menettulajdonságaira is. A magas hőmérséklet is bódítóan hathat az éberségre, míg az alacsony hőfok csúszós útviszonyokat eredményezhet, amely kedvezőtlenül hat a jármű menettulajdonságaira vagy a járművezető vezetési képességeire. Ugyanígy az eső és a köd a járművezető látótávolságát befolyásolja, továbbá a jármű tapadását is negatívan érinti.

Harmadrészt az infrastruktúra helyenkénti nem kielégítő állapota is ilyen tényezőként hathat, hiszen tényként említhető továbbá még az is, hogy a kátyús, nyomvályús, repedezett vagy pótolt útburkolat könnyen okozhatja a jármű kisodródását, roncsolódását vagy pedig útirányának eltérítését is eredményezheti. Ezek a hatások Veszprém megyében a közúti infrastruktúra sok helyen „hegyvidéki” vonalvezetéséből adódóan az országos átlagnál veszélyesebb szituációkat eredményezhetnek.

Végül pedig csupán csekély, de nem elhanyagolható mértékű tényező a műszaki ok, mely ugyancsak a jármű kontrolljának elvesztését és balesetet eredményezhet. Természetesen előfordulhat, hogy nem várt, kivédhetetlen műszaki probléma lép fel, de az is kijelenthető a balesetek elemzéséből, hogy legtöbb esetben ez is emberi tényezőre, a gondatlan üzemeltetésére vezethető vissza.

A nyári hónapok alatt (a júniustól augusztusig terjedő időintervallumban) nagymértékben megemelkedik a mind anyagi káros, mind pedig személyi sérüléssel közúti közlekedési balesetek száma, hiszen a rendkívüli hőség kedvezőtlen hatást gyakorol a járművezetők szervezetre. A reflexek tompulhatnak, az elalvásos balesetek száma növekedhet, illetve egyes járművezetőkből agresszivitást, türelmetlenséget is kiválthat a meleg. A körülmények kedvezőbb tulajdonságai révén a járművek közlekedés közbeni sebessége is jelentősen nő (jobb láthatóság és tapadás), így ebből kifolyólag nagyobb a valószínűsége is a közúti közlekedési balesetek bekövetkezésének és a sebességtúllépés azok kimenetelére is közvetlen hatást fejt ki.⁷

2.3 Veszprém megye baleseti adatai a nyári idegenforgalmi szezonban és éves szinten

Mivel a megyét csak rendkívül kis szakaszon érinti az M7 autópálya, így az ide irányuló, továbbá átutazó és tranzit típusú forgalom nagyrészt a 8. számú főutat, a 71., 72., 82., 83. és a 84. számú főutakat érinti. Azon rendőrkapitányságok területén, melyeknek az illetékességi területükhöz tartoznak az érintett útszakaszok, kirívóan több baleset történik, továbbá az is megfigyelhető, hogy az éves tekintetben vizsgált közúti közlekedési baleseti adatokhoz képest inkább a főbb idegenforgalmi desztinációk helyszínén történik a több baleset a megnövekedett forgalom, és baleseti okokat befolyásoló tényezők miatt. Sőt mi több, még az is megállapítást nyert a hat év Veszprém megyei adatainak együttes vizsgálata során, hogy a hat év alatt nyáron az idegenforgalmi szezonban összesen 1274 közúti közlekedési baleset történt, míg hat év alatt összesen 3584 közúti közlekedési baleset volt. A számok magukért beszélnek. Tegyük fel, hogy az idegenforgalmi szezonnak semmi hatása nem lenne a közúti közlekedésre és ezáltal magukra a balesetekre sem. Ha ez így lenne, akkor számításaim szerint a nyári adatokkal számolva hat év alatt 5096 balesetnek kellett volna bekövetkeznie Veszprém megyében, de ha éves adatokkal számolok, akkor viszont 896 balesetnek kellett volna a hat év alatt nyáron történnie.

$$1274 \cdot 4 = 5096$$

1. egyenlet – A nyári baleseti adatokkal számolva egész évre vetítve a 3584 balesetnél jóval több adódik

$$3584 / 4 = 896$$

2. egyenlet – Az éves balesetszámból látható, hogy nem egyenes az arányosság, a nyári szezonban a 896-os átlagszámnál 378-cal több baleset történik, ami kiugró, 143%-os.

Hatalmas az eltérés ezen adatok közt. Ez azt jelenti, hogy ha nyári adatokkal számolunk, 1512 darab baleset eltérés van a valós és azon adatok közt, melyek akkor lennének, ha az idegenforgalmi szezonnak semmiféle ráhatása nem lenne a közúti közlekedésre, ha pedig éves mértékben számolunk, akkor 378 közúti közlekedési balesettel kevesebbnek kellett volna történnie a hat év alatt a nyári idegenforgalmi szezonban.

⁷ Heves Megyei Rendőr-főkapitányság, Heves Megyei Baleset-megelőzési Bizottság: A nyári közlekedés veszélyei (2004).

<http://www.medinafalu.hu/rendorsegi-korzeti-megbizott/2014/a-nyari-kozlekedes-veszelyei.pdf>

3. Eredmények és értékelésük

3.1 A külföldi balesetokozók a közúti közlekedésben, Veszprém megyében

A rendelkezésemre álló adatok alapján a vizsgált időintervallum alatt összesen 110 közúti közlekedési baleset okozója volt külföldi, ebből a vizsgált hat év alatt 53 fő volt, aki nyáron okozott balesetet. Ezek a külföldi balesetokozók, akik vagy átutazóban, vagy pedig turisztikai célzattal utaznak – főleg nyáron közlekedtek Magyarországon, ezen belül is Veszprém megye (mely nem határ menti megye) közigazgatási területén. A megyében majdnem a felét teszik ki azon általuk okozott közúti közlekedési balesetek, melyek a nyári idegenforgalmi szezonok alatt következtek be a hat év (2011-2016) alatti összesnek. Ezen két adat rendkívül nagy erővel bír annak tekintetében, hogy azt a következtetést tehesük, hogy nagyobb a valószínűsége annak, hogy az idegenforgalmi szezonban külföldiek okoznak közúti közlekedési balesetet, hiszen a statisztikai adatok ezt igazolják. A két ok, mely miatt külföldiek vesznek részt a magyar közlekedésben, az vagy átutazó, tranzit-jelegű közlekedés, vagy pedig a célforgalmi jellegű, turisztikai célzat. Ismét visszautalunk a korábban írt Veszprém megyei idegenforgalmi desztinációkra. A Balaton, mint a „magyar tenger”, a külföldiek számára is kedvelt úti cél, főként a számukra relatív olcsó szállás-, vásárlási-, és programlehetőségek miatt. Külföldi járművezetők esetén még kiemelhetjük azt az erre a közlekedő-csoportra jellemző adottságot is, hogy mivel más országból érkeznek hazánkba, így más közlekedési kultúrához vannak szokva, így aztán aszerint is közlekednek, továbbá más, a közlekedés rendjét szabályzó jogszabályok ismeretében vezetnek magyar utakon annak ellenére, hogy a határátkelőhelyeken elhelyezett jelzőtáblák alapvető információkkal látják el a hazánkba érkezőket. Ezek figyelmen kívül hagyása rendkívül hátrányos következményekkel járhat (sebességhatárok, kivilágítás). Főként tőlünk nyugatabbra fekvő országokból érkezők jellemzően fejlettebb járművekkel érkeznek, mint a magyar járművezetők által vezetett járművek, így mivel azok mind biztonsági eszközök tekintetében is gazdagabban felszereltek, mind pedig menettulajdonságaikban is a hazai átlag járműállomány felett állnak, így bátrabban közlekednek velük, és a szabálysértési bírságok tételei is a jobb nyugat-európai kereset mellett kevésbé bizonyulnak preventív jellegűnek. Továbbá megemlíthetjük, hogy a hosszú út okozta fáradtságból és az ebből adódó a figyelmetlenségből adódó baleseti kockázat is létező veszély, bár ez nem csak a külföldi járművezetőkre jellemző. Akik nyaralási célzattal érkeznek, valószínűsíthető, hogy huzamosabb ideig vezettek, korábban keltek, kimerültebbek mint az átlagos járművezető. A balatoni régió turizmusának jellemző küldő országa Szlovákia⁸, már kevésbé jellemző, de meglévő a német, elsősorban keleti területekről érkező turisztikai forgalom.⁹

„A fáradtság az egyik legnagyobb közlekedésbiztonsági kockázat, hatása – kimutathatóan – a szeszestaltól befolyásolt állapottal mutat hasonlóságokat”¹⁰ és a jármű vezetésére még annak rutinos végzőjénél is rendkívül hátrányosan hathat, ezért is tisztázza mind a KRESZ, mind pedig a józan ész, hogy járművet vezetni csak arra

8 Mester Tünde – Magyarország, mint turisztikai desztináció imázsa és piaci pozíciója Szlovákiában. Magyar Turizmus Zrt. Kutatási Iroda 14. p.

<http://turizmusonline.hu/download.php?id=11508>

9 Dr. Rátz Tamara – Dr. Michalkó Gábor A Balaton turisztikai miliője: a magyar tenger sajátos atmoszférájának turizmusorientált vizsgálata. Turizmus bulletin XI. évfolyam 4. szám 13. p.

10 BALESET-MEGELŐZÉS az ORFK-Országos Balesetmegelőzési Bizottság honlapja.

képes és alkalmas állapotban szabad.

3.2 Az ittas járművezetők által okozott közúti közlekedési balesetek Veszprém megyében

Bár első ránézésre az ittas járművezetők által okozott közúti közlekedési balesetek statisztikája nem mutat kirívó eltérést az idegenforgalmi szezon adatai és az éves alapján számolt negyedéves adatok közt, ha ezt hasonlóképp számoljuk, mint a közúti közlekedési balesetek számát, mivel kis számokról van szó, így ehhez képest mégis jelentőséggel bír. A hat év alatt ittas járművezetők által okozott balesetek száma 322 volt a teljes éveket vizsgálva. A hat év alatt csak nyáron, az idegenforgalmi szezonban szintén az ittas járművezetők által okozott közúti közlekedési balesetek száma 104 volt. Ezen szám inkább közelít az éves szám egyharmadához mint egynegyedéhez, így kijelenthető, hogy nyáron magasabb az ittas járművezetők által okozott közúti közlekedési balesetek aránya. Már csak annyiban is feltételezhető, hogy ennek köze lehet az idegenforgalomhoz, vagy ha ahhoz nem is, legalább az idegenforgalmi szezonhoz, hogy nyaralásuk alatt az emberek kikapcsolódni vágnak, és ezzel valószínűsíthető, hogy jogkövető magatartásukra is kevesebb hangsúlyt fektetnek, mint mikor a hétköznapi életvitelüket élik. Ez a lazább felelősségvállalás a fürdőzési szokásoktól a közterületeken való viselkedésen keresztül természetesen a közlekedésben is megjelenik. Mint már ezen alcímen belül korábban is említettük, ha ugyanazon módszerrel (1. és 2. egyenletek) következtetéseket végzünk, és hasonlóan arányosítunk, mint a közúti közlekedési balesetszámoknál, akkor, ha a nyári idegenforgalmi szezonok adatai alapján számolunk, a hat év alatt 416 közúti közlekedési balesetnek kellett volna történnie a valós 302 helyett, melyeknek ittas volt az okozójuk. Itt is látható, hogy nincs egyenes arányosság, a turisztikai időszakban kirívó a balesetszám ittas balesetokozás tekintetében. Ha pedig éves adatok alapján számolunk, akkor a hat év idegenforgalmi szezonjaiban összesen 82 ittas járművezetők által okozott balesetnek kellett volna történnie a valós 104 helyett. A számok tanulsága szerint itt is kijelenthető, hogy a nyári idegenforgalmi szezonban az ittas járművezetők több balesetet okoznak, és a járművezetők ittassága pedig nagy valószínűséggel összefüggésbe hozható a szezonnal. Ezen felül a fesztiválszezon is nyárra esik, mely ugyancsak nagyban befolyásolhatja mind az ittas járművezetők számát, mind pedig a külföldiek hazánkba és a megyébe történő utazását és itt történő közlekedését is.

4. Következtetések, javaslatok

4.1 A közúti közlekedési balesetek megelőzése

Roppan fontos, hogy a társadalom szabályokkal tartsa fent a folyamatos és balesetmentes közlekedést, mivel ez ösztársadalmi érdek. Vannak területek, melyek több veszélyt hordoznak magukban, mint mások, és ezekre különös figyelem irányul. Nyilvánvaló, hogy mind a munkavédelmi szabályok, mind a közúti közlekedésre vonatkozó, mind pedig az egyéb más veszéllyel járó foglalatosságokra irányadó jogi és társadalmi szabályzás és viszonyrendszer a veszély redukálására vagy pedig abszolút elhárítására hivatottak. Ahogy dr. Major Róbert

r. ezredes a 2009-es PhD értekezésében is taglalja, hogy a jogi szabályozások önmagukban nem bizonyulnak effektívnek, így aztán nem jogi eszközök felvonultatásával lehet hatást kifejteni ezeken a területeken.¹¹ A közúti közlekedésre való tekintettel rendkívül sok eszköz áll rendelkezésre a balesetek tekintetében a prevencióra, kezdve a forgalomtechnikai beavatkozásoktól egészen a csak elméleti síkon mozgó oktatásig.

<http://www.baleset-megelozes.eu/cikk.php?id=1191>

11 Dr. Major Róbert: A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehe-

4.2 Baleseti góckutatás

Tény, hogy a közúti közlekedés folytán a közutakon megtalálhatóak olyan helyszínek, melyeken megnövekszik a közúti közlekedési balesetek bekövetkezési valószínűsége, és ebből kifolyóan az ott bekövetkezett balesetszámok is térbeli sűrűsödést mutatnak. Ezeket nevezzük baleseti gócpontoknak. Ezek felkutatása statisztikai adatokból lehetséges és azért jelentős, hogy különféle preventív módszerekkel vagy beavatkozásokkal fel lehessen számolni őket, hogy a közúti közlekedés biztonságosabb és ebből kifolyólag gyorsabb legyen. Ez a biztonságon felül gazdaságosságot, versenyképességet eredményez. A góckutatás statisztikai adatok alapján lehetséges, további módszerei még a ponttérkép készítése, továbbá a különféle ilyen célra kifejlesztett számítástechnikai szoftverek erre történő igénybevétele. Mindezt lehetővé teszi az informatikai fejlődés és az egyre gyakoribb, olcsóbb és könnyebben használható GPS hozzáférés is. Így akár már a közúti közlekedési baleset bekövetkezéséről történő információk alapján el lehet helyezni azt a térképen, amely kifejezetten meggyorsítja az ezen **célú munkát és esetenként kiváltja a statisztikai adatok ehhez fűződő szükségességét. Ezt a típusú információszerzést és -publikálást a rendőrség régóta folytatja** (pl. RUTIN alkalmazás¹², baleseti ponttérkép¹³).

Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság tájékoztatása alapján a megyei, nagy forgalmat lebonyolító főutakon az elmúlt évek rendőrségi és forgalomtechnikai beavatkozásainak köszönhetően a baleseti gócpontok (pl. 8-as út litéri vagy sólyi csomópontja) gyakorlatilag megszűntek. Egyes veszélyesnek minősülő útszakaszokra azonban továbbra is figyelmet kell fordítani (82-es út cseszneki szakasza, 73-as út Csopak fölötti, Nosztori Major melletti szerpentines útszakasza).

4.3 A mérnöki tevékenység a prevenció jegyében

Alapvetően mérnöki tevékenységgel kezdődik bármely közúti fejlesztés, mely már az építkezést megelőzően, a tervezésnél megjelenik. Magyarország közútjainak nyomvonalát túlnyomó többségében 100 évnél régebbi. Ez alól Veszprém megye a 8. és a 710., számú főút tekintetében teljes egészében, a 71. és a 84. számú főútnak pedig jelentős szakaszaikkal kivételt képeznek, melyek az elmúlt 80 éven belül épültek ki, a turizmus fellendülése és a motorizáció terjedésének hatására. Meg kell említeni a kerékpárutakat is, amik ugyan általában főutak mentén, de néha teljesen új nyomvonalakon épültek ki, szintén az elmúlt évtizedekben, és csakúgy a turizmus érdekében (akár egy régi nyomvonal funkcióváltásával, mint az 1968-as Közlekedéspolitikai Konceptió nyomán felszámolt 11. számú Veszprém-Káptalanfüred vasútvonal egykori töltésén). A motorizációs szint és a technika fejlődése kiszolgálja a közlekedők érdekeit, biztonságát, mivel a közúti közlekedésnek elsősorban biztonságosnak, gyorsnak és fenntarthatónak kell lennie. A közhiedelemmel ellentétben az úthálózat megépültével koránt sincs vége a mérnöki munkának, hiszen inntől is temérdek feladat hárul rájuk. Egyrészt forgalomtechnikai szempontból, másrészt a fenntartás, fejlesztés oldaláról. Ezzel a feladattal Veszprém megyében a Magyar Közút Nonprofit ZRt. Veszprém Megyei Igazgatósága foglalkozik, tősegeire és korlátaira. (PhD értekezés) 8. p.

12 Rendőrségi Útinformációs Rendszer.

<http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/utinfo/rutin>

13 NOVA Rendőrségi Baleseti Ponttérkép.

<http://www.police.hu/hu/balesetiterkep>

és természetesen nem csak a nyári turisztikai szezon során végez tevékenységet, hanem a téli időszakban a fenntartásban a megye hegyi útjain is komoly feladataik vannak a síkosságmentesítés vagy a hóátfúvások kezelése tekintetében.

Vizsgálat alá kell venni azt, hogy a baleseti góckutatás eredményeképpen tudomásra jutott gócpontok, veszélyesnek minősülő útszakaszok miért ilyen gyakori helyszínei a közúti közlekedési baleseteknek. Ez a rendőrséggel közösen végzett elemző tevékenység. A balesetek, mint azt korábban is kifejtettük, többnyire emberi hibákra vezethetők vissza, ezeknek az emberi hibáknak pedig okaik vannak. Az okok gyakran forgalomtechnikai hibákra vagy hiányosságokra vezethetők vissza, melyek forgalomtechnikai beavatkozással kiküszöbölhetőek. A járművezetőknek ezáltal lehetőségük nyílik arra, hogy felismerjék a veszélyes helyeket és ehhez mérten reagáljanak rájuk. Ezen beavatkozások sokoldalú tárháza magában foglalja az útburkolat vonalvezetésének részleges megváltoztatásától a teljes átépítéséig az összes úton történő módosítást, melyek költségek tekintetében jelentős kiadást jelenthetnek (pl. 8-as út) de az emberi élet értékénél nincs nagyobb, így mindenképpen kifizetődő, amennyiben sikerül megszüntetni bármely baleseti gócpontot. Másrészt mérnöki tevékenység tárgykörébe tartozik a közlekedésben részt vevő járművek egyre biztonságosabbá tétele¹⁴. A minél modernebb járműveknél már csak fogyasztói szempontból is elvárás az aktív és passzív biztonsági eszközök minél gazdagabb megléte, továbbá mindezt folyamatosan egyre magasabb követelményeket előíró jogszabályok is tartalmazzák, hogy mely eszközöket kötelező a járműbe beépíteni ahhoz, hogy az forgalomba helyezhető legyen.

4.4 A rendőri ellenőrzés jelentősége

Elengedhetetlen a jogszabályi háttér tisztázása ennél az alcímnél: „*a közúti közlekedés ellenőrzésének ki kell terjednie a) a közúti közlekedés rendjére, b) a közúti forgalom szabályozására, c) a közúti közlekedési szolgáltatások és a közúti járművek üzemeltetésének szabályszerűségére, illetve a jármű üzemeltetésére vonatkozó előírások megtartására, ideértve az adott tevékenységhez előírt okmányok, engedélyek, jelzések, felszerelések ellenőrzését is, d) a járművek műszaki állapotára, közlekedésbiztonsági és környezetvédelmi megfelelőségére, e) a járművek összeépítésére és átalakítására vonatkozó előírások megtartására, valamint a külön jogszabályban meghatározott alkatrészek minősége tanúsításának meglétére, f) a járműfenntartó tevékenység folytatása feltételeinek megtartására, 87 g) a közutak állapotára, tisztaságára, nem közlekedési célú igénybevételére, h) a közút kezelőjének hozzájárulásához vagy a közlekedési hatóság engedélyéhez kötött járművek közlekedésére.*”¹⁵ és „(2) A rendőrség az Alaptörvényben, az e törvényben és törvény felhatalmazása alapján más jogszabályban meghatározott bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében: (...) 4. közlekedési hatósági és rendészeti feladatokat lát el...”¹⁶. Ahogy ez a jogszabályokban is tisztázott, az ellenőrzést elsősorban a rendőrség látja el. Az ellenőrzés preventív jellege arra irányul, hogy az állampolgárok a közúti ellenőrzésre felkészülve vezessék járműveiket, ezáltal betartsák a jogszabályban előírtakat, és ezzel a közúti közlekedés biztonságosabbá váljon. Ehhez kapcsolódóan említeném meg továbbá

14 Dr. Major Róbert: A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátaira. (PhD értekezés) 10. p.

15 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről 44. § (1) bek. (2017.09.12.).

16 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (2) bek. (2012.09.12.).

a bírságokat, melyeket a rendőrnek hatáskörében áll kiszabni, a feljelentést, melyet hatáskörében áll megtenni, vagy pedig a hatáskörében lehetőségére álló intézkedések foganatosítását, melyeknek jelentős szerepük van. Fontos tisztázni, hogy a közvélekedéssel ellentétben ezeknek prevenciós, nem pedig megtorlás alapú célokat kell szolgálniuk. Ugyan nem megvalósítható az országos viszonylatban eltérő bírság-összegek megállapítása ugyanazért a szabályszegésért, de külföldi elkövetők esetén a bírság és büntetési tételek növelése nagyobb elrettentő erővel bírna. Itt mozgásteret csak a helyszíni bírságot kiszabó rendőr mérlegelése adhat.

A rendőri ellenőrzésnél megemlítendő még az ittasság-ellenőrzés fokozott alkalmazásának szükségessége a nyári turisztikai szezonban, ekkor ugyanis a balatoni régió bővelkedik olyan gasztronómiai és kulturális programokban is, amelyek a térség méltán híres borvidékére és borkínálatára alapoznak. Ennek a közlekedésbiztonságra gyakorolt negatív hatását nem kell részletezni. Rendőrségi oldalról ezért az ittasság ellenőrzését az ilyen fesztiválok idején a megye több kapitánysága is kiemelten végzi.

4.5 Az oktatás/nevelés a járművezetőkre tekintettel

Mindenkinek, aki járt már iskolába, ismerősen csenghet a mondat, hogy „Ha tanultál volna, akkor most nem lett volna rossz az értékelésed.” Ez az elv jelen van a közlekedésben is, hiszen a jogszabályok és közlekedési kultúra ismerete elengedhetetlen az abban való részvétel tekintetében is. *„A közlekedés biztonságának fokozása, a közlekedési kultúra növelése, a közlekedési szabályok és a helyes közlekedési magatartásformák megismertetése érdekében rendszeressé kell tenni az erre irányuló nevelést, oktatást, felvilágosító- és propagandamunkát.”*¹⁷ Az oktatás és nevelés már gyermekkorban elkezdhető, mint ahogy a jó példák is mutatják, ahol óvodában, általános iskolákban elkezdik a KRESZ-re és a helyes közlekedéskultúrára való nevelést a fiatalság körében. Ugyanezen célt szolgálja az ovizsaru és a „sulizsaru” program is, ahol a rendőrség részéről kapnak felvilágosítást a tanulók. Ugyanakkor megjegyezzük azt is, hogy a balatoni régió tekintetében nem csak a közúti közlekedés, hanem a biztonságos vízen/vízben tartózkodás is kiemelt fontosságú, főleg a turisztikai szezonban, mikor több százezer fürdőző pihen a Balaton partján. A rendőrség és más társszervek (pl. a Vízügyi Igazgatóság Magyarországi Szakszolgálat is) a biztonságos fürdőzés, a hajózás és a strandokon való tudnivalók ismertetésére is szervez előadásokat, melyek hozzájárulnak nem csak a szárazföldi, hanem a vízi szabadidő-eltöltésnek és a közlekedés biztonságának növeléséhez is. A követendő példa bemutatása nagy befolyást tehet mind a még nem, mind pedig a már járművezetők részére.

Ezt követően a járművezetői engedély megszerzésénél is amennyiben nem csak a szabályok ismeretére, hanem azok helyes alkalmazására nevelés is megtörténik, akkor nagyobb valószínűséggel lesz tájékozottabb, körültekintőbb, udvariasabb és kulturáltabb az adott járművezető. Nem csak oktatás színterén lehet a közlekedésben résztvevőkre hatni a biztonságosság jegyében. Különböző szórólapokkal, transzparenszekkel és reklámokban való tájékoztatással is el lehet érni a kívánt célt, és ez nagyban elősegítheti a közlekedés biztonságosságát. A rendőrség ilyen irányú propaganda-tevékenységet is kifejt a nyári turisztikai szezonban, szárazföldi és vízi közlekedés tekintetében egyaránt. Ezt a tevékenységet mindenképpen folytatni is kell. A példamutatásnak is jelentős szerepe van ebben a kérdéskörben, főleg a fiatalabb korosztály tekintetében.

Összegezve az oktatás, nevelés egy összetett és nagy felelősséggel járó tevékenység, mely hatalmas energiát, olykor pénzösszegeket emészt fel, mégis emberéletekben mérhető az hatékonysága, hiszen a jogkövető

17 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről 17. § (2017.09.12.).

magatartás a közlekedésben roppant fontos szerepet tölt be, ha annak és az abban résztvevők biztonságára vagyunk tekintettel.¹⁸

5. Összegzés

A Veszprém megyei turizmus és a közlekedés összefüggéseit vizsgáltuk meg az előző fejezetekben. Tisztáztuk, hogy milyen összefüggések lehetnek, ezek milyen okokra vezethetők vissza az egyes közlekedők, valamint a környezetük tekintetében. Megvizsgáltunk konkrét balesetszámokat, melyeket a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság bocsátott a rendelkezésünkre. Ezekből kiderült, hogy mind az össz-balesetszám, mind a nyári szezonban egyik legjellemzőbb okozói magatartás, az ittasság tekintetében a nyári szezon kiemelt kockázatot hordoz a térség tekintetében. Az írásunk utolsó szakaszában a megoldási gyakorlatokra, javaslatokra fókuszáltunk, bemutatva a már működő megoldásokat is.

Reményeink szerint ezzel az írással is hozzájárultunk ahhoz, hogy a közlekedésbiztonság és a turizmus összefüggéseit a balatoni régió vonatkozásában megismerni vágyó érdeklődő ismereteket szerezhessen a témakörben, valamint hogy tudatosuljon, hogy a közlekedés biztonsága mindannyiunk érdeke és egyben felelőssége is.

6. Felhasznált irodalom

- Dr. Major Róbert (2009): A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátaira. (PhD értekezés) 8-10. p. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/major-robert/major-robert-vedes-ertekezes.pdf>
- Mester Tünde: Magyarország, mint turisztikai desztináció imázsa és piaci pozíciója Szlovákiában. Magyar Turizmus Zrt. Kutatási Iroda 14. p.
- Dr. Rátz Tamara – Dr. Michalkó Gábor: A Balaton turisztikai miliője: a magyar tenger sajátos atmoszférájának turizmusorientált vizsgálata. Turizmus bulletin XI. évfolyam 4. szám 13. p.
- Veres Lajos (2011): Turizmus és közlekedés. Pécsi Tudományegyetem ISBN: 978-963-642-434.

18 Dr. Major Róbert: A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátaira. (PhD értekezés) 10. p.

A turizmusbiztonság egyes kérdései

Dr. Fórizs Sándor

*Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 1083 Budapest Ludovika tér 2.
e-mailcím: drforizsdandor@invitel.hu*

Absztrakt

Lehetséges-e a turizmust, a turizmusbiztonságot és egy adott ország bűnügyi helyzetét egymásra hatásában vizsgálni és az adatokból következtetéseket levonni? Publikációmban Németország turisztikai-bűnügyi helyzetével kívánok foglalkozni. Kerestem az elérhető okmányokban, kiadványokban a témával kapcsolatos adatokat és a turisták sérelmére, illetve az általuk elkövetett cselekményeket. Igen, a turista nem csak áldozat lehet. Egyesek a szabadidős utazás leple alatt egészen más céllal érkezhetnek, vagy követnek el meggondolatlanul bűncselekményt. Németország 2016. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája **(1)** szerint abban az évben az összes bűncselekmény 30,5%-át külföldiek követték el és a számlájukra írható cselekmények egy év alatt 10,9%-al növekedtek. Természetesen itt egy igen nagy országról van szó, mely csak földrajzi helyzeténél fogva is szinte átjáró Kelet és Nyugat között. Gazdagsága, a számtalan látnivaló, milliókat vonz évente.

1. Eredmények és értékelésük

1.1 Néhány szó a turizmusról és Németországról

Bár a bűnügyi statisztika direkt módon nem szól a turizmusról, ez a gazdasági-szabadidős jelenség nagy befolyást gyakorol a nyilvántartás adataira, mely a külföldieket alapvetően „nem német” megnevezéssel szerepelteti. Ide sorolhatjuk, egyebek mellett a turistákat; az itt tanuló diákokat, nem kis számmal; az állam területén átutazókat; az országban állomásozó külföldi katonákat, az életvitel szerűen itt élő más állampolgárokat, a menekülteket. Közülük is sokan követnek el bűncselekményt, vagy válnak annak áldozatává, jelentősen módosítva a rendőrségi nyilvántartások csak a saját lakosság számából következő adatait. A 2016. évben hetedik éve folyamatosan emelkedett az országban a turistaforgalom. A legtöbb vendég a szomszédos országokból érkezett, de Kínából 26%-al, az öböl menti arab országokból 18%-al többen látogattak ide 2015-ben. A turisztikai ipar 2,9 millió munkavállalót, a dolgozók 6,8%-át foglalkoztatja és az éves nemzeti össztermék (GDP) 10,8%-t állítja elő. 2016-ban volumene az előző évhez képest 3%-al növekedett, a külföldről érkezők 80,8 millió vendégéjszakát tölthettek el. A turizmus által felhasznált áruk és szolgáltatások értéke 1053 milliárd euró volt, az összes fogyasztás 3,9% - a. A külföldi turisták kiadásai 39,6 milliárd eurót, a belföldieké 224,6 milliárdot ért el. A turizmus becsült összes költsége 287,2 milliárd eurót tett ki. **(2)**

Tanulságosak a pénzköltési arányok is:

- éttermi szolgáltatásokra 51,2 milliárd,
- vásárlásra 49,7 milliárd,
- szállásra 35,8 milliárd ment el.

A tíz leglátogatottabb európai város listáján London és Párizs mögött Berlin a harmadik, München pedig a kilencedik helyen szerepel. Berlinben (jó 3,5 millió lakos mellett) 2016-ban 12.731.640 turista 31.067.775 vendégéjszakát tartózkodott, ez 2,7%-os növekedés az előző évhez képest. Közülük külföldi 5.043.887 fő volt 14.179.271 éjszakával, +3,9%. **(3)** Az adatoknál szükséges figyelembe venni, a kisebb szállások, tíz fő befogadása alatt gyakran nem is szerepelnek a nyilvántartásban. Az előzőekből kifolyólag az egyes tartományok bűnügyi nyilvántartásai gyakran jelentősen eltérő tendenciákat mutatnak, különösen a nagyvárosokban. Túlreprezentáltak a külföldiek Berlinben, általuk elkövetett lakásbetörés 48,5%, kézitáska lopás 86,7%, illetve

Hamburg, ahol az összes bűncselekménnyel gyanúsított 41,4%-a külföldi.

Németország az egyetlen ország melyből négy város szerepel azon a világvárosokat összefoglaló 25-ös toplistán, melyekben külföldiek a legtöbb éjszakát eltöltötték. Berlin a 7. helyen, München 15., Frankfurt 22., Hamburg a 25.

2016-ban Spanyolország ugyan megelőzte Németországot a turistaforgalom terén, de a Szövetségi Köztársaság így is turisztikai nagyhatalom. A 10 főnél nagyobb kereskedelmi szállásokon eltöltött vendégéjszakákat vizsgálva az alábbi sorrend alakult ki:

- Spanyolország 453,7 millió éjszaka, +7,7%-os növekedés az előző évhez képest,
- Németország 447,2 millió éjszaka, +2,5%-os növekedés az előző évhez képest,
- Franciaország 398,0 millió éjszaka, -3,8%-os csökkenés az előző évhez képest,
- Olaszország 396,8 millió éjszaka, +1,0%-os növekedés az előző évhez képest,
- Egyesült Királyság 295,6 millió éjszaka, -3,3%-os csökkenés az előző évhez képest,
- Ausztria 118,0 millió éjszaka, +4,1%-os növekedés az előző évhez képest,
- Hollandia 106,4 millió éjszaka, +2,7%-os növekedés az előző évhez képest.

1.2 Turizmusbiztonság és a minisztériumok

Különböző minisztériumoknak jelentős szerepük lehet a biztonságos turizmus elősegítésében. Elsősorban itt a belügy, a külügy és esetleg olyan hivatal jöhet számításba, melynek ezen a területen szervezetileg is szerepe lehet. Egyes országokban a gazdasági területtel foglalkozó minisztérium államtitkári, vagy helyettes államtitkári szinten telepítette a kapcsolódó turisztikai feladatokat.

Az állampolgárok külföldre utazásának, kint tartózkodásának zavartalansága minden kormány alapvető érdeke. Az elmúlt időszakban magyar példa is mutatta, milyen problémákat vet fel konfliktusos régióból egy túszerzést követően az érintettek kimentése.

Német nyelvterületen, az interneten „Utazási figyelmeztetés” (Reisewarnung) kifejezéssel jelölik azt a tevékenységet, amikor az esetleges veszélyekre hívják fel a turisták, üzleti útra indulók figyelmét.

A német „Wikipedia” meghatározása szerint – „Utazási figyelmeztetés”, egy hatóság hivatalos ajánlása csak a saját állampolgárok részére, hogy utazásra egy meghatározott országba vagy egy meghatározott területre ne vállalkozzanak, vagy azt szakítsák meg, mert nem adott az utazás biztonsága. (4) Az Egyesült Államokban is a némethez hasonló rendszer működik amennyiben a Department of State ad ki hasonló „Travel Warning” megnevezésű felhívást. A témához kapcsolódik a „No-Go-Area” jelölésű, azaz belépésre, megtekintésre egyes városokon belül nem javasolt területek ismertetése.

Az Osztrák Külügyminisztérium külön honlapot működtet utazási tanácsadás adása, veszélyek jelzése céljából. (5) A minisztériumok általában idegenkednek veszélyjelzéseket konkrét országokhoz kapcsolni, ezek gyakran vezethetnek a másik fél diplomáciai tiltakozásához. Ebből a szempontból is érdekes az osztrák megoldást tanulmányozni. Két országlista szerepel az interneten. Az első az utazásra egyáltalán nem javasolt, veszélyesnek nyilvánított 11 állam: Afganisztán, Irak, Jemen, Líbia, Mali, Mauritánia, Niger, Szomália, Dél-Szudán, Szíria, Közép- afrikai Köztársaság. Különösebb magyarázat nem szükséges a felsoroláshoz, lényegében mindegyik háborús, vagy polgárháborús viszonyokhoz közel álló övezet. A részlegesen javasolt országok jegyzékén 24 állam szerepel. A megítélés igen szigorú szempontok alapján kerülhetett összeállításra, hiszen Ukrajna vagy a Fülöp- szigetek is ide kerültek. Nyilvánvalóan ezen országokban találhatóak olyan

régiók, melyek nem biztonságosak, Ukrajnában a szakadár köztársaságok, a Fülöp-szigeteken a mohamedán lázadók által ellenőrzött területek.

Az országok biztonsági szintjének megítéléséhez az osztrák anyag hatos beosztású skálát alkalmaz, és ennek függvényében tesz javaslatot az utazásra, esetleg annak elhalasztására:

- 1. szint minősítése: „Jó, Ausztriával azonos biztonsági helyzet”.
- 2. szint minősítése: „Megemelt biztonsági kockázat”. Utcai rablások, támadások nappal is, erőszakos tömegdemonstrációk, természeti és ipari katasztrófa jelentkezhetsz a területen.
- 3. szint minősítése: „Magas biztonsági kockázat egy meghatározott területen”. Halálesetekkel járó kiterjedt erőszakos összecsapások, terrorcselekmények jelentős veszélye, katasztrófavhelyzetek jellemzik az úti célt. A nem feltétlenül szükséges utazásokat a minisztérium nem tanácsolja.
- 4. szint minősítése: „Magas biztonsági kockázat egy meghatározott országban”. A politikai okok, mint az előző fokozatnál az egész országra kiterjedően. Természeti katasztrófák- vulkánkitörés, földrengés, árvizek; ipari katasztrófák az abból következő személyi és anyagi veszteségekkel.
- 5. szint minősítése: „Részleges figyelmeztetés egy meghatározott területre”. Okok a polgárháborúhoz hasonló állapotok, a hadi jogszabályok be nem tartása, háború, polgárháború. Javasolt magatartás: a területen tartózkodó osztrák állampolgárok haladéktalanul vegyék fel a kapcsolatot az osztrák vagy valamelyik uniós állam nagykövetségével és lehetőség szerint azonnal hagyják el az országot. Ajánlják az ide tervezett utazás elhalasztását.
- 6. szint minősítése: „Eltanácsolás az utazástól”. Okok, mint az előző szintnél. Javasolt magatartás: az utazás elhalasztása, a helyszínen tartózkodók azonnal vegyék fel a kapcsolatot az osztrák, vagy valamelyik uniós nagykövetséggel, ajánlott az ország sürgős elhagyása.

Figyelemre méltóan a tájékoztató oldal lehetővé tesz külföldi utazás esetén egy online regisztrációt a Külügyminisztériumnál, a minisztérium huszonnégy órás ügyeleti telefonszolgálatot működtet, mely vészhelyzet esetén külföldről is hívható. Az utazás tervezéséhez online információs lekérdezési lehetőséget biztosít az érintett terület sajátosságaira vonatkozóan egy, a gép által biztosított sablon kitöltésén keresztül.

Az információs oldal egyéb adatokat is tartalmaz:

- az osztrák nagykövetségek fő/konzulátusok külföldi elérhetőségét,
- az Ausztriába történő beutazás és tartózkodás feltételeit (nyilvánvalóan a külföldiek számára),
- a világ valamennyi országához kapcsolódó speciális információkat ABC sorrendben,
- az utazás előkészítésére vonatkozó ajánlásokat,
- jogi felvilágosítást,
- szükséghelyzetekben teendő magatartási elvárásokat,
- egészségügyi és biztosítási kérdéseket,
- eltűnt személyek felkutatásával kapcsolatos lehetőségeket,
- speciális célcsoportok számára szóló információkat, gyermekek, fiatalok, hatvan év feletti, betegek; állatok és növények szállítása, kivitele, behozatala; ünnepnapok figyelembe vétele,
- az európai konzuli védelemmel kapcsolatos eljárásokat: ideiglenes okmányok pótlólagos kiállítás külföldön, melyek a hazautazást lehetővé teszik; információk és segítségnyújtás pénzhez jutás céljából; információk baleset és haláleset esetére; orvosok, kórházak, hivatalok, tolmácsok adatainak előkészítése a gyors intézkedések megkönnyítése céljából; segítségnyújtás betegek, sérültek, elhunytak hazaszállításához; őrizetbe vétel esetén az osztrák képviselő elérhetősége, a követség munkatársainak megjelenése a börtönben, amennyiben az érintett személy igényli.

Abban az esetben, ha az osztrák követség, konzuli hivatal nem érhető el, úgy felhívják az utazót, hogy az egyik EU követségtől, konzulátustól kérjen segítséget, azonos jogi feltételek mellett, mintha a hazai hatósághoz

fordulna. Egyes országokban, területeken (Indonézia, Francia Polinézia) elsősorban a svájci kirendeltségeket javasolják.

A Külügyminisztérium honlapjáról úgynevezett „Szükséghelyzet Kártya” nyomtatható ki, amelyen a fontosabb tennivalók és elérhetőségek, telefonszámok szerepelnek.

1.3 A biztonság megítélésének szerepe

A német utazási irodák szerint a külföldi programok összeállításánál, kiválasztásánál új szempontok jelentek meg és előtérbe került a biztonság kérdése. Működik az 5XS szemlélet. Legfontosabb, első számú helyre került az S= Sicherheit, azaz biztonság. Az öt „S” nem más mint „Biztonság”, „Nap”, „Homok/Hó (tengerpart vagy síelés az úti cél szerint), „Szex” (egyes ázsiai országok esetében), és „Ivászat”. Németül: Sicherheit, Sonne, Sand/Schnee, Sex, Saufen. **(6)** Nem véletlenül került előtérbe, első helyre a biztonság. Egy 2012-es felmérés szerint a megkérdezettek 66%-ánál a biztonság az első számú mérlegelési szempont külföldi utak tervezésénél.

Sok ország külügyminisztériuma ad ki figyelmeztetést lehetséges úti célokkal kapcsolatban, nem ajánlva egyes országokat ideiglenesen, illetve biztonságosnak ítélve másokat. A negatívan érintettek természetesen gyakran tiltakoznak és túlzottnak nyilvánítják a rájuk vonatkozó elmarasztaló értékelést. Az Egyesült Államoktól nem óvnak különösebben Németországban, holott a 2001 szeptemberi terrorakciónál 3043 ember halt meg a 19 támadón kívül. Az áldozatok közül 500 fő volt külföldi 115 országból, köztük 34 indiai, 30 német, 20 japán, 18 kínai, 16 fülöp-szigeteki, 7 dél-koreai, 7 pakisztáni és 7 tajvani.

Milyen Németország megítélése a külföldiek szemében? A kép természetesen nem egységes és a jelentős turista forgalmat nézve nem lehet különösebben negatív. 1991 óta ötven külföldit öltek meg az országban és közel ugyanennyi német vesztette életét különböző ultra jobbos cselekmények során. Így talán nem véletlen, hogy utazással kapcsolatos figyelmeztetések, biztonsági ajánlások, elsősorban afrikai és ázsiai országok utazási prospektusaiban jelennek meg, de megtalálhatók voltak az USA, Japán, Izrael és India kiadványaiban is. Első helyen különböző skinhead támadásokra hívták fel a figyelmet. Az ország hírnevének nem tettek jót a külföldi menekülteket befogadó intézmények elleni támadások Magdeburgban és Rostockban. Berlin város egyes negyedeit – Marzahn, Niederschönhausen, Lichtenberg- veszélyesnek írják le a nem európai megjelenésű külföldiek számára. A 2015. évi németországi rendőrségi bűnügyi statisztikát mutatja be publikációjában Fórizs Sándor. **(7)**

Az angol nyelvű úti könyvek is gyakran tartalmaznak figyelmeztetéseket, biztonságos magatartásra vonatkozó javaslatokat a németországi tartózkodással kapcsolatban. Ilyen kiadvány a „Lonely Planet” **(8)** Frankfurt és Hamburg pályaudvarain a drogdealer-ekre és a prostituáltakra figyelmeztet, Hamburgban a Reepbahnra (piroslámpás negyed), Münchenben a részeg kötekedőkre, naplemente után Stuttgartban a kastély parkot tartja veszélyesnek, a korábbi NDK területén lehetséges rasszista támadásokra hívja fel a figyelmet. A „Rough Guide” „Germany” kézikönyv **(9)** Berlin központját biztonságosnak ítéli, de figyelmeztet egyes külső negyedekre, itt megismétlődik Lichtenberg és Marzahn kerületek neve, ahol a szerző szerint újnácik és skinhead-ek részéről fordulhatnak elő atrocitások. Nem is mindig az érintett bőrszíne miatt, elegendő az idegen volt, vagy egy szokatlan megjelenés. A szerzők annyiban nem tévednek, hogy Németország bűnügyi mutatói szerinti legfertőzöttebb területekhez tartozik országos szinten Berlin, Hamburg és Frankfurt am Main. A frankfurti rendőrfőkapitány a város kedvezőtlen bűnügyi mutatóit éppen a vasútállomásra és a repülőtérre vezette vissza, melyek Európa legnagyobb hasonló jellegű objektumai közé tartoznak. Hatalmas kiterjedésük miatt, a repülőtéren 40000 ember dolgozik, az utasokról nem beszélve, és a napi zsúfoltság következtében rendszeresek a turisták sérelmére elkövetett lopások. Németországban a nagyvárosok a turizmus hajtómotorjai, ezekben azonban bonyolultabb a biztonság garantálása, mint kisebb, vagy vidéki üdülőterületeken.

Olyan régiók és országok polgárai kapcsolódtak be a világméretű utazásba, melyek eddig nem képviseltették magukat. Ez az esetleges bűncselekmények sértettjeivel történő érintkezésnél, ügyeik rendezésénél új típusú megoldásokat igényelhet, már csak nyelvi vonatkozásban is. Országok, melyek állampolgárai növekvő számban jelentkeztek az elmúlt évben:

- Brazília, 195.212 vendégéjszaka, +11%-os növekedés,
- India, 232.573 vendégéjszaka, +7%-os növekedés,
- Oroszország, 560.751 vendégéjszaka, +18,8%-os növekedés,
- Kína, 746.515 vendégéjszaka, +10,0%-os növekedés.

Természetesen az ajánlás - figyelmeztetés jelenség fordítva is működik. Egyiptom a németek számára főleg téli úti cél. A német külügyminisztérium diplomatikusan „óvatosságot” tanácsol. Megfogalmazásuk szerint továbbra is magasabb a kockázata egy terrortámadásnak, illetve külföldiek túszul ejtésének. A bekövetkezett események nem egyformán befolyásolják az utazási kedvet. A Hurghada-i késes támadásnál két német asszonyt gyilkoltak meg Alsó- Szászországból és négyen sebesültek meg (2017.07.14.). Az esemény nem gyakorolt érezhető hatást a turista forgalomra. Amikor 2015-ben a Szinai-félsziget fölött lelőttek egy utasszállító repülőgépet szobák ezrei maradtak üresen. Ennek ellenére az Egyiptomi Állami Információs Szolgálat biztonságosnak mondta a helyzetet, különösen a Vörös - tenger mellett.

Minden harmadik megkérdezett személy a felmérés szerint félt Törökországtól egy 2017. márciusi adat szerint. **(10)** A déli irányú utazások át is tevődtek Görögországba, Horvátországba és ismételten Olaszországba. A németek többsége korábban rendkívül nagymértékben kifogásolta az Izraelbe irányuló utazásoknál jelentkező szigorú biztonsági intézkedéseket. Ezek már hazai repülőtereken a beszálláskor is jelentkeznek, amennyiben az ember az El Al légitársaságot veszi igénybe. Ha más légitársasággal repülnek, a hosszadalmas és széleskörű ellenőrzés az izraeli repülőtéren zajlik. Amióta Európában is terrortámadások történtek, az emberek lényegesen megértőbbek és toleránsabbak lettek a biztonsági intézkedésekkel kapcsolatban. **(11)**

Németországban a turisták számára legveszélyesebb területek a nagyvárosok, illetve azok egyes meghatározott részei. Abűnügyi statisztika szerint leginkább Berlin, Hamburg és Frankfurt am Main. A berlini rendőrség először 2016-ban hozott nyilvánosságra egy listát a város kockázatos pontjairól. Eddig a hasonló kezdeményezéseket mindig elutasították, most is csak a belügyi államtitkár írásos utasítására tették meg. Meglepő, de a város központja, a turisták által feltétlenül megtekintett Alexander Platz az egyik legveszélyeztetettebb helyszíne a városnak a gyakori erőszakos cselekmények miatt. **(12)** 2016-ban 618, az előző évben 601 eset fordult elő. Tipikusak a rablások, a táskalopások és drogok árusítása. Megoldásként egy állandóan a területen tartózkodó rendőrőrs felállítása jött szóba. Berlin város bűnügyi statisztikájáról lásd Főríz Sándor publikációját. **(13)**

A turisták a bűnözők kedvelt célpontjai. Jelentős értékű tárgyakat (kamera, fényképezőgép, kisszámítógépek, megrakott csomagok, stb.) ékszereket és készpénzt hordanak maguknál. Viselkedésükben gyakran figyelmetlenek, a látnivalókra koncentrálnak, nem törődnek a környezetükkel. Egyes helyszínek szinte kínálják a bűncselekmények elkövetéséhez a kedvező körülményeket. Ilyenek a repülőterek, pályaudvarok, a gyorsforgalmi vasút, strandok, turista látványosságok, templomok, múzeumi paloták, tömegrendezvények. Berlinben jellemzően külföldi bandák- bolgárok, románok, lengyelek- tevékenykednek különösen a zseblopás, csomagok ellopása, kézitáska erőszakos elvétele, szállásokra történő besurranás területén.

A turista viselkedése, magatartása nem ritkán okozója a bekövetkező esetnek. Bűncselekmény áldozata lesz miközben drogvásárlásba bonyolódik, vagy prostituált szolgálatait kívánja igénybe venni, a saját nagykövetsége által veszélyesnek nyilvánított és a követség honlapjára kitett szórakozóhelyet csak azért is felkeresi.

Az utazások biztosításával foglalkozó társaságok több felmérése is elérhető az interneten. Ezek összegzett megállapítása szerint a német turisták 49%-a visz magával jelentősebb készpénzt, hogy étteremben vagy

souvenir boltban fizethessen. Sokan az összeg több részre osztott elhelyezésére sem ügyelnek. 59 %-uk az okmányokat és értékeket nem hordja testközelben, hanem hátizsákban, mely látószögén kívül esik, vagy vállon/kézben lógatva táskában. Értékeket, mint kreditkártya, kulcsok, pénz, papírok mindig a testen szükséges hordani, ehhez a rendőrség zárt belső zsebet, övtáskát, mellen elhelyezkedő zsebet javasol. A hotelszobában sincsenek, még a szobai trezorban sem biztonságban a holmik. A személyzet, az általuk beengedett idegenek, a szobai betörések besurranások is veszélyesek lehetnek. A recepciókon indokolt érdeklődni, sok hotel biztosít központi értékmegőrzést. Veszélyben vannak a nagy értékű motorkerékpárok és a parkoló gépjárművek. Szicíliától Spanyolországig kimutathatóak az azonos módszerek, trükkös lopások. Kilátóhelyek, strandok parkolóiban a gépjárművek kinyitása acélpálca, elektronikai eszközök segítségével. Baleset imitálása eleve sérült visszapillantó tükörrel, majd a kár kifizettetése a helyszínen, mondván eltekintenek a hivatalos intézkedéstől. Benzinkútnál a gumi kiszúrása, a jármű követése és segítségnyújtás örve alatt az érintettek meglopása szintén elterjedt eljárás.

Szólnunk kell a turisták magatartásának másik oldaláról is. A felmérések szerint gyakran visznek el a szállásról törölközőket, fürdőköpenyt, illat- és testápoló szereket, étkezészetet, hajszárítót. Sokaknak meg sem fordul a fejében, mindez lopásnak számít. Münchenben az Oktoberfest idején és a híres Hofbräuhaus sörözőnél sportnak számítják egyesek a söröskorsók ellopását. Egy tetten ért Új-Mexikó- i egyetemistát, aki egy nyolc euró értékű korsót akart viccből elemelni, a bíróság négy hétre ítélte (az ügyészség egy év büntetést kért), majd, hogy az iskolakezdésre hazamehessen 1260 euró befizetése ellenében szabadlábra helyezték.

A 2016. évi német rendőrségi bűnügyi statisztika nem tartalmaz értékelhető adatokat a turistákkal kapcsolatban. A sérelmükre elkövetett cselekmények valószínűleg matematikailag nem jeleníthetők meg az elkövetett 5.884.815 bűneset között, ha például angol turistákkal szemben 20-25 cselekmény történt az évben. Az 1. számú táblázat a 11 leggyakrabban áldozattá vált külföldi kategóriát mutatja be. Természetesen nem tudjuk, közülük hányan élnek életvitel szerűen az országban. A statisztika által felsorolt 25 ország között nem szerepel az USA, az Egyesült Királyság, Japán, Kína, Franciaország, a sok turistát kibocsátó régiók. A statisztika legkisebb száma Tunézia 2162 áldozattal.

1.4 The World Factbook

A turistautak biztonságos voltának megítélésében sokat segíthetnek az utazási kiadványok, az úti könyvek. Mint lehetőséget érdemes megemlíteni a World Factbook című irodalmat. Eredeti neve 1975-1980 között National Basic Intelligence Factbook, más megnevezés szerint CIA World Factbook. A CIA adja ki és statisztikai adatokat tartalmaz a világ valamennyi országáról. Kiemelten szerepelnek benne demográfiai, gazdasági, infrastrukturális információk, tájékoztatások a politikai viszonyokról és a katonaságról. Mellékletek sora egészíti ki a szöveges részeket rövidítésekkel, zászlókkal, jelképekkel, térképekkel, stb. Eredetileg az Egyesült Államok szövetségi alkalmazottai külföldi utazásai támogatására készült. 1962-ben jelent meg először, még, mint titkos dokumentum. 1971 óta létezik nyilvános változatban. 1975-ben jelent meg nyilvános nyomtatott kiadása. 1994-től az interneten is elérhető. Ezt a kiadást hetente aktualizálják és ezért mindig időszerűbb, mint a nyomtatott változata. 2000-től letölthető az internetről. Tartalma minden további nélkül felhasználható, annak ellenére, hogy az USA kormány hivatalnokai számára készült. Igen hasznos okmány külföldi utak tervezéséhez az állandóan frissített volta miatt.

1.5 Importált betegségek

A bűnözéshez nem, de a turisták biztonságához hozzátartozik azok egészségügyi védelme. Különösen abban az esetben, ha Európától távolabbra, esetleg trópusi környezetbe utaznak. Az ilyen programokhoz gyakran adnak ajánlásokat a védőoltásokra vonatkozóan. A külföldről hazatérők, bár nem jelentős számban a sok millió

személyhez mérve, hoznak be fertőző betegségeket. A német fertőzésvédelmi törvény (Infektionsschutzgesetz (IfSG)) jelentésköteles és nem jelentésköteles csoportra osztja ezeket az eseteket. Tapasztalat szerint a leggyakoribb halálesettel járó behozott betegség a malária. A 90-es években évente 15-25 beteg halt meg malária következtében. A betegség többször megjelent Törökországban, Görögországban és Spanyolországban, tehát viszonylag nem kellett messzire utazni, hogy találkozhatunk vele. A nem jelentésköteles fertőzések közé tartozott a biliarzia, kb. 200 esettel évente és a leichmaniose. A vizsgált évben a hepatitis A 800 és a hepatitis B 250 esetben volt kapcsolható külföldről hazatérő személyhez. Egy év alatt behozott betegségek adatai a következők: malária 861 eset, tífusz 58, paratífusz 67, brucellose 35, shigellose 1180, lepra 1. (14)

Védekezésként Németországban szélesítették a védőoltások körét és fokozták az együttműködést az utazási irodák és az egészségügyi szervek között a kiutazás előkészítésének időszakában, különös tekintettel a speciális trópusi betegségekre. Természetesen differenciálni szükséges a tervezett úti cél sajátosságainak megfelelően.

A megbetegedések terén egészen szélsőséges esetek is előfordultak, melyek ellen szinte lehetetlenség védekezni. 1980-ban egy francia mérnök túrázott Kenyában a denevértelpeiről híres Kitum barlangban, majd halt meg rövid időn belül. 1987-ben egy dán középiskolás hallgató családi vakáció közben szinten felkereste ugyanezt a helyszínt és hunyt el röviddel ezt követően. Ma már ismert, hogy egyes denevérek az ebola vírus hordozói. (15)

2. Következtetések, javaslatok

A turizmus a leggyorsabban fejlődő gazdasági ágazat Németországban és jelentős mértékben hozzájárul a nemzeti jövedelemhez. A turizmusbiztonság garantálása összetett, többtényezős feladat. Első helyen maga az utazó áll, akinek helyes döntést kell hoznia, mikor és hova utazik; egyedül, vagy egy csoportos látogatás lehetőségét választja. Megalapozott elhatározásához információkra van szüksége melyeket az utazási irodákon, turisztikai könyveken kívül a sajtóból és az erre hivatott állami szervek kiadványaiból szerezhet be. Útja során szükséges a tudatos, a konfliktusokat kerülő, a biztonsági követelményeket, rendszabályokat betartó magatartás tanúsítása. A problémakör többi tényezőjét képezik az utazási irodák, a biztosító társaságok, a külképviseletek, a szállásadók, a helyi biztonsági szervek. Mindenkinek megvan a maga feladatterülete, módszerbeli lehetősége. Ezek együttes érvényesülése a biztonságos turizmus alapja.

1. sz. táblázat: A bűncselekmények (A) és az erőszakos bűncselekmények (B) áldozatai állampolgárság szerint

Állampolgárság	Szám (A)	Arány a nem német áldozatokon belül %-ban (A)	Szám (B)	Arány a nem német áldozatokon belül %-ban (B)
Nem német áldozat összesen	228.738		66.541	
Török	30.188	13,2	7.859	11,8
Szír	21.019	9,2	6.421	9,6
Afgán	14.090	6,2	4.560	6,9
Lengyel	15.826	6,9	3.965	6,0
Iraki	10.021	4,4	3.183	4,8
Román	9.194	4,0	2.638	4,0
Olasz	8.349	3,7	2.080	3,1
Iráni	5.965	2,6	1.890	2,8
Bolgár	6.033	2,6	1.734	2,6
Marokkói	--	--	1.699	2,6
Szerb	6.804	3,0	--	--

Forrás: A statisztika 6-T03 és 9.2-T04 táblázata alapján (36, 83. old.)

3. Felhasznált irodalom

(1) A német Szövetségi Belügyminisztérium 2016. évi bűnügyi statisztikája.

<http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/2017/pks-2016.html>

Letöltve 2018.01. 10.

(2) A német turizmusszövetség honlapja.

www.google.hu/search?source=hp&ei=7excWo7IIsKisAG4mL3IAg&q=deutscher+tourismusverband&oeq=-Deutscher+tourismusverband&gs_l=psy-ab.1.0.0j0i2

Letöltve 2017.11.20.

(3) Berlin, Szenátusi gazdasági, energia és üzemeltetési igazgatóság, gazdasági részleg honlapja. www.berlin.de/sen/wirtschaft/wirtschaft/branchen/tourismus/artikel.110610.php, Letöltve 2017.11.20.

(4) Utazási figyelmeztetés meghatározása. de.wikipedia.org/wiki/Reisewarnung Letöltve 2018.01. 10.

(5) Az Osztrák Külügyminisztérium utazási tanácsadása. www.bmeia.gv.at/reise-aufenthalt/reisewarnungen/ Letöltve 2018.01. 10.

(6) Tourism Watch www.tourism-watch.de/content/unsicherheit-im-tourismus

Letöltve 2018.01. 10.

(7) Fórizs Sándor: A német szövetségi belügyminisztérium 2015. évi bűnügyi statisztikája. In Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére. Bp. Dialóg Campus Kiadó, ISBN 978-615-5680-44-1, 177-188. o. 2017.

(8) Andrea Schulte-Peevers: Lonely Planet, „Germany”. Footscray, Victoria, Australien, 2000. www.lonelyplanet.com Letöltve 2018.01. 10.

(9) Gordon Mc Lahan: The Rough Guide „Germany”. London, 2001. www.roughguides.com. Letöltve 2018.01. 10.

(10) Focus online. www.focus.de/reisen/diverses/tourismus-sicherheit-im-urlaubsland-beinflusst-reiseentscheidungen_id_6743894.html Letöltve 2018.01.10.

(11) Der Tagespiegel. tagesspiegel.de/weltspiegel/sonntag/urlaub-in-israel-innere-unsicherheit/19313700.html Letöltve 2018.01. 10.

(12) Berliner Morgenpost. www.morgenpost.de/berlin/article210846209/An-diesen-Orten-muessen-Berliner-und-Touristen-aufpassen.html

Letöltve 2018.01.10.

(13) Fórizs Sándor: Berlin 2014-es bűnügyi statisztikája. Belügyi Szemle 64. évfolyam 2016/6. ISSN 1789-4689, 127-139 p.

(14) Thomas Petermann- Christoph Revermann- Constanze Scherz: Zukunftstrends im Tourismus. edition sigma, 136. old.

[/books.google.hu/books?id=9PQt1AnKLCMC&pg=PA129&lpg=PA129&dq=kriminalität+gegen+Touristen&source=bl&ots=-r7Og4A8qg&sig=JOpDXOgHRIkcX0JmNYxQgrdREno&hl=de&sa=X&ved=-0ahUKEwj17uT19tzYAhVJWSwKHxQmDmAQ6AEITTAG#v=onepage&q=kriminalit%C3%A4t%20gegen%20Touristen&f=false](https://books.google.hu/books?id=9PQt1AnKLCMC&pg=PA129&lpg=PA129&dq=kriminalität+gegen+Touristen&source=bl&ots=-r7Og4A8qg&sig=JOpDXOgHRIkcX0JmNYxQgrdREno&hl=de&sa=X&ved=-0ahUKEwj17uT19tzYAhVJWSwKHxQmDmAQ6AEITTAG#v=onepage&q=kriminalit%C3%A4t%20gegen%20Touristen&f=false)

Letöltve 2018.01. 10.

(15) National Geographic. July 2015. No. 1 p. 41.

A terrorelhárítás feladatrendszere a turizmusban

Dr. Kasznár Attila¹

¹egyetemi adjunktus – Nemzeti Közszerológati Egyetem

¹Budapest 1101, Hungária krt. 9-11,

e-mailcím: kasznar.attila@uni-nke.hu

Absztrakt

Miután a terrorizmus 21. század elején komplex, globális fenyegetéssé vált, nem kétséges annak az állításnak a megalapozottsága sem, hogy alapvető befolyással bír a turizmus terén is. Azáltal, hogy a turizmus a modern, fejlett nyugati társadalom egyik legjelentősebb nemzetgazdasági ágazatává vált – amelynek számos, kiemelt célpontja a terrorizmus által klasszikusan is fenyegetett területeken helyezkedik el –, az elsődleges terrorfenyegetettségi kockázathordozók között is kiemelt prioritást kapott. Az állampolgárok biztonságérzetét nagymértékben befolyásolja, hogy a turizmushoz kötődő, az elmúlt évtizedekben kialakult, az általános szabadság egyik fő megtestesítőjeként is megjelenő utazási szokásaikat félelem és veszélyeztettség nélkül tudják-e megvalósítani, vagy az különböző veszélyfaktoroknak van kitéve. A fentiek figyelembevételével a terrorelhárító szolgálatoknak számos, a turizmus ágazatát érintő, akár új típusú feladatot is el kell látniuk.

1. Bevezetés

Azon sajátosságokból eredeztethetően, amelyeket a terrorizmus hordoz magában, vagyis annak a tényéből, hogy gyakorlatilag nem más, mint „egy erőszakos, kíméletlen technikája a megfélemlítésnek” (BODA, 2007.) adódik, hogy a terroristák fő törekvése olyan célpontok feltárása, amelyek támadása minél inkább megröbbszent és sokkol, illetve elrémiszt és zavart kelt. A fenti tényből adódóan vált a turizmus, mint komplex egész – helyszínek, intézmények, a benne résztvevő személyek, stb. – a terrorista törekvések egyik fő támadási felületévé, hiszen a turisták, illetve a turizmushoz köthető helyek támadása rendkívül sokkoló eredménnyel jár, egyben megfelelnek az általános terrorcélpont választás legfontosabb kritériumainak:

- Gyors meglepetésszerű, nagy kárt okozó cselekményt lehessen végrehajtani.
- Előzetes lebukás veszélye minimális (ellenőrzés hiánya).
- Könnyű megközelíthetőség.
- A társadalmi érintkezésben, a kultúrában, az oktatásban és a politikai, gazdasági életben fontos helyszínen.
- Gazdasági és presztízs veszteség a célországoknak, városoknak. (BÁCS, 2016. II)

A turizmushoz köthető cselekmények pszichológiai értelemben minden esetben pozitív visszacsatolással jelentkezőnek az egyénnél, olyan fogalmak társítása történik meg ez esetben, mint a szabadság, a boldogság, az öröm, a pihenés, a kikapcsolódás, a szórakozás, a jólét, vagy újabban a feltöltődés. A felsorolásból is egyértelmű, hogy ezek a tényezők ismételtelen olyan pontok, ami miatt a turizmus elleni támadás kiemelt jelentőséget kaphat a terrortámadásokat tervezők számára. Azáltal ugyanis, hogy alapvetően pozitív érzések kötődnek a választott célpontokhoz, azok támadása rendkívül mély mentális hatással bírhat, így rendkívül súlyos rombolást okozhat. „Egy-egy komolyabb károkat (legyen az tárgyi, személyi vagy mindkettő) okozó terrortámadás akár hosszabb időre is visszavetheti az egyes területeket és forgalmukat.” (VARGA, BAGDI, 2011)

Fentebb áttekintésre került, hogy melyek azok a tulajdonságok, amelyek a turizmust a terrorizmus számára lényeges célponttá teszik, a következőkben azok a fontosabb terrorcselekmények kerülnek bemutatásra, amelyek egyértelműen turista célpontok ellen irányultak.

2. A terror megjelenése a turizmusban

A teljes képhez szükséges, hogy áttekintsük azokat a kiemelkedő jelentőségű – természetesen a válogatás mindenképpen szubjektív – terrortámadásokat, amelyekkel kifejezetten a turizmust célozták:

- 2002. október 12. az indonéziai Balin Kuta városában követték el az eddigi legsúlyosabb támadást, amelynek során kettőszáz-ketten veszítették az életüket és kettőszázkilenc volt a sebesültek száma. A merénylők robbantásos merényleteket – hátizsákos robbantás és autóba rejtett pokolgép – követték el a Sari Night Clubban és a Paddy's Clubban, valamint az amerikai konzulátusnál. A terrortámadás a mai napig Kelet- és Dél-Ázsia legtöbb halálos áldozatot követelő terrorcselekményeként tartják számon.

1. kép: A 2002-es kutai terrortámadás.
Forrás: (dailymail.co.uk, 2015)

- 2003. május 5-én Jakartában a Marriott Hotel elleni autóba rejtett bombával elkövetett támadás során tizenegy civil, valamint a merénylő veszítették az életüket, a sebesültek száma pedig mintegy százötven volt. Az országot, valamint a teljes távol-keleti turizmus-ipart sokkolta az alig több mint fél év alatt zajlott két, rendkívüli rombolással járó, illetve nagyszámú halálos áldozatot követelő terrortámadás. Az indonéziai nemzetgazdaságban a támadásokat követően bekövetkezett kiesés hosszú éveken keresztül gyakorolt negatív hatást, amelynek következtében jelentős recessziót kellett elkönyvelnie az ázsiai országnak.

2. kép: A 2003-as jakartai terrortámadás.
Forrás: (aljazeera.com, 2009)

- 2003. május 16-án a marokkói Casablancában összesen tizenkét öngyilkos merénylő hajtott végre öt helyszínen robbantássorozatot, amelynek következtében a támadókat is beleértve, mintegy 45 személy veszítette az életét, míg a sebesültek száma meghaladta a százat. A támadások helyszíneként szolgált egy hotel és egy étterem is. Megjegyzendő, hogy az észak-afrikai ország egyik fő bevételi forrását adja a turizmus, ráadásul az egyik leginkább nyugatias társadalommal rendelkező iszlám államként tartják számon a maghreb monarchiát.

3. kép: A 2003-as casablancai terrortámadás.
Forrás: (aljazeera.com, 2011)

- 2005. október 1-jén ismét célponttá vált a nyugati, elsősorban az ausztrál turisták által közkedvelt Kuta, ezúttal azonban két másik népszerű turistaparadicsom Jimbaran és Palu is a terroristák fókuszába került. Az időzített bombákkal, illetve öngyilkos merénylők által elkövetett, összehangolt cselekmények során huszonegy személy vesztette az életét, és több mint százán sebesültek meg.

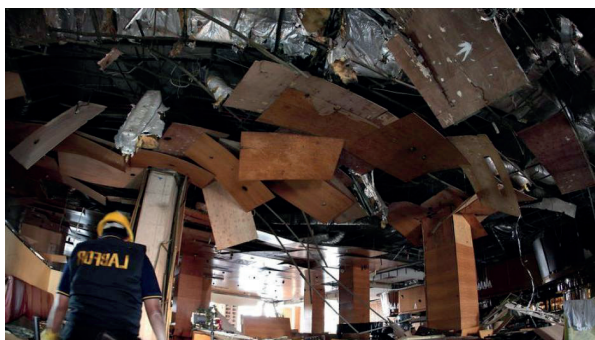
4. kép: A 2005-ös bali terrortámadás.
Forrás: (theage.com.au, 2005)

- 2008. november 26-29. között, három napon át zajlott India egyik legjelentősebb városában az a nagyszabású, számos terrorszervezet kooperációjában megvalósuló támadássorozat, amelyben százhetvenöt személy vesztette az életét – ebbe kilenc terrorista is beleszámítandó –, míg a sebesülést szenvedők száma meghaladta a hatszázat. A támadás célpontjai között szerepelt két szálloda, egy étterem, egy kiemelt forgalmú pályaudvar, egy apartmanház, valamint egy szálloda is. A terrorcselekmény példaértékűnek tekinthető a terrorista szervezetek hálózatban való együttműködése terén, mivel annak során számos indiai – vagyis hazainak tekinthető –, illetve határon túli terrorista csoport szoros, magas szinten összehangolt együttműködése valósult meg, és annak során az elkövetők gyakorlatilag minden lehetséges támadási eszközt felhasználtak.

5. kép: A 2008-as mumbai terrortámadás.
Forrás: (indiatoday.in, 2016)

- 2009. július 17-én két öngyilkos merénylője, egy időben robbantott bombát a jakartai Ritz-Carlton, valamint a Marriott Hotelben. A támadásokban a két terroristával együtt összesen heten veszítették az életüket, míg a sebesültek száma meghaladta az ötvenet. A terroristák mind a két esetben öngyilkos robbantásos merényletet hajtottak végre.

6. kép: A 2009-es jakartai terrortámadás.
Forrás: (abc.net.au, 2009)

- 2015. január 27-én került sor a líbiai Tripoliban az ország ékkövének számító Corinthia Hotel elleni támadásra. A támadók a számos kormányzati intézménynek is helyt adó luxusszálloda előtt gépkocsiba rejtett pokolgépet robbantottak, majd fegyvereikkel lövöldözve megszállták a hotel huszonnegyedik emeletét, ahol később az egyikük felrobbantotta a testére szerelt pokolgépet.

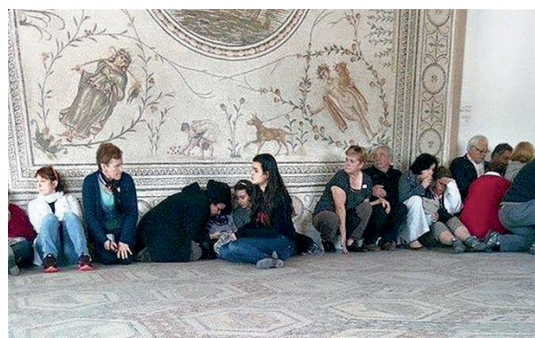
7. kép: A 2015-ös tripoli terrortámadás.
Forrás: (independent.com.mt, 2015)

- 2015. február 20-án a szomáliai Mogadishuban öngyilkos merénylő és aktív lövöldöző támadta meg a Central Hotelt, miközben a szálloda szabályait zavartalanul megsértő parkoló gépjárműbe rejtett pokolgépet is működésbe hoztak az elkövetők. A terrorcselekményben huszonötven meghaltak és közel negyvenen megsebesültek.

8. kép: A 2015-ös mogadishui terrortámadás.
Forrás: (independent.com.mt, 2015)

- 2015, március 18-án a tuniszi Bardo Múzeum ellen követett el két fegyveres támadást. A terrorakcióban huszonnégyen az életüket vesztették, továbbá több mint negyven ember megsebesült. A támadás azért is érte váratlanul a közvéleményt, mivel Tunézia, a történelmi hagyományai alapján az egyik legliberálisabb, az európai turisták által közkedvelt turisztikai központként volt korábban nyilvántartva.

9. kép: A 2015-ben a tuniszi Bardo Muzeumban elkövetett terrortámadás.
Forrás: (telegraph.co.uk, 2015)

- 2015. június 26-án, Tunéziában Szúsza városában a Hotel Riu Imperial Marhaba és a Bellevue Park Hotel strandját a tenger felől megközelítve harmincnyolc embert megölt és harminckilencet megsebesített egy gépfegyveres támadó. Az elkövető a pihenő, szórakozó emberek között sétálva, hidegvérrel végezte ki az áldozatait.

10. kép: A legközismertebb kép a szúszi mészárosról.
Forrás: (mirror.co.uk, 2015)

- 2016. január 25-16-án Burkina Faso fővárosában Ouagadougouban felfegyverzett támadók behatoltak a Splendid Hotelbe és a Yibi Hotelbe. A túszejtés és a felemásra sikeredett szabadító akció eredményeként a több mint százhetven túszból huszonkilencen és az elkövető az életüket vesztették.

11. kép: Terrortámadás Ouagadougouban
Forrás: (sigmalive.com, 2016)

A sor természetesen még hosszasan folytatható és kiegészíthető lenne, akár olyan eseményekkel is, mint a 2015. november 13-ai párizsi terrortámadás, vagy a 2017. május 22-ei manchesteri öngyilkos merénylet, illetve számos egyéb közvetlenül, vagy közvetetten, de valamilyen úton-módon a turizmushoz kötődő cselekménnyel. Azonban a fenti példák valószínűsíthetően elegendő bizonyosságát adják a turizmus ágazat általános, közvetlen terror célpontként való megjelenésének.

3. Elsődleges terrorelhárítási feladatok a turizmus területén

A terrorelhárítás feladatrendszer egy adott, terror által fenyegetett szegmensben akkor írható le megfelelően, amennyiben tisztában vagyunk azokkal a terrorhelyzetekkel, amelyek ezen a területen megjelenhetnek. Vagyis, amennyiben meg akarjuk határozni, hogy milyen feladatok állnak a terrorelhárításban részt vállaló szolgálatok, szervezetek, intézmények, cégek és magánszemélyek előtt a turizmus területén, abban az esetben meg kell határoznunk azt is, hogy milyen elsődleges terrorhelyzetek jelenhetnek meg az adott ágazatban.

Az előző fejezetben bemutatott esetek kapcsán ezeket az alábbiakban összegezzük:

- robbantásos merényletek,
- elzárkózott elkövetők,
- túszhelyzet,
- aktív lövöldöző,
- ramming.,
- a fentiek kombinációja.

Látható, hogy a turizmusban megjelenő terrorfenyegetettségnek igen nagy részben érintik az általános terrorelhárítási feladatrendszer, mivel „*a terrorizmus dinamikájának változása új kihívásokat jelent mind a beutazó, mind pedig a kiutazó turizmus számára. A változások egyaránt érintik a potenciális célobjektumokat, a célcsoportokat, és az elkövetés módját, idejét eszközeit és végrehajtóit.*” (BÁCS, 2016) Ennek eredményeként elmondható, hogy azok az általános biztonsági intézkedések, amelyek meghatározzák a terrorelhárítás fő rendszerét, többnyire jelen vannak a turizmus biztonsága érdekében kifejtett tevékenységben is, azonban az olyan speciális területek, mint a felderítés kifejezett hangsúlyt kell, hogy kapjanak.

A fentiekből az a következtetés is levonható, hogy a turizmusban résztvevő személyek, intézmények, vállalkozások folyamatos, szoros kapcsolattartása a terrorelhárító szolgálatokkal elengedhetetlen. Egy esetleges felszámoló akció, vagy túszzabadítás során nagymértékben könnyíti meg a beavatkozó egységek feladatát – ezáltal emberéletek tucatjai menekülhetnek meg – ha már előzetesen rendelkezésre állnak az érintett épületek, területek helyszínrajzai.

A legfontosabb kérdés, amellyel a turizmus biztonsága fokozható nem más, mint a biztonságtudatosságé, amely alapvető jelentőséggel bír a turizmusban résztvevők számára, úgy a szolgáltatást nyújtó, mint az azt igénybe vevők oldalán egyaránt. A biztonságtudatos gondolkodás kialakítása ugyanis nem a félelem érzetének megszokása, vagy rögzítése az egyénben, hanem a terrorizmus jelentette új kihívásokkal szembeni védőmechanizmus elsajátítása, amellyel a biztonságérzet fenntartása lehetségessé válik, így a turizmusban rejlő pozitív gondolatátvitások jövőbeni sértetlensége is garantálható.

4. Összegzés

„A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem során beigazolódott, hogy a nyitott határok, az utazási lehetőségek, a fejlett technológia és az informatikai eszközök megkönnyítették a terrorcselekmények elkövetését” (Németh, 2012).

Mint az a fentiekben kifejtésre került a terrorelhárításban közreműködő szolgálatoknak, a különböző rendészeti és rendvédelmi szervezeteknek, a civil biztonsági cégeknek, és nem utolsósorban maguknak az állampolgároknak együttesen jelentkezik a nagyon bonyolult és rendkívül összetett feladatrendszer a turizmus terrorszemponthú biztosítása terén. A védelem és a sikeres elhárítás ebben a szegmensben rendkívül sok, egymástól teljesen független tényező együtt hatásából jön létre, amely csak egy roppant sok ismeretlenes egyenlet révén írható le, amely azonban nagyfokú kiszámíthatatlanságot eredményez.

Látni kell ugyanakkor, hogy a turizmus egésze olyan szerteágazó, és egyben oly sok, puha célpontot foglal magába, amely nagymértékben megnehezíti a megfelelő szintű védelem biztosításának lehetőségét. Azonban tudatában kell lenni annak a ténynek is, hogy „*a modern élet józan észén alapuló megközelítése a felkészültség,*” (MARAS, 2016) az a felkészültség, amelyet a biztonságtudatos gondolkodás elsajátítása biztosíthat.

5. Felhasznált irodalom

- BÁCS Z. Gy. (2016): Turizmus a terrorizmus árnyékában. In: Pintér R, Csapó J (szerk.): VIII. Országos Turisztikai Konferencia: „Környezet-biztonság-turizmus”. Absztraktkötet, 2-3. p.
- BÁCS Z. Gy. (2016 II): Turizmus és biztonság: turizmus a terrorizmus árnyékában. In: Gonda Tibor

(szerk.): A Kárpát-medence turizmusának és vidékfejlesztésének aktuális kérdései: Tanulmányok a turizmus és a vidékfejlesztés témaköréből. PTE, Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, Szekszárd, 150-160. p.

- BODA J. (2007): A terrorizmus rövid története és az ellene való fellépés lehetőségei. Rendvédelem-történeti Füzetek XIII. évf. 16. sz, 46-51. p.
- MARAS, M-H. (2016): A terrorizmus elmélete és gyakorlata, Antall József Tudásközpont, Budapest.
- NÉMETH, J. (2012). „Mérdföldkövek” a terrorizmus elleni tevékenységben. In Z. Hautzinger, & J. Verhóczy (szerk.), Sodorvonalon: Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére (old.: 207-214). Budapest: MRTT.
- VARGA H. – BAGDI R. (2011): A terrorizmus hatása a nemzetközi idegenforgalomra. Acta Carolus Robertus - 1. évf. 2. sz., 175-186. p.

Teljesítménymutatók szerepe a határforgalom-ellenőrzés technikai eszközeinek fejlesztésében - az iBorderCtrl projekt

Kerekes Kitti¹ - Székely Zoltán²

¹BA hallgató – Nemzeti Közszolgálati Egyetem

²tanársegéd – Nemzeti Közszolgálati Egyetem

¹⁻²Budapest, 1083, Ludovika tér 2.

e-mail: kerekes.kitti@hallg.uni-nke.hu, szekely.zoltan@uni-nke.hu

Absztrakt

A 21. század új kihívásokat hozott – nem csak társadalmi és állami szinteken, hanem biztonsági szempontból is. A felgyorsult életvitel olyan elvárásokat támaszt a határrendészet felé, aminek a magyar rendőrség hatékony platformok és rendszerek hiányában a jövőben nem tud majd teljes mértékben eleget tenni, így például meg kell felelni a rohamosan növekvő határforgalom igényeinek. Ezért új technológiák rendszerbe állításával kell gyorsítani a folyamatot anélkül, hogy csökkentenék a határok és országok biztonságát. A fejlesztések hatékonysága, költség- és erőforrás megtakarító képessége teljesítménymutatókkal mérhető, például az iBorderCtrl projekt esetében a visszairányítások számának csökkenésével.

1. Bevezetés

A határok és ezzel együtt a határellenőrzés is mindig is kulcsfontosságú volt a nemzetek biztonsága és a gazdaság működése, különösen a turizmus és a külkereskedelem szempontjából. (Németh & Tokodi). A terrorizmus hatása a turizmus biztonságára Egyiptom tengerparti turizmusa visszaesésének példáján keresztül, (2016) Az utóbbi évtizedekben – a hidegháborút követő áldott békeidőkben – számottevően alábbhagyott a „lelkésedés” a határok szigorú ellenőrzésében. Ez a tendencia különösen jellemző az Európai Unió területére, illetőleg azon államokban melyek bőven a Schengen-övezet berkein belül helyezkednek el. (Varga, 2016)

Az úgynevezett Schengen-acquis (schengeni vívmányok) eredményeként létrejött schengeni-térség (Schengen Area) kimagasló biztonságérzettel töltötte el nem csak a szerződő államokat, de az államok polgárait is. A probléma nem is ott jelentkezett, hogy a belső államok, a schengeni joganyagban (nemzetközi szerződések, illetve uniós jogszabályok) foglalt kötelezettségeiknek eleget téve megszüntették határaik ellenőrzését, hanem hogy a külső határok ellenőrzését – ott, ahol a Schengen-zóna véget ér – is elhanyagolták. (Székely, Schengen, at the Border and Beyond: Past, present and future, 2014)

Azt nem jelenthetjük ki, hogy a jelenleg használatos módszerek régimódiak vagy alkalmatlanok a határok ellenőrzésére. Viszont a 21. század követelményeinek egyáltalán nem felelnek meg. (Crockett, és mtsai., 2017, Péter et al., 2012) Vagyis a meglévő infrastruktúra nem megfelelő arra, hogy a jelenleg évről-évre arányosan és dinamikusán növekvő határt átlépni szándékozó embert sikeresen, a teljesség igényével és úgy, hogy később követhetőek legyenek regisztrálni és ellenőrizni tudjanak a határokon, növelve a cél- és tranzitország biztonsági szintjét. A határmenti illetve a turisztikai szempontból frekventált területeken a helyzetet felismerő kutatók és végfelhasználók felismerték ezt az összefüggést és átfogó, tudományterületeken, tagállamokon és szervezeteken átívelő tudományszervezés kezdődött a probléma orvoslására. (Németh, 2014; Balla, 2016; Kaszás et al., 2015).

Azonban ahhoz, hogy ezeket a kutatásokat meg tudjuk valósítani, új technológiák kifejlesztését végre tudjuk hajtani, annak meg kell teremteni a pénzügyi fedezetét. Egy-egy ilyen kutatási és fejlesztési tevékenység nagyon összetett, eurómilliókat és hosszú hónapokat felemésztő vállalkozás, amelyre a rendőrségnek például

sem költségvetése nincs, sem olyan felhatalmazása az adófizetőktől, hogy járőrök helyett fejlesztésekre költhesse a költségvetését. Külső forrásból kell tehát forrásokat allokálni. Ennek egyik lehetséges formája az Európai Unió kutatási és fejlesztési keretprogramja, amelynek a jelen költségvetési ciklusban futó fejezete a Horizont 2020 Biztonságos Társadalmak programja. Magyarországnak a programban történő részvételét az NKFIH koordinálja, a legfontosabb szereplő pedig a Rendőrség Tudományos Tanácsa, melynek munkája révén az ORFK a program legjelentősebb magyarországi szereplőjévé vált.

2. A Rendőrség Tudományos Tanácsa és tevékenysége

A Rendőrség Tudományos Tanácsa (továbbiakban: RTT) egy különleges szervezet a Rendőrségen belül, melynek fő feladata a kutatói, alkotói és tudományos tevékenységek megtervezése, megszervezése és koordinálása. A testület ezek mellett döntéselőkészítést, véleményezést és javaslattevést is elvégez.

Ezeket a feladatokat minden olyan Rendőrséget érintő ügyben elvégzi, amelynek tudományos és kutatói jellegű vonatkozása van. Teljes felelősséggel és felügyelettel tartozik az ilyen jellegű programok és projektek eljárásában, tudományos támogatásában. Az RTT fontos szerepet tölt be a tudományos-stratégiai jellegű döntésekben, illetőleg az ilyen típusú problémák esetében az országos rendőrfőkapitány tanácsadó testületként is funkcionál. Emiatt a kulcsfontosságú szerepkör miatt az RTT elnökét – jelenleg: Dr. Németh József r. ezredes úr – az országos rendőrfőkapitány maga kéri fel és bízta meg. Elnök csak RTT tag lehet, aki rendelkezik tudományos fokozattal is. A testület 15 tagját az elnök javaslatára az országos rendőrfőkapitány kéri fel. A tagokra szintén vonatkozik a tudományos fokozattal való rendelkezés feltétele, és természetesen az, hogy csak a Rendőrség állományából választhatók ki.

Az RTT működése ügyrendeket, eseti megbízásokon és éves munkaterveken alapul, melyek különböző szakkollégiumok, munkacsoportok munkáját koordinálják, írják elő. Ezeket a folyamatokat az elnök felügyeli. A testületnek több koordinációs és adminisztrációs munkatársa van. Az RTT feladata, hogy megvitassa, majd felterjessze az országos rendőrfőkapitány elé az éves munkatervet. A munkaterv tárgyalása során értékelésre kerül az eltervezett feladatok szükségessége, megvalósításának esélyessége, illetve a szükséges és rendelkezésre bocsátott költségvetés felhasználási módja és eloszlása.

Itt persze nem ér véget az RTT feladatköre. A Rendőrség berkein belül szakmai feladatokat lát el a tudományos élet fellendítése, fejlesztése céljából. Tudományos konferenciákat, üléseket, workshopokat szervez, pályázatokat ír ki, támogat vagy hirdet. Bíráló jelleggel támogatja a Rendőrségen belüli PhD értekezések vitáját, különböző pályázatokra beérkezett pályaműveket. A szervezetet innovatív, újító, segítő véleménnyel és tanácsokkal látja el, részt vesz az ilyen jellegű kutatásokban is. Végezetül pedig részt vesz minden bűnügyi és rendészettudományi vagy ezen tudományterületeket támogató, művelő intézetek, szervezetek, doktori iskolák életében is. Ilyen támogatott intézet például a Nemzeti Közszerológiai Egyetem is. (Németh, A Rendőrség Tudományos Tanácsának jelene és tevékenységének jövőbeli lehetséges irányai, 2016)

A már említett munkatervekben határozza meg az RTT, hogy milyen pályázatok, projektek, tudományos rendezvények, konferenciák, tevékenységek és publikációk támogatásában vesz részt valamilyen formában. Az egyik ilyen pályázat volt az iBorderCtrl amelyet az Európai Unió (a H2020 pályázatok közvetlen brüsszeli elbírálásúak) támogatásra érdemesnek ítélte. A tárgyévét követő értekezleten értékelni kell a munkaterv végrehajtását, amiben nagy szerepet kaphatnak az objektív, fejlesztések, kutatások eredményeire vonatkozó teljesítménymutatók. (Németh, Rendőrségi kutatások az EU Horizont 2020 pályázatok tükrében, 2017)

3. Az iBorderCtrl projekt bemutatása

Az iBorderCtrl projekt egy több alrendszerből álló komplex határellenőrzési informatikai rendszer fejlesztését tűzte célul. Lényege, hogy a határforgalom-ellenőrzés folyamatát több lépcsőben hajtja végre, az utas személyének ellenőrzését már az elindulás előtt megkezdvé.

3.1 Előregisztrációs alrendszer

Az Európai Bizottság 2016 novemberében terjesztette elő az európai uniós előregisztrációs utazásjövahagyási rendszer (ETIAS) kötelező bevezetésére tett rendelettervezetét. Rövidesen várható tehát, hogy a harmadik országbeli állampolgárok számára az előregisztráció kötelezővé válik. Az előregisztráció során személyes és okmányadatokat kell megadni, amelyek alapján a beutazási feltételek előzetesen ellenőrzésre kerülnek. Az iBorderCtrl projekt egyik legfontosabb alrendszere az ETIAS-nak megfelelő előregisztrációt és egy hozzá kapcsolódó kockázatelemzést végző alrendszer, amely egy ún. avatár applikációból és egy kockázatelemző háttérrendszerből áll. Az avatár nem más, mint egy virtuális útlevélkezelő akivel az utas az utazás előtt vagy alatt, sőt, akár közvetlenül a határátlépés előtt, mobil eszközének (okostelefon, laptop) használatával lebonyolíthatja az egyébként a határátlépés során szükséges rövid interjút, ugyanúgy, mintha videotelefonálna valakivel. A megjelenítés az ún. fluid technológiával történik, az előzetesen megadott adatok alapján a rendszer a virtuális útlevélkezelőt az utas nemzetiségének, kultúrájának, származásának leginkább megfelelő emberként jeleníti meg, hogy a kommunikáció minél gördülékenyebben, lehetőleg az illető anyanyelvén menjen végbe. A projekt során több mint kettőszáz kérdésből álló, struktúrált interjú került kidolgozásra, a tagállami hatóságok közreműködésével. Az interjú során a háttérben folyamatosan fut a megtévesztés érzékelő alrendszer (leírását lásd 5.3) illetve a kockázatelemzési háttérrendszer amely adattárakban és más forrásokban ellenőrzi az utas által adott válaszok valóságtartalmát. Az előregisztráció végén az utasnak jelzi, hogy a birtokában lévő okmányokkal, a rendelkezésre álló anyagi fedezettel és útvonalon jogszerűen eljuthat-e az általa választott útvonalon az úticéljához, illetve figyelmezteti az egyéb, tudomására hozható akadályokról (pl. szabálysértési bírság meg nem fizetése miatti beutazási tilalom), tájékoztatást ad a lehetséges jogszerű megoldásokról. Mindeközben az útvonalon lévő, a rendszert használó tagállamokat értesíti az utas utazási szándékáról, az útvonalról, a várható határátkelőhelyre érkezéséről és a kockázatelemzés eredményéről.

3.2 Okmány-ellenőrző alrendszer

Talán e téren a legalapvetőbb ellenőrző rendszerek halmazának mondható az okmányok valódiságát ellenőrző programok és adatbázisok összessége. A külföldre utazáshoz, határátlépéshez szükséges iratok (az Európai Unión belül személy igazolvány, harmadik országba történő utazások útlevél, szükséges esetén vízum) minden olyan lényeges információt tartalmaznak, melyekkel egy személyt viszonylag könnyen azonosítani lehet (származásának helyét, életkorát, teljes nevét, állampolgárságát).

Az útlevél legújabb generációja (eMRTD) esetén a központi rendszerekben az illető hüvelykujjának lenyomata is szerepel, így annak ellenőrzésével biztosabban azonosíthatók a határátlépésre jelentkező személyek is. (Balla, Biometric data in documents, 2013) Az új típusú személy igazolványok esetében már a személy összes ujjáról lenyomatot vesznek, ami az iratot sokkal biztosabbá teszi – az adatbázis szempontjából – a hamisítás ellen. (Molnár, 2013)

Pontosan az azonosító okmányok “sokszínűsége” miatt, és persze amiatt is, mivel okmányokkal nem csak személyeket, hanem járműveket és rakományokat (pl. szállító levél megléte) is ellenőrizni lehet, számos rendszert hoztak létre a határok és országok biztonsága érdekében.

Ezekben a rendszerekben külön-külön szerepel, hogy az adott gépjármű (legyen az személyautó, teherautó,

kisbusz stb.) hol járt, milyen határokat lépett át, milyen fizikai és azonosítójellegű tulajdonságai vannak (szín, nagyság, alvázsám, típus szám), ki a tulajdonosa, milyen céllal használják. Rakományok esetében ellenőrizni kell, hogy annak megvannak-e a szükséges szállítói dokumentumai, mi a származási helye, milyen útvonalon érkezett és halad tovább, és persze hogy ki/mi a célja.

Ezek a rendszerek nem csak a szárazföldi, hanem a vízi és légi közlekedést és határátlépést is figyelik, számon tartják. Ebből következően pedig nyilvánvaló, hogy ezek az ellenőrző rendszerek nemzetköziek, tehát nemzeti és nemzetközi hatóságok közösen használják ezzel segítve más és egymás munkáját.

Az iBorderCtrl ezeken alapulva és *tovább fejlesztve* ezeket a rendszereket, adatbázisokat kívánja létrehozni saját rendszerét: amelynek munkaneve Document Authenticity Analytics Tool (DAAT). Ezt a fejlesztést nem is igazán rendszernek, hanem inkább - nevéből eredően - eszköznek lehet hívni praktikussága és "illeszthetősége" miatt. Egyszerű scanneléses módszerrel ellenőrzi le az átnyújtott iratok valóságát, ebbe beleértve a biometrikus adatokat is - ujjlenyomat, fénykép és adatok azonossága. Az ellenőrzési folyamat - szemben a többi jelenleg használt rendszerekkel - teljesen automatikus lenne, ha mindent rendben talált az ellenőrzés során, akkor hitelesíti a dokumentumokat és az illető személy átlépheti a határt. Bármilyen probléma esetén a DAAT figyelmezteti a határőrt, hogy a rendszerben található és beolvasott iratok között valamiért nincs egyezés. Ebben az esetben két lehetőség van, a határőr felülbírálja az eredményeket, mert a rendszer láthatóan és biztosan tévedett (pl. a fényképet nem ismeri fel, nem tudja jól beazonosítani) vagy pedig kiállítja a sorból az utast és kivizsgálja az esetet, mivel valóban eltérés van a rendszerben lévő és az átnyújtott okmányokon lévő adatok között

Ebből kifolyólag és összegezve ezt a részt, az iBorderCtrl okmány-ellenőrző rendszere több szempontból is praktikusabb, hatékonyabb és gyorsabb, mint az eddig használtak. Hiszen az ellenőrző folyamatok elindításához, majd az iratok hitelesítéséhez nincs szükség emberi beavatkozásra, így a határőröknek a valóban figyelmet vagy eljárást igénylő esetekre kell koncentrálniuk.

3.3 Megtévesztést érzékelő alrendszer

Ezek a rendszerek akkor lépnek életbe, vagyis válnak szükségessé, mikor az előregisztráció során bementetett adatokkal vagy a felmutatott okmányokkal probléma van, gyanú merül fel stb. (SIS II). Ezek pszichológiai tesztek alapulnak, vagyis az ellenőrző kérdések feltevése során különböző fizikai reakciókat figyelnek meg, mely alapján megállapíthatják, hogy az illető igazat mond-e vagy sem.

Ilyen technológiák a poligráf, a funkcionális MRI és EEG vizsgálatok, hangszín, beszéd és mikromimika elemző rendszerek. Ezek mind-mind olyan jeleket, jellemzőket keresnek a vizsgált alanyokon, amelyek hazugságra, megtévesztésre utalnak.

Ezen rendszerek beintegrálása fontos előrelépés afelé a cél felé, amelyet az iBorderCtrl tűzött ki maga elé. A megelőző ellenőrzési folyamat részeként hatékonyan lehetne használni a hang, beszéd analízáló szoftvereket, illetve az arcizmok mozgását elemző rendszereket. Ezeknek az egyesítésére a projekt egy Avatar-t használ majd, amely egy mesterséges intelligenciához *hasonló* – de nem teljes mértékben minősíthető annak – szoftver. Az Avatar az előellenőrzést végző rendszer lelke, ő teszi fel a kérdéseket az alkalmazást használó személy számára, majd a válaszokat összesítve további instrukciókat kínál. Az Avatar programja összefüggésben áll több nemzetközi rendszerrel és adatbázissal, hogy a teljesség igényével legyen képes előszűrni a potenciális utasokat.

Azonban nem ez az Avatar program lelke, nem is véletlenül lett itt megemlítve. Korábban említettem, hogy hasonlít egy mesterséges intelligenciához, viszont lényegében nem nevezhető annak. A szoftver lényegi eleme, hogy hang- és arcelemző valamint felismerő tulajdonságokkal is rendelkezik. Ez azt jelenti, hogy azon

túlmenően, hogy elemzi az általa feltett kérdésekre adott válaszokat, az illető hangszínét és arc-mimikáját is vizsgálat alá veti. A folyamat a lényege, hogy kiderítse, hogy hazudott-e vagy sem. Amennyiben az Avatar úgy gondolja, hogy a kikérdezett személy a „beszélgetés” egy pontján szándékosan hazudott, akkor ezt az eredményt továbbítja a központ felé. A leendő utas ebből az eredményből semmit sem fog érzékelni. Az arcfelismerő rendszere pedig a rendszerben szereplő igazolványképpel keres egyezőséget.

3.4 Biometrikus alrendszer

A biometrikus programok, eszközök ma már széles körben elterjedtek, és nem csak az állami szektor intézményei, szervezetei használják azonosítás vagy védelem szempontjából, hanem a privát és piaci szféra is előszeretettel alkalmazza információvédelem céljából. Ami akár húsz évvel ezelőtt elképzelhetetlen volt egy átlagember számára, az manapság már a valóságunk „jelentéktelen” része – beépített ujjlenyomat-szkennerek közép kategóriás telefonokban (Huawei), a csúskategóriás készülékekben pedig megtalálható az arcfelismerő-rendszer (iPhone X) és az írisz-szkennerek (Samsung Galaxy S8) is.

Ezeket azért „építik bele” a gyártók és használják előszeretettel a fogyasztók, mivel sokkal nagyobb biztonságot nyújtanak számukra használat során, mint egy egyszerű PIN-kód. Illetve a(z okos)telefonok népszerűsége – méretüktől és tudásuktól függően – egyre inkább felváltja a „közemberek” számítógépre tartott igényét. Így minden fontos információt – kissé felelőtlenül – de a telefonjukon tárolnak.

Visszatérve a biometrikus rendszerekhez, ide sorolhatók a már említett ujjlenyomat-olvasó, az arcfelismerő programok, továbbá az írisz-, retina- és vénaszkenner is. Ezeket az azonosító eszközöket érdemes biztonsági szint szerint sorba rendezni – vagyis melyik a legkevésbé és a legbiztonságosabb szoftver.

(Az első a legkevésbé, míg a negyedik szint a legmegbízhatóbb rendszereket jelöli.)

1. Ujjlenyomat-olvasó
2. Vénaszkenner
3. Arc és hangfelismerő rendszerek, illetve az írisz-szkennerek
4. Retina-szkennerek

Ennek ellenére, még a kevésbé biztonságos biometrikus rendszerek is azok, amelyeket a nem vagy nehezen, körülményes munkával lehet megtéveszteni – hiszen ezek olyan emberi, biológiai tulajdonságokat figyelnek meg, amelyeket nem lehet meghamisítani. Természetesen ma már a „gyengébb” biometrikus rendszerek *átverésére* egy teljes átlagos szupermarketben is megtalálhatjuk a megfelelő eszközöket, alapanyagokat. Ezeket a módszereket Hollywood előszeretettel reklámozza a filmvásznakon keresztül. (Hiteles arcmaszk készítés, „gumikéz”.)

A biometrikus rendszerek megkerülésére vagy megtévesztésére persze vannak más, nem „filmes” megoldások, amelyek természetükből eredően elég drasztikusak is. Például az ujjlenyomat-olvasó vagy vénaszkenner átverése esetén beszélhetünk öncsonkításról (leégeti az ujjlenyomatát vagy levágja a saját kezét).

Az iBorderCtrl a fentebb említett rendszerek közül együttesen használja majd az ujjlenyomat-ellenőrző, arcfelismerő – és elemző – rendszereket. Valamint a korábban már említett hangfelismerő és elemző programokat az előellenőrzés során.

3.5 Csempészetet megakadályozó alrendszerek, eszközök

A feketekereskedelem megakadályozására kifejlesztett eszközök, rendszerek egésze egy igen széles spektrumon helyezkedik el. Ennek egyrészt oka, hogy az illegális, hivatalosan kereskedelmi forgalomba nem (vagy csak törvény által szabályozott módon be-) hozható termékek listája igen hosszú. Továbbá a csempészet tárgykörébe tartozik az emberkereskedelem is.

Ebből kifolyólag, mivel különböző típusú, halmazállapotú, fajsúlyú termékekről van szó, illetve emberek esetében nem minden „átvilágító” rendszer, eszköz megengedett, ezért többféle megoldással kellett előállni a határellenőrzés hatékonyságának növeléséhez.

Összesen hat típusú eszközt, rendszert különböztethetünk meg ebben az esetben:

- Röntgen-sugárzáson alapuló szenzorok
- K9 (szolgálati kutyák)
- Gázszenzorok
- EM-sugárzás (mikrohullámos-szenzorok)
- Geofon-alapú szenzorok (szívverést érzékelik)
- Hanglokátor

A röntgen-sugárzáson alapuló érzékelő rendszereket nem lehet a felmerülő embercsempészet gyanúja esetében használni, illetőleg akkor sem, ha erre érzékeny anyagokat tartalmaz az átvizsgált raktér, gépjármű. Ebből kifolyólag ezt a szenzor-fajtát átkutatáskor csak tiltott árucikkek keresésére alkalmazhatják a határellenőrök. Ettől függetlenül a rendszer maga szükséges a gépjárművek, rakterek, csomagok pontos és biztos átkutatására, egyetlen hátulütője – azon kívül, hogy egyáltalán nem mobilis -, hogy az eredmények viszonylag lassan jelennek meg a rendszerben.

A szolgálati kutyák használata talán az egyik legbiztosabb módja annak, hogy bármilyen egészségre káros hatás nélkül érzékeljék az elrejtett illegális árucikkeket (drog, dohány stb.) és elbújtatott embereket. Ez utóbbira használják még a geofon-alapú szenzorokat is, amelyek könnyen mozgathatók és költséghatékonyak ugyan, viszont a vélt forráshoz nagyon közel kell helyezni az eszközt az azonnali eredmény eléréséhez.

A hanglokátoros érzékelő rendszerek is megbízhatók, azonnali eredménnyel szolgálnak még rakterek és nehezen hozzáférhető helyek átvizsgálása esetében is. Továbbá előny, hogy az eszköz maga kicsi, könnyen mozgatható és nem kell, hogy a vizsgált objektum közvetlen közelében legyen. A működési elv hasonló az EM-szenzorok esetében is, a – talán – egyetlen szembeötlő kivétellel, hogy ezek az eszközök valamivel nagyobbak, mobilisságuk kisebb.

Az iBorderCtrl a biztonság növelése érdekében a különböző szenzorok használatát az határellenőrzés során már az első vonalon való áthaladáskor alkalmazná, nem pedig a másodikon, hiszen akkor már első körben képes lenne kiszűrni a „problémás” utasokat, szállítókat/szállítmányokat. (Németh, „Mérdföldkövek” a terrorizmus elleni tevékenységben, 2012)

4. A szemléltetéshez kiválasztott teljesítménymutató definiálása

Egy alkalmazott kutatás eredményességét az alkalmazási területen történő munkavégzés, termelés, szolgáltatás költségeit, volumenét, színvonalát mérő objektív mutatókkal lehet lemérni.

Az iBorderCtrl rendszer hatékonyságát és az általa támogatott határforgalom-ellenőrzés magasabb színvonalát legjobban a visszairányítások számbavételénél lehet szemléltetni, hogy milyen mértékben lehetne csökkenteni a határok adminisztráció, humán erőforrás és pénzügyi terheit, nem is beszélve arról az időmennyiségtől, mely az eset természetétől függően 4 órától egészen 8 napig terjedhet, amíg az ügyet és személyt kivizsgálják. Eközben őrzést, étkezést, elhelyezést (kötelező tartózkodási hely) kell az intézkedés alá vont részére biztosítani.

A kísérleti teljesítménymutató vizsgálja, hogy melyek azok az esetek, amelyeket egy előregisztrációs

rendszerrel már az utazás előtt ki lehetne szűrni, az utazónak kényelmetlenséget, a hatóságoknak felesleges munkát, az adófizetőknek plusz kiadást spórolva.

Egy egyszerű előellenőrzéssel kiszűrhető lehetne az útlevelek és vízumok érvényessége (A és C kategóriák), az anyagi fedezet hiánya, a beutazási tilalom és az ún. túltartózkodás (G, H, F kategóriák) illetve részlegesen az is, hogy a beutazni kívánó polgár okmányai megfelelnek-e a határok közötti átkelés feltételeinek (B, D és E esetek). Ha csak ezeket vesszük alapul, hogy egy jól működő azonosító és ellenőrző előregisztrációs rendszer kiépítésének segítségével mindezeket ki lehetne védeni, s akkor a máris kisebb teher hárulna a határátelők helyek útlevelezelőire.

5. Az ORFK határrendészeti statisztikáinak vizsgálata

Az Országos Rendőrfőkapitányság (továbbiakban: ORFK) minden hónapban jelentést készít a magyar határok forgalmi helyzetéről. Ezeknek a havi, statisztikai jelentéseknek az adatai is belekerül a Frontex kockázatjelentéseiben, hiszen mint Schengen-tagállam, az itt lévő határforgalmi kép kiemelten fontos.

Az ORFK által összeállított jelentések is hasonló módszerrel készülnek el, mint a Frontex-es elemzések. Talán ebből is látszik, hogy egy egységes, szisztematikus rendszerbe kerülnek bele a magyar határellenőrzés során kinyert adatok. Itt is, mint előzőleg (némi módosítással) összesen *tizenkét* olyan eset van, amikor a külföldi belépő személy határátlépési kérelmét elutasítják:

- Érvényes útiokmány hiánya (A)
- Érvényes útiokmány hiánya szállítói vállalat esetében (A1)
- Hamis útiokmány (B)
- Érvényes vízum hiánya (C)
- Érvényes vízum hiánya szállítói vállalat esetében (C1)
- Hamis vízum (D)
- Támogató dokumentum hiánya (pl. születési vagy házassági anyakönyvi kivonat) (E)
- Túltartózkodás (már 90 napot tartózkodott az unió területén vízum nélkül) (F)
- Anyagi fedezet hiánya (G)
- Szerepel a nemzetközi nyilvántartásban (pl. körözik) (H)
- Szerepel a SIS-ben (Schengeni Információs Rendszer) (H)
- Fenyegtetést jelent az EU és állampolgárai számára (I)

Mivel az ORFK a más típusú táblázatban, más rendezési elv alapján készíti el az esetek csoportosítását, mint a Frontex, a jelen kutatás viszont európai keretek között folyik, így az alábbi táblázat egy összefűzés eredménye, ahol az A kategóriához hozzá lett adva az A1, a C kategóriához pedig a C1 esetszám.

1. Táblázat: magyarországi visszairányítások száma a 2015 10-12- hónapokra

Kategóriák	2015 ok-tóber	2015 no- vember	2015 de- cember	2015 Q4
(A) Érvényes útiokmány hiánya	134	143	152	429
(C) Érvényes vízum hiánya	1 115	1 201	1 270	3 586
(F) Túltartózkodás (90 nap<)	2 772	3 092	3 373	9 237
(G) Anyagi fedezet hiánya	365	387	410	1 162

Kategóriák	2015 október	2015 november	2015 december	2015 Q4
(H) Szerepel a nemzetközi nyilvántartásban	3 362	3 667	3 929	10 958
Összesen	<i>7 748</i>	<i>8 490</i>	<i>9 134</i>	25 372
Összesen + egyéb esetek	<i>9 758</i>	<i>10 716</i>	<i>11 557</i>	32 031

Mint a 2015-ös adatoknál, így itt is csak a negyedévi adatok rendszerezéséről van szó. A statisztikai adatok szintén a budapesti és vidéki repterekről, a szerb, ukrán, román és horvát határellenőrzésekből származnak.

2. Táblázat: magyarországi visszairányítások száma a 2016 10-12- hónapokra

Kategóriák	2016 október	2016 november	2016 december	2016 Q4
(A) Érvényes útiokmány hiánya	313	327	352	992
(C) Érvényes vízum hiánya	1 087	1 240	1 393	3 720
(F) Túltartózkodás (90 nap<)	3 597	3 909	4 165	11 671
(G) Anyagi fedezet hiánya	242	273	298	813
(H) Szerepel a nemzetközi nyilvántartásban	3 380	3 716	4 030	11 126
Összesen	<i>8 619</i>	<i>9 465</i>	<i>10 238</i>	28 322
Összesen + egyéb esetek	<i>10 605</i>	<i>11 621</i>	<i>12 526</i>	34 752

3. Táblázat: az utas általi valós adatszolgáltatás esetén kiszűrhető esetek száma

BIZTOSAN MEGELŐZHETŐ ESETEK SZÁMA		
Kategóriák	2015 Q4	2016 Q4
(A) Érvényes útiokmány hiánya	429	992
(C) Érvényes vízum hiánya	3 586	3 720
(F) Túltartózkodás (90 nap<)	9 237	11 671
(G) Anyagi fedezet hiánya	1 162	813
(H) Szerepel a nemzetközi nyilvántartásban	10 958	11 126
Összesen	32 031	34 752
Biztos csökkenés	- 25 372	- 28 322
Maradék	6 659	6 430

A vizsgált évek között jelentősebb növekedés is tapasztalható, ami nemcsak az utóbbi évek tendenciáját tükrözi, de a jövőre is kivetíti a további visszafordítások számát. Ez persze nem azt jelenti, hogy egyre több lesz az olyan személy, aki valamilyen azonosítási-alkalmatlanság miatt nem léphet be az országba. Ez sokkal inkább az Európa határain keresztül haladó határforgalom dinamikus növekedését követi, ami egy természetes

demográfiai folyamat eredménye, amihez a határellenőrző rendszereknek is illeszkednie kell.

Az ORFK 2015-ös és 2016-os negyedik negyedévi határrendészeti helyzetképeiből kicsoportosított adatok arányos képet mutatnak a megelőzhető esetek számáról. Egy jó és hatékony határellenőrzési és azonosítást elősegítő rendszer használatával a már említett évek utolsó negyedéveiben **biztosan** 79,2 illetve 81,5%-kal lehetett volna csökkenteni a visszairányítások számát. Ez számszerűen 2015-ben 25 372 db, 2016-ban pedig 28 322 db eset lehetett volna.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Jelenleg a határokon lévő helyzet, és itt nem csak a magyar határokra gondolok, a jövőre nézve nem tartható. (Kui, 2017) A nemzetállamok és a nemzetközi közösség sikeres és hatékony védelmére szükség van egy olyan rendszerre, amely nem csak megelőzi a felesleges forgalmat (vagyis azon személyeket és szállítmányok anyaországból való elindulását, akik valamilyen hiányosságból vagy tiltó-okból kifolyólag nem léphetik át a határokat), hanem segíti és támogatja a határellenőrök, idegenrendészek munkáját és a polgári személyek utazását, a kereskedelmi folyamatok gördülékenységét.

Ezekhez pedig egy olyan „civilbarát” szoftverre van szükség, mint amilyen maga az iBorderCtrl is. Egy nyilvános, okos, de könnyen használható felület, amelyet az utazni kívánó személy (természetes vagy jogi) könnyedén hozzáférhet, előellenőrizheti adatait, papírjait. Ez egyrészt az utazással járó stresszen – melyet az ember akaratlanul tapasztal teljesen függetlenül attól, hogy rutinos e vagy sem -, másrészt pedig a várakozási időn is enyhíthet. Ez utóbbi pedig felesleges feszültséget generál az ellenőrzést végző tisztviselő és az utas között – még akkor is, ha valójában semmi probléma nem áll fent.

7. Irodalomjegyzék

- Balla, J. (2013). Applying Biometric Data for Personal Identification. Biztonságpolitika.hu, 1-11.
- Balla, J. (2013). Biometric data in documents. BIZTONSÁGPOLITIKA.HU, 1-12.
- Balla, J. (2016). A rendészeti célú személyazonosítás biometriája. Határrendészeti Tanulmányok, 13(3), 4-19.
- Crockett, K., Székely, Z., O’Shea, J., Szklarski, Ł., Malamou, A., & Boultadakis, G. (2017). Do Europe’s borders need multi-faceted biometric protection? Biometric Technology Today, 5-8.
- Kaszás N. -Péter E. - Németh K. (2015): A tudásátadás különböző formáinak megjelentése a határon átnyúl pályázati projektek esetében, In: Ferencz Árpád (szerk.) II. Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia: “A vidék él és élni akar”. Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2015.08.27-2015.08.28. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, 2015.. I. köt.. (ISBN:978-615-5192-33-3), pp. 135-140.
- Kovács, G., Varga, J., Molnár, Á., & Székely, Z. (2015). Az Európai Unióba irányuló tömeges migráció kezelésével kapcsolatos rendészeti feladatok megszervezése és vezetése. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar.
- Kui, L. (2017). A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének helyzete Magyarországon. Magyar Rendészet, 2016(6), 43-55.

- Molnár, Á. (2013). Célkeresztben a biztonsági okmányok: a visszaélések új tendenciái. *Magyar Rendészet*, 13(3-4), 109-119.
- Németh, J. (2012). "Mérdföldkövek" a terrorizmus elleni tevékenységben. In Z. Hautzinger, & J. Verhóczy (szerk.), *Sodorvonalon: Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére* (old.: 207-214). Budapest: MRTT.
- Németh, J. (2014). Zalai tudományszervezés a rendészettudomány szolgálatában. In G. Gaál, & Z. Hautzinger (szerk.), *Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából.* (old.: 219-222). Budapest: MRTT.
- Németh, J. (2016). A Rendőrség Tudományos Tanácsának jelene és tevékenységének jövőbeli lehetséges irányai. In J. Deák, G. Gaál, & J. Sallai (szerk.), *A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére.* (old.: 166-173). Budapest: NKE RTK.
- Németh, J. (2017). Rendőrségi kutatások az EU Horizont 2020 pályázatok tükrében. In J. Boda, L. Felkai, & A. Patyi (szerk.), *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére = Liber amicorum in honorem Friderici Janza septuagenarii* (old.: 407-416). Budapest: Dailóg Campus Kiadó.
- Németh, J., & Tokodi, P. (2016). A terrorizmus hatása a turizmus biztonságára Egyiptom tengerparti turizmusa visszaesésének példáján keresztül. In K. Németh (Szerk.), *Pannon Egyetem* (old.: 61-67). Nagykanizsa: Pannon Egyetem.
- Péter E. - Molnár T. - Kaszás N. - Weisz M. - Németh K. (2012): Healthy health care system with sick people ro healthy people with a sick health care system? - Resident satisfaction survey in Nagykanizsa, *DEUROPE: CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT* 4:(1) pp. 48-63.
- Székely, Z. (2013). Repülőök és határok régen és ma. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XXIII.(27-28-29-30).
- Székely, Z. (2014). Schengen, at the Border and Beyond: Past, present and future. In N. (ed.), *Government vs. Governance in Central and Eastern Europe: From Pre-Weberianism to Neo-Weberianism?* (old.: 7). Pozsony: NISPAcee.
- Székely, Z. (2015). Az intézkedések jogi háttere. In Z. Csupor, Á. Molnár, S. Nagy, Z. Székely, & J. Varga, *Határrendészeti esettanulmányok gyűjteménye: Feladatok és példák a határellenőrzés végrehajtásáról* (old.: 69-139). Budapest: NKE.
- Varga, J. (2016). A totális határforgalom-ellenőrzéstől a szelektív és differenciált ellenőrzésig: az 1980-as és 1990-es évek világpolitikai és társadalmi változásai, hatások a határforgalom-ellenőrzésre. In J. Deák, J. Sallai, & G. Gaál, *A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére.* (old.: 267). Budapest: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft.

Önfelelt szórakozás biztosítása, egy kihívásokkal teli tömegrendezvényen

Kertész Richárd

rendőr hallgató

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar 1083. Budapest, Üllői út 82.

e-mail: kricsard96@gmail.com

Absztrakt

A tömegrendezvények rendészeti, valamint bünygyi célú biztosítása egyike napjaink új rendészeti kihívásainak. Az általános rendőri feladatok mellett, a terrorveszély elhárítása is jelentős szerepet kap. Ezeket a feladatokat fogom ismertetni a Balaton Sound, mint a Balaton déli partjának, egyik legnagyobb tömegrendezvényének biztosításának vonatkozásában. Feltérképezni a zenei fesztivál területét, és látogatóinak számát, egyben körét. A rendőrség részéről újonnan megjelenő kihívások, ennek a rendezvénynek a biztosítása során. Ilyen például az EU-ban történt terrorcselekmények miatt fokozottabb beléptetés, ellenőrzés, megerősített kordonok alkalmazása, vagy a külföldi tömeg külön vonatokhoz való kísérése. Szakmai nehézségek közé sorolható a vezényelt állomány helyismeretének hiánya, a helyszínre történő érkezés ideje, illetve nagy tömegben történő megfigyelés, kommunikáció korlátai. Ezek azok a kérdések, amelyekkel tanulmányomban foglalkozni szeretnék.

1. Bevezető

Kertész Richárd a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, harmadéves, bünygyi nyomozó szakirányos hallgatója vagyok. Az egyetem hallgatójaként kötelező nyári szakmai gyakorlatot végezni, ahol a tanult, és elsajátított ismereteinket tudjuk a gyakorlatban alkalmazni, egyben gyarapítani azokat. Lehetőségünk van leendő hivatásunkba, szinte teljes körűen betekinteni. Mindkét szakmai gyakorlatomat a Siófoki Rendőrkapitányságon működő Gyakorló Őrsön végeztem. A Gyakorló Őrs egyedülállónak számít országos szinten. Hazánkban egyre több a tömegrendezvény. Ahogy azt a tanulmányomba később megismerhetik az általam vizsgált zenei fesztivál vonatkozásában, hogy milyen új kihívások és elvárások elé van állítva a rendőrség egy-egy ilyen tömegrendezvény biztosítása kapcsán.

2. Gyakorló Őrs bemutatása

A Gyakorló Őrs érdekessége, hogy Somogy-megyében gyakorlatot teljesítő valamennyi rendőr hallgató Siófokra van összevonva. A hallgatók napi 3-szori étkezést és szállást is kapnak a gyakorlati idejük alatt. Rendészeti Szakgimnáziumok hallgatói is ide vannak vezényelve a nyár folyamán. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy itt lehettem, ugyanis külön kaptunk mind intézkedéstaktikai, valamint elméleti képzést is. Siófokon található Petőfi (Party)-sétány, továbbá több zenei fesztivál is (Balaton Sound, Strand), amik a nyári idegenforgalmi időszakban jelentős számú érdeklődőt vonzanak Siófokra és illetékességi területére. Az érdeklődők, a bulizni vágyók mellett érkeznek a bűnözők is nagy számban. Ezért itt szervezték meg a Gyakorló Őrsöt, hogy a rendőr hallgatók minél életszerűbb, aktív gyakorlatot tölthessenek el. Így sikerült valamilyen szinten belelátnom a Balaton déli partja egyik legnagyobb tömegrendezvényének, a Balaton Soundnak szövevényes biztosításába.

3. Anyag és módszer

Kvalitatív kutatáson belül strukturált interjút készítettem Kasznár Gyula r. alezredes úrral, a Siófoki

Rendőrkapitányság Kapitányságvezetőjével, valamint Fürst Dávid r. őrnagy úrral a Siófoki Rendőrkapitányság, Bűnügyi Osztályvezetőjével, hogy kutatásom minél hitelesebb legyen. A tömegrendezvények rendészeti, valamint bűnügyi célú biztosítása egyike napjaink új rendészettudományi kihívásainak. Az általános rendőri feladatok mellett, a terrorveszély elhárítása is jelentős szerepet kap. A zenei fesztivál jelentését a 23/2011. (III.8.) Kormányrendelet foglalja össze, a zenés táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről. 2.4 pontjában foglaltak szerint zenés, táncos rendezvény: rendszeresen vagy meghatározott alkalomból, illetve időpontban tartott, nyilvános, nem zártkörű, válogatott lemezbemutató vagy élő előadás útján nyújtott zeneszolgáltatást főszolgáltatásként nyújtó rendezvény, amelyen a részvételhez nem kell megváltott ülőhellyel rendelkezni. A Balaton Sound immáron 10. éve kerül megrendezésre Zamárdiban, a Balaton közvetlen közelében. Szervezője a Sziget Kulturális Menedzser Iroda. Területe a legutóbbi alkalommal mintegy 280000m²volt. A fesztivál 5 napig tartott, a szervezők napi kb. 40000 emberre számítottak. Minden nap 12-től, hajnali 4-ig tartottak a koncertek. Összesen 15 színpad (köztük Nagyszínpad, Heineken színpad, Party Aréna) és 420 koncert (pl.: Armin Van Buuren, Tiesto, Jason Derulo, Robin Schulz) várta a szórakozni vágyókat. Érdekességként megemlíteném, hogy a Nagyszínpad befogadóképessége kb. 10000 fő, ami 4-szerese Zamárdi állandó lakosságának. A rendezvény látogatói többnyire 16-40 közötti személyek, külföldiek és magyarok egyaránt. A látogatók száma több, mint 150000 fő volt. Fizetni Fastpay kártyával lehetett, így nem kellett készpénzzel fizetni, a külföldiek átlagosan kb. 2000 Eurót költenek el a fesztiválon. A rendőri intézkedések során, amik külföldi személyekkel történtek, a rendőrök több szociológia problémát véltek felfedezni. Elmondásaik alapján a külföldi személyek erőszakosabbak, lazábbak egy-egy rendőri intézkedés közben, mint a magyarok. De ez betudható talán a túlzott alkohol fogyasztásnak, vagy a különböző kábítószer, bódultságot keltő anyagok, fogyasztásának is. A zenei fesztivál területe magánterületnek lett nyilvánítva, így a beléptetést és a belső biztosítást az In-Kal Security Kft., míg a külső biztosítást és a kempingek őrzését a Valton Security Kft. látta el 700-750 emberrel. A beléptetés a QR-kód és az illető személyazonossága alapján történt. A biztonsági cégek feladatait és működését 2005. évi CXXXIII. a személy- és vagyónvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló törvény, és annak végrehajtását a 22/2006. (IV. 25.) BM rendelet foglalja össze. A rendőrség általában a jogszabályban (1994.évi XXXIV. tv. a Rendőrségről) meghatározott szervekkel működik együtt (pl: Önkormányzatok, Katasztrófavédelem, Nemzeti Adó- és Vámhivatal). Továbbá kötelessége a rendezvények biztosítása, ellenőrzése. Elkerülhetetlen, hogy ne vegye ki részét a biztosításból egy tömegrendezvény esetén, még akkor se, ha az magánterületnek nyilvánított helyen kerül megrendezésre, biztonsági cégek felügyeletével.

4. Empirikus kutatás eredményeinek értékelése

Kasznár Gyula r. alezredes, Siófoki Rendőrkapitány elmondta, hogy egy ilyen nagy szabású rendezvény biztosítására elengedhetetlen az előzetes kockázat elemzés és bűnügyi helyzet értékelés. Korábban ő elemző-értékelő munkával is foglalkozott központi szinten. 2 éve tölti be jelenlegi beosztását. Ez idő alatt mind a rendezvény idején, mind az egész szezon alatt az elkövetett bűncselekmények száma csökkent, javult az állampolgárok szubjektív közbiztonságérzete. Köszönhető ez stratégiájának, tevékenységének, és az újjá szervezett állományának. Korábbi évek statisztikái nagy kihívás elé állították a rendőrséget, különösen a rendezvény ideje alatt megvalósult vagyoni elleni bűncselekmények (lopás, rablás, gépjármű feltörések) terén. A regisztrált bűncselekmények száma sokkal magasabb volt, mint az idei évben. A fent felsorolt paraméterek kellően mutatják, hogy ennek a tömegrendezvénynek a zavartalan biztosításának a tervezése sok időbe telik.

Így már márciusban elkezdődik a rendezvény biztosításának tervezése, szervezése. A kapitány Úr elmondta, hogy folyamatosan kaptak olyan bejelentéseket, miszerint a kábítószerket még a terület lezárása, a színpadok felállítása előtt viszik be a területre. Ennek érdekében kábítószer-kereső kutyákat alkalmaztak, de a bejelentések alapján remélt eredményt nem produkálta. Az nyilvánvaló, hogy a Siófoki Rendőrkapitányság önerőből, nem

tudja garantálni a Sound biztosítását, és az illetékességi területén, a hatáskörébe tartozó feladatokat a rendfenntartását és a bűncselekmények megakadályozását, felderítését egyszerre.

Ezért a megye más kapitányságairól: Kaposvárról, Nagyatádról, Barcsról érkezik a nyári idegenforgalmi időszakra, vezényelt, megerősítő erő. Nagyjából 100 rendőrrel van szó, akikből kb. 30 fő bűnügyi állományú. A Balaton-parton, nyáron a bűncselekmények száma megnő, ezért kell ebben az időszakban kevésbé leterhelt erőket átcsoportosítani. De érkezni szokott vezényelt állomány a Készenléti Rendőrségtől, különösen a rendezvények biztosításához. A Sound ideje alatt további két kapitányság: Fonyód és Marcali is kivette a részét a tevékenységből. Problémát szokott jelenteni, a vezényelt állomány helyismeret hiánya, amit úgy tudnak orvosolni, hogy a szolgálatok tervezésénél és szervezésénél törekednek arra, hogy vegyesen, azaz egy helyi, és minimum egy vezényelt rendőr együtt lássa el szolgálatát. Ennek köszönhetően helyismerettel, de erőtöbblettel tudják feladataikat elvégezni. Például Siófokon 4 helyett 8, míg Balatonföldváron 1 helyett 4 gépkocsizó járőr van a nyár folyamán. Továbbá 2 akciócsoport, amik célja a gyors helyszínre érkezés, jelentős létszámmal, nyílt intézkedések érdekében. A rengeteg külföldre való tekintettel, számos szakközépiskolás, gimnazista, főiskolás, egyetemista fiatalot foglalkoztatnak ezen időszak alatt, tolmácsként. A tolmácsok az eljárási cselekményeken túl, kint a területen, a rendőrök mellett is végzik feladatukat, de így is sokszor kell egy rendőrnek valamilyen okból külföldi személlyel kommunikálni. Szerencsére egyre több rendőr beszél egy vagy több idegen nyelvet, de jellemző az is, hogy olykor az állampolgárok segítenek bizonyos dolgokat tolmácsolni önkéntesen.

5. Az interjú alapuló esetsfeldolgozás

A terület védelme érdekében a rendőrség a rendezvény körül, külső és belső, azaz kettős biztosítást végzett. A külső, tágabb biztosítást a rendészeti osztályok, a közlekedésrendészet, és a közrendvédelem látta el. Ez a terület a rendezvényen kívüli utcákat foglalta magában, a cél alapvetően egy külső szűrő kialakítása, a rendezvényt zavaró magatartások, továbbá a bűncselekmények megakadályozása, megelőzése (pl: gépjármű feltörések). Ellenőrző-átengedő pontokat hoztak létre, hogy minél biztonságosabban, és kényelmesebben tudják a helyszínt védeni, és a tömeget kezelni.

A rendőrség által lezárt területre csak azok mehettek be gépjárművel, akik előzetesen igazolták, hogy ott lakóhellyel rendelkeznek, illetve a rendezvény ellátását biztosító, ellátásával megbízott cégek gépjárművei, akik Pass kártyával rendelkeztek. De volt rá példa, hogy idősebb emberek részére ételt szállító furgon is bemehetett, természetesen az ellenőrzés után. A behajtás a taxisok, a partybuszok számára is meg volt tiltva, olyannyira, hogy a rendőrség is csak indokolt esetben ment be gépjárművekkel, így csökkentve a járműforgalmat, hogy ne következzen be közúti baleset (egy sima baleset is tűnhet a mai világban terrorcselekménynek, tekintettel arra, hogy a média gyakran ferdíti a megtörténtekeket), illetve terrorcselekmény se, mint az Európai Unió más országaiban (pl.: Párizs, Nizza, Berlin), ahol a terroristák a tömeg ellen intéztek támadásokat gépjárművekkel. Magyarország szerencsére nem a terroristák támadásainak célpontja, de ahogy említettem, rengeteg a külföldi személy, főleg, azon országokból, ahol a közelmúltban terrortámadások voltak, így fokozva a terrorveszély mutatóit. Természetesen a fent említett intézkedéseket, megelőzte az előzetes egyeztetés az Alkotmányvédelmi Hivatallal és a Terrorelhárítási Központtal, mint szakszervekkel, és nem utolsósorban Zamárdi Önkormányzatával is. Ezzel a megoldással a tömeg számára egy zavartalan menekülési útvonalat is biztosított a rendőrség.

Bár a kapitány Úr, megjegyezte, hogy a rendezvény helyszíne nem a legmegfelelőbb a résztvevők egyre növekvő száma, a terrorveszély, de a lehetséges természeti csapások miatt sem. A külső erők feladata volt még a kifejezetten a külföldiek részére biztosított, a szervezők általi külön vonatok ellenőrzése, valamint az ilyen vonatokat igénybe vevő tömeg a szántódi vasúállomásra történő kísérése buszokkal, rendőri felvezetéssel, ugyanis a zamárdi vasúállomáson nem volt elég hely, hogy a külföldieket összeterelessék, és biztosítsák a zavartalan felszállást. A vonatok ellenőrzésére, azért volt szükség, mert a korábbi években ott is jelentős

számú bűncselekményt követtek el. A rendőrség szorosan együttműködött a MÁV-val, és a vasúti biztonsági őrökkel, polgárőrökkel ezekben a feladatokban. A kapitány Úr kitért rá, hogy a Balaton Sound bűnügyi alapú biztosítást igényel, látogatói, és a jellemzői alapján, ellenben olyan rendezvénnyel, ami inkább rendészeti alapú (pl: Forma 1).

6. A vizsgált esemény belső, bűnügyi biztosításának behatárolása

A belső, szűkebb biztosítást a bűnügyes állomány végezte együttműködve a közrendes állománnyal, valamint a biztonsági cégekkel. A biztosítás ezen szakaszáról Fürst Dávid r. őrnagy, a Siófoki Rendőrkapitányság, Bűnügyi Osztályvezetője tájékoztatót.

A 2017-es belső biztosítás, több dologban tért el az előző évekhez képest. A kordonok betonnal lettek megerősítve, a terrorveszély miatt. A fesztivál fő bejárata mellett, a Rendőrségi Információs Pont volt található, ahol a rendezvény ideje alatt a nap 24 órájában 1 fő bűnügyes parancsnok, 1 fő bűnügyes nyomozó vagy vizsgáló és 1 tolmács látott el szolgálatot. Erre a feladatra külön lettek kiválogatva az emberek, ugyanis az ott szolgálatot ellátóknak magasszintű szakmai tapasztalattal kellett rendelkezniük. Feladataik közé tartozott a különböző információk átadása az állampolgárok, továbbá a rendőri erők részére. A különböző cselekmények beminősítése, elhatárolásuk. Bejelentéseket vettek fel, úgynevezett esetlapra. Azon személyeket, akik feljelentést akartak tenni, az érintetteket a Siófoki Kapitányságra útba indították. A Rendőrségi Információs Ponton az érdeklődők számára bűnmegelőzési célú tanácsokat adtak, illetve ilyen tartamú szórólapokat osztogattak. A Pontnak további jelentősége, hogy a szolgálatban lévő állomány itt tarthatta meg a munkaközi szüneteit is.

A rendezvény ideje alatt, az ott szolgálatot ellátó rendőrök az EDR rádió rendszerben külön sávon kommunikáltak egymással, hogy teljesen a biztosítási feladatokra tudjanak összpontosítani, és hogy ne legyen leterhelve a rendszer. A parancsnokok rendelkeztek az EDR rádióhoz, úgynevezett „fülesekkel”, így polgári ruházatban rejtve tudták azt használni, továbbá a nagy zaj miatt, „fülesek” használata nélkül nem lehetett volna érteni a forgalmazást. Viszont a rendezvényterületén belül már a „fülesek” alkalmazásával se lehetett a forgalmazást hallani, ezért, ott már mobiltelefonok igénybevételel zajlott a kommunikáció.

A bűnügyes állomány több akciót is végrehajtott a kijáratoknál, szűrő-kutató céllal. A Siófoki Rendőrkapitányság bűnügyes erőin túl, a helyszínen volt még, igaz külön terv alapján a SMRFK Felderítő Osztálya, Bűnügyi Osztálya, a Bűnügyi Technikai Osztálya, Speciális Műveleti Osztály, Készenléti Rendőrség Bűnügyi Technikai Osztály; mozgó kábítószer vizsgáló laboratóriuma. A felsorolt erőkön túl nappal a helyi bűnügyes állományból 1 ellenőrző csoport volt szolgálatban. A csoport 2 fő bűnügyesből állt, szorosan együttműködve a biztonsági cég embereivel. Szűrő jelleggel a kijáratoknál, és a meghatározott területen, általános igazoltatást, ruházat, csomagátvizsgálást fogantatosítottak, közbiztonságra különösen veszélyes eszközök, kábítószer, bűncselekményből származó vagyron (pl: nyakláncok) visszaszerzése céljából. Éjszaka viszont a rendezvény látogatóinak száma mindig megnő, és ezzel együtt a bűnözők aktivitása is. Így éjjel két ellenőrző csoport teljesített szolgálatot 1-1 fő bűnügyest, valamint 2-2 fő rendészt osztottak be ezekbe a csoportokba. Ugyanígy épült fel a szintén csak éjszaka szolgálatot ellátó, kiemelő csoport is. Ennek a csoportnak már tágabb feladatai voltak: a fesztivál területén és azon kívül, tehát a külső biztosításhoz tartozó részen tevékenykedtek, a mozgó személyforgalom szűrése, ellenőrzése, gyors reagálás a rádió keresztlüti utasításokra, nyílt intézkedésekkel, jogsértések felismerése, szükség esetén kényszerítő eszközök használata, a tömeg támadásával szembeni ellenállás, a tömeg visszatartása az elfogott személy kiszabadítása érdekében.

7. Fesztivál bűnözés új formája

2017-es Balaton Soundon a fesztivál bűnözés új formája jelent meg. Több esetben azzal fordultak az állampolgárok a hatóságokhoz, hogy ismeretlenek, a rendezvény különböző, általában sűrűn látogatott részein, a sértettek háta mögül erőteljes húzással, rántással próbálják a nyakláncot elvenni, elszakítani. A sértettek száma egyre csak nőtt, szinte teljesen ugyanazon módszereket mesélték el. Voltak olyan sértettek, akiknél a lopás csak kísérleti stádiumba maradt. Ez betudható a nyaklánc erősségének, rugalmasságának, illetve, ha a sértett időben észlelte a cselekményt, így megakadályozta az elkövetőt a végrehajtásban. Nem egy jegyzőkönyv, tartalmazta, hogy a szórakozó, táncoló tömegben, a későbbi sértettek, illetve társaságuk felfigyelt pár barna bőrű, borostás, felnyírt hajú, 22-25 év közötti fiatal férfira, akik idegen nyelven beszélnek egymással, és igazából csak szuggerálják a szórakozókat. Más jegyzőkönyvek szerint egy zászlót - amit sokan ír zászlónak véltek, mivel sárga, fehér, zöld színűnek látták - terítették a sértettek fejére, miközben a nyakláncukat kitépték a nyakukból. Volt olyan is, aki észlelte a cselekményt, és egyből hátrafordult, kiáltott egyet, mire mögötte kb. 3-6 fiatal félmeztelen férfi a telefonjával vakuzni kezdett. Először a sértettre, majd a földre, mintha keresnék őket is a nyakláncot. Kommunikálni nem tudtak, mivel külföldiek voltak. Eléggé gyanús volt a módszerek egyezése, valamint a sértettek által adott, szinte egyező személyleírások is. Az In-Kal Security Kft. „felderítői” is keresték az elkövetőket a tömegben. A biztonsági cég emberei figyelték a vélt elkövetőket, de megfigyelésük alatt nem követtek el bűncselekményeket, sőt semmit, így felhagytak a megfigyelésükkel. Az elkövetők más módszereket is alkalmaztak. Például, ha a nyaklánc tulajdonosa mellett egy biztonsági ember állt, egy „műbalhét” csinált egyikük és elfutott, mire a biztonsági ember szintén utána futott. Így maguknak teremtették meg a lehetőséget, hogy újabb nyakláncsal legyenek gazdagabbak. Egy másik sértett, a lopás után közvetlenül, egy a korábbi személyleírásoknak megfelelő férfit látott, akinek a hátán, volt egy olasz zászló. Azért lett a sértett figyelmes erre a férfire, mert mikor kitépték a nyakláncát a nyakából, valaki egy piros, fehér, zöld színű zászlóval takarta le. Odament hozzá, megkérdezte tőle, hogy ő tette-e. Erre a férfi „hebegett-habogott”, a sértett rájött, hogy külföldi személlyel áll szemben, így az egyik barátja, aki jól beszél angolul, tolmácsolta a helyzetet a „zászlós embernek”. Mindent tagadott, sőt a sértett és barátai átnézték a ruházatát, de nem találtak nála semmit, így elengedték. Később a sértett és baráti társasága szintén felismerte a bizonyítási eljárás (felismerésre bemutatás) a „zászlós férfit”. Természetesen sok sértett azért nem tudott személyleírást adni, illetve az elkövetőket felismerni, mert ittaságukból kifolyólag nem emlékeztek rá, vagy az elkövetők felszívódtak a tömegben, mire a sértettek meg tudtak volna fordulni. A bűnözők egyre erőszakosabbak lettek, amikor is gáz-sprayt használva vették el a sértettek értékeit. Amikor körvonalazódni látszott, hogy bűncselekmények sorozatáról van szó, illetve a biztonsági cég nem tudott eredményre jutni, a rendőrség erői polgári öltözetben bementek a magánterületnek nyilvánított rendezvényre.

2017.07.08-án Kapitányságvezető utasítására Fürst Dávid r. őrnagy a Party Aréna sátorhoz ment, szólt a színpadmesternek, hogy pár percre kapcsolják ki a zenét, és adják át neki a szót. A bűncselekményekre nézve, bűnmegelőzési tanácsokkal látta el a rendezvény látogatóit. Felhívta figyelmüket, hogy ellenőrzésekre lehet számítani, ruházat-csomag átvizsgálásokra. Továbbá a segítségüket kérte, hogy bárki, bármit tud azt ossza meg a hatósággal. A nagy külföldi lélekszámra nézve egy tolmács lefordította az őrnagy úr felhívását. A sátor befogadó képessége kb. 10000 fő, és nagyjából 80%-an volt feltöltve. Ezután sok ember elhagyta a helyszínt, az egyik biztonsági őr a földön egy gáz sprayt talált. Valószínűleg az egyik elkövető hagyta hátra, hogy ne lepleződjön le. A rendezvény területén belül a tömegben polgári ruhás rendőrök voltak, megfigyeléseket végeztek. A parancsnokok is a helyszínen voltak, és különböző magaslati pontokról figyelték a tömeget távcsővel. De elhelyezkedtek a színpadokon, kamera szobáknál is. A magas hangerő miatt, a rádiózás szinte teljesen alkalmatlannak tűnt, így szolgálati mobiltelefonjuk alkalmazásain keresztül tartották a kapcsolatot. Így kevésbé tűntek ki a tömegben, valamint mikor már fényképpel rendelkeztek a gyanúsítható személyekről, azt meg tudták egymással is osztani. 2017.07.09-én hajnalban viszont az elkövetők újabb bűncselekményt kíséreltek meg, amin a rendőrök tetten érték őket. 5 személyt, 4 belga és 1 olasz állampolgárt állítottak elő

a Siófoki Rendőrkapitányságra. Őrizetbe vették őket, és előterjesztést tettek mind az 5 személy előzetes letartóztatásának indítványozására a Siófoki Járási Ügyészségnél. Az olasz állampolgárt gyanúsították lopás büntett elkövetésének megalapozott gyanújával, további négy belga állampolgárt pedig több sértett sérelmére elkövetett lopás büntett kísérlet és lopás büntett elkövetésének megalapozott gyanújával. A fent említett személyeket a Kaposvári Járásbíróság előzetes letartóztatásba helyezte. A gyanúsítottakhoz kapcsolódó helyeken a nyomozók házkutatást végeztek, rengeteg tárgyat foglaltak le, de a bűncselekményekből származó vagyont nem találták meg, minden egyes eltulajdonított tárgyra körözést adtak ki. Mint, ahogy a házkutatásnál kiderült az elkövetők egyébként olasz zászlót használtak, ami a diszkóvilágításban, és a megfakult piros szín miatt tűnt ír zászlónak, ahogy elsőre a sértettek gondolták. A nyomozó hatóság a környéken található értékesítő helyeket és a talált tárgyak osztályát is ellenőrizte, de a keresett nyakláncokat nem sikerült felkutatni. Ez arra enged következtetni, hogy valószínűleg volt még, aki közreműködött tettetársként vagy részesként a bűncselekményekben. Az olasz elkövetőt sokszor egy nővel látták együtt, mint akik egy párt alkotnának. Így a nő ellen nemzetközi elfogató parancsot adtak ki a nyomozók. A lefoglalt mobiltelefonok, és a bennük rejlő feltehetően releváns információk felhasználásáért, szakértőket rendeltek ki. Az egyik sértett a fényképtablós felismerésre bemutatáson 9 indifferens személy fényképe közül úgy ismerte fel az olasz elkövetőt, hogy az 5 fényképtablóból 2 tablón nem szerepelt, és ezen a kettőn nem is mutatott rá egyik képre se, viszont a másik 3 tablón, ahol szerepelt az olasz férfi arcképe, ott egyből felismerte az elkövetőt. Továbbá az olasz gyanúsított lefoglalt telefonkészülékén a szakértői vizsgálat megállapította, hogy internetes böngészéseinek túl nyomó része online szerencsejáték oldalak látogatásából állt. Ezek mellett a Balaton Soundon elkövetett bűncselekmények után érdeklődött. Különösen a nyaklánc kitépések ideje alatt többször is felkereste a hírportálokat, azon belül pedig a bűnügyi témájú híreket. Ezen felül az arany árfolyama iránt is érdeklődött. A nyomozók azt is megtudták, hogy nincs állása, szerencsejátékokból tartja el magát. Mivel több sértett nem tudott személyleírást adni, és eredményes felismerésre bemutatást végezni különböző okok miatt és a nyakláncok se kerültek elő, további ügyekben, mivel az elkövető ellen nem állt rendelkezésre megfelelő bizonyítási eszköz, így azon ügyek felfüggesztésre kerültek. Szubjektív véleményem szerint, a felfüggesztett ügyek elkövetői megegyeznek azon személyekkel, akiket tetten értek. Véleményemet igazolja, hogy a Balaton Soundon, miután, őrizetbe vették őket, valamint előzetes letartóztatásba helyezték a gyanúsított személyeket nem keletkezett több, ilyen típusú bűncselekmény. Sőt, véleményemet igazolja még, hogy a nyár többi Balaton-parti tömegrendezvényén (Strandfesztivál, B my Lake, BB napok) nem történt nyaklánc kitépés. Sziget fesztiválon volt még egy ilyen típusú bűncselekmény. Ezen közvetett tények igazolják szubjektív meglátásomat, hogy azokat az embereket sikerült elfogni, akik fent leírt bűncselekményekért felelnek.

8. Jövőre néző tervek

A kapitány úr, tájékoztatott, hogy a jövőben, hasonló bűncselekmények megakadályozása és gyorsabb felderítése érdekében, a rendőrök az elejétől fogva, a magánterületnek minősülő részen fognak tevékenykedni, hasonlóan a mostani módon. Magaslati helyeket, tárgyakat intéznek, a könnyebb átláthatóság, a terület védelme miatt. Ugyanúgy civil ruhás állomány lesz bent, akik felismerik a bűncselekményeket, és az elsődleges intézkedéseket, meg tudják hozni. A technikai eszközök hiányát, a nehézségeket a szakképzett, tapasztalt, innovatív állományával fogja ellensúlyozni. Például a nehéz kommunikáció ellen, a mobiltelefonok internetes alkalmazásainak használatával. Érdemes megemlíteni, hogy vannak nehézségek, de egyre több támogatást kapnak, így például ebben az évben már kamerával felszerelt drón segítette feladataik elvégzését.

Elmondta, azt is, hogy a biztonsági cégek alkalmazottai profinak számítanak a rendezvény biztosítása terén, de nem rendelkeznek azokkal a jogokkal, kötelezettségekkel, szaktudással szakértelemmel, mint a rendőrök. Kitért arra is, ahogy a fentiek mutatják, a bűncselekmények jelentős számát a magánterületnek nyilvánított részen követik el. Igaz, jó pár volt rendőr van a biztonsági cégeknél, de ez nem garantálja, hogy bűnügyi, büntetőjogi,

krimináltechnikai, taktikai, metodikai tudások megfelelő színvonalon lenne. Ezért lesz szükség, a bűnügyes állomány bevonására, a rendezvény területén mélyebben, hogy a szórakozni vágyóknak a rendőrség garantálja a személy- és vagyonbiztonságot is. Fontos kiemelni, hogy a változtatásnak köszönhetően a bűncselekmények száma csökken. A kábítószer kereskedelem vissza szorult, egyre nehezebb volt a fesztiválon kábítószerhez jutni, többnyire saját maguk részére hoztak kábítószeret. Többször is volt rá példa, hogy a polgári ruhás rendőröktől akartak venni a szórakozni vágyók kábítószeret. A nyaklánckitépések ellenére a vagyonelleni bűncselekmények száma szintén csökkent.

9. Következtetések

Kutatás elején felállított hipotézisekre, megfelelő válaszokat kaptam. Nagy kihívásnak vannak kitéve a rendőrök, és a biztonsági cégek emberei is, a zavartalan, önfeledet szórakozás biztosításának, egy ilyen tömegrendezvény vonatkozásában. Szerintem a legnehezebb, de egyben a legfontosabb a bűnöző személyek kiszűrése. Szoros együttműködésre van szükség, a hatáskörök tiszteletben tartásával. Erre a megoldásra véleményem szerint, hogy a bűnözők kiszűrése eredményesebb legyen, a beléptetés változásait igényli. Alaposabb, szigorúbb legyen. Ne csak a QR-kód alapján igazolják az embert, ugyanis az általa korábban megadott személyes adatokat ellenőrzik ilyenkor.

Egyetemi tanulmányaim során, szerencsém volt a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat egyik előadását hallgatnom, ahol ők együttműködve a biztosítást végző céggel, illetve a rendőrséggel a Fina Vizes Világbajnokságon, egy új beléptetőrendszert alkalmaztak. Ami arcfelismerő programjának segítségével, a résztvevőket átvizsgálta, beazonosította. A beazonosított személyeket, pedig egyből összevetette a különböző nyilvántartások adataival. Persze volt, hogy az illető tényleg hasonlított egy személyre, aki (pl.: körözés alatt állt), de voltak ott szolgálatban bűnügyes rendőrök, akik ezeket a helyszínen a technikai eszközök igénybevételevel leellenőrizték, kivizsgálták. Ugyanakkor a használók nagyon is eredményesek ítélték meg ezt a rendszert.

Véleményem szerint ezt a programot, lehetne alkalmazni a Soundon is, lassabb lenne a beléptetés, de ha lenne akár gyanúsítható személy, és ismerté válna a fényképe, így a bejáratoknál nagyobb eséllyel ki lehetne szűrni a tömegből, és a szükséges intézkedéseket megtenni vele szemben.

10. Irodalomjegyzék

- 2005. évi CXXXIII. a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló törvény
- 22/2006. (IV. 25.) BM rendelet
- 1994.évi XXXIV. tv. a Rendőrségről
- 23/2011. (III.8.) Kormány rendelet a zenés táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről

Turisztikai létesítmények, események robbantásos fenyegetettsége

Prof. Dr. Lukács László¹ – Dr. Balogh Zsuzsanna²

¹ egyetemi tanár, CSc. – Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely –

² osztályvezető helyettes, PhD - HM Haderőfejlesztési Programok Főosztály

¹⁻² Budapest, 1055 Balaton u. 7-11

e-mail cím: lukacs.laszlo@gmail.com, balogh.zsuzsanna@hm.gov.hu

Absztrakt

Korunk biztonsági kihívásai között a szakértők legnagyobb veszélyként a terrorizmust jelölik meg. A terrorista merényletek elkövetésének módszerei nagyon változatosak. Sajnálatos, hogy az egyik legdurvább és az egyik leggyakrabban alkalmazott módszerre a robbantásos cselekmények váltak.

A nemzetbiztonsági szolgálatok, a terrorelhárító és a biztonsági szervezetek – külön-külön és együttműködve is – megkülönböztetett figyelmet fordítanak a terrorizmus elleni harcra, különösen a robbantásos merényletek megelőzésére. A feladat nem könnyű, mivel a terrortámadások célpontja, ideje, helyszíne szinte meghatározhatatlan, ezért a szakértők a megelőzésre fektetik a fő hangsúlyt. Felmérik a potenciálisan lehetséges célpontokat, és a robbantások végrehajtási feltételeinek minimálisra csökkentésével igyekeznek azt megakadályozni. A lehetséges célpontok között szerepelnek a forgalmas, nagy tömegeket befogadó, vagy más szempontból különösen fontos objektumok, építmények. Ezek között vezető helyen állnak, állhatnak a turisztikai szálláshelyek, valamint a sokak által látogatott idegenforgalmi helyek, látványosságok, események. Az elmúlt időszak sajnálatos robbantásos eseményei megkérdőjelezhetetlenné teszik a különböző létesítmények robbantásos cselekmények elleni védelmét. A lehetséges támadások jellemzőit és a védekezés lehetőségeit foglalja össze röviden a cikk.

1. A kezdetek

A „homo sapiens”, őt az állatvilágból kiemelő rendkívüli képességeit a kezdetektől arra is használta, hogy egyre hatékonyabb eszközöket alkosson a másik ember elpusztítására. A korai kőbaltát és a lándzsát követő fejlett íjak nagyságrendileg megnövelték a hadviselés ember-veszteségeit, de ehhez még mindig nagyszámú katona bevetésére volt szükség a harcmezőkön. Amikor időszámításunk szerint 700 körül Kínában felfedezték, hogy faszénből, kénből és salétromból egy olyan keverék készíthető, mellyel tűzijátékokat lehet az égre varázsolni senki sem gondolt arra, hogy az emberiség egész további élete fog megváltozni általa. A lőpor kizárólag békés felhasználása még további 300 évig tartott, amikor a jól szervezett, eddig nem látott haremmodort alkalmazó mongol Ögödej nagykán hatalmas seregei előzönlöttek az országot. A Szung birodalom hagyományos módon harcoló csapatai 1000 körül alkalmazták az első lőporos kézi „ágyúkat”, a támadók megállítására. Az arabok sokkal gyakorlatisabban gondolkodtak, és 1200 körül már széleskörűen harcoltak vele. A nagy arab tudós, a Szíriában alkotó Hasan al-Rammah, 1270 és 1280 között íródott művében [25] 107 féle lőpor-recept és 22 rakéta leírás található [20. p.36].

Európa számára Roger Bacon (1214-1292) angol szerzetes „találta fel” a lőport 1249-ben. Annak stratégiai jelentőségét felismerve, erről egy titkos levélben tájékoztatta a pápát is. Berthold Schwartz német ferences-rendi szerzetes, a lőpor lőfegyverekben való európai elterjesztésében játszott kiemelkedő szerepet. Ágyúba Angliában töltötték először kontinensünkön a puskaport 1326-ban. Németországban és Franciaországban csak 1380 után kezdték a „lövőfegyvereket” használni, minthogy a „lovagias érzék és vallásos buzgóság” ebben az időben nem tudott velük megbarátkozni. [16]

A lőpor, robbantásra történő alkalmazására először 1403-ban került sor kontinensünkön, mikor a Pisa és Firenze közötti háborúban Pisa várának falait, az alájuk ásott alagútban elhelyezett töltettel röptették a levegőbe. A tervezésnél közreműködött az ostromló Ludovico Sforza herceg katonai-műszaki szakértője, Leonardo da Vinci is.

1568-ban az osztrák Veit Wulff von Senftenberg, a „Mindenféle harci és védelmi fegyverekről” című könyvében¹ részletesen bemutatja a távirányítású és időzített, lőpor töltetű aknákat, önkioldókat, levélbombákat, torpedószerű robbanóeszközöket [19. p 4]. Az általa alkotott „robbantóláda”, a mai katonai meglepő aknák², pokolgépek³, vagy a szakmai körökben IED⁴ néven ismertté vált, saját készítésű robbanószerkezetek őse. Ezek olyan robbanóanyaggal töltött dobozok voltak, melyek a bennük elhelyezett rugó-, vagy óraszerkezet révén a láda kinyitására, vagy a beállított idő eltelte után robbantak fel. Érdekességként említsük meg, hogy Leonardo da Vinci kéziratai között is található egy 1519-ben készült rajz, mely ilyen szerkezetet ábrázol.

A maihoz hasonló, politikai szándékú robbantásos merénylet legismertebb korai példája az 1605-ös, londoni „lőpor összeesküvés”⁵ volt, mikor is november 5-én, pokolgépes merénylet előkészületét leplezték le Angliában. A katolikus lázadók Robert Catesby warwickshier-i nemes vezetésével, 1632 kg feketelőport csempészték a Parlament pincéjébe, ezzel akarván felrobbantani az ülésszakot megnyitó protestáns I. Jakab királyt. A terv árulás miatt meghiúsult, a bűnösöket – köztük a robbanóanyag mellett elfogott Guy Fawkes-t – a kor törvényei szerint elítélték és kivégezték. Azt már csak a teljesség kedvéért jegyezzük meg, hogy a feketelőpor első ipari felhasználására csak 1627-ben került sor Selmechányán (Szelakna, Felső Biber táró), Weindl Gáspár tiroli bányamester híres robbantásánál. Maga az ötlet egyébként a bánya egyik résztulajdonosától származott, aki Montecuccoli hadvezér rokonaként gondolt arra, hogy a várfalak felrobbantásához eredményesen alkalmazott módszer, a bányászatban is használható lehet.[16]

Az ipari forradalom, a vegyészet terén is – szó szerint – robbanásszerű fejlődést hozott. A ma önállóan, vagy alkotóelemként alkalmazott robbanóanyagok döntő többségének felfedezése a XIX. század közepétől, a XX. század első feléig terjedő időszakra esik. Csak néhány fontosabbat említve: durranóhigany 1807, nitrocellulóz, nitroglicerin 1846, guhrdinamit, pikrinsav 1867, trizinát 1871, ammónium nitrátos robbanóanyag 1884, tetril 1879, ólomazid, trotil, nitropenta 1891, hexogén mint robbanóanyag 1920.⁶

Ugyancsak ebben az időszakban jelennek meg a robbanóanyagok iniciálására szolgáló gyújtószerkezetek és –eszközök. Ennek eredményeként pedig – akár csak a fentebb említett lőpor esetében – megjelentek a robbantásos bűncselekmények is. A helyzet súlyosságát bizonyította, hogy az angol parlament 1883. április 10-én megalkotta a világ első, a robbanóanyagokkal kapcsolatos bűncselekményeket büntető törvényét. Azt pedig, hogy nem egyedi, a szigetországra jellemző problémáról volt szó, a német kormány által 1884. június 9-én

1 Von allerlei Kriegsgewerh und Geschütz.

2 Booby trap; „Meglepő akna lehet bármilyen eszköz vagy anyag, amelynek az a rendeltetése, úgy van megkonstruálva, vagy úgy van összeszerelve, hogy váratlanul működésbe lépve halált, sebesülést vagy kárt okozzon, amikor egy személy egy nyilvánvalóan veszélytelennek tűnő dologgal végez tevékenységet.” [27]

3 A Révai Nagylexikon szerint „A P. robbanóanyagokkal töltött készítmény, mely külsőleg rendesen valami használati tárgynak (postaláda, csomag stb.) látszik, és oly szerkezettel van ellátva, mely a robbanóanyagot a tárgy felbontásakor meggyújtja, vagy pedig óraművet helyeznek el benne, mely bizonyos idő lejárta után a gyújtókészüléket kikapcsolja, mire a P. felrobban.” [22]

4 Improvised Explosive Device.

5 Gunpowder Plot.

6 Bővebben lásd: Lukács L. Szemelvények a magyar robbantástechnika fejlődéstörténetéből. Dialóg Campus Kiadó (Nemzeti Közszolgálati Egyetem), Budapest, 2017. (ISBN 978-615-5680-35-9) p. 29-37.

megszavazott, „A robbanóanyagok bűnös és közveszélyes felhasználásával kapcsolatos birodalmi törvény” jelzi. [18. p.11]

2. A robbantásos cselekmények jellemzői korunkban

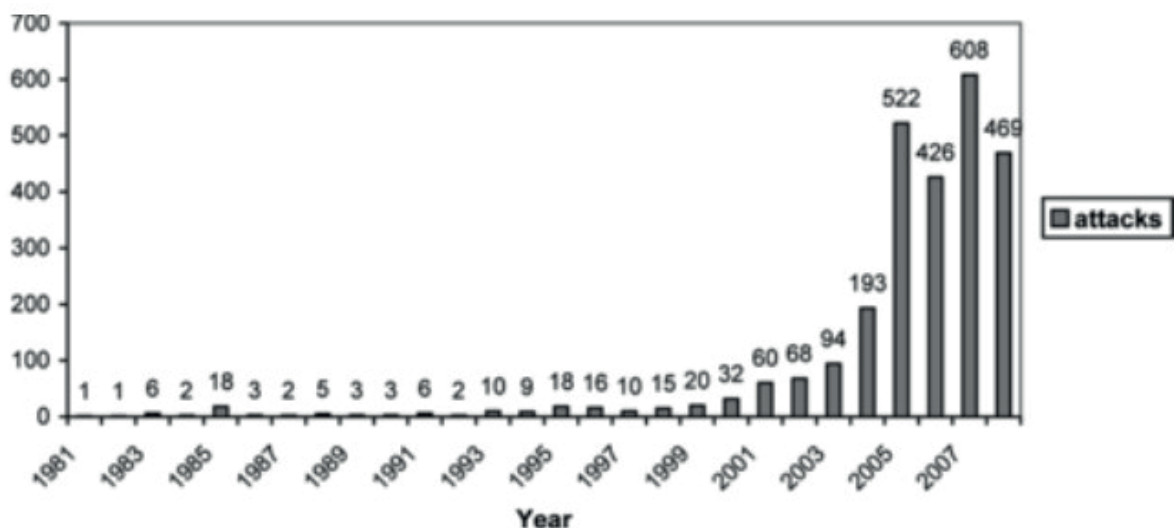
Mai világunk, sajnos a robbanóanyagokkal elkövetett cselekmények terén is soha nem látott „fejlődést” mutat. Míg egyes adatok szerint 1605 és 1950 között, mintegy 3000 robbantásos merényletet, vagy annak kísérletét jegyezték fel [9. p.5] (nem számolva pl. a háborús időszakok partizán akcióit), addig a Global Terrorism Database (továbbiakban: GTD) 1970 és 2007 közötti időszakot felölelő statisztikája szerint, közel 44800⁷, robbanóanyaggal elkövetett merénylet történt világszerte. Ez évente nagyjából ezer ilyen cselekményt jelent a vizsgált időszakban.

Egy újabb statisztika ennél is riasztóbb tendenciát mutat: a 2005 és 2010 között elkövetett terrorista merényletek 52%-a (összesen közel 10 ezer, vagyis évente kétezer eset) robbantással került végrehajtásra⁸.

A robbantásos cselekmények kitervelőit és végrehajtóit a nagyfokú pusztítás lehetőségén kívül, a kezdeti időszakban két cél vezérelte támadási módszerük megválasztása során:

- egyrészt a cselekmény „eredményességének” magas foka (egy fegyveres támadás esetén nagyobb a valószínűsége a megtámadott fél esetleges megmenekülésének⁹);
- másrészt az elkövető személyesen nem kell, hogy megjelenjen a támadás helyszínén, így lebukásának veszélye is kisebb.

Az elmúlt időszakban ezen a téren is nagyot változott a világ. Az öngyilkos elkövetőkről sokáig csak az assaszinok¹⁰, majd a II. világháború japán kamikáze pilótái jutottak eszünkbe. Ma már a cselekmények egy jelentős részét, önmaguk életének a feláldozásával követik el a terroristák. Az 1. számú ábrán jól látható, hogy amíg a 2000-es évek elejéig csak néhány ilyen öngyilkos robbantásos merényletet követtek el a világon, azóta itt is ugrásszerű növekedés tapasztalható.

1. ábra: Öngyilkos robbantások a világon 1981-2009 [17]

7 <http://www.start.umd.edu/datarivers/vis/GtdExplorer.swf> (letöltés 2012. 06. 10.)

8 <https://www.safety.com/family-safety-terrorist-attacks/#gref> (letöltés 2018. 01.14.)

9 Lásd pl. a Reagan elnök elleni, pisztollyal elkövetett merényletet.

10 1090-ben, Hasan ibn al-Sabban által a Kaszpi-tengertől délre, egy hegyi erődítményben alapított, Ismaili Rend nevű terrorista csoport öngyilkos merénylete.

A „fejlődés” sajnos itt sem állt meg. A fentebb már említett GTD, a 2016-os évben már 1144 öngyilkos robbantásos merényletről számol be.¹¹

A robbantásos cselekmények mozgatórugóit vizsgálva, a „miért” kérdésre keresve a választ, az alábbi öt fő csoportról írt egy szerző 1998-ban [24]:

- nacionalista: ilyen volt például a nemzeti függetlenségért küzdő IRA, a baszk ETA, a kurd PKK és számos palesztin terrorcsoport;
- politikai: pl. a szélsőbalos Vörös Brigádok, vagy a perui Fényes Ösvény;
- egy célra összpontosítók: például egyes szélsőséges állatvédő csoportok;
- üzleti: a terrorcselekményeket bérmunkában végző szervezetek, ilyen volt az Abu Nidál féle csoport, vagy a japán Vörös Hadsereg;
- vallási: az utóbbi évtizedek leggyakoribb irányzata, ide tartoznak az iszlám terrorcsoportok, vagy a japán AUM-szekta.

A tanulmány megjelenése óta a fenti kategorizálás is átalakult, hiszen pl. az Iszlám Állam terroristáit ugyanúgy vezérlik nacionalista, mint politikai és vallási motivációk.

A merényleteket elkövetők indítékaitól függetlenül, magát a cselekményt vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy azok hatásukban, a pusztítás méreteiben, valamint a megtámadott célok tekintetében jelentős eltérést mutatnak.

A terrorista robbantások kiemelten veszélyeztetett célpontjai, az alábbiak lehetnek:

- Nagy kockázati tényezőt jelentő építmények, létesítmények:
 - követségek, konzulátusok;
 - repülőterek;
 - szállodák;
 - ismert középületek.
- Különleges, nagy tömegeket vonzó események:
 - nemzetközi konferenciák;
 - kereskedelmi vásárok;
 - nagy sportesemények;
 - sok látogatót vonzó fesztiválok, kiállítások.
- Nagy kockázati tényezőt jelentő, magas rangú hazai és külföldi személyiségek. [12]

Természetesen a fenyegetettség szintje minden potenciális célpont esetén eltérő. Nem minden diplomáciai képviselő tekinthető egyformán kiemelt veszélyeztetettségűnek ebből a szempontból, és sporteseményekre, kiállításokra, vagy akár egy népszerű üdülőhelyre sem kell rettegetve kilátogatnunk a jövőben. A tényleges fenyegetettség megállapítása, prognosztizálása összetett feladat. Sok tényező figyelembe vételével kell a szakembereknek eldönteniük, hogy egy adott régió, adott országában, a közeli és a távolabbi politikai helyzet, a közhangulat, a vallásos érzületet pozitívan vagy negatívan befolyásoló tényezők, az egyéb viszonyok és érdekek bonyolult összefüggéseinek értékelése alapján, várható-e, és ha igen milyen jellegű támadás? Ma már a kockázatelemzés matematikai módszerei is segítséget nyújtanak ehhez a munkához [2] [3] [10]. Csak ezek ismeretében tudunk olyan ellentétekenységet, ellenintézkedést foganatosítani, melynek segítségével jó esély van arra, hogy elkerülhető legyen a katasztrófa. A védendő objektum, rendezvény fenyegetettségi szintjének megítélése, egyes bonyolultabb politika helyzetben hirtelen változhat is, melyre szintén fel kell készülniük

11 <http://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?page=1&search=suicide%20bombers&-count=100&charttype=line&chart=overtime&ob=GTDID&od=desc&expanded=yes#results-table> (letöltés 2018. 01. 27.)

az illetékeseknek. Ha pl. egy kiemelt kockázati tényezőt jelentő, magas rangú személyiség ellátogat, egy egyébként kockázat nélkülinek tekintett létesítménybe, akkor pont annak ismerten alacsony szintű védeltsége folytán, a fenyegetés kockázata ott és akkor, jelentősen megnő...

A főbb jellemzők értékelése alapján, a robbanóanyaggal elkövetett támadások az alábbi kategóriákba sorolhatók:

- a konkrét személyek elleni merényletek;
- a demoralizáló (zavarkeltő) célzatú és az
- általános bosszú vezérelte robbantások.

Az egyes kategóriákon belül világosan behatárolhatók az elkövetési módszerek és a potenciális célszemélyek, illetve objektumok (12):

- a konkrét személyek elleni, robbanóanyaggal végrehajtott támadások során:
 - közvetlenül a személy, vagy az általa használt, alkalmazott tárgy, berendezés „ellen” készített kisméretű és tömegű, célirányosan elhelyezett tölteteket használnak;
 - a kivitelezés konkrét formái általában a levél-, csomag- és autóbombák;
- a demoralizáló célú robbantásoknál:
 - a cél elsősorban a zavarkeltés, melyet viszonylag kis mennyiségű robbanóanyag-töltet (-ek), nagy forgalmú helyen történő elhelyezésével próbálnak elérni;
 - az esetek egy részében még a töltet iniciálására (robbantására) sem kerül sor (pl. egy áruház, vagy egy sokak által látogatott üdülőhely forgalma, csupán a reális fenyegetés demonstrálásával is jelentősen visszavethető), az elkövetők a támadások egy részénél igyekeznek elkerülni a tényleges személyi sérüléseket is;
 - ezeknél a robbantásoknál jellemző a merénylet előzetes „bejelentése” a hatóságoknál, hiszen a cél elérhető a terület lezárását, átvizsgálását, a bomba hatástalanítását részletesen bemutató sajtónyilvánosságon keresztül is (a „sajtó hatalmát” jól bizonyítja, hogy az ilyen jellegű merényleteknél akár több – az esetek egy részében teljesen ismeretlen – szervezet is felelősséget vállalhat a támadásért).
- az általános bosszú célzatú merényletek esetén:
 - a helyszín megegyező lehet a demoralizáló célú robbantásnál bemutatottakkal, de mindenképpen sok áldozattal, jelentős kárral számol az elkövető;
 - a robbanóanyag mennyiség erős eltérést mutathat az egyes cselekmények között, hiszen a teste köré erősített robbanóanyagot viselő öngyilkos merénylő, mint „élő bomba” néhány kilogrammjától, a tehergépjárművel kerítést áttörő elkövető akár több száz, vagy ezer kilogrammos töltetig terjed a „választék”;
 - a fő cél a minél nagyobb pusztítás, melynek egyik eszköze a közvetlen robbanáson kívül, pl. az összeomló épület, vagy annak egyes részei (szekunder repeszhatás) által okozott károk, sérülések;
 - az ilyen jellegű támadások elhárítása a legnehezebb feladat, a borzalmas hatású robbantások széles sajtó publicitása pedig az elkövetőket segíti az újabb merényletek megszervezésében, a végrehajtók toborzásban.

Az utolsó gondolatnál meg kell állnunk egy pillanatra. Frederic Forsyth egyik regényében olvashatók az alábbi sorok: „A terroristák számára az internet és a kibertér nélkülözhetetlen propagandafelületté vált. Minden

atrocitás, amiről csak olvasni lehet a hírportálokon, az ő malmukra hajtja a vizet: minden olyan művelet, amiről hetven ország több millió muszlim fiatalja értesül, nagyon jól jön nekik. Hiszen ők jelentik az utánpótlást, akik látják ezeket a tetteket, és kedvet kapnak hozzá, hogy valami hasonló nagy dolgot műveljenek.” [8. p. 284]

A leírtak megdöbbentő erővel bizonyítanak valamit: napjaink terrorista merényleteinek elkövetői nem egyszerűen az áldozatok testét pusztítják el. A „terror“ szó eredeti angol jelentése szerinti „rémület, rettegés, borzalom, iszony“ kiváltása a lakosság körében a cselekmény következményeként, talán még ennél is nagyobb fenyegetést jelent. És ennek a fenyegetésnek – tesszik vagy sem – mi, az erről szóló hírek „fogyasztói“ is kiváltói, okozói vagyunk.

A média hatását és „hatalmát“, a nap mint nap megjelenő hírek kritikátlan el- és befogadásának torz eredményeit, csak pár – a turizmushoz is kötődő – példával érzékeltetjük. A tengerparti üdülőhelyeken bekövetkező cápatámadásokról szóló hírek azonnal megjelennek a világ összes sajtóorgánumban. Ennek eredményeként ezek az állatok, mint a Föld egyik legveszélyesebb teremtményei élnek a köztudatban. A valóság pedig az, hogy míg évente összesen 5-15 közötti halálos cápatámadás történik, addig pl. a trópusi üdülőhelyeken több mint 70 tragédiát okoznak a fáról lehulló kókuszdiók, de 2012-ben szelfi készítés közben is 12-en lelték halálukat (szemben az adott év 8 cápa-támadás áldozatával).

A másik példa a sajtóban megjelenő hírek valóság-torzító hatására, a repülés. Nagyon sokan félve, vagy egyáltalán nem szállnak repülőgépre, a repülés balesetveszélyes voltától való félelmükben. Ennek táptalaját pedig egyetlen dolog képezi: a világon bekövetkező ilyen katasztrófa azonnal megjelenik a híradásokban. Arról már kevesebben tudnak, hogy ezzel szemben talán a legbiztonságosabb közlekedési forma a repülés, melyet a statisztikai adatok is igazolnak. A Nemzetközi Légi Szállítási Szövetség (IATA) adatai szerint 2016-ban **összesen 268-an haltak meg ilyen balesetben, és egymillióból (!)** mindössze 1.61 járat járt szerencsétlenül. A holland Repülésbiztonsági Hálózat (Aviaton Safety Network) szerint, 2017-ben a világon összesen 67 haláleset történt 9 repülőgép szerencsétlenségben, miközben több mint 3.7 milliárd légi utast szállítottak.

A leírtak alapján egy olyan problémával szembesülünk, melynek megoldása nem egyszerű. A demokrácia egyik kiemelkedő vívmánya a sajtószabadság. Ugyanakkor, ahogy Beraczkai Antal is írja egy cikkében: „A terrorizmus publicitás nélkül olyan, mint a fa, ami kidől az erdőben. Ha nincs ott a média, hogy tudósítson róla, az bizony olyan mintha az a fa soha ki nem dőlt volna. Ha egy terrorista cselekményről a média nem tudósít, az olyan mintha az a cselekmény meg sem történt volna. A terrorista taktikának kiemelt célja, hogy maximális média-támogatást kapjon” [6. p.106].

Feloldható-e ez az ellentmondás, ki mondhatja meg, hogy egy bekövetkezett eseményről mikor és mit írhat, mutathat, egyáltalán tudósíthat-e a média? Az önkorlátozás lenne a járható út? A Diana hercegnő halála után történtek nem sok biztatást adnak. Ugyancsak a fentebb említett cikkből idézve: „Ezekkel a hírekkel kapcsolatban a médiának nagyon is földhözragadt céljai vannak nevezetesen, hogy az ilyen hírekkel az érdeklődés középpontjába jusson, és minél magasabb anyagi profitot érjen el.” [6. p.107] Az anyagi profitot pedig mi, a hírek fogyasztói jelentjük! Mi, akik a történelekről szóló tudósítások miatt még nagyobb példányszámban vesszük meg a lapokat, nézzük az eseményt jobb-rosszabb szakértőkkel elemző, kommentáló, a bekövetkezett merényletet rekonstruáló felvételeket bemutató Tv-adásokat. Elborzasztó paradoxon: mi, mint az erről szóló hírek fogyasztói, egyben finanszírozói is vagyunk az ellenünk elkövetett terrorista cselekményeket részletesen bemutató médiának! Az elkövetők pedig elégedetten dőlnek hátra és tovább készülnek...

A tömegtájékoztatás mellett mindenképpen beszélni kell a közösségi médiáról. Mint ahogy Frederic Forsythe idézett mondataiban is szerepel, a terroristák igyekeznek maximálisan kihasználni az internetben rejlő lehetőségeket. Már Afganisztánban is tapasztalható volt, hogy a szövetségesek ellen elkövetett bombatámadások során külön fizettek a tálibok a robbantóknak, ha az eseményt videón is megörökítették, amit aztán megosztottak

különböző közösségi felületeken. Ezen a téren talán hamarabb várható megoldás, mint a piaci sajtó terén. 2016 decemberében a Facebook, a Google, a Microsoft és a Twitter vezetői bejelentették, hogy új technológiákat fejlesztenek ki a gyűlöletbeszéd és a terrorista szövegek, képek azonosítására és kiszűrésére. Nevezett négy cég közleménye szerint ezzel nemcsak a gyűlöletbeszédet tudják kiszűrni, hanem azonosítják is a terrorista tartalmak továbbítóit. Ezeket az úgynevezett „digitális ujjlenyomatokat” aztán globális adatbázisban rögzítik, így bárhol könnyen azonosíthatók és eltávolíthatók lesznek.

Ugyancsak lépett ebben a kérdésben a YouTube is, mely 2017 nyarán hirdetett harcot az erőszakot, vagy akár a bombaszerelés fogásait bemutató videók ellen. Jelentésük szerint augusztusban még csak az ilyen jellegű videók 8 százalékát tudta a mesterséges intelligencia automatikusan kiszűrni, az év végére viszont már 83 százalék volt ez az arány. A munkába egyre több szervezetet vonnak be a világ minden tájáról. Mintegy 40, nem kormányokhoz tartozó szervezet szakértőivel dolgoznak a terrorista videók automatikus felismerésén, melynek keretében több mint 1 millió ilyen videót „nézettek” meg a tartalmakat szűrő algoritmusokkal.

Az Európai Bizottság (a továbbiakban EB) még tovább kívánja gyorsítani az online terrorpropaganda eltávolítását a közösségi felületekről. Ez év január 9-én a Bizottság hat tagja, internetes nagyvállalatok – többek között a Facebook, a YouTube és a Twitter – képviselőivel tárgyalt erről a kérdéstről. A brüsszeli testület kiemelte ugyan, hogy bár a platformok jelentős eredményeket értek el az elmúlt években az illegális – ezen belül a gyűlöletkeltő és a terrorpropaganda – bejegyzések minél gyorsabb eltávolítása terén, de még mindig további több százezer ilyen hír jut el a felhasználókhoz. Julian King uniós biztos szerint, a közelmúltban is számos terrorcselekményt ezen illegális tartalmak inspirálhattak. Hogy az EB által megjelölt 1-2 órás törlési hatékonyságot mikorra lehet elérni, még kérdéses. Az uniós illetékesek ugyanakkor gyors és hatékony változást várnak. Ahogy Andrus Ansip az EB digitális egységes piacért felelős tagja jelezte: „Ha az online platformok nem cselekszenek proaktívan, akkor majd a törvényhozók fognak”. [11]

3. A robbantásos cselekményekkel szembeni védekezés technikai lehetőségei

A robbantásos terrorcselekmények elleni védelem komplex feladat. A kiemelten veszélyeztetett objektumok esetén az építmény speciális kialakításától, szerkezeti megerősítésétől, a robbanóanyag bejuttatási kísérletet felderítő személy-, csomag- vagy szállítmányvizsgáló berendezéseken keresztül, az erőszakos behatolást megakadályozó kerítésekig, kapukig és sorompókig számtalan lehetőség, módszer és eszköz áll a biztonságért felelős szakemberek rendelkezésére. Ugyanilyen fontos a speciális szolgálatok előzetes (operatív) felderítése, de a védelmi szintet fokozó, a létesítményben fogantatosított egyéb adminisztratív előírások is.

A fenyegetésre adandó válaszok keresése a területen dolgozó, kutató szakemberek részére is kihívást jelent. Hazánkban a kérdést mélységében vizsgálta pl. Balogh Zsuzsanna [4] és Román Zsolt [23] PhD dolgozatában, de hasznos tanácsok olvashatók az Irodalomjegyzék [9] és [18] számú anyagaiban is

Az Óbudai Egyetem és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (majd jogutódként a Nemzeti Közszerződési Egyetem) által közösen elnyert TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0001 Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások című kétéves projekt keretében (2012-2013) Lukács László volt a vezetője a „Építmények védelme, megerősítése robbantásos cselekmények ellen” című kiemelt kutatási területnek. A kutatásban 7 minősített és 10 nem minősített oktató, kutató, további 3 doktorandusz hallgató és 3 egyéb szakértő (köztük 1 BSc. hallgató), valamint 9 külföldi szaktekinetly vett részt. A terepen folytatott kísérleti robbantásokkal is alátámasztott munkájuk során, a kutatócsoport tagjai 12 hazai és külföldi konferencián 35 előadást tartottak, 79 folyóirat cikket (magyar, angol és szlovák nyelvű), öt tanulmányt, 1 TDK dolgozatot és két záró tanulmányt¹² írtak, továbbá 3 PhD értekezést védtek meg sikeresen a vizsgált témában.

12 Állandó épületek robbantásos cselekményekkel szembeni védelme fokozásának módszerei, eszközei, lehetőségei – tervezési segédlet, 544 p., valamint a Katonai táborok robbantásos cselekményekkel szembeni védelme fokozásának módszerei, eszközei, lehetőségei – tervezési segédlet, 519 p.

A cikk további részében, a robbantásos terrorcselekmények elleni védelem technikai lehetőségeinek vizsgálata során azokat az eszközöket tekintjük át, melyek segítségével megakadályozható magának a robbanóanyagnak a védett létesítménybe történő bejuttatása.

A 2. pontban összefoglaltuk az elkövetés során alkalmazott módszereket. Ezek során az egyik legnagyobb veszélyt az jelenti, ha a robbanóanyagot a merénylő be tudja juttatni egy építménybe. Ebben az esetben valamilyen tárgyba, csomagoló eszközbe rejtik el azt, melynek utólagos megkeresése a létesítmény kiürítését követően hosszadalmas, és a rejtékhelyek sokfélesége miatt a robbantás végrehajtásáig kevés eséllyel kecsegtet. Ezért a felderítésnek a bejáratra (-okra) kell összpontosulni alapelveként fogadva el azt: a robbanóanyag bejutását meg kell akadályozni! Ma már megfelelő technikai eszközök állnak rendelkezésre ehhez a feladathoz, úgymint:

- csomagátvizsgáló röntgenek/szkennerek:
 - levélbomba detektor;
 - csomagbomba detektor;
 - gépjármű és konténer átvilágító;
 - személyvizsgáló szkenner;
- speciális robbanóanyag detektorok.

A repülőterekről ismert, ma alkalmazott röntgen berendezések a csomag belső tartalmának megjelenítésén felül, már a bennük elhelyezett, veszélyesnek ítélt, többek között robbanóanyagokat is képesek nagy biztonsággal kimutatni, az anyagok két fizikai jellemzője (effektív atomszám és sűrűség) alapján. A gyártók természetesen nem csak a légitözlekedés számára fejlesztettek ilyen berendezéseket, hanem a sokkal kisebb forgalmú közintézmények igényeit is kiszolgálják. A Smiths Heimann által gyártott HI-SCAN 6040C kiscsomag röntgent például kifejezetten börtönök, törvényszéki intézmények, nagykövetségek, bankok és hotelek biztonsági ellenőrzőpontjain történő csomagátvizsgálásra ajánlja a forgalmazó. A kis helyigényű berendezés „okos képmegjelenítés” funkciói révén, a kezelő a képen könnyebben megkülönböztetheti a szerves és szervetlen anyagokat, ezáltal kiszűrve a csomagban lévő robbanóanyagot, kábítószeret, egyéb veszélyes tárgyakat. [26]

A nagyobb méretű csomagokban, de a konténerekben, vagy a kamionokban elrejtett veszélyes anyagok felderítését szolgáló, szintén a fent ismertetett elven működő, akár mobil berendezések (önjáró vagy vontatott) szintén rendelkezésre állnak.

A bejáratoknál történő személyi átvizsgálás lehetőségei sem merülnek ki a fémvizsgáló kapukban, kézi fémkeresőkben. Ezek hatékonysága – a robbanóanyagokat nem is tekintve – a kerámia pengéjű kések, és a 3D-s nyomtatóval előállítható műanyag pisztolyok korában egyébként is kérdéses.

Az áttörést a személyvizsgálatban, a milliméteres hullámhosszon működő személyátvilágító berendezések megjelenése jelentette. Az új módszer a röntgen tartomány helyett, az elektromágneses sugárzás milliméteres spektrumában működik. Leképezi a detektorpanel elé állított személy kontúrját és láthatóvá teszi a testen elhelyezett tárgyakat, eszközöket, akár a ruházat alatt is. A bevezetés kapcsán azonnal megjelentek a tiltakozók, akik az „átvilágított” személyek egészségét óvták volna, a káros (röntgen) sugárzástól. A protestálók csak egyben tévedtek: ez a rendszer nem az orvosi gyakorlatban alkalmazott röntgen-berendezés elvén alapul, hanem egy háromdimenziós szkenner, melynek működése során semmiféle ionizáló, vagy radioaktív sugárzás nem éri a vizsgált személyt. A „vetkőztető kamera” néven elhíresült berendezéssel szembeni kezdeti – a személyiségi jogokat számon kérő – bírálatok is megszűntek, mióta a monitor képen csak egy emberi alak sematikus rajza látható, a veszélyesnek jelzett tárgy helyét megjelölve a testen.

Az öngyilkos merénylők megjelenése, a nagy teljesítményű robbanóanyag és kábítószer detektáló kapuk mellett (ezek inkább a repülőtéri biztonság növelését szolgáló eszközök) a kisméretű, akár kézi veszélyesanyag detektorok fejlődése terén is komoly változást hozott. A palackba „rejtett” folyékony robbanóanyagok felderítése is megoldott.¹³

A szállodák, turisztikai vendéglátóhelyek vonatkozásában fontos, hogy megakadályozható legyen a robbanóanyaggal megrakott személy- vagy tehergépjárművel történő erőszakos behatolás is. Ebből a szempontból nagy jelentősége van annak, hogy a lezárt területen belül az építmények olyan távol legyenek a kerítéstől, amely biztosítja, hogy az objektum területén kívül felrobbantott töltet ne tehessen kárt azokban. A Nairoiban lévő amerikai nagykövetség elleni 1998-as bombatámadás súlyos áldozatai bizonyították ennek a fontosságát, hiszen ott sem tudtak a kerítésen és a sorompón áttörni a támadók, a kapu előtt megállított teherautón felrobbant töltet mégis borzalmas pusztítást végzett a túl közel lévő épületekben és az ott dolgozóknak¹⁴. A megfelelő biztonsági távolság meghatározására a szakemberek konkrét számítási eljárásokkal rendelkeznek. Vészhelyzetben ennél egyszerűbb iránymutatást adhat az alábbi ábra, mely a veszélyesnek tűnő gépjármű méretei alapján segít, az abban elhelyezhető robbanóanyag mennyiségének becslésére (fontban és kilogrammban), az adott tömegű töltet pusztítási képességeire (halálos léglökési és üvegek általi repeszhatás távolsága) és a biztonsági (kiürítési) távolságra vonatkozóan.

ATF	VEHICLE DESCRIPTION	MAXIMUM EXPLOSIVES CAPACITY	LETHAL AIR BLAST RANGE	MINIMUM EVACUATION DISTANCE	FALLING GLASS HAZARD
	COMPACT SEDAN	500 Pounds 227 Kilos (In Trunk)	100 Feet 30 Meters	1,500 Feet 457 Meters	1,250 Feet 381 Meters
	FULL SIZE SEDAN	1,000 Pounds 455 Kilos (In Trunk)	125 Feet 38 Meters	1,750 Feet 534 Meters	1,750 Feet 534 Meters
	PASSENGER VAN OR CARGO VAN	4,000 Pounds 1,818 Kilos	200 Feet 61 Meters	2,750 Feet 838 Meters	2,750 Feet 838 Meters
	SMALL BOX VAN (14 FT BOX)	10,000 Pounds 4,545 Kilos	300 Feet 91 Meters	3,750 Feet 1,143 Meters	3,750 Feet 1,143 Meters
	BOX VAN OR WATER/FUEL TRUCK	30,000 Pounds 13,636 Kilos	450 Feet 137 Meters	6,500 Feet 1,982 Meters	6,500 Feet 1,982 Meters
	SEMI-TRAILER	60,000 Pounds 27,273 Kilos	600 Feet 183 Meters	7,000 Feet 2,134 Meters	7,000 Feet 2,134 Meters

ATF I 5400.1 (01-99)

2. ábra: Gépjármű-bomba pusztító hatásai és a minimális biztonsági távolság robbanáskor [1]

A cikk végére érve jogosan vetődik fel a kérdés, hogy honnan kellene akár egy turisztikai létesítményben dolgozóknak tudniuk arról, milyen veszélyt jelenthet rájuk nézve egy robbantásos cselekmény, és mit tudnak tenni annak megelőzése, elhárítása érdekében? Hazánkban valóban kevés megfelelő szakmai útmutatást találunk. Hogy a világ más pontjain – nem a pánikkeltés, hanem az illetékes szakemberek által a reális fenyegetésre adható válaszok összefoglalásaként – erre vonatkozóan állami szinten is készülnek nyíltan elérhető kiadványok, arra példaként említjük az internetről is letölthető, az USA Védelmi Minisztériuma által kiadott, épületek minimálisan kialakítandó terrorizmus elleni védelmének szabványára¹⁵.

13 lásd pl. <https://zandz.hu/termekategoria/veszelyes-anyag-detektalas/>

14 bővebben lásd Dr. Lukács László – Dr. Balogh Zsuzsanna: Bombatámadás az USA nagykövetség ellen –Nairobi, 1998. augusztus 07. Műszaki Katonai Közlöny, XXIII. évf. 2. szám, 2013. p. 159-178. (ISSN 2063-4986).

15 Bővebben lásd: Balogh Zsuzsanna - Az USA Védelmi Minisztérium által kiadott, épületek minimáli-

A gépjárműveknek is ellenálló biztonsági kerítések és kapuk tekintetében sincs feltétlenül a piaci szereplők által közölt, vagy az interneten található hirdetések igaz, vagy kevésbé valós adatainak kiszolgáltatva döntést hozni, a védelmi szint fokozásán dolgozó szakember. Ahogy akár hazánkban is a záruk és lakatok tekintetében a biztosítók megadják az általuk bevizsgált, és betörés esetén megfelelő védettséget nyújtónak tekintett gyártmányokat, Amerikában a minősített antiterrorista akadályokat előállítókról is készült egy adatbázis [7], melyben 15 oldalon keresztül mutatják be a garantált minőségű eszközöket, berendezéseket gyártókat.

4. Befejezés

A robbantásos terrorcselekmények rohamos elterjedése következtében, a kritikus infrastruktúra védelemben olyan gyors és jelentős változások – technikai és technológiai fejlődés – illetve biztonsági veszélyeztetettségek lehetőségei figyelhetők meg, melyek szükségsszerűvé teszik a területen dolgozók részére a megszerzett tudásuk folyamatos, szervezett formában történő továbbfejlesztését. A helyzetet súlyosbítja, hogy a nemzetközi terrorizmus, eddig összefüggéseiben nem vizsgált kihívások elé állítja a szakembereket.

A felvetődő kérdésekre az oktatásnak is megfelelő válaszokat kell adnia. Az Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, az általa levelező formában hirdetett önköltséges, négy féléves, Robbantástechnikai szakmérnök/szakember szakirányú továbbképzési szakkal kíván ebben segíteni. A képzés célja, hogy magas szintű, korszerű elméleti és gyakorlati ismereteket nyújtson azoknak a robbantás- és a biztonságtechnika, továbbá a rend-, a katasztrófa- és a honvédelem különböző területein dolgozó szakembereknek, akik a már megszerzett felsőfokú képzettségük és ismereteik birtokában képesek a szakterületükön belül felmerülő speciális problémák megoldására, és adekvát válaszokat tudnak adni a kor követelményei által támasztott új kihívásokra. Eredményes záróvizsga esetén, a hallgatók a korábbi diplomájuknak megfelelően „Robbantástechnikai szakmérnök”, illetve „Robbantástechnikai szakember” szakirányú szakképzettséget igazoló oklevelet kapnak.

A képzés során a terület kiváló szakértői többek között az alábbi – a robbantásos cselekmények megelőzését célzó – tantárgyakat oktatják a résztvevőknek:

- Robbantással történő munkavégzéssel és robbantásos cselekmények hatásaival kapcsolatos egészségügyi/munkavédelmi ismeretek.
- Robbantásos cselekmények kockázatelemzése.
- A bombafenygetés és bombamerényletek általános jellemzői.
- Robbanószerkezetek felderítésének és hatástalanításának módszerei, eszközei.
- Épületek robbantás elleni védelmének építészeti szempontjai, lehetőségei. [21]

Hazánkban az elmúlt időszakban nem történt robbantásos terrorcselekmény. A biztonságért felelős szakembereknek azonban – dolgozzanak az élet bármely területén – felkészülten kell állniuk bármilyen fenyegetés elhárítására.

5. Felhasznált irodalom

[1] Arson and Explosives Incidents Repor – Vehicle Bomb Explosion Hazard and Evacuation Distance Table. Department of the Treasury Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms, Arson and Explosives Programs Division, National Repository Branch, Washington, DC 20226, 1997. – ATF P 3320.4 (5/99).

[2] Balogh Zsuzsanna – Hanka László: Terrorista robbantás elleni épületvédelem valószínűség számítással.

san kialakítandó terrorizmus elleni védelmének szabványa – egységes létesítményi előírások. Műszaki Katonai Közlöny, XXIII. évf. 2. szám, 2013. p. 47-63. (ISSN 2063-4986).

Műszaki Katonai Közlöny on-line folyóirat, XXII. évfolyam, TÁMOP Különszám, 2012. november (ISSN 2063-4986), p. 57-72.

- [3] Balogh Zsuzsanna – Hanka László: Bayes-analízis a kockázatelemzésben, diszkrét valószínűség eloszlások alkalmazása. Repüléstudományi Közlemények XXV. évfolyam, 2013. 2. szám (HU ISSN 1789-770X) p. 232-244.
- [4] Balogh Zsuzsanna: Katonai objektumok robbantásos cselekmények elleni védelmének lehetőségei. PhD disszertáció, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola, Budapest, 2013. http://www.doktori.hu/index.php?menuid=192&sz_ID=6462
- [5] Balogh Zsuzsanna - Az USA védelmi minisztérium által kiadott, épületek minimálisan kialakítandó terrorizmus elleni védelmének szabványa – egységes létesítményi előírások. Műszaki Katonai Közlöny, XXIII. évf. 2. szám, 2013. pp. 47-63. (ISSN 2063-4986).
- [6] Beraczkai Antal: A terrorizmus és a média. Kard és toll 2006/2. p. 102-112.
- [7] DoD Anti Barriers List, September 2017. Department of Defense, US Army Corps of Engineers, Protective Design Center. <https://pdc.usace.army.mil/library/BarrierCertification> (2018.01.08.)
- [8] Forsyth, Frederic: Az Afgán. Alexandra Kiadó, Budapest, 2007. p. 284.
- [9] Hunyadi F. – Lukács L. – Mueller O.: A robbantások elleni védekezés feladatai (Az épületek védelme robbantásos akciók ellen). BME, Mérnöktovábbképző Intézet, Budapest, 1993.
- [10] Hanka László: Kockázat becslése numerikus módszerekkel a MATLAB alkalmazásával, folytonos eloszlások diszkretizálása. Műszaki Katonai Közlöny on-line folyóirat, XXII. évfolyam, 3. szám, 2012. december (ISSN 2063-4986), p. 55-69.
- [11] Interneten toborzott merénylők – Európai Bizottság: Gyorsabbá kell tenni az illegális tartalmak eltávolítását. <http://www.jogiforum.hu/hirek/38683> (letöltés 2018.01.27.)
- [12] Lukács László: Robbantásos merényletek elkövetésének lehetősége Magyarországon. Hadtudomány, 1994/3. p. 82-90.
- [13] Lukács László: Kis aknatörténelem. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 6. évf. 3. szám, 2002. p. 15-57.
- [14] Lukács László: Kiből lehet robbantó? A bombamerényletek humán oldala, előadás a Magyar Robbantástechnikai Egyesület, „Fúrás-robbantástechnika 2010” Nemzetközi Konferenciáján. Balatonkenese, 2010. szeptember 07-10. Megjelent a konferencia kiadványában, p. 177-185. HU ISSN 1788-5671.
- [15] Lukács László – Balogh Zsuzsanna: Bombatámadás az USA nagykövetség ellen –Nairobi, 1998. augusztus 07. Műszaki Katonai Közlöny, XXIII. évf. 2. szám, 2013. p. 159-178. (ISSN 2063-4986).
- [16] Lukács László: Szemelvények a magyar robbantástechnika fejlődéstörténetéből. Dialóg Campus Kiadó (Nemzeti Közszolgálati Egyetem), Budapest, 2017. (ISBN 978-615-5680-35-9) p. 29-37.
http://akfi-dl.uni-nke.hu/szakmai_kiadvanyok/index.php?search=/ISBN%20978-615-5680-35-9
- [17] Merari, A. – Diamant, I. – Bibi, A. – Broshi, Y. – Zakin, G.: Personality Characteristics of „Self Martyrs“/“Suicide Bombers“ and organizers of Suicide Attacks. online publications, 19. December, 2009. Terrorism and Political Violence, <http://www.scribd.com/doc/46767174/Terrorism-and-Political-Violence>
- [18] Mueller Othmár: Bombariadó. Szövetkezeti Szervezési Iroda, Budapest, 1991.
- [19] Revill, James: Improvised Explosive Devices – The Paradigmatic Weapon of New Wars. University

of Succex, Brighton, United Kindom, Palgrave Macmillan, 2016. p. 4.

- [20] Shuriye, A., O. – Faris, W, F. (ed.): Contributions of Early Muslim Scientists to Engineering Scienses and Related Studies. International Islamic University Press, Malaysia, 2011. p. 36.
- [21] Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, Robbantástechnikai szakmérnök/szakember szakirányú továbbképzési szak tájékoztatója. <http://bgk.uni-obuda.hu/hu/kepzeink/tovabbkepzesek/robbantastechnikai-szakember-es-szakmernok-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak#>
- [22] Révai Nagylexikon, XV. kötet, Révai Rt., Budapest, 1922. p. 541.
- [23] Román Zsolt: SVBIED¹⁶ támadások elemzése, és a valószínűségi módszerek alkalmazása a védekezéssel kapcsolatos méretezési eljárásokban. PhD disszertáció, Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2016.
http://www.lib.uni-obuda.hu/sites/lib.uni-obuda.hu/files/Roman_Zsolt_ertekezes.pdf
- [24] Szikora Márton: Terrorista internacionálé. Hetek, Országos Közéleti Napilap II. évfolyam, 33. szám, 1998. augusztus 15.
<http://epa.oszk.hu/00800/00804/00027/2180.html>
- [25] The Book of Military Horsemanship and Ingenious War Devices 1280. Edited by Ahmad Yusuf al Hassan, University of Aleppo publikacion, 1998.
- [26] Z&Z Biztonságtechnikai Kft. honlapja. <https://zandz.hu> (2018-01-08)
- [27] 1997. évi CXXXIII. törvény, a „**Mértéktelen sérülést okozónak vagy megkülönböztetés nélkül hatónak tekinthető egyes hagyományos fegyverek alkalmazásának betiltásáról, illetőleg korlátozásáról**“ szóló genfi egyezmény módosításáról.

16 Öngyilkos merénylő által vezetett, gépjárműbe helyezett, házi készítésű robbantóeszköz.

Közúti közlekedési balesetek Magyarországon 2010-2015, fókuszban a külföldiek

Dr. Németh József

*Nemzeti Közszerológati Egyetem, 1083 Budapest Ludovika tér 2.
e-mailcím: nemethjozsef@uni-nke.hu*

1. Bevezetés

A közlekedés, mint a nemzetgazdaság egyik ága, a személyek és a termékek szállításával foglalkozik, egyúttal az idegenforgalom fejlődésének is meghatározó tényezője. A kiépült közlekedés a maga szervezetével, hálózatával, eszközeivel elsősorban a gazdasági kapcsolatok lebonyolítója. Kapcsolatot teremt azonban az emberek, a nemzetek és a kontinensek között is, így a közlekedés az idegenforgalom legfontosabb struktúraeleme (Bodnár, 2005; Kaszás et al., 2015; Fehérvölgyi et al., 2012, Péter et al., 2011; Péter, 2015). Publikációmban a Magyarországon 2010-2015 között bekövetkezett személyi sérüléssel járó közúti közlekedési balesetek néhány mutatójával kívánok foglalkozni, melyek középpontjában a külföldiek vannak.

2. A közlekedésbiztonságról

A közlekedésbiztonság a közbiztonság része, így nem hagyható figyelmen kívül egy adott ország, egy turisztikai desztináció közlekedésbiztonságának helyzete. A hazánkba látogató külföldiek, azon belül a turisták célterületet választó döntéseiben szerepet játszhat a közlekedési infrastruktúra, a közlekedési morál helyzete, a balesetek számának alakulása. Ugyanis a közlekedésben a mindenki számára értékelhető viszonyok sokkal jobban befolyásolják a szubjektív biztonságérzetet, mint a többséget igen távolról érintő bűncselekmények vagy más jogsértések (Major et al., 2014).

Az Európai Unió közlekedésbiztonsági célkitűzéseit tartalmazó „Fehér Könyv” célként fogalmazta meg, hogy 2001. és 2010. között 50 %-kal csökkenjen a közúti balesetekben elhunyt személyek száma. A „Magyar Közlekedéspolitika 2003-2015” program ennél enyhébb célkitűzéseket fogalmazott meg, 30%-os csökkentést vállalt.

A program megalkotásakor nyilvánvalóvá vált, hogy a vállalások csak akkor tarthatók, ha a közlekedéspolitika kellő prioritást kap. Elegendő támogatás jut a közlekedési infrastruktúra kialakításához, a szükséges jogszabályi feltételek megteremtődnek (Bíró, 2018).

El kell fogadnunk azt a megállapítást is, hogy „a közlekedésbiztonság megteremtése össztársadalmi feladat, ami az egyes állami és önkormányzati szervek, és az állampolgárok együttműködésével teremthető meg” (Major, 2010a).

A 2010-2015. közötti időszak vizsgálata előtt álljunk meg egy pillanatra és nézzük meg a tavalyi statisztika alakulását. Az elmúlt évben összesen 25 624 ember halt meg közúti balesetben az Európai Unió útjain, közel 500 emberrel kevesebb, mint egy évvel korábban. Ez egyben azt is jelentette, hogy a 25 éve tartó csökkenő tendencia folytatódott.

1991-ben közel 80 ezer ember vesztette életét közúti balesetekben a mai EU tagországainak útjain, vagyis 55 ezer emberrel több, mint 2016-ban.

Az EU tagországok közül közúti közlekedési balesetben, Franciaországban (3477 ember), Olaszországban (3283 ember), Németországban (3206 ember), Lengyelországban (3026 ember) és Romániában (1915 ember) haltak meg a legtöbben.

Természetesen önmagukban a fenti adatok csak tájékoztatásul szolgálhatnak, ugyanis komolyabb elemzésre, következtetések levonására több tényező vizsgálata során lenne csak lehetséges. Major Róbert szerint „Egy adott állam, vagy más földrajzi egység közlekedésbiztonságának elemzésekor egyfelől az időbeli változásokra, másfelől a hasonló térségekkel való hasonlóságra kell helyezni a hangsúlyt. (...) Egyfelől elemezni kell az elmúlt időszak változásait, másfelől olyan mutatószámokat kell felállítani, melyekkel az adott területre vonatkozó adatok más – esetleg lényegesen eltérő úthálózattal, járműállománnyal, lakosszámmal rendelkező – területek adataival összehasonlíthatóvá válhat” (Major, 2010b).

Érdeemes arról is beszélni, hogy a halálos közúti közlekedési balesetek legnagyobb hányada, 55 százaléka az EU tagállamok vidéki útjain, míg 37 százalékuk városi környezetben, 8 százalékuk pedig az autópályákon következett be 2016-ban. Az áldozatok legnagyobb hányada, 46 százaléka járműhasználó, míg 21 százalékuk gyalogos volt tavaly. Az ütközések során kevésbé védett motorkerékpárosok a halálos közúti közlekedési balesetek 14 százalékát, a kerékpárosok 8 százalékát, míg a segédmotorosok 4 százalékát tették ki (Portfolio.hu, 2018).

Magyarország közúti közlekedési balesetek mutatóit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy összesen 16627 esetben történt baleset. Ebből halálos kimenetelű 565, súlyos sérüléssel járó 4910 esetben volt. A balesetek legnagyobb esetszámában Közép-Magyarországon (Budapest, Pest megye összesen: 4979), az Alföldön (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megyék összesen: 4714) következtek be.

A teljesség igénye nélkül az alábbiakban nézzük meg a 2010-2015. közötti időszak néhány fontosabb mutatóját, érintve azon külföldi állampolgársági kategóriákat, amelyek legnagyobb arányban voltak részesei a közúti baleseteknek.

2010. közlekedésbiztonsága

Személyi sérüléssel járó baleset: 16 308 esetben		
Balesetben sérült személyek száma: 20917 fő		
Halálos baleset	Súlyos sérüléssel járó baleset	Könnyű sérüléssel járó baleset
740 fő	5671 fő	15246 fő

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a balesetek vizsgálatakor az okozók szerinti statisztikai adatokat sem, melyből kiderül, hogy 10051 esetben személygépkocsi, 1569 esetben tehergépkocsi, míg 1832 esetben kerékpár volt a baleset okozója. A balesetek száma a nyári hónapokban, azon belül is augusztus hónapban volt a legmagasabb 4979 eset, területi bontásban pedig Közép-Magyarországon következett be a legtöbb baleset.

A magyarországi balesetekben a külföldiek állampolgársági kategóriáit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a román (257 fő), az osztrák (68 fő), a szlovák (66 fő), a német (62 fő) és az ukrán (43 fő) állampolgárok vannak érintve legnagyobb arányban.

Életkor szerint valamennyi kategóriát vizsgálva a legnagyobb arányban a 25-45 évesek, illetve a 25-64 évesek vannak a balesetekben leginkább érintve.

2011. közlekedésbiztonsága

Személyi sérüléssel járó baleset: 15827 esetben Balesetben sérült személyek száma: 20172 fő		
Halálos baleset	Súlyos sérüléssel járó baleset	Könnyű sérüléssel járó baleset
638 fő	5152 fő	15020 fő

A balesetek vizsgálatakor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az okozók szerinti statisztikai adatokat sem, melyből kiderül, hogy 9527 esetben személygépkocsi, 1517 esetben tehergépkocsi, míg 1814 esetben kerékpár volt a baleset okozója. A balesetek száma a nyári hónapokban, azon belül is augusztus hónapban volt a legmagasabb 4867 eset, területi bontásban pedig Közép-Magyarországon következett be a legtöbb baleset.

A magyarországi balesetekben a külföldiek állampolgársági kategóriáit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a román (368 fő), az osztrák (100 fő), a szlovák (98 fő), a német (100 fő) és az ukrán (50 fő) állampolgárok vannak érintve legnagyobb arányban. Életkor szerint valamennyi kategóriát vizsgálva a legnagyobb arányban a 25-45 évesek, illetve a 25-64 évesek vannak a balesetekben leginkább érintve.

2012. közlekedésbiztonsága

Személyi sérüléssel járó baleset: 15174 esetben Balesetben sérült személyek száma: 18979 fő		
Halálos baleset	Súlyos sérüléssel járó baleset	Könnyű sérüléssel járó baleset
605 fő	4355 fő	10278 fő

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a balesetek vizsgálatakor az okozók szerinti statisztikai adatokat sem, melyből kiderül, hogy 9527 esetben személygépkocsi, 1517 esetben tehergépkocsi, míg 1814 esetben kerékpár volt a baleset okozója. A balesetek száma a nyári hónapokban, azon belül is augusztus hónapban volt a legmagasabb 4687 eset, területi bontásban pedig Közép-Magyarországon következett be a legtöbb baleset.

A magyarországi balesetekben a külföldiek állampolgársági kategóriáit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a román (368 fő), az osztrák (100 fő), a szlovák (98 fő), a német (100 fő) és az ukrán (50 fő) állampolgárok vannak érintve legnagyobb arányban. Életkor szerint valamennyi kategóriát vizsgálva a legnagyobb arányban a 25-45 évesek, illetve a 25-64 évesek vannak a balesetekben leginkább érintve.

2013. közlekedésbiztonsága

Személyi sérüléssel járó baleset: 15691 esetben Balesetben sérült személyek száma: 20090 fő		
Halálos baleset	Súlyos sérüléssel járó baleset	Könnyű sérüléssel járó baleset
591 fő	4283 fő	9769 fő

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a balesetek vizsgálatakor az okozók szerinti statisztikai adatokat sem, melyből kiderül, hogy 9234 esetben személygépkocsi, 1476 esetben tehergépkocsi, míg 2004 esetben kerékpár volt a baleset okozója. A balesetek száma a nyári hónapokban, azon belül is július hónapban volt a legmagasabb 1741 eset, területi bontásban pedig Közép-Magyarországon következett be a legtöbb baleset.

A magyarországi balesetekben a külföldiek állampolgársági kategóriáit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a román (372 fő), az osztrák (102 fő), a szlovák (95 fő), a német (98 fő) és az ukrán (53 fő) állampolgárok

vannak érintve legnagyobb arányban. Életkor szerint valamennyi kategóriát vizsgálva a legnagyobb arányban a 25-45 évesek, illetve a 25-64 évesek vannak a balesetekben leginkább érintve.

2014. közlekedésbiztonsága

Személyi sérüléssel járó baleset: 15847 esetben Balesetben sérült személyek száma: 20124 fő		
Halálos baleset	Súlyos sérüléssel járó baleset	Könnyű sérüléssel járó baleset
626 fő	4354 fő	9900 fő

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a balesetek vizsgálatakor az okozók szerinti statisztikai adatokat sem, melyből kiderül, hogy 9672 esetben személygépkocsi, 1566 esetben tehergépkocsi, míg 1872 esetben kerékpár volt a baleset okozója. A balesetek száma a nyári hónapokban, azon belül is június hónapban volt a legmagasabb 1580 eset, területi bontásban pedig Közép-Magyarországon következett be a legtöbb baleset.

A magyarországi balesetekben a külföldiek állampolgársági kategóriáit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a román (331 fő), az osztrák (84 fő), a szlovák (110 fő), a német (90 fő) és az ukrán (34 fő) állampolgárok vannak érintve legnagyobb arányban. Életkor szerint valamennyi kategóriát vizsgálva a legnagyobb arányban a 25-45 évesek, illetve a 25-64 évesek vannak a balesetekben leginkább érintve.

2015. közlekedésbiztonsága

Személyi sérüléssel járó baleset: 16331 esetben Balesetben sérült személyek száma: 20899 fő		
Halálos baleset	Súlyos sérüléssel járó baleset	Könnyű sérüléssel járó baleset
644 fő	4518 fő	10213 fő

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a balesetek vizsgálatakor az okozók szerinti statisztikai adatokat sem, melyből kiderül, hogy 10203 esetben személygépkocsi, 1616 esetben tehergépkocsi, míg 1810 esetben kerékpár volt a baleset okozója. A balesetek száma a nyári hónapokban, azon belül is július hónapban volt a legmagasabb 1666 eset, területi bontásban pedig Közép-Magyarországon következett be a legtöbb baleset.

A magyarországi balesetekben a külföldiek állampolgársági kategóriáit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a román (343 fő), az osztrák (78 fő), a szlovák (114 fő), a német (77 fő) és az ukrán (41 fő) állampolgárok vannak érintve legnagyobb arányban. Életkor szerint valamennyi kategóriát vizsgálva a legnagyobb arányban a 25-45 évesek, illetve a 25-64 évesek vannak a balesetekben leginkább érintve.

A 2010-2015. statisztikai adatait vizsgálva nem állapítható meg különösen nagy eltérés egyes évek adataiban, a „Magyar Közlekedéspolitika 2003-2015” programban vállalt célkitűzések - a 30%-os vállalt csökkenés – teljesültek.

A fenti adatokból hangsúlyozottan kitűnik, hogy a vizsgált öt évben a legtöbb személyi sérüléssel járó közúti balesetet a személygépkocsik okozták, melyek legmagasabb számban a nyári hónapokban következtek be Közép-Magyarországon. Állampolgársági kategóriák szerint a román, az osztrák, a szlovák, a német és az ukrán állampolgárokat érintette a legnagyobb arányban, melyből a legtöbben románok voltak.

A közúti balesetek mutatóit a Központi Statisztikai Hivatal Közúti balesetek éves jelentéseiből vettem át, míg az állampolgársági kategóriák megjelenítésekor az Országos Rendőr-főkapitányság adatait használtam. Az

esetleges eltérések abból adódhatnak, hogy egyes eljárások adott tárgyévben még nem zárultak le.

3. Befejezés

Magyarország külföldiek által leginkább látogatott turisztikai célterületeinek a közbiztonsági helyzete, illetve annak egyik elemének a közlekedésbiztonságnak az alakulása nagymértékben befolyásolhatja a turizmus alakulását. Ezért is fontos a közbiztonság megteremtése és fenntartásában érdekelt szervezetek és szereplők közötti hatékony együttműködés, melyhez jó teret ad az idegenforgalmi szezonhoz kapcsolódó rendőrség által koordinált, összehangolt tevékenység.

„Napjainkban, amikor a rendőrség bizalmi indexe kimagaslóan jó, az állampolgárok fokozódó érdeklődést mutatnak szervezetünk tevékenysége, eredményei iránt, fontos a tudományos eredményekkel támogatott rendőri munka végzése és annak bemutatása. A jó szakmai gyakorlat nem alakulhat ki a tudományos kutatás által megszerzett tudás nélkül” (Németh, 2016).

4. Felhasznált irodalom

- Bodnár, L. (2005): Az idegenforgalom hazai és nemzetközi vonatkozásai. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, ISBN 963 19 4960 5, p.128.
- Bíró, Gy. (2018): A közbiztonság és a közlekedésbiztonság egyes kérdései, különös tekintettel a baleset-megelőzésre. www.pecshor.hu/periodika/XII/birogy.pdf Letöltve: 2018. 02.20.
- Fehérvölgyi B. -Birkner Z. -Péter E. (2012): The transborder cooperation as the successful realization of the ‚glokal’ philosophy, DETUROPE: CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT 4:.(2.) pp. 71-97.
- Kaszás N. - Péter E. - Németh K. (2015): A tudásátadás különböző formáinak megjelentése a határon átnyúl pályázati projektek esetében, In: Ferencz Árpád (szerk.) II. Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia: „A vidék él és élni akar”. Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2015.08.27-2015.08.28. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, 2015. I. köt. (ISBN:978-615-5192-33-3), pp. 135-140.
- Major, R. – Tihanyi, M.- Kovács, S. – Vajda, A. (2014): A nagyvárosi lakosság szubjektív biztonságérzetének javíthatósága, Belügyi Szemle 2014. évi 5. szám, p. 98-133. p.116
- Major, R. (2010a): A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátjaira, PhD értekezés, PTE ÁJK, Pécs, p.187.
- Major, R (2010b): A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátjaira, PhD értekezés, PTE ÁJK, Pécs, p. 46.
- Németh, J. (2016) A Rendőrség Tudományos Tanácsának jelene és tevékenységének jövőbeli lehetséges irányai, A toll sokszor erősebb, mint a kard, Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2016. p.173.
- Péter Erzsébet, Keller Krisztina, Birkner Zoltán (2011): Opportunity or economic pressure? Situation analysis of enterprises in the Lake Balaton resort area, REGIONAL AND BUSINESS STUDIES 3:(1) pp. 319-323. (2011)
- Péter E. (2015): Healthy healthcare system at Lake Balaton: Is healthy improvement or health improvement the solution for the Hungarian resort area?, Saarbrücken: Lambert Academic Publishing (LAP), (ISBN:9783659754104), 2015. p.158.
- Portfolio.hu (2018): Nagyon szomorú a helyzet - Rengetegen halnak meg a magyar utakon, <https://www.portfolio.hu/vallalatok/cegauto/nagyon-szomoru-a-helyzet-rengetegen-halnak-meg-a-magyar-utakon.269775.html> Letöltve: 2017. december 18.

Turizmus és a terrorizmus a számok tükrében

Dr. Ritecz György

Nemzeti Közzolgálati Egyetem – oktató

Budapest 1083, Ludovika tér 2.

e-mailcím: riteczgy@gmail.com

Absztrakt

Az európai emberek – szélesebb értelemben a Föld legtöbb lakójának –, így a turisták életét egyre jobban érinti, befolyásolja a terrorizmus, illetve az elkövetett terrorcselekmények. „A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem során beigazolódt, hogy a nyitott határok, az utazási lehetőségek, a fejlett technológia és az informatikai eszközök megkönnyítették a terrorcselekmények elkövetését” (Németh, 2012). A globális törekvésekkel bíró nemzetközi terrorista szervezetek aktivitása csökkent a nyugati világban, ugyanakkor a terrorizmus továbbra is korunk jelentős globális fenyegetése marad, mivel a megjelenését és megerősödését eredményező, elsősorban társadalmi okokat, nem sikerült felszámolni. (Ambrusz 2014). Az előadás/tanulmány fel kívánja vázolni, hogy a statisztikai adatok alapján ténylegesen kimutatható-e és ha igen milyen mértékben hatnak a terrorcselekmények a turistákra, illetve a turizmusból származó bevételekre. Mindezt a globális makró adatok és egyes eltérő paraméterekkel rendelkező országok statisztikai alapján vizsgáltuk meg.

1. Fogalom tisztázás

Mindenek előtt szükséges lenne a terrorizmus egyértelmű meghatározása, de sem a nemzetközi, sem a hazai tudományos életben elfogadott erre vonatkozó fogalom nem létezik és a terrorcselekmények objektív kutatása is rendkívül sok akadályba ütközik. (Bakóczy 2015) Ezzel együtt is megállapítható, hogy a „nemzetközi terrorizmus fogalma historikus és szociológiai értelemben üres fogalom, amely tartalmi és formai összetevőiket tekintve eltérő csoportok, mozgalmak, politikai entitások és nemzetközi jogi szubjektumok formális békehelyzetben polgári, illetve katonai célpontok ellen irányuló, széles értelemben vett politikai célokat szolgáló, konspiratív, illegális fegyveres tevékenységét öleli fel.” (Póczik 2005) Az előbbi megközelítéssel részben összecseng, de pontosabb, részletezőbb a Global Terrorism Database (GTD)¹ által használt definíció. A továbbiakban ezt vesszük alapul, tekintettel arra is, hogy a GTD adatbázis adatait használjuk² fel a továbbiakban.

A GTD által meghatározott terrorista támadás fogalma: olyan ténylegesen végrehajtott erőszak, vagy azzal való fenyegetés, melyet nem állami szereplők hajtanak végre, hogy elérjék a politikai, gazdasági, vallási, vagy társadalmi céljaikat, a félelmet, a kényszert vagy a megfélemlítést felhasználva. A turizmus nemzetközi adatainak vizsgálatához a legcélszerűbb, a hitelesnek tekintett ENSZ szakosított szervének a The World Tourism Organization (UNWTO) adatait felhasználni.

2. A terrorizmus és a turizmus adatainak vizsgálata néhány országban

Az egyes országok kiválasztásánál törekedtem arra, hogy a turizmusban és a terrorcselekményekben egyaránt „reprezentált” országokat válasszunk, de az objektivitáshoz közelítés érdekében hosszabb időintervallumot, az utóbbi két évtizedet veszem figyelembe, illetve az Európán kívül ázsiai és afrikai országot is vizsgáltam, illetve diktatórikus, liberális-demokráciát és illiberális államot is tanulmányoztam, elemeztem olyat is melyben jelentős a turisták száma és az abból származó bevétel és olyat is, melyben kevésbé.

1 <https://www.start.umd.edu/gtd/>

2 A leghosszabb időintervallumot és a legtöbb részinformációt tartalmazó adatbázis.

2.1 Mianmar

Mianmar-t azért tettük a vizsgálat tárgyává, mivel napjainkban,³ a hírekben a terrorizmus kapcsán leggyakrabban ez az állam szerepel, bár, megjegyzendő, hogy a GTD fogalomkörébe alapvetően nem fér bele a mianmari állam hadserege, rendészeti szervei és „civil szerveződések” által végrehajtott szervezett népiirtás és a rohingyákkal szembeni fellépés.⁴ Természetesen az ARSA (Arakan Rohingya Salvation Army),⁵ a rohingyák milicista csoportja által végrehajtott cselekmények már szerepelnek a GTD adatbázisában. Az ország Délkelet-Ázsiában helyezkedik el, mely közkedvelt turista célpont.

Az adatok⁶ áttekintése alapján nemigen mondanánk azt, hogy bármilyen kapcsolatot, összefüggést látunk a terrorcselekmények és a turizmus adatai között. Miközben a terrorcselekmények – különösen a terrorcselekményekben megsérültek száma – elég hektikusan alakul, így a kilencvenes évek közepén (ez a nyolcvanas évek második felétől így volt) évente 12-35 terrorcselekmény került elkövetésre Mianmarban, melyben 16-86 ember meghalt és további 10-84 ember pedig megsérült. Eközben az országba egyre több turista érkezett és az ebből származó bevétel is növekedett. Azért, hogy a számok tengerében ne veszünk el, illetve az objektivitás erősítése érdekében, illetve, hogy segítse az elemzést, kiszámoltuk azt is, hogy a fent jelzett adatok hogyan változtak az előző évhez képest.

Ennek segítségével mégis csak láthatjuk, hogy lehetett összefüggés a két terület között Mianmarban. Ugyanis 1997-ben, amikor időszaki csúcsára ért a terrorcselekmények száma, az országba érkező turisták száma csak 0,2%-kal nőtt, miközben az előző évben még 152,6%-os növekedést mutatott. Ebben az évben a turisztikai bevételek már -14,9%-kal csökkentek. Áthúzódó hatásként értelmezhetjük, hogy 1998-ban a turisták száma -2,6%-kal csökkent. A világon regisztrált turisztikai bevételekben való részarány is csökkent 1997-ben.

1998-2002 között nem, illetve minimális (3-4) terrorcselekményt regisztráltak Mianmarban, ennek ellenére 2001-ben a turizmusból származó bevételek (a turisták száma ekkor nem csökkent) -32,3%-kal csökkentek. 2002-2003-ban egyre több (4-9) terrorcselekmény történt Mianmarban, mely érdekes módon a turisták számának csökkenését nem eredményezte, sőt az tovább növekedett, de a turizmusból származó bevétel 2003-ban már közel az előző évi felére esett vissza. 2004 csendesebb év volt a terrorcselekmények vonatkozásában, így növekedett nem csak a turisták száma, de az ezzel kapcsolatos bevétel is. 2005-ben viszont már ismét 10 terrorcselekményt regisztráltak, melyben 21 fő meg is halt és 178 fő megsérült. Ebben az évben a turisták száma, ha nem is csökkent, de érkezésük üteme jelentősen lassult, a bevétel viszont egyértelműen csökkent (-14,4%). A következő, 2006-os évben már a turisták száma is visszaesett (-4,5%), a bevételek pedig -28,9%-kal, miközben abban az évben már „csak” 2 terrorcselekmény történt Mianmarban.

2007-ben a viszonylag csendesebb évben már ismét emelkedett a turisták száma és a bevétel is, ahogy a világbevételen belüli arány is. 2008-ban már megint 20 terrorcselekményre került sor Mianmarban, így turizmusból származó bevétel vissza is esett (-17,5%), a turisták száma, ha lassan is, de növekedett közben. 2009-ben harmadával csökkent a terrorcselekmények száma és a sebesülteké is, igaz a halottaké háromszorosára nőtt, mely az előző évi eseményekkel együtt a turizmusból származó bevételek további csökkenését (-6,3%) hozta, miközben a turisták száma majdnem ilyen arányban nőtt. 2010-ben igaz, hogy csökken a terrorcselekmények száma, a sebesülteké nőtt, de turisták száma a világ átlaggal megegyező ütemben növekedett, sőt a bevételek összege is majdhogynem ledolgozta a korábbi két év csökkenését. 2010 októberében Mianmar szövetségi

3 2017. szeptemberében készült az elemzés.

4 „... az ENSZ főbiztosa közölte az etnikai tisztogatás tankönyvi esetével van dolgunk.” – HVG. 2017. 09. 14. 72. p.

5 Arakan Rohingya Felszabadítási Hadsereg.

6 Sajnálatos módon terjedelmi okokból nincs mód arra, hogy a részletes adatok, illetve az ábrák e tanulmányban szerepeljenek.

köztársasággá vált, némileg enyhült a diktatúra,⁷ mely hozzájárulhatott ahhoz, hogy innentől mind a turisták száma, mind az ezzel kapcsolatos bevételek exponenciálisan növekedtek. Annak ellenére, hogy a terrorcselekmények és áldozataik száma is drasztikusan megszorodtak.

Összegezve Mianmar vonatkozásában azt mondhatjuk, hogy az alap hipotézisünk – mely szerint a terrorcselekmények, illetve azok mennyiségi növekedése a turizmus csökkenését eredményezi – csak részlegesen bizonyult megalapozottnak, ugyanis a turisták száma, illetve annak csökkenése nem volt a terrorcselekményekhez köthető, míg a turizmusból származó bevételek visszaesése 1997-ben, 2003-ban és 2005-6-ban, illetve 2008-9-ben köthető a terrorcselekményekhez, viszont 2011-től egyértelműen elszakadt a két esemény sor egymástól.

3. Nagy-Britannia

Nagy-Britannia azért került a vizsgálati körbe, mert az egyik legkedveltebb turista célpont, miközben területén a kezdetektől (már amióta – 1970 – a GTD nyilvántart ilyen adatokat) követtek el terrorcselekményeket a területén, igaz változó intenzitással, mely a hatáselemzés szempontjából még kedvező is. Valamint az utóbbi időben – legalábbis európai mértékben – nagyon elszaporodtak a terrorcselekmények. Itt kell megjegyezni, hogy tekintettel arra, hogy alapvetően az említett két hivatalos forrásra támaszkodunk, mely a terrorcselekmények vonatkozásában 2016 decemberéig adottak, de a turizmus adatait érintően csak 2015-ig állnak rendelkezésünkre.

Az adatokból jól kivethető, hogy Nagy-Britannia a világ turizmusának egyik legjelentősebb szereplője, a világ UNWTO által nyilvántartott 263 ország turizmusból származó bevételeinek a közel 6%-a ide köthető. Viszont a terrorizmus is régóta „jelen van”, ami azt jelenti, hogy 1970-től nem volt olyan év, amikor legalább 2 terrorcselekményt ne követtek volna el ott. Az általunk elemzett időszakot megelőzően a 1990-es évek elején évi 30-50 terrorcselekményt kellett elszemélyesnie az ott élőknek és tartózkodóknak. 1995-től egy viszonylag nyugodtabb időszakot jeleznek az adatok, eközben a turizmus fejlődött, az érkező turisták száma 21-ről közel 27 millióra nőtt 1998-ig, ahogy a bevételek is ütemesen nőttek, mely ütem a világátlagot is meghaladta. 1999-ben viszont a terrorcselekmények száma 60%-kal nőtt meg és 125-en sérültek meg a terrorcselekményekben. Ez szinte azonnal érzékelhető volt a turisták számának és a bevételek csökkenésében. A következő két évben nem csökkent a terroristák intenzitása, sőt 2001-ben tovább nőtt az elkövetett cselekmények száma. A turisták száma és a bevétel ebben a három évben folyamatosan csökkent, olyan mértékben, hogy a világon a turizmusból származó bevételekben való aránya is visszaesett (5,97%-ról 4,6%-ra). Megjegyzendő, hogy a jelentős csökkenésben közre játszhattak a 9/11-es események, melyek ugyan nem Nagy-Britanniában történtek, de a terrorizmus része, így a hipotézis megerősítését jelenti. Az Egyesült Királyság területén a terrorcselekmények vonatkozásában ezután „csendesebb” időszak következett, egészen 2005 évig. Ebben az évben viszont 9 terrorcselekményt követtek el ott, melyben 56 meghaltak, és további 748 fő megsebesült.⁸ A hipotézissel szemben ekkor nem csökkent sem a turisták száma, sem a bevétel. Majd ismét két viszonylagos nyugalmi év (2006-7) után 2008-ban megint 11 terrorcselekményre került sor. Ebben az évben vissza is esett az érkező turisták száma és a bevétel is, illetve a világ turizmusból származó bevételéből való részesedése is erős visszaesésnek indult. A bevétel értéke a következő évben is csökkent, míg a turisták száma a következő négy évben, egészen 2012-ig csökkent, illetve alacsony szinten maradt. A XXI. század második évtizede „fekete” időszak az Egyesült Királyság terrortörténetében, ugyanis 2013-tól évente több mint száz terrorcselekményt követnek el, szerencsére a halottak és sérültek száma viszonylag minimális, bár 2013-ban is kivétel, a

7 Aun Szan Szu Kji Nobel Békédíjas ellenzéki vezető húszéves házi őrizetét 2010. november 13-án megszüntették. 2016. április 6-ától államtanácsosként Mianmar kormányfője.

8 https://hu.wikipedia.org/wiki/2005-%C3%B6s_londoni_terror%C3%A1mad%C3%A1s

64 sebesülttel. Mégis ebben az időben az érkező turisták száma lendületes növekedést (4-6%) mutat, sőt a bevételek még intenzívebb emelkedést produkálnak (5-13%).

Összegezve azt mondhatjuk, Nagy-Britannia esetében kettős képet látunk a hipotézisünk vonatkozásában, ugyanis míg az ezredfordulós adatok megerősítették, addig a 2005 és 2013 utáni számok inkább cáfolják a feltételezést, mely szerint a terror „elriasztja” a turistákat. A 2008-as év és az utáni adatok talán részben alátámaszthatók, de lehetséges, hogy csak a világgazdasági válságnak tudhatók be, így nem perdöntőek, tovább folytatjuk az elemzést más országokkal.

3.1 Egyiptom

Egyiptom részben az emberiség bölcsőjének is tekinthető, így a turizmus egyik közkedvelt célpontja,⁹ nem véletlen, hogy az ország GDP-jének az egytizede a turizmusból származik. Eközben az országban a második világháború óta (különböző mélységű és színezetű) diktatúrák váltják egymást.

Egyiptom esetében az adatokból a két terület közötti kapcsolat szinte egyből látható, vagyis a '90-es években, amikor magas a terrorcselekmények száma, „megbicsaklik” a turizmus növekedése, ahogy a múlt évtized közepén is mindkét trendben változás látható, de legegyszerűbben a 2010 utáni időszak jelzi a kapcsolatot, vagyis, a terror erősödésével, a turizmus visszaesik. Meg kell említeni, hogy a szocialista világrendszer összeomlása után Egyiptom egy terrorcselekményekben aktív időszakot élt át, melynek csúcspontja 1993-94 volt 127-143 terrorcselekménnyel, 132-173 halottal és 214-148 sebesülttel évente. Ez azért lehet fontos, mert a vizsgált 1995-től ennél kevesebb terrorcselekményt és kevesebb áldozatot tartunk nyilván. A kvázi biztonságosabbá váló országba egyre több turista érkezett és a bevételek is növekedtek. De 1998-ban hirtelen csökkent a turisták száma -12,1%-kal, míg a turizmusból származó bevétel -27,3%-kal esett vissza. Mindez annak ellenére, hogy a terrorcselekmények száma hetedére csökkent. Viszont volt egy olyan terrorcselekmény 1997. november 17-én, mely konkrétan a turisták ellen irányult, 58 külföldi turistát és négy egyiptomit mészároltak le lőfegyverrel és karddal felszerelkezett támadók Luxor városának egyik ősi templománál. A médiában is nagy hírverést kapott ez az esemény.¹⁰ Ebből azt láthatjuk, hogy nem biztos, hogy mindig a mennyiségi mutatókban kell a választ keresni, ugyanis elég volt egy kimondottan a turistákat célzó terrorcselekmény és a média felerősítő hatása ahhoz, hogy „elriassza” a turistákat, de csak időlegesen, mivel 1999-ben az addigi legtöbb 4,4 millió turista érkezett megnézni a piramisokat és a bevételek is csúcsot döntöttek. 2004-ig nem is történt terrorcselekmény Egyiptomban és lényegében emelkedő tendencia jelezte mind a turisták számát, mind e területtel kapcsolatos bevételek nagyságrendjét. Ezt szakította meg időszakosan 2001-ben a turisták számának -14,8%-os visszaesése, illetve a bevételek -11,6%-kal alacsonyabb szintje. Ez látszólagosan nincs kapcsolatban a terrorizmussal, mivel ez időben (2000-2003 között) Egyiptomban egyáltalán nem regisztráltak terrorcselekményt. De mégiscsak van (lehet) összefüggés a turizmus visszaesése és a terrorizmus között, mivel 2001-ben történt a már említett „9/11” melynek folyományaként USA és szövetségesei „háborút hirdettek a terror ellen”, vagyis az iszlám terrorizmus ellen. Így az utazók, a turisták bizalma megrendült¹¹ az arab, illetve iszlám államokban, így ezen országokban visszaesett a turizmus, legalábbis időszakosan, mivel már 2003-ban újabb csúcsokat értek el az adatok és intenzív fejlődést jeleztek. 2004-2006 között ismét elszaporodtak a terrorcselekmények, igaz évente „csak” 2-5, de halottak száma 19-92 között alakult és 92-171 volt az adott években megsérültek száma is. Ennek ellenére mind a turisták száma, mind a bevételek szép ütemben növekedtek. Mindannak ellenére, hogy a 2005 évi mindkét terrorcselekmény kimondottan a turisták ellen irányult (Kairóban, illetve Sharm-el-sheikh-ben). Ez a hipotézis (legalábbis részbeni) cáfolatának tekinthető. Ezzel szemben talán a hipotézisünket támasztja

alá, hogy az ismét biztonságossá váló (0, illetve 1 terrorcselekmény sérült és halott nélkül) Egyiptomba 2007-

9 Azért érdekes, hogy ennek ellenére, az oda érkező turisták számának nagyságrendje megegyezett a magyarországgal. 1995-ben 2,8 millió fő mind a két országban.

10 <http://www.nytimes.com/1997/11/24/world/luxor-survivors-say-killers-fired-methodically.html>,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/32179.stm>

11 Egyik elkövető egyiptomi volt.

8-ban évente 2 millióval nőtt az érkező turisták száma és a bevételek is rekordokat döntöttek. Vélhetően a pénzügyi, illetve gazdasági világválság következménye volt a 2009 évi minimális megtorpanás, ezt jelzik a 2010-es év kiemelkedő adatai is. 2011 pedig már az „arab tavasz” által fémjelzett időszak kezdete, mely Egyiptom vonatkozásában azt jelentette, hogy minden évben egyre több terrorcselekményt követtek el, egyre több halottal és sebesülttel. 2015-ben 582 terrorcselekmény, mely ötszöröse a húsz évvel korábbi adatnak és 1000 sebesült. A terrorba, instabilitásba fulladó államba, hullámzóan, de egyre kevesebben, a 2010-es adatokhoz képest 5 millióval kevesebb turista látogatta és a turizmusból származó bevétel közel felére esett 2015-re.¹²

Összességében az Egyiptomi adatok alapján az állapítható meg, hogy a húsz évvel ezelőtti, illetve az elmúlt hat év adatai alátámasztják a hipotézist, ahogy az ezredfordulós is, annyi kitételrel, hogy a terror nem mindig az adott országban értendő, vagyis más országban elkövetett terrorcselekményeknek is lehet hatása, visszahatása egy adott ország turizmusára, illetve nem mindig a mennyiség a mérvadó. A múlt évtized egyiptomi terrorcselekményei viszont gyengítik a hipotézisünk alátámasztottságát.

3.2 Szíria

Szíria az emberiség őstörténetének egyik meghatározó területe és birtokosa „volt”, számtalan több ezeréves leletnek. A múlt idő viszont az elmúlt években vált nyomatékosná, amikor az Iszlám Álam (ISIS) következetesen igyekezett ezeket az emberiség múltját jelző pótolhatatlan, illetve jellemző építményeket, tárgyakat elpusztítani éppen a terrorizmus alap ismérvének megfelelően a félelem keltés érdekében felhasználni.

Szíria esetében sokkalta egyszerűbb lehet az értékelés, mint a korábban elemzett országok esetében, mivel az elmúlt évekig szinte mentes volt a (regisztrált) terrorcselekményektől az ország, így a turisták száma lineárisan emelkedett lényegében a világ átlaggal együtt, bár a bevételek a vizsgálat első évtizedében inkább stagnáltak és csak utána indultak fejlődésnek. 2011 viszont fordulatot jelentett a terrorcselekményekben és a turizmusból egyaránt. Az „Arab tavasz” kvázi eredménytelensége Szíriában polgárháborúvá fajult, mondhatni „elszabadult a terror”. Ez eredményezte azt, hogy 2011-ben hirtelen harmadával csökkent a turisták száma, a bevételek pedig kevesebb, mint a harmadára, az ezt követő években már nincs is nyilvántartott adat (nem csak a turizmus területén).

Az adatok a fentiek megerősítésén és pontos illusztrálásán túl jelzik azt is, hogy a korábbi években is hatással voltak a terrorcselekmények a szír turizmusra. Így a kilencvenes évek közepén elkövetett néhány terrorcselekmény is érezte a hatását és a turizmusból származó bevételek csökkentek, illetve jó ideig stagnáltak, bár ebben már belejátszottak a már említett 9/11 terrorcselekményei, melyek a legtöbb arab és muszlim állam turizmusát negatívan befolyásolták.

Mondhatnánk Szíria esetében egyértelműen alátámasztásra került a hipotézisben felvázolt gondolat, hogy a növekvő terror csökkenti a turizmust.

3.3 Franciaország

Franciaország a világ egyik legkedveltebb turisztikai célországa, ahová még az Egyesült Királyságnál is háromszor több turista utazik és a világ turizmusból származó bevételeinek 6-7%-a itt kerül elköltésre. Kevésbé ismert, hogy az ország területén évtizedek óta rendszeresen követnek el terrorcselekményeket, GTD szerint 1972 óta nem volt olyan év, hogy legalább két terrorcselekmény ne történjen.

12 A turizmus visszaesése is hozzájárult ahhoz, hogy az észak-afrikai ország folyó fizetési mérlegének hiánya 37,5 százalékkal nőtt. - http://www.portfolio.hu/gazdasag/turisztikai_nagyhatalmakat_sopor_el_a_terror_ujakat_emel_fel.236436.html

Franciaország esetében is a vizuális összevetés nehézségekbe ütközik, tekintettel arra, hogy 2016. évben a terrorcselekményekben 470-en sérültek meg, így a többi érték, illetve azok közötti különbség szinte láthatatlan. Egyedül azt látjuk a terrorcselekmények kapcsán, hogy az értékelt időszak elején és végén voltak magasabb értékek, miközben a turizmus adatai jelzik a fejlődést, de nem olyan exponenciálisan, mint a világ átlag, illetve korábban elemzett országok többsége, illetve van néhány csökkenő időszak.

A részletesebb adatokból láthatjuk, hogy a kilencvenes évek közepén évente két-három tucat terrorcselekményt is elkövettek Franciaországban, melyek 7-9 halottat és 97-173 sebesült áldozatot is követeltek, akár ennek is lehetet a következménye, hogy 1997-8-ban visszaestek a turizmusból származó bevételek, igaz a turisták száma nem csökkent, hanem viszonylag egyenletesen 4-6%-kal növekedett. A 2001-es 9/11 itt is éreztette a hatását és csökkent a turisták száma és a bevétel is. 2003-4-ben kismértékben (-2,5%) visszaesett az érkező turisták száma, mely talán csak részben köthető az évi 8 terrorcselekményhez, melyben igaz nem halt meg senki, de 18 sérült volt. Talán érdemes azt is megfigyelni, hogy innentől a napjainkig Franciaország részaránya a világ turizmusából származó bevételeiből folyamatosan csökken és az akkori 7,1%-ról 2015-re 3,7%-os szintre zsugorodott. Ugyancsak valószínűsíthető, hogy a 2008 évben elkövetett 13 terrorcselekmény is hatással volt – a világgazdasági válság mellett – arra, hogy 2009-ben a turisták száma -3,1%-kal, míg a bevételek -13,4%-kal estek vissza. 2012-ben egy „mennyiségi” ugrás történt, ugyanis abban az évben 65 terrorcselekményt regisztráltak a galloknál, majd az azt követő két évben egy-egy tucat ilyen cselekmény történt, aztán 2015-16-ban már ismét 26-36 terrorcselekményt regisztráltak, de ami súlyossá tette az eseményeket, hogy 95-161 halott és 159-470 sebesülttel is jártak ezek az események. Mindez annyiban éreztette a hatását, hogy a turisták, ha nem is kerültek el Franciaországot, de számuk növekedése jelentősen lelassult (0,08-0,9%), de növekedett, miközben a turizmusból származó bevételek 2015-ben már -19,2%-kal vissza is estek.

Franciaország vonatkozásában összesítve nem lehet egyértelműen állást foglalni, mivel a '90-es évek második felében csak valószínűsíthető, hogy a terrorcselekmények miatt csökkentek a turizmus bevételei, a 9/11 negatív hatása egyértelműen érzékelhető, míg az egy évtizede jelentkező kevesebb turista és bevétel csökkenés már nem egyértelműen fogható a terrorizmus számlájára, míg az elmúlt évek eseményei is csak részben vetették vissza az ottani turizmust.

3.4 Tunézia

Tunéziát a történelmi múltja, de még inkább a tengerpartja és kedvező árai teszik vonzóvá a turisták előtt, miközben az elmúlt években kimondottan a turisták ellen végrehajtott terrortámadásokkal kapcsolatos hírek fémjelezték¹³ a médiában.

Tunézia értékelése viszonylag egyszerű, köszönhető annak is, hogy relatíve „kevés” terrorcselekményt kellett elszenvednie az ott lévőknek. A kilencvenes évek közepén voltak terror események és a turisták száma vissza is esett a következő évben. Majd az ezredforduló táján, már több esemény történt, melyek súlyosabb kimenetelűek voltak, ezek a turisztikai adatokban már két évben okozott alacsonyabb értéket a turisták számában és a bevételek tekintetében egyaránt. 2007-8-ban ismét „csak” egy-két terror esemény történt, mely csak kisebb megingást jelentett a turizmusban. De aztán következett 2011 és az „arab tavasz”, mely, mint tudjuk Tunéziából indult, igaz akkor még csak néhány terrorcselekménnyel, majd a következő években fokozódott, mely a turizmust és az ebből befolyó bevételeket is jelentősen érintette.

A 2011-es események utáni 2012-ben csak egy terrorcselekményt követtek el, melynek nem is volt sem sebesültje, sem halottja. Így az emberek jogosan gondolhatták, hogy normalizálódott a helyzet ismét lehet utazni, ennek következtében 21,8%-kal nőtt is az érkező turisták száma és a bevételek is 15,9%-kal. Ez után az újra szaporodó terrorcselekmények először csak elbizonytalanították a turistákat, stagnálás 2013-14-ben. Majd 2015-ben a felismerés, hogy mégis csak instabil a helyzet és a terrorcselekményekben százas nagyságrendben

13 <http://24.hu/kulfold/2015/06/26/het-embert-megoltek-tuneziaban-a-turistaovezetben/>

sebesültek és haltak meg emberek, főleg turisták, már azt eredményezte, hogy a turisták jelentős része elpártolt ettől az országtól. Lényegét tekintve a hipotézis erre az országra teljes mértékben érvényesült.

3.5 Törökország

Törökország nem csak két földrészen helyezkedik el, de ebből adódóan eltérő kultúrákat, gazdasági és társadalmi berendezkedéseket és gondolkodásmódot képviselő térségeket köt össze és egyben el is választ. Ezáltal nem csak a kereskedők, hanem a kalandvágyók és egyre inkább a tengerpartja révén, a pihenni vágyók egyik kedvelt célpontja. Egyben a színes etnikai és kulturális sajátosságai konfliktusok forrása is, éppen ezért azon országok közé tartozik, melyben szinte rendszeresnek tekinthetők a terrorcselekmények. 1970-től 2016-ig terjedő időben egyedül 1973-ban nem regisztráltak az ország területén elkövetett terrorcselekményt.

Törökország vonatkozásában is meg kell említeni, hogy az 1994-es évben 299 terrorcselekményben 982-en haltak meg és további 452 ember sebesült meg. Ehhez képest az 1995 évi események adatai felét, negyedét teszik ki. Vélhetően ennek a terror aktivitás csökkenésének is köze lehet abban, hogy ezen időben (1995-98) intenzíven (évente 12-23%) emelkedett az országba érkező turisták száma és a turizmusból származó bevétel. 1998-as évben némileg megtörik a logika, mivel annak ellenére, hogy a terrorcselekmények száma és az áldozatok száma is csökkent, mégis csökkent a turisták száma és mérséklődött a turizmusból származó bevétel. 1999 viszont már ismét erősíti a hipotézist, mivel a Törökországban regisztrált terrorcselekmények ötszörösére növekedtek és ezzel együtt a turisták száma és a bevétel is mintegy negyedével visszaesett. Az ezredfordulón, illetve az azt követő két-három évben a terror egyre enyhébb mértékben volt jelen Törökországban, így a turizmus adatai szinte extrém módon növekedtek. Azért megjegyzendő, hogy ebben az időben Törökország, egyfajta értelemben „kedvezményezettje” lehetett annak a szituációnak, hogy a 9/11 kapcsán az arab és muszlim országoktól részben elpártoltak a turisták. Ez azt jelenti, hogy mint NATO tagállam vélhetően kvázi biztonságosnak volt tekinthető – legalábbis az említett körhöz képest – és a közel-keleti térségbe kívánczó turisták egy része inkább Törökországot választotta, mint az „ellenséges” arab államok valamelyikét.

2005-6-ban ismét több tucatra nőtt a terrorcselekmények száma Törökországban, mely azt eredményezte, hogy 2006-ban több mint egymillióval visszaesett az oda látogató turisták száma és természetesen a bevétel is csökkent (-7,8%). 2007-ben viszont már harmadával, illetve felére csökkentek a terrorcselekmények és az áldozatok száma, mely összefüggésbe hozható azzal, hogy közel ilyen arányban növekedett a turisták száma és a bevétel is. 2008 ismét fordulatot hozott, pontosabban ekkor közel harmadával nőtt a terrorcselekmények száma és duplájára nőtt a halottak és sérültek száma is, mely abban az évben nem, de a következő évben már éreztethette a hatását, mivel a turisták száma stagnált és a bevételek csökkentek. Igaz, hogy ez legalábbis részben a világgazdasági válsággal is összefüggött.

2010-12 között a terrorcselekmények és áldozatok számát illetően ismét egy emelkedő fázis következett, mely közben a turisták száma és a bevételek is nőttek. Ez formálisan ellentmondás, de a 9/11-es időszakhoz hasonlóan vélhetően annak volt köszönhető a turizmus erősödése ekkor Törökországban, mivel a turisták egy részének a potenciális célpontja a Közel-Kelet volt, de az arab-tavaszi okán a céljuk feladása helyett a némi módosítást választották, így legalábbis egy részük az arab országok helyett Törökországot választották utazási céljuknak. 2013-14-ben a 2012-es adatokhoz képest enyhébb évek következtek a törökországi terror vonatkozásában ez is elősegíthette, hogy növekedett mind a turisták száma, mind a bevételek nagyságrendje, bár megjegyzendő, hogy nem olyan ütemben nőtt, mint korábbi „tényleg békés” időszakokban. 2015-ben többszörösére növekedett mind a terrorcselekmények, (Kovács G. 2015.a, 2015.b) mind az áldozatok száma, melynek következtében a turisták száma és a bevételek is visszaestek.

Összességében Törökország esetében is alapvetően helytállóan tekinthető a hipotézis, mivel amikor a terror események fokozódtak, akkor, illetve a következő évben a turizmus visszaesett, de itt is – mint a többi vizsgált országban – a visszaesések csak időszakosan jelentkeztek, valamint új jelenségként tapasztalhattuk, hogy a

térségben megjelenő, illetve erősödő terror a kvázi biztonságosabb ország felé terelheti a turistáknak legalább egy részét.

4. Konklúzió

Mint láttuk a terrorcselekmények száma, illetve az annak következtében meghaltak és megsérültek száma, valamint a médiában való megjelenése jelentős mértékben képes befolyásolni a turisták, és a potenciális turisták döntését, hogy utazzanak-e és ha utaznak, azt mely országban, mely térségbe tegyék. Ezzel együtt ez elmúlt 5-6 évben globálisan és több országban is megfigyelhető, hogy a terrorcselekmények növekedése ellenére a turizmus extrém fejlődést mutat.

Következtetések:

- Terrorcselekmények általában negatívan befolyásolják a turizmust.
- A változás mértéke függ a média és a „véleményvezérek” hatásától.
- A hatás lokalizációja más (politikai, kulturális, gazdasági, tradicionális stb.) tényezőktől is jelentős mértékben függ. (Kovács G. 2016, 2017)
- Terrorcselekmények után biztonságosabbá váló környezetben ismét élénkülhet a turizmus, amennyiben ez a „világtrend”.
- Adott körülmények esetén a terrorfenyegetettség ellenére is növekedhet a turizmus mértéke.

5. Felhasznált irodalom

- Ambrusz József (2014): Rendvédelmi ismeretek. In: Budapest, NKE, 2014.
- Bakóczi Antal (2015): Megismerési akadályok a terrorizmus kutatásában. In: Belügyi Szemle, 2015/7–8. 88–105 p.
- Balla József (2016): A rendészeti célú személyazonosítás biometriája. Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016, XIII. évfolyam 3. szám, 4-19 p.
- Balla József (2017): Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére. In.: Tálás Péter (szerk.), Magyarország és a 2015-ös migrációs válság, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 83-100 p.
- Juhász Márta és Takács Ildikó (2006): Pszichológia. – Typotex Kiadó.
- A. H. Maslow (1943): Elmélet az emberi motivációról. - Psychological Review, 50. k. 370-396 p.
- Kovács Gábor (2015a): Az integrált határellenőrzési rendszer létrehozására irányuló törekvések Törökországban. HADTUDOMÁNY 2015/1-2, 162-170 p.
- Kovács Gábor (2015b): A Magyar Rendőrség szerepvállalása hazánk határbiztonságában és a schengeni külső határok ellenőrzésében. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) Migráció és rendészet. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 69-84 p.
- Kovács Gábor (2016): A migráció bűnügyi hatásai a magyar határrendészet kockázatelemzési rendszerére. In: Hautzinger Zoltán (szerk.). A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 141-150 p.

- Kovács Gábor (2017): A rendőrség vezetésirányítási rendszerének sajátosságai a migrációs válsághelyzet kezelése során. In: Tóth Péter (szerk.) Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 125-148 p.
- Michalkó Gábor (2007): A turizmuselmélet alapjai. - Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.
- Németh József (2012): „Mérdföldkövek” a terrorizmus elleni tevékenységben. In Z. Hautzinger, & J. Verhóczy (szerk.), Sodorvonalon: Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére (old.: 207-214). Budapest: MRTT.
- Németh József, - Tokodi Panna (2016): A terrorizmus hatása a turizmus biztonságára Egyiptom tengerparti turizmusa visszaesésének példáján keresztül. In: Szerk.: Németh Kornél I. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia. Nagykanizsa, Pannon Egyetem.
- Póczik Szilveszter (2005): A nemzetközi terrorizmus fontosabb összetevőiről. – In: Magyar Tudomány (Főszerk.: Csányi Vilmos) 2005/10. MTA, Budapest, 1269-1278 p.
- Resperger István (2005): A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem lehetséges stratégiái. Egyetemi jegyzet – ZMNE, Budapest.
- Ritecz György (2016): A terrorizmus és a migráció viszonya a számok alapján. – Acta Humana 2016/5. 103-123 p.
- Ritecz György - Sallai János (2016): A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0. – Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs.
- Tóth Péter – Szenté-Varga Mónika (2017): A 2017. augusztusi spanyolországi terrortámadásokról. – Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2017/8.
- Background Report - Overview: Terrorism in 2016.
- <https://www.start.umd.edu/gtd/>
- <http://www2.unwto.org/>
- <http://statinfo.ksh.hu>

Rendezvény biztosítások tervezésének új követelményei

Szabó Lajos¹ –Lasz György²

*Kuratóriumi elnök¹ – REMOK Alapítvány¹ -1037 Budapest Orbán B. út 37. ¹
tulajdonos-ügyvezető²- In-Kal Security ZRT²1146 Budapest, Thököly út 68. ²
e-mailcím: elnok@remok.hu, inkal@t-online.hu*

Absztrakt

A rendezvények biztonsági tervének elkészítése során, Magyarországon számtalan változattal találkozhatunk. Ez teljesen természetes, hiszen még a rendezvény, vagy a rendezvénybiztosítás fogalmát sem értelmezzük egyformán. A különféle rendezvények biztonságos lefolytatásával kapcsolatos igények folyamatosan változnak, a különféle módszertanok messze a normatív szabályozás előtt járnak. A megelőző védelem egyre növekvő igénye jelentkezik, mely nagyon precízen összehangolt tevékenységet kíván meg a rendezvény lebonyolításáért felelős hatóságok és magáncégek között. Teljesen eltérő e tekintetben hatóságok a rendezvényszervező és a magánbiztonsági szolgáltató szempontrendszer. Változások vannak a tömegkezelés módszertanában is. Célunk a jó gyakorlatok bemutatása és szeretnénk javaslatot tenni ezeknek a jó gyakorlatoknak a standardizálására is.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés (a rendezvény fogalma)

Majdnem azt lehet mondani, hogy ahány szerző, annyi féle rendezvény-fogalmat alkot. Ezt igazolandó bemutatunk néhány fogalom-változatot különféle szerzőktől (a jobb követhetőség kedvéért folyamatos számozással):

1. *„Szervezett közösség keretén belül rendezett (szórakoztató jellegű) összejövetel.”* (O. Nagy 1972.)
2. *„A rendezvény: adott helyen és időben megtartott összejövetel.”* (Rendezvényszervezés 2010)
3. *„A gyülekezési jog gyakorlása keretében békés összejövetelek, felvonulások és tüntetések (a továbbiakban együtt: rendezvény) tarthatók, amelyeken a résztvevők véleményüket szabadon kinyilváníthatják.”* (Gytv. 1989)
4. *„A rendezvény egy adott szempont szerint, valamely szervezet, egyesület, társadalmi szervezet vagy magánszemély által összehívott társasági esemény, közös összejövetel, ahol különböző emberek valamilyen célból találkoznak, alkalmi, állandó, vagy folyamatos jelleggel”* (Cedit 2000 Kft. 2002.)

Egy doktori értekezés (Harsányi D. 2012.) melynek témájához a rendezvény fogalom meghatározása csak érintőlegesen kapcsolódik három további az eddigiektől eltérő definíciót sorol fel, hogy azután egy negyedik (!) definíciót jelöljön meg elfogadhatónak:

5. *„Rendezvény: egy meghatározott térben, időszakban és témakörben, nem üzemszerű ismétlődéssel szervezett eseménysorozat, továbbá a folyamatos üzemelés keretében szervezett egyedi esemény, amelynek során emberek csoportja közös cselekvést hajt végre alkalmi, kitüntetett jelleggel.”* (Rendezvényszervezői kézikönyv 1996 6)
6. *„Rendezvény: alkalmi, széles körű gyűlés, időszakos összejövetel, előre szervezett formában.”* (Arany et al. 2002 21)
7. *A Magyarországi Rendezvényszervezők Szövetségének definíciója alapján pedig a*

„rendezvényszervezés: előre meghatározott célból (társadalmi, tudományos, szakmai, kulturális, sport, egyéb) adott helyen és időben tartott összejövetellel kapcsolatos teljes körű előkészítő, szervező, összehangoló munka, mely magában foglalja az esemény megvalósításával kapcsolatos infrastruktúra (helyszín, technika, tolmácsolás, kiszolgáló egységek, stb.) biztosítását, valamint a résztvevőről való gondoskodást (szállás, étkezés, kísérő programok).”

8. *„Ezen definíciók alapján a következő meghatározást tartom a legcélszerűbbnek: „a rendezvény szervezett, meghatározott céllal, helyen és időben tartott alkalmi közösségi összejövetel” (Fazekas, Harsányi 2011.)”*

Akad olyan szerző is, aki ezt tapasztalva inkább csak megpróbálja valahogy körülírni:

9. *„A rendezvény szó, szintetizáló fogalom, magában foglalja mindazokat a nagyobb tevékenységi formákat, amelyek megszervezésére professzionális szervezőre van szükség.”(Dr. Káposzta J. 2011.)*

Megállapíthatjuk, hogy a definíciók nem koherensek - esetenként nem definitívek – hiszen más-más elemeket tartalmaznak. Figyelemmel a fenti fogalom-változatok közül a 8. sorszámon található, mely letisztult, a legfontosabb elemeket tartalmazza, nézetünk szerint a rendezvényhez az alábbi felsorolásban található fogalmi elemek kapcsolódnak:

- a) **Emberek** (Szervezők, lebonyolítók, résztvevők, nézők, közreműködők).
- b) **Helyszín/ek/** (Ahol a rendezvény, vagy egyes mozzanatai megvalósulnak).
- c) **Időszak/ok/** (A rendezvény kezdő és záró időpontja, benne annak egyes mozzanatainak kezdő és záró időpontjával).

Figyelemmel a fenti megállapításunkra, egy tizedik, az eddigiektől eltérő definíciót veszünk alapul, mely egy egyetemi kurzushoz készített jegyzetben (Szabó L. 2015.) szerepel.

„Olyan társadalmi összejövetel, ahol a szervező által meghatározott helyeken, időszakban az összejövetel céljától függően résztvevők, nézők, illetve közreműködők jelennek meg és tevékenykednek.”

A rendezvény-fogalom elemei:

Társadalmi összejövetel: A rendezvény kifejezetten olyan emberi tevékenység, melynek célja, hogy az ott megjelenő személyek valamilyen közös érdeklődési kör, vagy elhatározás céljából összegyűljenek, és ott valamilyen tevékenységet végezzenek.

Szervező: A szervező akár természetes személy, jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet lehet, aki a nevétől eltérően nem csak a szervezés, hanem a lebonyolítás feladatait is el kell végezze, viseli az ezekkel kapcsolatos felelősséget.

Helyek: A rendezvények egy (koncert), vagy több helyszínesek (Olimpia) is lehetnek, illetve vannak olyan rendezvények, melynek tervezett helyszínén a résztvevők végig mozgásban vannak (felvonulás), ezen kívül a rendezvény helyszíne is több területre osztható (pl. nézőtér, színpad, öltöző, VIP helyiség).

Időszakok: A rendezvény lehet egy mozzanatú (mozifilm), vagy több mozzanatból álló (színházi előadás, pártkongresszus stb.), illetve egy időszak alatt folyamatos (Sziget-fesztivál).

Összejövetel célja: A rendezvények minden esetben valamilyen, a szervező, vagy a résztvevők által meghatározott célból jönnek létre, pl. tudományos, sport, kulturális, politikai, egyházi stb. Ez a cél, ami meghatározza a rendezvényen megjelenő személyek minden fontos jellemzőjét, a korösszetételtől a várható magatartásig.

Résztevő: A részttevő a rendezvény olyan közreműködője, aki rendezvény céljának megvalósítása érdekében aktív közreműködő tevékenységet fejt ki. Alapesetben a lebonyolítók, a szervező, a műszaki és biztonsági vezető, de egy tüntetés során minden a rendezvény megvalósulását aktívan segítő személy is ide tartozik!

Néző: A részttevőtől eltérően olyan személy, aki a rendezvény céljának megvalósításában közvetlenül nem vesz részt, de arra közvetett hatással bírhat.

Közreműködő: Olyan személy, aki a rendezvény céljainak megvalósulásához saját munkájával járul hozzá, részfeladatokat teljesít.

Ezt követően rátérhetünk a rendezvények biztosításával kapcsolatos fejtegetésünkre.

2. Anyag és módszer, (a rendezvények biztonsága)

A rendezvények biztonságát minden részttevő a saját szempontjai szerint értékeli, elemzi, figyelemmel a rá vonatkozó normatív és szakmai szabályozásokra, szabványokra, ajánlásokra, bevált - „best practice” – eljárásokra, módszerekre, gyakorlatokra.

Mivel feladataik részben elkülönülnek, más és más szempontokat tartanak fontosnak, és esetenként ez a közös munka hátrányára is válhat, ha nem sikerül megteremteni az összhangot.

A rendezvény lebonyolítói - vagyis azok, akik felelősek a rendezvény terv szerinti, zavartalan és teljes megvalósításáért – még ha nem is kerülnek ily módon nevesítésre, a rendezvény (felelős) szervezője, a rendezvény műszaki vezetője és a rendezvény biztonsági vezetője.

E három pozíció nem minden esetben kerül nevesítésre, de funkcionálisan jelen vannak, még ha csak a szerződések tartalmazzák feladataikat. Az, hogy e három pozíció betöltője milyen felelősséggel tartozik a rendezvény tekintetében, az alábbiakban kerül vázlatosan felsorolásra, úgy, hogy az egyes alpontok tartalmát külön nem soroljuk fel.

A rendezvény szervezője:

- a) A rendezvény lebonyolítási tervének elkészítése.
- b) A szükséges engedélyek beszerzése.
- c) Az előzetes kockázatelemzés elvégzése.
- d) A szükséges feladatokra saját szervezetében, vagy kiszervezett módon munkacsoportok kialakítása, megfelelő létszámú alkalmazott biztosítása, feladatok, felelőségek tisztázása.
- e) Kockázati tényezők biztosítással vagy más módon történő fedezése.
- f) Szerződések megkötése, ezekben a kockázatok egy részének kiszervezése felelősségbiztosítások megkötésével, egyes tevékenységért való felelősség áthárításával.
- g) Szabályzatok, szabályzók elkészítése, vagy elkészíttetése.
- h) Irányítási, felügyeleti rendszer, valamint.
- i) Dokumentációs és adatkezelési rendszer létrehozása.
- j) A vendégekkel, nézőkkel, meghívottakkal, stb. történő kommunikáció, tájékoztatás megteremtéséért felelős.

A rendezvény műszaki vezetője;

- a) Közművek.
- b) Utak.
- c) Kommunális helyiségek.
- d) Felépítmények.
- e) Hangosítás.
- f) Hírösszeköttetés.
- g) stb.

Jogszabályban, szabványban előírt megfelelőségének, rendelkezésre állásának, használhatóságának zavarmentes működésének, meghibásodások elhárításának – az ehhez szükséges kiképzett és felszerelt személyzettel – biztosításáért felelős.

A rendezvény biztonsági vezetője;

- a) Munkavédelem,
- b) Tűzvédelem,
- c) Vagyonvédelem,
- d) Személyvédelem,
- e) Forgalombiztonság,
- f) Tömegkezelés,
- g) Terror elleni védelem,
- h) Bűnmegelőzés,
- i) Rendfenntartás feladataiért,

az ehhez szükséges, kiképzett és felszerelt személyzet biztosításáért, a feladatok végrehajtásában együttműködő hatóságok, szervezetekkel való együttműködésért, a folyamatos felügyelet, irányítás, dokumentálás biztosításáért felelős.

Természetesen a felelőségek a „szokásjog” a „best practice” alapján terhelődnek az egyes lebonyolítókra, ami esetenként nem olyan letisztult, mint azt a felsorolásban láthatjuk.

A felelőségek sok esetben megoszlanak, hiszen például munkavédelmi, tűzvédelmi mulasztások esetén az egyes vezetők felelnek a saját beosztottaik tevékenységéért, a hostessek, „tömegirányító” feladatokkal ellátott személyzet együttműködik a biztonsági őrsgel, esetenként már nem csak a szervező alárendeltségében tevékenykedik, és még lehetne sorolni!

A különféle hatóságokat nem tekintjük a lebonyolítói tevékenységet ellátók közé, hiszen egyrészt alapvetően engedélyezési, felügyeleti, ellenőrzési feladatokkal jelennek meg a rendezvények területén. Ez alól kivétel a szerződés alapján végzett rendőri, egészségügyi, vagy tűz- és katasztrófavédelmi feladatokra alkalmazott személyzet. Ez utóbbiak „kettős jogállásúak”, hiszen egyrészt szerződés alapján szolgálatnak, másrészt tevékenységük a rájuk vonatkozó szabályok szerinti és nem a rendezvény lebonyolítói által meghatározott.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a hatósági felügyeleti feladatot ellátók szempontjai alapvetően a vonatkozó normatív szabályozás betartatása, felelősségi rendszer átláthatóságának biztosítása a közvetlen végrehajtó tevékenység csak ellenőrzés, és ha szükséges, beavatkozás céljából történik.

Ezzel szemben a lebonyolítók szempontjai alapvetően a rendezvény zavartalanságának biztosítása, mint szolgáltatás szempontjából közelíthetők meg. Ahogy Kelly James írja: „Azonban a biztonsági intézkedéseknek

az ilyen rendezvényeken határozottnak és komolynak, de nem túlságosan beavatkozónak kell lenniük, hogy biztosítsák a rendezvény résztvevőinek és a személyzet védelmét, anélkül, hogy tönkretennék a nézők élményét. A BSIA területei mindegyikének - mint a tömeg menedzsment (Crowd Management), a Rendőrségi és Közszolgálatok (Police and Public Services), a Biztonsági Őrködés (Security Guarding), Belépési Ellenőrzés (Access Control), Személyvédelem (Close Protection) és a CCTV (Closed-circuit Television)- széleskörű tapasztalata van a biztonsági feladatok valamennyi típusú rendezvényen való véghezvitelének.”(Kelly, 2012)

A feladat komplexitását jól érzékelteti az alábbi fogalom-meghatározás (Bökönyi 2007);

„A rendezvények biztonsága azon feltételek és emberi tevékenységek összessége, amelyek biztosítják, hogy a rendezvényeken igénybe vett épületek, helyiségek, technikai eszközök, a résztvevő személyek, rendezvények helyszínére bevitt dolgai ne kerüljenek veszélybe, vagy ne szenvedjenek károsodást.”

Dr. Bökönyi István meghatározását figyelembe véve a rendezvény biztonságáért felelős szervezetnek illetve a lebonyolítóknak általában, olyan komplex szemléletet kell alkalmaznia, mely lehetőséget ad:

- a) a jogszabályi rendelkezések előírásai aggályos betartására,*
- b) a különféle hatóságokkal szervezetekkel való maximális együttműködésre,*
- c) a rendezvény szervezője által elvárt biztonsági szint megteremtésére,*
- d) a rendezvényen megjelenő vendégek,*
- e) a rendezvény lebonyolításában közreműködők,*
- f) a rendezvényen fellépők tevékenységének*

minimális zavarásával történő lebonyolítására.

A kockázatelemzés során nagyon sok szempont merülhet fel, esetenként nehéz eldönteni azok rangsorolását. Ráadásul egyes esetekben a kockázatokat hordozó tényezők egymást fokozzák, míg más esetekben a tényezők egymásra hatása akár kockázatcsökkentőként is hathat. Két nagyon egyszerű példával szeretném ezt a kijelentésemet elmagyarázni.

Egy csapatsportág meccsére érkező szurkolók hangulata már a kezdetektől felfokozott, befolyásolhatják az előző összecsapások a két csapat között, a bajnokságban a csapatok állása, a különféle szurkolói csoportok egymáshoz való viszonya, és ezt csak fokozza a meccs minden történése, hol eufóriát, hol dühöt váltva ki, mely végletes érzelmek a meccs után sokáig nem csillapodnak. (egymást fokozó kockázatok)

Egy koncert közönsége, vagy egy színdarab, látványosság megtekintésére összegyűlt közösség hasonlóképpen, de általában nem annyira izgatott, mint a versenysport szurkolói, ezt a hangulatot befolyásolhatja az előadás, melyet általában egy katartikus élmény zár le, és egy megbékélt, boldog, kielégült közönség távozik, ha minden jól sikerül. (egymást kioltó kockázatok). A sokféle megközelítés eredményezheti azt, hogy a rendezvényekkel kapcsolatos szempont-rendszerek annyiféleképp, hogy lassan már a kezelhetőség akadályává válhatnak.

2.1 A rendezvények csoportosítása

A rendezvények meglehetősen sok szempont szerint csoportosíthatóak, mint ahogy azt a szakirodalomban olvashatjuk. A csoportosítás szempontrendszeré általában a kockázatértékelés-elemzés alapja, ami nem teszi lehetővé a komplex megközelítést.

Lehet a megközelítés a:

2.1.1 Helyszínek száma szerinti csoportosítás:

- Egy helyszínes rendezvény.
- Több helyszínes rendezvény.

Mindkét esetben fontos a megközelítési és távozási útvonal biztosítása, de a több helyszínes esetén az időszakos, vagy folyamatos forgalom és tömegkezelés jön szóba, amiben közreműködhet a rendőrség, közterület-felügyelet, polgárőrség, önkéntesek, szerződöttett hostessek, tolmácsok, közlekedési vállalatok, vállalkozások, de biztosítani kell a hatékony tájékoztatást – táblák, jelzések - is!

2.1.2 Helyszínek jellege szerinti csoportosítás

- Szabadtéri rendezvény.
- Zárt térben tartott rendezvény.
- Részben zárt térben tartott rendezvény.
- Vegyes (egyidejűleg nyílt és zárt térben tartott) rendezvény.

A zárt és nyílt tér eltérő szabályozást követ, de például nyílt téren a sátor zárt térnek tekintendő a katasztrófavédelem gyakorlata szerint. Nem mindegy az sem, hogy közterület, vagy közforgalom számára megnyitott magánterület, vagy magánterület, ahol a rendezvény zajlik! De ha ezt a megközelítést kombináljuk az előzővel, máris bonyolódik a helyzet!

2.1.3 Résztevők létszáma szerinti csoportosítás

- 3-10 fő (pl. zártkörű megbeszélés).
- 10-100 fő (pl. családi esemény, kisvállalati rendezvény, konferencia).
- 100-1000 fő (színi-, mozi-, tudományos előadás, stb.).
- 1000-50.000 fő (pl. sport, kulturális, nagyobb egyházi rendezvény stb.).
- 50-100.000 fő (pl. nagyobb sportrendezvények, koncertek, egyházi rendezvények).
- 100.000-500.000 fő (pl. nagyobb sportesemények, kiállítások, fesztiválok).
- 500.000-tól (pl. világ- vagy kontinensbajnokságok, nemzeti ünnepek).

Ez egy újabb megközelítés, mely önállóan is értelmezhető pl. zenés-táncos rendezvények esetén (Zenés, táncos rendezvények korm. rendelet), ahol a létszám kiemelten fontos bizonyos határérték elérése esetén. Ha azonban tartjuk magunkat a komplexitáshoz, nem ragadhatunk le egyetlen szempontonál, miként a hivatkozott jogszabály sem teszi!

2.1.4 Rendezvény célja szerinti csoportosítás

- Kulturális (szórakoztató).
- Sport.
- Egyházi.
- Tudományos.
- Oktatási.
- Üzleti (alkategória: reklám, ügyfélszerző, csapatépítő, stb.).
- Politikai (alkategória: felvonulás, nagygyűlés, kongresszus, értekezlet, stb.).
- Magánjellegű (alkategória: temetés, esküvő, keresztelő, születésnap stb.).
- Egyéb, a fenti kategóriákba nem sorolt rendezvények.

Mint azt már a fejezet bevezetőjében jeleztük, alapvetően különbözik a résztvevők, nézők várható magatartása, a céltól függően. Egyházi rendezvény esetén a zavargásba történő átmenet majdnem teljes bizonyossággal kizárható, míg egy politikai, vagy sportrendezvény esetén sok esetben akár a valószínűsíthetőnek is tekinthető!

2.1.5 A résztvevők várható életkora szerinti csoportosítás:

- Gyermekrendezvény (2-6 évesek + szülők, nagyszülők).
- Ifjúsági rendezvény (6-14 évesek szülőkkel, vagy nélkülük).

- Tini rendezvény (14-18 évesek).
- Fiatal felnőtteknek szóló rendezvények (16-30 évesek).
- Középkorúaknak szóló rendezvények (30-60 évesek).
- Nyugdíjasoknak szóló rendezvények (50- évesek).
- Családi rendezvény (0-tól 120 évig).

Bizonyos életkor alatt és felett szükségessé válhat a helyszín teljes körű akadálymentesítése, speciális higiéniai és táplálkozási feltételek rendelkezésre állásának biztosítása, sőt akár orvosi felügyelet vagy készenlét biztosítása is, túl a vonatkozó normatív előírásokon.

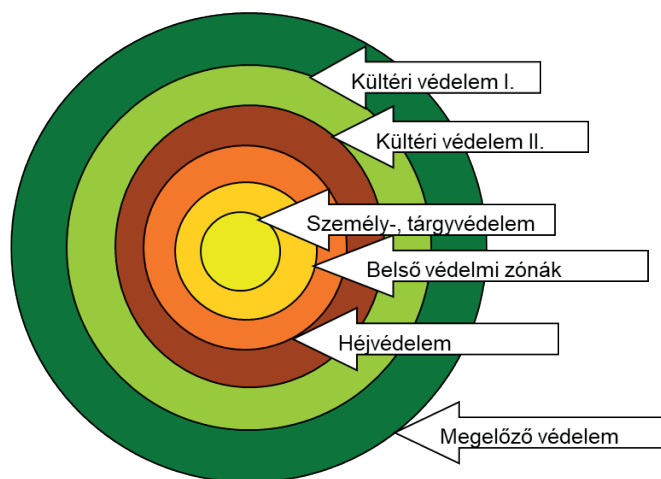
Mi lehet a rendezvénybiztosítás komplex megközelítésének elsődleges szempontja?

3. Eredmények és értékelésük (A helyszín, mint objektum)

Az objektumvédelmi megközelítés! Első pillantásra megdöbbenőnek hat, hiszen azért van külön elnevezése ennek a speciális tevékenységnek, hogy megkülönböztessük minden egyéb biztonsággal kapcsolatos teendőtől. Ha az objektum (magyarul: tárgy) kifejezést nem katonai, rendvédelmi, magánbiztonsági értelemben definiáljuk, hanem egyszerűen a magyar megfelelőjét használjuk a latin kifejezésnek, máris egyszerű a magyarázat.

A rendezvényen a biztosítás tárgya maga a rendezvény helyszíne, az ott található vagyontárgyak és személyek és a személyek tevékenysége, melynek zavartalanságát kell biztosítani. Teljesen megegyezik az objektumvédelmi sémával, ha azt egy labdarúgó pályára vetítjük ki, vagy akár egy koncert helyszínére.

- **Van megelőző védelem** – forgalomszervezés,
- **Kültéri védelem I.** – járőrök és beléptető kapuk,
- **Kültéri védelem II.** – pl. a kerítéstől a nézőtérig terjedő szakasz
- **Héjvédelem** – pl. a nézőtér bekerített része – és a
- **Különböző zónákra bontott belső szektorok** – VIP páholy, öltözők, energiaellátó-rendszer elosztói, raktárak, stb.

1. ábra Az objektum védelmi zónái (Szabó L. 2015.)

Ez a séma többszörözve jelenhet meg egy nagyobb, több helyszínes rendezvény területén, ahol az egyes rendezvény mozzanatok, elemek lezajlanak. Kifejezetten az elrendezés miatt kialakulhat egy zónán belüli újabb zóna, mint például a belépéstől a nézőtérig terjedő területen belül található különféle üzletek hoznak létre, melyek biztonságáról szintén gondoskodni kell.

3.1 A helyszín jellemzői:

- A környezete.
- A megközelíthetősége.
- A beléptetés lehetőségei.
- A belső elrendezése.
- Alapfunkciója.
- Módosíthatósága.
- A külső és belső közlekedés lehetőségei.

Határozzák meg a:

- Zónák kialakítását.
- A beléptetés módszertanát.
- A szolgálati csoportosítást.
- A biztonságtechnikai megoldásokat.
- A kiürítés-menekítés protokolljait.

4. Következtetések, javaslatok (Rendezvénybiztosítások tervezésének új követelményei)

Az eddigiekben igyekeztünk definiálni és értelmezni a rendezvény fogalmát, a rendezvény biztonságával kapcsolatos alapvető jellemzőket, módszertanokat átadni azokat a sok évtized alatt felgyűlt tapasztalatokat, melyeket mindketten megtapasztaltunk szakmai tevékenységünk során – állami védett vezetők /pápa, király, állam és kormányfők rendezvény helyszíneinek, sport, kulturális, politikai, egyházi helyi és nemzetközi rendezvények biztosítása – hogy javaslatot tegyünk egy egységes szempontrendszer kidolgozására.

Jelenleg a magánbiztonsági szektor nem rendelkezik olyan általános megoldás-készlettel, mely akár szakági „ajánlás” – ld. MABISZ ajánlások – akár szabvány alapjául szolgálhat.

A normatív szabályozás Magyarországon mindössze arra szorítkozik, hogy egyes, megkülönböztetett rendezvény-típusok, vagy az azokon résztvevők személyére tekintettel kógens előírásokat tartalmaz. Minden egyéb esetben teljesen szabad kezét kap a szervező, hogy mit és hogyan csinál, milyen módon, milyen szervezettel, milyen felkészültségű őrökkel, milyen szempontrendszer alapján tevékenykedik!

Ilyen például az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról szóló 54/2014. (XII. 5.) BM rendelet, – továbbiakban OTSZ- ahol szinte kizárólag a létszámot és a rendezvény helyszínéül szolgáló terület nagyságát veszik figyelembe és szinte kizárólag a menekítés, kiürítés tekintetében. Igaz, e tekintetben pontos, követhető szempontrendszert, és megmagyarázott fogalmakat alkalmaz, ahol esetenként az életkor is felmerül, mint kockázati szempont 209.§ (2) „menekülésben korlátozott személy”.

Hasonlóképpen sajátos szempontból rendelkezik a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről szóló 23/2011. (III.8.) Korm. rendelet. A norma rendelkezései egyébként minden más rendezvény esetén is alkalmazhatóak lennének ugyan, és jó támpontot adnak, de mivel kizárólag egy speciális rendezvénytípusra vonatkoznak, nyilvánvaló, hogy az „ami nem kötelező az nem szükséges” elv alapján, költségtakarékossági okokból másutt nem veszik alapul.

A rendőrség a vonatkozó törvényi szabályozás alapján, az előzőekben ismertetett szempontok helyett egészen más rendszert követ, a Csapatszolgálati (11/1998. (IV. 23.) ORFK utasítás) és Járőr és Őrszolgálati (13/2017. (III. 24.) ORFK utasítás) szabályzatában, melyek közül a Csapatszolgálati Szabályzat Biztosítósolgálat

címszó alatt, a Rendezvények biztosítása alcím – a Csapatszolgálati Szabályzat 247-252§-ai – olyan szolgálati csoportosításokat sorolnak fel, melyeket a magánbiztonsági szolgálatok a rendezvénybiztosítási tevékenységük során általában szintén alkalmaznak. Érdemes megjegyezni, hogy a több helyszínes rendezvények esetén az előzőekben meghivatkozott Csapatszolgálati Szabályzat, Utazás- és Szállítmánybiztosítás címszó alatt található megoldásai – útvonalak zárása, behajtás korlátozása, forgalomirányítás stb. - szintén bevett gyakorlatként nevezhetőek meg a magánbiztonság működésében.

Az egyébként nagyon akkurátus szabályokat, és szabványokat használó MABISZ – Magyar Biztosítók Szövetsége - a rendezvények vonatkozásában semmilyen részletes, vagy felületes leírást sem alkalmaz!

Mennyivel könnyebb lenne, ha készülné egy olyan szakmai ajánlás, mely figyelembe veszi a különféle normatív és nem normatív szabályok minden szempontját, és egy egységes, könnyen kezelhető megoldás-készletet adna. Erre szeretnénk javaslatot tenni!

4.1 A rendezvénybiztosítás tervezésének szempontrendszere

4.1.1 A tervezés alapvető szempontjai (kockázat értékelés és kezelés szempontú)

- a rendezvény jellegéből,
- a vendégek és résztvevők várható létszámából,
- életkorából,
- magatartásából,
- a helyszínből,
- időpontból,
- időtartamából adódó sajátosságok,
- a rendezvény lebonyolításában résztvevő személyzet létszáma és feladatai,
- a V.I.P. résztvevőkkel kapcsolatos igények,
- a bevont szolgáltatókkal kapcsolatos elvárások.

4.1.2 A legfontosabb tervezendő feladatok (végrehajtási terv-vázlat)

- A rendezvénybiztosítás kezdete és vége (eltér a rendezvényétől).
- Létszámok, szolgálati csoportok napszakonként.
- Felszerelés, ruházat, szolgálati helyek munkaköri leírásai.
- A rendezvény külső zónái.
- A résztvevők bejuttatása.
- A beléptetés.
- A rendezvény belső zónái.
- A rendezvény mozzanatai.
- A rendezvény befejezése.
- A mozgáskorlátozottak.
- A folyamatos tájékoztatás.
- A rendezvény lebonyolítás.
- Vészhelyzeti terv.
- A biztonsági személyzet irányítása.
- Az egészségügyi biztonság.

- Az illetékes hatóságokkal és más segítőkkel való együttműködés.
- A maradék kockázat.
- Az irányítási, kommunikációs és dokumentációs rendszer.

4.2 A javasolt kategória-rendszer a rendezvények besorolására

4.2.1 Kiemelt Kategória

Tényezők: Több helyszínes, és/vagy szabadtéri, és/vagy zenés-táncos, Egy vagy több mozzanatos, nézőszám több mint 1000, menekülésben korlátozott személyek jelenléte, VIP személyek jelenléte, esetleges rendezvaró magatartás kockázata.

Feladatok; határbeléptetés, vámkezelés, útvonal, szálláshely biztosítás, személyi asszisztens, forgalomszervezés, külső zónákban forgalomirányítás, mindenoldalú együttműködés.

Az együttműködésbe bevontak: terrorelhárítás, rendőrség, katasztrófavédelem, NAV, önkormányzat, közterület-felügyelet, munkaügyi felügyelőség, környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség, ÁNTSZ, mentőszolgálat, közlekedési cégek, meteorológiai Szolgálat, polgárőrség, önkéntes civil segítők. (a további kategóriákban csökkenthető a számuk)

4.2.2 I. Kategória: Egy helyszínes, +Kiemelt további tényezők.

4.2.3 II. Kategória: Egy helyszínes, egy mozzanatos + kiemelt további tényezők.

4.2.4 III. Kategória: Egy vagy több helyszínes, vagy mozzanatos, de nincs VIP.

4.2.5 IV. Kategória: Egy helyszínes, egy mozzanatos 1000 fő alatt.

4.2.6 V. kategória: Minden egyéb.

Ha van egy egységes szempontrendszer, - melynek tényezői szabadon tovább bővíthetőek szakmai egyeztetések során – akkor elkészíthető egy táblázat, melyben a tényezők azonosításával azonnal látható mely kategóriába tartozik az adott rendezvény. A táblázatban az összes normatív előírás külön szerepelne, hogy a kötelezően előírt szempontok az „ajánlott” szempontokkal együtt kerüljenek értékelésre.

A kategóriába besorolás után minden résztvevő egységesen értelmezhetné feladatait, készíthetné terveit, létszámát, technikai eszközeit, szolgálati csoportosításait.

A rendezvény szervezője tisztában lenne az elvárásokkal, tervezhetné feladatait, költségeit.

A rendezvény műszaki vezetője minden vonatkozó előírást könnyebben tarthatna be.

A rendezvény biztonsági vezetője a zónák kialakítása, szolgálati csoportjai kialakítása, a vezetés- irányítás-felügyelet körében alapos és részletes feladatokat határozna meg a tervezés során.

A rendezvényeken résztvevők, nézők alaposabb, pontosabb tájékoztatást kapnának, növekedne biztonságérzetük, hatékonyabb lenne az együttműködés a rendezvény biztonsági személyzetével.

5. Irodalomjegyzék

- 1. Dr. Bökönyi István, Előadás 2007. április 12-én, a Magyar Rendezvényszervező Szövetségek Társasága (KUPOLA) által szervezett konferencián. A kézirat az In-Kal Security archívumában elérhető.
- 2. Cedit 2000. Kft.: Új vagyonvédelmi Nagykönyv. 2002 ISBN 963 8180 390.

- 3. Csapatszolgálati szabályzat, az 11/1998. (IV. 23.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrségének Csapatszolgálati Szabályzata kiadásáról.
- 4. Gytv. az 1989. évi III. törvény a gyülekezési jogról.
- 5. Harsányi Dávid: Az eseménymarketing működési mechanizmusa és szerepe a vállalati marketing-kommunikációs tevékenységben. Doktori (PhD) értekezés, Gödöllő 2012.
- 6. Járőr és Őrszolgálati szabályzat 13/2017. (III. 24.) ORFK utasítás a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról.
- 7. Dr. Káposzta József: Rendezvényszervezés módszertana Tantárgyi segédlet a Turizmus vendéglátás BA szakos hallgatók számára. Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gödöllő, 2011.
- 8. KELLY, JAMES, a Brit Biztonsági Ipari Szövetség (British Security Industry Association-BSIA) vezetője, a nagy létszámú rendezvények biztonsági stratégiájának kihívásairól és szervezőiről szóló jelentése. <http://www.counterterrorbusiness.com/node/12702> (2018. 01. 02.).
- 9. O. Nagy Gábor, Juhász József, Szőke István, Kovalovszky Miklós, Magyar értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó Budapest.
- 10. OTSZ, az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról szóló 54/2014. (XII. 5.) BM rendelet.
- 11. Rendezvényszervezés Jegyzet. TÁMOP-4.1.1.A-10/1/KONV-2010-0013 számú „Versenyképes Nyíregyházi Főiskola” c. projekt.
- 12. Szabó Lajos: A biztonságsszervezés alapjai.
- ÓE -BGK 3067 Budapest, 2015. elektronikus jegyzet.
- 13. Zenés-táncos rendezvények, a 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről.

Turista vagy áldozat. Profit kontra biztonság.

Szabó László András

*kriminológus. - Nemzeti Közszerződési Egyetem-PhD hallgató - Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
Budapest 1083, Ludovika tér 2.,
e-mailcím: szabo.laszlo.andras@uni-nke.hu*

Absztrakt

Előadásomban és tanulmányomban azt a problematikát járom körbe, mellyel a magánbiztonság turisztikai iparágában mint a szállodák, a szórakozóhelyek az uszodák és a kiránduló helyek biztosításában és működtetésében dolgozó szakemberek nap mint nap szembesülnek. Ez a biztonság megteremtése, szavatolása, de a szórakozás és szabadidő minél kisebb gátolása, szabályozása. A nagy nyári fesztiválok szintén komoly kihívás elé állítják a szakembereket. A két legnagyobb probléma forrás, amivel szembesülnek egyrészt a látogatók vagyis maguk a turisták és az üzemeltetők vagyis a megrendelők. Másrészt megfelelniük a törvényeknek és azok betartatására hivatott állami szervezetek és hatóságok általi elvárásoknak. Hiszen nem mindegy, hogy egy a külföldiek számára vonzó turista paradicsom Magyarország vagy egy rossz emlékeket okozó a látogatókat elijesztő hely.

1. Bevezetés és fogalmi áttekintés

Előadásomban és tanulmányomban azt a problematikát járom körbe, mellyel a magánbiztonság turisztikai iparágában mint a szállodák, a szórakozóhelyek az uszodák és a kiránduló helyek biztosításában és működtetésében dolgozó szakemberek nap mint nap szembesülnek. Ez a biztonság megteremtése, szavatolása, de a szórakozás és szabadidő minél kisebb gátolása, szabályozása. A nagy nyári fesztiválok szintén komoly kihívás elé állítják a szakembereket. A két legnagyobb probléma forrás, amivel szembesülnek egyrészt a látogatók vagyis maguk a turisták és az üzemeltetők vagyis a megrendelők. Másrészt megfelelniük a törvényeknek és azok betartatására hivatott állami szervezetek és hatóságok általi elvárásoknak. Hiszen nem mindegy, hogy egy a külföldiek számára vonzó turista paradicsom Magyarország vagy egy rossz emlékeket okozó a látogatókat elijesztő hely.

Azt kijelenthetjük, hogy Európa biztonsági helyzete az elmúlt évek terrortámadásai hatására átalakult. Ennek nagyon komoly következménye van egy olyan szenzitív iparágra mint a turizmus. A pihenni vágyók új célirányokat keresnek, hiszen az utazás általában nem egyedül hanem párban családdal történik. Így az ő biztonságuk a család védelme megköveteli a megfelelő nyaraló, pihenőhely kiválasztását. Ennek az új iránynak egyik, már most az tanulmány későbbi részében szereplő statisztikai adatok egyértelműen Magyarországot jelölik meg, többek között. Véleményem szerint ennek a folyamatnak a növekedését már csak mi ronthatjuk el. A következőkben három lépcsőben vázolom fel a lehetséges negatív hatásokat ezekből kettőt vizsgállok, mivel a tanulmány a II Turizmus és Biztonság konferencián elhangzott előadásomra épül, és a konferencián az eladók által a biztonság és megelőzés témaköre jól körbe lett járva. Tehát a három lépcső. 1. Ha már, abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy megnövekedett a turizmus ne tekintsük a turistákat „malacperselynek” melyet addig lehet rázni míg pénz van benne. Ne mi tegyük őket áldozattá. Ezzel a csalásra, a túlrazásra gondolok. Vagyis a visszatérő turizmusra kell alapozni. 2. Mindent tegyünk meg a biztonságért, a lehetséges ártalmak, sérelmek megelőzése érdekében. 3. Ha megtörtént a sérelem, legyen az a turista által okozott vagy átélt kisebb baleset vagy sérelmére elkövetett bűncselekmény, a katasztrófahelyzetet és a terrortámadást is ide kell venni. Mindent el kell követni a sérelem csökkentésére, az áldozati kárenyhítésre. Az első és a harmadik pont, abban kapcsolódik össze, hogy ha nem költünk a biztonságra akkor a végén amennyiben történik valami sokkal többre fog kerülni. Ez csak az anyagi része. De a turizmus iparágának és a hozzákapcsolódó biztonsági

vállalkozásoknak a felépített jó hírneve egy pillanat alatt összeomolhat, és ezzel végső soron a külföldi turisták egész országunk rossz hírnevét vihetik haza magukkal. Hiába a sok megfelelő reklám az egymásnak ajánlgatás még mindig nagyon sokat jelent hiszen a bizalom egyik forrása. Főképp ha történik valami és azzal az érzéssel távozik a nyaraló, pihenő hogy az érdekében mindent megtettek és nem traumatizálódott jobban mint maga a cselekmény következtében. A tanulmány újszerűsége kettős egyrészt az áldozatokra és post facto helyezi a hangsúlyt , másrészt tartalmaz egy lehetséges modellt a bekövetkezett áldozati helyzet kezelésére a sérelmek enyhítésére..

Sérelem mindig keletkezik a nyaralás alatt. Felvetődik a kérdés. Ki okozta? Miért történt? Mit tehetünk? Hogyan lehet enyhíteni? De a kérdéseknél fontosabb az a válasz amit a biztonsági szolgálat ad. Megfelelő szakértelemmel felvértetve. Ennek a modellnek, vagy szakszóval protokollnak a kidolgozásához teszek javaslatokat a tanulmányban. Egy lehetséges modellt mutatok be , mely a több mint húsz éves magánbiztonsági tapasztalatom és a kriminológiai látásmódom közös terméke. Termék, mert egy iparágat segít ,de tudományos alapokon nyugszik. Először a fogalmakat tisztázom.

A WTO szerint a turizmus fogalma: „Turizmus alatt egyrészt az emberek valamennyi állandó életvitelükön és munkarendjükön (lakás és munkahely) kívüli helyváltoztatását értjük függetlenül azok motivációitól, időtartamától és célterületétől. A turizmus másrészt az emberek helyváltoztatásával kapcsolatos igények kielégítésére létrehozott anyagi-technikai és szervezeti feltételek, valamint szolgáltatások együttese. (Kardos 2011) A turizmus fogalmába beleértem a külföldi és a belföldi turizmust is. Nem lehet a kettő között különbséget tenni. A statisztika a belföldi turizmus növekedését is mutatja, mely szintén az európai biztonsági helyzet átalakulásának tudható be. A turizmus a migráció egy formája. Mikor utazunk, elhagyjuk a komfort zónánkat. Ezzel együtt vagy nő de inkább csökken a veszélyérzetünk. Könnyű célpontjainvá válunk a bűnözőknek és terroristáknak. Hiszen bár a cél más eltérő a motiváció de a döntés mindig a legsérülékenyebbek felé hajtja a bűnözőket. Ennek tipikus kriminológiai példája a racionális döntéselmélet. „A kriminológiában Derek B. Cornish és Ronald V. Clarke (1986) nevéhez fűződő racionális döntés elméletének (rational choice theory) alapját az az utilitarista felfogás jelenti, amely szerint az egyének cselekvéseit a haszon maximalizálására és a veszteségek minimalizálására irányuló törekvések alakítják. A racionális döntés kriminológiai elmélete tehát sokban épít a Nobel-díjas közgazdász Gary Becker (1976) tételeire, amelyek a költség-haszon kalkuláción alapuló gazdasági megközelítést javasolják az emberi viselkedés vizsgálatára „ (Borbíró– Gönczöl – Kerezsi – Lévy Kriminológia 2017) Minden igyekezetünk ellenére, vagy éppen a turista viselkedése miatt de megtörténik a sérelem. Először nézzük meg a sértett büntetőeljárás-jogi fogalmát és határoljuk el az áldozat kriminológiai fogalmától. „ A sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.” (Be. 50. §) Ezzel szemben az áldozat fogalmát a viktimológia tudománya vizsgálja. „A viktimológia elnevezése a latin *victima* (áldozat) és a görög *lógosz* (tan) szavakból álló összetétel, jelentése ,áldozattan, amelynek célja az áldozatok tudományos szintű tanulmányozása”(Görgényi 2001) Az áldozat kriminológiai kategória a sértett jogi kategória. Az áldozat kategóriája tágabb keretű. Az áldozat fogalma: „Olyan természetes személy ,aki közvetlenül bűncselekmény következtében sérelmet szenvedett, ideértve a fizikai ,szellemi vagy érzelmi sérülést , vagy gazdasági hátrányt . A közvetlenül bűncselekmény következtében életét vesztett személy családtagjai akik e személy elhalálása következtében sérelmet szenvedtek.” (Európai Parlament és a Tanács irányelve 2. cikk) Viktimológia tudományának felosztása: Klasszikus vagy kriminálviktimológia – a bűncselekmények áldozataival foglalkozik. (Von Hentig 1948) Általános viktimológia –a balesetek, katasztrófák áldozataival is foglalkozik. (Mendelshon 1947) Modern viktimológia – a környezeti ártalmak és a politikai áldozatokkal is foglalkozik. (Separovic 1985) (Görgényi 2007.) A pénzbeni *kárenyhítés megjelenése a viktimológiában*. Schafer István – Stephen Schafer 1960 nevéhez kapcsolódik. Viktimizáció „A másodlagos viktimizáció az igazságszolgáltatás a rendőrség az ügyészség eljárása során illetve a környezet miatt az eset újbóli elmesélése mely során az áldozat ismételtén átéli azt. A harmadlagos viktimizáció a média hatásának tudható be.” (Barabás 2014) Ez abban az esetben következik be, ha rosszul kezeljük az áldozatokat. A biztonsági szolgálatoknak

nagy felelőségük van ebben, hiszen valószínűleg ők vannak ott a helyszínen ahol történt valami és a hivatalos szervezetek kiérkezéséig megfelelően kell a rendkívüli helyzetet kezelniük.

A fogalmak tisztázása után tekintsük át , hogy miért érkehetnek a turisták, és Magyarországon milyen a turizmus dinamikája.

2. Anyag és módszer

A tanulmány statisztikai módszert használ szekunder adatokkal és ezeket elemzi ütközteti egymással.

Nagyon sok okból indul útnak az ember. Ez a migráció jelenségénél jól látszik. Mint írtam a turizmus a migráció egy formája és ezért saját szükségletpiramissal rendelkezik.

1.Táblázat a szükségleteket tartalmazza mely az embereket utazásra serkenti.

Szükséglet	Utazási szándék - motívum
fiziológia	fizikai-szellemi kikapcsolódás, feszültségek levezetése
biztonság	nyugalom, megelőzés, regenerálódás, egészség
esztétika	környezeti szépség, szépérzék
valahova tarozás	rokoni, társadalmi kapcsolatok ápolása, szeretet
megbecsülés	elismertség, személyi fejlődés, presztízs. Státusz elérése
önmegvalósítás	önfelfedezés, kalandvágy (mit bír az ember), önismeret.
tudni és megérteni	érdeklődés, tanulmányozás, ismeretszerzés

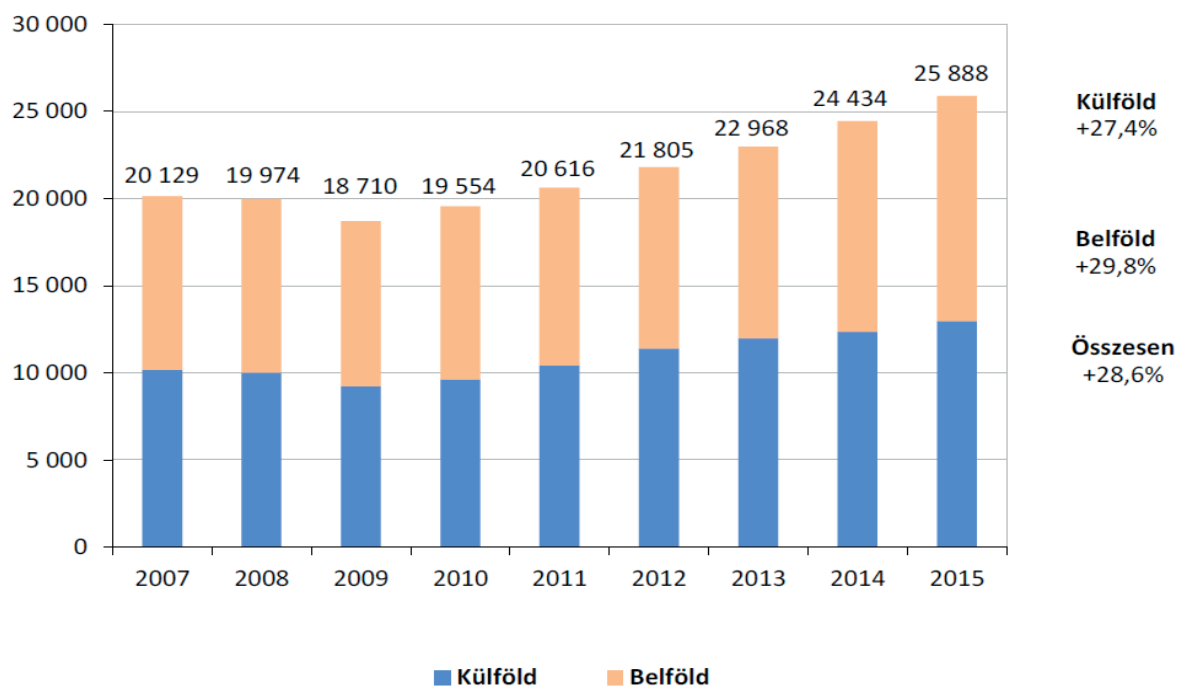
Forrás: Lengyel (2004) nyomán

Tény hogy Maslow ezt a szükségletpiramist 1943-ban a munkavállalókra és az iparban dolgozókra alkotta meg, mégis a tudományágak számtalan területén alkalmazzák. Tanulmányomnak nem képezi részét az egyes szükségletek lebontása de ez a statisztikákban és a Magyar Turisztikai Ügynökség éves jelentéseiben megtalálhatóak. Egy számunkra igazán fontos pont a „biztonság- nyugalom, megelőzés, regenerálódás, egészség” vagyis a mindennapok stresszéből való kiszakadás. Véleményem szerint egy átlagpolgár alapvetően ezért utazik. Neki kell segítenünk , hogy hazatérve jó hírért vigye Magyarországnak a hazai turizmusnak.

A 2008-as világválság óta a turisták száma folyamatosan nő. Ez igaz a belföldi turizmusra is. Nem tehetünk különbséget a kettő között semmilyen szempontból. Mindkettő egyrészt az iparágak bevétele , másrészt a biztonsági szolgálatoknak feladat. A Központi Statisztikai Hivatal egy idősoros grafikonjában a turizmus dinamikája jól látható. A 2015 utáni két évben folytatódik a tendencia melynek okai a terrortámadásokkal sújtott Európa de ide lehet venni a görög szigetek migrációval való terhelését és a törökországi eseményeket , melyek mind hozzáadódóan biztos növelték a tavalyi évben és növelik idén a turizmust.

2016-ban 21,4 millió külföldi turista látogatott Magyarországra, számuk 6,2%-kal nőtt 2015-höz képest (Forrás: KSH) 2016. rekordév!!!

**A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakaszámának alakulása, 2007–2015
(ezer éjszaka)**

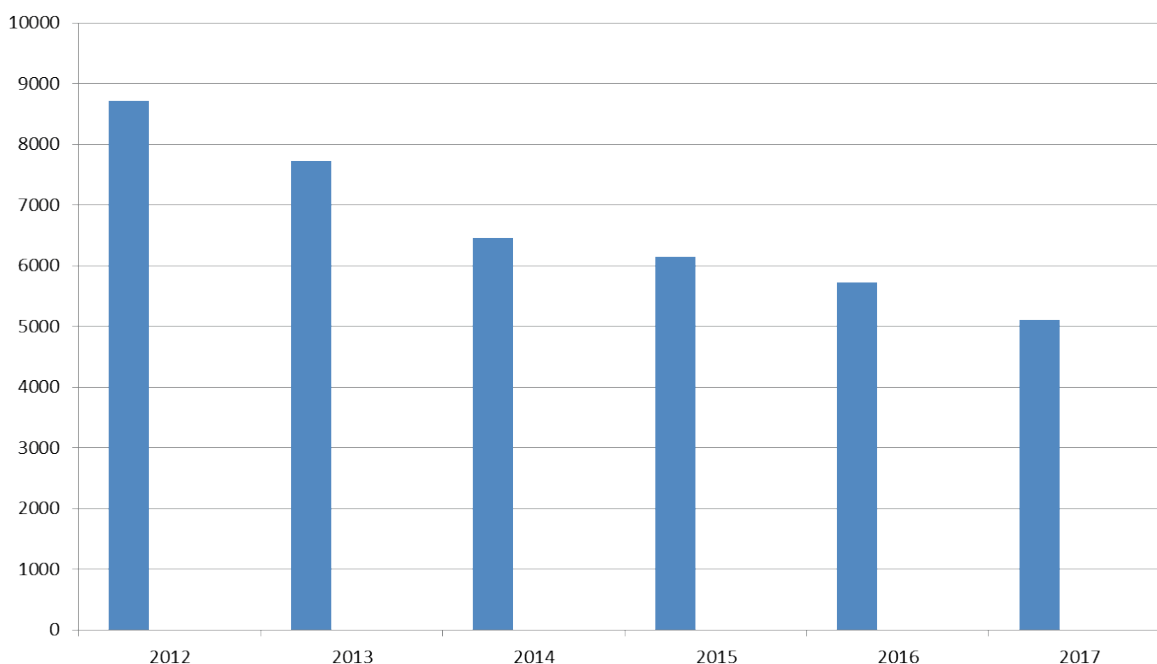
1.Ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak alakulása (forrás: KSH.)

A növekedés dinamikájában együtt mozog a külföldi és a belföldi turizmus. A belföldi növekedése még magasabb is 29,8 százalék, mint a nemzetközi utazásoké, ami 28,6 százalék. Mindkettő egyrészt a gazdasági válság átrendeződésének másrészt a magyarországi turizmus egyre vonzóbb helyzetének, kínálatának tudható be. Az előrejelzések szerint az idei év a 2017-es szintén rekordév lesz. Egy markáns adat, ami a mostani növekedést alátámasztja. 2016-ban 21,4 millió külföldi turista látogatott Magyarországra, számuk 6,2 százalékkal nőtt 2015-höz képest (forrás: KSH.) A magyar turizmus növekvő pályája jól kirajzolódik. De mi van a külföldiek sérelmére elkövetett bűncselekményekkel. A következőkben a külföldi sértettek sérelmére elkövetett bűncselekmények nagyságát tekintem át. Az, hogy milyen a megoszlás a turizmus céljából és az egyéb okból Magyarországra érkező sértetté váltak között külön nem bontom ki. Meggyőződésem, hogy minden ügy egyedi, de minden ügynek lehet hatása a nemzetközi megítélésünkre.

3. Eredmények és értékelésük

Tekintettel, hogy jó hírünket alapvetően a világban a külföldi turisták alapozzák meg az ő sérelmükre elkövetett regisztrált bűncselekmények volumenét tekintem át. Az általuk elkövetett bűncselekmények elemzése nem képezi jelen tanulmányom tárgyát. A bűncselekményeket nem elkövetési módokként elemzem, hanem összességében nézem át. Az tény hogy minél triviálisabb egy bűncselekmény, mint a vagyon elleni bűncselekmények, annál nagyobb a látencia. A külföldiek esetében ez szintén megvan, de az egyes országokból érkezők magukkal hozzák az adott igazságügyi, bűnügyi kultúra feljelentési szokásait. Eltérőek a hivatalos

szervezetekbe vetett bizalom nagyságai így a rendőrségbe vetett bizalomé is. Ezek tipikusan az adott kultúrára és az egyénre jellemző magatartásformák. A külföldi sértettek számát diagramban ábrázolom így a dinamikája jól követhető. Látszik, hogy csökkenést mutat.

2. Ábra Külföldi sértettek száma évenként. 2017.11.06. napi állapot (Forrás: Police.hu saját grafikon)

Az egy vizsgálandó kérdés, hogy ez minek tudható be. Hiszen a több turista több potenciális áldozatot jelent. A kriminálstatisztika korlátai Vavró István kriminálstatisztikus megfogalmazásában: „Az ismertté vált bűnözés adatai, belső arányai a tényleges bűnözésétől eltérhetnek. A bűnözés egésze, a teljes bűnözés nem ismerhető meg és ezért pontosan statisztikailag sem ragadható meg. A bűncselekmények regisztrálása ráadásul függ a lakosság feljelentési készségétől, illetőleg a hatóságok aktivitásától” (Vavró 2006) Kritikája a már említett látencia ,mely Nagy Tibor kriminológus szerint a következő „A kriminálstatisztika nem tartalmazza az összes, a kriminológiát érdeklő cselekményt. Az egyik ilyen jelentős cselekményi kör a látens bűnözés, azaz a teljes és az ismert bűnözés különbsége. A bűnözés ismert része, a regisztrált bűncselekmények, a felderített elkövetők köre az, amelyre a statisztikai módszerek alkalmazhatók. Az évente regisztrált bűncselekmények számánál azonban jóval több jogsértés történik, ugyanakkor ezek egy része nem kerül a hivatalos statisztikába (Nagy,2017). Kijelenthetjük, hogy a kriminálstatisztika a bűnözésnek nem tükörképe. A külföldiek sérelmére elkövetett bűncselekmények esetében a látenciamérés különösen fontos lenne. Véleményem szerint az ügyek egy része azért nem kerül a hatóságok tudomására, mert a szolgáltatók igyekeznek azt házon belül rendezni. Ez anyagi kár esetén újabb szolgáltatások felajánlásával, árendedménnyel vagy anyagi ellenszolgáltatással el is érhető. Hiszen a már többször emlegetett jó hírnevet minden áron meg kell őrizni. De erőszakos bűncselekmény esetén ez az út már nem járható. Itt merül fel az a sarkalatos kérdés , hogy a biztonsági szolgálatok kinek az érdekében kell, hogy eljárjanak. A megbízó, hiszen ő fizet az áldozat vagy a törvények szellemében. Erre szintén nincs statisztika de a tapasztalatom az, hogy minél kisebb súlyú a sérelem vagy a kár ,annál inkább a megbízó érdekei kerülnek előtérbe. Holott az áldozat érdeke lenne a legfontosabb a jogszabályok szellemében.

4. Következtetések, javaslatok

A magánbiztonsági tevékenység összetevői: élőerős személy- és vagyonvédelem (kereskedelmi objektumok, irodaházak, logisztikai központok, pénzügyintézetek, termelő egységek, építkezések, VIP védelem, szállodák,

sportlétesítmények, zenei rendezvények); pénzszállítás; pénzfeldolgozás; érték kísérés; biztonságtechnikai rendszerek telepítése, karbantartása; távfelügyelet; magánnyomozás, kockázati audit. takarítás. értékőrzés. Magánbiztonság és turizmus legyen is meg ne is problematikája. Vagyis a profit maximalizáció szemben a turisták személy és vagyon biztonságának fenntartási, biztosítási költségeivel. Az európai terrortámadások új irányok felé terelik mind a bel- mind a külföldi túrizmust. A határrendészet fenntartása folyamatos létszámhiányt okoz a rendészeti szervezeteknél. A magánbiztonság jelen van minden rendezvényen, feladata felkészülni a rendőrség, a katasztrófavédelem megérkezéséig a rendkívüli helyzetek kezelésére. Áldozatok felé mutatott attitűdje meghatározó.

A következőkben egy lehetséges modellt vázolok fel az áldozatokkal való bánásmód és kezelés kapcsán. Problémafelvetés: Minél több ember zsúfolódik össze egy adott földrajzi területen, annál nagyobb az esélye a bűncselekmények megtörténnének és az áldozattá válásnak. Ez lehet kisebb súlyú szabálysértés, vagyon elleni bűncselekmény vagy erőszakos bűntett. Az áldozat (dolgozatunkban a sértett jogi kategóriát is beleértve használjuk) először azoktól kér segítséget, akik a környezetében tartózkodnak. Kutatások bizonyították, hogy az egyenruhás ember, legyen az bármilyen, egy krízishelyzetben bizalmat kelt. Tehát nagy a valószínűsége, hogy a helyszínen tartózkodó valamilyen egyenruhás személyhez fordul az áldozat. Itt válik fontossá az a cél, amire az áldozatsegítési projektet létrehozunk. Nem mindegy milyen módon fogadják a segítségkérését és nem mindegy milyen tanácsot kap. A kommunikáció, a hangneme, a pszichológiai módszerek megfelelő szintű alkalmazása tompíthatja a traumát. Projektünk két irányból szándékozik megelőzni a traumatizált állapot kialakulását. Egyrészt az ott dolgozó személyek oktatásával (pl. biztonsági őrök és pszichológus szakember), vagy szolgálat kialakításával a nagy bevásárlóközpontokban és plázákban.

A hivatalos szervezetekkel való együttműködés és civil segítő szervezetekkel való együttműködés: a modell több szervezet együttműködésével kerülne megvalósításra. Elsősorban azon objektum vagy terület, ahol az adott tevékenység történik. Az egyértelmű, hogy a tevékenység jellege határozza meg az elvégzendő feladatokat és a lehetséges sérelmeket. Vagyis az áldozattá válás okai adják meg a kezelésük módjait. A területen pl. pláza működő tekintettel a plázák hármastagolására az üzletek, a szórakoztató részlegek és az éttermi részlegek vezetői és alkalmazottai bevonásával. Továbbá a biztonsági cégek vezetői és a vagyonőrök ebbe beleértve az egyes egységek vagyonvédelmi szolgáltatóit és a pláza vagyonvédelmi szolgálatát, hiszen az egész intézmény kamerás megfigyelését ők végzik. A hatóság legyen az a rendőrség, a mentők vagy a tűzoltóság bevonása és értesítése. A szereplők egymásról tudnak, az együttműködést a projekt vezetői és munkatársai koordinálják. Fontos, hogy a civil szervezetek, akik ezzel a tanácsadással már régóta foglalkoznak a helyszínen a projekt résztvevőinek előadást és oktatást tartsanak. Módszertani és technikai oldalról az áldozattal való bánásmód attitűdjének kialakításában és a tájékoztatás megfelelő színvonalának kialakításával. Minden szervezet „forró vonal” kapcsolatban lesz egymással.

Leírás: a modell keretében - biztonsági szolgálat kiképzése (pszichológiai/viktimológiai képzés) - üzletek dolgozói: miről tájékoztassa az áldozatot, kit értesítsen stb. - áldozatsegítő szolgálat létrehozása, akik odamennek az áldozathoz és ellátják információkkal, illetve támogatást adnak neki, míg kiér a hatóság - az áldozatsegítő szolgálat létezéséről és működéséről tájékoztatni a lakosságot - együttműködés a hatóságokkal – ismertető és tájékoztató elhelyezése Mit tegyünk? Hova forduljunk? címmel. A „forró vonal” telefonszámának minél több helyen való kifüggesztése így a mellékhelyiségekben is.

A modell szakmai elvárása: pszichológus, kriminológus vagy szociális képzettségi háttérrel rendelkező személy(ek) végzik a tanácsadást. A sokrétűség a tanácsadásban a lelki segítség mellett az áldozatok jogairól és lehetőségeiről való felvilágosítás adás. A megadott „forró drót” egy operátorhoz érkezne aki a szakértő tanácsadó kiérkezéséig is megfelelő tanácsokkal látná el a hozzá fordulókat és ha szükséges értesíteni a megfelelő hatóságot illetve hatóságokat.

A modell célja: egy áldozatsegítő rendszer létrehozása együttműködésben a turisták által látogatott helyek üzemeltetőivel, biztonsági szolgálataival. Pl. a :nagyobb bevásárlóközpontokban, plázákban, amely támogatást és információt nyújt az áldozat számára a hatóság kiérkezéséig. A cél az, hogy az adott helyen dolgozók megfelelő képzést kapjanak azzal kapcsolatban, hogy mit kell tenniük, amikor az áldozat hozzájuk fordul. Illetve egy olyan központi szolgálat létrehozása és folyamatos képzése, amely foglalkozik az áldozattal, amíg a hatóság a helyszínre érkezik. Fontos cél továbbá, hogy az áldozatnak legyen tudomása az adott helyen működő áldozatsegítő rendszerről.

A modell anyagi forrása: alapvetően a turizmus iparág részvevői de a szakmai háttérrel szaksegítők adják. Állami és civil pályázatokon való részvétel. Támogatók , jótékonyági estek és előadások szervezése. A működési területen lévő szolgáltatók és kereskedelmi egységek adományai, egyéb hozzájárulások. A turisták adományaiból. Kihelyezett pénzgyűjtő helyeken.

Várható hasznosság: a modelltől azt várjuk, hogy növelni fogja az adott helyen tartózkodók biztonságérzetét. Azzal, hogy információt kapnak az ott működő áldozatsegítő szolgálatról, és tudják kihez fordulhatnak a problémájukkal (legyen az egy elhagyott telefon, vagy egy feltört autó), csökkenhet a félelemérzetük és megerősödhet bennük az, hogy bizalommal legyenek mind az áldozatsegítők, mind a kiérkező hatóság felé. A projekt egyik előnye lehet a gyors beavatkozás. Az áldozat rögtön kap támogatást és segítséget az áldozatsegítő szolgálatától, így meggátolható, hogy még jobban traumatizálódjon. Másrészt a hatóságok értesítése is hamarabb megtörténik, hiszen míg az áldozat megkapja a megfelelő támogatást és az információkat a további eljárással kapcsolatban, a szolgálat értesíti a hatóságot, akik így hamarabb a helyszínre érkeznek és gyorsan tudnak reagálni a történetekre. Ezzel akár a bűnözés is visszaszorítható az adott helyen.

A speciális csoportokkal való bánásmód. Szezonálisan változik, hogy kik érkeznek és milyen céllal. A nyugdíjasokat más ártalmak érik, ezért nekik más megoldásokat kell javasolni. Itt az orvosi egészségügyi tanácsadás és ellátás a cél. Illetve ők másféle bűncselekmények áldozataivá válhatnak. A nők alapvetően a szexuális zaklatás és bűncselekményeknek kitett csoport, ezért a női segítők alkalmazása megfelelő és nagyon fontos, hogy ne bagatelizáljuk el a sérelmeket, melyek őket érik. A gyermekek egyedül csoportban vagy családdal utaznak ez ismét egy másik csoport. Alapvetően a saját korukból eredő felelőtlenség, ami az áldozattá válást elősegíti. Jellemzően baleset. A fogyatékkal vagy mozgáskorlátozott személyek szintén egyedi elbánás alá esnek. Egy teljesen külön csoport a külföldiek.

A külföldiek kezelésének modellje: A nyelvi, kulturális különbségek markánsak. Mi az amit sérelemként élnek meg. Ezért fontos megismerni egy-egy kultúra utazási szokásait elvárásait, hogy ténylegesen „egy nyelvet” beszéljünk. Az elégedettségmérést minden minőségbiztosítási rendszert működtető szervezet végzi. Ebben érdemes lenne az esetleges sérelmekre is rákérdezni. Illetve az áldozatokkal történő interjúknál beépíteni a működésbe a tapasztalatokat. Ez segíti a biztonság szintjének emelését, és a bűnmegelőzést.

Kárenyhítés: jogi háttér: a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény állami áldozatsegítés: szervezeti háttér: Állami Áldozatsegítő Szolgálat 06-80-225-225 ingyenes telefonszám civil áldozatsegítés: Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesület. Magyar áldozatsegítő szervezet

A modell működésével egy komoly szakmai hiányt töltene be. A modelltől lehetne ajánlás, majd protokoll melyben már a konkrét tevékenység jelenne meg. Természetesen , ha csak elgondolkodtatja a biztonsági szektorban dolgozó szakembereket ,már elérte célját tanulmányom. A modell pszichológiai szakmai részének ellenőrzését Barcza Bernadett pszichológus-kriminológus végezte.

5. Összegzés

A turisták pihenését nem lehet sem korlátok közé szorítani, túlszabályozni, de nem szabad korlátlan bevételforrásnak sem tekinteni őket, akiknek mindent szabad. A speciális csoportokkal, mint a gyermekekkel és nőkkel szemben külön bánásmódot kell kialakítani. Ahhoz hogy a turista visszatérjen, ill. jó hírünket vigye a nagyvilágba, még a sérelmeket is megfelelő szinten és humánummal kell kezelni. Ha mindent megtettünk nem a jogszabályi értelemben- hogy csökkentjük a fájdalmat, akkor lehetünk nyugodtak. A hazai vendégek ugyanolyan turisták, mint a külföldiek nem szabad különbséget tenni a kettő között. Mindenkit, aki pihenni érkezik, megillet a biztonság és a sérelem mentes pihenés joga. De tudjuk, hogy teljes helyreállítás (resztoráció) ugyanúgy, mint teljes biztonság nem létezik. Viszont a sérelem enyhítésére való törekvés elengedhetetlen. 2017-ben Magyarországon került megrendezésre a FINA vizes világbajnokság rengeteg zenei fesztivál mint pl. a Volt Fesztivál vagy a Sziget Fesztivál. A forma 1-es nagydíj a női kézilabda Final Four döntője és sok-sok hazai és nemzetközi konferencia és nemzetközi film forgatása történik hazánkban. A jövőben ez még kiemelkedőbb tendenciává válik. A rendészeti szervezetek így a rendőrség –többek között a határőrizet miatt- nem lehetnek ott, mindenhol vagyis a magánbiztonsági szolgáltatókra és szakemberekre még komolyabb kihívások várnak, főképp, ha a nemzetközi biztonsági helyzetet nézzük. A biztonsági helyzet egy kiemelten fontos vonzóerő lehet a pihenni vágyók szemében. Manapság egy nem túl szép jelenség kezd kibontakozni. mégpedig a turisták migránsokkal való összekeverése. Ez komoly imázs veszteséggel járhat, amennyiben egy rosszul megítélt helyzetet rosszul kezelünk és ez bejárja a nyugati sajtót. A feladat nehéz és folyamatos fejlesztést kíván csakúgy a személyi állományban, mint a szervezetben, a szemléletmód újraalkotásában. Magyarországnak fontos a turizmus, mint iparág. A turizmusnak meg fontos a biztonság. A turistáknak a legfontosabb a nyugodt pihenés legyenek bár külföldiek vagy belföldiek. A biztonság minden pihenni vágyónak jár. Amennyiben megtörtént a sérelem vagy a kár az áldozati helyzet kialakult a feladat annak megszüntetése, enyhítése megfelelő szakértelemmel, humánummal és minél gyorsabban.

6. Felhasznált irodalom

- 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről.
https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500135.TV (A letöltés ideje: 2017.11.25.)
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.
https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1700090.TV×hift=ffffff4&txreferer=00000001.TXT (A letöltés ideje: 2017.11.25.)
- Abraham Maslow szükséglet piramis.
http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/maslow_motivcis_piramisa.html(A letöltés ideje: 2017.11.27.)
- Barabás A. Tünde (2014) Áldozatok és igazságszolgáltatás Budapest. OKRI :13. :23. p.
- Borbíró Andrea - Gönczöl Katalin- Kerecsi Klára - Lévay Miklós (szerk.) (2017) Kriminológia. Budapest Wolters Kluwer Kft., :240.:314.p.
- Gönczöl Katalin- Kerecsi Klára-Korinek László (2007) Kriminológia-Szakkriminológia. Budapest, Complex kiadóJogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft :276. :219.p.
- Hentig. Hans Von (1941) Remarks Of the Interaction of Preparator and Victim Journal of Criminal Law Criminology and Police Science (31):303-309.p.
- Kardos Zoltánné (2011) Turisztikai ismeretek. Keszthely. Debreceni Egyetem :9. :45. p.
- Központi Statisztikai Hivatal https://www.ksh.hu/turizmus_vendeglatas (A letöltés ideje: 2017.11.27.)
- Lengyel Márton (2004) A turizmus általános elmélete. KIT Kft. Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest 113.p.
- Mendelshon, Benjamin (1937) Methode a Utliser par la Defenseur por les Rechrs Concentrant la Personalite du Criminal Revue de Droit Penal et la Criminologie et Archives Internationales de Medicine Legal

7-891. p.

-Police.hu Áldozatsegítés <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/aldozatsegites> (A letöltés ideje :2017.11.25.)

- Police.hu Statisztikák .

<https://bsr.bm.hu/SitePages/DokumentumtarLista.aspx?libraryName=SertettiAdatok>

(A letöltés ideje:2017.11.17.)

-Schafer. Stephen (1960) Restitution ti Victim of Crime London.Stevens & Sons Ltd.-(1968) The Victim and His Criminal New York Random Hause.

-Separovic.Zvonimir P. (1985) Victimology .Studies of Victims Zagreb.Pravni Fakultet .

Ügyfélszolgálati szemlélet a szervezeti kultúrában

Tózsér Erzsébet¹ – Fridrich Andrea Cecília² – Borbély Zsuzsanna³

¹tanácsadó szakpszichológus - Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság; PhD hallgató - Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

²tanácsadó szakpszichológus - Zala Megyei Rendőr-főkapitányság. tanácsadó szakpszichológus -

³Körmendi Rendészeti Szakgimnázium; PhD hallgató - Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

e-mailcím: tozser.erszebet@uni-nke.hu, fridrich.andi@gmail.com, borbely.zsuzska@gmail.com

Absztrakt

A szervezeti kultúra a szervezet tagjai által vallott meggyőződések, hiedelmek, előfeltevések rendszere, melyek egy szervezeten belül a háttérben húzódnak meg. Szerves részét képezi az ügyfelekkel, vagyis a rendőrség esetében az állampolgárokkal való kommunikáció és az ahhoz kapcsolódó szemléletrendszer is.

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem a KÖFOP-2.1.2.-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást célzó tény-alapú közszerológálat-fejlesztés hatásvizsgálati és kutatási megalapozása” című alprojekt keretében megalakult 131/2016-RTK Ludovika Kutatócsoport célja egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának komplex vizsgálata. A kutatócsoport alkalmazott kutatást szándékozik lefolytatni, mely a jövőbeni stratégiák, illetve kutatási prioritások, esetleg rétegvizsgálatok kijelölését segítheti.

Jelen írásban az alapellátó pszichológusként tevékenykedő szerzők az ügyfélszolgálati szemlélet lehetőségéről és annak a szervezeti kultúrával való elméleti kapcsolatáról értekeznek.

Kulcsszavak: *szervezeti kultúra, szemlélet, szolgálat, ügyfélszolgálat*

„A jövő rendőrsége (...) csak a köz bizalmára támaszkodva végezhet eredményes munkát.”

Dr. Horváth József ny. r. vezérőrnagy (2009, 189. o.)

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

A Nemzeti Közszerológálati Egyetemen megalakult a 131/2016-RTK Ludovika Kutatócsoport a KÖFOP-2.1.2.-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást célzó tény-alapú közszerológálat-fejlesztés hatásvizsgálati és kutatási megalapozása” című alprojekt keretén belül. A kutatócsoport ambiciózus, egyszersmind a jövőre nézve is releváns célt tűzött ki maga elé, ami nem más, mint egy megyei rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának átfogó, komplex vizsgálata. Ennek jelentősége azért nagy, mert nem csupán egy országosan egyedülállóan számító kutatás, de a nemzetközi szakirodalomban is arányaiban kevés az ilyen speciális fókuszú kutatás.

A kutatás jelenleg az adatbeviteli-adatelemzési fázisnál tart, ezért írásunkban nem a kutatócsoport eredményeiről kívánunk beszámolni, sokkal inkább arra koncentrálnunk, hogy jelen írás szerzői – akik évek óta alapellátó pszichológusként tevékenykednek különböző rendőri szerveknél – az ügyfélszolgálati szemlélet napjainkban játszott lehetőségéről, szerepéről, jelentőségéről adjanak egy remélhetőleg innovatív szemléletű tájékoztatást a rendőrség szervezeti kultúrájához kapcsolódóan.

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy mi módon kapcsolható össze a rendőri munka és feladatellátás – amely jellegéből adódóan erő használatával (Moon és Hwang, 2004), a kényszerítő erő unikalitásával (Paoline, 2003) jár együtt – az ügyfélszolgálati szemlélettel.

Ahhoz, hogy erre választ adjunk, először is fontos tisztázni, hogy mit is jelent a szervezeti kultúra, ezen belül milyen speciális elemei vannak a rendőri szervezeti kultúrának. Szót kell ejtenünk továbbá a rendőrség és a

társadalom kapcsolatáról, annak olyan változásairól, amelyek magát a szervezetet is változásra, megújulásra szólították fel korábban és kihívás elé állítják folyamatosan, és végül a kommunikáció fontosságán keresztül kívánjuk bemutatni az ügyfélszolgálati szemlélet lényeges elemeit. Célunk, hogy egy olyan átfogó képet tudjunk nyújtani, amely révén összhangba kerül a rendőrség és az ügyfél-orientáltság első látásra talán inkompatibilis mivolta.

1.1 A szervezeti kultúra

Szervezetszociológiai értelemben a szervezetek olyan rendszerek, amelyek célokat tűznek ki maguk elé (Jávor, 2003), és ezen célok a szervezetben dolgozó emberek, vagyis a szervezet tagjai nélkül nem tudnak megvalósulni (Farkas, 2006).

Egy szervezet szervezeti kultúrája a tagok révén jön létre a társas tanulásnak nevezett jelenség útján már a szervezet történetének első pillanatban (Kovács, 2006) és jelentős a szerepe a szervezet hosszútávú hatékonyságában (Cameron és Quinn, 2006).

A szervezeti kultúra nem más, mint a tagok által elfogadott előfeltevések, értékek és hiedelmek azon rendszere, amelyeket a tagok nem csak elfogadnak, hanem követnek is (Kovács, 2006). Tudattalanul is hatással van a tagok identitására (Cameron és Quinn, 2006), ezen felül a gondolkodást, érzéseket és cselekedeteket is determinálja (Glomseth, Gottschalk és Solli-Saether, 2007).

Véleményünk szerint a szervezeti kultúra a társadalomtudományok, de különösképpen a pszichológia tudományának szempontjából a szervezet azon esszenciáját jelenti, amely olyanná formálja a szervezet egészét és ezáltal akarva-akaratlanul is formálja a szervezetben élő tagokat. A folyamat természetesen kölcsönös, hiszen a szervezet tagjai által vallott értékek, nézetek és egyéb tényezők tartósan a szervezetre magára is visszahatnak – s teszik mindezt jellemzően a társadalmi kapcsolatokon keresztül (Farkas, 2016).

1.1.1 A rendőrség szervezeti kultúrájának jelentősége

A szervezeti kultúrát gyakorta szokás egy jéghegyhez hasonlítani, mivel azok az elemek, amelyeket viszonylag könnyedén meg tudunk figyelni, csak a „jéghegy csúcsát” képezik, ám a nagyobb kiterjedéssel bíró, mélyebb rétegek kihatással bírnak ezekre a megfigyelhető jegyekre.

Természetesen a rendőrség szervezeti kultúrája is több rétegből épül fel és megértése azért jelentős, mert a szervezeti kultúra a rendőrök életére (mindennapjaikra, illetve szakmai munkájukra egyaránt) gyakorol hatást és ezáltal viselkedésükben fog megmutatkozni a közvetlen hatás. De milyen közegben, milyen tényezőktől befolyásolva jön létre a rendőri szervezeti kultúra?

A rendőri szervezet egy alapvetően sajátos *munkakörnyezet*be (He, Zhao és Ren, 2005) ágyazottan jelenik meg, ahol a szervezeti és a foglalkozási környezet eltér egymástól (Paoline, 2003; Kovács, 2009), maga a foglalkozás pedig világszinten az egyik legstresszesebbnek tartott szakma (Abdollahi, 2002; Anshel, 2000; Euwema, Kop, Bakker, 2004; Malét-Szabó és Szatmári, 2012), amely olyan szerepet ró a rendőrökre, amely önmagában is számos konfliktus elviselésével jár (de la Fuente és mtsai, 2013), ugyanakkor amely csoportképző erővel bír (Finszter, 2003). Mivel vannak olyan helyzetek, amelyekkel minden rendőr találkozik, ezért a környezetre adott válaszként közös értékeik, attitűdjeik, normáik is kialakulnak (Paoline, 2003), az agresszív ingerekre való kitettség tekintetében például nincs különbség a „terepen dolgozó” és az irodában dolgozó rendőrök között, amíg a szociális kontextus azonos (Aniței és mtsai, 2014; Birău, Charif, Burtăverde és Mihăilă, 2014). Egyidejűleg kell professzionálisnak lenniük, elérni a szervezeti célokat és irányítani saját felszínre törő érzéseiket (van Gelderem és mtsai, 2007).

A **nők** kisebbségként jelennek meg (Poteyeve és Sun, 2009) a magyar tiszthelyettesi állomány körében is (Mészáros, 2010) – tekintve, hogy arányuk a teljes állományban 30% körüli (Földesi, 2013).

A szervezet jelentős vonása továbbá az **uniformizáltság** – bár meglepő módon egy kutatásban azt találták, hogy az állampolgárok számára ez a legkevésbé központi karakterisztikus vonása a szervezetnek (Rus és mtsai 2013) –; lényeges tulajdonsága a konzervativizmus (Finszter, 2003), természetes létformája az állandóság (Finszter, 2013), továbbá elmondható, hogy egyszerre vár el lojalitást és autonómiát (Paoline, 2003). Bár a magyar rendőrségen megfigyelhető, hogy bizonyos területek „civilisedtek”, így – természetesen főleg az olyan „hátszágként” szolgáló szervezeti alegységekben, mint például a gazdasági szakterület, vagy a humánigazgatás – jellemzően már nem kizárólag hivatásos állomány teljesít szolgáltatást, hanem számos személyt foglalkoztatnak közalkalmazotti, köz- vagy kormánytisztviselői pozícióban, manapság pedig egyre több közfoglalkoztatású személy is a szervezet részévé válik, ennek ellenére a hierarchikus felépítés fontossága megmaradt.

Eme rövid összefoglalás képezi annak a bizonyos jéghegynek a csúcsát, mely a szervezeti kultúrából viszonylag könnyedén azonosítható. Rendkívül fontos azonban az is, hogy pontosan mit kíván meg a társadalom a szervezettől és a szervezet önnön tagjaitól.

A társadalmi oldal felől szemlélve túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a „rendőrség” szó elhangzása szinte bizonyosan „A Rendőr” képével, személyével kerül azonosításra. Rendőrnek lenni hagyományosan egy stabil foglalkozást jelent (Blau, 1994; Whetstone, 2001, mindkettőt idézi: Carless, 2005), amely ugyanakkor igen összetett szerepet is jelent (Bali, 2011). Azon túl, hogy a társadalmi rend megbízott őre (Bali, 2011), a rendőr az, akitől védelmet remélünk, és akihez segítségért fordulunk, amikor nem találunk megoldást a problémánkra (Chatton, Kovitaya és Kongjaroen, 2014), ugyanakkor vele találjuk magunkat szemközt akkor is, ha közlekedési kihágást követünk el. Kutatócsoportunk egyik tagja, Dr. Horváth József ny. r. vezérőrnagy egy 2009-es cikkében ad rövid összefoglalást arról, hogy mik is a rendőrökkel szembeni általános követelmények (Horváth, 2009), ugyanakkor a nemzetközi szakirodalomban is találunk bizonyos általánosnak mondható elvárásokat, mely egybevág a magyar szakirodalomban megtalálható leírásokkal. Ilyen elvárás példának okáért az, hogy a rendőrök kommunikációja az állampolgárokkal legyen hatékony – valamint szükség esetén részvételi, és tiszteletteljes – (Miller, Mire és Kim, 2009). Azonban azelőtt, hogy a hatékony kommunikációt, mely a sikeres rendészeti szervezeti működés alapja (Kovács, 2016), részletesen ecsetelnénk, először értekezzünk a rendőrség és a társadalom kapcsolatáról is.

1.1.2 A rendőrség és a társadalom kapcsolata:

A rend védelmének fontossága a társadalom, a civilizáció létrejöttével együtt haladó, alakuló kérdés, illetve probléma, s már időszámításunk előtt, az ókorból is vannak bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy a rómaiak is gondot fordítottak a közbiztonságra. A „rendőr” szó a magyar nyelvben először 1823-ban bukkant fel Márton József német-magyar diáklexikonjában (Tisza, 1925), ezt megelőzően 17 különféle névvel illették a közbiztonsági közeget (Sallai, 2016)

A rendészet számára a gazdasági és a társadalmi élet változása újabb és újabb kérdéseket vet fel (Fórizs, 2013), melyek a megújulását eredményezik. Napjaink társadalmá egyre összetettebbé válik, így a rendőrök szerepe is egyre sokoldalúbb (Ciabuca, 2015). A globalizálódó világ változó követelményeinek a megújulás és az alkalmazkodás révén tehet eleget a rendőrség is (Csányi, 2008).

Pontokba szedhetjük, hogy manapság milyen – eddig ismeretlen, vagy messze nem azonos horderővel megjelenő – problémákkal kell a szervezetnek jelenleg megküzdenie. Ezek a teljesség igénye nélkül, felsorolásszerűen a következők:

- *Generációs váltások és generációk együttélése, együtt dolgozása a szervezeten belül:* jelenleg a kis létszámú „baby boomer” mellett jelen van az X, Y és a Z generáció a szervezetben (ezek a generációk különböző módokon szólíthatók meg, motiválhatók, és más elvárásokkal bírnak a munkahelyük felé), de ők már a jelenlegi „alfákkal” is aktívan találkoznak és képet alakítanak ki bennük a szervezetről.
- *Generációs váltások és generációk együttélése a szervezeten kívül:* a különböző generációk más elvárásokkal rendelkeznek, nem meglepő tehát, ha azt mondjuk, hogy a rendőrségről alkotott képük, a rendőrséggel szemben támasztott elvárásaik között is eltérések lehetnek.
- *Az egyenlőtlen helyzet:* mint már korábban is írtuk a rendőrség egy alapvetően hierarchikus szervezet, amelyben alá-fölrendeltségi viszonyok mentén működnek a különböző egységek. Ugyanakkor az állampolgárok sem lehetnek egyenrangú tagjai egy rendőri intézkedésnek, amely esetekben indulatokat válthat ki belőlük, és ezt az éppen intézkedő rendőrnek megfelelően kell kezelnie.
- *A társadalmi megítélés:* a rendőri munka más aspektusai különböző megítélés alá esnek a társadalomban, ugyanakkor maga a „rendőr” jelenleg nem minden esetben pozitív jelentéstartalmú foglalkozás. Az utcán dolgozó rendőröknek megfelelően kell kezelniük az irányukba táplált negatív érzelmet, indulatokat, ugyanakkor nem hagyhatják, hogy saját, a helyzetre adott reakcióként megjelenő érzéseik elragadják őket, meg kell tudniuk őrizni higgadtságukat.
- *Az élethosszig tartó tanulás (Life Long Learning) jelenségének általánossá válása:* ezt erősíti az is, hogy már a szervezeten belül is meghatározott időn belül különféle képzési pontokat kell gyűjtsenek a hivatásos állományú tagok.
- *Munka és magánélet egyensúlyának megtalálása:* ez a probléma nem csupán a munkaidő hosszában nyilvánul meg, hanem abban is, hogy a munka során milyen szituációkkal, érzésekkel, eseményekkel, sorsokkal találkoznak a rendőrök és ezeket miképp képesek kezelni, milyen feszültségoldó technikákkal rendelkeznek, milyen társas támasz veszi őket körül (Farkas, 2014).
- *A technikai eszközök soha nem látott ütemben történő fejlődése:* ez a generációk között is feszültséget teremthet, mivel a fiatalabbak számára megszokott, hogy minden és mindenki azonnal elérhető a világháló révén, illetve esetenként könnyebben sajátítják el az új eszközök szakszerű használatát – bár elmondható, hogy a szervezet nem minden esetben képes lépést tartani a legújabb technikai eszközök megjelenésével. Ugyanakkor minden tag számára meglepő, esetenként talán frusztráló is lehet mindez, elvégre személy szerint ők is nyomon követhetőek a közösségi média révén, illetve mivel minden azonnal fent van a világhálón, így nem egy jobb-rosszabb minőségű (ám sok esetben kontextusából kiragadott) felvétel található az interneten a rendőri intézkedésekről is.
- *A jogszabályi és politikai környezet (néha gyors ütemű) változásai:* ezek a változások közvetve vagy közvetlenül, de szinte mindig érintik a szervezet egészét és így természetesen a benne dolgozókat is. A rendőrség a törvényesség és a politikai függetlenség képviselője, ugyanakkor a tagjai, maguk is bírnak véleménnyel, mely nem feltétlenül azonos azzal, amit a szervezeti szerepükből fakadóan közvetíteniük kell.
- *Különböző kultúrák és szubkultúrák találkozása:* a nyugodt hétköznapi szintjén is jellemző manapság, hogy különböző kultúrák és szubkultúrák találkoznak egymással (Farkas, 2013). A 2015-ös évben létrejött migrációs nyomás jelentőségét kutatás támasztja alá, hogy hatással volt a szervezetben dolgozók életére (Borbély, Farkas és Tózsér, 2017). Mindazonáltal ahhoz, hogy a közösségben a rendőrök pozitívan reprezentálódjanak, feltétlenül szükséges, hogy a heterogén (multikulturális, akár több nemzetiségi) környezethez alkalmazkodni tudjanak (Bente, 2014).

Vélhetően mindezekről nem függetlenül jelent meg Magyarországon is a törekvés az intézkedési kultúra megváltoztatására. A hangsúly ennek keretében eltolódott, áttevődött. Fontossá vált a szolgáltatói jelleg hangsúlyozása (segítségnyújtás, empátia, diszkréció) (Horváth, 2009). Ez rendkívül fontos a rendőrség egészére nézve, ugyanis bármely szervezetről elmondható, hogy a képviselője hajlamos az emberek szemében eggyé válni a szervezettel – és ez különösen igaz lehet az olyan uniformizált szervezetek esetében, mint a rendőrség. Elvégre, amikor egy rendőr megállít valakit, akkor az intézkedés alá vont személy nem azt az embert látja, aki vele együtt lehet fáradt, jókedvű, feszült vagy éppen vidám, nem figyel oda nevére, nem kíváncsi a családjára, hobbjára vagy a privát véleményére azzal kapcsolatban, ami miatt egymással kontaktusba kerültek. És persze a rendőr nem is oszthat meg ezzel kapcsolatban információt, hiszen professzionális szinten kell végezze a munkáját, amelybe a „privát dolgok” nem tartoznak bele. Csakhogy nem mindegy, hogy miként kezeli ezt a helyzetet, fellépésével, hozzáállásával mit sugall a helyi állampolgárok, a turisták, vagy akár a külföldi turisták felé. És ezen ponton jelenik meg az ügyfélszolgálati szemlélet szerepének jelentősége.

2. Anyag és módszer – az ügyfélszolgálati szemlélet:

A pszichológia tudományának régi igazsága, hogy nincs olyan, hogy valaki nem kommunikál. A kommunikáció ugyanis egy olyan interakciós folyamat, amely során egy másik félre sokszor akarva és igen gyakran akaratlanul, tudattalanul, de hatást gyakorlunk – méghozzá jóval nagyobb hatást, mint azt először hinni mernénk.

Kommunikációnk ugyanis lényegesen több annál, amit szavakkal elmondunk. Metakommunikációkkal, non-verbális kommunikációkkal – amely tudattalanul mindig kíséri szavainkat – üzenetünk tartalmát éppúgy képesek vagyunk befolyásolni (gondoljunk például az ironia jelenségére), mint az eközben rólunk alakulóban lévő képet (példának okáért elképzelhető, hogy valaki szavak szintjén nagyfokú nyitottságot fejez ki a problémánk iránt, miközben azonban testbeszéde ennek a szöges ellentettjét, elzárkózást és idegenkedést mutat – ilyen esetben a kommunikáció és ezáltal a kommunikátor sem lesz hiteles a szemünkben).

Más szavakkal: nem csak az számít, amit mondunk, de az valószínűleg még fontosabb, hogy hogyan is mondjuk mindazt. Ez nem csupán népi bölcsesség, de olyan alapvető igazság is, amelyet a profitorientált szférában vívott versenyben már nem csupán évekkel, évtizedekkel ezelőtt észrevettek a szervezetek, hanem aktívan alkalmaznak is. Kalandozzunk el egy rövid időre az államigazgatás monopol-helyzetű szervezeteitől, és engedjük meg magunknak, hogy egy marketinges szemszögéből is megvizsgáljuk a kérdést, mintha egy „terméket” kellene eladni. Ez a folyamat nem állhat csupán annyiból, hogy egy termékről azt állítják, hogy az minden igénynek megfelelő, de fontosak a racionális oldal felől nézve nem feltétlenül érdemi, mindazonáltal tudattalanunkat mégiscsak befolyásoló egyéb tényezők és ennek a legnagyobb szelete az, hogy hogyan is adják el a terméket. Meghökkenítő szám adatok mutatják azt, hogy a profitorientált szférában milyen összegeket költenek a „hogyanra”, vagyis a reklámra. És mivel számos termék megközelítőleg rendkívül hasonló, sőt szinte ugyanolyan, így nagyon fontos az ügyfél-orientáltság ahhoz, hogy a vásárlókat egy szervezet tartósan megtartsa (Ghazian, Hossaini és Farsijani, 2016). Nincs ez másként a szolgáltatások esetében sem. A szolgáltatás is egyfajta termék, amelyet el kell adni – és mindezt olyan köntösben, amely a szervezet érdekeit és céljait legjobban szolgálja, azzal a legtökéletesebb összhangban.

Erre manapság az államháztartás is egyre nagyobb gondot fordít. A rendőrségnek is van sajtószolgálat, és az ott dolgozókra hárul az a nem kismértékű feladat, hogy az eseményeket, történéseket mindig napra készen tárják a nyilvánosság elé (ugyanakkor sem a konkrét ügy, sem a benne szereplők érdekeit nem sértve), kapcsolatot tartanak a sajtóval, vagyis bizonyos értelemben az ő feladatuk formálni a rendőrségről és a rendőrökről alkotott képet.

Csakhogy ennek a marketingnek van egy olyan felülete is, amelyről először nem is gondolnánk, hogy micsoda befolyásoló erővel bír a gondolkodásunkra és a rendőrségről kialakított képünkre.

Bízvást állítható, hogy nincs olyan személy, aki ne találkozna közvetlenül a rendőrség tevékenységével, melynek módja hatással van a rendőrségről alkotott képére. A társadalmi diskurzusok során a szociális reprezentáció részévé válik, amely a szervezetre magára is hatással lesz, így hatni fog a szervezeti kultúrára, amely – mint azt fentebb láttuk – kihat a szervezet tagjaira, a munkájukkal való elégedettségükre (vagyis a munkájukhoz és szervezetükhöz való viszonyra) és ezáltal visszahat a társadalomra és az állampolgárokra. Ciklikus folyamatról beszélhetünk tehát, amelynek egyik leglényegesebb pontja az állampolgárokkal való kapcsolattartás.

A közösség tagjaival való hatékony kommunikáció közelebb hozhatja az embereket és a hatóságot egymáshoz (Bente, 2014). Ugyanakkor a turizmusnak is prominens elemévé vált a biztonság (Anuar, Bookhari és Aziz, 2012) és ez nyilván nem csupán a külföldi turisták számára fontos. Bár természetesen a rendőrök nyújtotta szolgáltatás nem állítható egy az egyben párhuzamba a versenyszférában kínált szolgáltatásokkal, de megfontolandó, hogy utóbbiból bizonyos nézeteket átemeljünk-e a professzionális, modern és effektív közszolgálat érdekében. Érdemes lehet ügyfélként tekinteni azokra, akik nem gyanúsítottként vagy elkövetőként, hanem sértettként, tanúként, áldozatként vagy éppen panaszt tevőként és más egyéb szerepben kerülnek kapcsolatba a rendőrség szervezetével – így a turistákat is érdemes ügyfélként kezelni.

Az „ügyfél” mindig több szemmel tekint a szervezetre, és általában a tágabb értelemben vett közigazgatásra is. Ez a megítélés az effektív találkozáson múlik. A legfontosabb egymás kölcsönös tisztelete, megbecsülése. Nem árt tisztában lenni azzal, hogy az ügyfeleknek lehetne a helyzetből is eredő sajátos válaszreakcióik (pl. félelem), amelyek megkívánják, hogy azokat adekvátan kezeljék (Gáspár, 2008).

Mely tényezők segíthetik annak elérését, hogy az „ügyfél” minél elégedettebb legyen?

Gáspár Mátyás (2008) tankönyve részletes felsorolást ad a 16. oldaltól kezdődően, mely a különböző jelenségeket, illetve a kezelésükhöz szükséges tulajdonságokat taglalja ügyfélkapcsolati munkatársak számára. Munkássága alapján ezek közül az alábbi felsorolásban szeretnénk kiemelni néhány olyan elemet (a teljesség igénye nélkül), melyet mi magunk is lényegesnek látunk, és amelyhez nem kell semmilyen különleges képesség vagy elsajátítandó ismeret, és amely még egy olyan (természetéből adódóan egyenlőtlen) kapcsolat esetében is megvalósítható, mint a rendőrrel való találkozás.

- Udvariasság és természetesség (a nyelvhasználatban – a szükségtelen szakzsargon mellőzése).
- Empátia (a szerző eredeti szövegétől eltérően, mi az „elégleges és szükséges” kifejezésekkel egészítjük ki ezt, hiszen az empátia túlzott mértéke is negatívan hathat, ahogyan az is, ha megjelenése indokolatlannak látszik).
- Figyelmes meghallgatás.
- Megbízhatóság és határozottság.
- Konfliktuskezelés.
- Stressztűrés, -kezelés.
- Önkontroll.
- Önismeret, önbizalom.
- Meggyőző kommunikáció.

Az idézett szerzőt néhány további ponttal is szeretnénk kiegészíteni, ez pedig:

- Hitelesség.
- Szakszerűség.
- Asszertivitás.

3. Eredmények és értékelésük:

Miként azt már korábban is írtuk, a felsoroltak megvalósításához nem szükséges semmilyen különleges képzettség vagy tehetség, csupán némi odafigyelés. Vélelmezhető, hogy azok, akik ezeket az elemeket figyelembe véve végzik mindennapi tevékenységüket, több pozitív visszacsatolást is kaphatnak, de nem zárható ki az sem, hogy eredményesebbek, hatékonyabbak feladataik elvégzésében, mivel ezen szempontok betartása az ügyfél számára is megkönnyíti a helyzet kezelését, negatív érzéseit, félelmeit csökkenti, így könnyebb számára is adekvát ügyintézését folytatni és nagyobb eséllyel fog pozitív visszajelzést is adni – akár közvetlenül annak a személynek, akivel kapcsolatba lépett, akár más módon.

Mivel mindez nagyfokú megelégedettségére szolgálhat az ügyfélnek, ezáltal pozitív emlék és élmény marad meg. Ezt az élményt nagy eséllyel valamilyen formában megosztja majd a hozzá közel állókkal és minél több ilyen élmény kerül megosztásra, annál több pozitív tapasztalat képezi majd a szociális reprezentáció részét, amely így változni fog. Ez a változás a már leírt ciklikus folyamat révén visszahat a szervezetre és végső soron azokra a személyekre, akik mindezt előidéztek.

4. Következtetések és javaslatok:

A rendőrség szervezeti kultúrájának mélyrétegei jelenlegi kutatásunkban feltárás alatt állnak. Bízunk abban, hogy kutatásunk egy olyan alap, amelyre építve más kutatásokkal és stratégiákkal kiegészülve a szervezet és a benne dolgozók hosszútávú érdekeit leszünk képesek szolgálni, és ezáltal a társadalom szempontjából is hasznosulni fog az így nyert tudásunk. A szervezeti kultúra mélyebb rétegeinek feltárása, az egyes szakterületek különbségeinek megvilágítása, az optimális munkafeltételek leírása véleményünk szerint elősegíti majd az ügyfélszolgálati szemlélet lehetőségének aktívabb diskurzusát a szervezeten belül is, amely nézeteink szerint minden érintett számára hosszú távon eredményes és célravezető volna.

5. Felhasznált irodalom

- Abdollahi, M. K. (2002). Understanding Police Stress Research. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 2(2), 1-24.
- Aniței, M., Birău, M., Chraif, M., Burtăverde, és V., Mihăilă, T. (2014). Social context differences in aggressive behavior perception between police officers working in offices and police officers working in the field. *Procedia – Social and Behavior Sciences*, 127, 872-877.
- Anshel, M. H. (2000). A conceptual model and implications for coping with stressful events in police work. *Criminal Justice and Behavior*, 27, 375-400.
- Anuar, A. N. A., Bookhari, S. N, és Aziz, N. A. (2012). The Effectiveness of Safe City Programme as Safe City Basic in Tourism Industry: Case Study in Putrajaya. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 42, 477-485.
- Bali M. (2011). A rendőrkép és a rendőrségkép. *Magyar Rendészet, (XI.) 2*, 13-33.
- Bente, F. M. (2014). Ethnicity and Citizen Satisfaction: A Study on a Local Public Administration. *Procedia Economics and Finance* 15, 1324-1330.
- Borbély Zs., Farkas J. és Tózsér E. (2017). A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei

a rendészeti feladatellátás során. *Hadtudományi Szemle* 10 (3), 288-304.

- Cameron, K. S. és Quinn, R. E. (2006). *Diagnosing and Changing Organizational Culture. Based on the Competing Values Framework. San Francisco: Jossey Bass.*
- Carless, S. A. (2005) The influence of fit perceptions, equal opportunity policies, and social support network on pre-entry police officer career commitment and intentions to remain. *Journal of Criminal Justice*, 33, 341-352.
- Chatthong, S., Kovitaya, M., és Kongjaroen, M. (2014). The elements of a learning model to enhance service mind of Thai police officer. *Procedia – Social and Behavior Sciences*, 152, 880-888.
- Ciabuca, A. (2015). The Development of a Semantic Differential Scale for Assessing the Perceived Image of Citizens about Romanian Police Forces. *Procedia - Social and Behavior Sciences* 187, 28-33.
- Csányi Cs. (2008). A rendőrség morális „válságának” értelmezése. *Rendészeti Szemle*, (56) 1, 89-95.
- de la Fuente, E. I., Lozano, L. M., García-Cueto, E., San Luis, C., Vargas, C., Cañadas, G. R., és Cañadas-De la Fuente, G. A. (2013). Development and validation of the Granada Nurnout Questionnaire in Spanish police. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 13, 216-225.
- Euwema, M. C., Kop, N., Bakker, A. B. (2004). The behaviour of police officers in conflict situations: how burnout and reduced dominance contribute to better outcomes. *Work & Stress*, 18, 23-38.
- Farkas J. (2006). Csoport, csoportdinamika. In: Csernyikné Póth Ágnes (szerk.) *Emberi kapcsolatok pszichológiája*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 32-64.
- Farkas J. (2013). The Current psychological perspectives of migration. *Magyar Rendészet*, 13, 2, 141-151.
- Farkas J. (2014). Stressz- és konfliktuskezelés. Christián László (szerk.) *Személy- és vagyonvédelem*. Budapest: NKE, 209-226.
- Farkas J. (2016). The Drawbacks of Group Decision Making from a Psychological Aspect. *Magyar Rendészet*, 16, 2, 67-79.
- Finszter G. (2003). A rendőrség elmélete és a kormányzat gyakorlata. *Belügyi Szemle*, (1), 91-110.
- Finszter G. (2013). A változó rendészet és a rendészet tudomány. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XIV, 5-12.
- Fórizs S. (2013). Rendészeti kihívások – németországi válaszok. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XIV, 43-54.
- Gáspár M. (2008). *A korszerű ügyfélszolgálati rendszerek szervezése és működése. Kiegészítő tananyag az ügyfélszolgálati munkatársak gyakorlati továbbképzéséhez*. Budapest.
- Ghazian, A., Hossaini, M. H. és Farsikani, H. (2016). The effect of customer relationship management and its significant relationship by customers' reactions in LG Company. *Procedia Economics and Finance* 36,42-50.
- Glomseth, R., Gottschalk, P. és Solli-Saether, H. (2007). Occupational culture as determinant of knowledge sharing and performance in police investigations. *International Journal of the Sociology of*

Law, 35, 96-107.

- He, N., Zhao, J. és Ren, L. (2005). Do race and gender matter in police stress? A preliminary assessment of the interactive effects. *Journal of Criminal Justice*, 33, 535-547.
- Horváth J. (2009). Gondolatok a rendőrség szervezeti kultúrájáról. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, X, 21-31.
- Jávori I. (2003). A hatalom logikája. *Társadalomkutatás* 21 (4), 369-396.
- Kovács G. (2009). A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetéselméleti oktatásában. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, X, 223-234.
- Kovács G. (2016). A szervezeti és vezetői kommunikáció sajátosságai a rendészeti szerveknél. *Hadtudományi Szemle* (1) 381-394.
- Kovács Z. (2006). *Szervezetpszichológia*. Tantárgyi tematika és oktatási segédanyag. Budapest.
- Malét-Szabó E. és Szatmári A. (2012). A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XIII, 399-412.
- Miller, H. A., Mire, S. és Kim, B. (2009). Predictors of job satisfaction among police officers: Does personality matter? *Journal of Criminal Justice*, 37, 419-426.
- Moon, B. és Hwang, E-G. (2004). The reasons for choosing a career in policing among South Korean police cadets. *Journal of Criminal Justice*, 32, 223-229.
- Paoline, E. A. (2003). Taking stock: Toward a richer understanding of police culture. *Journal of Criminal Justice*, 31, 199– 214.
- Poteyeva, M. és Sun, I. Y. (2009). Gender differences in police officers' attitudes: Assessing current empirical evidence. *Journal of Criminal Justice*, 37, 512-522.
- Rus, C. L., Ratiu, L., Vonas, G. és Baban, A. (2013). Police Organizational Image and Performance: the Citizens' View. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 78, 531-535.
- Sallai J., Diószegi R. (2016). *A magyar rendészettudomány története*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest.
- Tisza M. (1925). *Magyarország Rendőrségének Története. Második Bővített Kiadás*. Pécs: „Haladás” nyomdarszvénytársaság. Letöltés helye: http://mtdaportal.extra.hu/books/tisza_miksa_magyarország_rendorsegenek_tortenete.pdf Letöltés ideje: 2017. december 14.
- van Gelderen, B., Heuven, E., van Veldhoven, M., Zeelenberg, M. és Croon, M. (2007). Psychological strain and emotional labor among police-officers: A diary study. *Journal of Vocational Behavior*, 71, 446-459.

A nyomozás szerepének változása az új Be. kódexben¹

Dr. Vári Vince

tanársegéd

*Nemzeti Közszolgálati Egyetem- Rendészettudományi Kar- Bűnügyi Tudományok Intézete -
Büntetőeljárásjogi tanszék Budapest, 1083 Üllői út 82.*

e-mail cím: vari.vince@uni-nke.hu

Absztrakt

A 2018. július 01-én hatályba lépő 2017. évi XC. törvény (új Be. kódex) jelentőségteljes reformokat tartalmaz a nyomozás büntetőeljárás szerepére nézve. Az új szabályozás merész vállalkozásként az ügyészség, nyomozóhatóság viszonyrendszerének átértelmezésével és a nyomozás vertikális szétválasztásával, továbbá az elterelési lehetőségek nyomozásba integrálásával kívánja a büntetőeljárások hatékonyságát javítani. A nyomozáshoz kapcsolódó felelősségi rendszerek pontos definiálása, az egyszerűbb „bagatell” ügyek felderítési szakaszban való elintézése célul tűzi ki a hatályos rendszer gyengeségeinek felszámolását. A tanulmányomban áttekintést teszek az új Be. kódex nyomozást szorosan érintő rendelkezéseiről, külön kiemelve a gyanú szerepét és ezzel kapcsolatosan felmerülő és a joggyakorlat kimunkálására bízott nyitott kérdéseket.

Kulcsszavak: nyomozás, gyanú, elterelés, felderítés, vizsgálat

1. Bevezetés

A 2018. július 1-jén hatályba lépő 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) számos jogintézményi reformján túlmutat a jogalkalmazó hatóságok, leginkább az bűnügyek legnagyobb hányadában eljáró rendőrség mint általános nyomozó hatóság szemléletváltozásának szükségessége. Hiszen a jogalkotó a törvény hatályba léptetésével a nyomozás új szerepének akceptálását várja el a jogalkalmazóktól, bízva abban, hogy a büntetőeljárások hatékonysága ily módon javulhat. Az új Be. törvény megalkotásának további, a jogalkotó által elismert törekvése az új büntető törvénykönyvben megtestesülő büntetőpolitikai törekvések érvényesülésének szolgálata (új Be. miniszteri indokolás: Általános indokolás II.). Az [új Büntető Törvénykönyvvel](#) szembeni egyik legfontosabb elvárás a szigorúság, a tetterányosság szemléletének és a prevenció szemponthoz az érvényesítése. A végső cél, hogy a reform nyomán egy egységes, korszerű, következetes és hatékony törvénykönyv szülessen meg, így nyeri vissza a büntetőjog a szabályozási rendszerben betöltött „zárókö” szerepét (új Btk. miniszteri indokolás: Általános indokolás I.; Amberg, 2013) Természetes, hogy egy tanulmány terjedelmi korlátai miatt nem alkalmas arra, hogy egy átfogó új jogági szabályozás minden kérdését érintően mutassa be a változásokat. Szerény vállalkozásként marad a célkitűzés, hogy mindössze egy nóvum kiemelése révén történjen a nyomozás változó eljárásjogi szerepének megragadása. Jelen tanulmányban éppen ezért egy olyan újítást ragadok meg, melynek fogalmi és rendszertani jogalkotói „újraértelmezése” a nyomozási szakasz büntetőeljárás szerepének karakteres megváltozásának irányába mutat. Következésképpen, egyfajta „kulturális sokk” formájában paradigmaváltást jelent a nyomozás feladatait ellátó nyomozó hatóságok és az ügyészség számára. Tanulmányom újítást vizsgáló „vezérmotívuma” megegyezik a jogalkotói megközelítéssel, ami az új Be. megalkotását is ösztökélte, ami nem más, mint a büntetőeljárások hatékonyságának javítása. (új Be. miniszteri indoklás, 316.) Voltaképpen miért is kellett hozzászólni a gyanú témájához, a módosításokkal hogyan és miként kívánhatja a jogalkotó, hogy ezek után az eljárások „össz-hatékonysága” javulni fog, és

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Ludovika Kiemelt Kutatóműhely* keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

utoljára hagyva talán a legfontosabb kérdést, a szakirányítás ehhez igazodóan milyen új elvárást fog támasztani a nyomozás hatósági oldalának résztvevőivel szemben.

2. A gyanú differenciálásának főbb eljárásjogi állomásai

A gyanú differenciáltságának fontossága mutatkozott meg a 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott Bünvádi perrendtartásban (továbbiakban: I. Bp.), amely a bírósági tárgyalást megelőző „előkészítő eljárásnak” két egymástól élesen elkülönülő formáját ismerte: nyomozást és vizsgálatot. A fő különbséget az elrendelésük és lefolytatásuk módja, vagyis a „gyanú szintjei” jelentették. *„A nyomozás és a vizsgálat során felmerülő gyanú fogalmak alatt többféle fogalmat értettek. Az egyszerű gyanút jelentett az ügyész vagy a nyomozó véleménye, feltevése, hogy a gyanúsított valószínűleg bűncselekményt követett el, de azt más adatok, bizonyítékok nem támasztanak alá. Az alapos gyanú esetén az ügyész, nyomozó véleményét bizonyító adatok (személyi, tárgyi, közvetett bizonyítékok) támasztották alá, az alapos gyanú indokot szolgált a vádemelésre. Nyomatékos gyanúnak minősült, ha a terhelt ellen annyi és olyan adat állt rendelkezésre, amely alapján a bűnösséget a vádhatóság kétségtelennek tekinthette, de a tettenérés is ilyennek minősült.”* (Nyeste, 2016. 42.) A nyomozáshoz elegendő volt a gyanú, míg a vizsgálathoz már megalapozott gyanú volt szükséges. Az új Be. ebben a kérdésben visszatér a I. Bp.-hez. Azonban az I. Bp.-ben a nyomozást néhány kivételtől eltekintve az ügyész rendelte el, addig a vizsgálatot a vizsgálóbíró. Ebben a tekintetben a vizsgálóbíró hiányában az új. Be. nem változtat a hatályos szabályozáson, meghagyva az önállóságot a nyomozó hatóságnak az egyszerű gyanú megállapítására, sőt még a megalapozott gyanúra is, de ez utóbbi súlyára már nagyobb gondot fordít azzal, hogy a felderítés és a vizsgálat határvonalára helyezi. Az I. Bp. eljárásjogi rendszere rendkívül rugalmas volt, mert az ügyész a nyomozás elrendelése nélkül is vádindítványt terjeszthetett elő a bírósághoz vagy kérhetett vizsgálatot. (Balogh – Edvi – Varga, 1897) Ezt a rendszert tartotta fenn a **büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény** (a továbbiakban: II. Bp.), amely úgy rendelkezett, hogy „mellőzni lehet a nyomozást, ha a vádemelésre már a feljelentés adatai és az ahhoz csatolt bizonyító eszközök elegendő alapul szolgálnak. Ilyen esetben a rendőrség a nála tett feljelentést az ügyészséghez teszi át. A II Bp. 2. § (1) bekezdése írta elő, hogy nyomozást csak az ellen szabad indítani, aki „bűncselekmény alapos gyanúja alatt áll” - azonban sem ez, sem a II. Bp.-t módosító 1954. évi V. tv. (Bpn.) 21. §-a sem magyarázta meg, hogy mit jelent az alapos gyanú. (Vári, 2014)

Közel egy évtizeddel később a probléma új megvilágításba került. Az 1962. évi 8. sz. tvr. (a továbbiakban: I. Be.) – ben már a bűncselekményre vonatkozó egyszerű gyanú mellett az alapos gyanú fogalma is megjelent, ez utóbbi innentől a bűncselekmény gyanújának minőségi fokozataként gyökeret is vert a büntetőeljárás jog frazeológiájában. Az új jogszabály a feljelentés kiegészítés újonnan és a gyanúközlés aktusát is összekapcsolta az „alapos gyanú” – val. A feljelentés kiegészítését az I. Be. vezette be, de már volt előzménye, mint „előkészítő vizsgálat” később „előzetes ellenőrzés” címen, viszont nem lehetett az elkövető személyének megállapítására vagy a határidő burkolt meghosszabbítására használni, éppen ezért a 8/1958. (ÜK.4.) Legf. Ü. utasítás kivezette. Csak azt volt szabad terheltté nyilvánítani, aki alaposan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével. Akire ez nem állt, azt csak „gyanúsítottként” volt szabad kezelni és kihallgatni, és 72 órára őrizetbe venni. Az 1973. évi I. tv. (a továbbiakban: II. Be.) az alapos gyanú kifejezést alkalmazta ügy és személy vonatkozásban is. A II. Be. 127. § (1) bekezdés a.) pontjának II. fordulata szerint a nyomozás megtagadható lett, ha „a bűncselekmény alapos gyanúja hiányzik”. A 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) a nyomozás megindításának feltételeként a bűncselekmény gyanúját, azaz az egyszerű gyanút kívánja meg, míg ismert személy gyanúsított kihallgatásához a megalapozott gyanú közlésének követelményét rögzíti. (Be. 6. §.) Minthogy a Be. hatályba lépése előtt a feljelentés kiegészítés már bár Janus-arcú intézményként, de létezett, ezt több rendőri hatóságnál igyekeztek is kiaknázni, és a nyomozás eredményesség statisztikai mutatóját az elrendelt nyomozások számának csökkentésével mesterségesen javítani. (Bócz, 2012, 16.) Ennek módszere a feljelentés kiegészítés körébe előretolt nyomozás lett, mely során a nyomozó hatóság már kvázi konkrét nyomozati cselekmények

tükrében „készíthette” el saját nyomozási verzióját, azelőtt, hogy a nyomozás egyáltalán elrendelésre került volna, így idejekorán juthatott olyan döntésre a már ebben a fázisban is „eredménytelenek” látszó ügyek esetében, hogy inkább el sem rendeli, és inkább megtagadja a nyomozást. Éppen emiatt a Be. a II. Be.-től kezdetben át sem vette a feljelentés kiegészítés intézményét, és 2003. júliusi hatálybalépésekor, három évig feljelentés kiegészítése nélkül rendelték el a nyomozásokat, feltételezve, hogy a feljelentés elutasításának eljárásjogi intézménye (Be. 174.§.) elegendő eszköz, hogy kiküszöbölje a feljelentés kiegészítés és a nyomozás megtagadásának korábbi alkalmazási körét. Tekintve, hogy az eredménytelen kimenetelűnek látszó ügyek tömegesen kezdtek felhalmozódni a nyomozási szakban - a köztes három év ERÜBS (Egységes Rendőrségi és Bűnügyi Statisztika) adatai jól szemléltetik ennek tényét – a nyomozó hatóságok rövid úton revideálásért kiáltottak. Kiderült, hogy a szervezetrendszerű bűnüldözési formában kondicionált felfogástól a nyomozó hatóságok nem tudtak elszakadni (Finszter, 2003. 141.), és főként a vezetők látták veszélyben – a pozíciójukat meghatározó – „kitűnő” felderítési és nyomozás eredményességi mutatókat, amennyiben a feljelentés kiegészítés intézményét a „gyanú”-t mérő előzetes filter eszközként nem vezetik záros határidőn belül vissza. Így inkább engedve a szakmai lobby nyomásának, a 2006. évi LI. törvény 78.§-sal a feljelentés kiegészítés ismét a Be. része lett, bár azzal a megalkuvással, hogy a nyomozás ilyen úton való meghosszabbításának elkerülése miatt az időtartamát (15+15 nap) a nyomozás határidejével együtt kell számolni. (Be. 172/A.§ (3) bek.) Ettől függetlenül a feljelentés kiegészítés általános, elnagyolt megfogalmazása (Be. 172/A. § (1) bek.), az alkalmazható egyéb adatszűrő tevékenységek széles skálája miatt (Be. 178-178/A.§) a korábbi eljárási szabályozáshoz hasonlóan, kvázi előrehozott nyomozássá válhatott, amely mindössze egyetlen célt szolgál: mégpedig a gyanú és a megalapozott gyanú megállapítását vagy kizárását a nyomozás felderíthetőségi és a bizonyíthatósági lehetőségeihez igazítottan.

Az új Be. részben eltérő nyomvonalon halad, amikor a feljelentés kiegészítését megtartja, de egyben szigorítja szabályait. Ráadásul a korábban mindössze a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (továbbiakban: NYOR) fogalmazta meg a feljelentéssel hatósági „intézésével” kapcsolatos eljárási rendet, addig az új Be. a feljelentés elintézése jogintézmény (új Be. 379.§.) bevezetésével beemeli a szabályozást a büntetőeljárásba, ezzel nagyobb hangsúlyt adva a feljelentéssel kapcsolatos nyomozó hatósági tevékenységnek. Tekintettel arra, hogy a feljelentés elintézése során csupán a feljelentésről kell állást foglalni, nem engedi, hogy a feljelentés kiegészítése továbbiakban előrehozott nyomozásként szolgáljon. A már kezdetkor egyébként is fennálló gyanú megalapozását vagy kizárását megelőző normatív megoldásként – melyek eredményétől függően eddig a nyomozás elrendelésének vagy a feljelentés elutasításnak döntése megszületett – a nyomozó hatóság a feljelentés kiegészítése során kizárólag a feljelentőtől kérhető felvilágosítás, illetve csupán a meghatározott körben folytathat egyéb adatkérés. (Új Be. miniszteri indokolás, 380.§.) Mivel az itt elvégezhető eljárási cselekmények köre lényegileg a feljelentés adatainak szigorú hiánypótlásra szorítkozik, így a gyanúval kapcsolatos tényállási elemekre nézve érdemi bizonyítékszerzési tevékenység végzését már nem engedi a törvény, így pro és kontra sem lesz megítélhető a feljelentés, vagyis leginkább az, hogy konkrét formában milyen és mennyi bizonyíték áll a hatóság rendelkezésre az egyébként létező gyanú igazolására. Elkerülve ezzel a nyomozás kimenetelének nyomozó hatósági spekulációját az eljárás e korai fázisában. Ezzel az újítással a nyomozó hatóság kevésbé tudja majd a feljelentést – az egyébként tényállásszerű bűncselekmény esetén – a gyanú hiánya miatt elutasítani. Kénytelen lesz nyomozást elrendelni és körültekintőbb felderítő munkát végezni. A gyanú konstatálásának fontossága a leplezett eszközök alkalmazására létrehozott előkészítő eljárás bevezetésével összefüggésben is megnyilvánul az új szabályozásban. Azzal, hogy a jogalkotó még egy további, az egyszerű gyanút megelőző gyanú fokozatot is bevezet az eljárásba, ahol az előkészítő eljárást, és a leplezett eszközök elrendelésének, alkalmazásának és végrehajtásának szabályait szigorú igazságszolgáltatási, azaz ügyészi, és bírói felügyelet alá helyezi. Az új Be. 340.§. (1) bekezdése alapján előkészítő eljárás akkor folytatható, ha a rendelkezésre álló adatok a bűncselekmény gyanújának megállapítására nem elegendőek, és megalapozottan feltehető, hogy az

előkészítő eljárás lefolytatása alapján el lehet dönteni, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e. Amennyiben a korai gyanú szint a beszerzett adatok tükrében egyszerű gyanúvá válik, úgy a nyomozás megindítása a hatóság elkerülhetetlen kötelességévé válik (Új Be. 344.§.(5) bek.), addig eredménytelenség vagy érdekmúlás esetén az előkészítő eljárás megszüntetése válik indokolttá. (Új. Be. 346.§.(1) bek.) A gyanú megállapításához azonban segítségül szolgálhat az ún. raszter nyomozás, amely során a szűrő-kutató munka az adatbázisokban történik, és az elektronikusan rögzített adatok a nyomozás megindítását szolgálhatják. (Nyitrai, 2015. 21.)

A Be. a nyomozás elrendelésének elmulasztása miatt, feljelentés megléte esetén teszi lehetővé a jogorvoslatot a feljelentés elutasítás (Be. 174.§.) formájában. Hatóság észlelése vagy a feljelentés „bejelentéssé” való kezdeti minősítése és általános ügynek való iktatása esetében nem, sőt akkor sem, ha a feljelentő nem sértetti minőségben tett feljelentést (Be. 195.§. (2). bekezdés). A gyanú kérdésében tehát csak konkrét feljelentés esetében van lehetőség panaszra, ami azonban kizárólag a feljelentő joga. Rendkívül gyakori, hogy a nyomozó hatóság pusztán a feljelentésben felfedezett hiátusok miatt, hiánypótlás nélkül utasítja el a feljelentést, rábízva a feljelentőre, hogy a határozattal szemben panaszában pótolja a feljelentése hiányosságait, amelyek legtöbbször csupán adatközlést érintő körben mutatkoztak volna meg. Amint ebből is következik, formálisan a hatályos törvény is kínál olyan jogorvoslati lehetőséget, ami a gyanú ténybeli aspektusára vonatkozik. Azonban ez a jogorvoslati forma sokkal inkább a hatósági passzivitás kifogásolására irányul, eszköze a feljelentés elutasításával szembeni panasz. Ahogy a gyanúsítás ellen benyújtott panasz, úgy a gyanú hiánya miatti jogorvoslat Be. 174.§. (1) bekezdés b.) pontja sem jár az elbírálás körében mélyebb vagy eltérő vizsgálattal, mint a Be. 174.§. (1) bekezdés s.) pontja bűncselekmény hiánya miatti feljelentés elutasítás. Lényegében csak abban az esetben hatékony, ha már az elsődleges adatok alapján ellentmondásmentesen cáfolható bármelyik tényállási elem fennállása. Egyéb esetben a bűncselekményi különös tényállási elemek önmagában való „elméleti” rendelkezésre állása már a gyanú feltételezett meglétét igazolja. Ez utóbbihoz pedig elegendő a feljelentés formális aktusa olyan formában, hogy egy nyilvánvalóan tényállásszerű – legalitás elve alapján – emberi magatartás kerüljön rögzítésre. Kérdés, sokkal inkább az, hogy az új Be. már említett feljelentés elintézésével kapcsolatos szabályozása elegendő jogi eszköz a feljelentéssel kapcsolatos kezdeti gyanú jelentőségének megfelelő kezelésére. Utalva arra, hogy a Be. tartalmilag nem írja elő, hogy a feljelentésnek mit kell tartalmaznia, így a nyomozó hatóság a tények egyszerű vagy körültekintően alapos és részletes jegyzőkönyvi leírásával diszkrecionálisan élhet a kriminalisztika ajánlásainak betartása mentén. Szintén nem tartalmaz rendelkezést arra nézve sem, hogy a feljelentési jegyzőkönyv ténybeli, tartalmi vonatkozásban milyen ismérveknek feleljen meg. Arra nézve csupán a NYOR fogalmaz meg csak meg néhány „ajánlást”. Az új Be. e kérdés megoldatlan nézőpontját felismerve már törvényi szinten rögzíti a 376.§. (3) bekezdésében, hogy meg kell jelölni a bizonyítási eszközöket, egyidejűleg gondoskodni kell a bűncselekmény nyomainak, a bizonyítási eszközök, valamint az elkobozható vagy vagyoneklobzás alá eső dolgok és vagyon megőrzéséről. Álláspontom szerint a blankettásított feljelentési jegyzőkönyv hiánya szoros összefüggésben van a már elemzett feljelentés kiegészítés elrendelésének alkalmazásával, amit igazol, hogy a korábbi büntetőeljárás kodifikációs törekvések a fenti intézményhez ugyancsak eltérően viszonyultak. Bizakodóan tekintve a jogalkotás alatt álló új NYOR-ra, remélhetőleg ez a kérdéskör megfelelő minőségű érdemleges normatív szabályozást fog kapni, könnyítve ezzel a joggyakorlat munkáját.

Ha a gyanút elméleti nézőpontból közelítjük, úgy belátható, hogy a nyomozás – azaz a gyanú megalapozása – során a bizonyítékokból való megismerés élménye a nyomozó vagy az ügyész pszichikus tevékenységében ugyanúgy, ugyanolyan individuálpaszichológiai folyamatokban bonyolódik le, mint a tárgyaláson a bíróságban. Ez egy vélemény, amely a döntésben kifejezésre jut ugyan, de csak azt igazolja, hogy a hatóság mit hisz, mit gondol a történetekről. Azt, hogy helyesen vélekedik, azzal igazolhatná – sőt, lenne köteles igazolni –, hogy felsorolja azokat a körülményeket és megfontolásokat, amelyek folytán a döntésben kifejezett véleményre jutott. (Bócz, 2012. 28-29.) Az I. Be. ezt a felfogást már kiiktatta, és már csak az eljárási szakaszok egymásra épülését követelte meg, ezzel szervesen összekapcsolta a nyomozást a bírósági eljárással. „*A felderítés-nyomozás-vizsgálat hármas egysége még tovább erősítette azt a szervezeti kultúrát, ami a bűnügyi rendészetet*

az igazságszolgáltatással azonos rangú hatósággá avatta. Az autonómiára törekvő rendőrségi hivatal azt a meggyőzködést erősíti, miszerint a bűnüldözésnek elsődlegesen belső szervezeti értékeket kell szolgálnia, és nem az igazságszolgáltatás előkészítését.” (Korinek, 2006, 68.) Uralkodóvá vált a felfogás, hogy nyomozás nélkül nincs is tárgyalás. A szocialista törvényesség égíse alatt a nyomozás elvileg egyenjogú lett a tárgyalással a tényfelderítés, bizonyítás és jogi megítélés terén is. Miközben joggal merül a gyakorlati szakemberek körében az a kérdés, hogy miért kell nyomozni akkor is, amikor ennek semmi értelme nincs. (Bócz, 2004. 21.) Különösen, ha a bűncselekményre már a nyomozás elrendelése előtt fény derült, elkövetőjének személye ismert, a lehetséges bizonyítási eszközök pedig hiánytalanul rendelkezésre állnak. Másrészt vajon mennyire takarékosak és racionálisak a minden eljárás szakaszt – valószínűségi szinten áthaladó – formálisan lefolytatott nyomozások, ahol a büntetőeljárások az ügyek elhúzódásához és bonyolódásához vezetnek. (Király, 1996.670.) A fentiek alapján a gyanú vagy hiányának konstatálási formája, aktusa komoly hatással van a büntetőeljárások hatékonyságára. Valójában mindegy, hogy negatív és pozitív tartományban, de éppolyan lényeges kérdés, hogy milyen ténybeli és normatív alapokon indítható vagy tagadható meg a nyomozás, mert mindkét kimenet „önkényessége” vagy társadalmi rendeltetéstől eltérő gyakorlása negatívan érinti az igazságszolgáltatásba vetett közbizalmat és a jogbiztonság érvényesülését.

3. A büntetőeljárás hatékonysága és a gyanú szerepének összefüggése

Az elemzettek kapcsán nyilvánvaló, hogy döntő jelentőséggel bír a nyomozó hatóság számára ismertté vált jogsértő cselekmények értékelése abból a szempontból, hogy differenciálható-e a gyanú vagy sem. Király a gyanút a valószínűségi értékű kijelentések közé sorolja, ami nem bizonyosság, hanem csak valószínűségi értékű állítás. (Király, 2000. 309.) Ez azért is neuralgikus, mert a büntetőeljárás kezdeti szakaszában a gyanút megalapozó adatok téves értékelése akár az egész büntetőeljárást tévútra viheti. Ezzel együtt jelentősen ronthatja a tényállások bíróság előtti tisztázásának esélyét, gondolván arra, hogy a tényállási elemeket érintő felderítési tevékenység javarészt a nyomozati szakaszban folyik. Tulajdonképpen a bizonyítási eljárásokat (cselekményeket) érintő hibák elsősorban a nyomozás során merülhetnek fel, mert szemlét, helyszíni kihallgatást, bizonyítási kísérletet, vagy felismerésre bemutatást döntően a nyomozó hatóság folytat le. (Girhiny, 2017) Gondolhatunk itt az új Be. által bizonyítási cselekményként bevezetett műszeres vallomásellenőrzésre is, amely szintén nyomozási hibákat okozhat. (Budaházi, 2012). A hatályos eljárási törvény kimondja a vádlói és a bírósági feladatok elhatárolását. A vád bizonyítása a vádlót terheli (Be. 4. § (1) bekezdés), ez az eljárási feladatok megosztásának elvéből következik, hogy a vád megalapozása a megfelelő bizonyítékok beszerzése a vádló, és nem a bíróság feladata. (Kúria 1. BK vélemény III.1.a) pont.) A nyomozó hatóság ehhez igazodóan az az ügyész számára végez a vizsgálati szakaszban érdemi vádelőkészítő tevékenységet. Azonban a tényállás felderítetlensége szorosan összefügg a bíróság ügyfelderítési, azaz a valóságnak megfelelő tényállás megállapításával kapcsolatos kötelezettségével is. (Be. 75. § (1) bekezdés) Amennyiben a büntetőeljárás ügyfelderítés nem teljes, az ítéleti tényállás is megalapozatlanná válhat. (Be. 351. § (2) bekezdés a) pont, új Be. 592. (1) bekezdés b) pont, 592. § (2) bekezdés b) pont) Ha a tényállás a további jogi fórumokon még javítható, akkor relatív felderítetlenségről, amikor erre már nincs további lehetőség úgy abszolút felderítetlenségről beszélünk, ami az ítélet megalapozatlansága miatti kasszációt eredményez vagy az in dubio pro reo elv alkalmazásával a vádlott felmentésére kerül sor. (Nagy, 1960. 284.)

A felderítetlenség és a későbbi megalapozatlanság veszélyét pedig elsősorban a szervezeti érdekekkel összefüggő szempontok eredeztetik, amit Finszter a rendészet elmélet című művében a szervezetvezérelt bűnüldözési rendszer lényeges ismérveként azonosít. (Finszter, 2003.) A rendőrségnek mint általános nyomozó hatóságnak (Be. 36.§.(1) bekezdés), dominánsan központosított, összpontosított, hierarchikus országos hatáskörű szervezetnek rendkívül erős presszióval működő eredményességi küldetése van, ami az ismertebb, de kissé pejoratív kifejezéssel élve eljárási munkatevékenységnek statisztikai szemléletet kölcsönöz. Amennyiben tehát a bűnüldözési funkciót gyakorló nyomozó hatóság érdemi eljárási kontroll nélkül dönt

az egyes gyanú szintek minősítéseiről, úgy döntéseit törvényszerűen azon elv vezérli, hogy a nyomozás kiszámítható és előreláthatóan eredményes legyen. Ebben a relációban eredményességet jelent az elkövető felderítése, azonosítása, és bizonyítási eszközök „elérhetőségének”, azaz beszerezhetőségének lehetőségei. A hatóság saját verziójával összefüggő ténybeli meggyőzködés nagyon gyakran vezet törvénytelen bizonyításhoz, különösen, amikor a verzió alátámasztása csak ilyen eljárási szabályszegés útján lehetséges. (Tihanyi – Vári, 2015) A terhelti vallomás kiemelt szerepet tölt be ebben a körben, melynek megsértése leggyakrabban az USA Legfelsőbb Bíróságának elhíresült Miranda ügyben született ítélete (Miranda vs. Arizona 384. U.S. 436, 1966) nyomán a magyar büntető eljárásjogba is beépült hallgatási jogra vonatkozó szabályokkal kapcsolatban történik. (Bárd, 2005, 5.) A teljes, minden törvényi szabályra kiterjedő kioktatás mellőzésével folyt kihallgatás eredményeként keletkezett vallomás a Be. 117. § (2) bekezdésének speciális bizonyítástilalmi klauzulája folytán bizonyítékként nem vehető figyelembe (új Be. 187. § (2) bekezdés). A nyomozás gyakori hibája, hogy a felderítés során a rendőrség a működésére vonatkozó szabályok szerint a gyanúba került és később vádlottá váló személyt kioktatás nélkül kikérdezi, és az általa elmondottakat jelentésbe foglalja. Összehasonlítva a terhelti és az okiratokra vonatkozó bizonyítás szabályait, figyelemmel a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk 3. g) pontjában is megfogalmazott önvádra kötelezés tilalmának elvére, a gyanúsított személytől a kioktatás nélkül szerzett és okiratba foglalt adatok bizonyítékként nem értékelhetők. (Háger, 2014/a.) A tanú bizonyítással kapcsolatos eljárási szabályok is tartalmazznak olyan speciális bizonyítás tilalmi rendelkezéseket, melyek megsértése esetén a tanúvallomásból származó bizonyítandó tények bizonyítékként való értékelését zárja ki, ami szintén oka lehet felderítetlenségnek. (EBH2008. 1763.) A szakértői bizonyítás ugyancsak számtalan lehetőséget hordoz a ténybeli és jogi szempontból elkövetett nyomozati hibák elkövetéséhez (Be. 99. § (1) bekezdés). Elég csak arra gondolni, hogy a védelem oldalát alátámasztandó bizonyítandó tények körére a hatóság elmulasztja a szakértő kirendelését vagy bár kirendeli ugyan a szakértőt, de – akár az ügyészi indítvány ellenére – elmulasztja feltenni neki a terheltre mentő illetve a büntetőjogi felelősségét nézve enyhítő körülményeiket érintő kérdéseket, kizárólag a terhelt és a súlyosító körülmények körére kéri meg a szakértői véleményt. Mindezt úgy, hogy a mentő és enyhítő körülmények vizsgálata az ügyésznek az eljárás minden szakaszában egyébként is törvényi kötelessége (Be. 28.§. (1) bekezdés). Nem beszélve arról, hogy a különleges szakértelmet igénylő bizonyítás szempontjából releváns kérdésekben a szakértői kirendelés elmaradása esetében a tényállás még felderítetlennek is minősül. (Tóth – Háger, 2012, 91.)

A gyanú fokozataira vagy differenciálására a szerzők a valószínűségi szint szerint háromféle gyanút is megkülönböztetnek: az egyszerű gyanút, az alapos gyanút és a nyomatékos gyanút. (Ridegh – Olchváry – Milvius, 1892). A nyomozó hatóság a fokozatok megállapítása során, önálló mozgásterével élve a nyomozás megindítását nem feltétlenül a tények *valóság* szintjéhez vagy „anyagi igazság” minőségéhez igazítja, sokkal inkább a saját nyomozati verzió vélelmének igazolhatósága és az ahhoz kapcsolódó bizonyíthatóság kivitelezhetősége, egyszerűsége, könnyebbsége lesz a döntése motívuma. Bár ez a pszichés folyamat alapvetően individuális, de szervezeti szinten is hat az emberi tevékenységre. (Balassa, 2017. 203) A verzió a bűncselekmény egészére vagy részelemeire vonatkozó feltételes logikai ítélet. Ami egyben meg is határozza az adatgyűjtés és az egyéb kriminalisztikai fogások (például: forró nyomon üldözés), valamint a felderítés irányvonalát, ami alapján a bizonyítás tárgya pontosan meghatározható, és amely nyomozási terv részét is képezi. (Fenyvesi – Tremmel, 2002, 248.) Így a nyomozás irányát, hatósági verzióját fixáló szempont sem a gyanú *valóság*tartalma lesz, hanem a későbbi, magasabb valószínűségi szintet jelentő megalapozott gyanúhoz, vagy a nyomozás pozitív lezárásához vezető út elérésének előreláthatósága vagy kivitelezhetősége. Mindez karakteresen terelheti a nyomozásokat olyan irányba, ahol a „nyomozó hatósági” verziót igazoló tényállások kerülnek megállapításra, egyszerűen szólva a bizonyítási eszközök beszerzésének vezérlő elve a *bűnösség vélelmének* támogatása lesz. Ez lényegében a korai inkvizitórius eljárási rendszert idézi, ahol a terhelt az eljárásnak nem alanya, hanem tárgya, nincsenek perbeli jogai, védekezésre is csak akkor lesz lehetősége, ha a hatóság megengedi számára. (Kertész – Pusztai, 1992) Azonban a probléma leginkább akkor keletkezik,

amikor a bizonyítási kötelezettséget viselő vádló a nyomozások hibáit, szabálytalanságait nem tudja már a bíróság bizonyítási eljárásában kiköszörölni, különösképpen, ha még bizonyítási indítványokat sem tud tenni a szabálytalanul beszerzett és rossz tényállásra alapozott nyomozások okán. Perjogi evidencia, hogy a bíróság ügyészi indítvány hiányában nem köteles a vádat alátámasztó bizonyíték beszerzésére, tőle számon ez nem kérhető. (Elek, 2014. 47.) Az előbb említett tendenciák káros következményei közé sorolhatók a nem megfelelő gyanúsítások, vádolások, a téves és helytelen jogi minősítések, a felderítetlen nyomozási szálak, a törvénytelenül beszerzett bizonyítási eszközök, az eljárási szabálysértések és még hosszasan sorolhatók a különféle justizmordok variációi. Nem kérdéses, hogy ez az anomália rendkívüli mértékben gyengíti és erodálja a büntetőeljárások hatékonyságát, nem beszélve az igazságszolgáltatás nagyfokú presztízvesztéséről, ami a hatóságokat általánosságban és folyamatosan, egy-egy a média által felkapott, nagy nyilvánosságot élvező ügy kapcsán különösen is éri. Az érvelést támasztja alá egy nemrégiben elvégzett empirikus vizsgálat is, amely a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén szolgálatot teljesítő 24 bíró bevonásával készült. A kutatás adatai szerint bírák 91.66 %-a nyilatkozott arról, hogy a nyomozás során vétett eljárási szabálysértések befolyásolták a bírósági eljárást. A 40 jogalkalmazó (bíró, bírósági titkár) részvételével készült kérdőíves vizsgálat pedig azt mutatta, hogy e kérdésre 100 % volt az igen válasz, arra pedig a jogalkalmazók 85%-a válaszolt igennel, hogy az ilyen eljárási szabálysértések kihatnak az ítéleti tényállás megállapítására. (Háger, 2014/b.)

Fontos leszögezni, hogy sem a hatályos sem az új Be.sem írja már elő a hatóságok kötelezettségként az *anyagi igazság* elérését. Korábban az nem így volt. Az I. Bp. 104.§. alapján, ha a cselekmény felderítése olyan szakaszba jutott, amikor a vád már rögzíthető volt mind a cselekmény, mind a konkrét személy vonatkozásában, olyankor került sor a vizsgálat elrendelésére. Ott már érvényesült a funkciómegosztás elve és a fő processzuális elvek is. Az akkori jogalkotók csak ezzel a jogintézményi megoldással látták esélyét annak, hogy az anyagi igazság érvényre juthasson. A Be. viszont eleve lemond az anyagi igazság eléréséről és megelégszik „*a valóságnak megfelelő tényállás*” megállapítására irányuló törekvéssel, míg az új Be. a vád keretei között már ennél kevesebbrel is beéri és csupán a „*valóságghű*” tényállás felderítésének kötelezettségét írja elő. Jogosan merül fel a kérdés, hogy az ügyész nyomozati szakban betöltött törvényességi őr szerepe miért nem elegendő garancia a valóságghű tényállás felderítésére. Azaz a gyanú differenciáltságát hordozó valóságghű tényállás biztosítható-e az ügyészi törvényességi felügyelet eszközeivel vagy sem?

A válaszhoz egy nagyon fontos fogalmi kérdést kell tisztázni, mégpedig a két igazságszolgáltatási alrendszer (nyomozó hatóság és az ügyészség) viszonyát. A tevékenységi formáikban egymástól függő rendszerelemek (alrendszerek) egymásnak való alárendelése fékek és ellensúlyok nélkül óhatatlanul is a teljes rendszer hatékonyságának csorbulásához vezet. „*A működésirányítás és a tevékenységirányítás kölcsönhatásban van egymással. Az utóbbi az előző függvénye. A működésirányítás biztosítja a szervezet számára a költségvetési fedezetet, az hozza létre a szervezetet, annak struktúráját, oda vannak telepítve a személyzeti döntések, hatása van a dolgozók képzettségére. A színvonalas, törvényes tevékenység és annak irányítása elvileg feltételezi a működés tökéletes irányítását. Ellenkező esetben a jogalkalmazás területén működési zavarok léphetnek fel, a tevékenységirányítás hatékonysága kisebb lesz. A tevékenységirányítás kiszolgáltató a működésirányításnak, ugyanakkor a törvény a nyomozások irányításáért a felelősséget a tevékenységet irányító ügyészre telepíti.*” (Nyíri, 2003, 64.) A viszonyrendszer meghatározó eleme lényegében az eltérő eredményességi küldetés, az inputok és outputok tekintetében az egymástól való függés, ahogy *Farkas Ákos* ezt nevezi: az interdependencia. (Farkas, 2002) Az ügyészség a saját eredményességét szemléltető váderedményességi mutatót leginkább a nyomozó hatóság nyomozáseredményességi mutatójának rovására tudja maximalizálni. A nyomozóhatóság célirányosan az ügyészi utasítás és tevékenység irányítása mellett szelektál az egyes ügyek között. Kevés önállósággal rendelkezve abban, hogy melyik ügyre mekkora nyomozati kapacitást mozgósítson. Az ügyészi kontroll növelésében bízó érvelés így éppen a jogalkalmazás kontrollálhatatlan, kényszerpályán mozgó szervezeti „*elemeiben*” rejülő döntő körülményt, hagyja figyelmen kívül: az alrendszeri hierarchia evidenciáját. (Vári, 2015) A hatályos büntetőeljárás gyakorlat fényében az *anyagi igazságot* megalapozó jogbiztonságot és a jogállami büntetőeljárást biztosító büntetőeljárás elvek megteremtésére irányuló törekvés nem érvényesült

megfelelően, és ennek nem volt megfelelő eszköze az ügyész nyomozási szerepének növelése és kiterjesztése sem. Sajnálatos módon a jelenleg hatályos törvény megalkotását megelőző jogalkotói diskurzusok során az ezt cáfoló érvek kerekedtek felül és vezettek a hatályos szabályozási elvekhez, amelyek azonban másfél évtizedes regnálásuk során igazolták az elmélet helytelenségét. (Kadlót, 2004.)

4. Összegzés

Az új Be. rendelkezéseit összegezve mind az egyszerű gyanú (in rem), mind a minősített gyanú, vagyis a megalapozott gyanú (in personam) esetében elmondható, hogy a kimunkált normatív és ténybeli alapjait pontosan definiáló értelmezések törvényi szabályozásával adós maradt a jogalkotó. „*Valójában a jogalkotó a Bp. indokolásában megfogalmazott gondolatot közvetíti. Vagyis e kérdéseket részletesen nem lehet megfogalmazni és szabályozni, és nincs más biztosíték, mint az eljáró hatóság felelőssége.*”² Mégis, önmagában azzal, hogy határozottan differenciálta a nyomozási szakaszt felderítési és vizsgálati szakaszra, és pontosan rögzítette az ügyész és a nyomozó hatóság viszonyát rendező szabályokat, visszavonhatatlan módon hozzájárult a szervezetvezérelt bűnüldözési rendszerről a jogállami felfogáson alapuló rendszerre való elmozdulásra. Ezt erősíti még a tanulmányban elemzett gyanú fogalmi és gyakorlati jelentőségének revíziója, főleg akként, hogy a törvény a felderítési szakasz végén helyezi el az egyszerű gyanú kiemelt jogorvoslati formában való „megmérettetését” felértékelve a gyanú normatív és ténybeli szerepét. Visszaszorítva ezzel a szervezetszerű hatósági ügyszekciós mechanizmus érvényesülését, hiszen az új törvény alapján a felderítés hibái, szabálytalanságai – alaposabb és érdemi panaszbírálat esetén – kétségtelenül a bűnüldözési hatóság szakmai munkájának komolyabb szintű felügyeletét, ezzel az eredménytelen ügybefejezések rátájának növekedését fogja eredményezni. Az említett áttérésre irányuló törekvést erősíti az a módosítás is, amely lehetővé teszi, hogy a megalapozott gyanú közlésével a nyomozás egy egészen más szabályozási rendbe tartozó szakaszba, a vizsgálatba lépjen át. Ahol már – a hatályos törvényi szabályozással szemben – a terhelti jogok megnyílnak, kiszélesedik az ügyfelek ügymegismerési joga, a terhelt és a védelem kezdeményezési jogot nyer az eljárást lezáró egyezség és az eljárást rövidítő ügyészi döntések megkötésére. E döntések ráadásul már nem kizárólag ügyészi diszkrecionalitás alapúak, hanem a törvényi feltételek vállalása esetén kógensen érvényesek lesznek a hatósági oldalra is, mindkét oldal számára eljárási garanciákat nyújtva, az azokat vállaló terhelti és hatósági oldalra nézve, megelőzve a visszaélések lehetőségét (új Be. 404.§.).

Összességében a gyanú differenciálása és szűrése a nyomozás gyorsítása és egyszerűsítése irányába ható jelentős tényező. Gyanú alapján nyomozás megindítására akkor kerülhet sor, ha a nyomozó szerveknek a bűncselekmény elkövetéséről olyan adatai vannak, amelyek alapján nagyobb valószínűséggel következethet a bűncselekmény elkövetésére, mint annak meg nem történtére. (Herke – Fenyvesi – Tremmel, 2012, 226) A gyanú fokozatainak konkretizált és cizelláltabb definiálásának célja, hogy egyrészt a nyomozó hatóságok szükség nélkül ne tevékenykedjenek, így volumenében ne szaporodjon a feleslegesen megindított és megszüntetéssel végződő ügyek száma. Másrészt olyan ügyekben ne induljon eljárás, amelyekben ténybeli alapon nem deríthetőek fel a tényállási elemek, továbbá nem szól több adattal alátámasztott érv amellet, hogy egy adott személy követte el a bűncselekményt, mint amennyi ellene. Éppen ezek miatt és a nyomozók munkáját elősegítendő, biankósított, a ténybeli tényállási elemek konkrét rögzítésének szükségességét megkövetelő feljelentési jegyzőkönyv formulákra van szükség, amelyek tipizáltan dokumentálják a kriminalisztika alapkérdéseire adott, ténybelileg konkretizált válaszokat. Szervesen és kauzálisan kapcsolva a megállapított tényállási elemekhez kapcsolható bizonyítási eszközöket és azok közvetlen vagy közvetett minőségét meghatározó tényadatokat. A megalapozott gyanú átértékelése nem egyszerűen csak biztosíték arra, hogy releváns és megfelelő minőségű bizonyítékok nélkül konkrét személlyel szemben nyomozás ne

2 Horgos Livia: A gyanú hiányának és a gyanú fokozatainak jelentősége egy jogeset tükrében az új Be. vonatkozásában. Magyar Jog, kiadás alatt, 2018.

induljon, hanem egyszersmind a nyomozási tevékenység minőségi szűrője is, amelyeknek fázisbeli eltolódása csökkenteni tudja az esélyét annak, hogy a bírósági eljárásban hibák keletkezzenek. Ezek a hibák zömében a tényállások felderítetlenségéből fakadnak, és a bíróságok megnövekedett bizonyítási tevékenysége miatt az ügyek tárgyalási időigényét növelik. Ahogy korábban utaltam rá, az okok leginkább a nyomozó hatóság szervezetvezérelt vakvágányon futó vagy elhibázott verziójú nyomozásaival függnek össze. Túlmenően a bíróság munkaterheinek csökkentésén, a gyanú szerepének megváltozása a bíróság előtti ténybeli okokból megalapozatlan ügybefejezések számát is visszaszoríthatja, és nagymértékben hozzájárulhat a jogállami büntetőeljárás gyakorlati kereteinek megteremtéséhez.

5. Felhasznált irodalom

1. Amberg Erzsébet (2012): Büntetőjogi ultima ratio? Magyar Rendészet, 2012/4. szám 41-47. p.
2. Balassa Bence (2017): Egy dicstelen történet. Polgári Szemle 2017. 1-3. szám.
3. Balogh Jenő, Edvi Illés Károly, Vargha Ferenc (1898): Bűnvádi Perrendtartás Magyarázata, Budapest, Grill Károly, cs. és kir. Udvari Könyvkereskedése.
4. Bárd Károly (2005).: A hallgatás ára, Fundamentum, 2005/3. szám
5. Bócz Endre (2012): A „megalapozottság” és a nyomozás. Belügyi Szemle, 2012/12. szám
6. Bócz Endre (2004): A pótmagánvádló. Ügyvédek Lapja, 2004/2. szám
7. Bócz Endre (2003): Az eljárásjogi törvény és a kriminalisztika. Belügyi Szemle 2003/7-8.szám.
8. Budaházi, Árpád (2012): Conditions and Requirements of Polygraph Examination. European Polygraph 2012/3.
9. Elek Balázs (2003): A kihallgatásról készült rendőri jelentés a bizonyítási eljárásban, Ügyvédek Lapja, 2003/4. szám
10. Elek Balázs (2014): A bírói meggyőződés és a megalapozott tényállás összefüggései, Jura, 2014/1, 40-49. p.
11. Farkas Ákos (2002): A falra akasztott nádpálca, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris Kiadó.
12. Fási László – Stál József (2012): A nyomozás nélküli vádemelés lehetőségeinek kérdéseiről. Belügyi Szemle, 2012/12. szám
13. Finszter Géza (2003): A rendészet elmélete, KJK- KERSZÖV Jogi és Üzleti Könyvkiadó, Budapest.
14. Girhiny Kornél (2017): Gondolatok a helyszíni kihallgatásról a bizonyítási eljárások tükrében, In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyarrendészettudományig Pécs, 189 – 196. p.
15. Háger Tamás (2014): A terhelti vallomás mint személyi bizonyíték a nyomozásban, Belügyi Szemle, 2014/11. szám. 22-38. p. (2014/a.)
16. Háger Tamás (2014): Elmélet, dogmatika, empíria (A büntetőeljárás tényállás megalapozottságával kapcsolatos eljárásjogi kérdések vizsgálata társadalomtudományi kutatási módszerek segítségével),

Jogelméleti Szemle, 2014/2. szám 111-127. p. (2014/b.)

17. Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián (2012): A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
18. Horgos Livia (2018): A gyanú hiányának és a gyanú fokozatainak jelentősége egy jogeset tükrében az új Be. vonatkozásában. Magyar Jog, kiadás alatt.
19. Kadlót Erzsébet (2004): A jogbizonytalanság múzeuma, avagy barangolások az új büntetőeljárás törvény útvesztőiben. Magyar Jog. 2004.1.szám
20. Kertész Imre – Pusztai László (1992): Qui vadis büntetőeljárás? Jogtudományi Közlöny. 172-181. p.
21. Király Tibor (2000): Büntetőeljárás jog, Osiris Kiadó, Budapest.
22. Király Tibor (1996): Az 1896. évi büntető perrendtartás száz év távlatából. Magyar Jog, 1996/11. szám
23. Korinek László (2006): A háborút nem látott bátrak bátorsága. Belügyi Szemle, 2006/5. szám
24. Nagy Lajos (1960): Fellebbezés a büntetőperben, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
25. Nyeste Péter (2016): A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei. PhD értekezés, Budapest.
26. Nyíri Sándor (2003): Az ügyészség és a nyomozóhatóság kapcsolata. Belügyi Szemle 2003/7-8. szám
27. Nyitrai Endre (2015): Raster Investigaton: Legal Journal, Scientific-Practical Professional Journal, 2015/11. szám
28. Ridegh Rajmund – Olchváry – Milvius Attila: Bűnügyi Nyomozástan, Budapest, Hornyánszky Viktor R-T. nyomdai Műintézet kiadványa, a kiadás éve nem szerepel.
29. Tihanyi Miklós – Vári Vince (2015): Jó állam - jó rendészet, avagy a rendőrség hatékonyságmérésének koncepciója. Magyar Rendészet 2015/4. szám, 117-126. p.
30. Tóth Andrea Noémi – Háger Tamás (2012): A szakértői bizonyítással kapcsolatos eljárási szabálysértések és azok jogkövetkezményei. In: Elek Balázs (szerk.), Az orvosszakértő a büntetőeljárásban, Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi Tanszéke.
31. Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba (2002): Kriminálisztikai tankönyv és atlasz, Dialóg Campus, Budapest, Pécs.
32. Vári Vince (2015): A bűnüldözés strukturális hatékonysága. Magyar Rendészet. 2015/5. 105-131. p.
33. Vári Vince (2015): Hatékonyság a nyomozásban. In: Schaub Anita, Szabó István (szerk.) III. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat. 2014.

6. Felhasznált jogforrások

1. 1896. évi XXXIII. törvénycikk a Bünvádi perrendtartásról (I. Bp.)
2. 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról (II. Bp.)

3. 1962. évi 8. sz. törvényerejű rendelet a büntetőeljárásról (I. Be.)
4. 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról (II. Be.)
5. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
6. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (új Be.)
7. 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

Turizmusbiztonság aktuális kérdései

A turizmus és biztonság kérdése a Krím félsziget annektálása kapcsán

Dr. Gyuricza László

*egyetemi docens – Pécsi Tudományegyetem, Pécs 7624, Ifjúság útja 6.
e-mail cím: gyuricza@gamma.ttk.pte.hu*

Absztrakt

A Krím félsziget az 1920-as évektől az egykori Szovjetunió legfontosabb tengerparti üdülőhelyének számított, főként kedvező természeti adottságainak köszönhetően. A birodalom felbomlásáig a Krím félsziget végig a szovjet hatalom turizmusának kirakatterülete volt. A szétesés után, Ukrajna függetlenné válásával a krími turizmus erősen visszaesett, majd a 2000-es években kezdett újra fellendülni. 2014-ben viszont egy vitatható legitimitású népszavazásra hivatkozva Oroszország „átvette” a Krím félszigetet. Az impériumváltást bár a világ ugyan nem ismeri el, ennek ellenére a de facto Oroszországhoz tartozó Krímben a turizmus ma is fontos gazdasági tényező. Tanulmányomban elemzem a Krím félsziget turizmusának természeti és társadalmi-politikai hátterét. Kiemelten foglalkozom az annexió turizmusra gyakorolt hatásaival, különös tekintettel a biztonság kérdésére.

1. Bevezetés, a téma aktualitása

Keleti nagy szomszédunk, Ukrajna turizmusa – a számszerűsített adatok szerint – a nemzetközi turistaérkezések alapján a 2010-es évek elejére Európa élvonalába emelkedett.

2013-ban az UNWTO adatai alapján Európában a 9. helyet foglalta el a „Nemzetközi turistaérkezések” táblázaton, messze megelőzve – többek között – Svájcot, gyakorlatilag Ausztriával azonos értékkel (24 millió turista). Azonban Ukrajnában e számok nem tükrözik teljes mértékben a valós helyzetet, a magas volumen mögött részben az orosz-ukrán határon a kiterjedt mértékű rokoni, baráti kapcsolatok, a magyar- és lengyel-ukrán határon a „csempészturizmus” jelentős szerepet játszott/játszik. Jól tükrözi a statisztika ellentmondásait, hogy Ukrajna a „nemzetközi turizmusból származó bevételek” tekintetében messze elmaradva az élbolytól, csak a középmezőnyben foglal helyet. Míg a fent említett Ausztria bevétele több mint 20 milliárd USD volt, addig Ukrajnáé 5 milliárd USD (UNWTO, 2016).

De mindemellett 2014-ben Ukrajnában a beutazó turisták száma jelentősen megcsappant, a hivatalos adatok szerint 48%-kal csökkent a beutazók száma. Ennek oka volt egyrészt a kelet-ukrajnai események, másrészt pedig a Krím félsziget elvesztése, ami addig a beutazó ukrán turizmus kb. egyharmadát biztosította. A Szlovéniánál kissé nagyobb területű Krím félsziget nem csak Ukrajna legfontosabb turisztikai régiója volt (a főváros Kijev mellett), de már a Szovjetunió idején is – a kezdetektől fogva – a birodalom egyik legfontosabb, kirakat szerepet kapott idegenforgalmi területe volt. Az ukrán (és a nyugati) verzió szerint Oroszország által annektált (s így a világ által nem elismert), az orosz, illetve a Krím többségét alkotó orosz lakosság szerint demokratikus szavazással Oroszországhoz „visszatérő”, a 2. világháború óta példátlan módon, gyakorlatilag fegyveres összetűzés nélkül impériumot váltott félsziget turizmusa – rövid bizonytalansági időszakot leszámítva – újra működik, de fejlődése 2017-ben megtorpant.

Tanulmányomban elemzem a de jure Ukrajnához, de facto Oroszországhoz tartozó Krím félsziget turizmusának **összefüggéseit**. Vizsgálom, hogy az impériumváltás mennyiben, hogyan gyakorolt hatást a turizmusra, amely a félsziget nagyon fontos bevételi forrását jelentette a közelmúltban, s meghatározó szerepet tölt be ma is. Az elemzéseket a biztonság és a turizmus kapcsolatának aspektusából igyekszem végezni.

2. A Krím félsziget és turizmusának rövid története

A Fekete-tengerbe benyúló, a szárazfölddel a mindössze 8 kilométer széles Perekopi-földszorossal kapcsolódó Krím félsziget területe 26.844 km². Lakosainak száma a 2014. évi (már orosz) népszámlálás szerint 2 millió 284 ezer fő (www.revolvy.com) (1. ábra).

1. ábra. A Krím félsziget felszíne és legjelentősebb turisztikai központjai.

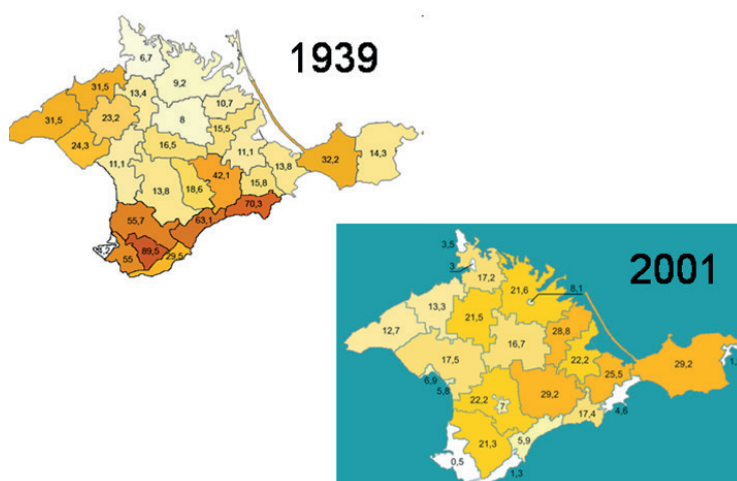
A <http://www.capital.ua/ru/news/102982-vlasti-anneksirovannogo-kryma-sobirayutsya-obzhalovat-sanktsii-v-evropeyskom-sude> alapján szerk.: Gyuricza L.

A félsziget kedvező természeti adottságai (éghajlat, domborzat) és különösen stratégiai szempontból előnyös földrajzi helyzete miatt a történelem során végig értékes területnek számított. Emiatt már i.e. 6. században a görögök meghódították a területet, ők alapították többek között a mai Feodoszija városát.

A 10-11-12. században kazár, besenyő és kun népek is megfordultak a félszigeten. A Krím történetében meghatározó szerepet játszottak a tatárok, akik a 13. században mintegy 150 évre meghódították a félszigetet és a környező térséget. 1380-tól az orosz fejedelmek fokozatosan, mintegy 100 esztendő alatt kiszorították a mai Ukrajna területéről a tatárokat, illetve a széteső tatár birodalom kánságai beolvadtak Oroszországba. Egyedül a Krím félszigeten sikerült megőrizni függetlenségüket, a Krími Kánság még további 230 évig ütöképes állam maradt, erős szövetségben az Oszmán Birodalommal. A függetlenségnek II. Katalin orosz cárnő vetett véget, aki 1783-ban meghódította, s orosz fennhatóság alá helyezte a Krímet. 1853-56-ban a félszigeten zajlott az oroszok és törökök, valamint angol, francia szövetségesei közt zajló krími háború, amelynek következményeként Oroszország európai befolyása lényegesen csökkent.

A cári Oroszországot megdőntő kommunista Szovjet-Oroszország 1921-ben győzte le a Krímben a cárhoz hű fehéreket, s 1922-ben jött létre a Szovjetunió részeként a Krími Autonóm Szovjet Szövetségi Köztársaság.

A 2. világháborúban a németek stratégiai szempontból kiemelt fontosságúnak tartották a Krím birtoklását (a Kercsi-szoros felett a híd építését is elkezdték), a szovjetek csak 1944 májusában tudták visszafoglalni. Sztálin a németekkel való összejátszással vádolta meg a krími tatár lakosságot, véres tisztogatást hajtott végre, s mintegy félmillió tatárt hurcoltatott el Szibériába, ahonnan később csak az elhurcoltak kb. fele tudott hazatérni. Ez jelentősen átalakította a félsziget etnikai összetételét (Pereltvaig A., 2014) (2. ábra).

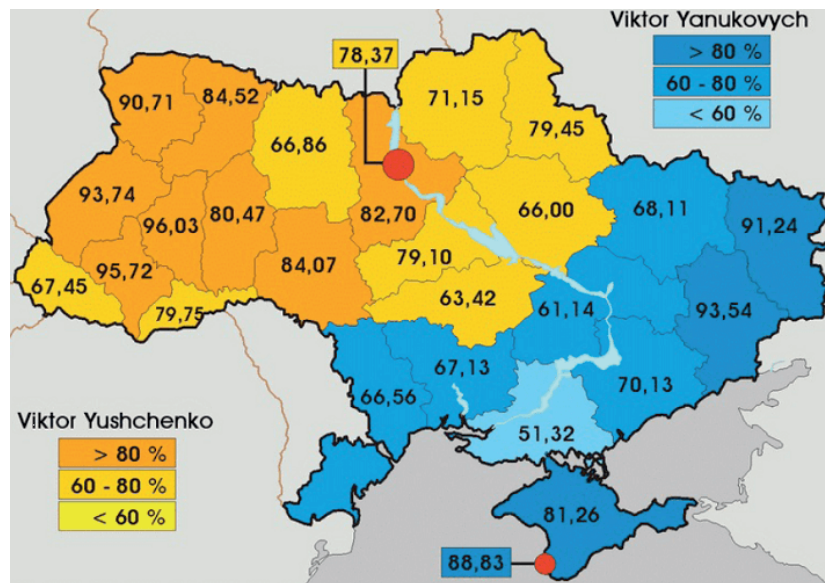
2. ábra. A tatár nemzetiségű lakosok aránya a Krím félszigeten 1939-ben és 2001-ben. *Forrás: [https://www.eupedia.com/forum/threads/29635-Should-Crimea-be-an-independent-country-\(Russian-Ukrainian-conflict\)/page42](https://www.eupedia.com/forum/threads/29635-Should-Crimea-be-an-independent-country-(Russian-Ukrainian-conflict)/page42)*

A háború utolsó szakaszában, 1945 februárjában a Krím félszigeten, Jaltában rendezték a szövetséges nagyhatalmak vezetői közötti találkozót (jaltai konferencia), ahol a győztes hatalmak képviselői megrajzolták Közép- és Kelet-Európa háború utáni térképét.

A mai konfliktus szempontjából nagyon fontos esemény történt 1954-ben, amikor Hruscsov kezdeményezésére az addig az orosz föderációhoz tartozó Krím félszigetet odaajándékozták Ukrajnának. Ennek akkor – a központi irányítású Szovjetunióban – nem volt jelentősége, viszont a szovjet birodalom széthullása után igen, hiszen egyrészt ekkor már az orosz nemzetiségű lakosság került többségbe, másrészt az egyik legerősebb orosz tengeri flotta bázisa Szevasztopol, amely a Fekete-tenger térségében kiemelkedő katonai jelentőséggel bír (1. ábra).

A Szovjetunió felbomlása után 1992-től a félsziget Krími Autonóm Köztársaság néven Ukrajna rész lett, Szevasztopol pedig mint orosz haditengerészeti támaszpont – a szerződés értelmében – 2042-ig Oroszország felügyelete alá tartozik.

Az orosz többségű Krím és Kijev ellentéte már a 2000-es években is kezdett kirajzolódni, rendszerint az elnökválasztások idején volt leginkább érzékelhető az eltérő nézet. Míg Ukrajna középső és nyugati részén mindig a nyugatbarát elnökjelölt nyert, addig a Krímben és Kelet-Ukrajnában (Luhanszk, Donyeck) minden alkalommal az oroszbarát (nyugatellenes) jelölt kapott abszolút (80 – 90 % fölötti) többséget (3. ábra).

3. ábra. A nyugatbarát Juscsenko jelöltre és az oroszbarát Janukovics jelöltre leadott szavazatok aránya a 2004. évi ukrán elnökválasztáson megyénként. Forrás: Pereltsvaig A. (2014)

2014. március 16-án – Kijev és a Nyugat által illegitimnek tartott – népszavazáson a lakosság többsége az önálló Krími Köztársaság mellett döntött, majd március 16-án a „független” állam csatlakozott Oroszországhoz. Azóta a Krím de jure Ukrajna, de facto Oroszország területe (4. ábra).

4. ábra. Krím sajátos helyzete és a kelet-ukrajnai háborús gócpontok.

A <http://www.faktor.bg/bg/articles/ukrainska-armiya-rusnatsi-krim-aneksiya> alapján szerk.: Gyuricza L.

A Krím turizmusa – köszönhetően elsősorban kitűnő tengerpartjának, kellemes éghajlatának és gyógyklímátikus adottságainak – a Szovjetunió legfontosabb turisztikai kirakatterülete volt, a kezdetektől a felbomlásig. 1925-ben építették fel a Szovjetunió legnagyobb úttörőtáborát (Artyek), amely leginkább ideológiai érdekeket szolgált, az új generáció kiválasztottjainak felkészítése zajlott a kommunizmus építésére. Emellett a szociális és gyógyturizmus volt tömeges méretű, természetesen az ideológiai célokkal összhangban. Nem csak a tengerparti tömegturizmusban, de a szanatóriumokra épülő gyógyturizmusban, illetve a kiegészítő jellegű kulturális turizmusban is a mennyiségi szemlélet volt az uralkodó, ami lényegesen nem változott Ukrajna

függetlenné válása után sem. A kilencvenes években átlagosan 2-3 millió turista vett részt évente a még a szovjet infrastruktúrára alapozott krími turizmusban. Minőségi változást célzó beruházások többnyire csak a 2000-es években kezdődtek, jelentős arányban orosz vállalkozók révén (Berghauer, 2012).

3. A Krím félsziget turizmusának természeti és társadalmi adottságai

A Krím turizmusának alapját elsősorban kitűnő természeti adottságai adják. A félsziget északi, nagyobb része a Szytjeppes-Krím vagy Krími-síkság. Neve is jelzi, a kontinentális éghajlattal rendelkező terület sík, illetve enyhén hullámos alföldi terület, természetes növényzete füves vegetáció, szytjepp. Keleten az Azovi-tenger partvidékén hatalmas turzások találhatóak, amelyek helyenként part menti sós tavakat rekesztettek el. A tavak illetve maga a tengerpart az egészségturizmus fontos helyszíne (1. ábra).

Délen, a parttal párhuzamosan emelkedő Krími- (vagy Jajla-) hegység a tengerre hirtelen leereszkedő hegyoldallal teljesen eltérő képet mutat. A középmagas, többnyire mészkőből, kisebb részt homokkőből álló, átlagosan 1000-1200 méter magas (legmagasabb csúcs: Roman kos 1545 m) fiatal lánchegység rendkívül változatos karsztformái (cseppkőbarlangok, dolinák, karrmezők, szurdokok), illetve kipreparálódott homokkőformái, vízesei a turizmus nagyon fontos vonzerőit jelentik. De a tömegturizmus legfőbb területe a hegység által északról védett, nagyon kellemes klímával rendelkező déli, mediterrán tengerpart, a Krími-Riviéra. Kitűnő strandjai, változatos mediterrán növényzete, kiegészülve az ember által létesített botanikus kertekkel, gyönyörű parkokkal a félsziget legvonzóbb részlete. Itt sorakoznak a legismertebb üdülővárosok: Alupka, Jalta, Alusta, Feodoszija (1. ábra).

A Krími-hegység folytatásában a Kercsi-félsziget húzódik, ahol sárvulkánok vonzzák a turistákat.

A természeti értékek meghatározó vonzerők, a félszigeten hat védett területet alakítottak ki, közülük a Jajla-hegység fővonulatát magába foglaló Krími Természetvédelmi Terület 44.000 hektár (Izsák T., 2007).

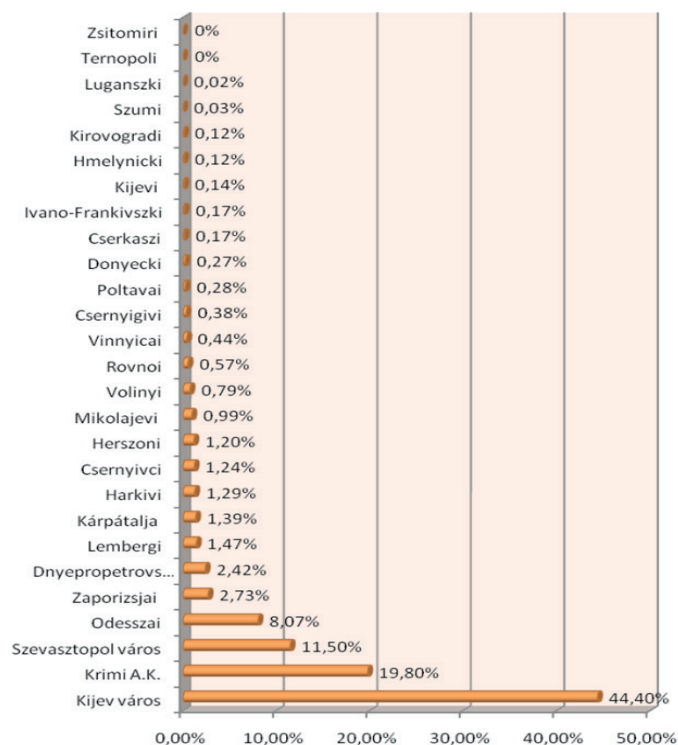
A kulturális vonzerők is jól egészítik ki a tengerparti üdülturizmust és a gyógyturizmust. Közülük kiemelendők a part közelében emelkedő kastélyok (pl. Krím szimbóluma a „Fecske-fészek”, illetve a Livágyijai Palota, a jaltai konferencia (1945) helyszíne vagy a legszebbnek tartott Voroncov-kastély. A hegységtől északra az egykori tatár kánság fővárosa, Bahcsiszera a Káni Palotával, a kolostorral és barlanglakásokkal a fő idegenforgalmi desztináció. Szimferopol pedig Krím székhelyeként, üzleti és városi turizmusával emelkedik ki.

A Krím félszigeten meg kell még említeni a borturizmust is, amelynek nem csak jók az adottságai, de komoly tradíciókkal is rendelkezik.

4. A Krím félsziget turizmusának alakulása az impériumváltás során

A vendégforgalom elemzése kapcsán meg kell említeni, hogy a konkrét adatok beszerzése nehézségekbe ütközik, azok hiányosak vagy más személetet tükröznek, mint az európai gyakorlatban megszokott. Egyrészt sem az ukrán, sem az orosz statisztikai hivatal adatsora nem teljesen kompatibilis az európai adatsorokkal. Másrészt Krím annexió utáni adatait az ukrán hivatal nem közli, sőt időközben eltávolította az annexió előtti adatokat is, annak ellenére, hogy Kijev nem ismeri el Krím impériumváltását. Ezért az adatok egy részét szekunder forrásokból, illetékes szakemberek nyilatkozataiból, egymástól független hírforrásokból igyekeztem összegyűjteni. Így nyilván kisebb pontatlanságok előfordulhatnak, főképpen, hogy mindkét oldalon számolni kell a kormánypropagandával is. (Egyes szakemberek még az Orosz Statisztikai Hivatal hivatalos adatait is megkérdőjelezzik.) Ebből fakad, hogy többnyire kerekített értékekkel dolgozom, s elsősorban a trendeket – s azok okait – igyekszem vizsgálni.

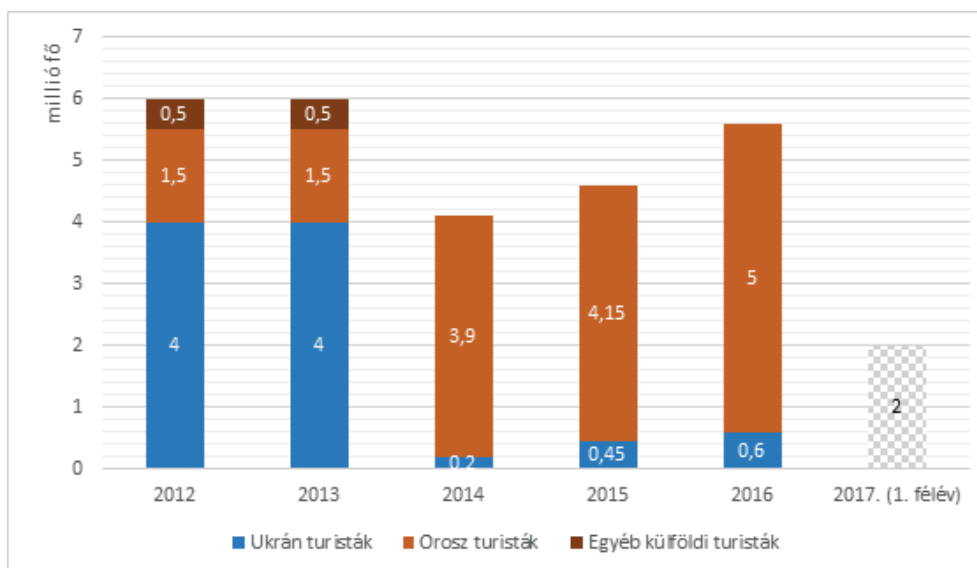
A Krím félsziget a 2000-es években a főváros után Ukrajna 2. legfontosabb idegenforgalmi régiója volt, a külföldi turistaforgalomból részesedése (Krími Autonóm Köztársaság és Szevasztopol város együtt) több mint 30 % volt (5. ábra).

5. ábra. Ukrajna megyéinek, illetve megyei jogú városainak részesedése az idegenforgalmi vállalkozások által kiszolgált külföldi turistaforgalomból, 2007 (%)

Forrás: www.ukrstat.gov.ua alapján szerkesztette: Berghauer S. 2012.

Az annexió előtti években a Krímbe kerekítve 6 millió turista látogatott (6. ábra). Ebből kb. 4 millió volt belföldi, vagyis ukrán állampolgár, de arra nincsenek adatok, hogy ebből a létszámból mekkora arányt tettek ki az ukrainai orosz nemzetiségűek vagy a csak oroszul beszélők. A mintegy 2 millió külföldi turista háromnegyedét az oroszok tették ki.

6. ábra. A Krím félszigetre érkező turisták száma 2012 – 2017. 1. félév (millió fő)

Forrás: A www.tourism.gov.ua, a www.russiatourism.ru, a www.schweizmagazin.ch és Szécsi A. (2015) alapján szerk.: Gyuricza L.

2014-ben, az annexió évében a márciusi népszavazás, illetve Oroszországhoz történő csatlakozás után gyakorlatilag teljesen elmaradtak az ukrán turisták, de 2015-ben is csak alacsony számban tértek vissza. A drasztikus csökkenés alapvetően három okkal magyarázható:

1. Biztonsági kérdések. Annak ellenére, hogy az ukrán hatóságok nem akadályozzák saját állampolgárainak mozgását az ukrán – krími határon (hiszen nem ismerik el az annektálást), az ukránok nem tartják biztonságosnak a Krímbe történő utazást.
2. Közlekedési nehézségek. Ukrajna belső területeiről a Krímbe eljutni az ukrán érában sem volt egyszerű dolog, ez most lényegesen még bonyolultabbá vált.
3. A hazafias ukránok sértettsége is döntő szerepet játszott a turisták számának drasztikus csökkenésében.

Ugyanakkor az orosz (immáron belföldi) turizmus óriási mértékben növekedett, az elmúlt évihez képest közel háromszorosára nőtt a Krímbe utazó oroszok száma 2014-ben, de 2015-ben is tovább tartott a növekedés. Ez hasonlóan három okkal magyarázható:

1. Az orosz patriotizmus, illetve az újdonság ereje. A hazafias oroszok szinte kötelességüknek érezték, hogy felkeressék a „visszatér” Krími-Riviérát. Ebben a markáns kormánypropaganda is szerepet játszott.
2. A nyugati szankciók miatt bizonyos országokban az orosz turisták nem szívesen látott vendégek lettek, illetve Putyin el is tiltotta az utazási irodákat bizonyos országokba történő utazásszervezéstől.
3. A gazdasági szankciók erősen gyengítették a rubelt, amelynek következtében megdrágultak a külföldi desztinációk az orosz kiutazó turisták számára.

Bár az annektálás előtti szintet nem érte el 2016, de mindenképp a további forgalomműködés éve volt (6. ábra). Az előbbieken túl magyarázható e tény azzal, hogy az orosz turisták által leginkább kedvelt tengerparti országok közül kiesett a célterületek közül: Egyiptom az orosz utasszállító repülőgép lelövése miatt, Törökország pedig a Szíriában kialakult orosz-török konfliktus miatt. Ugyanakkor valamelyest nőtt az ukrán

állampolgárságú turisták száma is, elsősorban a gyógyturizmusnak köszönhetően. Hangsúlyozni kell az állampolgárságot, mert vélhetően közöttük jelentős az Ukrajnában élő orosz nemzetiségű turisták aránya, de erre vonatkozóan hivatalos adatok nincsenek.

Emellett pedig – a nemzetközi szankciók ellenére – a politikai és gazdasági biztonság kis mértékű stabilizálódásával más országokból is kezdtek érkezni külföldi turisták, Nyugat- és Észak-Európából egyénileg (a szankciók miatt irodák nem szerveztek a Krímbe utazást), Kínából pedig csoportosan.

Bár 2017-ből csak az első félév adata hivatalos, de egyértelmű visszaesés mutatkozik. A 2016. év azonos időszakához képest 30 %-os a csökkenés mértéke. Ez több okkal magyarázható:

1. Csökkenő patriotizmus. Az óriási kormánypropaganda ellenére is csökken a hazafias érzelmektől fűtött, Krímbe utazó orosz turisták száma.
2. Javuló politikai kapcsolatok Egyiptommal és Törökországgal. Újra indultak a charter-járatok, ismét egyre népszerűbb a két hagyományos desztináció az orosz turisták körében.
3. Ugyanakkor a krími turizmusban a szolgáltatások színvonala elmarad a földközi-tengeri országokétól.
4. S emellett a Krímbe – a szolgáltatások színvonalához képest mindenképp – magas az árszínvonal.
5. Továbbra is visszatartó erőt jelentenek a közlekedési nehézségek. A repülő drága, a komp időigényes, körülményes és fárasztó.
6. S a Krímnek meg kell küzdenie egy belföldi konkurenciával is; a Déli (Fekete-tengeri) Idegenforgalmi Régió – főként Szocsi környéke a téli olimpia óta – magasabb szintű szolgáltatásokat nyújt, mint a Krím.

Jelenleg a Krím a belföldi turizmusban alapvetően két szegmenssel számolhat. Egyrészt a belföldön dolgozó, viszonylag keveset kereső és fajlagosan keveset költő, szerényebb igényekkel rendelkező turisták, másrészt a biztonságpolitikai hivatali dolgozók, akik nem hagyhatják el Oroszországot. Bár szűk szegmensnek tűnik, de Oroszország egészét tekintve számuk jelentős, s megfelelő diszkrecionális jövedelemmel rendelkeznek.

Másrészt a turizmus fejlődését nagymértékben fogja segíteni a 2018. decemberi átadásra tervezett híd az anyaország és Krím (a Tamany-félsziget és a Kercsi-félsziget) között. Elkészültével Európa leghosszabb (19 km) hídja lesz, amely naponta 40.000 autó és 50 vonat számára teszi elérhetővé szárazföldön a Krím félszigetet.

5. Következtetések a biztonság kérdésére fókuszálva

Mint a fentiekben láthattuk, a Krím félsziget turizmusát az annektálás nem roppantotta össze. Bár a vendégforgalom volumene csökkent, és a turisták nemzetisége kicserélődött, de a turizmus folyamatosan működött, illetve működik. Köszönhető ez annak, hogy az annexiót gyakorlatilag nem kísérte fegyveres konfliktus. A viszonylag távoli kelet-ukrajnai háborús helyzet sem jelentett közvetlen biztonsági kockázatot, direkt hatása a krími turizmus alakulására nem mutatható ki. A turisták számának viszonylagos hektikus változását elsősorban tágabb politikai, gazdasági folyamatok eredményezték. Minden bizonnyal a Krímet a szárazfölddel összekötő híd átadása jelentős lendületet fog adni a turizmusnak is.

A turisták biztonsági kockázatait vizsgálva megállapítható, hogy a közbiztonság, az élelmiszerbiztonság, az egészségügyi biztonság a múltban rendszerint magasabb szintű volt a Krímbe, mint a környező térségekben, hiszen a Szovjetunió kirakatterülete volt, de az ukrán érában is kiemelt üdülőtérületnek számított. A mai állapotokra vonatkoztatva is elmondható, hogy e téren a környező térségekhez képest semmiképp sem rosszabb

a helyzet.

A turizmus számára ma a legfőbb problémát elsősorban a politikai-gazdasági bizonytalan helyzet okozza. Mivel a gazdaságilag legfejlettebb országok – amelyek a nemzetközi turizmusban a legfőbb küldő országok lennének, s a turisztikai beruházásokban is fontos szerepet játszhatnának – nem ismerik el az impériumváltást, – s a Nyugat még külön szankciókkal is igyekszik sújtani Oroszországot – ezért egyrészt az orosz befektetők is bizonytalanok, így hiányoznak azok a fejlesztések, amelyek a színvonal emelkedését biztosíthatnák.

Másrészt biztonsági kockázatot jelent a turisták számára a külföldi képviseltek hiánya. Így jelenleg sem az ukrajnai, sem az oroszországi nagykövetségek, illetve konzulátusok nem tudják állampolgárainak a konzuli érdekvédelmet garantálni, ezért nem javasolják, vagy tiltják a krími beutazást, annak ellenére, hogy a közbiztonság, egészségügyi biztonság stb. nem rosszabb, mint a legtöbb országban. Így többek között a Magyar Külügyminisztérium Konzuli Szolgálat is nem javasolja, hogy magyar állampolgárok bármilyen célból a Krimbe utazzanak (*Konzuli tájékoztatás – konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?ukrajna*).

6. Felhasznált irodalom:

- Aubert A, Berghauer S, Bognár A, Gelányi N, Gyuricza L, Marton G. (2011): A Szovjetunió és utódállamai turizmusának területi különbségei. In: Bokor L, Szelesi T, Tésits R. (szerk.): Dimenziók térben és időben: Tanulmánykötet a 60 éves Rudl József tiszteletére. Geographica Pannonia Nova 9. Pécs, pp. 143-162.
- Berghauer S. (2012): A turizmus mint kitörési pont Kárpátalján (?) (Értékek, remények, lehetőségek Ukrajna legnyugatibb megyéjében). Pécs, PhD-értekezés 214 p.
- Berghauer S, Gyuricza L. (2011): The Peculiarities of the Development of Tourism in Ukraine. Acta Beregsasiensis: A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Évkönyve pp. 37-43.
- Gyóni G. (2010): A Krim etnikai képének változása. <http://oroszvilag.hu/?t1=tortenelem&hid=977%20>
- Gyuricza L. (2008): A turizmus nemzetközi földrajza. Dialóg Campus Kiadó Budapest–Pécs 320 p.
- Gyuricza L. (2005): Európa természeti földrajza I. – A kétciklusú képzés bevezetése a magyar felsőoktatásban a természettudományi szakokon. Alkalmazkodás a munkaerőpiac igényeihez. HEFOP-3.3.3-P-2004-06-0016/1.o Pécs, PTE TTK Földrajzi Intézet, 2005. 74 p.
- Harmat Árpád Péter (2015): A Krim-félsziget rövid története. <http://tortenelemcikkek.hu/node/315> Letöltés: 2017. november 25.
- Izsák T.: *Ukrajna természeti földrajza*. http://www.kmf.uz.ua/hun114/images/konyvek/Izsak_Tibor_Ukrajna%20termeszeti_foldrajza.pdf Letöltés: 2017. november 25.
- Konzuli tájékoztatás. konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?ukrajna Letöltés: 2017. november 25.
- - Krim: Zahl der ukrainischen Touristen hat sich verdoppelt. <http://www.schweizmagazin.ch/leben-stil/reisen/27805-Krim-Zahl-der-ukrainischen-Touristen-hat-sich-verdoppelt.htm> Letöltés: 2017. október 20.
- - Pereltsvaig A. (2014): The Deportation and the Return of the Crimean Tatars – And the Controversial Issue of Collaboration with the Nazis.

- <http://www.languagesoftheworld.info/uncategorized/deportation-return-crimean-tatars-controversial-issue-collaboration-nazis.html> Letöltés: 2017. november 25
- „Просто шоу” – как Москва използва руснаците в украинската армия, за да анексира Крим. <http://www.faktor.bg/bg/articles/ukrainska-armiya-rusnatsi-krim-aneksiya> Letöltés: 2018. január 18.
- „Results of Census: Population of Crimea is 2.284 Million People”. <https://www.revolvy.com/main/index.php?s=Crimea> Letöltés: 2018. január 18.
- Szécsi A. (2015): A Moszkva elleni szankciók kedveznek az orosz belföldi turizmusnak. http://kitekinto.hu/europa/2015/02/10/a_moszkva_elleni_szankciok_kedveznek_az_orosz_belfoldi_turizmusnak
- Tourismus: Trotz Sanktionen auf die Krim. https://de.rbth.com/wirtschaft/2015/08/10/tourismus-trotz-sanktionen-auf-die-krim_382699 Letöltés: 2017. november 25
- UNWTO 2016, 2017 adatai
- <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights> Letöltés: 2017. október 20.
- <https://aroundtravels.com/hu/category/articles-on-crimea> 2016. október 15.
- <http://www.capital.ua/ru/news/102982-vlasti-annexirovannogo-kryma-sobirayutsya-obzhalovat-sanktsii-v-evropeyskom-sude> Letöltés: 2018. január 10.
- [https://www.eupedia.com/forum/threads/29635-Should-Crimea-be-an-independent-country-\(Russian-Ukrainian-conflict\)/page42](https://www.eupedia.com/forum/threads/29635-Should-Crimea-be-an-independent-country-(Russian-Ukrainian-conflict)/page42) Letöltés: 2017. november 25
- <https://www.russiatourism.ru/> Letöltés: 2017. november 25
- <http://www.tourism.gov.ua> Letöltés: 2016. október 15.

Legyen a Balaton Európa legbiztonságosabb tava!

Jamrik Péter

*közbiztonsági tanácsos, a Balaton Fejlesztési Tanács Közbiztonsági Testület elnöke
8600 Siófok, Batthyány u. 1.
kozbiztonsag@balatonregion.hu*

Absztrakt

A több mint 20 éve elindult integrált- és komplex tervezési tevékenység eredményeként több, mint 1 Mrd. forint ráfordítással olyan színvonalú fejlesztések valósultak meg a Balaton régióban, amelyek a hazai turisztikai régiók tekintetében egyedülállóak. A programok sikeres - ha nem is teljes - végrehajtása eredményeként közel vagyunk a címben megfogalmazott szándék beteljesüléséhez, amelyet az idei nagy sportrendezvények körülményeinek kiváló értékelésével a hazai- és külföldi résztvevők is érzékeltettek.

Cikkem ennek az időszaknak a legfontosabb szakaszait, tevékenységeit és eredményeit dolgozza fel - azt a célt magam elé tűzve, hogy a munka példaként szolgálhat más, hasonló jellegű tájegységeink közbiztonsággal foglalkozó fejlesztési szakemberei számára.

1. A Balaton-régió idegenforgalmi jellemzői és a közbiztonság fejlesztésének speciális igényei

A Balaton Régió a nemzetközi- és a hazai idegenforgalmi jellemzők tipikus csoportosításai szerint is számos olyan specialitással rendelkezik, amelyek okán a közbiztonsági feltételek megteremtése is egyedi megoldásokat igényel. Ebből a szempontból a legfontosabb jellemzők:

- Az idényjellegű turizmus dominanciája. Ez azt jelenti, hogy az idegenforgalmi csúcsidezőszak egyetlen rövid - 2 - 2,5 hónapos időszakra - korlátozódik. Ezen időszakban az éves vendégforgalom több, mint 50 %-a bonyolódik le. Ezt egy-egy rövidebb elő- és utószezon keretezi, amelyek hosszát az időjárási prognózisok inkább befolyásolják, mint a turisztikai attrakciótervezés, vendéglátás szándékai és produktumai.
- Három megyét érintő Balaton turisztikai térség, 174 település. A Balaton gyakorlatilag két fő térségi specialitást alakít ki a déli- és az északi megosztással. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet határa viszont nagyobb, mint a tóparti települések külső vonala. Ez már a kulturális és geológiai szempontok mellett a vonzáskörzet közvetlenül érintett településeit magában foglalja.
- Közös- és egyben elválasztó határ a vízfelület. Az északi- és déli partszakasz nemcsak a mederszervezetekben fellelhető különbségeket, hanem a történelmileg kialakult viselkedési-, pihenési- és szórakozási különbségeket is jelenti. A déli oldalon a szórakozást-, míg az északi oldalon inkább a pihenést jelentő szolgáltatások dominanciáját lehet felfedezni. Ugyanakkor a nyugati területen (Zala Megye része) a BKÜ területén is több gyógyfürdő található, amelyek önmagukban 12 hónapos működést és lehetőséget jelentenek.
- Integrált turisztikai célok: pihenés, szórakozás, kultúra, sport, egészségmegőrzés, konferencia, gasztronómia, geológia. Ez a széles paletta teszi lehetővé, hogy a fődínyen kívüli hónapokban se zárjon be a Balaton. Elsősorban a kulturális-, egészségmegőrző-, gasztronómiai vonzerők adják azokat a kitörési pontokat, amelyek mentén a szezon kinyújtása, végcélját illetően az egész-éves szolgáltatási háttér megteremtése nem utópia.

- Soknemzetiségű-, eltérő kultúrájú vendégkör. A politikai hatások sokáig és sokféleképpen befolyásolták - és várhatóan befolyásolni fogják a turizmus vendégkörét. Sok éven át a szocialista országokból érkező külföldi turisták mellett a vállalati üdülőkbe látogató beutaltak voltak a célközönség. Ezt követően egy jelentős közel-térségi, európai nyugati látogatói csúcspontot lehetett tapasztalni, majd az orosz és kínai vendégek száma nőtt látványosan. Ma nem az utazási lehetőségek, szabadságok mentén, hanem a nemzetközi trendek szerint érzékelhető a változás. Ugyanakkor a hazai vendégkör stabilizálódik, nő a hosszú hétvégező magyar családok száma. A szórakozási- és sport rendezvények okán megnőtt a néhány napos tartózkodást tervező, hétvégező fiatalok száma, és kialakult a „buli-turizmus” is.

A közbiztonsági feltételek megteremtése, az erőforrások beosztása, a fejlesztési irányok meghatározása szempontjából is speciális követelményeket és adottságokat kell figyelembe venni. Ezek olykor nehezítik a munkát, azonban állandó fejlődésre is lehetőséget biztosítanak.

- Hullámzó leterheltség, széles spektrumú tevékenység. Az idényjellegű, szezonális jellemzők nem mindig tervezhetőek. Ennek ellenére a jól szervezett és előkészített kulturális- és sport rendezvények, konferenciák esetében a szükséges erőforrások eddig minden esetben biztosíthatóak voltak. Ugyanakkor a tevékenység mértéke és arányai - legyen az rendezési-, ellátási-, egészségügyi-, vagy mentési - nagymértékben függenek a rendezvények prognosztizált látogatói körétől. Belátható, hogy a motoros találkozó másféle felkészültséget igényelnek, mint a nyíltvízi úszóversenyek. A Balatont körbeérő futó-, vagy kerékpáros versenyzők másfajta kockázatot jelentenek, mint a maratoni vitorlás versenyek.
- Koordinatív tevékenység irányítás igénye (Balatrönk, majd EDR-EMŰ projekt). Erről azért érdemes külön is szólni, mert a széles-spektrumú közbiztonsági tevékenység komoly kommunikációs együttműködést, koordinációt igényel. E szegmensben a Balaton kétféle példaértékű kommunikációs együttműködéssel büszkélkedhet. A „Balatrönk” rádió-kommunikációs infrastruktúra és szolgáltatás lehetővé teszi az összes szervezet-, rendezők és szolgáltatók között az azonnali csoportkommunikációt, információ áramlást, tájékoztatást és riasztást. Az EDR (Egységes Digitális Rádiórendszer - a kormányzati-, készenléti szervezetek rádiórendszere) infrastruktúráján elsőként - és a mai napig egyedülként - olyan együttműködési platformot alakítottunk ki az ebben résztvevő szervezetek között, amely napi híváspróbákkal, kommunikációs tesztekkel állandó tréningben tartja a szervezeteket, így egy váratlan szituációban a kommunikáció hatékony és koordinált. A jelentősebb nagyrendezvények esetén ezt még egy-egy helyszíni koordinációs központ is erősíti.
- Állami- és civil szféra állandó együttműködése (Polgárőrség, Vízügy, ÖTE, RSS System). A Balaton idényjellegű-, valamint a vízi-szárazföldi vegyes működése igényli az állami és civil szféra együttműködését. Ez tervezett-, koordinált- és napi szinten működő stratégia mentén működik. A legjelentősebb civil szervezetek: a Vízügy Magyarországi Szakszolgálat, a polgárőrségek és az önkéntes tűzoltó egyesületek mellett a vízi sport egyesületek és szövetségeik. Az RSS System elterjesztésével az erőforrások még hatékonyabban alkalmazhatóak. Az RSS System (Rescue/Safety/Security) a készenléti jellegű civil aktivitásokat egy szervezetbe tömöríti, így az eszközök és az élőrő is hatékonyabban képes működni. Ennek szervezésében, elterjesztésében a Balaton Régió élen jár.
- Speciális eszközfejlesztési igények: multi-technológiai viharjelzés, sürgősségi mentőhajó, strandi mentőőri szolgálat, tűzoltó hajó, vízbiztonsági kamera rendszer, közösségi rádiókommunikáció, VÉSZ Központ. A felsorolt igényekre vonatkozóan többéves adatgyűjtés, elemzés és fejlesztés

adta a megoldásokat. A multi-technológiai viharjelzés a nagyteljesítményű fényjelző berendezés mellett a strandi fényjelzőket, a rádiós tájékoztatást, a telefonos applikációkat is jelenti. A vízimentés területén is több éves, átgondolt fejlesztés eredménye, hogy a strandi mentőőri alaptevékenység mára kiegészült a sürgősségi mentőhajóval, a nyíltvízi mentési tevékenységgel, búvárszolgálat, diszpécserközponttal, valamint többszintű vízimentő képzéssel. Mindezeket a szolgálatokat is segíti a fejlesztés alatt lévő digitális rádiórendszer és az AIS (a hajózás nemzetközi biztonsági rendszere) elterjesztése.

2. A koordinált közbiztonság-fejlesztés előzményei, a jelenlegi munkaszervezet kialakulása

A szocializmus alatt a központi-, utasításos irányítás okán viszonylag kevés igény és még kevesebb lehetőség adódott a lokális, helyi igények szerinti fejlesztésre, valamint a civil szféra hatékony bevonására. A rendszerváltást követően azonban hirtelen az igények is megnöttek és szép lassan kialakult az a szervezeti struktúra, amelynek mai leképződése a koordinált tevékenységirányítás. Elsőként a Magyar Vöröskereszt keretében a vízimentés érdekében működött együtt az érintett civil és állami szervezeti háttér, intézményrendszer. A polgárőrség kialakulása a rendészeti munka területén jelentett nagyobb civil kapacitást. A Balatonon mint kiemelt turisztikai régióban hamar megjelent a koordinatív igény, létrejött az ORFK irányításával a Balatoni Közbiztonsági Koordinációs Bizottság. A rendszerváltást követő, az MFD kormányt váltó első szocialista kormány ideje alatt a balatoni kormánybiztos támogatására - az ő felkérésére és megbízására - közbiztonsági meghatalmazottként készítettem a felméréseket, analíziseket és terveket a széles spektrumú közbiztonsági fejlesztés érdekében. A következő kormányok időszakában a három érintett megye közgyűlési elnökei által létrehozott Közbiztonsági Tanácsadó Testület látta el ugyanezt a feladatot. Ez három választási ciklusban működött ugyanazzal a státúttal. A 2010-es, majd a 2014-es választások után a Balaton Fejlesztési Tanács (BFT) keretében létrehozott Közbiztonsági Testület kiterjesztett feladatkörrel látta-, látja el e feladatot. Nagy megbecsülést jelent számomra, hogy szervezői-, vezetői munkámra több mint 20 éve töretlenül igényt tartanak.

Jelenleg vezetői szintű képviselettel egy három munkacsoportból álló és számos szakértő munkáját integráló testületként működik a BFT Közbiztonsági Testülete. A jelenlegi összetételben a következő szervezetek adnak képviseletet, vesznek részt a munkában:

- Megyei Rendőr-főkapitányságok
- Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságok
- Országos Mentőszolgálat
- Országos Meteorológiai Szolgálat
- Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság
- Vízimentők Magyarországi Szakszolgálata
- Balatoni Viharjelző Rendszer üzemeltető - OKF - RSOE
- Országos Polgárőr Szövetség
- Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
- Magyar Vitorlás Szövetség

A három munkacsoport a fontosabb szakmai erővonalak és feladat-jellemzők mellett működik, olykor változó-,

vagy néhány témát illetően átfedő munkamegosztásban. Ezek:

- a rendészeti munkacsoport;
- a rendkívüli helyzetek munkacsoportja;
- a vízbiztonsági munkacsoport.

3. A BFT Közbiztonsági Testület statútumában rögzített feladatok, kiemelt tevékenységeink és munkaprogramunk

A Közbiztonsági Testület a Balaton Fejlesztési tanács mellett működő munkaszervezet. Annak vezetője állandó meghívottja a BFT ülésének. A Testület tagjait és állandó szakértőit a BFT elnöke kéri fel a testületi munkában való részvételre. A Testület tagjai munkájukat társadalmi munkában, egyéb tevékenységeik mellett, anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzik. A működéssel kapcsolatos feltételeket a BFT munkaszervezete a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. költségvetése biztosítja. A rendszeres, illetve ismétlődő, tervezhető munkáink a következő részterületeket öleli fel:

- A BFT közbiztonsági célterületének összefogása, a feladatok elemzése, tervezés;
- A BFT fejlesztési forrásainak közbiztonsági allokációja, felhasználásuk ellenőrzése;
- A Balatont érintő jogszabályok kodifikációs munkájában való részvétel;
- A KT tagszervezeteinek operatív koordinációja a kiemelt-, nemzetközi- és nagyrendezvények biztonsága érdekében;
- Az önkormányzatok közbiztonsági tervezési- szervezési és képzési munkájának segítése;
- A Közbiztonsági Díj fenntartásával és kezelésével kapcsolatos teendők.

Mindezek mellett évről évre felmerülnek olyan aktuális teendők, amelyekre tervezni nem lehet, azonban célszerűen a KT közreműködésével oldhatóak meg. Ilyenek például a 2017. évben megszorodott halálos vízi balesetek okinak elemzése és prevenciók terv készítése, a nagyobb szórakoztató szabadtéri hangversenyek és rendezvények hanghatási problémáinak kezelése, a mederben előforduló idegen testek kezelése stb.

4. Az elmúlt 20 esztendő alatt kidolgozott és végrehajtott kiemelt fejlesztési programok

A komplex tevékenység okán a fejlesztési igények elemzésén alapuló rövid-, közép és hosszú távú fejlesztés-tervezés a legmunkaigényesebb, ugyanakkor az eredményeket illetően a leghatékonyabb tevékenysége a Közbiztonsági testületnek. Ezek részben egymásra épülő, részben egymást kiváltó, aktualizált produktumok, amelyek megalapozzák a fejlesztési források célszerű és hatékony felhasználását. Lássuk rendre őket:

- Középtávú Közbiztonság Fejlesztési Program. Az első komplex 4 éves időtávú fejlesztési program, amely már az összes érintett szervezet és szakmai pólus igényeit figyelembe vette.
- REKTOR Program (Regionális Közbiztonsági Támogatási Rendszer). A következő kormányzati ciklus célkitűzésének figyelembe vételével, az aktuális forrás lehetőségek allokációját célzó program, amelyben az egyes forrásokra a szervezeteknek immár a kialakuló pályázati rendszervben lehetett forrást elnyerniük.
- Legyen a Balaton Európa legbiztonságosabb tava! Balatoni Vízbiztonsági Program. A program keretében a vízbiztonsági fejlesztések, a korszerű vízimentő szervezet kialakításához szükséges műszaki beruházások és a sürgősségi betegellátás vízen történő megkezdéséhez szükséges eszköz beszerzések voltak a célkeresztben.

- A BVR megújítása és bővítése. A Balatoni Viharjelző rendszer hatékony működése több szervezett együttműködő munkájának eredménye. A fényjelző berendezéseket a BM OKF tartja fent, üzemelteti az RSOE, míg a szükséges szakmai háttérrel az Országos Meteorológiai Szolgálat Siófoki Observatórium munkatársai adják. A korszerűsítés és bővítés több év tervezett tevékenységének eredménye. Kicserélték a jelző berendezéseket, sűrítették az állomásokat, korszerűsítették a telemechanikai megoldásokat, üzembiztosabbá és kisebb energiafelhasználásra cserélték a fénykibocsátó egységeket, rádiós tájékoztató rendszert készítettek és számos telefonos applikációt fejlesztettek.
- „EMESE” Program (Nyíltvízi *Elsősegély- Mentő* és *Sürgősségi Ellátó* Egységek). Az elmúlt időszak leglátványosabb, ugyanakkor igen költséges, ám eredményes és nemzetközi viszonylatban is egyedülálló fejlesztés. A mentőhajó minden olyan eszközzel fel van szerelve, amely egy „esetkocsi” szintű mentési tevékenységhez szükséges. A fődényben 24 órás szolgálattal, a VMSZ, a Vízrendészet, vagy az OMSZ rádiós riasztására indul. Navigációs és kommunikációs berendezései a vízen a legkorszerűbbek. Személyzete 5 főből áll. A hajóvezetőt navigátor és bűvár is segíti. A mentőorvos mellett egy mentőápoló is a személyzet tagja. Sajnos az anyagi lehetőségek egyelőre egy ilyen mentőhajó beszerzésére és üzemeltetésére adtak lehetőséget. Célszerű lenne a Balaton mindhárom medencéjéhez 1-1 EMESE egységet üzembe állítani.
- „BAKTER” A Balaton-régió Közbiztonsági Együttműködési Programja (a *NER* alapján.) A program a 2010-es választást követően kialakított *NER* legfontosabb kritériumai és céljai figyelembe vételével került megalkotásra. Akkoriban minden szervezet bízott abban, hogy a *NER* céljai kiterjedhetnek az élet minden területére és manifesztálódni fognak. Ennek megfelelően nemcsak a fejlesztésekre, hanem a működtetésre, fenntartásra is számos alternatív megoldást tartalmazott. Ezek egy részét sikerült megvalósítani, másokat nem. Az együttműködés alapvetően a korábbi partnerek szakmai szintű koordinációja alapján valósult meg. Később a hatékony, állami, centrális irányítási mechanizmus okafogyottá tett jó-néhány elképzelést. (Pl: a TIK-ek kiváltották a Készenléti Szervezetek Koordinációs Központja koncepcióját.)
- MEDER Program. Ennek keretében a vízben talált idegen tárgyak felderítése, rögzítése, adatbázisának kialakítása, működtetése, a veszélyforrások megszüntetése, továbbá a lakossági kommunikáció hatékony eszközeinek megteremtése volt a cél. Az időszakosan előforduló extrém alacsony vízállás okán olyan területek is bejárhatóak a vízen, amelyek korábban csak úszva, vagy eszközökkel volt megközelíthető. Ezekben a részeken a lyukas vödörtől, a húsdarálón át a csődarabokig, néha töltényeken, vagy robbanószerkezeteken keresztül számos tárgy kerül elő. Ezért ezek eltüntetése, a meder megtisztítása a feladat. A vélt-, vagy valós robbanószerkezetek generálta kommunikációs „cunami” a turizmusra negatív hatással van, így ennek többszakaszú megfelelő és korrekt kommunikálásának kialakítása is e program rész volt.
- Komplex Vízbiztonsági Program 2.0. Az előző azonos tartalmú program végrehajtása során szerzett tapasztalatok felhasználásával dolgoztuk ki a következő 5 esztendőre szóló programot. Itt már olyan komplex megoldásokra is mertünk gondolni, mint a vízirendőrség, a meteorológia és a vízimentők komplex bevetés-irányítási központja, a korszerű vízi járműpark beszerzése, az AIS széleskörű elterjesztése, vagy a vízről/vízen történő tűzoltás. E program adja az alapját ma is a vízbiztonsági célú beszerzések legnagyobb részének.
- Az EDR régiós együttműködési platformjának előkészítése és működése. Az EDR teljes körű kiépítése és üzembe helyezése után már felmerült az igény arra, hogy a terminálokkal rendelkező szervezetek között a kommunikáció harmonizált, szervezett és koordinált legyen. Mindhárom érintett megyében kialakultak az EMÜ csoportok és a szervezetek csatlakoztak az erre a célra létrehozott felületen

(beszédcsoporton) keresztül a BFT KT elképzeléséhez. Így ma már napi híváspróbákkal ellenőrizve van kapcsolat a rendőrség, a katasztrófavédelem, a büntetés-végrehajtás, a védelmi bizottságok, a mentőszolgálat, a vízimentők és a speciális mentőszolgálatok között.

- **„TAVIKÉP” Projekt.** A projekt keretében jelenleg a Balaton négy nagy forgalmú és nagy vízi étellel rendelkező területét pásztázzák a nagyfelbontású, mozgatható és ráközelíthető kamerák. Kenese, Balatonfüred, Tihany és Fonyód telephelyeken lévő kamerákat szervezett és szabályozott módon eléri a vízirendészet, a katasztrófavédelem, a vízügy és a vízimentők szakemberei. Alaphelyzetben több perces késleltetéssel, a személyiségi jogokra ügyelve statikus képet kaphat bármely szervezet, vagy önkormányzat is. Tervbe van véve egy keszthelyi kamera felállítása is.
- **d-BALATRÖNK-2.** A közösségi rádiókommunikációs rendszer korszerűsítése, a közfeladatok céljainak és a régiós programok igények teljesítésére időszerű és aktuális. A Balatrönk analóg rádiórendszer közel 20 esztendővel ezelőtt alakult ki, azóta folyamatosan működik. A műszaki elavultság, a területi lefedettségi igények növekedése, a korszerűbb szolgáltatások, a spektrum kihasználtság hatékonyságának növelése a digitalizáció révén és a kapacitás bővítés szándéka is indokolja a fejlesztést. Négy esztendő óta minden nagyobb régiós fejlesztési programban próbáltuk a rendszer korszerűsítéséhez szükséges forrást megszerezni - sikertelenül. 2017.-ban a KT forrása terhére, kiemelt fejlesztési programként megkezdtuk a korszerűsítés finanszírozását. Az első lépcsőben a vízimentők és a nagyobb rendezvények céljára alakítanak ki az RSOE szakemberei a teljes vízfelületet lefedő infrastruktúrát.
- **A Balaton kiemelt térségi fejlesztési programja.** A Stratégiai Program köz- és vízbiztonság fejlesztést érintő részei az elmúlt évek legnagyobb fejlesztési-tervezési munkáját adták 11 szervezet mintegy 50 munkatársának. Az ÁROP 2.2.14. keretében folyó munkához - társadalmi munkában - csatlakoztunk és minden tervezési fázishoz több projekttervet készítettünk. Az összes 12 projektcsoportba sorolt munkák átfogták a köz- és vízbiztonság minden szegmensét. Nagy várakozással tekintettünk a Balaton fejlesztését megalapozó kormányhatározatra, ennek visszavonása után a Magyar Turisztikai Ügynökség által irányított második kormányhatározat alapján a fejlesztések előkészítésére. A korábbi szakmai anyagokat többször átdolgoztuk a mindenkori igényeknek megfelelően. Nem rajtunk múlt, hogy az Operatív programokat felügyelő tárcák más szempontok alapján kívánták, kívánják felhasználni a Balaton céljára betervezett fejlesztési forrásokat.

Az ÁROP 2.2.14 és a KEHOP 1.6.0 köz- és vízbiztonsági tartalmai. A sok-sok programelemet a lelkes szakmai csapat folyamatosan finomította. Az ÁROP keretében a következőket foglalmaztuk meg:

- A Balaton, mint multifunkcionálisan használt élővíz állapotának fenntartása, minőségének javítása részeként a meder állapotának fejlesztése. (E munkafejezetet a továbbiakban **mederbiztonsági** fejlesztési célnak neveztük.)
- A Balaton vízfelületén, illetve parti részein tartózkodók (turisták, vendégek, munkát végzők, szolgálatokat teljesítők, sportolók stb.) számára a mentés-, elsősegélynyújtás-, sürgősségi ellátás-, felkutatás-, valamint a kapcsolódó prevenciós tevékenység tevékenységirányítási-, képzési-, valamint eszközpark fejlesztése. (E munkafejezetet röviden **vízimentési** célnak neveztük.)
- Az időjárási jelenségek, a vízminőség változásából fakadó veszélyek, a prognosztizálható veszélyhelyzetek, valamint a haváriák következményeinek érzékelését (monitorozását), feldolgozását, valamint a térségek, települések és személyek tájékoztatását, riasztását végző, továbbá a segélykérést támogató rendszerek fejlesztése. (E munkafejezetet röviden **monitoring** fázisnak neveztük.)
- A régió közlekedéshálózati topológiájából, geológiai jellemzőiből és idegenforgalmi adottságaiból

fakadó katasztrófavédelmi veszélyek indukálta kötelezettségek (közúti balesetek, vízszennyezés, természeti katasztrófák stb.) és a Balaton, mint a megközelítés szempontjából speciális határvonalat alkotó természetes elválasztó közeg okozta megközelítési akadály együttese által szükséges lokális műszaki mentési-, tűzoltási-, valamint ellátási technológiai fejlesztések. (Röviden: **katasztrófavédelmi fejlesztések**.)

- A közlekedés biztonságát növelő, a bűncselekmények megelőzését, a közrend védelmének térségi eszközszerének korszerűsítését célzó fejlesztések. (E munkafejezetet a továbbiakban **közbiztonsági** célnak neveztük.)

Sajnos a KEHOP 1 prioritása keretében csupán a klímaváltozás okán szükséges katasztrófavédelmi fejlesztések kerülhettek be. Itt a tárcaszintű egyeztetéseknél további szűkítések okán mintegy 1 Mrd forint értékben számíthatunk a BM OKF keretében fejlesztésekre. Ezek mintegy fele tűzoltósági szerek, eszközök beszerzését, másik fele a viharjelző rendszer aktuális fejlesztésére fordítható - mai ismereteink szerint.

5. A nemzetközi- és hazai nagyrendezvények sikere - a biztonság átgondolt tervezése és végrehajtása

A Balaton vonzereje számos, jelentős érdeklődésre számot tartó eseményt tartottak, tartanak évek óta a tavon és közvetlen környezetében. Hogy csak az utóbbi ével legjelentősebb eseményeit említsem:

- Balaton átúszás
- Kékszalag vitorlás verseny
- Vitorlás világ- és Európa bajnokságok
- Zamárdi Sound
- EFOT
- HD találkozók
- FINA VB nyíltvízi versenyszámai

E rendezvények sikeréhez vitathatatlanul hozzájárultak a köz- és vízbiztonság megteremtésében együttműködő állami- és civil szervezetek, koordinációjukhoz a BFT Közbiztonsági Testülete is. Természetesen ez a munka több fázisból állt/áll, illetve a kisebb rendezvények biztonságának megteremtését is számos munkával segítjük. Ezek címszó szerűen:

- Biztonsági terv minta dokumentáció és jogszabály-gyűjtemény elkészítése és aktualizálása;
- Koordinált előkészítés - engedélyeztetés - tevékenység-irányítás;
- Koordinációs Központ működtetése;
- Rendezvények biztonsági ellenőrzései;
- Kommunikációs tervek készítése és végrehajtása.

Azt gondolom, hogy közel vagyunk a címben szereplő szlogen (kívánság, álom?) teljesüléséhez: Legyen a Balaton Európa legbiztonságosabb tava!

6. A köz- és vízbiztonság területén dolgozók elismerése „A Balaton-régió Közbiztonságáért Díj” története

A köz- és vízbiztonságért a „frontvonalon” tevékenykedők elismertetése sokáig csak célunk volt, de 2003-ban lehetőség volt némi anyagi ráfordítással egy díjat létrehozni. „A Balaton-régió Közbiztonságáért Díj” így jött létre.

Idézek a díj leírásából:

„...A Balatoni Régió közbiztonsága színvonalának fejlesztése érdekében számos szervezet munkálkodik. E szervezetekben dolgozó hivatásos alkalmazottak vagy önkéntesek időről-időre olyan helyzetekbe kerülnek, amely önfeláldozást, különös erőfeszítést igényel, illetve amelynek során tanúsított helytállásuk példaértékű lehet mások számára is. Annak érdekében, hogy e személyek számára megfelelő elismerést biztosítsunk, 2003 szeptemberében a Somogy-, Veszprém- és Zala Megyék közgyűlési elnökei által életre hívott Közbiztonsági Tanácsadó Testület létrehozta „A Balatoni Régió Közbiztonságáért” díjat, amelyet jelenleg a Balaton Fejlesztési Tanács gondoz...”

A díj egy képzőművész által alkotott bronz plakettből, valamint elismerő díszoklevélből áll, amelyet a Balaton Fejlesztési Tanács elnöke lát el kézjegyével. A díj mellé pénzjutalom is jár, amelynek összegét, valamint közterheit az e célra létrehozott és a támogatók által biztosított keretből fedezi a díj gazdája. (Jelenleg a Balaton Fejlesztési Tanács vállalja a költségeket.) A díjazottak számára és a pénzjutalom mértékére a kiíró a források tárgyevi mértékének ismeretében tesz javaslatot.

A díj átadására ünnepélyes keretek között kerül sor, amelyre a díjazottakon kívül meghívjuk azok családtagjait, a támogató-, a felterjesztő- valamint az együttműködő szakmai és társadalmi szervezetek vezetőit, illetve a javaslattevő személyeket, az írott és az elektronikus médiák képviselőit is.

15 év alatt 46 személyt tudunk díjazni. 26 rendőr, 8 tűzoltó, 5-5 vízimentő, mentős és polgárőr, 2 civil kiválóságnak nyújtottuk át a díjat, a velejáró pénzjutalommal együtt.

7. Következtetések

A húsz esztendővel ezelőtt megkezdett közbiztonsági koordináció mára beérett. A számos - különböző szervezeteket és szakterületeket érintő - program, valamint azokra a normatív költségvetési forrásokon túl megkapott több mint 1 Mrd forint együttesen segítette azt a fejlesztést, fejlődést, amely a hazai idegenforgalmi bevételek egyik legnagyobb, de mindenképpen hosszú távon is legértékesebb forrás területén realizálódott, egyúttal segítve a közbiztonság megteremtésében együttműködő állami- és civil szféra hatékony együttműködését. A példa értékű összefogás mintául is szolgál más régiók számára. E tapasztalat átadását megkezdjük és a Tisza-tó, valamint a Velencei tó területén a leírt projektek több eleme már működik.

8. Irodalomjegyzék

(1) <http://www.balatonregion.hu/kozbiztonsagi-dij>

Turizmus és biztonság, turizmusbiztonság Budapest Belvárosában, az V. kerületben

Sólyomfi Andrea Hanna

Ph.D hallgató- Szent István Egyetem

Gödöllő, Páter Károly u. 1.

e-mailcím: hanna.solyomfi@gmail.hu

Absztrakt

A turizmus a világgazdaság egyik legdinamikusabban fejlődő területe. Budapest V. kerülete sok funkciót betöltő kerület. Itt egyszerre vannak jelen a kiemelt turisztikai látványosságok, a Duna közelsége, hotelek, kormányhivatalok, nagykövetségek, irodaközpontok, bankcenter, turisták által kedvelt szórakozóhelyek, és a kerület civil lakossága - a civil lakossághoz tartozó szükségletekkel. Izgalmas feladat vizsgálni a civil életmód, a turizmus és biztonság kapcsolódását elméleti és gyakorlati megközelítésben. Vizsgálom a három nagy új típusú kihívás – a gazdasági recesszió, a kiberbűnözés és a terrorizmus, amelyek fenyegetik a turizmus és a hozzákapcsolódó iparágakat -, hatását a kerület idegenforgalmára. Elemzem a kerület védelmi felkészültségét a lakosság és a turisták szemszögéből, elemzem és összegzem a témával kapcsolatos jelentősebb tanulmányokat, statisztikai adatokat felhasználva kitérek a kerület és bűnözés kapcsolatára, a kerületi idegenforgalom biztonságfaktorára, a turisztikai szempontból kiemelt területek védelmére. Összehasonlítom korábbi (2015-ös) kutatási eredményeimet a jelenlegi eredményekkel. Tudományosan bizonyított, hogy az ember alapvető szükséglete a biztonság, igénye a védelem. Publikációmban – kerületi vonatkozásban – a biztonság és védelem turizmussal összefüggő aspektusaira irányítom a figyelmet.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

„Mindenféle biztonság az egyén és a család biztonságával kezdődik, az pedig az élethez, az emberhez méltó élethez való jog érvényesítésének követelménye. A következő láncszem a társadalom biztonsága, amelyet az állam biztonsága és a világ, az emberiség biztonsága követ.” (Pirityi, 2016). A XXI. században a biztonság és szabadság viszonyának egyik legbonyolultabb és legszerteágazóbb problémakörével találkozunk. „Ha a helyes válaszokat, illetve a megoldási stratégiákat keressük, meglepetésként érhet bennünket, hogy a rendelkezésre álló ismeretek és tudományos eredmények ellenére vagy éppen azért, még mindig nem sikerült a technológiai területen megnyugtató beavatkozási és megközelítési eljárásokat kialakítani. Az országok biztonsága és a lakosságot érő erőszak mértéke ma már az intézményrendszereik, illetve hálózataik külső és belső védelmétől, valamint azok kommunikációjától függ.” (Simon, 2016) A terrortámadás megváltoztatta a biztonság addigi fogalmát és értelmezését. „Új, globális jelentőségű kihívással találtuk szembe magunkat. A radikalizmus és a terror az aszimmetrikus fegyveres konfliktusok, valamint az erőszakos fenyegetések új összefüggéseit hozta létre. A nemzetközi válságkezelési műveletek végrehajtását elsősorban a transznacionális terrorizmus és az ellene folytatott küzdelem fogja meghatározni. Ugyanakkor a radikális, fegyveres csoportok civil lakosságot érő agressziója, valamint annak megakadályozása, kezelése, de még a felszámolása is fokozni fogja az egyes államok fenyegetését.... A terrorizmus a célok elérése érdekében főként a polgári lakosságon erőszakos eszközökkel folytatott tevékenység abból a célból, hogy akarataikat az ellenfélre kényszerítsék” (Simon, 2016.) Dolgozatomban a civil életmód, a turizmus és biztonság kapcsolódását vizsgálom elméleti és gyakorlati megközelítésben Budapest belvárosának egyik speciális kerületében, az ötödik kerületben. Itt egyszerre vannak jelen a kiemelt turisztikai látványosságok, a Duna közelsége, hotelek, kormányhivatalok, nagykövetségek, irodaközpontok, bankcenter és a kerület civil lakossága. Tudományosan bizonyított, hogy az ember alapvető szükséglete a biztonság, igénye a védelem. „Turisztikai szempontból egy célország kiválasztásánál döntő szerepet játszik a biztonság. Pintér Sándor belügyminisztert idézve: „...Amikor a turizmus és a

biztonság közös tartalmát keressük, elsődlegesen a turisták, az utazók szabadidejüket lakóhelyükön kívül keresők biztonságára gondolunk, azonban nem feledkezhetünk meg azokról a bűnös szándékokról sem, amelyek célpontnak tekintik a turizmust, mint iparágat, annak minden részeselemét. Napjainkban a felfokozott migráció és a vele együtt járó megfélemlítő erejű gyilkos terrorizmus kedvelt célpontjává vált a turizmus is, ezért fontos, hogy e kihívásra tudományosan is megalapozott válaszokat adhassunk.” (NKE Konferencia 2016) A világ globalizálódásának hatására a tradicionális biztonsági kihívások napjainkban is jelen vannak, most új helyeken, új módokon, arculatot váltva jelennek meg. A biztonsági kihívások komplexebbek, többszereplősek lettek, nemzetköziesednek, szélsőségesen mediatizáltak, hiszen a média nagyobb mértékben képes befolyásolni szubjektív biztonságfelfogásunkat, fenyegetettség percepciónkat. A szakértők szerint három nagy, új típusú biztonsági kihívás fenyegeti a turizmust és a hozzá kapcsolódó iparágakat: a gazdasági recesszió, a kiberbűnözés és a terrorizmus” (NKE Konferencia 2016).

A turizmusbiztonság, mint interdiszciplináris tudományterület hazánkban csak az utóbbi néhány évben kapott nagyobb figyelmet, elsődlegesen azon a két tudományterületen, ahonnan a fogalma eredeztethető. A turizmus, mint gazdasági és szociológiai fogalom és a biztonság, amely alapvetően – de mint látni fogjuk nem kizárólag – a had- és rendészettudományok sajátja, külön-külön is szerteágazó módon értelmezhető és vizsgálható. Talán ennek, és a viszonylag új tudományterületként való megjelenésnek tudható be, hogy az eddigi tanulmányok és értekezések zömmel a két nagy fogalmi terület tudományos keretei között, azok egyik vizsgálható aspektusaként tekintettek a turizmusbiztonságra. Ennek a jelenségnek az egyik következménye, hogy a turizmusbiztonságot vagy jellemzően gazdasági és szociológiai fogalmi rendszerben, vagy a had- és rendészettudomány fogalmi rendszerében próbálták elhelyezni és vizsgálni, jellemzően olyan körülményként, ami az adott tudományterületen már kialakult és megszilárdult fogalmi rendszerben értelmezhető, és amelyre potenciálisan kihatással lehet. Gazdasági és szociológiai megközelítésben a turizmusbiztonság olyan tényező, amely kihat a turizmus potenciális volumenére, meghatározhatja a saját állampolgárok utazási desztinációit, továbbá kihat arra is, hogy az adott gazdasági közösségbe látogató turista milyen területeken és milyen szolgáltatásokat szeretne igénybe venni. A belföldi és a nemzetközi turizmus ilyen aspektusból a nemzetgazdasági folyamatok egy meghatározó részévé vált az utóbbi évtizedekben, amelyek jelentős hatással vannak a költségvetési bevételek alakulására, különösen olyan országokban, ahol a turizmus gazdasági szerepe hagyományosan jelentős. Ugyanígy, leginkább a hatásai nyomán kerül értelmezésre a had- és rendészettudomány területén, különösen utóbbi esetében, mint a köz- és rendvédelem statisztikai mutatóiban és kriminológiai folyamataiban kimutatható, befolyásoló tényező. Mindemellett a turizmusbiztonság számos egyéb területen is megjelent, hiszen például a kormányzati és külpolitikai koncepciók, sőt stratégiák meghatározó részévé vált. Ilyen, a közelmúltban realizálódott kormányzati koncepció volt például a NO-GO zónák meghatározása és kijelölése, amely már kifejezetten turizmusbiztonsági kérdésként értelmezhető. Természetesen nemcsak a tudomány figyelt fel a turizmusbiztonság jelenségére. Ugyanis organikus folyamatként, a globalizáció nyomán egyre növekvő mértékű mobilitás, és annak tipikus megjelenési formája, a turizmus kapcsán mindannyiunk érintetté válunk ezen területen, így egyre gyakoribb a társadalomban a kérdéskör tudatos megfontolása is. Mára ugyanis a turizmus jelenségének szinte minden aspektusát áthatja a turizmusbiztonság kérdésköre, amely megjelenik többek között az utazási célpont kiválasztásánál, az előzetes tájékoztatás és tájékozódás során, a turisztikai célpont biztonságának kialakításánál és a visszautazás során egyaránt. Mindazonáltal az interdiszciplináris tudományterületek sajátosságát is magán hordozza, miszerint leginkább a gyakorlat oldaláról, más tudományterületekre gyakorolt hatásával jelent meg az igény a turizmusbiztonság kérdéskörének tudományos szintű vizsgálatára. Ennek megfelelően nem tekinthető öncélúnak a turizmusbiztonság vizsgálata, sőt, közvetlenül hasznosulhatnak a vívmányai a gyakorlatban. Az eddigiekből következik a kérdés, hogy vajon a turizmusbiztonság hogyan helyezhető be a tudományterületek rendszerébe, vindikálhat-e magának önálló létjogosultságot, vagy minden vizsgálható aspektusa mellett sem válhat koherens ismerethalmazzá, hanem megmarad a különböző tudományterületekre gyakorolt hatások origójaként?

1.1 Elméleti kérdések és a turizmusbiztonság megjelenése

A turizmusbiztonság önálló, tudományos szintű vizsgálata annak ellenére sem tekinthető megszilárdultnak, miszerint a biztonság mindig is alapvető meghatározója volt az utazás, illetve a turizmus jelenségének. Érdekes például a középkori utazásokra kitérni, miszerint a XI. és XII. század során a növekvő mobilitásra reflektálva már kifejezetten az utazók igényeinek megfelelő infrastruktúrákat hoztak létre, előbb a szerzetesrendek, (Rázsó, 1983) amelyek gondozását utóbb a központi hatalom vette át. Az utak, hidak és fogadók rendszere ekkor még leginkább a diplomácia és a nagyobb területek felett hatalmat gyakorló főurak igényeit igyekezett kielégíteni, de nyilvánvalóan segítette a kisebb-nagyobb intenzitású, külső és belső eredetű népvándorlások szereplőit is. A turizmus, mint utazási kedv megjelenése a XIV. századra tehető, Peire Vidal provanszál trubadúr már pusztán kedvtelésből utazta körbe szinte egész Európát, köztük a korabeli Magyarország területét is. (Rázsó, 1983) Később a keresztes háborúk, majd zarándokutak megjelenése jelezte a turizmus fejlődését. Ezeket a folyamatokat pedig végig kísérte az utazás biztonságának a fejlődése is, ami kezdetben kimerült az utak állapotának fenntartásában, hidak és átkelők karbantartásában, a döglött állatok, szemét eltakarításában. A XI. századtól, különösen a keresztes háborúk időszakában megnőtt az igény az egészségügyi biztonság kialakítására, amit a különböző lovagrendek által alapított, fenntartott vagy támogatott kórházak megjelenése jelzett. (Marcali, 1899) Az utazás, később turizmus biztonságának és persze annak fontosságának megítélése az évszázadok folyamán sokat változott. A nagy felfedezőutak során már kifejezetten keresték a biztonságos hajózás feltételeit megteremteni tudó tengeri járműveket (Loon, 1998), tájékozási eszközöket a felfedezők. Másik oldalról viszont a korabeli utazás bizonyos korokban és kultúrákban egyenesen vágyott tényezője volt a biztonsági kockázat, amely a kalandorok mindennapjait végig kísérte, évszázadokon keresztül, itt említem meg Daniel Defoe Robinson Crusoe című könyvét példaként. A modern technológiák és eljárások, továbbá az állami szerepvállalás megerősödése folyamatosan javította az utazások biztonságosságát, azonban még az iparosodás vívmányait követően is tragédiák jelezték, amikor a technológiai lehetőségekkel kapcsolatban a biztonság kérdésköre a háttérbe szorult. Ennek oka lehetett gazdasági természetű, mint például a Titanic jól ismert esete, amikor a már létező, de nem megfelelően betartott utasbiztonsági szabályok vezettek katasztrófához. Azt talán kevesebben tudják, hogy egy 1996-ban elvégzett anyagkísérlet szerint a Titanicnál használt szerkezeti anyagok is kifejezetten hajlamosak voltak a ridegtörésre. (Bagyinszki, 2014) Ugyancsak ebbe a sora illeszthető az LZ-129 Hindenburg léghajó esete, amelynek kapcsán teljes bizonyossággal nem ismert a konkrét tüzeset és a tömegkatasztrófa kiváltó oka, de utóbb egyértelművé vált, hogy a jármű esetében nyilvánvalóan túl nagy kockázatot jelentett, hogy a hiánygazdaság keretei között nem a tervezők által ajánlott héliummal, hanem hidrogénnel töltötték fel. Ez a rövid, elsősorban történeti kitekintés azonban a turizmusbiztonságnak csak néhány apró szeletére, a közlekedésbiztonságra, vagy épp az egészségbiztonságra reflektál. Maga a fogalom azonban ennél jóval komplexebb, ezért fontos annak a vizsgálata is, hogy a turizmusbiztonság, mint fogalom hogyan és milyen keretek között értelmezendő.

1.2 A turizmusbiztonság fogalma

Pusztán nyelvtani megközelítésben a turizmusbiztonság mindkét eleme külön-külön elemzést igényelhet. A turizmus fogalma talán könnyebben megfogható, és a témakör kereteinek meghatározásához, a határvonalak meghúzásához vezérfonalként szolgálhat. A turizmus tudományos igényű definíciójának megjelenését a hazai szakirodalom Hunziker és Krapf 1954-es koncepciójából eredezteti, akik „az idegenforgalmat a nem letelepedési és kereseti tevékenység céljából történő utazásból és tartózkodásból eredő kapcsolatokként és jelenségekként határozták meg.” (Kardos, 2011) Nemzetközi standardként definíciós fogalmat kínál a nemzetközi jog is, hiszen a turizmus az egyik legalapvetőbb kapcsolódási pont a különböző országok között. A WTO (2005-től a szervezet megjelölése UNWTO) és az Interparlamentáris Unió 1989-ben elfogadott Hágai Nyilatkozata szerint: „a turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyén kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.” (Putzko-

Rátz, 1998). A turizmus fogalmának további vizsgálata, illetve még inkább annak kibontása a hazai gazdasági és szociológiai tudományok területén már megtörtént, azonban definíciós tömörséget általában meghaladja, ezért számunkra is irányadó lehet az UNWTO 1989-ben meghatározott fogalma. Nem tartom azonban indokoltnak a turizmus fogalmának eltávolítását az objektív ismérvektől (mint amilyen a helyváltoztatás pusztán ténye) a szubjektív keretek felé, miszerint a turizmus fogalmi eleméből kiemelésre kerülhet a személyek élményszerzéssel összefüggő környezetváltozása (Kardos, 2011). Ennek oka, hogy a véleményem szerint az indokolatlan szűkítéssel olyan gyakorlatok is kieshetnek a turizmus témaköréből, amit beleillőnek gondolunk. Nemzetközi léptékben ilyen például a határ menti településeken a mindenkori „benzinturizmus”, vagy például az egészségügyi szolgáltatások igénybevételére irányuló „egészség-turizmus.” Ez utóbbiak ugyanis ugyancsak a turizmus fogalmi keretei közé illeszthetők, mint ahogy a köznyelv is találóan nevezte el ezeket a gyakorlatokat, de lényegi elemük mégsem a szubjektív élmények megélésére fókuszál, hanem egészségügyi, vagy épp gazdasági megfontolások mozgatják azokat. Amennyiben a turizmusbiztonság fogalmát egységként kezeljük, de a szubjektum megjelenését is fontosnak tartjuk, akkor a szubjektív tényezők fogalmi keretek közé illesztése a biztonság fogalmának kibontása során történhet meg a véleményünk szerint. A turizmusbiztonság második eleme ugyanis számos aspektusból, akár tudományos igénnyel is definiálható, mindazonáltal nincsenek jól körül határolható, objektív ismérvek, amik feltétlenül keretet adhatnának a kibontásához. A fogalom kapcsán evidens lenne a had- és rendészettudomány definícióinak (Virányi, 2012) az integrálása. A biztonság fogalom hadtudományi szempontból: „a biztonság: az egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak, szövetségi rendszereknek a maguk reális képességein és más hatalmak, nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete és annak tudati visszatükröződése, amelyben kizárható vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, illetve adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei” (MHTT, 1995). A Rendészettudományi Szószedetben (MRT, 2008) a biztonság: „alapvető egyéni, nemzeti és közösségi (szövetségi) érték, olyan állapot, vagy helyzet, amely a fenyegetések és a veszélyek tudatosan (hallgatólagosan) elfogadott, elviselt szintjén valósul meg. (...)” Ugyanott olvasható másik definíció szerint „(...) olyan alapvetően egyéni, kollektív nemzeti és közösségi érdek, érték, állapot, zavarmentes lét, kooperatív immateriális össztermék, amelyben a fenyegetések, veszélyek még elfogadott, elviselt szinten valósulnak meg.” Egyesek meghaladottnak tartják a biztonság fogalom negatív megközelítését, azonban amennyiben a biztonság fogalomhoz társítunk a szubjektív szempontokat, akkor a biztonság pszichológiai fogalmához, azon belül is Maslow hierarchia-elméletéhez juthatunk, (Maslow, 2007) miszerint a biztonsági szükséglet a szükségletpiramis második szintjén található, és tipikus hiány-alapú szükséglet, amely leginkább a veszélyektől való mentesség iránti vágyunkra utal. A turizmus és a biztonság fogalmát véleményem szerint tehát úgy lehet összekapcsolni, hogy a turizmusbiztonság nem más, mint „komplex társadalmi jelenség, amely nem más, mint a személyek lakó- és munkahelyén kívüli, veszélyektől mentes, szabad helyváltoztatása, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatások összessége” (Putzko-Rátz, 1998). Meglátásom szerint ugyanis a turizmusbiztonság fogalmi körét indokolatlanul szűkíti az a gyakorlat, amely bizonyos elemeit kiemelve, pusztán rendészettudományi szempontból közelíti meg ezt a komplex társadalmi-szociológiai jelenséget, másrésztől viszont nem tartom meghaladottnak, hogy a fogalmi definíció legalább részben továbbra is negatív leírással kerül meghatározásra. A fogalom kapcsán elvetjük továbbá a biztonság definíciója tekintetében a zavartalanság kritériumát, mivel úgy véljük, hogy adódhat olyan, a turizmust befolyásoló tényező, amely ugyan zavart okoz a turizmus folyamatában, de az nem jelent szükségszerűen a biztonságot érintő körülményt, miközben úgy véljük, hogy a veszély megjelenése és változása minden esetben érinti a biztonság fogalmi körét.

A turizmusbiztonság pontos definíciója azért is különösen fontos, mert elhatároló tényező azokra a körülményekre nézve, amik a turizmusbiztonságot potenciálisan érintik. Ilyen, a turizmusbiztonságot befolyásoló tényező a közlekedés biztonsága, a kiberbiztonság, a közbiztonság, de akár még a turista önvédelmi képessége is. Érdeemes megemlíteni, hogy a turizmusbiztonság fogalmának lényegi elemeit a külföldi kutatók is a biztonság fogalmából eredeztetik, igaz az angolszász nyelvterületeket a safety és a security kifejezések is

relevánsak a területen. (Neumayer, 2011) Utóbbi kapcsán a magyar nyelvnek lényegében megegyezően bontja ki az Oxford Dictionaries a security szó fogalmát: „*the state of being free from danger or threat.*” Mások, mint például Abraham Pizam és Yoel Mansfeld a definiálás helyett a két szó kölcsönhatásában látják a fogalmi meghatározás lényegét és a turizmust érintő biztonsági hatások együtteseként tekintenek a turizmusbiztonság területére.

2. Empirikus vizsgálat és a vizsgálat módszerei

2.1 Az empirikus vizsgálat helyszínének bemutatása

„Szalai Katalin kultúrtörténeti jelentőséggel bíró könyvében, a „Belváros-Lipótváros Krónikája” című könyvben, e kódexlapokból összeállított kötetben aprólékos kézimunkával készített rajzokon, szövegeken megelevenedik Belváros-Lipótváros fejlődésének története. A Fővárosi Tanács 1990. április 10-én az V. kerületben két városrész hivatalos névhasználatát hagyta jóvá: ez a Belváros és a Lipótváros. A Belváros a Vigadó tér déli oldala, Deák Ferenc utca, Deák Ferenc tér déli oldala, Károly körút, Múzeum körút, Vámház körút és annak meghosszabbított tengelye és a Duna folyam által határolt terület neve. A Lipótváros a Szent István körút és annak meghosszabbított tengelye, a Nyugati tér, a Bajcsy-Zsilinszky út, a Deák Ferenc tér, a Vigadó tér déli oldala és a Duna folyam közötti rész elnevezése (Szalai, 2016). A kerületben 8 Metro állomás található (M1/ Vörösmarty tér, Deák Ferenc tér, M2/ Kossuth Lajos tér, Deák Ferenc tér, Astoria, M3/Arany János utca, Deák Ferenc tér, Ferenciek tere, Kálvin tér, M4/Kálvin tér, Fővám tér). Fontosabb közterületek: Kossuth tér, Szabadság tér, Erzsébet tér, Váci utca, Nyugati tér egy része, Vörösmarty tér. Fontosabb épületek: Országház, Magyar Tudományos Akadémia, Pesti Vigadó, Szent István Bazilika, Gerbeaud, Belügyminisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium, Honvédelmi Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Miniszterelnöki Kabinetiroda, Nemzetgazdasági Minisztérium, államtitkárságok, Amerikai Egyesület Államok Nagykövetsége, Nagy-Britannia Nagykövetsége, Konzuli képviseletek, Magyar Nemzeti Bank, Fővárosi Törvényszék, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, Néprajzi Múzeum. Idegenforgalmi nevezetességek: Batthyány-örökmécses, Széchenyi Lánchíd. Szállások a kerületben: a www.booking.com szerint 626 szálláshely várja a látogatókat. 8 ötcillagos szálloda, 9 négycsillagos szálloda, 3 háromcsillagos hotel, több száz apartman, 11 hostel, 39 vendégház, 2 panzió, 282 aktuális 31 Aibnb-hirdetést találtam – V. kerületi és privát szoba szűrővel. Emellett számtalan Bank központ és fiók található a kerületben, továbbá irodaházak, irodák. Népszámszám: 26 277 fő (2015-ös adat).

Láthatjuk, hogy biztonság- közbiztonság szempontjából többféle kihívásnak kell megfelelni egyszerre a szakhatóságoknak. Minden egyes épület, terület más-más biztonsági kockázatot jelent és védelmi fokozatot igényel. Három célcsoport határozható meg az V. kerületben: kerületi lakosok, a kerületben dolgozók és a turisták, amelyeknek két alcsoportját különböztethetjük meg: az egyik, akik valamilyen látványosság miatt érkeznek a kerületbe és mások, akik a kerületbe keresnek és találnak szállást. A kerületen átutazókra és a kerületben ügyet intézőkre a dolgozatomban nem térek ki. „ (Sólyomfi, 2016)

2.2 A vizsgálat módszereinek ismertetése

2.2.1 Interjú

Az interjút Dr. Berár Ivánnal, az V. kerület Rendőrkapitányával készítettem – négy témát érintően.

1. A kerület védelmi felkészültsége a turizmusbiztonsággal összefüggésben

„A véleménynél sokkal beszédesebbek az a tendencia, ami tapasztalható a kerületben. Nem csak Magyarországot vagy Budapestet tekintve, hanem konkrétan a kerületben is nőtt a belföldi és a külföldi vendégéjszakák száma, ezzel összefüggésben nőtt a bevétel is. Nagyon fontos, hogy a turizmus, mint bevételi forrás szempontjából

azok az országok, és azok a városok maradhatnak versenyben, amelyek a turizmusbiztonság területén előre tudtak lépni. Azt már most el lehet mondani, hogy nem csak Közép-Kelet Európában, hanem Európa egész területét tekintve a fővárosok sorában is nagyon előkelő helyre sorolható Budapest. Azért Budapestet emelem ki, mert turisztikai szempontból még mindig Budapest a legkedveltebb célpont, a vidéki turizmus több városban és faluban tud annyi vonzó látványosságot nyújtani, mint a főváros egymaga. Az V. kerületre ez hatványozottan jellemző. Nálunk kiemelkedő a vendéglátó ipari tevékenység, a szállodaipari tevékenység, sok a látnivalók és a programlehetőségek is nagyon sok turistát vonzanak ide. Éppen ezért a kerületben kiemelt rendészeti szempont a turisták biztonságérzetének és komfortérzetének biztosítása.”

2. *A kerület és a bűnözés kapcsolata turizmus szempontjából*

„A kerületben a turisták a bűnözés szempontjából elsődleges célpontként jelennek meg. Elsősorban a kisebb súlyú vagyonelemi bűncselekmények a jellemzőek - alkalmi lopások, zseblopások. A kerületi szórakozóhelyeken az italfogyasztással összefüggésben a turisták válhatnak személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatává is. A Rendőrség az Önkormányzattal együtt sokat tesz annak érdekében, hogy kellő mértékben felhívja a turisták figyelmét arra vonatkozóan, hogyan tudják elkerülni a veszélyes helyzeteket. Arra külön hangsúlyt helyezve, hogy milyen magatartás szükséges tanúsítani ahhoz, hogy ne váljanak bűncselekmények áldozataivá. A bűnmegelőzés eredményeként elmondható, hogyha nem is exponenciálisan, de évről évre csökken a turistákkal szemben elkövetett bűncselekmények száma. Milyen figyelemfelhívások ezek? Többféle módon informáljuk az ideérkező turistákat, hogy mik azok a különböző problémaforrások, veszélyes helyzetek, amelyek elkerülésével nagyon sok kellemetlenségtől tudják megóvni magukat. Különböző szórólappal, QR-kód alatt lévő tartalmakkal, amelyek szállodákban, utazási irodákban, utazásközvetítőknél, vendéglátóipari egységeknél vannak feltöltve illetve elhelyezve. „

3. *Hogyan biztosítja a rendőrség a turisták biztonságát a kiemelt V. kerületi objektumok területén, gondolok itt a Kossuth térre és annak környezetére?*

„A Kossuth tér biztonsága a rendvédelmi szervek összefogásának eredménye - az Országgyűlési Őrség, a Készenléti Rendőrség, a Budapesti Rendőr főkapitányság, a Belváros-Lipótváros Budapest Főváros Önkormányzat Közterület felügyelet munkatársai és a BRFK V. kerületi Rendőrkapitányság rendőrei látják el a szolgálatot. Kijelenthető, hogy a Kossuth tér az ország egyik legbiztonságosabb pontja. „

4. *Rendőrr jelenlét fontossága*

„Fenntartható, folyamatos fejlődési ívet mutató rendészeti munka, melynek eredménye a biztonság, mindig több rendőrt és közterületi jelenlétet igényel. Azt gondolom, hogy az elért eredmények fenntartásának szempontjából az a fajta élőerő kapacitás maximalizálás, ami itt az V. kerületben történik, az elégséges abból a szempontból, hogy megtartsuk, fenntartsuk azt a biztonságot, ami a turisták szempontjából vonzóvá teszi magát Budapestet, azon belül az V. kerületet. A 2017-es évben azt kell mondani, hogy mind a közterületen szolgálatot teljesítő rendőrök száma, mind pedig a közterületen eltöltött órák száma is exponenciálisan növekedett 2016, vagy azt megelőző évek adataihoz képest. Ezt a tendenciát 2018-ban is folytatjuk. „

2.2.2 Kérdőív

A vizsgálatához - egy korábbi, 2015-os vizsgálatomhoz hasonlóan – több helyszínt választottam. A Kossuth téren, illetve a Szent István téren két - angolul-németül-oroszul jól beszélő - segítőimmal random választottunk ki és szólítottunk meg különböző életkorú arra járó személyeket különböző napszakokban. A Kossuth tér

környéke kiegészült a Váci utcával, Petőfi Sándor utca Szervita téri részével, a Szent István tér kiegészült a Hercegprímás utcával, a Belvárosi Ferences templom előtti térrel, a Ferenciek terével és a Duna-korzóval. A helyszínválasztásnál az a szempont érvényesült, hogy a megszólított személyek között mindkét célcsoport – V. kerületi lakos és turista is - potenciálisan elérhető legyen. A Kossuth tér, Váci utca, Petőfi Sándor utca, Szent István tér, Duna-korzó turista-szempontról kiemelt terület. Mivel az V. kerületben kiemelkedően magas a különböző hivataloknak, irodáknak, bankoknak a száma, arra törekedtem, hogy a munkavállalók magas száma, akik a kerületben dolgoznak, de nem kerületi lakosok – és nem turisták – ne befolyásolja a hatékony munkát, ezért arra jutottam, hogy templomok környékét és a szakorvosi rendelőt - Hercegprímás utca - választva elérem a kerületben lakók célcsoportját. A Szervita téren a Szent Anna templom, a Ferenciek terén a Belvárosi Ferences templom környéke lett a választott helyszín (Sólyomfi, 2016).

A mintaválasztás random, véletlenszerűen történt. A kérdőívben zárt és nyitott kérdéseket tettem fel. A zárt kérdések esetében megadtam a válaszlehetőségeket és a kérdezők ezek közül jelölhették meg válaszákat. A nyitott kérdéseket akkor érdemes használni, ha arra kíváncsi a vizsgálatot végző, hogy a kérdezőnek mi jut eszébe a kérdés alapján, és nem előre adott válaszokkal korlátozza a gondolkodást. A két kérdéstípus együttesen is alkalmazható. Itt egy zárt, 5 fokú Likert skálát alkalmazok. A vizsgálat kezdetekor 500 darab kérdőívvel terveztem elvégezni a vizsgálatot. Megszólított és kérdőív kitöltésére hajlandó 370 fő kapott angol-magyar nyelvű kérdőívet, ebből 302-en válaszoltak minden kérdésre. Ebből 132 fő turista – 89 fő külföldi, 43 fő belföldi turista -, 170 fő kerületi lakos volt.

2.3 Eredmények és értékelésük – kiemelve főbb szempontokat

A megkérdezettek között a nők voltak többségben. A korábbi és a mostani vizsgálatkor életkori megoszlásban sem mutatkozott jelentős eltérés. Legtöbbször a 18-35 éves korosztályból válaszoltak, illetve a 60 év feletiek. A korábbi vizsgálatban 102 fő volt kerületi lakos, 78 fő volt a külföldi turista, 2017-ben 170 fő volt a kerületben lakó és 89 fő volt külföldi turista. A „Biztonság” szóval kapcsolatos attitűdöt vizsgálva: „Mondjon 3 szót vagy mondatot, ami a biztonságról Önnek eszébe jut” – az angol-magyar kérdőíveket együtt összesítve a korábbi vizsgálatnál az első helyen az „egyéni biztonságban vagyok” (99 fő) és a „félelemnélküliség” (93 fő) választ kaptam, 2017-es vizsgálatkor a „biztonságba vagyok” (239 fő) válasz érkezett. Eltérés ott mutatkozott, amikor külön összesítettem az angol nyelven kitöltött kérdőíveket és a magyar nyelven kitöltött kérdőíveket. A korábbi vizsgálatnál az angol nyelven kitöltött kérdőíveknél a harmadik helyen szerepelt „az alkohol és a drog gátja a biztonságnak” (47 fő), a magyar nyelvű kérdőívénél a harmadik helyen a „több rendőr” válasz szerepelt (97 fő). Az angol nyelvű kérdőív harmadik helyén szereplő állítás a 2017-es vizsgálatkor már nem jelent meg. 2017-ben a harmadik helyen a „könnyen eligazodom, nem tévedek el” válasz érkezett (37 fő). Ezt az eredményt, tendenciát igazolja a kerületi rendőrkapitánnyal készült interjú is. A rendőri jelenlét biztonságérzet-növelő hatása is megmutatkozott az válaszokban, vagyis egyértelműen növeli a biztonságot a rendőri jelenlét, ebben a két vizsgálat eredménye nem mutatott eltérést. Mint ahogy nincs eltérés a két vizsgálat eredménye között abban sem, hogy a kerületet jelentős százalékban biztonságosnak ítéli mind a kerületben lakó, mind pedig a turisztikai céllal a kerületbe érkező. Biztonságérzet-növelő lehetőségként jelent még meg a biztonsági kamerák fokozott elhelyezése, a vendéglátóipari egységek fokozott ellenőrzése, a hajléktalanmentes környezet igénye is.

2.4 Következtetések, javaslatok

A kerület biztonságos, mind lakossági, mind turizmusbiztonsági szempontból. Ami kockázatot jelent, az az AIRBNB-lakások növekvő száma, kockázati tényezőinek eddigi fel nem tárása. Fontos magatartás-szabályozó lehet a piktogramok használata nem csak a járműveken, hanem a lakóházakban és a közterületeken is. A biztonságérzet növeléséhez hozzájárulhat a fokozott rendőri jelenlét mellett a fokozott ellenőrzés (vendéglátó ipari helyeken), a biztonsági kamera, telefonos applikáció is. A kerület fejlődését tekintve – úgy vélem –

hamarosan ezeket is a már megvalósult – lakossági és turisztikai fejlesztések között tudhatjuk.

3. Felhasznált irodalom

- Hadtudományi Lexikon, MHTT Budapest, 1995., 144. old
- H. W. van Loon, a hajózás története, Stílus könyvkiadó Budapest, 22. old
- Kardos Zoltánné: Turisztikai ismeretek, Keszthely 2011., 9,10. old
- Marczali Henrik (szerk): Nagy Képes Világtörténet, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság és Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1899.
- Maslow, A.: Motivation and personality. Harper & Row, New-York, 2007.
- Pizam Abraham and Mansfeld Yoel: Toward a Theory of Tourism Security, Elsevier Butterworth-Heinemann, 2006.
- Puczkó L.–Rácz T. 1998: A turizmus hatásai. Aula–Kodolányi János Főiskola, Budapest–Székesfehérvár.
- Rendészettudományi Szószedet, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2008., 78. old
- Rázsó Gyula: A középkori „turizmus” történetéből, História 1983.
- Sólyomfi A. H. – Gyömbér B.: Turizmusbiztonság Jegyzet Budapest 2018
- Jelen-Lét a Társadalomért Egyesület (belső anyag)
- Sólyomfi A. H. (2016): „Hogyan hatott a migráció a civil – és a turizmusbiztonságra Budapest belvárosában – az V. kerületben” TDK SZIE GTK
- Virányi G.: A biztonság-fogalomról, másként,
Pécsi határőr tudományos közlemények XIII. 2012.

4. Internetes források:

<http://archiv.rtk.uni-nke.hu/karunkrol/hirek?page=26> (NKE 2016-os rész)
(Utolsó letöltés dátuma: 2018. január 10.)

<http://kvota.kormany.hu/>

(Utolsó letöltés dátuma: 2018.01.26)

Bagyinszki Gyula: Fémek és jellemzőik

<https://atdi.uni-obuda.hu/sites/all/files/bagyinszki-gyula-femek-2014-03-10.pdf>

(Utolsó letöltés dátuma: 2018.01.26)

Marlen Neumayer: Safety and Security in Tourism, Vienna, 2011.,

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/security>

(Utolsó letöltés dátuma: 2018.01.28.)

<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/unwtodeclarations.1989.15.4.1>

(Utolsó letöltés dátuma: 2018.01.26)

A turizmus a vidékbiztonság fókuszában

Dr. Molnár Csilla¹ – Dr. Szilágyi Tivadar²

¹egyetemi docens – Szent István Egyetem – ²egyetemi tanár – Szent István Egyetem

¹⁻²Gödöllő 2100, Páter Károly u. 1.,

e-mailcím: Molnar.Csilla@gtk.szie.hu, Szilagyi.Tivadar@gtk.szie.hu

Absztrakt

A turizmus biztonsági kérdéseire kapcsolódó kutatások fókuszában főleg a nemzetközi turizmus és a terrorizmus, illetve a migráció hatásai és következményei állnak főleg nagyvárosi célterületeken. A vendégforgalom egyre nagyobb hányada realizálódik vidéki desztinációkban, ezért a biztonság komplex értelmezésének igénye e helyeken is felmerül, ráadásul a nagyvárosi környezettől eltérő megközelítéseket igényel. A lét-, jog- és közbiztonsági, rend-, vagyon-, egészség- élet- és információvédelmi események elleni védekezésre való felkészülés megtervezésében és megszervezésében az illetékes hatóságok képviselőivel való együttműködés a turizmus szektor irányítói és vállalkozói számára is kihívást jelentenek. Az egyre fontosabb nemzetbiztonsági kérdéssé váló vidékbiztonság kulcskérdései - köztük az élelem előállítás, a környezetvédelem, a vagyonbiztonság, a vidékre jellemző mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó szolgáltatások (köztük a turizmus) gazdasági- és társadalmi hatásai, továbbá az egészség- és közlekedésbiztonság - indokolják a vidékbiztonság rendszer-modelljének felállítását és a turizmussal való összefüggéseinek vizsgálatát. Jelenlegi tanulmányunk célja elsősorban hogy a vidékbiztonság komplexitására ráirányítsuk a figyelmet, mely alapokon a rendszermodell kidolgozható.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

A biztonság a turizmus általános feltételei közé tartozik, a kínálat egyre növekvő fontosságú eleme, ezért a turisztikai fogadóterületeknek – köztük természetesen a vidéki desztinációknak is - fokozott figyelmet kell fordítani a vendégek biztonságérzetére.

A turizmus rendszerösszefüggéseivel foglalkozó kutatók – köztük Lengyel M. (1986, 1993, 2004), Krippendorf (1980), Mathieson és Wall (1982), Jafary (1987, 2000), Inskeep (1987, 2000), Tribe (1997, 2004), Michalkó (2001, 2007) vagy Goeldner–Brent-Richie (2005) – a biztonságot mindannyian, mint az utazási céldesztináció kiválasztásában szerepet játszó elemet említik. Az egyik legismertebb Lengyel (2004) rendszermodellje, melyből a szerzők is kiindulnak és melyből levezetik gondolataikat (1. táblázat).

Sokan és sokszor idézik Maslow (1954) humanisztikus szükséglet-hierarchia elméleti modelljét, melyet Mill és Morrison fejlesztett tovább, és jelenített meg az ún. piramis-modellben és melynek második fokán a biztonság jelenik meg. A Turisztikai Világszervezet 1999-ben elfogadott „*A turizmus globális Etikai Kódexe*” c. dokumentuma 1. cikkelyének 4. bekezdése kimondja, hogy a turizmus fogadására berendezkedő területek hatóságainak kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a turisták biztonságára, amely különleges sérülékenységből eredhet. Mivel ennek oka elsősorban az otthonitól eltérő természeti-, társadalmi-, gazdasági- és nyelvi környezet, a dokumentum is kiemeli az információadás, a megelőzés, a biztonság, a biztosítás és a segítségadás olyan sajátos eszközeinek bevezetését, amelyekre a turistáknak szüksége van. Hangsúlyozza, hogy a turisták vagy a turisztikai szektorban dolgozók ellen irányuló támadásokat és fenyegetéseket, valamint a turisztikai infrastruktúrának vagy a kulturális/természeti örökség elemeinek szándékos rongálását szigorúan el kell ítélni és meg kell büntetni a megfelelő nemzeti törvényekkel összhangban (UNWTO, 1999).

1. táblázat: A turizmus rendszer-modelljének biztonsági aspektusai

TÁRSADALMI KÖRNYEZET	TERMÉSZETI KÖRNYEZET	GAZDASÁGI KÖRNYEZET
<ul style="list-style-type: none"> - kisebbségi jogok - vallásszabadság - szabad nyelvhasználat - etnikai jogok 	<ul style="list-style-type: none"> - természeti erőforrások (víz, termőföld, levegő, flóra és fauna, erdők) védelme - környezetvédelmi programok - katasztrófavédelem 	<ul style="list-style-type: none"> - pénzügyi stabilitás - adó- és árfolyam politika - feketegazdaság és korrupció visszaszorítása
KERESLET		
	Motiváció	
	Szabad rendelkezésű jövedelem	
	Szabadidő	
<i>Utazás</i>	<i>Közvetítő szektor</i>	<i>Marketing</i>
	Vonzóerők	
	<ul style="list-style-type: none"> - kiépítettség - látogathatóvá tétel - információ biztonsága 	
	Szálláshelyek	
	Vendéglátó- és szórakozóhelyek	
	<ul style="list-style-type: none"> - minőségbiztosítás: szolgáltatások biztonsága - biztonságos foglalási rendszerek, elérhető, naprakész és megbízható információk - biztonságos megközelíthetőség, parkolás - nyelveket beszélő, felkészült személyzet 	
	Higiéne, egészség	
	<ul style="list-style-type: none"> - járványokkal szembeni védelem - prevenció támogatása - egészségbiztosítási rendszerek - élelmiszerbiztonság (HACCP) 	
	Közbiztonság	
	<ul style="list-style-type: none"> - nemzetközi bűnözés - migráció - kábítószer kereskedelem és fogyasztás - terrorizmus - szervezett bűnözés 	
	Helyi lakosság	
	<ul style="list-style-type: none"> - vendégbarát hozzáállás - nyelvismeret 	
KÍNÁLAT		
<ul style="list-style-type: none"> - belső stabilitás - parlamenti demokrácia - jogrendszer - konfliktusok békés megoldása - az ország területének, szuverenitásának - védettsége a katonai jellegű fenyegetettséggel szemben 	<ul style="list-style-type: none"> - közlekedési infrastruktúra megléte, elérhetősége és biztonságos működése - közműellátottság - kritikus infrastruktúra - információ technológia (IT), kiberbiztonság 	<ul style="list-style-type: none"> - kulturális örökségvédelem: régészeti lelőhelyek, műemlékek, kulturális javak védelme
POLITIKAI ÉS JOGI KÖRNYEZET	TECHNOLÓGIAI KÖRNYEZET	KULTURÁLIS KÖRNYEZET

Forrás: saját szerkesztés

Michalkó (2001) megközelítésében a biztonság elsősorban a turista személyi és vagyónbiztonságát jelenti, de megemlíti az idegen környezetben való tájékozódás, a helyi jelrendszerek megértésének, továbbá a társadalmi konvenciók közvetítésének kérdését, valamint a fogyasztás biztonságát is. Szilágyi (2016) értelmezése ennél jóval tágabb, megfogalmazásában a biztonság veszélyektől vagy valamely bántódástól mentes, zavartalan állapotot vagy a veszéllyel szembeni védelem meglétét jelenti. Boldizsár (2017) szerint a biztonság nem a veszély hiánya, hanem a lehetőségekkel élni tudás és a veszélyekkel együtt élés képessége. Egyes szakemberek úgy vélik, a teljes biztonság (safety) fogalma a múlté, és helyét a biztonságosság (security) különböző szintjei vették át. Mansfeld – Pizam (2006) bár elsősorban a terrorizmus kérdését veszi górcső alá részletesen kifejti a kettő közötti különbséget. A turizmus összefüggésében a biztonságot inkább a hozzáférhetőség (a település elérhető), míg a biztonságosságot a hozzáférhető szolgáltatás megfelelése, veszélytelensége jelenti (olyan úton érhető el, amely nem veszélyes), tehát mindkét fogalomnak létjogosultsága van a szóhasználatban. Friedman (2006) munkájában kifejti, hogy a biztonság fogalmának egyre összetettebbé válásával egy időben a turizmus biztonsága is komplex és egyre inkább kiszélesedő kérdéskörre vált, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy a turizmus általános feltételei is a biztonságfaktor köré csoportosulnak.

A vidék értelmezésében az egyes tudományterületek képviselői között jelentős különbségek vannak. A szó alapvetően egy térbeli egységre utal, ugyanakkor jelentéstartalma számos természeti, társadalmi, kulturális, továbbá gazdasági vonatkozást is magában foglal. Spitzer (1991) a vidéket komplexen értelmezi és rámutat, hogy a vidék fogalma interdiszciplináris megközelítést igényel. A vidék fogalmának és a vidéki területek lehatárolásának kérdése más vonatkozásokat vet fel a világ egyes területein, ahogy arra Kovács-Farkas-Perger (2015) is rámutat. Meghatározható szűkebb (pl. a mezőgazdasági területek nagyságához kötve) és tágabb értelemben (házánkban például Budapesten kívül minden más település) (G.Fekete, 2013). Sokan a vidéket és vidékiséget sztereotípiákon (mezőgazdaság, jó levegő, nyugalom stb.) keresztül határozzák meg (Balcsók 2011).

A vidéki turizmus értelmezésében sem egyszerűbb a helyzet, hiszen a terminológia változatos (rurális, falusi, agro, farm turizmus) és az egyes országokban a helyi agrárstruktúráról, hagyományoktól, kulturális kapcsolatoktól függően eltérő. Szűkebb vagy tágabb, tudományos, szakmaspecifikus vagy hétköznapi megfogalmazásokkal a szakirodalmakban, így Gannon (1994), Pine–Gilmore (1998), Perales (2002), Szabó (2006) vagy Kulcsár (2013) munkáiban (in. Molnár-Remenyik, 2017) és fejlesztéspolitikai dokumentumokban egyaránt találkozunk. A hazai szakmai szóhasználatban sokszor jelenik meg a Falusi- és Agroturizmus Országos Szövetsége (FATOSZ) értelmezése is, mely szerint az nem egy egyértelműen lehatárolható turisztikai terméktípus, hanem a vidéki élet teljességét nyújtó, komplex érték és ajánlat halmaza.

A vidékbiztonság kérdését tárgyalva Boldizsár – Szilágyi (2016) rámutatnak, hogy az kulcskérdés az állam stabilitása, biztonsága, fejlődése szempontjából is, hiszen „A jó állam nemcsak az élet feltételeit kell, hogy szavatolja, de az életminőség javítása érdekében is kell tegyen erőfeszítéseket, növelje a vidék versenyképességét, tegye élhetőbbé a vidéket, tegye vonzóvá a mezőgazdasági termelést a gazdasági tevékenységi formák valamennyi szintjén, az egyéni vállalkozástól a kis- és közepes vállalkozásokon (KKV) át a nagyvállalatokig”.

A vidéki turizmusbiztonság vizsgálata újkeletűnek mondható, arra a szerzők a Szent István Egyetem (SZIE) és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Vidékbiztonsági Kutatóműhelyén belül tesznek kísérletet azzal a nem titkolt céllal, hogy a turizmus szempontjából biztonságos vidéki desztináció értékelési- és szempontrendszerét megfogalmazzák és a gyakorlatba bevezessék.

2. Anyag és módszer

A téma összetettsége révén munkánkban elsősorban a turizmussal, kiemelten a rurális turizmussal, valamint a biztonsággal kapcsolatos – az előző fejezetben is idézett - hazai és külföldi szakirodalmak, továbbá a korábbi kutatások publikált eredményei voltak segítségünkre. Számszaki adataink a UNWTO és a KSH adatbázisaiból származnak.

A vidék értelmezésekor a Vidéki Térségek Európai Chartáját (1996) és a Nemzeti Vidékstratégiát (2012), míg a vidéki turizmushoz kapcsolódóan hazai turizmusfejlesztés stratégiai dokumentumait – köztük a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013 és 2030 c. anyagokat – és a Falusi- és agroturizmus stratégiáját vettük alapul.

A Szent István Egyetem a Nemzeti Közzolgálati Egyetemmel a KÖFOP 2.1.2 -VEKOP-15-2016-00001 számú „A jó kormányzást megalapozó közzolgálat fejlesztés”, elnevezésű pályázat támogatásával létrehozott Vidékbiztonsági Kutatóműhelyének célja a vidékbiztonsággal összefüggő komplex gondolkodásmód, tudatosság, kultúra és szervezeti keretek kialakítása. A kutatóműhely a vidékbiztonság komplexitásának feltárását, az összetevők egymásra hatását és törvényszerűségeinek rendszerszemléletű meghatározását kiemelten fontosnak tartja. A kutatás során prioritást élvez a fizikai és a gazdasági biztonság, a versenyképesség kapcsolatrendszerre. A turisztikai aspektusok feltárása és bemutatása kutatási területeink között szerepel.

3. Egyre bővülő és globalizálódó turisztika piac, növekvő biztonsági kockázat

A turizmus napjaink egyik legnagyobb és legdinamikusabban növekvő ágazata. A környezethez való alkalmazkodási képességét és az utazás alapvető emberi szükségletek közé kerülését jól mutatja, hogy a rövid ideig hatásukat éreztető sokkok – köztük a 2001. évi ikertornyok elleni terrortámadás, a 2008 végén kitört gazdasági világválság vagy a madárinfluenza járvány – ellenére az elmúlt fél évszázadban folyamatosan bővült és diverzifikálódott. A világban zajló események ugyanakkor a turisztikai szakembereket, magukat a turistákat és a rendfenntartó erőket is új kihívások elé állítják.

A nemzetközi turistaérkezések száma az 1950-ben regisztrált 25 millióról 1.235 millióra, a nemzetközi turizmusból származó bevételek 2 milliárd dollárról 1220 milliárdra emelkedtek. Gazdasági jelentőségét jelzi, hogy 2016-ban a világon megtermelt GDP 10 %-a a turizmus adta, minden 10. munkahely a szektorban képződött (UNWTO, 2017). A turizmussal foglalkozó világszervezetek előrejelzése szerint az ágazat további dinamikus fejlődés előtt áll és forgalma 2030-ra elérheti az 1,8 milliárd főt. Ez a dinamikus bővülő piac ugyanakkor átalakult: bár változatlanul Európa a turizmus legnagyobb piaca, piaci részesedése egyre csökken (51%). Kihívója elsősorban Ázsia (köztük a legnagyobb küldő piacnak is számító Kína). A biztonság kiemelt jelentőségét mutatja, hogy miközben a politikai- és közbiztonságát erősítő Tunézia növekedésnek indult (+3%), addig a változatlanul veszélyesnek számító Egyiptom 42%-os csökkenést könyvelhetett el. Európán belül növekszik a biztonságosnak értékelt Közép - és Kelet – Európa szerepe, ahol az érkezések 4%-kal emelkedtek.

3.1 Magyarország turizmusa

A turizmus Magyarországon is a társadalom széles körét érintő tevékenység, életforma és fogyasztási szegmens, amely a gazdaság húzóágazatai közé tartozik. A KSH (2017) éves jelentése szerint hazánkat évente egyre több külföldi vendég keresi fel, a beutazások száma 2010 óta harmadával, a turisztikai célú beutazások száma 60%-kal nőtt. A több, mint 53 millió beutazó külföldi 97%-a az európai országokból, ezen belül 82%-a az Európai Unióból, 70%-a a szomszédos országokból érkezett és 1725 milliárd forint nemzetgazdasági bevételt hozott. 2016-ban a kereskedelmi szálláshelyek 5,3 millió külföldi és 5,8 millió belföldi vendéget fogadtak.

Miközben a külföldi vendégforgalom a fővárosra koncentrál, a belföldi utazások tekintetében a vidék erősebb. Növekvő érdeklődés figyelhető meg a Balaton térsége és Észak-Magyarország iránt. A belföldi vendégek összes utazásra fordított idejének 25%-a realizálódott a Balaton régióban, Budapest–Közép-Duna-vidék 16%, Észak-Magyarország 14%, az Észak- és Dél-Alföld 11% részesedést könyvelt el. Mindkét vendégkör által a leglátogatottabb vidéki települések a fürdővárosok (köztük Hévíz és Hajdúszoboszló) és a Balaton környéki települések.

Hazánk turizmusát a biztonság szempontjából jellemezve elmondhatjuk, hogy a legbiztonságosabb országok közé sorolható beleértve a biztonság szinte valamennyi tényezőjét.

4. A vidékbiztonság turisztikai aspektusai

4.1 A vidék értelmezése

A vidék „... egyszerre jelent tájat, tájegységet, valamilyen földrajzi szempontok szerint homogén területet, valamint falusi térséget... Rurális térségen a hazai gyakorlatban a falusi és kisvárosi településekből álló olyan térségeket értjük, melyek gazdasági szerkezetében a természeti környezethez kötődő ágazatok (mezőgazdaság, erdészet, halászat, vadgazdálkodás, turizmus, rekreáció, vízgazdálkodás, természetvédelem) és az extenzív földhasználat meghatározó szerepet játszanak (G. Fekete, 2013 p.6).

A Vidéki Térségek Európai Chartája (1996) és a Nemzeti Vidékstratégia (2012) is a vidék hármaskörét a következőkben összegzi:

- Gazdasági funkció: mező- és erdőgazdálkodás, halászat, a megújuló természeti erőforrások fenntartható hasznosítása, turizmus, rekreáció;
- Ökológiai funkció: az egészséges élet természetes alapjainak védelme (föld, víz, levegő), biodiverzitás, ökológiai rendszerek védelme;
- Társadalmi (közösségi) és kulturális funkció: az évszázadok során a vidéki életformához szorosan kapcsolódó közösségi és kulturális értékek megtartása, megőrzése.

4.2 A vidéki (falusi) turizmus

A falusi (lásd még vidéki, rurális) turizmus fogalma az elmúlt évtizedekben jelentősen átalakult. Komplex értelmezését adja Gannon (1994), aki a szolgáltatások és szórakoztató programok olyan összességéként értelmezi, amelyeket a vendéglátók és a helyi lakosok nyújtanak annak érdekében, hogy a turistát térségükbe vonzzák és ezáltal extra jövedelemhez jussanak. Ebben az értelemben tehát nem csupán az agroturizmus és az ahhoz kapcsolódó szállásadás tartozik tárgykörébe, de a természetközeli vakációzás, a vidéki hangulat és olyan további szolgáltatások is, mint amilyenek a gasztronómia, a fesztiválok, a hobby tevékenységek (lovaglás, horgászat, kerékpározás stb.), a kézműves, vagy éppen mezőgazdasági termékek árusítása vagy éppen a vidéki egészségturizmus. Valójában egy érték-láncról van szó, melyben a vidéki életmód-élményé a központi szerep (Molnár – Remenyik, 2017).

A falusi turizmust preferáló vendégek más és más irányultsággal vesznek részt az egyes termékcsoportokban. Míg például Észak-Európa többi államában a természetben végezhető aktív tevékenységek köre (hegymászás, lovaglás, kerékpározás stb.) jelent attrakciót, addig Dél-Európa több országában főleg a vidéki életmód és a népi kultúra megismerése jelenti a fő vonzerőt. Közép-Kelet-Európai országai, valamint a német nyelvterületek a vidékiség és a természet komplex megjelenését helyezik a termékfejlesztés fókuszába, Magyarországon a rekreációs és természetjáró tevékenységek mellett a fesztivál- és gasztroturizmusé (benne a borhoz kapcsolódó tevékenységeké) a főszerep (Kulcsár, 2013, Molnár – Remenyik, 2017).

A falusi turizmus fejlesztésének alapját jelentő erőforrások, az ezek alapján kialakítható turisztikai termékek és termékcsoportok (2. táblázat), az irántuk keresletet generáló vendégkör, valamint a és a biztonság kérdésköre számos vonatkozásban összefüggésbe hozható.

2. táblázat: A vidéki turizmus termékei (Forrás: saját szerkesztés)

Erőforrások	Turisztikai termék	Kapcsolódó termékcsoportok	
Természeti értékek	vidéki aktív turizmus	vadászturizmus	
		horgászturizmus	
		kerékpárturizmus	
		vízi turizmus	
		lovasturizmus	
		kalandturizmus	
		síturizmus	
		golfturizmus	
	vidéki természeti turizmus	természetjárás (zöld turizmus)	
		állat- és madármegfigyelés	
		geoturizmus	
		(gyógy)növény gyűjtés	
		ökoturizmus	
		öko-energia turizmus	
	vidéki egészségturizmus	termál- és gyógyfürdő turizmus	
klimatikus gyógyhelyek turizmusa			
egészségporták			
Tárgyi- és szellemi örökségek	vidéki kulturális- és örökség-turizmus	vidéki kastélyturizmus	
		atelier (kézműves) turizmus	
		vallási- és zarándok turizmus	
		fesztiválturizmus	
		vidéki kreatív turizmus (fotózás, főzés, népi iparművészetek)	
	vidéki kulináris turizmus	gasztroturizmus	
		borturizmus, borutak	
		falusi vendégasztal	
	agro/farm turizmus	hivatásturizmus (MICE)	
		tematikus utak	
		agrár- és biotermékekhez kapcsolódó bevásárlóturizmus	
		üdülés borosgazdáknál, agrár gazdálkodóknál	
	Társadalmi erőforrások	Vidéki életmód turizmus	üdülés, pihenés (hagyományos falusi turizmus)
			farmturizmus
vidéki életmód megismerése			
falusi vendégfogadás			
Etnikai turizmus		gyökérkereső turizmus	
		honvággy turizmus	

Maga a vidéki táj és tájkép, a növény- és állatvilág, a földtani és talajadottságok, a domborzat, a vízrajz, a levegő és levegő minőség a természet biztonságának, a természeti katasztrófák elkerülésének és természetesen a fenntarthatóságnak kérdéseit vetik fel. Az agrárium örökségei (például épületek, történelmi és ipartörténeti emlékek), a vidéki települések és az ott élők, a területre jellemző szokások, hagyományok, maga a vidéki életmód és a vidék gazdasága a civilizáció létéhez (tudomány, technika, ipar, mg, közlekedés és szállítás) köthető katasztrófák lehetőségére és ezek elkerülésének szükségességére hívják fel a figyelmet.

4.2.1 A vidéki (falusi) turizmus Magyarországon

Magyarországon a falusi turizmus hivatalos kialakulása a falusi fizetővendéglátás létrejöttéhez (1929) köthető. Első fogadóterületei a Balaton, a Bakony, valamint a Mátra és a Bükk települései voltak. Az Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség „Falusi vendéglátás mestersége” (1934) című füzetében már számos, a higiéniahoz, az egészséges táplálkozáshoz, az ételkészítéshez, tálaláshoz és felszolgáláshoz kapcsolódó információval segítette a falusi vendéglátásba bekapcsolódni vágyókat. A II. világháborút követő évtizedek hanyatlása után a falusi turizmus a '80-as években új lendületet kapott és elsősorban a falun élő emberek mezőgazdasági és egyéb foglalkozásból eredő bevételeinek kiegészítését szolgálta. Az ezredforduló utáni növekedés után 2009-től folyamatos csökkenésnek lehetünk tanúi. 2016-ban 2063 vendéglátó egység 7738 szobájában 20695 férőhely állt a vendégek rendelkezésére. A közel 170 ezer vendég 10%-a volt főleg az EU tagállamaiból érkező külföldi. A vendégforgalmi mutatók rangsorát Észak-magyarország vezeti – elsősorban a Mátra települései, a Gyógyvizek Völgyéhez tartozó Heves megyei falvak, továbbá a desztináció Világörökségi helyszínei - a második-harmadik helyen holtversenyben a Közép-dunántúli és a Nyugat-dunántúli Régiók következnek (KSH, FATOSZ, Molnár – Remenyik, 2017).

4.2.2 A vidéki turizmus trendjeinek biztonsági összefüggései

A világban, Európában és Magyarországon megfigyelhető demográfiai- és társadalmi változások, a globalizáció, az információ-technológia térnyerése vagy az utazási szokások megváltozása természetesen a falusi turizmusban is megfigyelhetők. Ezek miközben a desztinációk és vállalkozások számára új lehetőségek hordozói kihívást – köztük a biztonságot, biztonságpolitikát is érintő kihívást – is jelentenek.

A vidéki turizmusban is felülreprezentált és az utazásokban egyre nagyobb számban résztvevő szeniorok számára a kényelem, és a komplex szolgáltatások megléte mellett különösen fontos a biztonság. A csendesebb, nyugalmasabb környezetet szeretik. A környezeti biztonsághoz tartozik (Szilágyi, 2016) a környezet- és természetvédelem, az ipari biztonság, a közlekedésbiztonság, a katasztrófavédelem és az egészségvédelem. Mivel a korosztály tagjai arra törekszenek, hogy megőrizték az egészségüket és megelőzzék a betegségeket – az egészségturizmusban e szegmens nagy számban jelenik meg - igényeikhez kell igazítani a programokat. A kor előrehaladtával előforduló egészségi problémáik okán már nem csak az a fontos, hogy a felkeresett célterületen jó színvonalú egészségügyi ellátó rendszer (szakrendelő, szükség esetén kórház, mentőszolgálat) működjön, de az is, hogy aktív tevékenységeik (például igen kedvelt körökben a nordic walking) során biztonságos (jól kiépített, fizikailag könnyen igénybe vehető, szakember által felügyelt) szolgáltatások várják őket. A külföldi vendégek számára nem közömbös, hogy a turisztikai és egészségügyi szakdolgozókkal kommunikálni tudnak-e (nyelvismeret), illetve hogy országuk egészségbiztosítója szükség esetén finanszírozza-e a szolgáltatás költségeit. Szívesen látogatják a fürdővárosokat. Egy fürdő esetében a minőségbiztosítás különösen fontos, a versenyképességet meghatározó kérdés. Az EUROESPA med minősítés – melyet az elmúlt évben egy fővárosi (a Széchenyi Gyógyfürdő és Uszoda) és 3 vidéki fürdők (a Hévízi Tófürdő, a mezőkövesdi Zsóry Gyógy- és Strandfürdő, valamint a Bükfürdő Gyógy- és Élménycentrum) nyert el – számos biztonsághoz kapcsolódó kérdést vizsgál. Az ellenőrzési eljárás érinti többek között a konformitást, a gyógyvízkincs felhasználását, a gyógyászati alkalmazások és a wellness, továbbá a kapcsolódó szállások, a vendéglátás és a szabadidő tervezés területeit, a gyógyterápiához illeszkedő környezetet, a higiénés feltételeket, a humán erőforrás felkészültségét, de a megfelelő technológiák (például szellőzés, energiaellátás, vízelvezetés stb.) és szabványok, valamint a

biztonságtechnika kérdéseit is. A szeniorok szívesen vesznek rész gyalogos vagy a kerékpáros túrákon is. Fontos éppen ezért – természetesen nem csak számunkra - a kijelölt, nem túl megerőltető turista útvonalak megléte. Kedvelik a biztonságos természetet, éppen ezért kerülnek a természeti katasztrófáknak kitett területeket. Jellemzően gépkocsival vagy vonattal utaznak, de a baráti társasággal gyakran kisebb autóbusszokkal érkeznek. Itt a közlekedés biztonsága, közte a megfelelő műszaki állapotú, alacsony padlós helyi közlekedési eszközök megléte, a megfelelő menetrend, a biztonságos pályaudvarok, parkolóhelyek jelentik a megfelelő feltételrendszert. A szálláshelyek közül szívesen választják az ún. idősbarát szálláshelyeket, melyeken elengedhetetlen az akadálymentesített turizmus feltételeinek megteremtése is. Egy szépkorú vendég számára nem biztonságos a szolgáltatás, ha a medencébe a kényelmes, csúszásmentes lépcső helyett egy fémlétrán lehet bemászni. Egy idősbarát szállodai szobában kád helyett általában zuhanyozót találunk, a fürdőszobában is van telefon (ha a vendég véletlenül rosszul lenne), a veszélyes helyeken kapaszkodók segítik a mozgást. Szükséges feltétel az orvosi ügyeleti ellátás megléte is.

A fiatalok is egyre többet utaznak, az ifjúsági turizmus (az egyes szakirodalmak értelmezésében a 16-29 +/- 2 év közötti korosztály) részaránya is folyamatosan emelkedik. E szegmens esetében számos előbb említett feltétel megteremtése mellett különösen fontos a bűn- és baleset megelőzés, a szórakozóhelyek és környezetük közrendjének védelme, az alkohol- és drogsegély ambulancia, de akár az óvszer automaták kihelyezése is. Az információbiztonság – különös tekintettel a kiberbiztonságra – esetükben különösen fontos kérdés.

Utóbbival is kapcsolatos trend a turizmusban is az IT térnyerése, amely új típusú kommunikációs és értékesítési tevékenységekhez vezet. A vidéki turizmusban résztvevő vállalkozások esetében is biztosítani kell a hiteles, korrekt, naprakész információhoz való hozzáférést a vendégek által érthető módon (ebben az összefüggésben is felmerül tehát a nyelvismeret kérdése).

A globalizáció miatt a nemzetközi verseny fokozódik, melyben az egyediség, az autentikus kínálat és a személyre szabottság mellett a minőség talán a legfontosabb hívó szavak. A minőséggel összefüggésben a minőségbiztosítást kell megemlítenünk, mely . mint ahogy azt már korábban említettük - versenyképességet meghatározó tényező is. Elemei a különböző nemzeti és helyi védjegyek (ilyenek például a falusi szálláshelyek napraforgós nemzeti tanúsító védjegye, a fürdők csillaggal történő besorolása, a lovardák patkós minősítése és védjegye, a Magyar Turizmus Minőségi Díj, vagy a Zalai Borút Egyesület védjegye).

Az érintetlen természeti tájak, a tiszta, szép, védett természeti környezet és az autentikus, hagyományokat őrző, lehetőleg környezeti ártalmaktól mentes kínálat iránti érdeklődés fokozódása jó alapot teremthet az ezzel rendelkező vidéki területek számára. Szabadidejükben sokan igyekeznek kielégíteni hobbi igényeket. A természetfotós számára például nem elég a profi – jellemzően nagy értékű – felszerelés. Ismernie kell például a területen megfigyelhető állatok előfordulási helyeit és szokásait (információ biztonsága), biztonságban kell éreznie magát jellemzően egyedül közlekedve a területen (közbiztonság). Egy lovas önmagát és a lovát is biztonságban szeretné tudni. Kijelölt lovastúra útvonalakra van szükség, ahol nem kell tartania például kóbor kutyáktól vagy más veszélyes állatoktól, megfelelőek az út- és domborzati viszonyok, lovastúra vezetők segítik a kikapcsolódást, baleset esetén azonnali orvosi és állatorvosi segítséget kaphat.

5. Következtetések, javaslatok

A (vidék)biztonság a turizmus összetevői közül az a faktor, melynek elemei – a szubjektív biztonságérzetre hatva, vagy egy meghatározott negatív esemény megvalósulásával – közvetlen vagy közvetett módon befolyásolják egy adott desztináció látogatottságát, tehát fontos versenyképességi tényezőnek tekinthető. A biztonság nem csak egy, a kínálati elemek közül, de az egész rendszerre kiterjeszhető.

A vidékbiztonságot vizsgálhatjuk fogalomként, szemléletként és cselekvési programként egyaránt. Új,

innovatív megközelítésben a kérdés összekapcsolja azokat az ágazatokat, amelyeket rendszerint külön-külön szokás kezelni. Az agrárium különböző szegmenseinek, a környezettel kapcsolatos feladatoknak, a gazdasági életnek, a szociális helyzetnek, a személyi és közösségi biztonságának, az élelmiszer előállításnak, a kiberbiztonságnak, a szolgáltató hálózatok működtetésének – hogy csak a leglényegesebbeket említsük – egyaránt helye van az értelmezésben.

Desztinációs szinten vizsgálva a kérdéskört fontos a szinergiák feltárása és az, hogy az egyes területekhez kapcsolódó kockázatok, veszélyek értékelése és értelmezése megtörténjen és a cselekvési programok összehangolása megvalósuljon. A témában kiemelt jelentősége van az összefogásnak, az együttműködéseknek is. A turizmus aspektusában egyes feladatokat (ilyen például a közbiztonság kérdése, vagy kapcsolódó jogszabályok megalkotása) az államnak, másokat (például a szállás- és vendéglátóhelyek üzemelési engedélyének kiadása) a települési önkormányzatoknak, vagy éppen szakhatóságoknak (NÉBIH, környezetvédelmi, építésügyi, tűzvédelmi szakhatóság, közlekedési felügyelet stb.) kell felvállalniuk. Jelentős szerep hárul a turizmus szakmai szervezeteire (például a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségére, vagy esetünkben a Falusi Turizmus Országos Szövetségére), a kamarákra, a turizmusban közvetlenül vagy közvetve érintett vállalkozásokra, sőt a területen élőkre és a területet felkereső vendégekre is. A vidék biztonságának kialakításában és fenntartásában az úgynevezett komplementer rendszet (Szabó, 2017) elveit érdemes figyelembe vennünk, melyben a rendőrség mellett más rendvédelmi szerveknek, így az önkormányzati rendészeteknek (köztük a Turista Rendőrségnek), a magánbiztonság szereplőinek (személy- és vagyonbiztonsági cégeknek) és a civil bűnmegelőzés szervezeteinek (polgárőrségnek, mező- és vadőröknek) egyaránt szerepe van.

A vidékbiztonság legfontosabb kérdései a turizmus szempontjából a szerzők véleménye szerint a következőkben összegezhetők:

- élelmiszer és élelmezés biztonság: termelés-tenyésztés, feldolgozás, hagyományos élelmiszer előállítás/GMO, helyi termékek (utóbbi például a falusi vendégasztal kérdésében vetődik fel, de ide tartozik az eredetvédelem is);
- vízgazdálkodás: öntözés és ivóvíz gazdálkodás, vízbázisok védelme (a vidéki fürdőturizmus kapcsolódik ide);
- transzportálás: az élelem biztonságos eljuttatása a felhasználókhöz (lásd HACCP rendszer), a biztonságos közlekedés (vadveszély, mezőgazdasági gépek az utakon stb.);
- fizikai biztonság: a vidéken élők és oda látogatók élet-, egészség- és vagyonbiztonsága (van-e és milyen a településen egészségügyi szakellátás, milyen gyorsan ér ki a mentő ha szükséges, működik-e polgárőrség, turista rendőrség stb.);
- gazdasági tér: a mezőgazdasági termelés, a hozzá kapcsolódó ipar és a szolgáltatások (így a turizmus és vendéglátás) biztosítsanak megélhetést az ott élők számára, azaz legyen a vidék élhető;
- szabályozott tér: az állam szabályozó és szankcionáló funkcióival hatást gyakorol a vidék életére, gazdasági folyamataira (például turizmust érintő jogszabályok);
- információ biztonság: információs és azt támogató infrastruktúra, információk rendelkezésre állása (megfelelő időben, valós tartalommal, a vendég számára is érthetően).

6. Felhasznált irodalom

- Balcsók I. (2011): Vidékfejlesztési alapismeretek. Szemelvények a vidékfejlesztés témaköréből. Jegyzet. Jászberény
- Boldizsár, G. Szilágyi, T. (2016.): A biztonságos vidék, mint az állam létfeltétele. PRO SCIENTIA RURALIS 1:(4) pp. 24-34.
- Boldizsár, G. (2017): A komplex biztonság értelmezése a vidéki térben. Konferencia előadás. „Tradíció

és innováció: a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére” című konferencia, SZIE, Gödöllő, 2017.11.30

- European Commission's Direction Generale of Agriculture and Rural Development <http://europa.eu.int/comm/agriculture> (letöltve: 2017.09.10.)
- FATOSZ (2011): Falusi- és agroturizmus stratégiája.
- Friedman, T.L. (2006): The world is falt. The Globalized World in the Twenty-first Century. Pinguin, London
- G.Fekete, É. (2013): Integrált vidékfejlesztés. Egyetemi jegyzet. ME, Miskolc
- Kovács, A.D., Farkas, J.Zs., Perger, É. (2015): A vidék fogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete. Tér és Társadalom 29. évf., 1. szám, p. 11-34.
- Kovács, D.: Falusi és vidéki turizmus” értelmezések a nemzetközi irodalomban. OTKA kutatás összefoglalója. <http://www.miau.gau.hu/miau/60/fanclub/mfc02/2.rtf> (letöltve: 2018. január 6.)
- Kulcsár Noémi (2013): Fogyasztói értékdimenziók vizsgálata a falusi turizmusban. Doktori (PhD) értekezés. Budapest. Corvinus Egyetem.
- Lengyel Márton (2004): A turizmus általános elmélete. HFF és KIT Kft. Budapest
- Magyar Turisztikai Ügynökség (2017): Nemzeti Turizmusfejlesztési Startégia
- Mansfeld, Y., Pizam, A. (eds)(2006): Tourism, Security & Safety. From Theory to Practice. Elsevier BH. USA
- Molnár, Cs., Remenyik, B. (2017): A falusi turizmus helyzete és fejlesztési lehetőségei. Studia Mundi Economica [online] 4(5), pp. 44-59 <http://studia.mundi.gtk.szie.hu/falusi-turizmus-helyzete-es-fejlesztési-lehetosegi>
- Szabó, Cs. (2017): A vidékbiztonság rendészeti szereplői és együttműködésük. Konferencia előadás. „Tradíció és innováció: a biztonsági környezet hatása a vidék versenyképességére” című konferencia, SZIE, Gödöllő, 2017.11.30.
- Szilágyi, T. (2016) A biztonság és védelem kultúrája: 1.ea 5.kép <http://cbvt.gtk.szie.hu/oktatas/tantargyak/biztonsag-es-vedelem-kulturaja> (letöltve: 2018. január 6.)
- UNWTO (2017): Tourism Highlights 2017 edition. <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419029> (letöltve: 2017.05.20)
- UNWTO (1999): A Turizmus Globális Etikai Kódexe. http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/99_12/foum-3.html (letöltve: 2017.11.01.)
- Vidékfejlesztési Minisztérium (2012): Nemzeti Vidékstratégia. <http://videkstrategia.kormany.hu/>

Turizmus és biztonság kérdése egy kisváros gyakorlatában – Biztonságos fesztivál Tökölön

Dr. Vass Lucia¹

¹alpolgármester - Tököl Város Önkormányzata -Tököl, 2316. Fő út. 117.-
mestertanár - BGE Kereskedelmi-Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar - Budapest, 1054., Alkotmány u
9-11,
e-mailcím: vasslucia@vnet.hu; vass.lucia@uni-bge.hu;

Absztrakt

Tököl Pest megye délnyugati részén, a Duna főága mellett fekszik. A Város négy modalitású település, a Budapestet kikerülő M0-ás körgyűrű megépítése Tökölt közelebb hozta a fővároshoz, mely komoly közbiztonsági feladatokat ró mind a városvezetés, mind a rendőri szervek számára. A város életében jelentős helyet foglal el a kultúra, a nemzetiségi hagyományok ápolása.

Tököl egyik kiemelkedő programja a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár, mely rendezvény CIOFF minősítésű fesztivál. A rendezvény volumene miatt nagy hangsúlyt helyeznek a szervezők a városban a biztonság- közbiztonság kérdésére.

Mivel a biztonságérzet igen összetett és szubjektív, így nehezen mérhető, ugyanakkor a döntéshozatalban mindenképpen szerepet játszik, mind a szervezők mind a látogatók oldaláról. Jelen gazdasági és társadalmi viszonyaink között viszont kiemelt szerepe van.

„A létezés talán legillékonyabb művészete a tánc, melynek csak jelene van.

*A tánc a jelen, az életöröm diadala, mely nem vágyik halál utáni mementóra,
nem teremt maradandó alkotást, büszkén fittyet hány az elmúlásra.*

Születik, s elhal, s mind újabb formákat teremt hús-vér építőanyagból, az emberből.”
(Nietzsche)

Népeket egyesít a zene ereje: *A zene, a tánc, az ének egy nagy egésznek alkotnak, amelyet ugyanaz a szándék kovácsol egységgé: örömmel és szeretettel jelen lenni a saját életünkben, egymás életében és mindenki másében* (Vass, 2017).

1. Tököl bemutatása

Tököl Pest megye délnyugati részén, a Duna főága mellett fekszik, határa a Kis-Dunaáig terjed. A kedvező természeti adottságok miatt már a bronzkorban is lakott helyek közé tartozott. Tököl a Csepel-sziget egyik legrégebbi települése, első írásos említése V. István uralkodásának idejéből 1271. november 26-tól származik, a hagyomány szerint Árpád fejedelem lovászáról nevezték el. A XVI. században mezőváros, a csepeli ispán székhelye.

Az árpád-ház királyainak birtoklása 1280. január 18-án szakadt meg, amikor IV. László Tökölt a nyulak-szigeti (margitszigeti) apácáknak ajándékozta. A város területén négy kis középkori falu létezett, Nyun, Ragold, Tököl és Bagamér (Méregháza).

A kis falvak lakossága sokat szenvedett, azonban a mongol tatár pusztítást és a hatalmaskodásokat is túlélve, lassú fejlődésnek indult. A fellendülés a XVI. században érte el csúcspontját, amikor Tököl királyi mezővárossá

lett. Fejlődését azonban a török háborúk derékba törték, sok más magyar mezővároshoz hasonlóan. A XVII. századi színmagyar településre az Esterházyak rácokat, sokácokat, bunyevácokat, németeket telepítettek be.

A katolikus horvát telepések nyomai már a század derekától kimutathatók, Tököl lakóinak egynegyede a XVIII. századi német telepések leszármazottja. A magyar, rác, német népesség átélte Európa történelmi viharainak szinte minden mozzanatát.

A Csepel-sziget lakói, így a tököliek sem csatlakozhattak a Rákóczi szabadságharcához, mert a királyi birtokot a császár seregei uralták. Az 1848-49-es szabadságharcban Kossuth katonájaként 173 tököli nemzetőr harcolt. A két világháború jelentős emberi és anyagi áldozatokat követelt a település lakosságától. A közelmúlt történelmi eseményei tragikus helyszínné tették Tököl, mert az 1956-os szabadságharc során a tököli volt szovjet repülőterre tárgyalni érkező magyar küldöttség vezetőjét, Maléter Pál honvédelmi minisztert és kíséreit a szovjetek orvul megtámadták.

Tököl lakói részben a mezőgazdaságból élnek, részben a fővárosi és a környező ipari létesítményekben dolgoznak. A rendszerváltás után önkormányzatunk lakossági összefogással, 10 éves kemény munkával átalakította az egykori szovjet laktanyát, ahol közel 1000 lakással korszerű lakótelep, új településrész jött létre. 2001. július 1-én Tököl visszanyerte városi rangját.

Az itt lakók lelkében föld és élet évszázadokon át egyet jelentett és örökös küzdelem folyt a fennmaradásért. Ebben a természettel és a körülményekkel dacoló küzdelemben formálódtak az emberi sorsok, fejlődött a település. Tökölön szorgalmas, jó kedélyű, vendégszerető emberek élnek, akik gondosan őrzik és ápolják nemzetiségi hagyományaikat.

A Csepel-sziget és Tököl felbecsülhetetlen értékű adottságainak kihasználása, a szorgalmas munkával kialakított gazdasági fejlődés és az idegenforgalmi lehetőségek felhasználása jelenti Tököl és a környező települések biztos jövőjét. (<http://www.tokol.hu/>)

A Város területe 38,5 km², lakosainak száma: 10.465 fő. Nemzetiségi jellegű település, horvát, német és szerb nemzetiségi önkormányzat is működik, melyeknek tevékenysége meghatározó a térségben, gazdasági és kulturális életére is kihat a nemzetiség jelenléte.

A Város négy modalitású település, (közút, vasút, légi- és vízi közlekedés), a Budapestet kikerülő M0-ás körgyűrű megépítése Tököl közelebb hozta a fővároshoz, mely komoly közbiztonsági feladatokat ró mind a városvezetés, mind a rendőri szervek számára.

Az 1992-ben elfogadott településfejlesztési koncepció, az 1997-ben jóváhagyott általános rendezési terv látványos fejlődést eredményezett Tököl életében. A 2004-ben elfogadott új Település Rendezési Terv a zöld felületek megtartása és a természeti értékek védelme mellett korlátozott építési és ipartelepítési programot határozott meg. A 2010-ben elfogadott Integrált Városfejlesztési Stratégia (IVS) 7-8 évre meghatározta a Város fejlesztési programját, 10-15 évre pedig meghatározza a főbb városfejlesztési irányvonalat, a fő célokat és akcióterületeket, melyek kiszámítható fejlesztési környezetet, nyomon követhető és célzott fejlesztéseket, továbbá keretet és struktúrát biztosítanak az egyes projektek összefüggő programmá szervezéséhez és a jövőképpen meghatározott átfogó célok eléréséhez.

2. Tököl, mint turisztikai desztináció

Nagyszámú bronzkori, csiszolt kőkori leleteket, és egy több kultúrát átölelő urnatemetőt tártak fel, melyekből néhány darab ma is megtekinthető a Helytörténelmi Gyűjteményben.

A település büszkesége a középkori romra épült katolikus templom, melynek falain és főoltárán láthatók még középkori maradványok. A természeti környezet fontos kínálati attrakció, a napjainkban egyre növekvő természet iránti érdeklődés az ökoturizmus népszerűsítését eredményezi.

Az aktív kikapcsolódásra vágyók kellemes gyalog- és kerékpártúrákat tehetnek a Duna-parti részen, a gáton akár Ráckeveig is le lehet kerékpározni. A Soroksári Duna-ág kellemes üdülő-és horgászparadicsom. A lovaglás is igen népszerű sport a Városban.

A tököli repülőtér és a Dunna között horgászto található, területe 2 hektár, mélysége 1,5 méter. A térséget is érintő EuroVelo kerékpárút megépítése a közeljövő feladata.

A Duna-barát Kör által szervezett vízi sport programok elsősorban a motorcsónak, jetsky népszerűsítésében vállal szerepet.

Meglepően sok vendéget vonz a repülőtéren megrendezett repülónapi rendezvénysorozat programjai a Patriots Paintball, ahol 7 pályával várják a paintball szerelmeseit kikapcsolódásra, vagy versenyre is akár. Autós gyorsulási és drifting versenyek, például a Lóerők éjszakája 2017., amely az ország legnagyobb éjszakai autó-motoros rendezvénye, de ezen kívül a repüléshez kapcsolódóan sétarepülések és ejtőernyős ugrások, is növelik a repülőtér és környezete látogatottságát, melynek logisztikai hasznosítása van jelenleg.

A város életében jelentős helyet foglal el a nemzetiségi hagyományok ápolása és a sport.

A közösségi élet mozgatórugója a városban rendezett sportesemények, illetve a néptánc és a népművészeti fesztivál. Mivel a város nem rendelkezik kiemelkedő építészeti, turisztikai látványossággal, a főváros közelsége, a térség adta lehetőségek figyelembevétele mellett a város kitörési pontja lehet a turizmus.

A Városban változatos programokat kínál egész évben a Városi Művelődési Központ:

- *Tököli Borfesztivál* - május eleje- változatlan népszerűségnek örvend mind a termelő gazdák, mind pedig a látogatók, a fogyasztók között. Az idén 20. alkalommal került megrendezésre, erényei közül ki kell emelni magát a szakmát, valamint a közösségteremtő, közösségformáló jellegét.

- *Tököli Közösségek és Nemzetiségek Napja* - június vége - kiemelendő a rendezvény közönség-és közösségformáló ereje.

- *Tököli Lovas napok* - július vége, ahol többek közt fogathajtó versennyel és bemutatóval várják az idelátogatókat.

- *Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár* - augusztus közepén 10 napon keresztül a felpeszsdül a város élete, és lenyűgöző programokkal várják a látogatókat. A fesztiváli minősítő rendszerben már 2009-ben elnyerte a „Jól minősült Fesztivál” címet, - változatlanul a legnagyobb rendezvény Tökölön és környékén.

- *Szüreti Napok* - szeptember-október - sikeres, nő a szüreti felvonulás fogadó állomásainak folyamatos aktivitása.

Sportcsarnok rendezvényei is nagy számban vonzzák az érdeklődőket, úgymint kézilabda bajnoki mérkőzések, táncversenyek, Kick-Bokszt versenyek, ritmikus sportgimnasztika bajnokság, gyermek labdarúgó torna.

Tököl egyik kiemelkedő programja a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár, amelyet 2017-ben 24. alkalommal rendeztek meg, mely rendezvény CIOFF minősítésű fesztivál. A fesztiválon évente mintegy 20 külföldi néptánc együttes vesz részt, a világ minden pontjáról érkezve, táncosok és zenészek, akik

saját kultúrájukat népszerűsítik.

3. A fesztiválok jelentősége

A '90-es évekre a kultúra, mint turisztikai vonzerő jelent meg a piacon mind az európai mind a nyugati országokban. Ez azt jelentette, hogy a kultúra a városfejlesztésnek fontos eleme lett.

Hazánkban is az utóbbi évtizedben számottevően megnőtt a fesztiválok száma, amelyek nagy tömegeket is képesek fogadni, mely fesztiválok szorosan kapcsolódtak az adott város tradíciójához, vagy vallási ünnephez például Kalocsai Paprikafesztivál, Mohácsi busójárás.

E növekedésnek oka lehet, hogy a bennünket körülvevő társadalmi és gazdasági környezet megváltozása. Megjelent az igény az úgynevezett holt szezonok lehető legjobb turisztikai értékesítési lehetőségeinek a kidolgozása. A fesztivál elnevezés is kibővült, fesztivál néven kezdték illetni az idegenforgalmi szezonban hozzáférhető kulturális kínálat összességét. Erre egyik legjobb példa a nyolcvanas évektől működő Budapesti Tavasz Fesztivál is.

E növekedést magyarázó tényező mellett azonban résztvevők élményszerzési fogyasztási szokása is megjelent. A résztvevők köre kibővült, a fesztiválok már nemcsak egy szűk elit réteg, hanem a hétköznapi ember számára is találkozási és kikapcsolódási lehetőséget biztosít. Mára azonban a fesztiválturizmus nem csupán szórakozási, kikapcsolódási lehetőség mind a turisták, mind a helyi lakosság számára, hanem fontos városfejlesztési lehetőség is az önkormányzatok, vállalkozások számára.

A városi turizmusnak a város fejlődésében betöltött szerepének elemzése különösen érdekes és hasznos. Hasznos mind a város, mind a fesztiválok rendszerezése szempontjából, hiszen a fesztiválok számára a város és annak intézményei, szolgáltatói biztosíthatják a keretet az adott rendezvényhez, míg a fesztivál is visszahat a városra, formálva annak arculatát, megítélését.

A 2010-ben Inkei Péter által összeállított magyar fesztiválok minősítési rendszere tanulmány 1. számú függeléké a Regisztrációs adatlap 5. kérdése erre kérdez rá „a fesztivál szervező jogi státusza: önkormányzat, intézmény (állami, önkormányzati, stb.) egyesület, alapítvány önkormányzat által alapított kft, közhasznú zrt. egyesület, alapítvány nem önkormányzat által alapított kft, közhasznú zrt., gazdasági társaság, vállalkozás magánszemély egyéb.)” (Inkei, 2010.)

Fontos tehát kiemelni, hogy az olyan fogadó területeken, melyekben a természeti vonzerők mellett, a hagyományos épített környezet és komplex szolgáltatási kínálat is megjelenik, erősödik a turizmus, azaz a turistákat hosszabb tartózkodásra és magasabb költségre ösztönzi, megteremtve a helyi lakosság elégedettségét is. Mindezt a KSH adatai is alátámasztják, 2008-as felmérése szerint a fesztiválturizmus egyre erősödő jelentőség.

A kulturális alapú városfejlesztésben a kulturális intézmények fejlesztése és a kulturális események rendezése azonban nem képzelhető el a városi területek rehabilitációja nélkül.

Tökölön a 2010-ben elfogadott Integrált Városfejlesztési Stratégia (IVS) részletesen tartalmazza a város egészére vonatkozó helyzetértékelést, a városrészek stratégiáját, a stratégia megvalósításának eszközeit.

Tököl Képviselő-testülete is az alábbi gondolatok mentén fogalmazta meg és valósítja meg ma is a célkitűzéseit:

„A társadalmi hatások tekintetében kiemelkedő a kulturális vonzerők fejlesztése, a kínálat mennyiségi és minőségi bővítése, mely optimális esetben elsődlegesen nem turisztikai célokat szolgál, hanem főként a helyi

lakosság életminőségének javítását helyezi előtérbe, az adott város lakóhelyként való vonzerejének növelése végett, hiszen a vonzó épített környezettel, kulturális kínálattal és vonzó atmoszférával rendelkező városok látogatásra és visszatérésre ösztönzik a turistákat.”(Rátz, 2006).

Optimális esetben azzal, hogy a város turisztikai funkciója bővül, azaz a kulturális, szabadidős, infrastrukturális szolgáltatások kínálata megnő, egyúttal gazdagítja, javítja is a helyi lakosság életminőségét.

Tehát a Képviselő-testület feladata elsősorban a helyi lakosság megfelelő életkörülményeinek biztosítása, a turisták igényeinek kiszolgálása pedig ennek kell alárendelődni, városrészenként eltérő mértékben. Fejleszteni, de nem mindenáron.

Más hagyományok, kultúrák megismerése a turisták motivációjának alappillére.

A fesztiválok elsődleges célja kell legyen a kulturális értékek létrehozása, de a megőrzése, és annak átadása, mindenképpen, hiszen ezáltal megvalósul a kulturális értékek közvetítése és elfogadtatása, továbbá a kulturális integráció. Helyi közösségek életében a kulturális hatások, az értékrend, a hagyományok ápolása, átadása, megmutatása más közösségeknek a legjelentősebbnek tekinthetők, fontos feladat, hiszen hosszú távon ezek befolyásolják leginkább az adott közösség életét, biztosítják fennmaradását.

A helyi közösségek életét pozitívan befolyásolhatja, ha mindez a helyi művészek és művészetek támogatásán keresztül valósul meg, melynek során olyan érték jön létre, mely minőségi ismerve lesz az adott településnek. A fesztiválok pedig ebben tudnak segíteni.

A fesztiválok pozitív társadalmi-kulturális hatásai a következőkben foglalhatók össze (Művészeti Fesztiválok Nyilatkozata a Kultúrák Közötti Párbeszédéről, 2008):

- a fesztiválok széles közönséget érnek el;
- lehetőséget kínálnak a világ minden részéről származó művészeknek, hogy fejlesszék művészi tapasztalataikat, ezáltal elősegítve a különböző országok művészeinek országok közötti cseréjét, létrehozván egy pozitív és tanulságos példát az integrációra;
- a fesztiválok növelik a részvételt és elősegítik a valahová tartozás élményét;
- a fesztiválok fellendítik a kulturális turizmust;
- a fesztivál alkalmas a kultúrák közötti párbeszéd megindítására;
- a fesztivál képes a művészi tudatosság, menedzserek, munkatársak és az önkéntesek növelésére;
- a fesztiválok a helyi közösség kifejezései;
- egyedülálló szerepet játszanak az oktatási kontextusban;
- nyitott hozzáférést nyújtanak a fesztiválok kulturális tevékenységeihez mindenféle közönség számára
- szembehelyezkednek a sztereotípiákkal, előítéletekkel.

4. SUMMERFEST Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár

Minden település életének fontos része a hagyományteremtés, a külvilág számára való megmutatkozás, az önálló arculat megteremtése. Vannak olyan települések, ahol ezért szinte semmit sem kell tenni, mert a földrajzi fekvés, a történelmi múlt önmagát adva csak a „kihasználásra vár”. Vannak azonban olyan települések, melyek egyáltalán nem rendelkeznek hagyományokkal, vagy, mert a főváros árnyékában vannak, nagyon nehéz számukra kilépni ebből az árnyékból. A Csepel-szigeten három ilyen „árnyékban lévő” település hívott

életre (*Százhalombatta, Ráckeve, Tököl*) egy olyan rendezvényt, amely mára méltán a régió - Pest megye déli részének - legnépszerűbb és legnagyobb szabású nyári kulturális rendezvénye.

Három város fogott össze, hogy a közös álmot megvalósítsák. Ráckeve (Ács Károly Művelődési Központ), Tököl (Művelődési Központ és Könyvtár) és Százhalombatta (Magyarok Öröksége). A Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár külön érdeme, hogy a teljes eseménysorozat a CIOFF védjegyét elnyert fesztivál, *KIVÁLÓAN MINŐSÍTETT* folklórfesztivál. (CIOFF International Council of Organizations of Folklore Festivals and Folkart, Nemzetközi Folklórfesztivált Szervezők Világszövetsége, 1970-ben alakult nemzetközi NGO szervezet, az UNESCO szakmai konzultatív szervezete.)

Mára a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár jellemzőit a szervezők az alábbiakban foglalják össze: a zene és a tánc; a másik iránti tisztelet, szolidaritás, tolerancia; a nemzetköziség; a hagyományörzés; a multikulturális események sora; a családi programok; a sajátos, csak itt megtalálható közösségi élmény; a népművészet, a tárgyalkotók találkozása; a családi hangulat; a magas művészi élmény; a minőség.

1994-ig egymástól függetlenül zajlottak a nyári folklórrendezvények, 1995-től a három település szervezőbizottsága (*Szigetvári József - Százhalombattáról, Budai Gábor - Ráckevéről és Halász László - Tökölről*) egyre nagyobb mértékben hangolta össze a rendezvényeket. 1998-tól már nemcsak a lebonyolítás, hanem az előkészítés is teljesen összehangoltan történik. A Fesztivál szakmai, illetve CIOFF központja Százhalombatta, főbb eseményei a települések között megosztottan történnek.

Az elmúlt 24 évben közel 450.000 néző és 102 ország vett részt a fesztiválon. A tavalyi évben 18 ország mutatkozott be, több mint 600 fellépő, táncosok, zenészek.

2017-ben XXIV. alkalommal került megrendezésre a fesztivál, augusztus 12-22. között, amely hazánk és Európa egyik legjelentősebb, de méreteit tekintve legnagyobb nemzetközi folklórfesztiválja.

A vendéglátó együttesek voltak a Kéve Néptáncegyüttes, Bokréta Néptáncegyüttes Ráckevén, Forrás Néptáncegyüttes Százhalombattán, és a Délszláv Néptáncegyüttes Tökölön.

A fesztivál megrendezésében a három szervező intézmény partnerei voltak a Magyarok Öröksége Alapítvány, Százhalombatta Barátság Kulturális Központ, Tököl Városi Művelődési Központ, és a CIOFF Magyarország – Folklórfesztiválok Magyarországi Szövetsége.

A fesztivál a három helyszínen Tökölön, Százhalombattán és Ráckevén várja az érdeklődőket. A jelmezes felvonulás Százhalombattán a nyitó - Tökölön és Ráckevén a záró ünnepség része.

Az érkező táncosok és zenészek saját kultúrájukat népszerűsítik. A programok fő gerincét a néptánc adja, de mellette színházi, komolyzenei estek, kézműves foglalkozások, világzenei koncertek, filmvetítések és a fesztiválklub programjaival várják az érdeklődőket.

A fesztivál vezérprogramja a Táncpanoráma, ahol a fellépő nagyjából 18-20 külföldi táncsoport ötös csoportokba osztva lép fel körforgás szerűen mindhárom helyszínen.

A külföldi csoportok mellett természetesen hazai néptánc együttesek is fellépnek.

Szerves, különleges és egyben nagy közönséget vonzó része a fesztiválnak a magyar nap, a „Magyar Gála” amikor a rendező városok saját néptáncegyüttese, zenekarai mutathatják meg táncaikat, zenéiket, adnak bemutatót repertoárjaikból.

A fesztiválrendező városok is rendelkeznek saját néptáncsoporttal, ők egyben a vendéglátó együttesek,

a Forrás Néptáncgyűttes Százhalombattán, Ráckeven a Kéve Néptáncgyűttes és Tökölön a Délszláv Nemzetiségi Néptáncgyűttes.

A fesztivál kísérőrendezvényei: képzőművészeti kiállítás, szabadtéri színházi előadások, koncertek, ökumenikus istentisztelet, népművészeti kirakodó vásár és kézműves foglalkozás.

Ráckevei specialitás az augusztus 19-i Vízi karnevál, ahol feldíszített, kivilágított csónakok, vízi járművek tarkítják a festői szépségű Kis-Dunát.

A CIOFF fesztiválok történetében először a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásáron fogadták el, hogy az ideérkező vendégek családoknál legyenek elszállásolva. Ennek köszönhetően az itteni emberek teljes egészében magukénak érzik a fesztivált. Ez Százhalombatta sajátossága. (www.summerfestbatta.hu, 2017.)

A fesztivál igyekszik minél szélesebb körben megismertetni a hazai és a nemzetközi kultúrákat: délutánonként gyerekprogramokkal várják a gyerekeket: táncház, népi kézműves mesterségek, játszóház színi előadások, mint például Ludas Matyi vagy János Vitéz, Alma, Kaláka együttesek koncertjei. A fesztiválon belül új elemként bekerült egy egynapos gyerekfesztivál.

Esténként a felnőtt érdeklődők számára rendezett különleges koncertek biztosítják a szórakozási lehetőséget. Kiemelve néhányat a teljesség igénye például: 13-án Tökölön HONEYBEAST koncert, 18-án Százhalombattán Szalonna és Bandája koncert, 13-án Ráckeven a Sziget Színház Cyrano című romantikus musical előadása, 14-én pedig a Csík Zenekar koncertje. A Fesztivál klub keretein belül minden este más zenekar szolgáltatja a zenét a szórakozni vágyóknak. Százhalombattán az Ebatta Pizzeria, Ráckeven a Kis-Duna partján felállított rendezvénysátor és Tökölön a Művelődési ház udvarán felállított rendezvénysátor adja a helyszínt.

A Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál változatlanul a legnagyobb rendezvény Tökölön és környékén, a látogatók száma átlagosan napi 1500- 1800 fő.

A Fesztiválnak nincsen központi költségvetése, mindhárom város önkormányzata a szponzorok mellett külön támogatja a saját rendezvényét.

Településenként eltérő gyakorlat van a rendezvények jegybevételei vonatkozásában is, amíg a kiegészítő esti programok belépőjegyesek mindhárom fesztiválhelyszínen, addig a Táncpanoráma műsoraira belépőjegyet kell fizetni Százhalombattán és Ráckeven, míg Tökölön ingyenesen látogatható ez a rendezvény, - támogató jegy vásárlására van lehetőség. A szervezők célja, hogy minél szélesebb körhöz eljusson a fesztivál.

Az alábbi táblázat a Fesztivál költségvetésének fő összegeit mutatja be az elmúlt 12 évben.

1. számú táblázat A Fesztivál költségvetése az utóbbi 12 évben:

Év	Millió Forint	Év	Millió Forint
2005.	9,8	2012.	10,9
2006.	14,0	2013.	12,0
2007.	14,4	2014.	15,0
2008.	14,2	2015.	11,7
2009.	10,5	2016.	15,7
2010.	12,0	2017.	18,5
2011.	10,7		

Forrás: saját szerkesztés

2017-ben az alábbiak szerint alakult a Fesztivál költségvetése:

A bevételi oldalon az önkormányzati támogatás 6 millió forint (32%); pályázat 7 millió forint (38%), (Nemzeti Kulturális Alap – Közművelődés Kollégiuma; Nemzeti Kulturális Alap - Kulturális Fesztiválok Kollégiuma; Nemzeti Kulturális Alap - Turisztikai Fesztiválok Kollégiuma); szponzori támogatás 1,5 millió forint (8%); saját bevétel 4 millió forint (22%) (jegyeladás, terület bérbeadása stb.)

A kiadási oldalon a dologi kiadás 75-80%, amiből a rendezvény és vagyonsbiztonság biztonságra 6-8%; 20-25%-ot a személyi kiadásokra fordítanak.

A rendezvény volumene miatt a szervezők nagy hangsúlyt helyeznek a városban a biztonság- közbiztonság kérdésére.

5. Biztonság - Közbiztonság kérdése

A 2001. szeptember 11. óta a terrorcselekmények fokozódása miatt a biztonság a turizmus egyik alapvető problémájává vált. Az UNWTO a Világ Turisztikai Szervezete prioritásként fogalmazza meg a turisták biztonságát, a biztonsággal kapcsolatos problémák megoldását.

A biztonság elengedhetetlen a turizmus minőségének biztosításához. A turisztikai célpont sikere vagy kudarca attól függ, hogy képes-e biztonságos környezetet biztosítani a látogatók számára. Ennek segítéseként kiadványt készítenek, intézkedési terveket fogalmaznak meg, melyek kiemelik, hogy vissza kell nyerni a turisták bizalmát és növelni kell a biztonságérzetüket úgy, hogy fejleszteni kell a biztonsággal kapcsolatos szolgáltatásokat és intézkedéseket.

A közbiztonság nem más, mint a társadalom tagjai személy- és vagyonsbiztonságának állam általi garantálása és megvalósulása. A közbiztonság tehát egy olyan állapot, amelyben az állampolgárok ismerik a jogszabályokat, azokat betartják (objektív közbiztonság), és bíznak abban, hogy az állam a jogok gyakorlását és a kötelezettségek teljesítését akadályozó magatartásokkal szemben közvetlenül, állami kényszerrel is fellép (szubjektív közbiztonság).

(<http://tanari.mfg-tavoktatas.hu/szertar/tools/content/bozoradijanos/a-rendeszeti-alapfogalmi-rendeszeti-szervek.pdf/datum=20161112-162410>)

A jó közbiztonság nem valósítható meg kizárólag a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás hagyományos, garanciákban gazdag rendszerében. A közbiztonságot ugyan javítja a bűnüldözés teljesítményének és a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése, szükség van azonban olyan, a társadalmat ösztönző és mozgósító programok, technikák intézményesítésére is, amelyek a nagy- és kisközösségek, az intézmények, a gazdasági szereplők és az állampolgárok önvédelmi képességét, bűnözéssel szembeni védettségét fokozzák. A társadalmi bűnmegelőzési stratégia tehát a társadalompolitika részeként kapcsolódik a bűnüldözéshez és a büntető igazságszolgáltatáshoz. (A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája, 2003.)

A bűnmegelőzés a társadalom közügye. A Kormány 1087/2011. (IV. 12.) határozatával létrehozta a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsot, melynek feladata többek között, hogy „f) összehangolja a központi közigazgatási, valamint a rendvédelmi szervek társadalmi bűnmegelőzéssel összefüggő tevékenységét, segíti a helyi bűnmegelőzési szervezetek szakmai tevékenységét”

A rendőrség alapfeladata a társadalmi bűnmegelőzés, munkájuk szerves része kell, hogy legyen egy város turizmusfejlesztésének. A mindennapok biztonságának fenntartásához azonban szükség van az állampolgárok önkéntes jogkövetésére, a Rendőrséggel, a Polgárőrséggel való együttműködésre.

Biztonságérzetet kell kelteni a látogatókban, ha szeretnénk, hogy visszajöjjen. Ha a turista nem rendelkezik

megfelelő biztonságérzettel az adott területen, nem lesz kellemes számára az ott eltöltött idő. Olyan desztinációt fog előnyben részesíteni, ahol terrortámadástól nem kell tartania, ahol mind a vagyoni elleni bűncselekmények, mind a személy elleni támadások száma a legkevesebb. Ennek az érzésnek a kialakításához, mind a település vezetésének, mind a rendőrségnek és más rendfenntartó szervezeteknek az összehangolt munkájára van szükség.

A Tököl Város Önkormányzat Képviselő-testületének célkitűzéseiben mindig ott szerepel a biztonságos környezet megteremtése és fenntartása és mindent megtesz azért, hogy Tököl biztonságos, élhető város legyen. Tököl a Szigetszentmiklós Rendőrkapitányság illetékességi területéhez tartozó, önálló rendőrőrssel rendelkező kisváros, 24 órás rendőri lefedettséggel biztosított a közrend, közbiztonság fenntartása.

A Város vezetése és a Szigetszentmiklói Rendőr Kapitányság számára kiemelkedően fontos feladat a bűnmegelőzési tevékenység ellátása, különösen a gyermekek és az időskorúak *védelme*, a gyermekek, illetve a fiatalok bűnelkövetésének megelőzése és visszaszorítása.

Ennek érdekében szoros kapcsolatot tart fenn a környező települések önkormányzataival, a Szigetszentmiklós Járási Hivatal vezetőjével, a Katasztrófavédelemmel, a Nemzeti Adó és Vámhivatallal, a Mentőszolgálattal, és a Tököli Országos Büntetés Végrehajtási Intézettel, a Polgárőrséggel és Szigetszentmiklós Várossal társulásként létrehozott Gyermekjóléti Szolgálattal is.

A Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásáron a biztonságot és biztonságérzetet az alábbi eszközökkel próbáljuk ezt megteremteni:

1. Ennek a biztonságérzetnek nyújt részben keretet az Önkormányzat és a Rendőrkapitányság között lévő megállapodás. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv. 9. § (1) bekezdésben foglaltak szerint, Tököl város köz- és vagyonszükségének, közrendjének, közlekedési rendjének javítása érdekében, valamint az ehhez szükséges személyi és technikai feltételek biztosítása céljából a Képviselő Testület által a 323/2003. (XII.01.) sz. (10 egyhangú igen szavazat) határozattal elfogadott Lakosságorientált Rendőrkapitánysági Koncepcióban foglaltaknak megfelelően, az Önkormányzat 2004. április 1. óta minden évben megállapodást köt a Pest Megyei Rendőr-főkapitánysággal, szabadidős rendőrök túl-szolgálatban történő járőrözése érdekében.

A Képviselő-testület a 2017. évi költségvetés megalkotása során 1.800.000,- Ft támogatási összegnek a Rendőrkapitányság számára történő odaítéléséről döntött.

Kettő fő szabadidős rendőr járőrözésének a finanszírozását, 1.400.000,- Ft összeg tekintetében, majd a város közbiztonságának javítását célzó együttműködés pénzügyi feltételeinek biztosítására további, az éves önkormányzati költségvetésben meghatározott 400.000,- Ft összegű támogatást biztosított a PMRFK Szigetszentmiklói Rendőrkapitányság dologi, működési költségeihez.

A járőrözés rendszerint a polgárőrséggel együtt történik, a jegyzővel való egyeztetés alapján. Az önkormányzat és a rendőrség között létrejövő megállapodás végrehajtásáról a rendőrség a rendes évi beszámolójában részletes tájékoztatást ad.

2. Évek óta támogatjuk a fiatal rendőrök „lakáshelyzetét”. A Szigetszentmiklói Rendőrkapitányságon szolgálatot teljesítő fiatalok számára elhelyezést biztosítunk Önkormányzati lakásokban a bérleti díj elengedésével, átvállalásával, melynek kereteit szintén egy korábbi, másik szerződésben rögzítettük. Ezek a fiatal rendőrök is a fesztivál teljes ideje alatt folyamatosan járőröznek, biztosítják a rendezvényt.

3. A Fesztivál volumenére és súlyára tekintettel a Szigetszentmiklói Rendőrkapitányság külön kiemelten kezeli az eseményt, a rendőri biztosítás színvonalának tovább emelése mellett a rendőri jelenlét folyamatos az egész rendezvény ideje alatt.

4. További biztonsági intézkedés, hogy a fesztivál teljes ideje alatt az egész rendezvény és vagyonőrzés biztosítva van, külön őrző-védő céggel kötünk szerződést. SWAT Privat Group KFT ISO 9001 tanúsítvánnyal rendelkező őrző-védő cég. Évek óta jó az együttműködés.

Marshall Kft-vel szintén jól működő kapcsolatot tart fenn a szervező intézmény.

5. Tököli Polgárőr Egyesület 2005-ben alakult, azóta folyamatos az együttműködés az Önkormányzattal és a Rendőrséggel, a rendezvények ideje alatt folyamatos a jelenlétük.

A polgárőrség évek óta rendszeres, naponta többszöri járőrözéssel, sürgős esetekben azonnali intézkedéssel segíti a település közrendjének, közbiztonságának javítását. A lakosság az egyesület segítségére nem csak az esti, éjszakai órákban, hanem a napközbeni időszakban is számíthat.

6. A fesztivál ideje alatt a külföldi csoportok a három szervező város vendégei, tehát a szállás és étkezés az adott város feladata. Ezalatt az idő alatt csoportkísérők és tolmácsok segítenek már a megérkezéskor, ez azt jelenti, hogy már a repülőtéren várják és busszal szállítják az adott városba a csoportot, a fesztivál teljes ideje alatti mozgásukat koordinálják és kísérik, valamint a fesztivál végén a hazautazást is segítik. Így a csoportok mindig biztonságban vannak.

7. Az önkormányzat a költségvetési lehetőségek függvényében folytatja a már kialakított és a Rendőrkapitányság rendszerébe bekapcsolt térfigyelő rendszer további fejlesztését.

8. 2011. január 1. napjától a polgármesteri hivatal 1 fő közterület-felügyelői státusszal bővült, melynek feladatkörében szerepel a közrend fenntartása, javítása. A mezőri feladatokat ellátók szintén nagy segítséget tudnak nyújtani a város határában, a külterületi részeken.

9. Szerencsére mindhárom rendező város lakossága magának érzi a fesztivált, így az önkéntes segítők száma igen nagy. Helyi lakosság szerepének folyamatos erősödése tapasztalható.

További lehetőség a későbbiekben a Tourist Police szolgálat megalakítása, de erre még úgy tűnik, hogy nincsen szükség.

Mivel a biztonságérzet igen összetett és szubjektív, ezért nehezen mérhető, ugyanakkor a döntéshozatalban mindenképpen szerepet játszik, mind a szervezők mind a látogatók oldaláról. Jelen gazdasági és társadalmi viszonyaink között viszont kiemelt szerepe van.

Összességében tehát a SUMMERFEST Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár a helyi lakosság számára ismert és kedvelt programlehetőségként jelenik meg, hozzájárulva ezzel a helyi közösség társadalmi-kulturális fejlődéséhez. A rendezvény fejlesztése szervesen illeszkedik a hazai és a városi turizmusfejlesztési stratégiákba, megfelel a hagyományteremtéssel kapcsolatos kívánalmaknak és hozzájárul Tököl és a másik két rendező város Ráckeve és Százhalombatta városok pozitív imázsához belföldön és külföldön egyaránt.

6. Felhasznált irodalom

- Benedek, M.: – Stark, J.: Fesztiválvilág, https://mtu.gov.hu/documents/prod/Bulletin-2009_3.pdf
- Dávid, L. – Jancsik, A. - Rátz, T. (2007): A természeti és kulturális erőforrások turisztikai hasznosítása. „Globus – globális BSc az üzleti képzésben” HEFOP-projekt keretében készült tankönyv 31.
- Dávid, L. – Jancsik, A. – Rátz, T. (2007): Turisztikai erőforrások: A természeti

- és kulturális erőforrások turisztikai hasznosítása, Perfekt Gazdasági Tanácsadó,
- Oktató és Kiadó Zrt., Budapest, 2007.
- <http://jancsik.com/blog/documents/David%20Jancsik%20Ratz%20Turisztikai%20eroforrasok%202.pdf>
- Hunyadi, Zs. – Inkei, P. – Szabó, J. Z. (2006): Fesztivál-világ, NKA kutatások 3., KulturPont Iroda, Budapest
- Inkei, P.: A magyarországi fesztiválok minősítési rendszere, Budapest, 2010. Magyar Fesztivál Regisztráció és Minősítési Program
- http://www.fesztivalregisztracio.hu/download/brossura_magyar.pdf
- Inkei, P.: Minősített fesztiválok a fesztiválok évében, https://mtu.gov.hu/documents/prod/Bulletin-2009_3.pdf
- Képviselő-testületi anyagok-2017. Tököl
- A magyarországi fesztiválok helyzete 2010. Rövidített összefoglaló a Parlament Kulturális és Sajtóbizottsága részére
- http://www.cioff.hu/img/file/parlament%20_kult%20_biz%20_dec%20_1.pdf
- Michalkó, G. – Rátz, T. (2005): A kulturális turizmus élmény-gazdaságtani szempontjai; In: Enyedi, Gy. – Keresztély, K. (szerk.): A magyar városok kulturális gazdasága; MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, pp. 123-141. –
- Művészeti Fesztiválok Nyilatkozata a kultúrák közötti párbeszédéről: http://www.efa.aef.eu/festivaldeclaration_the-declaration.lasso?lang=hu
- Pörge L.: [2008] BMK Füzetek 4. különszám: A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája. Felelős szerkesztő: A Biztonságos Magyarországért Közalapítvány kiadványa, Budapest, 87. p.
- Puczkó, L. – Rátz, T. (2001): A turizmus hatásai, Aula Kiadó, Budapest 115. Puczkó, L. – Rátz, T. (2003): Turizmus történelmi városokban, Turisztikai Oktató és Kutató Kkt. Budapest, 2003.
- Rátz, T.: A turizmus társadalmi-kulturális hatásai Phd. disszertáció -1999.
- http://phd.lib.uni-corvinus.hu/206/1/ratz_tamara.pdf
- Rátz, T.: (2006): Kulturális turizmus és városfejlesztés – Európa Kulturális Fővárosa, In: Turizmus Bulletin, X. évf. 2. szám, Budapest, pp. 7-15.
- https://mtu.gov.hu/documents/prod/Turizmus-BulletinX_2_1.html
- Sija, M.: - Schauerermann, P.:A 15-25 éves fiatalok fesztivállátogatási szokásai.
- https://mtu.gov.hu/documents/prod/Bulletin-2009_3.pdf
- Sulyok, J.: A magyar lakosság fesztivállátogatási szokásai.
- https://mtu.gov.hu/documents/prod/Bulletin-2010_3.pdf

- Sulyok, J. – Sziva, I.: A fesztiválturizmus nemzetközi és hazai tendenciái.
- https://mtu.gov.hu/documents/prod/Bulletin-2009_3.pdf
- Tököl város Integrált városfejlesztési stratégia 2010.
- 1838/2017. (XI. 9.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiával összefüggésben egyes kormányhatározatok módosításáról, valamint a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2018-2019. évekre szóló intézkedési tervéről
- https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A17H1838.KOR×hift=ffffff4&xtreferer=00000001.TXT
- http://epa.oszk.hu/02300/02301/00002/pdf/EPA02301_e-conom_09_KundiV_e-conom_2012_2.pdf
- http://epa.oszk.hu/02400/02498/00002/pdf/EPA02498_acta_carolus_robertus_2011_2_045-056.pdf
- <http://tanari.mfg-tavoktatas.hu/szertar/tools/content/bozoradijanos/a-rendszer-alapfogalmi-rendszeri-szervek.pdf?datum=20161112-162410>
- <http://www.cioff.hu>
- <http://www.fesztivalszovetseg.hu>
- [http://www.fesztivalregisztracio.hu/index.php?modul=cms&page=statisztika,](http://www.fesztivalregisztracio.hu/index.php?modul=cms&page=statisztika)
- http://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=110&p_ot_id=100&p_obj_id=OGT
- <http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0>
- http://www.rgvi.gtk.szie.hu/system/files/upload/course_material/fesztivalok.pdf
- <http://summerfest.tokol.hu>
- <http://summerfestbatta.hu>
- <http://www.summerfest.rackeve.hu>
- www.tokol.hu

A turizmus aktuális kérdései I.

A vagyonzbiztonság kommunikálása Magyarország szállodáiban

Dr. Kátay Ákos

*főiskolai docens – Kodolányi János Főiskola Székesfehérvár 8000, Fürdő u 1.
e-mail cím: akatay@kodolanyi.hu*

Absztrakt

A Magyarországon működő szállodák vendégkörének vagyonzbiztonságát a jogszabályi környezet garantálja. A kutatás célja a vagyonzbiztonság és megjelenítésének értékelése a hazai szállodaipar egységeiben. A cél elérése érdekében feltárára kerülnek a jogszabályi környezet előírásai, a szállodák minősítési rendszerének elvárásai, a vagyonz elleni bűncselekmények száma, összetétele, területi megoszlása és a szakirodalom vonatkozó részei.

Primer módszerként honlap-tartalom-elemzés történik annak megismerésére, hogy a hazai szállodák a kötelezettségeik teljesítése mellett milyen vagyonzbiztonsági szolgáltatásokat tartanak fontosnak megemlíteni a marketingkommunikációjukban.

A kutatás rávilágít arra, hogy van-e összefüggés a vagyonz elleni feltárt bűncselekmények térbeli alakulása és az azonos térbeli egységben működő szállodák vagyonzbiztonságra irányuló kommunikációja között. A kutatás hipotézise szerint nincs ilyen összefüggés.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Az otthonát átmenetileg elhagyó embernek legalább a hierarchia legalsó szintjeit képező fiziológiai és biztonsági szükségletei kielégítéséhez megfelelő fizikai közeg kell. A távollét időtartamának növekedésével többnyire együtt jelentkeznek a társas szükségletei, amelyek kielégítéséhez nélkülözhetetlen a lehetőleg barátságos humán közeg is. A biztonság a Maslow-i hierarchia második alapeleme. Ahogyan az ember a saját otthona meghatározásakor igyekszik biztonságosnak ismert, vagy vélt helyet választani, úgy törekszik ugyanerre az átmeneti otthona megválasztásakor (Kátay, 2017).

Az említett szükségletek kielégítésére alkalmas fizikai közeg az elsődleges turisztikai szuprastruktúra elemei biztosítják (Kaspar, 1992, Crouch, et al., 1999, Michalkó, 2007). Az ebbe a fogalomkörbe tartozó szálláshelyek egyike a szálloda. A szálloda kínálati halmazát alkotó elemek sorában a hosszú távú sikeresség szempontjából a telepítési hely a meghatározó. Ennek a magyarázata az, hogy ez az egyetlen kínálati elem, amit az üzemelés során már nem lehet megváltoztatni (Kátay, 2011).

Az utazási döntés folyamatában lényeges a meglátogatandó ország biztonságossága (Pizam, et al., 2011). Az ezzel kapcsolatos információk a média híradásaiból is nyomon követhetők, konkrét utazási szándék esetében pedig informális (internet) és formális (külügyi szaktárca) csatornákon is megszerezhetők. A régió, megye, település és adott esetben kerület szintű terület biztonságosságáról hivatalos információt szerezni már jóval időigényesebb feladat, amit a turista valószínűleg nem vállal fel. Az átmeneti otthon kínálati szolgáltatásokról azonban egyre nagyobb gyakorisággal tájékozik előzetesen.

A TripAdvisor felmérése szerint az utazók több mint fele (53%) nem foglal szállást olyan szállodában, amelyről nem olvashat vendégvéleményeket (Kátay, 2017b). Mivel a szálloda a telepítési helye okán elválaszthatatlan a befogadó területtől, a már ott járt, ennél fogva hiteles vendégek értékelései alkalmasak lehetnek arra is, hogy a potenciális vendég következtetéseket vonjon le a szálloda és a térség biztonságosságáról. Megjegyzendő, hogy a szállodától elvárt szolgáltatások fontosságára irányuló felmérések (Hotels.com 2013, Ranker Travel 2018.) eredményei szerint a biztonság nem szerepel a kiemelt elvárások között.

A bűnözés egyidejű lehet az emberiség történetével (v. ö. Káin vs. Ábel). A vagyonszerzés illegális módjának vonzó célpontja a turista, hiszen a meglátogatott területen még akkor is idegen, ha belföldi. Emellett az utazás céljára, nevezetesen az élményszerzésre koncentrál, ami a mindennapos otthoni feladatorientált magatartásától eltérő, felszabadultabb és fesztelenebb viselkedéssel jár (Michalkó, 2004).

A turista, mint célpont a mozgása (lassú, tájékozódó, gyakori megállásokkal kísért), jellegzetes tevékenysége (gyakori fényképezés), a kezében tartott tárgyak (útikalauz, információs anyag) alapján könnyen felismerhető. Amennyiben a turista külföldi, az idegen nyelv használata, vagy az autó rendszáma tovább könnyítik a turistaként való azonosítását.

A Turizmus Online (2016) az ORFK-ra hivatkozó híradása szerint 2015-ben 6116 volt a bűncselekményt elszenvedett külföldi természetes személyek száma. A bűncselekmények jellemző helyszínei a szórakozóhelyek, vendéglátóhelyek, szállodák és tömegközlekedési eszközök és ezek a bűncselekmények jellemzően a turista vagyontárgyaira irányulnak. Ez 2012-ben a 8353 eset 75,9%-a volt (Legfőbb Ügyészség, 2013).

A Büntető Törvénykönyv (Btk.) XXXV. és XXXVI. fejezete részletezi a vagyon elleni bűncselekmények típusait. Ezek közül négy minősül erőszakos cselekedetnek. Ebből kettő, a zsarolás (367. §) és az önbíráskodás (368. §) a Btk. tényállásleírása alapján olyan időigényes folyamat, amely okkal feltételezhetően meghaladja a turisták évek óta változatlan – a KSH 2013-2016 évi turisztikai teljesítmény-jelentéseiből a szerző számítása szerint – 2,5 nap körüli átlagos tartózkodási idejét. A rablás (365. §) és a kifosztás (366. §) tényállásának teljesülése feltételezi a sértett és az elkövető egyidejű jelenlétét és fizikai érintkezését. A kettő közül a turista különösen a kifosztásnak van kitéve lévén, hogy az ehhez szükséges lerészegedés, vagy bódult állapot előidézésében ő maga is gyakran közreműködik. A korábban felhozott lazább magatartás, a kompromittáló ismerősöktől való félelem hiánya és a „holnap még nem kell dolgozni menni” nyugalma a szórakozóhelyeken, az egyre divatosabb romkocsmákban és a különböző bulinegyedekben a szokásosnál nagyobb mennyiségű alkohol fogyasztására és/vagy drogok kipróbálására ösztönözheti. Természetesen ennek a bűncselekménynek sem csak a turisták a célpontjai.

A viszonylag könnyű és nagy értékű vagyonszerzés (pl. ékszerek, készpénz, bankkártya, telefon, értékes ruhanemű) lehetőségének csábító erejét igazolja, hogy 2009 és 2013 között az időszak végére 2013 kifosztás történt Magyarországon, ami 564%-os növekedés (Munkácsy, 2015).

A Btk. XXXVI. fejezetében felsorolt vagyon elleni bűncselekmények közül a sikkasztás (372. §), a gazdasági csalás (374. §), a hűtlen kezelés (376. §), a hanyag kezelés (377. §) és az uzsora-bűncselekmény (381. §) tartós tevékenységet feltételező folyamatok, amelyeknek a turista a korábban már felhozott okra való tekintettel nem célpontja. A rongálás (371. §) az elkövető számára nem eredményez anyagi előnyt. Csekély időigénnyel járó, különösebb tervezést nem igénylő, inkább az alkalomban rejlő lehetőség felismerését és kihasználását feltételező és gyorsan kivitelezhető vagyon elleni bűncselekmények a lopás (370. §), a csalás (373. §), az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (375. §), a jogtalan elsajátítás (378. §), az orgazdaság (379. §), és a jármű önkényes elvétele (380. §). Az orgazdaságot a szerző azzal az indoklással sorolja a turisták érintettségének körébe tartozó vagyon elleni bűncselekmények közé, hogy a tőlük bűnös úton megszerzett vagyontárgyak átvételével, tárolásával, és vélhetőleg szervezett csatornákon keresztül történő értékesítésével támogatják, sőt ösztönzik az elkövetőket ismételt bűncselekményekre, amihez a potenciális sértetteket a turizmus folyamatosan biztosítja.

2. Anyag és módszer

A kutatás a hazai szállodákra terjed ki. Ennek a szubjektív magyarázata a szerző érdeklődésének irányultsága. Az objektív ok az, hogy a Magyarországon működő kereskedelmi szálláshelyek közül a szálloda átlagára

(ADR: Average Daily Rate) a legmagasabb (1. táblázat). Ez azt jelenti, hogy a szállodák egy kiadott szobára vetített átlagára kétszerese a szintén szobát illetve lakóegységet értékesítő további kereskedelmi szálláshelyként működő a panzióknak és az üdülőháznak. A szállodák egy kiadható szobára vetített átlagára (RevPAR: Revenue Per Available Room) pedig három-négyszerese a panziók és üdülőházak azonos mutatójának. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a kereskedelmi szálláshelyek sorában a szállodák vendégköre a legkevésbé árérzékeny, következésképpen a legvonzóbb célcsoportja a turisták körében elkövetett vagyon elleni bűncselekményeknek. A további kereskedelmi szálláshelyek közül a kempingben a szoba nem értelmezhető, az ifjúsági szállók és a turistaszállók pedig ágyakat értékesítenek, így nem lehetséges az összehasonlításuk a szállodával.

1. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyek átlagára 2013-2016 (Ft)

Időszak	Mutatók	Szálloda összesen	Panzió	Üdülőház
2013. év	RevPAR	7514	2060	2015
	ADR	15124	8676	7403
2014. év	RevPAR	8417	2488	2384
	ADR	16298	9308	8145
2015. év	RevPAR	9391	2608	2302
	ADR	17431	9399	8299
2016. év	RevPAR	10311	2875	2481
	ADR	18357	9955	8863

Forrás: KSH adatok szerint saját szerkesztés (a kézirat leadásakor 2017-es adatok még nem álltak rendelkezésre)

A kutatás térbeli kiterjedésének szűkítése az elemezhetőség érdekében a megyék szintjére történt. Egyrészt azért, mert ez az a térségszint, ami későbbi kutatásokban lehetővé teszi a megszerzett adatoknak a NUTS II. régió szintjén történő vizsgálhatóságát. Másrészt és főként azért, mert a bűncselekmények adatai csak megyei szinten álltak rendelkezésre.

Az I. fejezetben indoklással felsorolt kiemelt vagyon elleni bűncselekmények számszerű adatainak megismerésére alkalmazott szekunder módszer a Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályának honlapján (<https://bsr.bm.hu>) hozzáférhető adatok leválogatása, rendszerezése és elemzése volt. Az adatok hasznosításának célja az érintett terület vagyon elleni bűncselekményeknek való kitettségének megállapítása volt. A megszerzett adatok a regisztrált eseményeket tükrözik. Nem tartalmazzák tehát azokat az eseteket, amikor a bűncselekmény megtörtént ugyan, ám a sértett a hatósági eljárásra fordítandó, így az élményszerzésből kieső időt, az elvesztett vagyon értékét és a megkerülésének valószínűségét együtt mérlegelve úgy döntött, hogy nem tesz feljelentést.

A szállodák vagyonbiztonsággal összefüggő kommunikációjának megismerésére primer módszerként honlap-tartalomelemzés került alkalmazásra. A vizsgálatra 2017. június és szeptember között került sor, n=1057. Ez csekély mértékben eltér a KSH 2017. július 31-ikei – a KSH módszertana szerint éves adatnak tekintett – állapot szerint közölt 1083 darab egységtől. Ennek a magyarázata az, hogy kizárólag azok az egységek kerültek a mintasokaságba, amelyek nemcsak megfeleltek a szállodaként való működés kapacitáskritériumának (a 239/2009. Korm. rendelet 2. § c. szerint legalább 11 szoba és legalább 21 ágy), de szállodaként is kommunikáltak magukat. A 2009-ben történt jogszabályváltozást követően ugyanis több panzió megtartotta a bejáratott korábbi nevét attól függetlenül, hogy a kapacitásadatai alapján már szállodaként működött.

A teljes mintasokaságban 64 szálloda nem rendelkezett saját honlappal. Ezen szállodák esetében sorrendben

a Booking.com és a Szallas.hu oldalán hozzáférhető adatok kerültek hasznosításra. Amennyiben a szálloda ezekben az OTA (Online Travel Agencies: Online Utazási Ügynökségek) kínálatokban sem szerepelt, az adatok összesítésekor ugyanúgy került számbavételre, mint azok a szállodák, amelyek rendelkeztek ugyan saját honlappal, de nem kommunikáltak vagyonsbiztonsági szolgáltatást.

A szállodák minősége tekintetében esetében a Hotelstars Union védjegy használata, ennek hiányában a szálloda honlapján megjelenített csillagok száma került figyelembe vételre. Amennyiben ez sem állt rendelkezésre, sorrendben a booking.com, a hotels.com, vagy a szalla.hu elektronikus helyfoglalási rendszerek minőségre történő utalása volt mérvadó.

3. Eredmények és értékelésük

3.1 3.1. A vagyonsbiztonság megjelenése a szállodák marketingkommunikációjában

Okkal feltételezhető, hogy az emberek a saját otthonaikat az őskortól kezdve úgy igyekeztek kialakítani, hogy a felhalmozott javaik biztonságban legyenek. Az erre irányuló elvárás az utazásokhoz és a látogatás céljával összefüggésben magukkal vitt dolgokra is kiterjedt és így van ez ma is. Azzal az eltéréssel, hogy a motiváció diverzifikáltabbá vált, a „dolgok” halmaza pedig a felsorolhatatlanságig bővült.

Ezeknek a dolgoknak egy része pótolható (pl. a meglátogatott településen vásárolt szuvenír), más része viszont pótolhatatlan (pl. az eltelt idő élményeit rögzítő fényképezőgép, vagy telefon). A hiány akkor is befolyásolja az élményszerzés teljességét, ha a vendég egyszerűen elfelejtette magával hozni a szükséges vagyontárgyakat. A negatív érzés azonban fokozott, ha ezeket eltulajdonították tőle. A szállodák üzemeltetői bíznak abban, hogy a vendégek tisztességes szándékkal látogatják a szállodákat, de ez nem mindig van így (Moss, 2015), vagyis a vendéget nemcsak a szállodán kívül, de azon belül is érheti bűncselekmény.

A szállodaiparban jelentős (65%) részarányt képvisel az internet használatával történő foglalás (Betty, 2017). Ennek közel háromnegyede (2. táblázat) közvetlenül a szálloda honlapján történik, ami azt bizonyítja, hogy a vendégek előzetesen tájékozódnak az átmeneti otthonként választható szállodák kínálatáról. Ennek a kínálatnak az egyik eleme lehet, illetve lehetne a biztonság, aminek a marketingkommunikációban való megjelenítése katalizálhatná a vendég szállodaválasztási döntését.

2. táblázat: Interneten történt foglalások megoszlása 2017 (%)

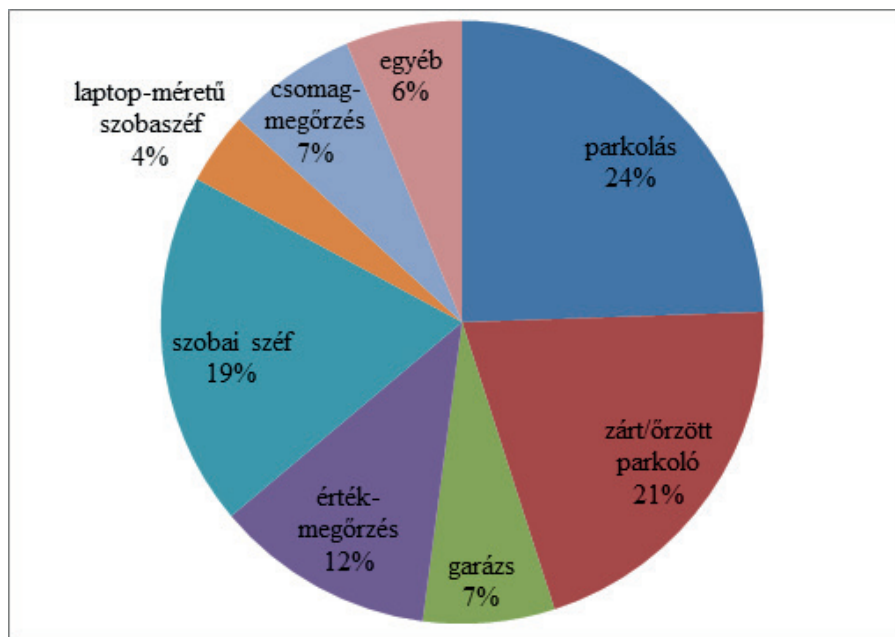
Brand Website: Weboldal, amelynek az üzemeltetését és a menedzselését az adott brand (márka) végzi. (pl. www.marriott.com)	65.4
Merchant (kereskedelmi) Weboldal: Közvetítő, aki a szálloda által megállapított nettó árat a szerződésben megállapított %-os mértékkel megnövelten juttatja a piacra. Az értékesítés tehát bruttó áron történik, a szállodával való elszámolás alapja pedig a nettó ár. (pl. Expedia/Hotels.com, Travelocity és Orbitz).	19.5
Opaque (átláthatatlan) Weboldal: Közvetítő, amely az árak közötti választás lehetőségét kínálja, anélkül, hogy az érintett márkáról a vásárlás előtt információt adna. (pl. Priceline).	11.3
Retail (kiskereskedelmi) Weboldal: Közvetítő, aki a szálloda által megállapított áron (fogyasztói ár) értékesít, és ezért a szállodával megállapított mértékű (%) jutalékban részesül. (pl. HRS, Bookings, Venere in Europe).	3.7

Forrás: Statistic Brain (2017) adatai alapján saját szerkesztés

Ésszerűnek tűnik az a feltételezés is, hogy a vagyons elleni bűncselekményeknek legjobban kitett területeken található szállodák a marketingkommunikációjukban hangsúlyozzák a szállodában igénybe vehető vagyonsbiztonsági szolgáltatásokat.

A kutatás során megvizsgált 1057 szálloda összesen 1501 (1. ábra) megnevesített vagyonbiztonsági szolgáltatást kommunikált, ezeket nagyon változatosan elhelyezve a honlapokon. Egyedül az Accor szállodacsoport márkáihoz tartozó szállodák esetében jelent meg egységesen a szobák berendezését tartalmazó link elemei között önálló címmel és tartalommal a „biztonság”. A többi szálloda három jellemző módszer valamelyikét alkalmazta

- a szálloda bemutatásakor
- a szobák leírásánál
- az árak tartalmi elemei között.

1. ábra: A szállodák 2017-ben kommunikált vagyonbiztonsági szolgáltatásainak megoszlása (%)
Forrás: saját kutatás és szerkesztés

Magyarországon a turisztikai célú utazások többsége, a beutazások esetében több mint 90%-a közúton történik (KSH 2013, 2014, 2015, 2016). Ez magyarázza, hogy a közlekedési eszköz, mint vagyontárgy biztonsága kitüntetett részarányt képvisel a kommunikált szolgáltatások között. A parkolás lehetőségének biztosításával a szálloda az Országos Településrendezési és Építési Követelményekről (OTÉK) szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet 4. mellékletének 3. pontjában foglalt azon előírását teljesíti, miszerint a szállodának, mint „szállásjellegű” egységnek minden vendégszoba után egy személygépkocsi elhelyezését kell biztosítania. A parkolási lehetőség biztosítása kötelezettség tehát, ámde ennek teljesítése még nem jelenti azt, hogy a parkolóban elhelyezett gépkocsi biztonságban is van. A biztonság nehezen meghatározható fogalom. Nem tekinthető konstans állapotnak, sokkal inkább a környezet hatásai által meghatározott és folyamatosan gyakorolt – döntően szolgáltatásokban megtestesülő és erőforrás-igényes – cselekvéseknek az érintett személyek és vagyontárgyaik tekintetében a biztonság megnyugtató érzetét eredményező halmaznak (Vasvári, 2008). A biztonságérzetet növeli, ha a vendég tudja, hogy az esetlegesen elszenvedett kár egészben, vagy legalább részben megtérül. A Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 6:369. § (1) értelmében „A szálloda felelősége azokban a dolgokban bekövetkezett károkért áll fenn, amelyeket a vendég

- a szállodában kijelölt, illetve
- általában erre rendelt helyen vagy
- a szobájában helyezett el, vagy
- amelyeket a szálloda olyan alkalmazottjának adott át, akit dolgai átvételére jogosultnak tarthatott.

A szálloda felelőssége alapján a kártérítés mértéke legfeljebb a napi szobaár összegének ötvenszerese.”

Személygépkocsi elhelyezésére a parkoló egyértelműen kijelölt hely. A szállodák közül az ötcillagosoknak legmagasabb az átlagára. Ez a 2016-os évben 41024 Ft volt (KSH). Ennek az ötvenszerese alig haladja meg a kétfélmillió Ft-ot, ami legfeljebb használt autó vásárlását fedezi. A gépkocsi a parkolóhoz képest nyilvánvalóan nagyobb biztonságban van, ha őrző-védő szolgáltatás kapcsolódik az elhelyezéséhez, például a parkoló be van kerítve, be van kamerázva és beléptető rendszerrel nyitható sorompó zárja. Még megnyugtatóbb az autó elhelyezése, ha ez fedett és zárt épületrészben, személyes szolgáltatásokkal kiegészítve, garázsban történik.

A vendéggel érintkező munkakörökben dolgozókat a szálloda arculatának hangsúlyozása mellett azért is érdemes formaruhába öltöztetni, hogy egy másik vendég ne adhassa ki magát a szálloda alkalmazottjának és ne élhessen vissza a vendégek jóhiszemű bizalmával.

A dolgok elhelyezésére legalkalmasabb hely a szoba, ahová a vendégen kívül csak a munkáját végző személyzet tagjai léphetnek be. A belépni szándékozó személy illetékességének ellenőrzését segíti, ha az ajtó, kukucskáló lyukkal van ellátva. A szobájában tartózkodó vendég biztonságérzetét növelheti az ajtón belül elhelyezett biztonsági zár. A korszerű, mágneskártyás zárok alkalmasak az ajtónyitás időpontjának és a nyitáshoz használt kártya típusának (például housekeeping, vagy karbantartó személyzet) rögzítésére. Emellett a hagyományos zárhoz képest (cilinderbetét és kulcs, kolonccal) elvesztés esetén a mágneskártya gyorsabban pótolható ráadásul a zárat nem kell lecserélni. A mágneskártyás zár átkódolható, ami megakadályozza a megtalált, vagy szándékosan eltulajdonított mágneskártyával való visszaélést. A jelenleg legkorszerűbb zárok a vendég telefonjával nyithatók. A szállodák biztonsági standardjait vizsgáló tanulmányában Hiller (2017) a szobaajtó esetében öt felszerelést tart nélkülözhetetlennek:

- elektronikus kulcs- és zárrendszer
- kukucskáló lyuk
- ajtólánc, vagy kereszttrúd
- anti-pánik zár
- automatikus ajtózáró mechanizmus.

A hazai szállodák közül mindössze nyolc említi meg az első kettőt, vagy ezek egyikét a honlapján.

A Ptk. 6:369. § (2) szerint „Az értékpapírokért, készpénzért és egyéb értéktárgyakért a szálloda felelőssége akkor áll fenn, ha a szálloda a dolgot megőrzésre átvette, vagy a megőrzésre átvételt megtagadta. Az így elhelyezett dolgokért a szálloda felelőssége korlátlan.” A szállodáknak a tevékenységük folytatásának részletes feltételeiről szóló Kormányrendelet (239/2009.) 1. sz. mellékletének 1/A./3. és 1/B./1. értelmében az értékmegőrzési szolgáltatást folyamatosan biztosítaniuk kell. Kétségtelen, hogy az értékek felsorolt típusaival rendszeresen a szállodai hallban kialakított recepciós pulthoz menni és az értékmegőrzés adminisztrációjának procedúráját végigcsinálni nem kényelmes dolog. A szó szoros és átvitt értelmében is kézenfekvőbb, ha a vendég a szobai széfet veheti igénybe, akár a munkavégzéssel összefüggésben eltérő időpontokban, így akár késő este, vagy éjszaka használt laptopjának elhelyezésére. Williams (2017) a szállodai szobaszékek biztonságosságáról szóló cikkében meggyőzően demonstrálja, hogy a számkódos szobai széf két csavarral rögzített márkajelzése takarja a széf szükséghelyzet-nyitását egy vékony, hegyes tárgy használatával is lehetővé tevő nyílást. Az ilyen módon megkárosított vendég kiszolgáltatottságát az erőszakos beavatkozás érzékelhető jelének hiányában növeli, hogy az így kinyitott széf ajtaja a csukást követően automatikusan újra zár, mintha mi sem történt volna.

Amennyiben a szobai széf úgy van rögzítve, hogy a hátoldala hozzáférhető például egy tükör segítségével, akkor a jellemzően ott elhelyezett „reset” gomb megnyomásával a széf nyithatóvá válik. A vendégek egy része a szobai széf távozáskori kiürítése után megszokásból újra zárja a széfet. Ez ellehetetlenítené az új vendég

széfhasználatát. Emiatt ilyen esetekben a személyzetnek a széfet ki kell nyitni. Az ehhez használható „masterkód” kényelmi okból viszonylag széles körben elterjed, ami miatt könnyen megjegyezhetőnek kell lennie. A széf nyitásához használható karakterek számának összefüggésében például csupa „0”, vagy egyjegyű páros, illetve páratlan szám, esetleg növekvő számsor (Williams, 2017).

Az ECTAA (Nemzeti Utazási Ügynökségek és Túraszervezők Szövetsége az EU-n belül) és a HOTREC (Szállodák, Éttermek, Kávézók és hasonló profilú üzleti vállalkozások Nemzeti Szövetsége az EU-n belül) között 1996-ban létrejött CODE of Conduct (Üzletviteli és Etikai Kódex) értelmében a szállodai szobát legkésőbb délután 3 óráig az érkező vendég rendelkezésére kell bocsátani és a szobát a vendégnek a távozás napján legkésőbb 12.00 óráig el kell hagynia. A kialakult gyakorlat szerint a szoba az érkezés napján 14.00 órától foglalható el, a távozáskori elhagyásának kért időpontja viszont nem ritkán délelőtt 10.00 óra.

A szálloda foglaltságának függvényében természetesen van lehetőség ezektől eltérő időpontban érkezni és távozni is, amiért a szálloda felárat számíthat fel. Amennyiben azonban a szálloda nem tudja a szobát korábban, vagy tovább biztosítani, gondoskodnia kell a vendég poggyászának elhelyezéséről. A 239/2009. Korm. rendelet korábban hivatkozott pontjai szerint a csomagmegőrzés is követelmény egy szállodában.

A kommunikált vagyonbiztonsági szolgáltatások 6%-át kitevő „egyebek” nagyon változatos összetételűek. A halmaz jellemző elemei a tűzbiztonságot (sprinkler, füstjelző), valamint a közösségi terek kamerákkal történő megfigyelését hangsúlyozzák. A vadászturizmusban érdekelt szállodáknál a fegyverszekrény biztosítása jelenik meg, néhány szálloda pedig a talált tárgyak megőrzésére tartotta fontosnak a vendég figyelmét felhívni.

A Szallas.hu 400 szálláshely körében végzett 2013-as felmérése szerint a magyar szállásadók többségénél minden tizedik vendég hagy hátra valamit a szobájában. Tekintettel arra, hogy a szálloda bárki által igénybe vehető szálláshely, az ilyen esetekre a Polgári Törvénykönyv „Találás”-sal foglalkozó XVII. fejezetének az 5:59. szakasza vonatkozik. Ennek értelmében közönség számára nyitva álló helyen talált dolog tulajdonjogára a találó nem tarthat igényt. Az ilyen dolgokat a találó (legyen bár a szálloda munkatársa, vagy vendége) köteles a szálloda erre a feladatra kijelölt munkatársának, vagy – amennyiben a találó egy vendég – a szálloda bármely alkalmazottjának haladéktalanul átadni. Ennek elmulasztása esetén a találó a jogtalan eltulajdonítás bűncselekményét követi el. A szobákban talált tárgyak esetében a tulajdonos személye ismert, így a visszajuttatás könnyen megoldható. A közösségi terekben talált tárgyak esetében a tulajdonos többnyire ismeretlen. A tulajdonossal való kapcsolatfelvétel sikertelensége és az ismeretlen tulajdonos jelentkezésének elmaradása esetén a szálloda a dolgot három hónapnyi megőrzés után értékesíti. A dolgot elvesztő vendég tulajdonjoga a talált tárgyra illetve az értékesítésből származó bevételre egy év után elvész és a megtaláló úgynevezett találódíjra, az állam pedig a vételár és a találódíj különbözetére lesz jogosult (Ptk. 5:60-63. §). A befolyt összeggel való korrekt elszámolhatóság érdekében az értékesítés számla ellenében, használtképpel való kereskedéssel foglalkozó egyéni vállalkozásnál, vagy gazdasági társaságnál történik.

A szállodai wifik rendszerint semmiféle külső támadás elleni védelemmel nincsenek ellátva. Ennek oka az, hogy a szolgáltatás nyújtása már nem versenyelőny, a hiánya viszont versenyhátrány. A Hotels.com és a Ranker Travel korábban hivatkozott felméréseiben az ingyenes wifi a vendég elvárásainak első helyezettje. A menedzsmenttel szemben támasztott költséghatékonysági elvárás pedig nagy, ami a wifi biztonságossá tételét háttérbe szoríthatja. A Nemzeti Kibervédelmi Intézetnek a mobileszközök biztonságosságáról szóló kiadványa (2016) a szállodai wifit egyetlen példaként hozza fel nem biztonságos hálózatként és kerülni javasolja az ehhez való csatlakozást.

A szállodákat 2009. óta nem kötelező osztályba sorolni. A korábbi jogszabályban előírtak teljesítésével szerzett csillagot, vagy csillagokat 2012. június 30-ig használhatták. A szállodák minősítését és ennek keretében a csillagot szimbólumként történő alkalmazását lehetővé tevő Hotelstars Union 2012. július 01-től Nemzeti Szállodai Tanúsító Védjegy. 270 kritériumból 9 irányul a vagyonbiztonságra és ezek közül az üzemeltető

non-stop jelenléte és az értékmegőrzés alapelvárás (3. táblázat).

3. táblázat: A vagyonbiztonság megjelenése a Hotelstars Union kritériumrendszerében

Kritérium (M= minimum)	*	**	***	****	*****
Recepció szolgáltatás	M	M	M	M	M
Biztonságos csomagmegőrző szolgáltatás				M	M
Értékmegőrzés	M	M			
Központi széf (*vagy szobaszéf)			M*	M*	M
Szobaszéf					M
Közvetlen parkoló a szállodához					
Szállodai garázs					
„Ajtó kitekintő” (kukucsáló lyuk)					
Kiegészítő biztonsági zárszerkezet a szoba- ajtón					

Forrás: www.hotelstars.hu alapján saját szerkesztés

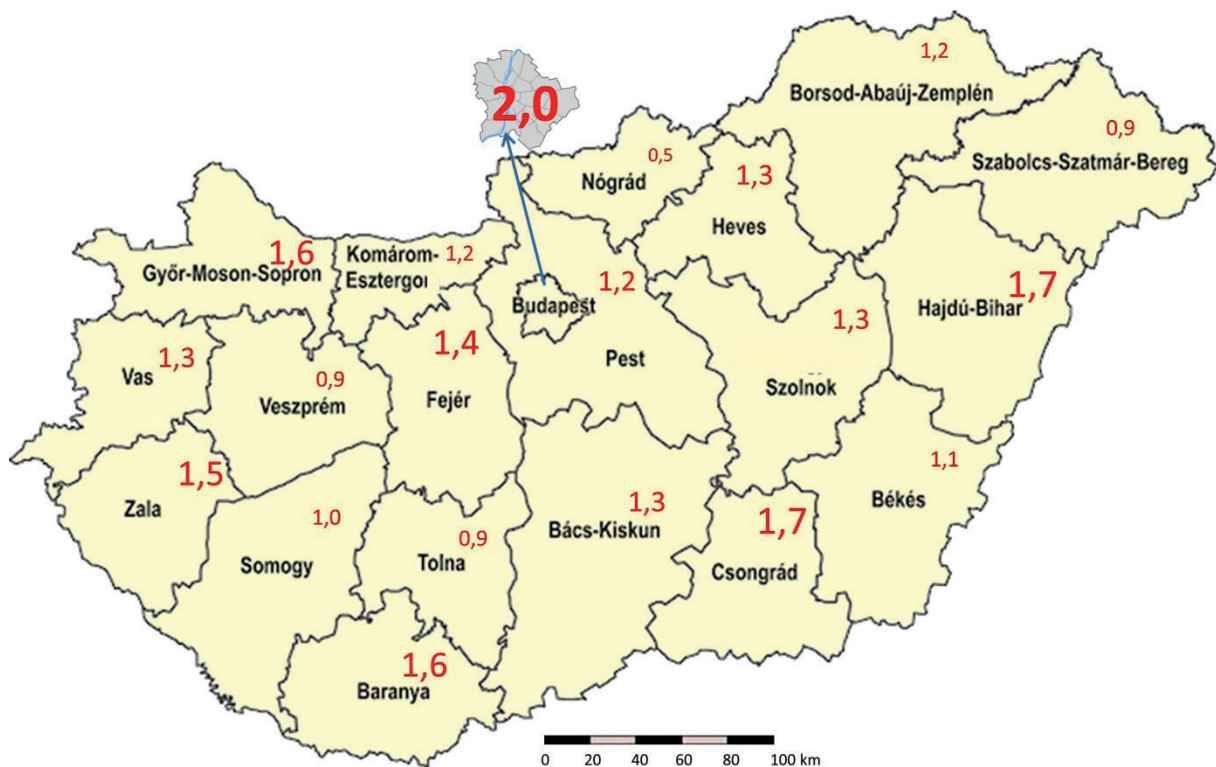
A primer kutatás eredményeképpen feltárt 1501 megnevesített vagyonbiztonsági szolgáltatásnak a mintasokaságra vetített átlaga 1,4 db, ami a háromcsillagos szállodákat reprezentálja (4. táblázat). Az ennél magasabb szállodaosztály a vele járó magasabb árakkal szinkronban magasabb jövedelmű vendégkör összefüggésében több vagyonbiztonsági szolgáltatást kommunikál és ez az összefüggés az alacsonyabb szállodaosztályban is megvalósul.

4. táblázat: A kommunikált vagyonbiztonsági szolgáltatások átlaga az egyes szállodaminőségi osztályokban (db.)

*	**	***	****	*****
0,75	0,75	1,3	1,9	2,3

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

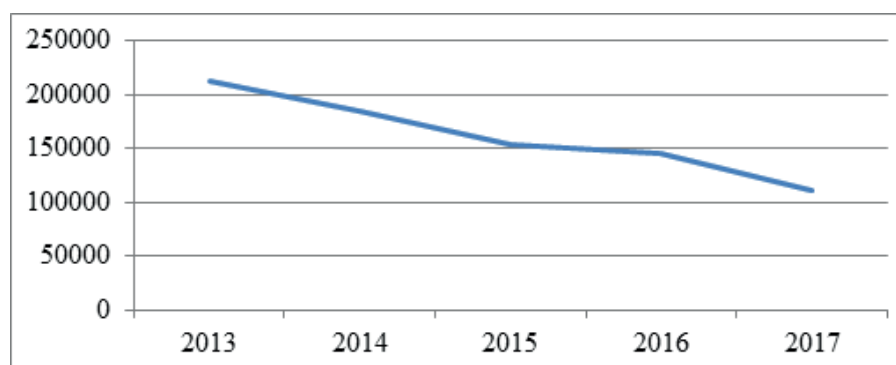
A primer kutatás eredményei szerint az üzemeltetés módja szerint a szállodaláncokhoz tartozó egységek átlagosan 2,5, míg a független szállodák 1,3 vagyonbiztonsági szolgáltatást kommunikáltak. Az adatok alakulásában megjelenik a szállodaláncok standardizált üzemeltetése és az országosnál nagyobb térbeli lefedettségre visszavezethető jogszabályi és/vagy keresleti nyomás.

2. ábra: A kommunikált vagyonbiztonsági szolgáltatások számának átlaga a megyékben és a fővárosban
Forrás: saját kutatás és szerkesztés a KSH térképének felhasználásával

3.2 A vagyon elleni bűncselekmények számszerű alakulása Magyarországon

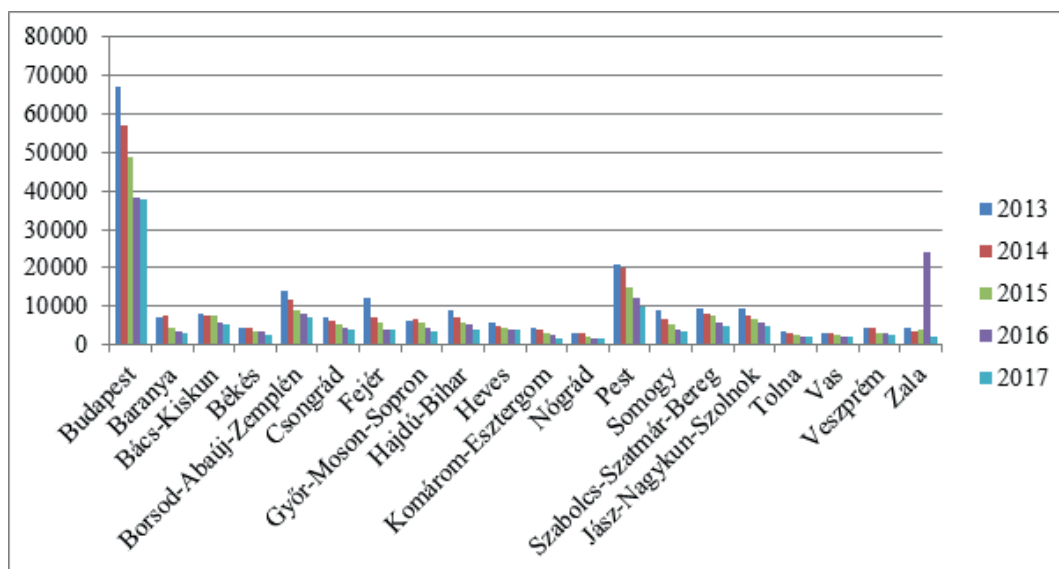
A vagyon ellen történt regisztrált bűncselekmények száma a 2013-2017 közötti időszakban közel a felére csökkent (3. ábra).

3. ábra: A vagyon elleni bűncselekmények száma Magyarországon 2013-2017 (db)
Forrás: a <https://bsr.bm.hu/> adatai alapján saját szerkesztés

A bűncselekmények összetételét tekintve a két legjellemzőbb cselekmény közül a lopások száma kevesebb, mint felére csökkent, ami biztatónak tűnő adat. A teljes sokaságon belüli arány azonban mindössze 8%-kal csökkent, ami néhány bűncselekmény arányának csekély csökkenését illetve bizonyos bűncselekmények arányának jelentős mértékű növekedését takarja. A csalások száma 41%-kal csökkent ugyan a vizsgált időszakban, de a csalások aránya 2,5%-kal emelkedett. Jelentős mértékben csökkent (63%) a vagyon elleni

bűncselekmények halmázán belül legmagasabb büntetési tételű rablások száma a sokaságon belüli arány változatlanához közeli állapota mellett. Kiugróan magas viszont az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás mind a számának növekedése (250-ről 4467-re), mind pedig a részaránya (0,12%-ról 4,04%-ra) tekintetében. Az idősor megyei szintű alakulása Zala megye kivételével az adatok országos szintű változásával összhangban csökkenést mutat (4. ábra).

4. ábra: A vagyoni elleni bűncselekmények Budapesten és a megyékben 2013-2017 (db)
Forrás: a <https://bsr.bm.hu/> adatai alapján saját szerkesztés

A 2016-os Zala megyei adat a csalások száma miatt mutat kiugróan magas értéket. Az ennek tisztázására a Belügyminisztériumba küldött érdeklődő levélre a következő válasz érkezett. „A Zala megyei csalások esetében 2016 év tekintetében a kiugróan magas értéket egy eljárás okozza melyben 20785 bűncselekményt követtek el, mely a Btk. 373. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés b) pontjának bc) és bd) alpontja szerint minősülő szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó üzletszerűen, jótékony célú adománygyűjtést színlelve elkövetett csalás vétség volt.” Fentieként eltekintve a rendelkezésre álló adatok alapján vagyonzabiztonsági szempontból a Főváros indokoltan és kimagaslóan vezető szerepe mellett Pest, Borsod-Abaúj-Zemplén és Fejér megyék tekinthetők a legfertőzöttebbeknek.

4. Következtetések, javaslatok

A vagyoni elleni regisztrált bűncselekmények számának térbeli alakulása és a szállodák által nyújtott vagyonzabiztonsági szolgáltatásoknak a kommunikációjukban történő megjelenítése között a kutatás nem tárt fel országosan általánosítható ok-okozati összefüggést. A kommunikált vagyonzabiztonsági szolgáltatások legmagasabb értékei Budapest után Hajdú-Bihar, Csongrád, Győr-Moson-Sopron, Zala, Baranya és Fejér megyék szállodáiban vannak. Ugyanakkor a felsorolt megyék a kutatásban érintett bűncselekmények száma és időbeli változása alapján a vagyoni elleni bűncselekményekkel közepesen fertőzöttnek minősíthetők. A főváros után legfertőzöttebb Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék szállodái az átlag alatti vagyonzabiztonsági szolgáltatást kommunikáltak, ami erősíti az ok-okozati összefüggés hiányára vonatkozó megállapítást. Az adatok alakulásának egyedül Budapest esetében van egyértelmű magyarázata, ugyanis a fővárosi egységek 40%-a láncszálloda és az összes egység átlagos minősége 3,5 csillag. Vidéken a láncok jelenléte nagyon

csekély és a vidéki szállodák átlagos minősége a láncszállodákkal együtt is csak 3 csillag. Fentiek alapján a kutatás hipotézise helytállóan bizonyult.

Ennek ellenére a szerző indokoltan tartaná a biztonsági szolgáltatásokat a szállodai honlapokon önálló halmazként kommunikálni. Mindenképpen indokolt lenne legalább azokat a szolgáltatásokat felsorolni, amelyeket a szállodáknak a jogkövető magatartás véelme alapján kötelező nyújtani. A vendég ugyanis nagy valószínűséggel nem olvassa el a vonatkozó jogszabályokat utazás előtt. Szükséges lenne a biztonsággal összefüggésben követendő magatartásról, a vendég és a szálloda jogairól és kötelezettségről szóló tájékoztatót is hozzáférhetővé tenni az imént említett „biztonság”-fűl tartalmi elemei között. Ennek a javaslatnak különös aktualitást ad az Európai Unió általános adatvédelmi rendeletében foglaltak alkalmazásának kötelezettsége 2018. május 25-től.

5. Felhasznált irodalom

- Crouch, G. I. – Ritchie, J. R. B. (1999): *Tourism, Competitiveness, and Societal Prosperity*. In: *Journal of Business Research* 44, Elsevier Science Inc., New York, 137–152 p.
- ECTAA – HOTREC (1996): *Code of Conduct*. Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara p. 46.
- Kaspar, C. 1992: *Turisztikai alapismeretek*. KIT, Budapest, p. 158
- Kátay, Á. 2011: Sikertényező-e a wellness szállodák telepítési helye? In: Michalkó, G. – Rátz, T. (szerk.): *A turizmus dimenziói: humán, ökonómia, politika*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 207-221 p.
- Kátay, Á. (2017a): *Szállodák térben és időben Magyarországon*. Kodolányi János Főiskola, Orosháza, p. 171.
- Kátay, Á. (2017b): *A Budapest, Firenze és Prága szállodáiban megszállt vendégek elégedetlenségének okai és következményei*. In: Régi, T. – Rátz, T. – Michalkó, G. (szerk.) *Turizmus és transzformáció*. Turizmus Akadémia 8. Kodolányi János Főiskola, Orosháza-Budapest, 267-285 p.
- Michalkó, G. 2007: *A turizmuselmélet alapjai*. KJF, Székesfehérvár, p. 224
- Michalkó, G. (2004): *A határ menti bűncselekmények turizmusföldrajzi aspektusai Magyarországon*. In: Hautzinger Z. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 3. Tanulmányok a „Magyar határellenőrzés–európai biztonság” című tudományos konferenciáról. Pécs, 189-200 p.
- Pizam, A. – Mansfeld, Y. (2011): *Toward a Theory of Tourism Security*. In: Pizam, A. – Mansfeld, Y. (eds.) *Tourism, Security and Safety From Theory to Practice*. Routledge, Abingdon 1-27 p.
- Vasvári, F. (2008): *Biztonságtudományi ismeretek*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, p. 122
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=152383.338099 (letöltve 2017. 10. 06.)
- A szálláshely-szolgáltatási tevékenység folytatásának részletes feltételeiről és a szálláshely-üzemeltetési engedély kiadásának rendjéről szóló 239/2009. Korm. rendelet* http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=126547.345066 (letöltve: 2017. 10. 15.)
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény*. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300005.TV (letöltve: 2017. 10. 23.)
- Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály (2018): *Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint* <https://bsr.bm.hu> (letöltve: 2018. 01. 19.)
- Betty, P. (2017): *What percentage of hotel bookings are made online?* <https://www.quora.com/What-percentage-of-hotel-bookings-are-made-online> (letöltve: 2018. 01. 23.)
- Global Survey by Hotels.com Reveals Most Valuable Hotel Amenities* (2014): <http://crosswindsdev.com/2014/04/global-survey-hotels-com-reveals-valuable-hotel-amenities/> (letöltve: 2018. 01. 18.)
- Hiller, S. (2017): *Security standards comparability study*. [https://ehotelier.com/insights/2017/10/24/security-standardscomparabilitystudy/?utm_source=Newsletter&utm_campaign=ab94526122DAILY_NEWSLETTER_20171016&utm_medium=email&utm_term=0_e17a7bf7c4ab94526122322951329&ct=t\(DAILY](https://ehotelier.com/insights/2017/10/24/security-standardscomparabilitystudy/?utm_source=Newsletter&utm_campaign=ab94526122DAILY_NEWSLETTER_20171016&utm_medium=email&utm_term=0_e17a7bf7c4ab94526122322951329&ct=t(DAILY)

- [NEWSLETTER_20171016&mc_cid=ab94526122&mc_eid=1a887388c7](#) (letöltve: 2017. 11. 17.)
- Hotelstars Union www.hotelstars.hu (letöltve: 2017. 11. 17.)
- Központi Statisztikai Hivatal (2013, 2014, 2015, 2016): Jelentés a turizmus ... évi teljesítményéről www.ksh.hu (letöltve: folyamatosan)
- Központi Statisztikai Hivatal (2017): Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp> (letöltve: 2018. 01. 17.)
- Központi Statisztikai Hivatal (2017): Kereskedelmi szálláshelyek kapacitása, tárgyév július 31-re vonatkozó adat <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu> (letöltve: 2017. 10. 16.)
- Legfőbb Ügyészség (2013): A külföldi állampolgárok és a bűnözés kapcsolata Magyarországon a 2011-2012. években. <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok8099.pdf> (letöltve: 2017. 10. 15.)
- Magyarország térkép megyékkal <https://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/megyek.png> (letöltve 2016. 07. 07.)
- Moss, J. (2015): Security Matters: Safety in the Hospitality Industry (<https://www.linkedin.com/pulse/security-matters-safety-hospitality-industry-justin-moss>) (letöltve: 2017. 10. 18.)
- Munkácsy, M. (2015): Öt grafikonon Magyarország bűnözése. <https://vs.hu/kozelet/osszes/ot-grafikonon-magyarorszag-bunozese-0319> (letöltve: 2017. 10. 16.)
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2016): Mobileszközök biztonsága. http://www.cert-hungary.hu/sites/default/files/press/mobileszkozok_biztonsaga.pdf (letöltve: 2017. 11. 16.)
- Ranker Travel (2018): The Most Essential Hotel Amenities <https://www.ranker.com/list/most-essential-hotel-amenities/ranker-travel> (letöltve: 2018. 01. 18.)
- Statistic Brain (2017): Internet Travel Hotel Booking Statistic <http://www.statisticbrain.com/internet-travel-hotel-booking-statistics/> (letöltve: 2017. 12. 18.)
- Szalas.hu (2013): <https://pr.szallas.hu/legzokeszulek-fogsor-es-egy-haz-ara-ezeket-hagyjak-ott-a-magyar-szallodakban/> (letöltve: 2017. 10. 20.)
- Turizmus Online (2016): Hatezer külföldi lett bűncselekmény áldozata tavaly hazánkban http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/hatezer_kulfoldi_lett_buncselekmeny_aldozata_tavaly_hazankban (letöltve: 2017. 10. 15.)
- Williams, B. (2017): Hotel Room Safes – They May Not Be as Safe as You Think <https://www.corporatetravelersafety.com/safety-tips/hotel-room-safes-they-may-not-be-as-safe-as-you-thought-they-were/> (letöltve: 2017. 11. 23.)

Turizmus szakos hallgatók online fogyasztási szokásai

Oláh Péter Károly¹ – Erdélyi Éva² – Dr. Szalók Csilla³ – Papp Éva Marianna⁴

¹mesteroktató – ²egyetemi docens – ³főiskolai tanár – ⁴hallgató

¹⁻⁴ Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, 1054, Alkotmány utca 9-11.

e-mailcím: Olah.Peter@uni-bge.hu, Szalok.Csilla@uni-bge.hu, SzaboneErdelyi.Eva@uni-bge.hu, pappeva93@gmail.com

Absztrakt

Az elmúlt évtizedekben megfigyelhető digitális evolúció olyan mértékű és ütemű változást hozott, hogy az Európai Bizottság 2015-ben megjelentette az „Európai digitális egységes piaci stratégiát”. Fontos alappillére az internetes termékek és szolgáltatások elérhetőbbé tétele a fogyasztók és vállalkozók számára. Az információtechnológia (IT) szerepének erősödése és gyors ütemű fejlődése, elősegíti a gazdasági növekedést a turizmus ágazatban is. A versenyképesség növelésének egyik fő mozgatóereje az internetes megjelenés fejlesztése lehet a digitalizált piacon, amihez társulnia kell a lakosság bővülő vásárlási hajlandóságának ugyanezen a szintéren. Az online információszolgáltatás és kereskedelem nagy változásokat hozott az utazási szektorban, de ellentmondásos vélemények alakulnak ki az IT és az emberi kapcsolatok meghatározó szerepét tekintve. Kutatásunk célja a turizmus hallgatók (Y,Z generáció) online fogyasztási szokásainak vizsgálata, az általánostól eltérő attitűdök feltérképezése.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) a modern, innovatív gazdasági rendszerek alapját képezik. Az a digitális evolúció (Fehér, 2016) amely az elmúlt évtizedekben - Tim Berners-Lee a svájci CERN-ben indította útjára az 1990-es évek elején a világhálót (World Wide Web) - figyelhető meg a világban, alapjaiban változtatta meg és alakítja át életünket. A változás mértéke olyan ütemű, hogy az Európai Bizottság 2015-ben adta közre „Európai digitális egységes piaci stratégia” című közleményét. A közlemény az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgását egy olyan piacon képzei el –digitális egységes piac –, ahol az egyének és a vállalkozások úgy végzik akadálymentes internetes tevékenységüket, hogy a fogyasztó- és adatvédelmi szabályokat, illetve a tisztességes versenyfeltételeket betartják.

A bizottság a digitális egységes piactól várja Európa digitális gazdaságban elfoglalt vezető pozíciójának megtartását, hogy ezáltal segítse elő a kontinensen lévő vállalkozások világméretű növekedését. A célok elérése érdekében a 2020-ig szóló stratégia 3 alappillért említ:

1. az internetes termékek és szolgáltatások elérhetőbbé tétele az európai fogyasztók és vállalkozók számára,
2. a digitális hálózatok és szolgáltatások fellendülését elősegítő feltételek megteremtése,
3. illetve az európai digitális gazdaság növekedési potenciáljának maximalizálása.

Jelen tanulmány szempontjából bár egyik pont sem tekinthető irrelevánsnak, mégis a 1. alappillér az, amely megfogalmazza az internetes termékek és szolgáltatások elérhetőbbé tételét az európai fogyasztók és vállalkozók számára.

Az internet globális elterjedésével nem feledkezhetünk meg a mobil eszközök széleskörű elterjedéséről. Az Ericsson 2017. harmadik negyedéves jelentése szerint 5,3 milliárd előfizető valamivel kevesebb, mint 7,8 milliárd (1. ábra) mobile szerződéssel rendelkezik. A növekedés üteme óriási: 2017. harmadik negyedévében 95 millió új szerződést kötöttek. (2. ábra)

1. ábra: Mobil szerződések számának alakulása a világban. Saját szerkesztés Forrás: <https://www.ericsson.com/assets/local/mobility-report/documents/2017/ericsson-mobility-report-november-2017.pdf> letöltés: 2018.01.30.

2. ábra Új mobil szerződések számának alakulása a világban. Saját szerkesztés Forrás: <https://www.ericsson.com/assets/local/mobility-report/documents/2017/ericsson-mobility-report-november-2017.pdf> letöltés: 2018.01.30.

A növekedés dinamikája olyan méreteket öltött, hogy a mobilszerződések száma meghaladja a föld lakosságának a számát. A tendencia azt mutatja, hogy az elkövetkező pár évben (4-5 év) az előfizetők száma is jelentős mértékben növekedni fog. Jelenleg egy előfizetőre 1,47 szerződés jut. Az IKT eszközök szerepe olyannyira meghatározóvá vált a környezetünkben, hogy akár – erős szóhasználattal élve - digitális analfabétának (Fehér, 2016) tekinthetjük környezetünk azon szereplőit, az egyéneket és a vállalkozókat egyaránt, akik kizárják magukat az online világ által nyújtott lehetőségek elől.

A magyarországi helyzetet a KSH 2016. decemberében publikált adatai alapján mutatjuk be. E szerint 2015-ben az infokommunikációs technológiák és a szolgáltatások jellemzői az alábbiak voltak:

- 2015-ben az internettel rendelkező háztartások aránya 7% ponttal az uniós átlagtól elmaradva 76% volt, az internethasználók aránya 73%, 6% ponttal kevesebb az uniós átlagánál,

- a mobiltelefon előfizetések száma 2015-ben 11 865 ezer db (ebből feltöltőkártyás 5 044 ezer db), 100 lakosra 120,8 mobiltelefon előfizetés jutott, internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint:

1. táblázat: Forrás: KSH (saját szerkesztés)

Az internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint, december 31. (2015.-) Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oni001.html

Év	Vezetékes	xDSL-háló- zaton	Ebből:		Vezeték nél- küli	Ebből: mobilinter- net	Összesen
			kábelté- vé-hálóza- ton	optikai hálózaton			
2015.	2 564 835	793 206	1 300 059	471 570	5 764 608	5 647 284	8 329 443

- 2015-ben a hazai vállalkozások 93%-a volt számítógép és 90%-a internethasználó, bár arányuk évről-évre növekszik, de még mindig nem éri el az uniós átlagot (98% illetve 97%),
- 2015-ben a hazai vállalkozások 64, az internetkapcsolattal rendelkező vállalkozások 71%-a rendelkezett saját honlappal,
- 2015-ben a magyar lakosság csupán 36%-a vásárolt az interneten magáncélból, és ezzel az aránnyal 17% ponttal maradt el az uniós átlagtól.

Összességében elmondható, hogy a lakosság a vizsgált eszközök és szolgáltatások vonatkozásában kismértékben elmarad az uniós átlagtól. Pozitívnak értékelhető az 1 főre jutó 1,2 db mobiltelefon szerződés, de sajnálatosnak tekinthető a magyar lakosság interneten keresztül történő vásárlási hajlandósága. A hazai vállalkozások honlappal való ellátottsága kifejezetten rossznak mondható.

Megállapíthatjuk, hogy a lakoságnak van még hova fejlődnie. A versenyképesség növelésének egyik fő mozgatóereje az internetes megjelenés bővítése, fejlesztése lehet a digitalizált piacon, de ehhez természetesen társulnia kell a lakosság bővülő vásárlási hajlandóságának ugyanezen a szinten.

„A fogyasztók internethasználattal kapcsolatos attitűdjei nagyban meghatározzák az internetes információkeresés és/vagy vásárlás jellegét. Hazánkban a digitális analfabetizmus teljes lakosságon belüli részaránya még mindig kiugróan magas (kb. 40%). Ezért lényeges először megvizsgálni, hogy a hazai lakosság mekkora része képes és hajlandó internetezni, illetve érdemes olyan szegumentumokat differenciálni, amelyek preferenciái jól reprezentálják a fogyasztókat az internet használatukkal kapcsolatban.” (Fehér, 2016)

Fehér által is említett kutatás adhat átfogó és teljes képet olyan célcsoportokról, amelyek azonosítható módon adnak számot internetes keresési és vásárlási szokásaikról relevánsan megkülönböztetve a hagyományos vásárlástól.

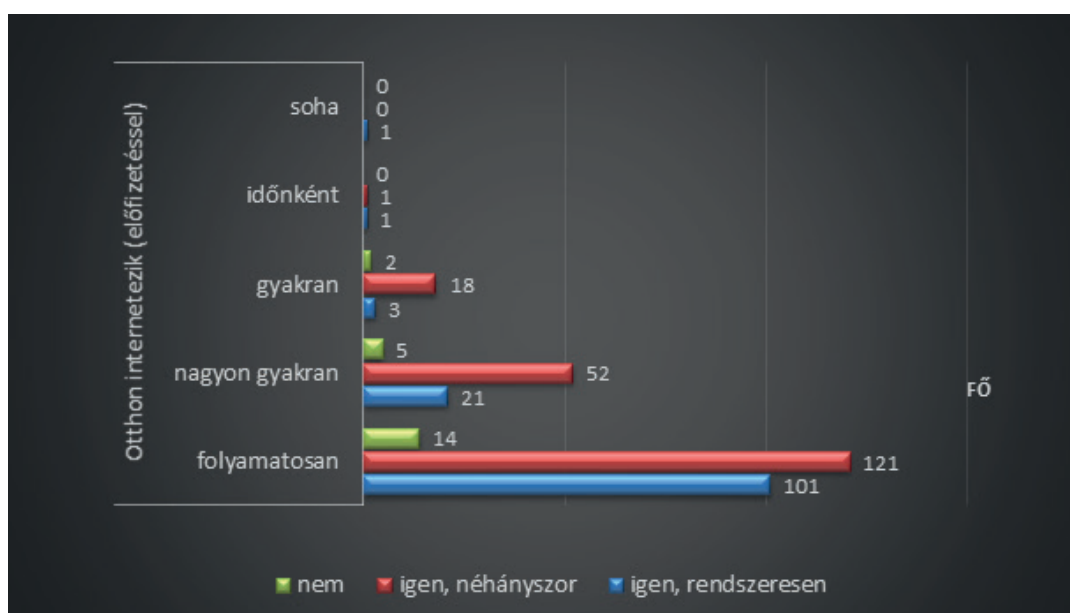
Kutatásunk célja turizmus hallgatók (Y,Z generáció) online fogyasztási szokásainak vizsgálata, hogy az általánostól eltérő attitűdöket feltérképezzük.

2. Anyag és módszer

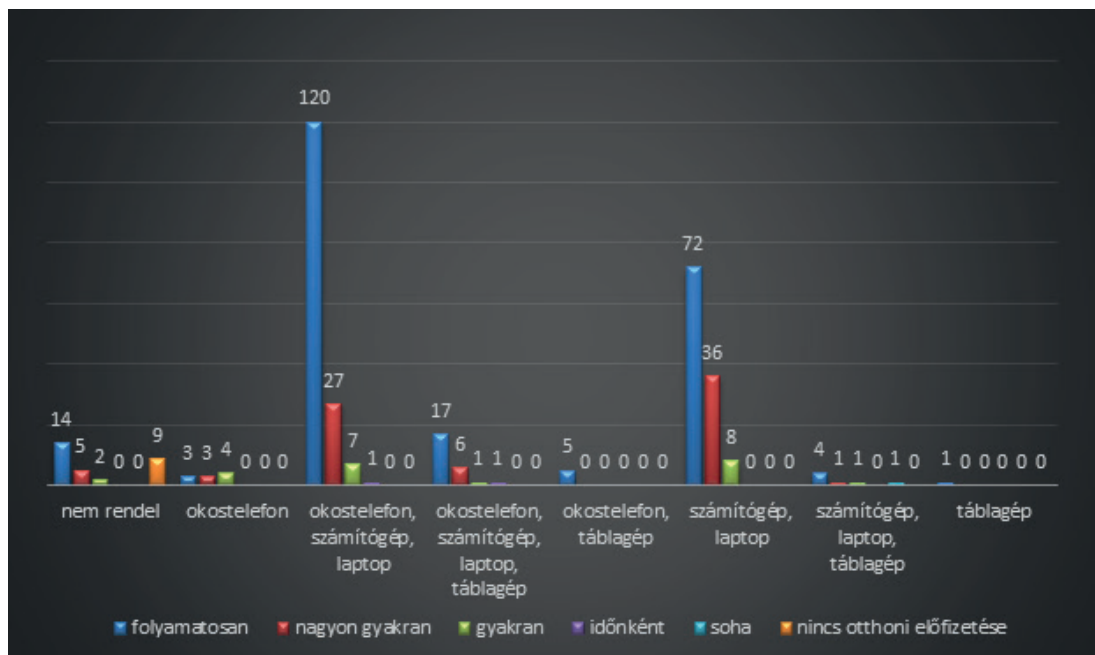
A primer kutatás során sor került egy 340 főt számláló, teljes mértékben anonim kérdőíves megkérdezésre. A kérdőív kitöltésére a BGE-KVIK-ra járó hallgatók lettek felkérve. A felmérésben résztvevők csoportosítása több változó szerint történt, de a tanulmány céljának megfelelően a kitöltők legrelevánsabb osztályba rendezésekor a korosztály mellett döntöttünk. A korosztály kötelező megadása tette lehetővé az idősebb generációk kiszűrését. A kitöltők a korosztály, a nem, a lakóhely és a legmagasabb iskolai végzettség, valamint foglalkozás megadása után eldöntendő, több válaszlehetőséget kínáló kérdésre válaszoltak. A kutatás a megkérdezettek jegyvásárlási szokásait és internethasználati-, rendelési-, online eszköz használati szokásait hivatott feltárni. A kérdőívek kiértékelése a SPSS statisztikai programcsomaggal készült. A módszer leíró, az elemzés függetlenségvizsgálattal történt.

3. Eredmények és értékelésük

A turizmus hallgatók, - mint az Y,Z generáció tagjai - vizsgálati célcsoportként való kiválasztása nem véletlenszerű, hanem tudatos döntés eredményeként született. Empirikusan is megállapítható, hogy ez az a generáció, amely telefon nélkül nehezen élne át a hétköznapi élet kihívásait. Bárhol, bármikor képesek a telefonjaikon keresztül a számukra legfontosabb információkhoz úgy hozzájutni, hogy a környezetükkel való interaktivitást mellőzzék. Az információszerzés és áramlás egy olyan szintjére emelték a telefonjaik adta lehetőségeket (persze ebben a telefonokat fejlesztő és gyártó cégek is jelentős mértékű tudatformálást kényszerítettek az erre fogékony közönségnek) a hallgatók, amiről szerintem 1-2 évtizeddel ezelőtt még csak gondolni sem mertünk. A telefonon történő zenehallgatás, olvasás, a szolgáltatás és termékkeresés számukra olyan természetes dologgá vált, mint amilyent ez az őket megelőző generációknak a TV illetve a sajtótermékekben megjelenő különböző hirdetések szolgáltattak. Ha ma már ott tartunk, hogy tényszerűnek tekinthetjük, az okostelefonok térnyerését, ezen generációk számára, akkor érdemes megvizsgálni, hogy a célcsoport által adott visszajelzések alátámasztják-e empirikus megállapításainkat. A kutatás során arra kerestük a választ, hogy az Y,Z generáció milyen intenzitással használja okos eszközeit szolgáltatások igénybevitelére és az azzal történő számlakiegyenlítésre.

3. ábra: Interneten történő vásárlások gyakorisága.
Forrás: Saját szerkesztés, 2017

4. ábra: Internetes vásárlási szokások eszközök segítségével.
Forrás: Saját szerkesztés, 2017

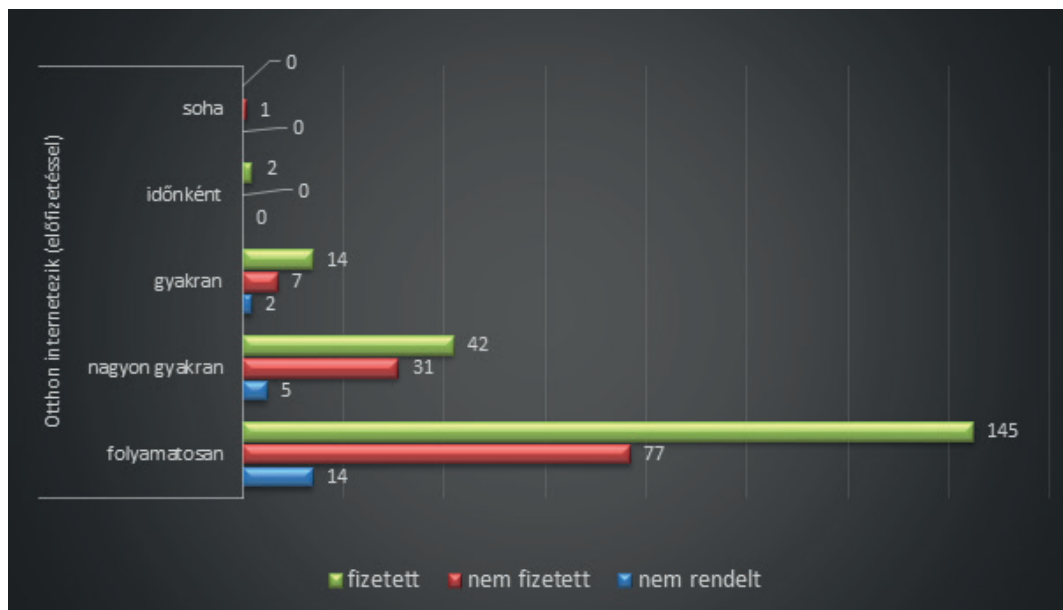
A célcsoport online vásárlási szokásait bemutató ábrák alapján megállapíthatjuk, hogy a válaszadók 29,71%-a folyamatosan rendel interneten keresztül valamilyen árut vagy szolgáltatást és ez egyébként független attól, hogy otthoni internet előfizetéssel rendelkezik-e.

Összességében a válaszadók 65,29%-a biztosan rendelt már valamit interneten keresztül, és a rendelés leadásához leggyakrabban használt eszközként az okos telefont, számítógépet (asztali), laptopot és a táblagépet jelölték. A felmérés alapján a válaszadók jelentős hányada jelölte meg a rendeléshez használt eszközként az okos telefont.

Kijelenthetjük-e, hogy az Y, Z generáció vásárlási szokásai megváltozott vásárlási szokások?

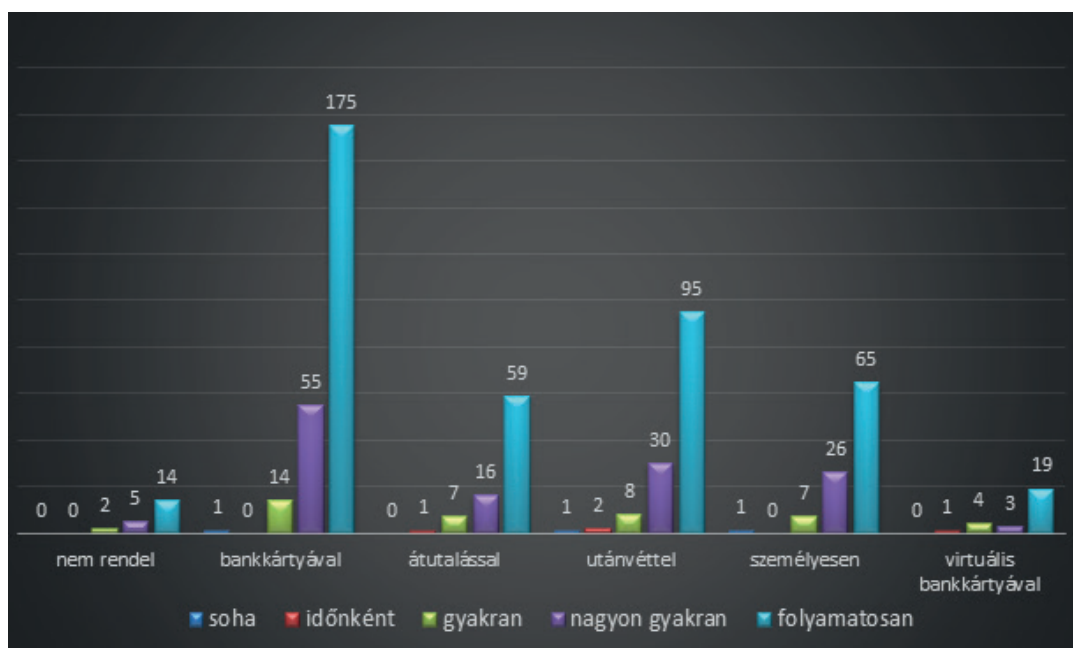
Amennyiben megváltozott vásárlási szokásoknak tekintjük az online platformot, akkor igen. A célcsoport nem idegenkedik az interneten történő áru és szolgáltatás keresésétől, és az ott történő rendelés leadásától, vásárlásától. Döntésüket befolyásolhatja az, hogy ezen eszközök használata egyszerű, pár kattintással, olyan termékek is elérhetővé válnak számukra, amiket boltban nem feltétlenül érnek el. A kutatásban nem tértünk ki az árakra és a szállítási határidőkre (főleg külföldről történő vásárlás esetén), mégis azt érzékeljük, hogy a vásárlási döntés meghozatalánál, ezen tényezők kevésbé számítanak.

Érdekes – de ugyanakkor – empirikus úton is megállapítható, hogy a leggyakrabban használt eszköz az okos telefon, ami kicsi, könnyen kezelhető, és jellemzően mindig ott van náluk, nem tudnak élni nélküle. Folyamatos értesítéseket kapnak, így rögtön tudomást szerezhetnek az aktualitásokról az eszközön keresztül.

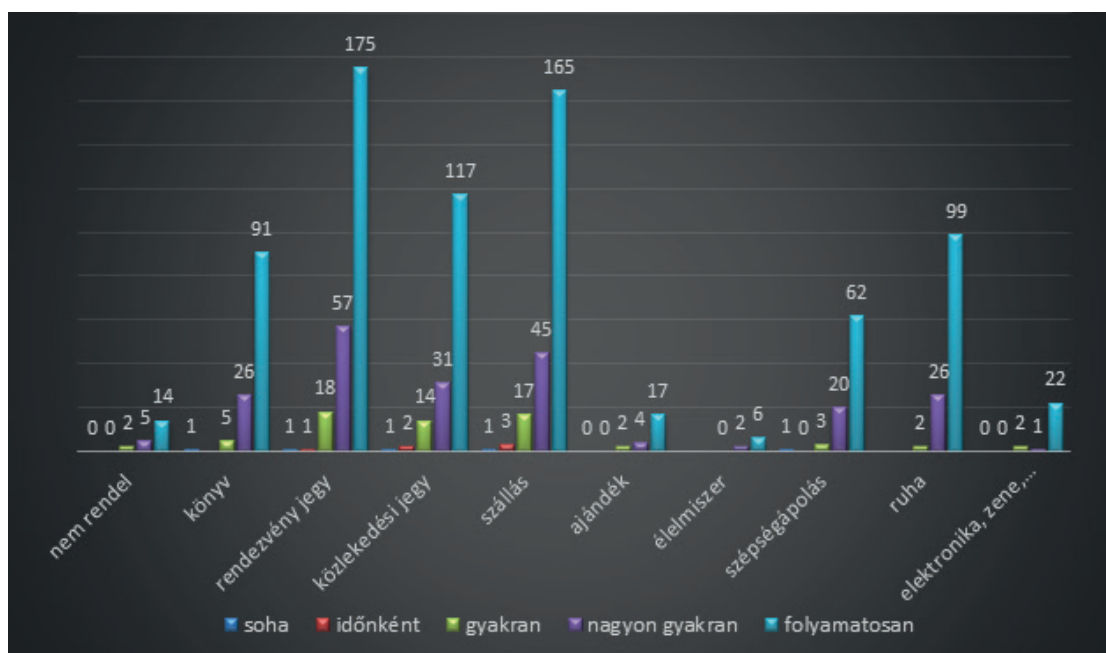
5.ábra: Internetes vásárlás okoseszközökön történő fizetéssel
Forrás: Saját szerkesztés, 2017

A válaszadók 99,12%-a – gyakorlatilag a teljes minta- rendelkezik otthoni internet előfizetéssel és azt folyamatosan használja is. Ezért statisztikai összefüggésként kezelhető az a mérési eredmény, amely azt mutatja számunkra, hogy a célcsoport 59,71%-a már fizetett okoseszközön keresztül internetes vásárlás alkalmával. Az okoseszközön keresztül történő fizetésnek egyéb feltételei is vannak, mint pl. bankkártya vagy megfelelő mobilelőfizetés. Az, hogy a megkérdezettek több, mint a fele már használta okoseszközét számla kiegyenlítésre, előrevetíthet egyéb a pénzgazdálkodást is jelentősen befolyásoló tervet, lásd Giro rendszer átalakítása, készpénzkímélő fizetési módok elterjesztése, készpénz kivezetése a fizetési forgalomból.

6.ábra: Internetes rendelések kifizetésének módjai
Forrás: Saját szerkesztés, 2017

A célcsoport 55,0%-a nagyon gyakran illetve rendszeresen fizeti ki az interneten megvásárolt árukat, szolgáltatásokat okoseszközön keresztül. A válaszadók 57,06 %-a folyamatosan bankkártyával ill. virtuális bankkártyával fizeti ki a vásárlás összegét. Ez a részarány az átlag magyar lakosság hasonló vásárlási szokásait figyelembe véve kiemelkedően magas értéknek tűnik főleg, ha nem feledkezünk meg arról a tényről sem, hogy ezen fizetési eszközökkel való visszaélés folyamatosan időszerű és visszatérő kérdés. Vajon ennyire bízik az Y,Z generáció a virtuális pénzben (bankkártyában), vagy csupán arról van szó, hogy gyors és egyszerű a használata? Utóbbi tényezőt látszik alátámasztani az a körülmény is, hogy szívesen használják az okoseszközöket rendelés leadására, majd az azon keresztül történő fizetésre.

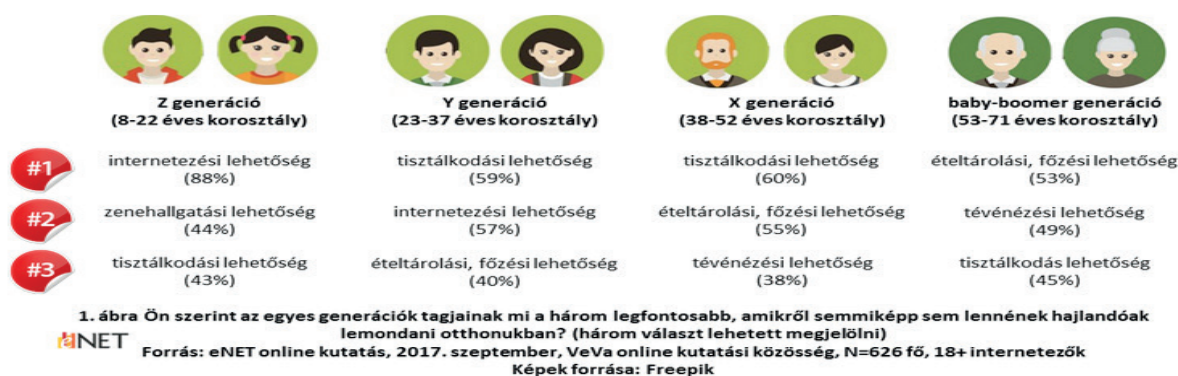

7.ábra: Interneten történő szolgáltatások megrendelése
Forrás: saját szerkesztés, 2017

Az ábra jól reprezentálja az amúgy nem reprezentatív felmérést, amelyet turizmus hallgatók körében végeztünk el, mi más is lehetne a leggyakrabban rendelt szolgáltatás, mint a jegy ill. a szállás. Azért figyelemre méltó ez egyéb termékek iránti kereslet is.

4. Következtetések és javaslatok

Az alábbi ábra az eNET 626, 18 évnél idősebb internetező bevonásával, 2017 szeptemberében végzett kutatását mutatja. A felmérés a Véleményem Van (Veva.hu) online kutatási közösség tagjainak körében készült. Az adatok a nem, a kor és a régió alapján reprezentálják a 18 évnél idősebb hazai internetezők véleményét.

8.ábra: Életkor szerinti legnépszerűbb válaszok az „Ön szerint az egyes generációk tagjainak mi a három legfontosabb, amikről semmiképp sem lennének hajlandók lemondani otthonukban?” kérdésre (három választ lehetett megjelölni)

Forrás: eNET online kutatás, 2017. szeptember, Veva online kutatási közösség, N=626 fő, 18+ internetezők

Ha a 8. ábrán szereplő értékeket és a saját kutatásunk adatait felhasználva fogalmazzuk meg következtetéseinket, akkor megállapíthatjuk, hogy az Y,Z generáció számára az internet olyan eszköz, amely nélkül létezni is képtelen. Bárhol, bármikor (feltéve, ha rendelkezésre áll) képes az okoseszközökön keresztül az információszerzésre, azt bátran használja az áruk és szolgáltatások feltérképezésére, megrendelésére és sok esetben a számla kiegyenlítésére is.

Az internet, mint 'virtuális' piac lehetővé teszi a 'virtuális' kínálat (szolgáltatók, webáruházak) számára, hogy a 'virtuális' kereslet elérje. A kutatás alapján úgy tűnik, hogy az Y,Z generáció erre igen fogékony nem csak azért, hogy megfelelő eszközparkkal, tudással rendelkezik, hanem azért is, hogy fogékony rá és szívesen használja.

A bevezetőben szemléltetett Ericsson jelentést is figyelembe véve egyre inkább elgondolkodhatunk azon, hogy a jövő piaca hogyan is fog kinézni?!

5. Felhasznált irodalom

- 1) Ericsson 2017. ERICSSON MOBILITY REPORT <https://www.ericsson.com/assets/local/mobility-report/documents/2017/ericsson-mobility-report-november-2017.pdf> (letöltés: 2018.01.30.)
- 2) Európai Bizottság 2015. Európai digitális egységes piaci stratégia, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_hu.htm (letöltés 2017. 09.02)
- 3) Fehér András 2016. Az online fogyasztói magatartás vizsgálata az élelmiszeriparban, Debrecen – Doktori PhD értekezés, forrás: <https://doktori.hu/> (letöltés: 2017.09.02.)
- 4) Gáti Mirkó György 2015. Kis- és középvállalatok marketingtevékenységének befolyásoló tényezői – különös tekintettel az online marketingtevékenységekre, Budapest – Doktori értekezés, forrás: <https://doktori.hu/> (letöltés: 2017.09.02.)
- 5) KSH 2016. Az infokommunikációs technológiák és a szolgáltatások helyzete Magyarországon, 2015; <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/ikt/ikt15.pdf> (letöltés 2017.09.02.)
- 6) Szabó Zoltán 2006. A bor disztribúciós csatornáinak marketing szempontú értékelése a borvásárlási szokások és a termelői magatartás vizsgálatán keresztül, Gödöllő – Doktori értekezés, <https://doktori.hu/>

[hu/](#) (letöltés: 2017.09.02.)

7) Ráthonyi Gergely Gábor 2016. Innovatív információtechnológiák alkalmazása a turizmus menedzsmentben, Debrecen – Doktori PhD értekezés, forrás: <https://doktori.hu/> (letöltés: 2017.09.02.)

8) A FIATALOKNAK A NET MÁR ALAPSZÜKSÉGLET

<http://www.enet.hu/hirek/a-fiataloknak-a-net-mar-alapszukseglet/>

(letöltés: 2018.01.30.)

Egy Szervezet, mennyire szervezett? - Az emberi tőke igényeinek központi szerepe a vállalati kultúrában

Péter Erzsébet

*egyetemi docens - Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz
Nagykanizsa 8800, Zrínyi u.18.
e-mailcím: peter.erzsebet@uni-pen.hu*

Az empirikus kutatás a Zala megyei lakosság bevonásával vizsgálja, hogyan alakul a munkáltatók által nyújtott tevékenység és milyen hatással van a munkavállalóra. A lean menedzsment eszközei mennyire ültethetők át a gyakorlatban, a vezető típusa mennyire meghatározó és az elismerés fajtája hogyan hat a munkavállaló egészségére és motiváltságára. Egy-egy munkavállaló csak akkor lesz motivált, ha hisz abban, hogy egyéni céljai összhangban vannak a vállalati célokkal és a vállalat is figyelemmel kíséri személyes igényeit. Egy rugalmas termelési rendszer magas elkötelezettséget biztosító humán erőforrás politikával jellemezhető. A vállalati átalakítási kudarcok alapvetően az emberek közti interakciókra vezethetők vissza, és nem technikai problémákra. Kutatásom egyik alapvető célja annak vizsgálata, hogy Zala megyében tevékenykedő cégek, intézmények, vezetői szemlélete milyen jellegű, mennyire hajlandó a változásra az emberi tényező motiválása érdekében és az elismerés fajtája hogyan hat a munkavállaló egészségére és teljesítményére.

„Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült”

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Az új kultúrában a vezetőkre más feladatok hárulnak, mint korábban. A vezetőnek fel kell ismernie a munkatársak egyéni képességeit, és készen kell lenni azok befogadására. Kellő mozgásteret kell biztosítani a dolgozó számára, ezzel mintegy vállalkozóvá válik és kreativitását a vállalati célok elérésére fordítja. A környezetünk állandóan változik, és ha sikeresek akarunk lenni, akkor alkalmazkodnunk kell a környezeti változásokhoz, a szervezetünket ennek megfelelően kell fejlesztenünk. Tulajdonképpen itt van a lényege, hogy miért kell a szervezeti kultúrával foglalkozni, hogy minél jobban megfeleljünk a környezetünk kihívásainak, és ezáltal sikeressé válhassunk. Ha egy dolgozó azonosulni tud a szervezet kultúrájával, elkötelezetté válik, együtt él a szervezettel minden pillanatában, és ami nagyon fontos – különös megerőtetés nélkül. Nem teher számára többé a munka, hanem az életének a része. A vállalati kultúra többek között a pályázati projektek sikerére is hatással van, s összefüggést mutat a munkavállalók motivációs tényezőivel is (Tóth-Kaszás-Fehérvölgyi, 2016; Kaszás et al., 2016).

Ha tudatosan kezelik a munkatársak a szervezeti kultúrát akkor az amúgy nagyon eltérő személyiséggel, divergens gondolkodásmóddal és magatartással rendelkező tudnak hozzá alkalmazkodni (Gyulavári, 2013), és ami még fontosabb, tudják fejleszteni, ahogy erre Szilágyi (2006) munkája is rávilágít. Szűcs (2011) kutatási eredménye szerint a tudásalapú gazdaságban a gazdasági növekedés és a termelékenység legfontosabb mozgatóereje a tudás, amely elsősorban a technológiában és az emberi lényben, mint szellemi tőkében testesül meg (Németh, 2012; 2017, Németh et al., 2011; Birkner-Mahr, 2016). A kutatás kapcsolódott ahhoz a törekvéshez, amelyet évekkel ezelőtt a rendészettudomány zalai művelői indítottak el. (Németh, 2014)

A munkaerő formájában megjelenő intellektuális tőke számos tekintetben különbözik a vállalat vagyonának egyéb elemeitől, hiszen nem statikus, hanem dinamikus erő, amely új megoldásokhoz, növekvő teljesítményhez

segítheti a vállalatot; önmagában is innovatív, megfelelő fejlesztéssel, tanulással teljesítménye, hozamteremtő képessége növelhető; nem tulajdona a vállalatnak, nem képezi a saját tőke részét; nem vehető meg úgy, mint egy gép vagy egy technológia.

A munkáltatókra és a munkavállalókra is súlyos gazdasági terhek nehezednek a tőkehiány, a munkanélküliség fenyegetése, a kényszerűen magas társadalombiztosítási és adóterhek miatt. Az egészség hosszabb ideig tartó hiánya - akár betegség, akár baleset következményeként - egzisztenciális válságba sodorhatja a munkavállalót. Bizonytalanná válhat a munkahelye, akár el is veszítheti. Grüll - Losonci (2015) tanulmányukban azt mondják, hogy a lean menedzsment folyamatos fejlesztésén és emberek tiszteletén alapul. Bár a vágyott magyar szervezeti kultúra jegyek közel állnak az ideális lean szervezeti kultúra jellemzőihez, de a hazai szervezetekben ma jellemző kultúrajegyek nagy része - erősen - a lean kultúra építése ellen hat.

A tudásátadás fontos elemei között szerepel a gyökér okok feltárása, az önkritika, a veszteségek minimalizálása, kétirányú nyitott kommunikációs csatornák, rendszeres innováció és tudásmegosztás (Kaszás et al., 2016). A Toyota kultúrájából azonosítható jellemzők között van a folyamatos fejlesztés és a kihívások elfogadása. Az emberi erőforrások felértékelődése a tiszteleten alapul, aminek fontos eleme a csapatmunka és a közösen hozott döntések valamint az ezt támogató vezetés.

Egy olyan vállalatirányítási filozófiáról van szó, melynek célja a vállalati értékteremtő folyamatok pazarlásmentes megvalósítása (Andriska, 2004), vagyis hogy minél kevesebből minél többet állítsunk elő (Womack - Jones, 2009; Liker, 2008). Liker (2008) emellett kiemeli, hogy a Toyota-módszer fő célja a tanuló szervezetté válás.

A hazai általános kontextus értékelésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a magyarországi vállalatok több évtizeden keresztül kialakult, igen erőteljes kultúrát örökölték, melynek megváltoztatása nem könnyű, és meglehetősen lassú folyamat. Az azonban fél siker, hogy a társadalomban megvan az igény a kultúraváltásra (Grüll-Losonci, 2015), de gyökeres változással itt nem számolhatunk. Az általános képet árnyalja egy-egy vállalat múltja, illetve, hogy milyen körülmények között alakult ki domináns szervezeti kultúrája. A lean szervezetté váláshoz a szervezet értékrendszerének teljes átalakítására van szükség, ami hosszú és személyes elköteleződést kívánó folyamat. Ebben a kontextusban a rövid távú, projekt alapon szervezett lean próbálkozások (akár tanácsadók bevonásával is) hatása marginális marad. Természetesen mindez nem azt jelenti, hogy a magyar vállalatoknak egyáltalán nem érdemes foglalkozniuk a leannel vagy, hogy projektekben gondolkodva nem érhetnek el eredményeket. A szervezeti kultúrák erős hatással lehetnek a környezetükre, így a régióra is. Vizsgálatokban ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy a regionális kultúrának jelentős hatása van a szervezeti kultúrára, amiben a régióban gyökerezett menedzsereknek jelentős szerepük van, ugyanis egyéni kapcsolataik meghatározók a társadalmi és szakmai hálózatokban. Ezek a kapcsolatok növelhetik a vállalatok társadalmi tőkéjét és a vállalat imázsát. Vagyis az emberi tőke az egyik legfontosabb vállalati érték a beágyazódásban is.

A kultúra befolyása fontos lépés a régiók egyediségének megteremtésében, ami jelentős hasznot jelenthet az ott működő vállalatoknak. A globális piacon szereplő multinacionális vállalatok felismerték ezt a versenyelőnyt (Malota 2015, Malota-Tóth 2015) és - az előfeltételezésekkel ellentétben, miszerint a világpiacban gondolkodva nem lojálisak a régiókhöz - döntő többségük a régiók iránt mélyen elkötelezett, sőt társaikat meghaladóan vállal felelősséget a régió iránt, például a regionális hálózatok támogatásában (Konczosné Szombathelyi, 2014; Birkner et al., 2017).

2. Anyag és módszer

Empirikus kutatásom szerint a vállalati működési kudarcok alapvetően az emberek közti interakciókra

vezethetők vissza, és nem technikai problémákra. Kutatásom egyik alapvető célja annak vizsgálata, hogy Zala megyében tevékenykedő cégek, intézmények, vezetői szemlélete milyen jellegű, hajlandóak-e a változásra, az emberi tényező motiválása érdekében és az elismerés fajtája hogyan hat a munkavállaló teljesítményére. Kvalitatív keresztmetszeti vizsgálat során összesen 91 db Zala megyei állami fenntartású intézmény, illetve magán vállalkozás vezetőjével készült strukturált interjú 2017. október és 2018. január között. A kvantitatív kutatáson belül kérdőíves Omnibuszkutatás készült. Mintasokaság 508 fő volt, amelynek 49%-a volt férfi és 51%-a nő. A felmérés nemenként volt reprezentatív az aktív munkavállalók körében a megyére elosztva. A mintába kerülés során a „Véletlen Kiválasztás Módszerét” választottam (Barna et al., 2007).

3. Eredmények és értékelésük

A munkavállalók bevonása és felhatalmazása aktivizálja őket, segít egy objektív, átgondolt megoldáshoz eljutni, fejlesztően hat rájuk és növeli elkötelezettségüket a fejlesztések és feladatok iránt. Alapvetően minden embernek szüksége van a valahová való tartozás érzésére, a társas kapcsolatokra (Baksi, 2016). Ezen igények a munkahelyen is megjelennek, különösen a kis- és középvállalkozások esetében az alacsony létszám miatt. A maximális teljesítményszint elérésében fontos szerepet játszik, hogy minden egyes munkavállaló a csoport fontos és meghatározó tagjának érezhesse magát. Ennek eléréséhez a munkakörnyezetet és a szervezeti légkört úgy kell kialakítani, hogy az kedvezzen a munkahelyen belüli informális kapcsolatoknak és megfelelő legyen az információáramlás. Az a szervezet, ahol ez nem megfelelően működik, akadályok lépnek fel, egyirányúvá válik vagy megszűnik gyakorlatilag halott.

A vállalatok, illetve intézmények vezetőivel készített interjúk két nagy csoportba sorolhatók. Az egyik az állami fenntartású, a másik magánkézben lévő cégek vezetői. Ez alapján dolgoztam fel válaszaikat, amelyek nagyon sokszínűek, és inkább személyiség, mint vállalatai kultúrafüggők.

A kutatás fókuszában szerepelt, hogy a vezetők, hogyan inspirálják vagy ösztönzik kollégáikat és ezek közül, melyek, amiket különösen eredményesnek tartanak.

Ez az erőteljes vezetői inspiráció kiemelten jellemző kis szervezetek esetében (Gáti, 2014), habár minden méretkategória esetén előkerült az anyagi ösztönzés és a szóbeli dicséret is. Minden munkavállalónál fontos, és mindegy, hogy melyik generáció tagja az elismerés és az odafigyelés, ezt figyelembe véve igyekeznek inspirálni kollégáikat. Néhányat szeretnék kiemelni a válaszok közül, nem különítem el méretkategóriánként a vállalkozásokat, mivel jelentős különbség ilyen téren nem mutatkozott.

- „Abban hiszek, hogy be kell vonni a folyamatokba a közösség tagjait, ha tudják a kollégák, hogy hová tartunk és egyetértenek ezekkel a célokkal, akkor motiváltak. Nyilván vannak egyéb módszerek is (pl.: tudományos előre lépések támogatása, kutatások, könyvkiadások, utazások támogatása, fizetős kutatások keresése és ezekbe kollégák bevonása stb.)” (oktatási intézmény vezetője).
- „Segítő szándékú kritikával igyekszem ösztönözni, segíteni a kollégáimat, de az újonnan bevezetett differenciált bérezés is jelenthet ösztönzést. Vagyis nem kap több bért az, aki több mindent elvállal, több munkát végez, hanem ugyanannyit kap, mint az, aki bátoratlanabb és kevésbé vállal feladatokat. Ezzel próbálom ösztönözni a kevésbé vállalkozó szellemű kollégákat” (alapfokú oktatási intézmény vezetője).

A munkavállalók számára nagyon fontos, hogy meghallgassák őket, a legtöbb kiemelkedő vezető tudja, hogy teljesítményre ez az egyik legjobb ösztönző erő, hiszen a figyelem az egyike a legszebb bókoknak, amellyel megörvendeztethetünk valakit.

- „Az is inspiráló tényező, hogy a menedzsmentnek kötetlen a munkaideje, ami nem szabad, hogy a munka rovására menjen, de nem is szokott, becsülettel és tisztességesen látják el a feladataikat. Továb-

bá én egy olyan vezető vagyok, akinek az ajtaja mindig nyitva áll a dolgozói előtt, mindig meghallgatom őket, időt szakítok rájuk, és ha tudok, segítek is nekik (fürdőlétesítmény üzemeltetője).

- „Hiszek a dicséret erejében. Rendszeresen alkalmazom a felkérést az intézmény számára fontos feladatra, mint az elismerés egy kifejező eszközét” (kulturális intézmény vezetője).

A közigazgatáson belüli jutalmazási keret kötött, emiatt több esetben pozitív példával megfelelő reflektálással ösztönzik a munkatársakat.

- „Inspirálhatjuk a dolgozót az illetményeltérítéssel, mely jobban tükrözi a teljesítményt. Azonban mindig kérdés, hogy az, akit negatívan kategorizálunk, azt vajon inspirálja-e a jobb teljesítményre, mert nyilván akit elismersz, azt inspirálja a további jó munkára. A pénzen kívül sajnos nem nagyon van inspiráló tényező, esetleg az, hogy a szabadság nincs olyan szinten szabályozva, hogy csak adott időpontban veheti azt ki a dolgozó.” (közfeladatot ellátó szervezet vezetője).
- „Igyekeznünk kell tehát feszültségmentes munkalégkört teremteni, ami nem mindig egyszerű, nehéz meghúzni a határt mennyire folyhatnak bele a munkatársak személyes életébe, helyénvaló-e bevinni a munkahelyre a magánéletet, vagy ahogy egyik interjúalanyom említette, „az ember élete nem kábát, amit levet és kint marad minden, ami vele történt, igenis hat a munkánkra a munkahelyi környezet mellett az otthoni légkör is, ha valamelyik nem támogató, az nagy mértékben visszavetheti a teljesítményt” (önkormányzati osztály vezetője).

Magánberuházások esetén változó a menedzsment véleménye az ösztönzést illetően. Van, aki a családi hangulat megteremtését tartja fontosnak, mások szerint nem inspirál semmi sem jobban, mint az anyagi hozzájárulás. Akadnak vezetők, akik olyan munkakultúra megteremtésére törekszenek, ahová jó érzés minden nap bejárni. És természetesen előfordul a válaszok közt, aki nem fektet hangsúlyt a témára, önálló embernek tartja a munkavállalókat, akiket nem szükséges ösztönözni, mert végzik a dolgukat és másra neki sincs kapacitása. A többség azonban a személyes kapcsolatra és a példamutatásra törekszik.

- „Elsősorban igyekszem családi hangulatot kialakítani a cégnél. Tehát nem éreztetem velük a főnök-beosztott közötti viszonyt, de sajnos elég nehéz azt a határt meghúzni, hogy hol kezdődik, és hol végződik egy főnök-beosztott viszonya. Ezen kívül béren kívüli juttatást is szoktam adni és ezzel is ösztönzöm őket” (kereskedelmi cég vezetője).
- „Úgy gondolom, hogy az egyéni példamutatás a legfőbb módszer. Nagyon fontosnak tartom emellett a személyes kapcsolatot. Ennek köszönhetően rálátok a kollégáim életére, nehézségeikre. A magánélet és a munka összeegyeztetése érdekében ez nagyon fontos, hiszen, ha tudunk például egy anyák napi ünnepségről, ahova a kisgyermekes anyuka szeretne elmenni, akkor ezt rugalmas munkaidővel meg lehet oldani. Ez a viszony kölcsönös, hiszen épp ezért, ha nekünk van szükségünk egy kollégára például a megnövekedett szállásforgalom miatt, akkor szívesebben jön be segíteni, ha tudja, hogy számíthat a kölcsönös figyelemre. Inspirálónak tartom emellett azt is, hogy ismerik a céljainkat, látják a rendszert és tudják, mit miért teszünk és ők ebben hol tudnak segíteni. Különösen eredményesnek tartom még a beszélgetéseket, amiben azt a szempontot tartom magam számára követendőnek, hogy a cselekvés egybeesik a szóval, tehát hiteles emberként teszem és mondom, amit fontosnak tartok” (oktatás, szálláshely-szolgáltatás vezető).
- „Igyekszem baráti viszonyban lenni dolgozóimmal, adni a véleményükre. Úgy vélem, így jobb munkakedvvel dolgoznak. Amennyire időnk engedi, tartunk céges rendezvényeket is. Szerintem az az egyik legfontosabb dolog, hogy szeressenek a munkahelyükre járni és ne csak muszájból dolgozzanak. A légkörön nagyon sok múlik” (kereskedelmi vállalkozás vezetője).
- „Sikerélmények a munkában, dicséret, pénzbeli jutalom. Mindegyik egyformán sikeres véleményem szerint, de egyénfüggő” (ingatlankezelő cég vezetője).

Az egyik hálózatüzemeltetési cég tulajdonosa olyan munkakultúrát próbál teremteni maga körül, hogy a munkavállalók jó kedvvel járjanak be dolgozni. Ami még inspiráló, az a pozitív visszajelzés, amikor

nyilvánosság (kollégák) előtt ismerik el valakinek a tevékenységét.

Ez utóbbi megjegyzést igazolják az alábbiak is:

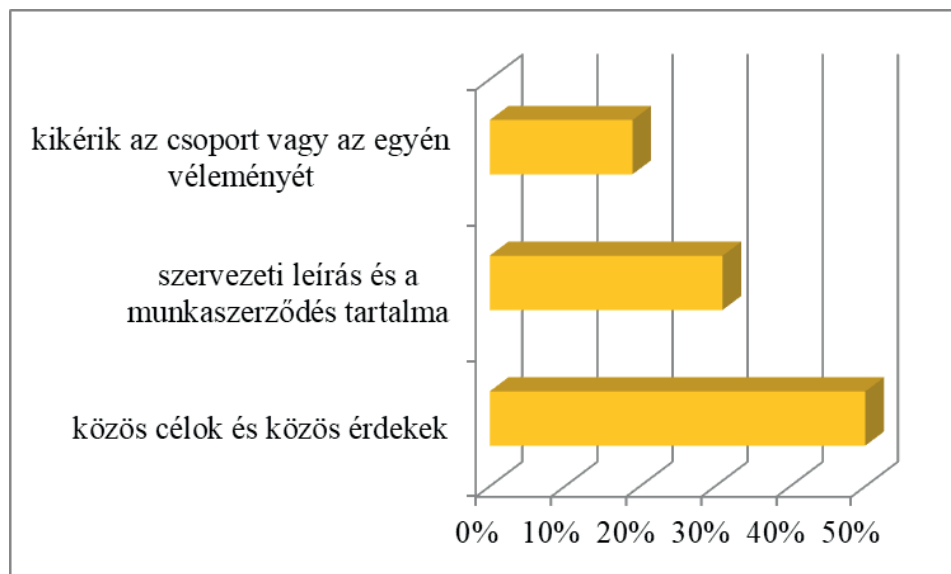
- „Van pénzügyi premizálás, de inspirációt ad a jövőkép felvázolása, a személyes dicséret, egyéni kéresre való odafigyelés is. Azt tapasztalom, az emberek akkor motiválhatók a legjobban, ha érzik a figyelmet, törődést” (építőipari cég vezetője).
- „A közös gondolkodás lehetőségének biztosítása és a folyamatos pozitív visszajelzés. Hatásos még a folyamatos érdeklődés, hogy miben támogathatom a munkájukat. Hiba esetén a számonkérés konzultáció jellegű” (ívó víz és szennyvízkezelő cég vezetője).

Többen kiemelték, hogy a csapatmunka jól alkalmazható, és nagyon fontos a munkavállalók számára az elismerés, hogy megkérdezzék a véleményüket. Mivel minden munkahelyi kollektíva többféle személyiség típusból áll van, aki jobban kedveli, ha megmondják, mit kell elvégeznie és azt, hogy csinálja, van, aki jobban szereti, ha kap egy kis önállóságot és megvalósíthatja önmagát. Fontos mindenhol, hogy következetes legyen a vezetés, és kiszámíthatóak legyenek a körülmények, a reakciók.

A termeléshez, szolgáltatások nyújtásához különböző erőforrásokat kell igénybe venni, pl. fizikai és szellemi tőkét, valamint az ezek felhasználásához szükséges emberi tőkét, amely az összes többi erőforrást egy meghatározott cél érdekében kombinálja, ezáltal hozva létre új javakat. A munkaadók többnyire gazdaságilag hasznosítható szellemi és vagyoni tőkével rendelkező személyek vagy szervezetek, amelyek nem rendelkezvén a céljaik megvalósításához szükséges emberi erőforrásokkal, a munkaerőpiacon munkaerőigénnyel lépnek fel, és a munkaerő foglalkoztatóiként munkaadókká válnak. A munkavállalók ezzel szemben, nincsenek birtokában gazdaságilag önállóan hasznosítható mértékű anyagi tőkének (Munkaügyi Hírek, 2017).

További lehetséges konfliktusforrás a munkaadók és munkavállalók megfogalmazott céljainak időtávja közötti eltérés: a munkaadók jellemzően hosszú távú stratégiákban gondolkodnak, míg a munkavállalók céljai zömmel rövidtávúak, és a munkabérük maximálására, illetve munkahelyük belátható időn belüli megtartására korlátozódnak. A szerepek átértékelésével, a régi beidegződések felülírásával és megfelelő párbeszéddel véleményem szerint kialakítható egyfajta egység a munkaadó és a munkavállalók között, hiszen távolabbról nézve mindketten ugyanazt akarják, ugyanabban érdekeltek, és céljaik megvalósításában egymásra utaltak. Ennek megfelelő hangsúlyozásával és mindkét félben való tudatosításával tulajdonképpen nagy lépést tehetünk egy jobb és hatékonyabb szervezet kialakítása felé.

A megkérdezett munkavállalók fele mondta azt, hogy a közös célok motiválják egy-egy feladat teljesítésekor, de sajnos csak 19%-uk említette, hogy konkrétan ki is kéri a véleményét (1. ábra). 31%-uk azért teljesíti a megbízást, mert fél a szankcióktól, hiszen a szervezeti leírásban illetve munkaszerződésében rögzítve van az elvégezendő munka, emiatt szervezetével kapcsolatos hozzáállás ez irányba mutat.

1. ábra: Egyéni motivációt meghatározó tényezők a szervezetben, Zala megyében
Forrás: Saját kutatás, 2017 (508 munkavállaló válasza alapján)

A Munka törvénykönyvének 52. §-a alapján, többek között, a munkavállaló köteles a munkáltató által előírt helyen és időben munkára képes állapotban megjelenni, munkaideje alatt - munkavégzés céljából, munkára képes állapotban - a munkáltató rendelkezésére állni, munkáját személyesen, az általában elvárható szakértelemmel és gondossággal, a munkájára vonatkozó szabályok, előírások, utasítások és szokások szerint végezni.

4. Következtetések, javaslatok

Célom felhívni a figyelmet, hogy a szervezeti tudás(tőke) elérhetőségének biztosítására nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, fel kellene ismerni azon, amelyek ezt elősegíthetik.

A pihenésre szánt idő a munkáltató befolyása, illetve a saját magunkkal szembeni elvárások miatt rövidül. A folyamatos pörgés, nemcsak kimerültséghez, rosszabb esetben kiégéshez vezethet, de sajnos tartósan fennálló betegségekhez is. Egy vezetőnek nem az a dolga, hogy megmondja minden szituációban, hogyan kell megoldani a problémát. Az adott területet a kollégája valószínű jobban ismeri, tehát a megoldást is eredményesebben tudja tálni ezüst tálcán. A vezető dolga ennek a támogatása, vagy a megoldási alternatívái közötti választás, és az ehhez szükséges erőforrások biztosítása (Péter, 2017; Péter-Németh, 2017).

Fontos szempont, hogy minden vezető tisztába legyen azzal, hogy a humán erőforrás a legértékesebb befektetés egy intézmény esetében, rugalmassága, tudásvágya és motiválhatósága miatt is. A tehetséges munkaerő mindig képes a megújulásra generációtól függetlenül, átalakuló igényekkel. Elavult szemlélet ma már, hogy minden és mindenki pótolható, a kihívás abban rejlik, hogy mennyire tudja egy vállalat megtartani a jó munkaerőt és minden szervezetet olyan munkatársak alkotnak, akiket hosszú távon értékelnek.

5. Felhasznált irodalom

- Andriská, P. (2004): A versenyelőny szerzés eszköze a lean menedzsment. Munkaügyi Szemle, 48. évf. 12. sz. pp. 15-16.

- Barna, K. – Nagy, M. Z. – Molnár, T. (2007): Egyszerűen statisztika 2. Perfekt Kiadó. ISBN 978-963-394-668-8
- Birkner, Z. - Máhr, T. (2016): Interpreting innovation – in another way. *Vezetéstudomány* 47:(10) pp. 39-50
- Birkner, Z. - Máhr, T. – Berkesné, R. N. (2017): Changes in Responsibilities and Tasks of Universities in Regional Innovation Ecosystems. *Our Economy* 63.:(2) pp. 15-21.
- Gáti M. (2014): A kis- és középvállalati marketing értelmezési tartománya – hogyan azonosítják és jellemzik marketingtevékenységüket a hazai kis- és középvállalatok? A Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók Klubja 20. országos konferenciája, 2014. augusztus 27-29., Szeged
- Grüll, H. – Losonci, D. (2015): A lean szervezeti kultúra jellemzőinek összevetése a magyar szervezeti kultúrával, *Munkaügyi Szemle, Az emberi erőforrással foglalkozók digitális szakfolyóirata*, LIX. évfolyam 2015 / 1. szám, pp. 9- 19.
- Gyulavári, T. (2013): A kultúra és a személyiség kapcsolata. In: Malota E., Mitev A.: *Kultúrák találkozása*, Budapest: Alinea Kiadó, pp. 139–157.
- Kaszás N.- Keller K.- Birkner Z. (2016): The Role of Transferring Knowledge in Case of Non- Business Sector Projects, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 221:(6) SIM 2015 / 13th International Symposium in Management, pp. 226-235, p.234.
- Kaszás, N. – Péter, E. - Keller, K. – Kovács, T. (2016): Boundless opportunities with definite limitations. *Deturope*, Vol. 8 Issue 1: 5-20
- Konczosné Szombathelyi, M. (2014): A regionális és a vállalati kultúra kölcsönhatásának vizsgálata, 28. évf., 1. szám, 2014, pp. 84-98.
- Liker, J.K. (2008): *A Toyota-módszer: 14 vállalatirányítási alapelv*. HVG Kiadó, Budapest
- Malota, E. (2015): *Marketing nemzetközi szintéren: Esettanulmányok a hazai és külföldi piacokról*, Budapest: Alinea Kiadó
- Malota, E., Tóth, T. (2015): Nemzetközi üzleti gyakorlat, üzleti szokások, In: Rekettye Gábor, Tóth Tamás, Malota Erzsébet (szerk.), *Nemzetközi marketing*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2015.
- Németh, J. (2014): Zalai tudományszervezés a rendészettudomány szolgálatában. In G. Gaál, & Z. Hautzinger (szerk.), *Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest: MRTT. pp. 219-222
- Németh, K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, ISBN: 978-963-396-096-7, pp. 83-85.
- Németh K. (2012): Települési energiaellátás: merre visz az út?, 55. Georgikon Napok, Pannon Egyetem Georgikon Kar, Keszthely, 2012. október 11-12., (ISBN:978-963-9639-47-8), pp. 358-363.
- Németh, K. – Péter, E., - Weisz, M. - Birkner Z. (2011): Regional development with renewable energy utilization, *Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia*, ISSN 1644-0757 10 (3) 2011, pp. 5-12.
- Péter, E. (2017): Pihentető munka? - avagy a szervezeti kultúrák nyitottsága Zala megyében In: Bene Szabolcs (szerk.), XXIII. Ifjúsági Tudományos Fórum. Konferencia helye, ideje: Keszthely,

Magyarország, 2017.05.26 Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Kar, 2017. Paper CD R. 6 p. (ISBN:978-963-9639-87-4)

- Péter, E. – Németh, K. (2017): Changing trends based on mutuality?: Paradigm shift in corporate culture, Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho 2017. 620 p. Komárno: Selye János Egyetem, ISBN:9788081222252, 2017. pp. 378-387.
- Szilágyi, B. (2006): A szervezeti kultúra fejlesztése érdekében végzett dolgozói elégedettség vizsgálata és következtetései, Agrártudományi közlemények, 2006/20. KÜLÖNSZÁM, pp.106-109.
- Szűcs, Á. (2011): Tudatos emberi erőforrás-gazdálkodás és értékteremtés, Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények, Kutatások a tudásalapú társadalom szolgálatában, Bessenyei Könyvkiadó Nyíregyháza, 2011, ISSN: 2061-3156, ISBN: 978-615-5097-17-1, pp. 292-298.
- Tóth-Kaszás, N. – Fehérvölgyi, B. (2016): Are you ready for a tender project?: Analysis of organisational project management maturity in the Austrian-Hungarian border region. VEZETÉSTUDOMÁNY Vol. 47 Issues 10 pp. 19-30.
- Womack, J.P. - Jones, D.T. (2009): Lean szemlélet: A veszteségmentes, jól működő vállalat alapja. HVG Kiadó, Budapest.

Dilemma: menni vagy maradni? Változó igények, átalakuló pihenési szokások

Péter Erzsébet

*egyetemi docens - Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz
Nagykanizsa 8800, Zrínyi u.18.
e-mailcím: peter.ersebet@uni-pen.hu*

Absztrakt

Növekvő terrorveszély és a külföldiekkel szembeni ellenszenv növekedése egyes kultúrákban befolyásolhatja a turizmust, mind mennyiségi, mind minőségi oldalról. Bizonytalan helyeken csak a védett „all inclusive” vakációfalvak tudnak túlélni, és a poszt-modern turizmus számos formája lehetetlenné válik e helyszíneken. A pihenésre szánt idő a munkáltató befolyása illetve a saját magunkkal szembeni elvárások miatt rövidül. A folyamatos pörgés, nemcsak kimerültséghez, rosszabb esetben kiégéshez vezethet, de sajnos tartósan fennálló betegségekhez is. Nem csak a zalai, de a magyar lakosság nagy részére is jellemző, hogy gyorsan sokat szeretne pihenni, igénye lenne a változásra, de anyagi okok vagy belső készlettelés miatt nemet mond rá. A fogyasztói/turisztikai trendnek megfelelően az élménymarketing az utazások során is fontossá válik, a helyi alapanyagokat felhasználó, helyi konyha megismerésének vágya – akár fő motivációként, akár az utazás elmaradhatatlan részeként is jelentkezik, hogy az ember, amikor visszanézi egy fotón a pihenés pillanatait jó élmény kerítse hatalmába, fontosabbá válik, hogy úgy érezze érzelmileg is gazdagodott az út során.

„Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült”

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

A desztinációk biztonságáról kialakult kép meghatározza az utazási döntést, ugyanakkor a megváltozott utazási szokások mellett mégis egyre több az utazás. A tanulmány többek között arra keresi a választ, hogy a közelmúlt eseményei mennyire befolyásolják a pihenési szokásokat a turisztikai desztinációkban, illetve egy-egy rendezvény helyszínen, valamint a médiában közölt hírek biztonságot vagy bizalmatlanságot ébresztenek az emberekben? Milyen tényezők befolyásolják az utazót az online világban?

Azon desztinációk, amelyek biztonságos helyként élnek az utazók tudatában, javukra tudták fordítani a világ egyes országainak biztonságpolitikai helyzetében bekövetkező változásokat, míg más desztinációk, melyek percepciója utazás szempontjából veszélyesnek bizonyult, számos turistát veszítettek. Ahogyan az a 2016-os évben megfigyelhető volt, annak ellenére, hogy a légi közlekedés az alacsony olajáraknak köszönhetően relatíve olcsó maradhatott, és számos ország vezetett be utazóbarát vízümpolitikát, a terrorizmus a felsorolt pozitív tényezőknél nagyobb mértékben volt hatással a turizmus iparágára. A terrorizmus által sújtott országokban – mint például Belgiumban, Franciaországban vagy Törökországban – a beutazó turisták száma és költsége nagymértékben visszaesett. A KSH adatai szerint a közterületen való biztonságérzet – mint a szubjektív jóllét egyik mutatója – szintén folyamatosan nő Magyarországon. A fővárosiak 76%-a, a községekben élők 81%-a érzi magát biztonságban egyedül, sötétedés után is lakókörnyezetében (Magyar Turisztikai Ügynökség, 2017).

A Bónusz Brigád és a GKI Digital közös, a magyar internetezők kikapcsolódási szokásait vizsgáló kutatásából (GKI Digital, 2017) többek között arra is fény derül, hogy leginkább utazással szeretünk feltöltődni. Az okos telefon és az állandóan elérhető internet amellel, hogy bámulatos lehetőségeket rejt, kitágítja a

világunkat és egyúttal be is szűkíti a kikapcsolódási tevékenységeinket. 200 aktív internetező közül a többség (63%), az otthoni kikapcsolódását rendszeresen vegyíti kimozdulás, aktívabb programokkal is. További 30 százalék esetében viszont már csak a kimozdulás programok adnak igazi feltöltődést. Az internetezők 7%-a pedig – főként időbeni, anyagi vagy akár „generációs” okok miatt – általában a négy fal között kapcsolódik ki. Otthoni programokkal legnagyobb arányban a Z generáció fiataljai töltik a kikapcsolódásra szánt idejüket – derül ki a felmérésből. Esetükben – a kitolódó tanulmányok és az ezzel járó későbbi munkakezdés miatt – az anyagi korlátok is befolyásolják a pihenés mikéntjeit. Emellett ez a korosztály tud a leginkább elmerülni és feltöltődni az otthoni – jellemzően számítógéphez, média lejátszóhoz, okos eszközökhöz, konzolhoz kötött – digitális világban. A ténylegesen megvalósított utazással járó kikapcsolódási programok között a belföldi – jellemzően félnapos vagy egynapos – lehetőségek a legkedveltebbek, mellettük népszerűek még a komplett wellness hétvégék és a külföldi utak is. Az utazás azonban nem az egyetlen, amire szívesen áldozunk: rendszeresen megyünk moziba, színházba, múzeumba és a wellness programokat is előszeretettel választjuk. A középkorú, 40-60 év közötti internetezők körében viszont nincs kiugróan kedvelt kikapcsolódási forma, ugyanis a családi és egzisztenciális háttér miatt ebben a korosztályban a legváltozatosabbak a feltöltődési módok. A nyugdíj korhatárához közeledve aztán egyre kevesebb féle kikapcsolódási forma jön szóba és a legkedveltebb feltöltődési programmá a kultúra válik.

A különböző kreatív-, illetve önképzési lehetőséget adó kurzusok leginkább a fiatalok, valamint a nők számára jelentenek valós kikapcsolódási lehetőséget. A legkisebb népszerűsége pedig az extrém programoknak van, ezeket leginkább a 30 év alatti férfiak preferálják (Világgazdaság, 2017).

Utazása során a turista jólétének alapja testi biztonsága és egészsége. Ezen alapvető tényezők mellett azonban a turista jólléte többet, valamiféle megelégedettséget, lelki egyensúlyt is feltételez. E vágyak természetesen nem maguktól jelennek meg a tudatunkban. Az örömeért való utazáshoz, a nyugalmat és biztonságot nyújtó otthonunk elhagyásához szükséges vágyakat egy rendkívül kifinomult rendszer, a vágygazdaság ébreszti, dolgozza ki és élteti. A turista a legritkább esetben ismerheti meg a marketing által neki reklámozott lokális autentikusságot, kultúrát és életmódot. Ezen logika szerint a turista vágyai tulajdonképpen sosem teljeshetnek be. Az autentikusság fogalmának konstruktivista és reflexív felfogása azonban meghaladja a valóság és a turista számára felkínált konstrukció közötti határt. Mindez nem szünteti meg a turizmusipar konstruáló, szelektáló és kanonizáló eljárásait, a helyi kultúrára gyakorolt hatását, azonban világossá teszi, hogy a turista jólléte nem feltétlenül ezektől függ (Pusztai, 2013; Péter, 2017).

A turisztikai versenyképesség és a helyi lakosság gazdasági jellegű jóléte között van kapcsolat (Papp-Molnár, 2013; Németh, 2016). A biztonság a turizmus egyik alapvető problémájává vált. A 2001 óta tartó időszakban a korábban ritkán jelentkező terrorcselekmények számának gyakoribbá válásával a turizmus szektorban új helyzet formálódott (Ernszt, 2016). Magyarországon a 2007-2013-as időszakban a turizmus erőteljes továbbfejlesztését irányozták elő, ugyanez történt az ország több nagyvárosában is.

Napjainkra, a biztonság fogalmának komplexebbé válásával egy időben a turizmus biztonsága is összetett és egyre inkább kiszélesedő kérdéskörre vált. Ezt bizonyítja, hogy a turizmus általános feltételei is a biztonságfaktor köré csoportosulnak (Friedman, 2006 idézi: Bujdosó-Györki, 2011).

A WTO (World Tourism Organisation) természetesen elsőrendű kérdésnek tekintette a turisták biztonságával kapcsolatos problémák megoldását. Ennek eredményeként kidolgozott egy intézkedési tervet, amely világszerte az alábbi fontos elemeket emeli ki: A biztonsággal kapcsolatos szolgáltatások és intézkedések fejlesztése, biztonsági óvintézkedések, a turisták bizalmának visszanyerése a biztonságérzet növelésével (pl. rendőri jelenlét fokozása) (Kay, 2004).

Eközben nem szabad elfelejteni a helyi lakosokat sem, a kormányok feladata, hogy korlátozó intézkedésekkel (például a társasházakban lakóknak a szálláshely biztosításához engedélyt kell kérniük a szomszédoktól)

nyugalmat biztosítsanak nekik is. (Keller, 2017, p. 52.).

A turizmus területén a marketing segítségével felhívható a figyelem a bűnmegelőzés fontosságára. A turisták védelme, biztonságérzetük megőrzése érdekében a média bevonása lényeges szempont. Az információk terjesztése (szóróanyagok, prospektusok, ingyenesen hívható segélykérő telefonszámok), a külföldi vendégekkel megfelelő idegen nyelven történő kapcsolatfelvétel elengedhetetlen a turizmusfejlesztésben, hiszen a kommunikáció sikeressége minden emberi kapcsolat alappillére (Pompl-Lieb, 1997; Malota, 2011; Malota-Tóth 2015, Ernszt, 2016; Németh, 2017).

Az idegenforgalomban elsődleges szempont a rendőrség proaktív munkája, melynek célja, hogy a turistát hozzásegítse biztonságérzetének kialakításához. E feladatkör betöltéséhez szükséges a különböző turisztikai szervezetekkel, önkormányzatokkal való együttműködés, a megfelelő kommunikáció a végrehajtó szervek és a társadalom között, melyek együttes célja a bűncselekmények számának csökkentése, továbbá a bűnesetek áldozatainak segítése, a teljes körű tanácsadás.

A Tourist Police egy olyan különleges szolgálat a rendfenntartó szervek prevenciók munkájában, amelynek célja a bűnesetek megelőzése, segítségnyújtás a bajba került turisták számára. A turisztikai információk továbbításához Magyarországon a legtöbb Tourist Police szervezethez megfelelő idegen nyelvű tolmácsolás társul. A „Turista Rendőrség” munkájára legfőképpen az idegenforgalmilag leglátogatottabb régiókban van szükség, általában a nyári főszezonban látják el a szolgálatot (Oláh, 2010).

2. Anyag és módszer

Érdeklődésünk fókuszába kerültek a Zala megyei aktív munkavállalók, mivel a diszkrecionális jövedelmük magasabb a többi társadalmi csoportnál, és a biztonságos desztinációk kiemelt prioritást élveznek utazási helyszíneik kiválasztása alkalmával. A kvantitatív kutatáson belül kérdőíves Omnibuszkutatás készült. Mintasokaság 508 fő volt, amelynek 49%-a volt férfi és 51%-a nő. A felmérés nemenként volt reprezentatív a Zala megyében dolgozó aktív munkavállalók körében. A mintába kerülés során a „Véletlen Kiválasztás Módszerét” választottuk. Az összefüggés vizsgálat során korrelációt számoltunk figyelembe véve Pearson-féle korrelációs együttható értékét a társadalomtudományokban elfogadott szignifikancia szint mellett.

3. Eredmények és értékelésük

Az empirikus kutatás eredményei között szerepel, hogy mik azok a motiváló tényezők, amelyek meghatározzák a munkavállalók döntéseit. Likert skálán kértük jelölni (ahol az 1- legkevésbé jellemző, 5- leginkább jellemző választást jelentette), milyen szempontokat mennyire tartanak fontosnak a vizsgálatba bevont személyek (1. táblázat).

Meglehetősen nagy hangsúlyt fektetnek a megfelelő ár/érték arányra (4-27,1%; 5-62,4%), de jelentős mértékű a biztonságérzet (4-25%; 5-59,1%) is, ami miatt olyan desztinációkat, illetve helyeket keresnek az üdülni vágyók, ahol nem érzik magukat veszélyeztetve.

1. táblázat

Utazási döntés meghatározó főbb tényezők

	1	2	3	4	5
Étkezési lehetőség	4,1 %	5,1 %	22,2 %	31,0 %	37,6 %
Szolgáltatások száma	5,6 %	9,3 %	32,0 %	35,1 %	18,0 %
Ár/érték arány	0,6 %	1,0 %	8,8 %	27,1 %	62,4 %
Minőség	0,6 %	1,2 %	6,6 %	42,0 %	49,6 %
Sportolási lehetőségek	12,1 %	18,9 %	31,2 %	24,7 %	13,1 %
Wellness lehetőségek	11,6 %	12,7 %	23,2 %	28,0 %	24,5 %
Biztonság	4,5 %	9,1 %	2,3 %	25,0 %	59,1 %

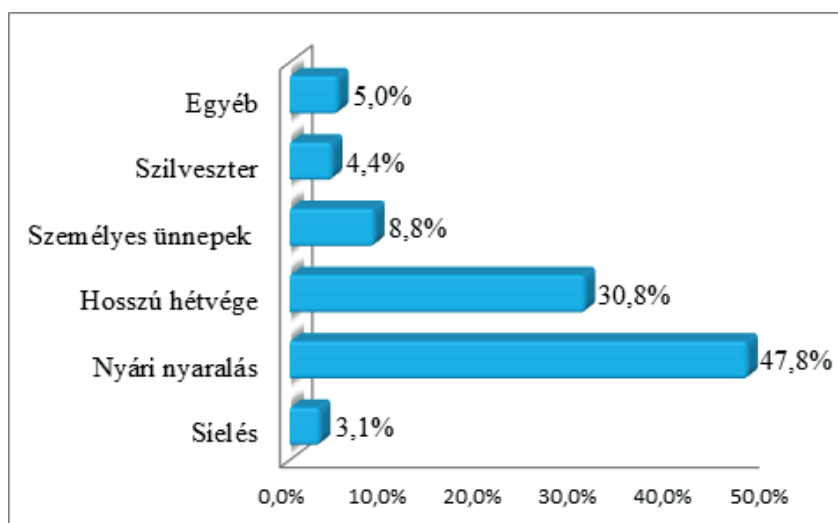
Forrás: Saját szerkesztés, 2017

A szükségletek hierarchiájában a fiziológiai szükségletek nyomában ott van rögtön a biztonság utáni vágy. A szervezett tömegturista, aki kedveli az úgynevezett „all inclusive” (minden turisztikai szolgáltatást magába foglaló) utazási csomagokat, és keveset találkozik a helyiekkel, mert így a legkielégítőbb a pihenése és a biztonságérzete, ma már egyre jobban igaz a felfedező turista típusára is, akinek minimális biztonságra és kényelemre van szüksége, utazását önállóan, egyénileg szervezi meg, és szívesen ismeri meg a helyi lakosokat.

A megkérdezett zalai munkavállalók 39,2%-a külföldön, míg 60,8%-a belföldön nyaralt saját vizsgálatunk eredménye szerint. A nyári pihenést 47,8% választja, azonban ennek ideje az eredmények szerint a korábbi 7-10 napról 5 napra szűkült. A hosszú hétvégék népszerűsége töretlen az országos átlaghoz hasonlóan, ami átlagosan 3 napos üdülést jelent.

A GFK legfrissebb, 2017-es nyaralási terveket vizsgáló 1000 fős, országos reprezentatív felmérésének adatai szerint a magyar lakosság kicsivel több mint fele (54 %) tervez utazást idén nyáron, közülük a legtöbben (32 %) belföldi úti célban gondolkodnak, 10 % -uk külföldre készül és 12 % bel- és külföldi utazást is beiktat a nyári szabadságába. A legnépszerűbb hazai úti cél továbbra is a Balaton, külföldön pedig a horvát, görög és olasz tengerpart, valamint Erdély. Az utazási szokások látványosan összefüggnek az életkorral, a társadalmi, anyagi helyzettel és a lakóhellyel. Míg a 20–29 évesek jellemzően külföldre utaznak, addig a 40–49 évesek szívesebben pihennek a határokon belül.

A hosszú hétvégék népszerűsége töretlen (1. ábra), ami 30,8 %-os, az országos átlaghoz hasonlóan, ez átlagosan 3 napos üdülést jelent. A nyári nyaralás 47,5 %-kal vezet, azonban rövidült a korábbi évekhez képest empirikus eredményeink szerint.

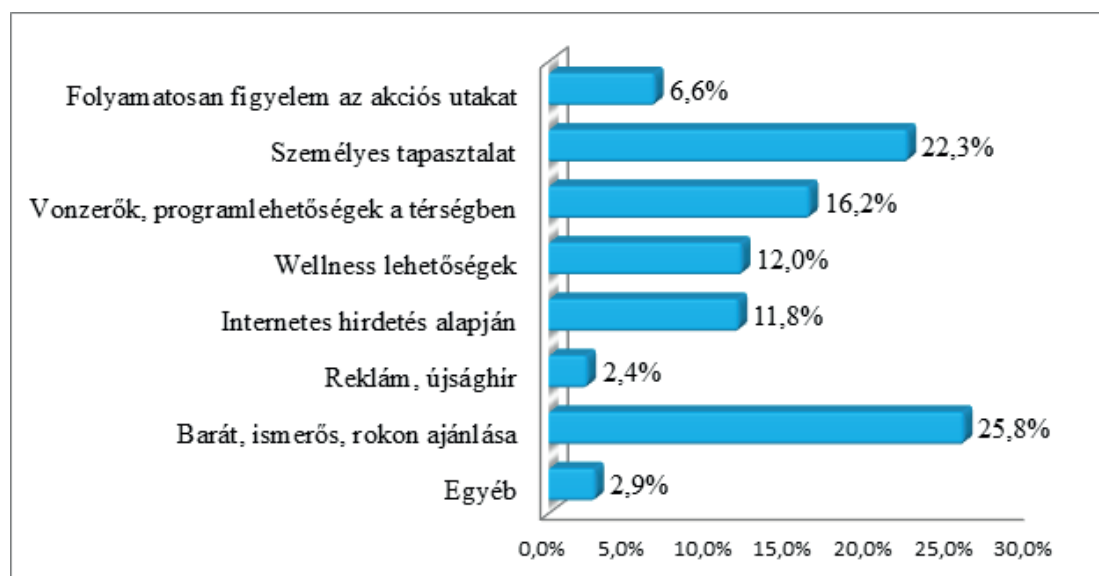

1. ábra: Legnépszerűbb pihenésre szánt időszak megoszlása a válaszadók véleménye alapján

Forrás: Saját szerkesztés, 2017

Érdekes a 20–29 éves Y-generáció választása: legtöbbjük ugyan európai utazást tervez, de nem a fenti „klasszikus» nyári desztinációkat célozza meg, hanem pl. Dániát, Írországot vagy Hollandiát. Tíz százalékuk a tengerentúlra utazik, a többiek pedig Észak-Afrikát, Ázsiát és Ausztráliát célozzák meg (GFK, 2018).

Az online kommunikáció és hatásmechanizmusainak mérése minden iparágban, így a turizmusban is egyre fontosabb (Gyulavári Hubert, 2014). A fogyasztók több mint 90%-a használja az internetet utazási információk elérésére országosan és az utazásszervezők és utazásközvetítők szinte mindegyike rendelkezik saját honlappal, a szolgáltatók többsége mégsem ismeri a szolgáltatásokról online információt keresők, vagy szolgáltatásaikat igénybe vevő utasokat. Ez azt is jelenti, hogy sem online értékesítési tevékenységük tényleges hatékonyságáról, sem irodájuk online célcsoportjáról nem rendelkeznek megfelelő információval. Az internetes hirdetés, illetve a fórumokon való tájékozódás nagy népszerűségnek örvend (2. ábra), de a látogatók olyan helyre szeretnek visszatérni, ahol pozitív tapasztalatuk volt már (22,3%) vagy rokonaik illetve barátaik ajánlották nekik (25,8%). Emellett nagyon sokat számít mások véleménye továbbra is: az utazók többsége nem választana olyan szállást, amelyről háromnál több negatív véleményt olvasott. Akik útra kelnek, azok egyre inkább kezdik megérteni, hogy az emberi kapcsolat pótolhatatlan, nyaralásukat pedig a közvetlen interakciókkal tennék még emlékezetesebbé.

2. ábra: Választási szempontok megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés, 2017

A biztonsági kérdésekhez kapcsolódó személyes tapasztalat mély nyomot hagy az utazókban, hiszen egyetlen mosoly elérheti, hogy visszatérjünk adott desztinációba, ugyanakkor egyetlen negatív élmény is elegendő ahhoz, hogy végérvényesen elutasítsuk a jövőben.

A sok turistát vonzó rendezvényeknek óriási jelentősége, amennyiben a helyszínének egyébként vonzó a turisztikai imázsa, nagyobb lesz az érdeklődés a turisztikai csomagok iránt is, így esetleg package értékesítésére is lehetőség nyílhat. Amennyiben a helyszín olyan, amelynek turisztikai vonzereje nem elég erős, a visszatérő rendezvény emelheti iránta a látogatók érdeklődését, a desztináció, ha lassan is, de fejlődni fog.

4. Következtések, javaslatok

A rendőrség proaktív munkája szerves része kell, hogy legyen egy város turizmusfejlesztésének. A Turista Rendőrség jelenléte csökkenti a bűnesetek amely biztonságérzetet kelt a látogatókban, ezáltal hosszú távon növekedhet az eltöltött vendégéjszakák száma, ezáltal csökkenhet a tapasztalt bűncselekmények előfordulásának valószínűsége.

A vizsgálat alanyai oda térnek vissza, amely térséghez valami pozitív élmény köti őket, amire hatással lehetünk érzelmi marketing propagandával is. Érdekes lehet itt felülvizsgálni a TDM szervezetek tevékenységét, ugyanis a turizmussal foglalkozó szakmai szervezeteknek húzó szerepet kell betölteniük, a menedzsmentnek a turisztikai szuprastrukturák esetén is hatékonyan kell reagálni az új kihívásokra.

Minden lehetséges médiában a biztonság hangsúlyozása a cél és fontos, hogy folyamatosan tájékoztassák külföldi partnereket és a belföldi fogyasztókat egyaránt. Az állam részéről első helyen szerepel a pánik megelőzésére a megfelelő diplomácia és konzuli szolgálat/külképviselet. A Turisztikai Ügynökség részéről pedig sokat számít a biztonságérzet kialakításában egy jól elkészített imázs film, valamint megfelelő desztináció menedzsment és event menedzsment is.

5. Felhasznált irodalom

- Bujdosó, Z. - Györki, M. (2011): A biztonság szerepe a turizmusfejlesztésben, ACTA CAROLUS ROBERTUS 1 évfolyam, 2. szám, pp.45-56.
- Ernszt, I. (2016): "Sullen Shadows Under the Blue Sky" – Some Remarks about the Dark Side of Tourism and the International Legal Protection, I. Turizmus és biztonság nemzetközi tudományos konferencia kötet, szerk. dr. Németh Kornél, Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, 2016, ISBN: 978-963-396-088-2
- GKI Digital (2017): <http://www.gkidigital.hu/2017/09/25/igy-kapcsolodunk-ki/>. Letöltés: 2018. 03.01
- Gyulavári, T. - Hubert J. (2014): A hatásosság és hatékonyság fogalmainak értelmezése online vs. offline kampányok keretében. In: Hetesi Erzsébet, Révész B (szerk.): „Marketing megújulás”: Marketing Oktatók Klubja 20. Konferenciája. Szeged: SZTE GTK, pp. 302-310.
- Magyar Turisztikai Ügynökség (2017): Nemzeti turizmusfejlesztési stratégia 2030 társadalmi egyeztetésre bocsátott változat, pp. 1-110.
- Kay, S. (2004): Globalization, Power and Security. Security Dialog Vol 35. No.1.
- Keller, K.: A turizmusmarketing környezete, In: Lőrincz Katalin, Sulyok Judit (szerk.): Turizmusmarketing, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2017, pp. 39-61.
- Malota, E. (2011): Kultúrák és kommunikáció, Esettanulmányok és gyakorlatok, Budapesti Corvinus Egyetem
- Malota, E. —Tóth, T. (2015): Nemzetközi marketingkommunikáció, In: Rekettye Gábor, Tóth Tamás, Malota Erzsébet (szerk.), Nemzetközi marketing. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Németh K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, ISBN: 978-963-396-096-7, p. 78-82.
- Németh K. (2016): Turisztikai szuprastrukturák rezsicsökkentése napenergia hasznosításával, I. Turizmus és biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia, Nagykanizsa, 2016. május 5., ISBN: 978-963-396-088-2, p. 131-132.
- Oláh, T. (2010): Turizmus és közbiztonság kapcsolata Salgótarján példáján. Gyöngyös, p. 61.
- Papp, Zs. - Molnárné Barna, K. (2013): Siker és jólét – kéz a kézben? in.: Michalkó Gábor - Rátz Tamara: Jó(l)lét és turizmus: utazók, termékek és desztinációk a boldogság és a boldogulás kontextusában, Kodolányi János Főiskola MTA CSFK Földrajztudományi Intézet Magyar Földrajzi Társaság Székesfehérvár–Budapest, 2013, ISBN: 978-615-5075-15-5 ISSN: 1786–2310 pp.191-209.
- Pompl, W. - Lieb, M. (1997) Qualitätsmanagement im Tourismus. In: Lehr-und Handbücher zu Tourismus, Verkehr und Freizeit. R. Oldenbourg Verlag, München, p. 418.
- Pusztai, B. (2013): A turista jóllét forrása – Találkozás az autentikus látnivalóval vagy igazi önmagunkkal, pp.13-21.
- Világgazdaság (2017): <https://www.vg.hu/kozelet/ezek-legnepszerubb-pihenesi-formak-magyarok-koreben-625015/> Letöltés ideje: 2017. december 1.

Az olimpia mint sportturisztikai termék „a magyarországi pályázat támogatottsága”

Polcsik Balázs¹ - Dr. Győri Ferenc²

¹hallgató - Szegedi Tudományegyetem - ²főiskolai docens - Szegedi Tudományegyetem
¹⁻²Szeged 6725, Hattyas u 10,
e-mail cím: polcsik.balazs@gmail.com, gyori@jgypk.u-szeged.hu

Absztrakt

Vizsgálatunk aktualitását adja, hogy az olimpiarendezéssel kapcsolatos kérdések, hazánkban is a figyelem középpontjába kerültek az elmúlt években sokszor hetekig, hónapokig tematizálva a közbeszédet. Szekunder kutatásunk alapját az elmúlt évtizedekben megrendezett olimpiákkal kapcsolatos nemzetközi és hazai szakirodalmak áttekintése jelentette. Empirikus vizsgálatunk egy általunk szerkesztett kérdőív lekérdezésével, 2016. november 6-20. között, 335 fő válaszával (n=335) zajlott. Eredményeink már többé-kevésbé jól tükrözik azt az ellentmondásokkal teli miliőt, mely az olimpiarendezés támogatásának gyengüléséhez, végül a visszalépéshez vezetett. Az elmúlt évtizedekben megrendezett nagy sportesemények széleskörű gazdasági és társadalmi hatást gyakoroltak a rendező országokra, városokra. Mára bizonyítást nyert, hogy az olimpiai játékok lebonyolítása egy-egy rendező város számára kulcsfontosságú eszközzé válhat a városfejlesztési, valamint a turizmusfejlesztési politikában egyaránt.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Magyarországon az olimpizmust többnyire pozitív narratívák övezik, hiszen hazánk az olimpiák történetének egyik legsikeresebb országa, mely részese volt az olimpiai mozgalom előkészítésének és annak oszlopos tagja is maradt (Bánhidi, 2011). Elemzésünk még a 2024-es budapesti olimpia és paralimpia megrendezésére irányuló pályázat visszavonása előtt készült, ám eredményeink már többé-kevésbé jól tükrözik azt az ellentmondásokkal teli miliőt, mely az olimpiarendezés támogatásának gyengüléséhez, végül a visszalépéshez vezetett.

Az olimpiák a világ legnagyobb, legnézettebb, egyben a legtöbb sportágat tömörítő sportrendezvényei. Az 1896-os első újkori olimpia (Athén) óta, egyre több ország képviselteti magát rajtuk és világszerte növekvő figyelem övezi e megaseményeket. Emellett az olimpia megrendezése nagy gazdasági előnyökkel járhat, hiszen a versenyek az 1984-es, a Los Angeles-i nyári játékoktól kezdve egyre inkább az üzleti élet, a „showbusiness” részét képezik (Frenkl, 2008). Mindezen túl az olimpia rendezése a hazai sportélet fejlődésére számos potenciális előnnyel jár: a sportlétesítmények fejlesztése következtében a vendéglátó országok versenyzői nem csak hazai olimpián szerepelnek minden addiginál jobban, hanem azt követően is (Nevill, et al. 2009).

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) által meghirdetett pályázatokon metropoliszok versengenek egymással a soron következő nyári vagy téli olimpiai játékok rendezési jogának elnyeréséért. Az ötkarikás játékoknak a nagy hagyományokra visszatekintő sporttörténelmi örökség folytatásán túl természetesen számos gazdasági, társadalmi és kulturális vonatkozása is van. A rendezés a jelentkező országok, városok fejlődését meghatározó stratégiai céllá válhat, az olimpiai pályázat megnyerése pedig komoly nemzetközi tekintélyt, presztízs-növekedést eredményezhet számukra.

Ahhoz, hogy az elmúlt évtizedekben megrendezett olimpiák tudományos hatásvizsgálatát megkezdhessük, feltétlenül szükséges tisztáznunk a sportturizmus és az olimpiákon keresztül hozzá szorosan kapcsolódó városi turizmus fogalmát és legfőbb jellemzőit.

A sportturizmus történeti áttekintése kapcsán röviden elmondható, hogy csírái már az ókorban megjelentek, hiszen az emberek már ekkor is utaztak azért, hogy különféle versenyeket, a mai értelemben sportnak tekinthető küzdelmeket megnézzenek. Az ókori görög olimpiai játékokra nagyszabású létesítmények készültek, s feltehetően a szervezés is kiemelkedőnek számított. A négy évenként megrendezett esemény valóságos ünneppé nőtte ki magát, amely számos látogatót vonzott (Marton, 2015). Az első újkori olimpiát követően az olimpia fokozatosan globális eseménnyé növekedett, nagyban hozzájárulva a sport piacosításához, gazdasági ágazattá történő fejlesztéséhez. A sport utazást és ezzel járó fogyasztást, vagyis turizmust generáló hatása tehát már régről ismert. Az 1950-es évektől a sport társadalmi jelentősége általánosan is felértékelődött, s a média térnyerésének is köszönhetően dinamikusan fejlődő ágazattá, üzletté, komoly nemzetgazdasági tényezővé vált. Mára a sportturizmus egyre inkább szervezett és strukturált (Györi, 2014a). „A sportturizmus sajátos utazás abból a célból, hogy sportot üzzenek, nézzenek, vagy sporthoz kapcsolódó attrakciókat látogassanak meg, lehet az versenysport vagy szabadidős sport” (Hudson, 2003).

A sportturizmus különféle típusainak, számos csoportosítása ismert, de a szerzők többsége egyetért abban, miszerint megkülönböztethetünk „aktív” és „passzív” sportturizmust. „Aktív” sportturizmus az, ahol a résztvevő azért utazik, hogy valamilyen sporttevékenységben vegyen részt (pl. golfozzon vagy síeljen), míg a „passzív” sportturizmus esetén, az egyén azért utazik, hogy adott sporttevékenység nézőjeként, szurkolójaként vegyen rész egy sporteseményen (Hudson, 2003). Ritche és Adair (2004) az „aktív” sportturizmuson túl megkülönböztet „esemény” és „nosztalgia” sportturizmust. Ez utóbbi kettő a „passzív” kategória bontása: az „esemény” sportturizmus esetében fő motiváció a sportrendezvény megtekintése a helyszínen, míg a „nosztalgia” sportturizmust a sporttal kapcsolatos helyszínek, stadionok, relikviák, múzeumok, mint attrakciók megtekintése jelenti.

Az olimpiák idegenforgalomra gyakorolt hatása főként városi térben realizálódik. A térspecifikus turisztikai termékek tekintetében külön csoportot képez a városi turizmus (urban, city tourism). „A városi turizmus a városi térben zajló, turizmushoz kapcsolódó minden olyan tevékenység, amely magában foglalja a turisták összes aktivitását, továbbá a szükségleteik kielégítésére létrejött szolgáltatások és intézmények, valamint ezek tevékenységeit” (Juray, 2008). A város, mint „termék” összetett képződmény, amely a szolgáltatások nagymértékű koncentrációjával szerteágazó kínálatot nyújt a turisták számára. Az olimpiáknak helyszínt adó, minden turisztikai igényt kielégítő, saját, meghatározott karakterjegyekkel bíró városok, gazdasági erejüknel fogva ki tudnak váltani a sporthoz kötődő többféle utazási motivációt is. Az egyes országok turizmusfejlesztési politikájukban rendre előtérbe helyezik a kulturális attrakciókkal rendelkező nagyvárosok turizmusának fejlesztését, ugyanis, ha egy desztináció nem rendelkezik olyan adottságokkal, ahol a vendégek fő motivációja például a tengerpart és a napsütés, ott a kulturális elemekre kell hangsúlyt fektetni (Michalkó, 1999), ugyanakkor potenciál lehet egy megarendezvény helyszínének a biztosítása is. Egy olyan grandiózus sportesemény, mint az olimpia, számos jótékony hatást gyakorolhat a gazdaságra, turizmusösztönző hatása lehet, felporzódíthati az idegenforgalmat a rendező városban és környékén. Az a fajta sportturizmus tehát – esetünkben az olimpiák által indukált „esemény” és „nosztalgia” típusú sportturizmus –, amely a városi térben realizálódik, részét képezi a városi turizmusnak, számos ponton kapcsolódnak egymáshoz és egészítik ki egymás termékkínálatát.

2. Anyag és módszer

Jelen tanulmányunk eredményei a szakirodalmi elemzés (szekunder) és egy empirikus (primer) kutatás szintéziseként állnak elő. Elsőként az olimpiai játékok sportturisztikai szempontú hozadékát vizsgáljuk a szakirodalom tükrében, majd ezt követően egy, a budapesti olimpiai pályázat támogatottságát és a sportrendezvények iránti érdeklődést vizsgáló, nem reprezentatív kérdőíves felmérés eredményeinek analízisét és értékelését végezzük el az abból levonható tanulságok megfogalmazásával, a fentebb említett társadalmi-

gazdasági hasznosság szempontjainak figyelembe vételével.

Empirikus kutatásunkat egy általunk szerkesztett kérdőív lekérdezése képezte. A kérdőíves vizsgálat 2016. november 6-20. között zajlott, 335 fő válaszával ($n=335$). Az interneten közzétett kérdőívünket 140 fő önkéntes válaszadó töltötte ki ($n_1=140$). Ugyanezzel a tartalommal a vizsgált célcsoportok szerint kiadott, papír alapú kérdőíveket a földrajztudomány ($n_{2f}=96$) és testnevelés és sporttudomány területén ($n_{2t}=99$) hazai képzőhelyeken tanulmányokat folytató egyetemi hallgatók töltötték ki. A válaszadók 62%-át a 19-24 éves kor közöttiek, 30%-át a 25-35 év közöttiek adták. Iskolai végzettség vonatkozásában 54%-ban felsőfokú végzettséggel rendelkezőkről, 43%-ban középfokú végzettségűekről van szó. A válaszadók lakóhely szerint 85%-ban városlakók, az alábbi települési megoszlásban: 43% megyeszékhely, 30% város és 12% főváros. A kérdőívben szereplő kérdéseink két csoportba rendezhetők. Az első rész kérdései a válaszadók motiváltságára, a sport, sportrendezvények iránti érdeklődésére és fogékonyságára vonatkoznak. A kérdőív második részében adatokat gyűjtöttünk arról, hogy van-e támogatottsága az olimpia rendezésének hazai körülmények között, továbbá arról, hogy milyen összefüggések lehetnek az olimpiák támogatottságának megítélése és azok vélhető hatásai között. A budapesti játékok rendezésével kapcsolatos kérdéseket öt fokozatú Likert-skála segítségével mértük.

A 2024-es budapesti olimpiai pályázat támogatottságát és a sportrendezvények iránti érdeklődést vizsgáló kérdőíves felméréshez kapcsolódó kutatási kérdéseink az alábbiak voltak:

1. Milyen mértékű a budapesti olimpia hazai társadalmi támogatottsága?
2. Mennyire ismert a jövőben megrendezésre kerülő olimpiák rendezési, szervezési struktúráját is befolyásoló Agenda 2020 reformprogram?

Összehasonlítást kívántunk tenni továbbá a téma tudományos háttéréhez kapcsolódó képzési területeken (sporttudomány, földrajztudomány) tanulmányaikat folytató hallgatók véleménye között, amelyekhez az alábbi kutatási kérdések kapcsolódtak.

3. Van-e különbség a sportszakos (testnevelő-edző, testnevelő-tanár) szakos egyetemi hallgatók és a földrajz szakos hallgatók sportrendezvények iránti érdeklődése, motiváltsága között?
4. A sport és a sporttudomány iránti elkötelezettségből fakadóan, a sportszakos hallgatók magasabb arányban támogatják-e a hazai rendezésű olimpiát, mint a földrajz szakosok?

A hatástanulmányok elemzése és a gyakorlati tapasztalatok alapján a következő hipotéziseket állítottuk fel a problematikákra vonatkozóan:

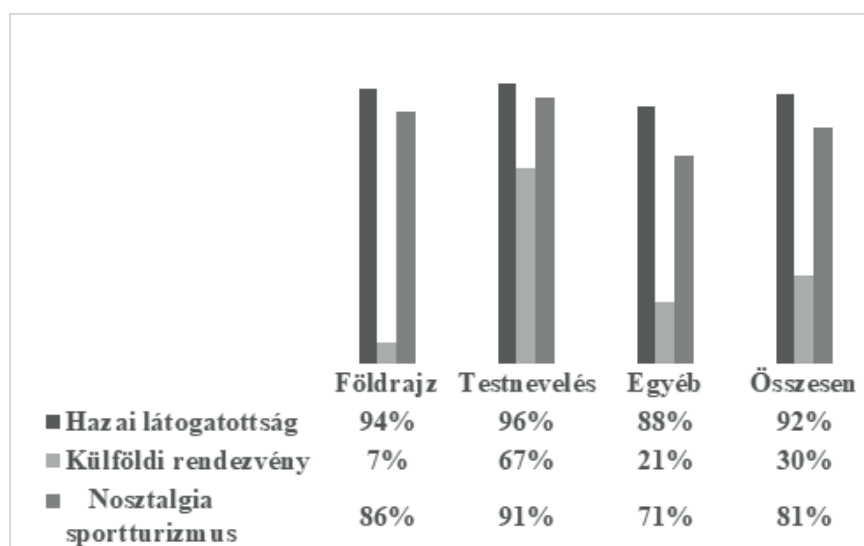
1. Feltételezzük, hogy a 2024-es budapesti olimpiát a kérdőívet kitöltők többsége nem támogatja.
2. A jövőben megrendezésre kerülő olimpiák rendezésére vonatkozó Agenda 2020 reformprogramot a legtöbben nem ismerik.
3. Feltételezzük, hogy a sportszakos (testnevelő-edző és testnevelő-tanár szakos) hallgatók érdeklődőbbek, motiváltabbak a sportrendezvények iránt, mint a földrajz szakos hallgatók.
4. Feltevésünk, hogy a testnevelés és a sport tanítására elköteleződött hallgatók, az átlagnál magasabb arányban támogatják a 2024-es budapesti olimpia megrendezését.

3. Eredmények és értékelésük

Az elmúlt évtizedekben megrendezett nagy sportesemények széleskörű gazdasági és társadalmi hatást gyakoroltak a rendező országokra, városokra. A turizmus szemszögéből sok változás következett be: új szállodák létesültek, kapacitásnövekedés ment végbe, illetve diverzifikálódott a szálláshelykínálat is. Szintén fontos hatást figyelhettünk meg az infrastruktúra kapcsán is. Már 1960-ban az olasz főváros, Róma

városfejlesztési stratégiaként használta fel az olimpiai pályázatot, majd ezt követően, az 1972-es müncheni olimpiától kezdve, tendenciává vált, hogy a játékoknak otthont adó város egy, korábban ipari célra használt, vagy használaton kívüli fejletlen infrastruktúrájú területet vett igénybe és rehabilitált azzal a céllal, hogy felzárkóztassa. Sydneyben (2000) és Athénban (2004) is szennyezett, elhanyagolt területeken épültek fel az olimpiai létesítmények (Preuss, 2004). Ilyen módon a városrehabilitációs programok valódi részét képezték az olimpiarendezésre való felkészülésnek, ráadásul ezen területek további üzleti lehetőségeket jelentettek a gazdaság és a társadalom, így a turizmus számára is. Ezt láthattuk London (2012) esetében is (Simon, 2012). Társadalmi hasznosságát tekintve elmondható, hogy az olimpia megrendezésének hatására a helyi lakosság attitűdje a turizmusban sokat javulhat, s járulékosan az idegenforgalomban dolgozók szakképzettsége, nyelvtudási szintje emelkedhet. Ezt tapasztalhattuk Pekingben is (2008), ahol az olimpiára készülő turisztikai szektor dolgozói angol nyelvtanfolyamokon és mosolygásra való rászoktatásokon vettek részt (Pap, 2009). Az új szolgáltatások, létesítmények hosszú időre meghatározhatják az olimpiai városról kialakult arculatot. Az újonnan létesült, vagy felújított sportlétesítmények a jövőben nem csak a verseny- és rekreációs sport számára hoznak hasznot, de komoly turizmustöbbletet jelenthetnek az „esemény” és a „nosztalgia” típusú sportturizmus vonatkozásában is. Ergo, a világ legnagyobb sporteseményének helyszínét adni és azt megrendezni egyúttal a turizmusfejlesztés potenciális lehetőségét kínálja. Természetesen az olimpiai játékok megrendezése függ az ország gazdasági teherbíró képességétől, a rendezésben érintett hivatalos szervek, társadalmi szervezetek és üzleti körök megegyezésétől, elkötelezettségétől, egységes fellépésétől, az olimpiai pályázathoz szükséges garanciák biztosításától és nem utolsósorban a nemzeti egyetértéstől (Győri, 2014b).

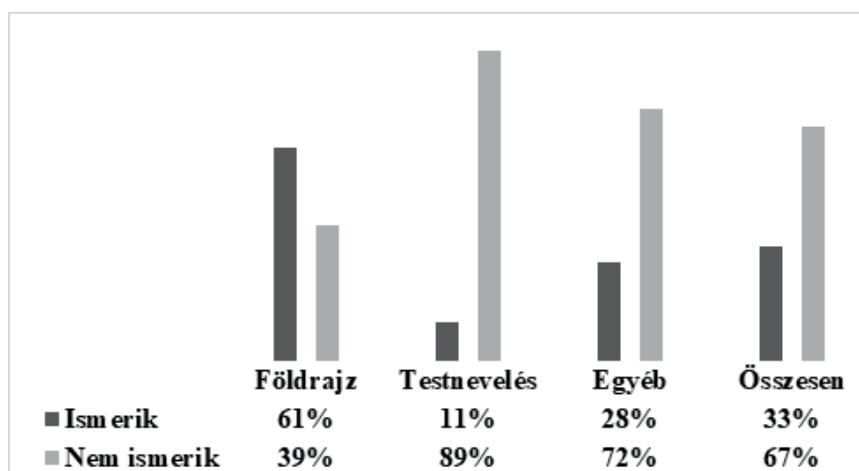
Kérdőíves vizsgálatunkban rákérdeztünk az „esemény” típusú aktivitásokra és azok motivációs hátterére. A válaszadók 92%-a tekintett már meg hazai sportrendezvényt, 30%-uk pedig külföldre is elutazott ebből a célból. Magas arány mutatkozott a sportlétesítmények, a sport témakörét érintő múzeumok, relikviák látogatásának tekintetében is: ötből átlagosan négy kitöltő kapcsolódott már a „nosztalgia” sportturizmus valamilyen formájához. Eredményeink igazolták hipotézisünket, miszerint a sporttudományi képzési területen tanuló hallgatók érdeklődőbbek, fogékonyabbak a sportrendezvények, illetve a sportturisztikai célú utazások iránt (1. ábra).

1. ábra: A sportrendezvények iránti érdeklődés a felmérés célesoportjai szerint
Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

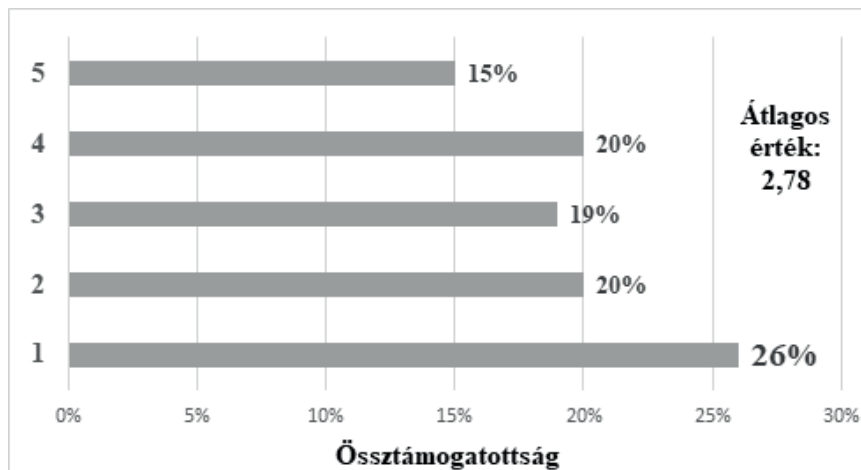
Az Agenda 2020 reformprogrammal kapcsolatos feltevésünk szintén beigazolódtott. A megkérdezettek kétharmada egyáltalán nem hallott még a tervezetről. A téma tudományos hátteréhez kapcsolódó képzési

területeken (sporttudomány, földrajztudomány) tanulmányokat folytató hallgatók között nagy különbség mutatkozott a reformprogram ismeretében: a földrajz szakos hallgatók jóval magasabb arányban ismerik azt, mint a sportszakon tanuló hallgatók (2. ábra).

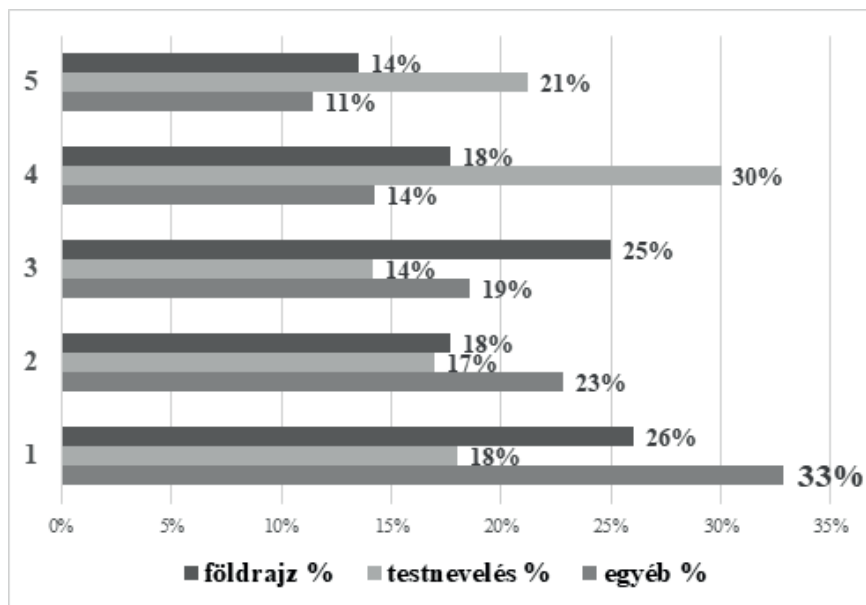
2. ábra: Az Agenda 2020 reformprogram ismerete a megkérdezett célcsoportok szerint
Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

A hazai rendezésű olimpia támogatottságához kapcsolódó hipotézisünk ugyancsak bizonyítást nyert. A megkérdezettek összességében nem támogatták azt, hogy Magyarország 2024-ben olimpiát rendezzen, mindamellett egyértelmű elutasítottság sem volt jellemző (3. ábra).

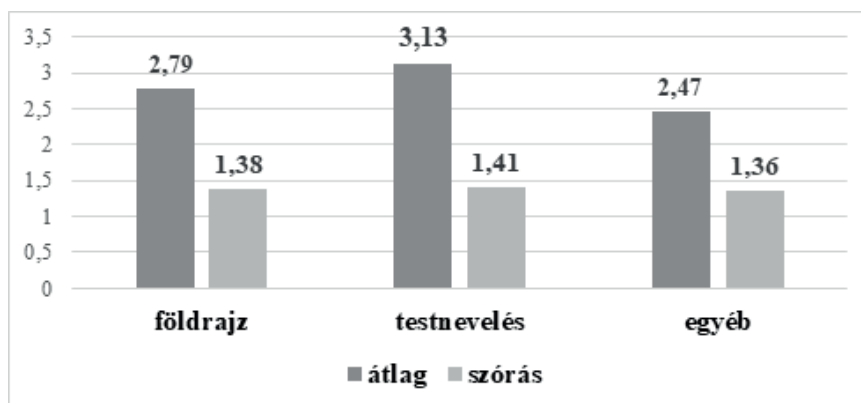
3. ábra: „Budapest 2024” olimpiai pályázat a támogatottság tükrében (1: elutasítja – 5: teljes mértékben támogatja)
Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

Ugyanakkor markáns eltérés volt tapasztalható a testnevelés szakos hallgatók és a geográfus hallgatók, valamint a kontroll-csoportnak tekinthető internetes kitöltők támogató hozzáállása között (4. ábra).

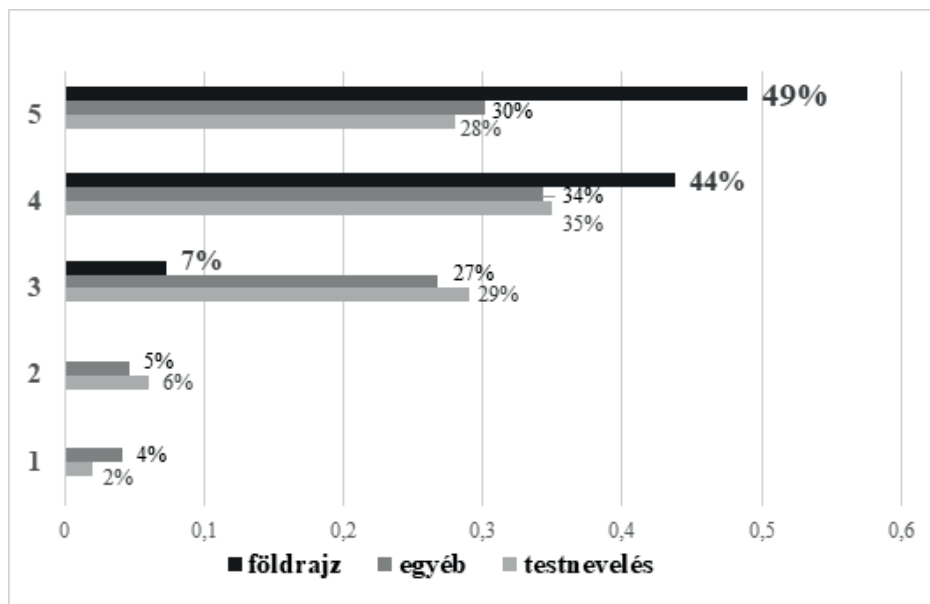
4. ábra „Budapest 2024” olimpiai pályázat a támogatottság tükrében, a felmért célcsoportok szerint. (1: elutasítja – 5: teljes mértékben támogatja)
Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

Feltételezésünk – miszerint a sportrendezvények irányában jobban elköteleződött testnevelő tanárjelöltek magasabb arányban támogatják a budapesti olimpiát, mint a földrajz szakosok – beigazolódott. A támogatottság átlagos értéke az ötfokú skálán a földrajz szakos hallgatók tekintetében: 2,79, a testnevelő tanárjelöltek esetében 3,13 és a kvázi kontroll-csoportnak tekinthető internetes kitöltők esetében 2,47. Bár a válaszokat nagy szórásértékek jellemzik (földrajzosok: 1,38; testnevelés szakosok: 1,41; internetes kitöltők: 1,36), s az egyes csoportokon belül a vélemények meglehetősen polarizáltak voltak (5. ábra).

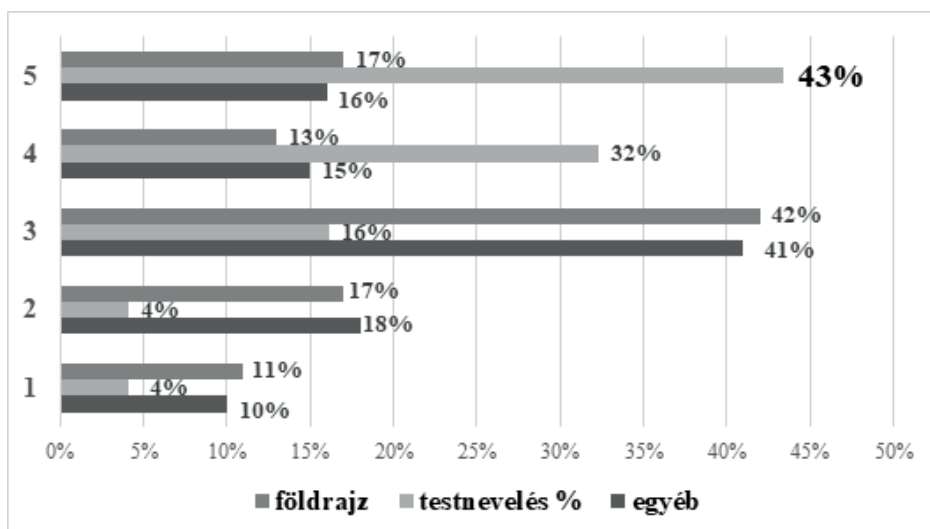
5. ábra: „Budapest 2024” a támogatottság tükrében, átlag és szórás alapján, a felmért célcsoportok szerint (1: elutasítja – 5: teljes mértékben támogatja)
Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

Ugyanakkor különbség mutatkozott az olimpia hatásának, hozadékának megítélésében. A geográfus hallgatók – azzal, hogy a grandiózus esemény a világ érdeklődésének a középpontjába állítaná az országot – a hazai rendezésű olimpia imázs növelő hatását tekintették a legfontosabb hatásnak (6. ábra).

6. ábra: Az imázs növelő hatás megítélése a megkérdezettek csoportjai szerint (1: nem ért egyet – 5: teljes mértékben egyetért) Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

A testnevelés szakos hallgatók ellenben abban látnak nagy potenciált, hogy az országban olyan sportlétesítmények épüljenek, amelyek további lehetőségeket biztosítanak a magyar sport jövőbeli fejlődésének (7. ábra).

7. ábra: Az olimpia hatásának a megítélése, a sport jövőbeli létesítmény fejlesztésére vonatkozóan a megkérdezettek csoportjai szerint (1: nem ért egyet – 5: teljes mértékben egyetért) Forrás: (A szerzők kutatása, szerkesztése, 2017)

4. Következtetések, javaslatok

Az olimpia rendezési jogának odaítélésekor fontos kritériumnak tekintik, hogy a társadalmi támogatottság a pályázó városban, országban meggyőző legyen. Az egész olimpiai projekt menedzselésének, lebonyolításának közvélemény általi elfogadása a későbbi siker kulcsfontosságú eleme. A „Budapest 2024” olimpiai pályázat

PWC Magyarország által készített megvalósíthatósági tanulmányában (2015) a kockázatok között szerepel a társadalmi támogatottság hiánya. Nem reprezentatív kérdőíves felmérésünk adatai alapján, magunk arra a következtetésre jutottunk, hogy nincs erőteljes támogatottsága az olimpiai pályázatnak, noha az egyértelmű elutasítottság sem mondható ki. Kérdőíves vizsgálatunkat követően nem sokkal, 2017 februárjában a magyar kormány a rendezéssel kapcsolatos, korábban fennálló nemzeti egyetértés felbomlására hivatkozva javaslatot tett a fővárosi önkormányzatnak, valamint a Magyar Olimpiai Bizottságnak a 2024. évi budapesti olimpia és paralimpia megrendezésére irányuló pályázat visszavonására.

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság takarékoság és fenntarthatóság jegyében megalkotott Agenda 2020 reformcsomagja, mely olyan gazdasági, pénzügyi, szociális és környezetvédelmi szempontból megfontolandó ajánlásokat tartalmaz, melyek megnyitják a lehetőséget az „alacsonyabb” lélekszámú, vagy „közepes” világvárosok előtt is, mintegy lezárva a „megaolimpiák» korszakát (Olympic Agenda 2020). A reformprogram tehát a korábbinál olcsóbb, fenntarthatóbb olimpiarendezést szorgalmaz, ami a jövőben megrendezésre kerülő olimpiák rendezési és szervezési struktúráját is befolyásolni hivatott. A támogató hozzáállás tapintható gyengüléséhez feltehetően hozzájárult az is, hogy az Agenda 2020 üzenete, ajánlása a megvalósításról nem jutott el a magyar társadalom minden szegmenséhez. Kérdőíves felmérésünk ezt ugyancsak alátámasztotta, hiszen a megkérdezettek többsége egyáltalán nem hallott a programról.

Mindamellettsajnálatos tény, hogy a hazai olimpiarendezés ügye teljességgel átpolitizálódott. Egyes politikai pártok és a média kommunikációja a korrupció veszélyei mellett a legtöbb esetben az elmúlt évtizedek olimpiáinak negatív következményeit ragadta ki, s azok vízióját festette Budapest utcáira. Ugyanakkor a korábbi sikertelenségek valódi okairól, azok a mögöttes tartalmairól, tanulságairól keveset hallhattunk. A magyar pályázat elkészítésekor figyelembe vett Agenda 2020 reformprogram menedzselhetősége, az olimpiától függetlenül is szükségszerűen megvalósítandó fejlesztések várható haszna és az olimpiai „örökség” hosszú távú hozománya nem „jöttek át” kellőképpen a különböző médiafelületeken.

Kérdőíves felmérésünk azonban rávilágít arra, hogy kérdéskörben otthonosan mozgó tudományterületek (földrajztudomány, testnevelés és sporttudomány) fiatal képviselői – ha más-más súlypontokkal is – helyesen értelmezik egy olimpiai pályázat elnyerésének előnyeit, a rendezés megtérülésének lehetőségeit.

Mára bizonyítást nyert, hogy az olimpiai játékok lebonyolítása egy-egy rendező város számára kulcsfontosságú eszközzé válhat a városfejlesztési, valamint a turizmusfejlesztési politikában egyaránt. Mind a hozzá kapcsolódó infra- és szuprastruktúra fejlesztés (pl. korszerűsített repülőterek, úthálózatok, diverzifikált szálláshelykínálat), mind a megnövekedett ismertségből, imázsból fakadó előnyök hosszú távon befolyásolhatják az adott turisztikai desztináció jövőjét. A magyar sporttörténelmi múlt és a jelen sportsikerei predesztinálhatják országunkat arra, hogy egyszer olimpiát rendezzen. Ehhez természetesen a fennálló mindenkor társadalmi és gazdasági problémák kezelése mellett nemzeti konszenzus is szükséges. Fontos, hogy a világ legnagyobb sporteseménye ne megosztó szerepet kapjon, sokkal inkább összekötő kapocsá váljék társadalmunk számára.

5. Felhasznált irodalom:

- Bánhidí M. (2011): Sportföldrajz. – Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 224 p.
- Frenkl R. (2008): Peking után. Magyar Sporttudományi Szemle, 9., 35., pp. 23-24.
- Győri F. (2014a): Sportturizmus. http://www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/tananyag_reki_1/iii_sportturizmus_dr_gyri_ferenc.html letöltve 2018.01.11.)
- Győri F. (2014b): Szempontok az olimpiai eredményesség tehetség- és sportföldrajzi vizsgálataihoz. In:

Balogh L., Molnár A., Győri F., Alattyányi I. (szerk.) Tehetségek a sportban: Sportszakmai tanulmány- és szaccikk gyűjtemény. Dél-alföldi Ifjúsági Életmód és Szabadidő Alapítvány, Szeged, pp. 91-101.

- Gyuricza L. (2008): A turizmus nemzetközi földrajza. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 320 p.
- Hudson, S. (2003): Sport and Adventure Tourism. – The Haworth Hospitality Press, New York–London–Oxford. 324 p
- Juray T. (2008): A város, mint turisztikai tér, Szeged példáján. – Doktori értekezés (Szegedi Tudományegyetem).
- Kyte, S. (2012): Tourism in London. https://www.london.gov.uk/sites/default/files/gla_migrate_files_destination/wp53.pdf letöltve: (2018.01.11.)
- Marton G. (2015): Sportturizmus. <http://tamop-sport-2015.ttk.pte.hu/files/tananyagfejlesztes/sportturizmus.pdf> (letöltve: 2017.11.22)
- Michalkó G. (1999): A városi turizmus elmélete és gyakorlata. - MTA FKI, Budapest, 168. p.
- Nevill, A. M., Balmer, N. J., Winter, E. M. 2009: Why Great Britain's success in Beijing could have been anticipated and why it should continue beyond. British Journal of Sports Medicine, 43., pp. 1108-1110.
- Pap N. (2009): A pekingi olimpia jelentősége Kína turizmusában. – Turizmus Bulletin 12. évf. 1. szám. pp. 14-20.
- Preuss, H. (2004): Az olimpiai játékok gazdasági háttere: az 1972-2008. évi játékok összehasonlítása. – Sanoma Kiadó, Budapest. pp. 24-44.
- PricewaterhouseCoopers Magyarország (2015): Budapest 2024 Nyári Olimpiai és Paralimpiai Játékok Megvalósíthatósági Tanulmány. http://olimpia.hu/images/bp2024/PwC_Olimpiai%20Megvalosithatosagi%20tanulmany_2015_junius_vegleges.pdf letöltve: 2018.01.11
- Ritchie, B. W. – Adair, D. szerk. (2004): Sport Tourism - Interrelationships, Impacts and Issues. – Channel View Publications Ltd., Clevedon - Buffalo – Toronto, 312 p.
- Olympic Agenda 2020. The International Olympic Committee. <https://www.olympic.org/olympic-agenda-2020>
- Takács F. (2004): Az olimpiák. – Press Publica Kiadó, Budapest. 128 p.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

„Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült”

A Szelidi-tó turisztikai kínálatának fejlesztési szükségletei egy vendégkörfelmérés alapján

Szeidl Klaudia – Dr. Aubert Antal

¹Ph.D hallgató – Pécsi Tudományegyetem - ² egyetemi tanár- Pécsi Tudományegyetem
¹⁻² Pécs, 7624 Ifjúság útja 6.

e-mailcím: klau05@gamma.ttk.pte.hu , aubert@ttk.pte.hu

Absztrakt

A Kiskunság gyöngyszemeként emlegetett Szelidi-tó, mint városkörnyéki rekreációs tér a rendszerváltást megelőző évtizedekben lezajlott társadalmi-gazdasági változások hatására jelent meg a turisztikai piacon. A tó turisztikai profiljában az üdülés mellett egyaránt szerepel a horgászat és a természetjárás is, melynek köszönhetően csökkenthető a szezonális hatása és új célközönség is megjelent a térségben.

A kutatásunk fő célja a turisztikai kínálat keresleti oldallal való szembesítése, összefoglaljuk a tavat körülölelő terület természeti értékeit, valamint a turisztikai kínálat szerves részeként számon tartott első- és másodlagos szuprastruktúrát. Kérdőíves felmérés keretén belül feltérképezésre került az üdülőtelep vonzáskörzete, a turisták motivációja, elégedettségük a kínált szolgáltatásokkal, melyből kiderül, hogy a vendégkör igényei a magasabb szolgáltatások iránt a fejlesztések szükségességére utal. Ezek egy része a tóparti attrakció hiányát, más részük a vendéglátás és a szórakozási lehetőségek szűkösségét mutatja.

Kulcsszavak: Szelidi-tó, keresletelemzés, fejlesztési javaslat

1. Bevezetés

Bács-Kiskun megye egyik legkedveltebb pihenő- és nyaralóhelye a Szelidi-tó, amely közigazgatásilag Dunapatajhoz tartozik. A Kalocsa vonzáskörzetében fekvő üdülőtelep néhány km-re található az 51-es számú fő úttól, melynek révén közvetlen összeköttetésben van a környező városokkal és Budapesttel. A tömegközlekedést tekintve csak néhány autóbusszjárat érinti Szelidit. A fővárosból közvetlen járat főszezonban csak hétvégeként indul, ami elsősorban az egynapos látogatóknak kedvez. Dunapatajról illetve Kalocsáról májustól szeptember végéig mindennap van menetrendszerinti járat az üdülőtelep központjába. Az elmúlt években lezajlott fejlesztések köszönhetően megépült a több mint 5 km-es kerékpárút Dunapataj és az üdülőtelep között, amely csatlakozott az Euro Velo 6 nemzetközi kerékpárút-hálózathoz. Az üdülőtelep megközelíthetősége viszonylag jó, ami lehetővé teszi, hogy nagy létszámú látogató kör tudja kényelmesen és biztonságosan felkeresni a tavat. A tó elnevezéséhez több legenda is fűződik, miszerint szelíd neve egy török csatával kapcsolatos, amelyben a magyar csapatok a tó vizébe szorították a törököket, majd nevetve mondták a fuldokló ellenségre „Szelídülnek már!” (Timár, 1941a). A kiváló természeti adottságnak köszönhetően a tó környéke már évezredek óta lakott, hiszen a partján bronzkori település és temető nyomait fedezték fel (Pánya– Rosta, 2015).

A Kalocsai- Sárköz nyugati peremén, Dunapataj-Kalocsa-Miske-Hajós között kiszélesedő magas ártéri szint ún. Kalocsai-teraszába a holocénben félkör alakú morotvák mélyedtek (Völgyi-tó, Száz-tó, Szelidi-tó). Ezek a Duna hajdani főmeder-kanyarulatainak természetes lefűződésével alakultak ki, melyek közül ma már csak a Szelidi-tóban van állandóan víz. A kialakulásának következményeként hazánk legmélyebb szikes tava. A tó kb. 5 km hosszú, szélessége 150-200 m között mozog, átlagos mélysége 3-4 m, vízfelülete megközelítőleg 80 ha, ezzel Magyarország ötödik legnagyobb tava (Tóth, 1979). A Szelidi-tó különleges vízösszetétele és élővilága miatt már korán felfigyeltek rá a kutatók. Először Dr. Timár Kálmán foglalkozott a tó eredetével

és történetével, majd tudományos szempontból Dr. Donászy Ernő vizsgálta meg. Tímár K. (1941b) nevéhez fűződik a tó egyik jellegzetességének és egyben víztani értékének a feltárása. A vize szikesekre jellemzően sok nátrium-, kálium-, és magnézium sók mellett nagymennyiségű jódot is tartalmaz. A víz ionösszetételét a Na^+ , HCO_3^- és Cl^- ionok túlsúlya jellemzi. Kémhatása erősen lúgos. Ezen tulajdonságoknak köszönhetően a tó vize bársonyos tapintású, melynek gyógyhatása már régóta ismert, de jelenleg még nem minősített gyógyvíz. A középkorban sebgyógyításra használták, ma már inkább az idegrendszeri és a reumatikus bántalmak kezelésére ajánlják. A tó vize a többi gyógyfürdő vizével ellentétben szagtalan. A Szelidi-tó másik nagy kutatója, Donászy E. (1959) összefoglalta a tó gazdag mikroszkopikus élővilágát. A vizsgálat során több mint 400 algafajt talált, melyből 4 korábban nem ismert faj került elő. Napjainkra a tó vize jelentősen veszített szikes jellegéből, a tavat tápláló mélyebb rétegekből fakadó jódtartalom források pedig elapadtak. A tó vízminőségének megóvása érdekében a legfontosabb természetvédelmi cél a víz szikes jellegének helyreállítása. A Szelidi-tó és közvetlen környezete 1976 óta természetvédelmi terület, amely a 360 hektáros kiterjedésével a Kiskunsági Nemzeti Park egyik gyöngyszeme (Tóth, 1992).

2. Anyag és módszer

A kutatásunk fő célja a turisztikai kínálat keresleti oldal való szembesítése a Szelidi-tó vonatkozásában. A vizsgálat több fázisban valósult meg. Első lépésben feltártuk a Szelidi-tó, mint városkörnyéki rekreációs tér megjelenését a turisztikai piacon. Összefoglaltuk az üdülőtelep múltját és jelenét, a tavat körülölelő természeti értékeket, valamint a turisztikai kínálat szerves részeként számon tartott első- és másodlagos szuprastrukturát. Továbbá kérdőíves felmérés keretén belül feltárára került az üdülőtelep vonzáskörzete, a turisták motivációja, elégedettségük a kínált szolgáltatásokkal. A turisztikai kutatások terén a Szelidi-tó és környéke némileg „fehér foltnak” számít, hiszen a térséggel foglalkozó vizsgálatok elsősorban természetvédelmi, hidrológiai és biológiai témában zajlottak. Ennek értelmében szekunder forrásként a csekély számú szakirodalmat valamint a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban KSH) által kibocsájtott tematikus adatbázisokat dolgoztuk fel. Az üdülőtelep tanulmányozása során több terepi bejárást is végeztünk, melynek keretében feltérképezésre került Szelidi-tó jelenlegi állapota és a kínált turisztikai szolgáltatások térbeli eloszlása, továbbá mélyinterjúkat készítettünk a működő szálláshelyek és vendéglátóegységek vezetőivel. A primer módszerek közül fontos még kiemelni a kérdőíves felmérést, melynek eredménye a kutatásunk alapjául szolgált.

3. Eredmények és értékelésük

A Szelidi-tó, mint városkörnyéki rekreációs tér a rendszerváltást megelőző évtizedekben lezajlott társadalmi-gazdasági változások hatására jelent meg a turisztikai piacon. A tó idegenforgalmi szempontból hármas rendeltetésű. Nyáron a tó vize akár 28 °C-ra is felmelegedhet, ezért fürdőzésre kiválóan alkalmas, így a főszezonban egyértelműen a klasszikus vízparti üdülés áll az első helyen. A tó gazdag halállományának köszönhetően az elő- és utószezonban a horgászat kerül a középpontban. E két funkció a természetjárással kiegészülve kora tavasztól egészen késő ősziig változatos programlehetőséget kínál a térség látogatóinak.

A Szelidi-tó természeti értékeit a Kékmoszat tanösvény mutatja be a *természetjárás* szerelmeseinek. A tanösvény az üdülőfaló központjából indul, majd többnyire a tóparton haladva mintegy 2,4 km-en keresztül ismerteti a tó múltját és jelenét, magyar és angol nyelven. A 12 állomásból álló tanösvény elején tájékoztatást kapunk a tó elhelyezkedéséről, kialakulásának történetéről valamint a tó víztani sajátosságairól. Az ötödik állomáson a tó egyik különlegességét, a vízben élő algákat ismerhetjük meg. A következő néhány állomás a tó állatvilágával foglalkozik. Információkat kapunk a nádas lakóiról, a tóban élő halfajokról, rövid bepillantást nyerhetünk a vízimadarak életébe valamint meghallgathatjuk a nádi énekesmadarak jellegzetes trilláit. A tanösvény vége

felé megtudhatjuk, hogy milyen fák és bokrok alkotják az itteni erdőket, illetve, hogy azok milyen állatoknak adnak otthont. Az utolsó állomás az un. Várdombnál van, ahol a környező települések történetéről olvashatunk. A változatos természeti értékeknek köszönhetően a tanösvény egész évben látogatható, egy könnyed sétával vagy akár kerékpárral is körbe járható.

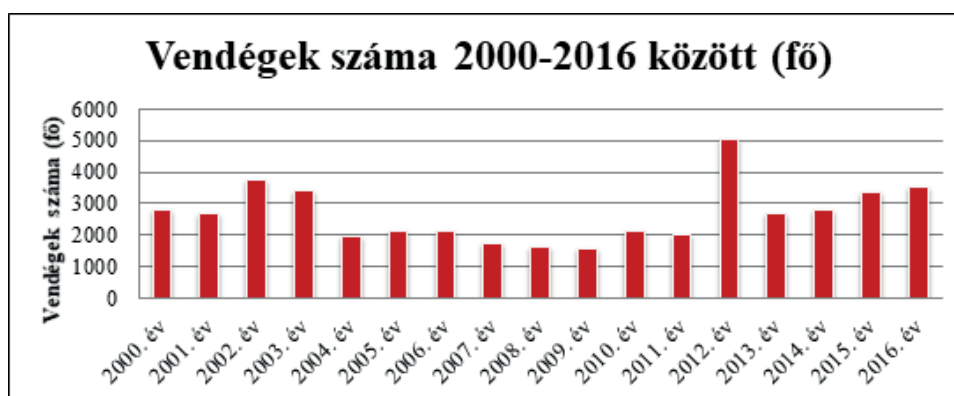
Az utóbbi néhány évtizedben a Szelidi-tó igazi *horgászparadicsom* lett. A tó felületét, partszakaszait gyakran nádas-sás foltok teszik változatossá, melyek kiváló haltartó helyek. A tó halfajokban gazdag, a domináns halfajok mellett, mint pl.: a ponty és az amur szép számmal fogható csuka, harcsa, sügér és süllő is. Jelenleg a tó a Dunapataji Sporthorgász Egyesület kezelése alatt áll, akik rendszeresen szerveznek kisebb nagyobb horgászversenyeket, ahová az ország minden részéről érkeznek résztvevők. Emellett az egyesület tagjai aktívan részt vesznek a tó körüli természetes környezet takarításában és gondoskodnak a tó hallállományáról is. Továbbá az ő közreműködésükkel újult meg a horgászok bázisa, az üdülőteleptől néhány perces sétával elérhető horgásztanya, ahol csónakkikötővel és előre kijelölt horgász helyekkel várják a horgászokat.

A Szelidi-tó területét *üdülési* szempontból 2 részre oszthatjuk. A tó északi részén, a Húsfoka és Bodzás néven ismert partszakaszon kizárólag magánházak találhatóak. Itt csupán a magánstégek sorával találkozhatunk, mivel kijelölt strand itt nincs. Ezzel szemben a tó déli partja igazi turisztikai központ. Az első üdülőt 1940-ben adták át a tóparton. A kalocsai érsekség tulajdonában lévő diákszállóban a szegényebb sorsú tanulók üdülhettek. Az 1960-as évek végén megindult Szelid nagyarányú fejlesztése, melynek keretében több ifjúsági és vállalati üdülő épült, kialakításra került a strand és megjelentek az első magánüdülők, melyek száma a következő évtizedekben folyamatosan növekedett. A 1970-es években fokozatosan kiépült az infrastruktúra, a tópart közelében sorra jelentek meg a vendéglők és a különböző kategóriájú szálláshelyek, melyek közül az egyik legrégebbi, a Tó Szálló és Étterem mai napig várja a vendégeket. Az évről-évre növekvő népszerűségnek köszönhetően az 1980-as években új földterületeket parcelláztak fel, ahol pár év alatt közel 150 nyaraló épült fel. Az üdülőtelep fejlődése rendszerváltást követő években megtorpant. Az országra jellemző gazdasági bizonytalanság érzékelhető volt a desztinációban is, amely elsősorban turisztikai vállalkozások gyakori tulajdonváltásában és az eladó/kiadó ingatlan számának növekedésében nyilvánult meg. Az ezredforduló idején több szálláshely és étterem is bezárta kapuit, lecsökkent a kereskedelmi üzletek száma és több szolgáltatás (pl.: posta, kert mozi) is megszűnt. A korszerűtlenné vált infrastruktúra, a marketing és a turisztikai szolgáltatások hiánya a vendégforgalom drasztikus lecsökkenéséhez vezetett, amely tovább erősítette az üdülőtelep hanyatlását. Dunapataj vezetősége 2006-ban felismerte a térségben rejlő turisztikai potenciált és a lehetőségekhez mérten rövid időn belül több fejlesztési programot is elindított, melyek közül kiemelkedik a kerékpárút kiépítése. Az egyik Dunapataj –Szelidi-tavat összekötő, a másik belterületi, hiánypótló, üdülőtelepen áthaladó kerékpárút, ami a tervek szerint a közel jövőben további szakasszal fog bővülni. A pályázati források segítségével új arculatot kapott az üdülőtelep központjában található Szittyó tér és a fizetőstrand. A projekt részeként új térközburkolatot kapott a Szittyó tér és a standon végig húzódó sétány, valamint lámpatesteket és hangosítást helyeztek el, melyekről a térségi rádió, a Korona Rádió műsorát hallhatják a strandolók. Emellett felújították az illemhelyiségeket, új padok, értékmegőrző szekrények és információs faház került kihelyezésre. A program részeként megújult és új elemekkel bővült a Szelidi-tó partján található mind a 4 játszótér valamint a standon egy kisebb kalandpark és kialakításra került, amit kicsit és nagyok egyaránt kipróbálhatnak. A beruházásokkal párhuzamosan a programkínálat is új rendezvényekkel gyarapodott. Az események között több gasztronómiai (Halászfőző, Szelidi Gasztró Fesztivál), sport (Szelidi Futás, strandfoci, horgászversenyek) és populáris (Szelidi Open, Szelidi Nyár) rendezvény is fellelhető. A Szelidi-tó legnagyobb eseménye a Pirates Family MC Motoros Találkozó, amely 2004 óta minden év augusztus utolsó hétvégéjén kerül megrendezésre. A négy napos fesztiválnak az Árnyas Kemping ad otthont, ahová több ezer látogató érkezik az ország különböző pontjáról és a határon túlról.

A turisták fogadása szükségessé teszi a turisztikai fogadóképesség elemeinek a létrehozását, azon belül az elszállásolás és az étkezési lehetőségek biztosítását. A Szelidi-tó szálláshelykínálatát 2 fő csoportra oszthatjuk,

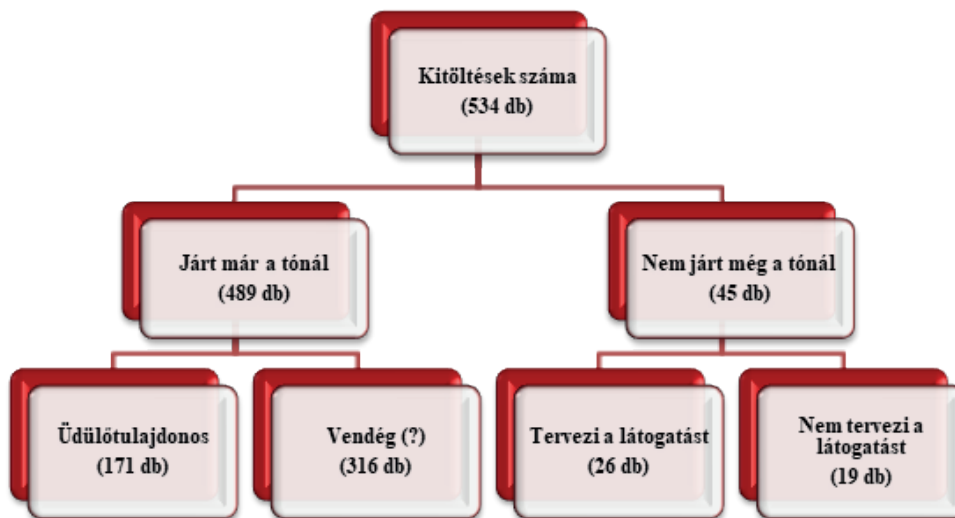
amelyek nem csak jellegükben, hanem térben is elkülönülnek egymástól. A kereskedelmi szálláshelyek az üdülőtelep elején, a Szatmári elágazás közvetlen közelében találhatóak. Ezzel szemben a magánszállások a magánüdülők között elszórtan helyezkednek el. A kereskedelmi szálláshelyek többsége az alacsony kategóriájú üdülők közé tartozik, melyek a szocialista érára jellemző arculattal rendelkeznek. Célközönségük elsősorban az iskolás csoportot, akik osztálykirándulások, erdei iskolás illetve nyári táborok keretében érkeznek a térségbe. A családok, baráti társaságok kedvelt szálláshelyei a panziók és apartmanok. Magasabb kategóriájú szálláshelyek közé tartozik az Apartman Della Strada valamint a kínálat legújabb tagja a Pannonráma Lux Vendégház. A vendéglátóegységek a strandon illetve annak keleti végében elhelyezkedő Szittyó téren koncentrálnak. A klasszikus tóparti kínálattal rendelkező vendéglők és a strand büfék mellett a főszezonban több bár is várja a vendégeket. A legújabb szórakozóhely a kalocsai Korona Rádió nyári komplexuma a Korona Part, ahol a nyárra a tóparti látványstúdióba kiköltöző stáb mellett koktélbár, hangulatos kerthelység és közel 2000 m²-es strand várja az oda látogatókat. Az üdülőtelepen jelenleg mindössze 2 ételmező bolt működik, amely a színes választékával igyekszik kielégíteni a turisták és a nyaralók igényeit.

A Szelidi-tó desztinációs életszakaszait tükrözi a térségbe érkező vendégek számának alakulása (1. ábra). Az évtized elején látható kimagasló értékeket két nagyszabású rendezvény eredményezte. 2002-ben a Szelidi-tó partján rendezték meg az Egyetemisták és Főiskolások Turisztikai Találkozóját, az EFOTT Fesztivált illetve a következő évben az Eszement Szelidi-tó Fesztivált, melyekre több száz látogató érkezett. 2004-től a fokozatosan csökkenő vendégszám a gazdasági világválság negatív hatásával kiegyensúlyozva 2009-ben érte el a mélypontját. Ezt követően a térség turisztikai megújulásának hatására a növekedés figyelhető meg. A 2012-es év rekord évről számított, hiszen a kedvező időjárási viszonyok és a Pirates Family által szervezett jubileumi motoros találkozón elért látogató csúcs 150%-os növekedést eredményezett.

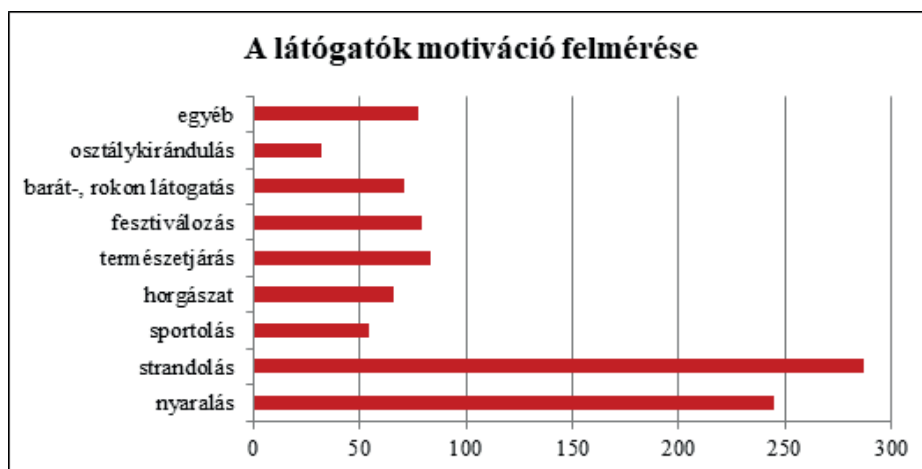
1. ábra: Szelidi-tó vendégszámának alakulása 2000-2016 között
Forrás: (KSH, 2017), saját szerkesztés

A kutatás szerves részét képezte a kínálati és keresleti oldal egymással való szembesítése, mely egyik eszköze a vendégkör elégedettség felmérése volt. A kérdőív tartalmazott nyitott és zárt kérdéseket, skálás megkérdezést, szűrő és személyes kérdések altípusait. A kérdőívek kitöltése online történt 2017. márciusa és szeptemberre között. Ez idő alatt összesen 534 db sikeres kitöltést regisztráltunk. A kérdéssor felépítése az 2. ábrán látható. A kérdőív rögtön egy szűrő kérdéssel indul, hogy a kitöltő járt-e a Szelidi-tónál. A megkérdezettek 91,6%-a ellátogatott már a vizsgált területre, ami nagymértékben hozzájárult a lekérdezés eredményességéhez. A kérdőív külön kérdéssort tartalmazott azok számára, akik még nem jártak a térségben, mely a tervezett utazás részleteire kérdez rá. A következő szűrő kérdésnek köszönhetően, megtudhattuk, hogy összesen 171 válaszadónak van nyaralója Szelidi-tó területén. A további 316 kitöltőt a klasszikus vendég elnevezéssel illetjük, mely csoportba a napi látogatók, a rövid és hosszabb időt eltöltő turisták mellett az üdülőtulajdonosokhoz baráti-, rokonlátogatás céljából érkező vendégeket soroltuk.

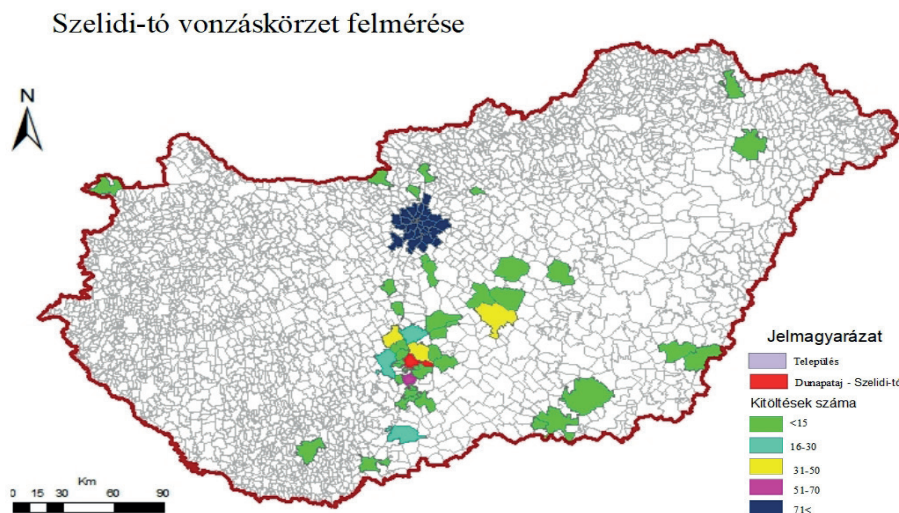
2. ábra: Kérdőív struktúrája és a kitöltések eloszlása
Forrás: saját szerkesztés, 2017

Általánosságban elmondható, hogy az üdülőtelep állandó vendégkörrel rendelkezik, hiszen a válaszadók 74%-a rendszeresen visszatérő vendég, illetve már több alkalommal járt a tónál. A felmérésből kiderült, hogy a térség látogatói elsősorban strandolás és nyaralás céljából keresik fel az üdülőtelepet. Emellett a 3. ábrán láthatjuk, hogy a természetjárás, a fesztiválozás és a horgászat is motivációként szolgál a turisták számára.

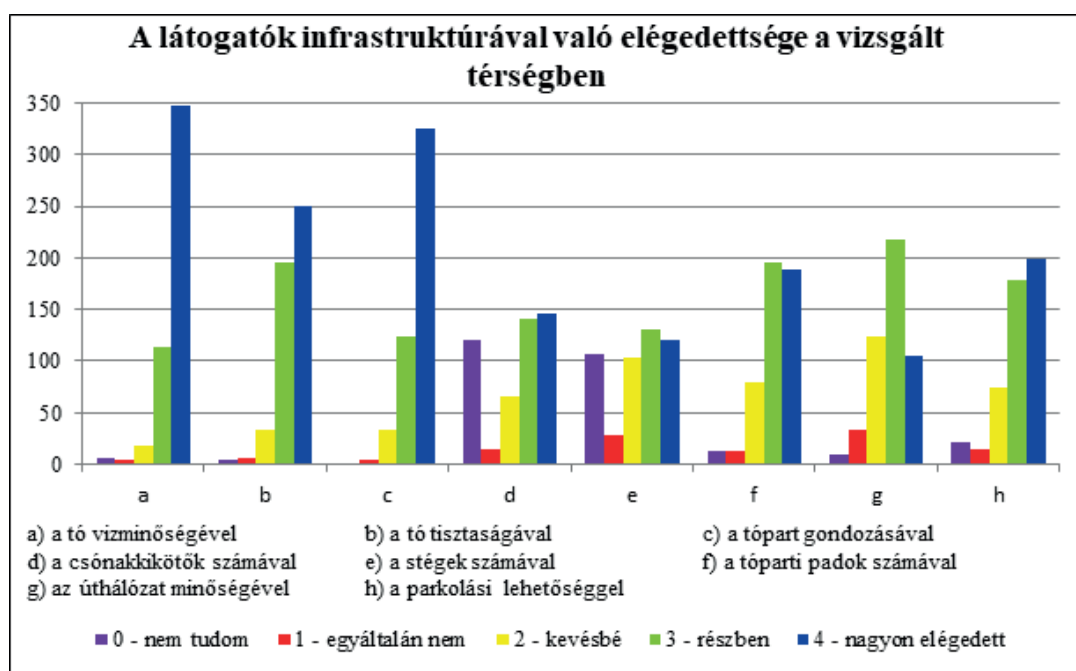
3. ábra: Motiváció felmérés eredménye
Forrás: saját szerkesztés, 2017

A felmérés keretében feltérképezésre került az üdülőtelep vonzáskörzete. A kitöltők térbeli eloszlását a 4. ábra szemlélteti, melyen látható, hogy a fő küldő terület Budapest és annak agglomerációja. Továbbá sokan érkeznek a közeli városokból, Kalocsáról, Bajáról, Dunaföldvárról, Paksról, Soltról valamint a megyeszékhelyről, Kecskemétről. A napi látogatók döntő többsége Dunapatajra és a környező kisebb településekről (Harta, Újtelek, Szakmár, Foktő) érkezik.

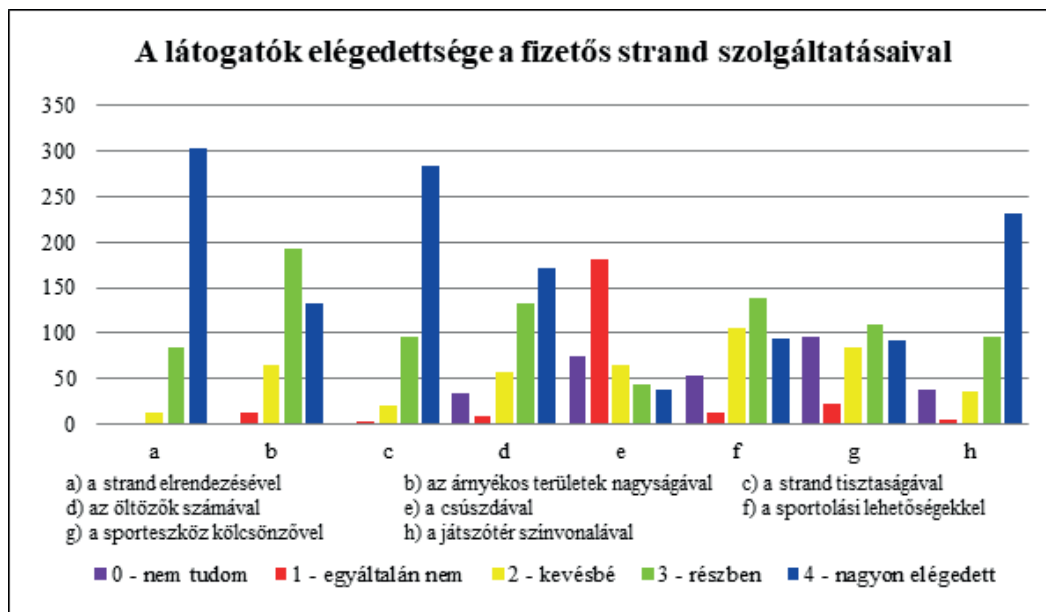
4. ábra: Szelidi-tó vonzáskörzet felmérése
Forrás: saját szerkesztés, 2017

A vizsgálat fontos részét képezte a szolgáltatásokkal való elégedettség felmérése, amely alapján kirajzolódottak a turisztikai kínálat pozitívumai és hiányosságai. A látogatók a tó természeti értékeivel elégedettek, különösen a tó vízminőségével és a tavat körülölelő zöldövezet gondozásával (5. ábra). Azonban az ehhez kapcsolódó infrastruktúrával kapcsolatban már megoszlik a vendégek véleménye. Nagyobb fokú elégedetlenség az úthálózat minőségével és a stégek állapotával kapcsolatban mutatható ki. A csónakkikötők és a stégek esetében látható kiugróan magas 0-s (nem tudom) érték azzal magyarázható, hogy ezek többsége csupán a szabad strandon illetve az azt követő horgásztanya területén találhatóak, így akik csak a fizetős strandra látogattak el, nem rendelkeznek kellő információval a kérdést illetően.

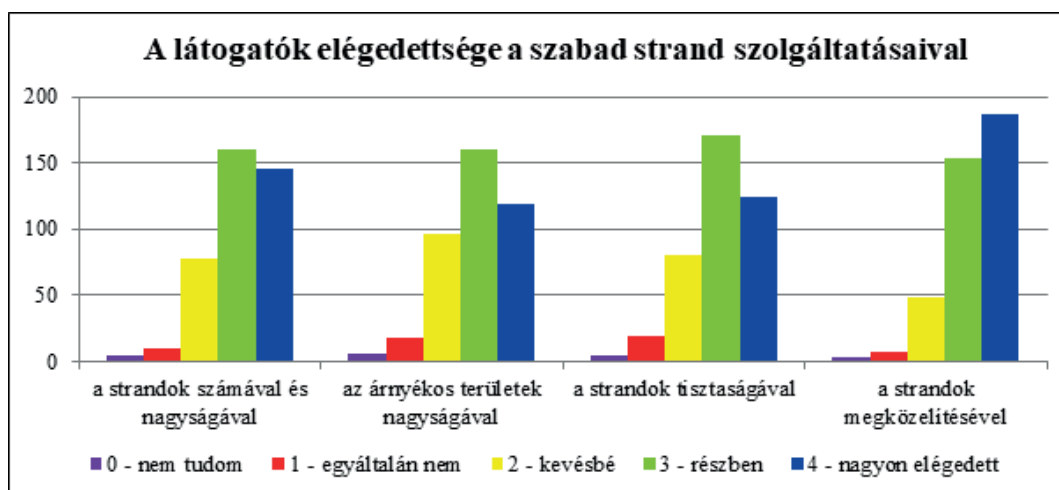
5. ábra: A látogatók infrastruktúrával való elégedettsége a vizsgált térségben
Forrás: saját szerkesztés, 2017

A visszajelzések alapján a válaszadók 82%-a igénybe vette már a fizetős strand szolgáltatásait, akik pozitívan értékelték a strand elrendezését és tisztaságát valamint a közelmúltban felújított játszótereket (6. ábra). A strand 3 bejáratánál összesen 1-1 öltöző található, amely a válaszok szerint kevésnek bizonyulnak. Napjainkban a klasszikus tóparti pihenés mellett egyre keresettebbek az aktív szabadidő eltöltés lehetőségei, amely az értékelés alapján hiányosságokat mutat a strand kínálatában. A strand területén található csúszda rövid időn belül a Szelidi-tó egyik ikonikus elemévé vált, amely szinte az összes képeslapon szerepel. A közel 20 éves üzemelése alatt az elemek annyira elhasználódtak, hogy a strand üzemeltetője néhány éve lezárta a csúszdát, azonban az ígért felújítás még nem valósult meg, amit a magas fokú elégedetlenség is igazol.

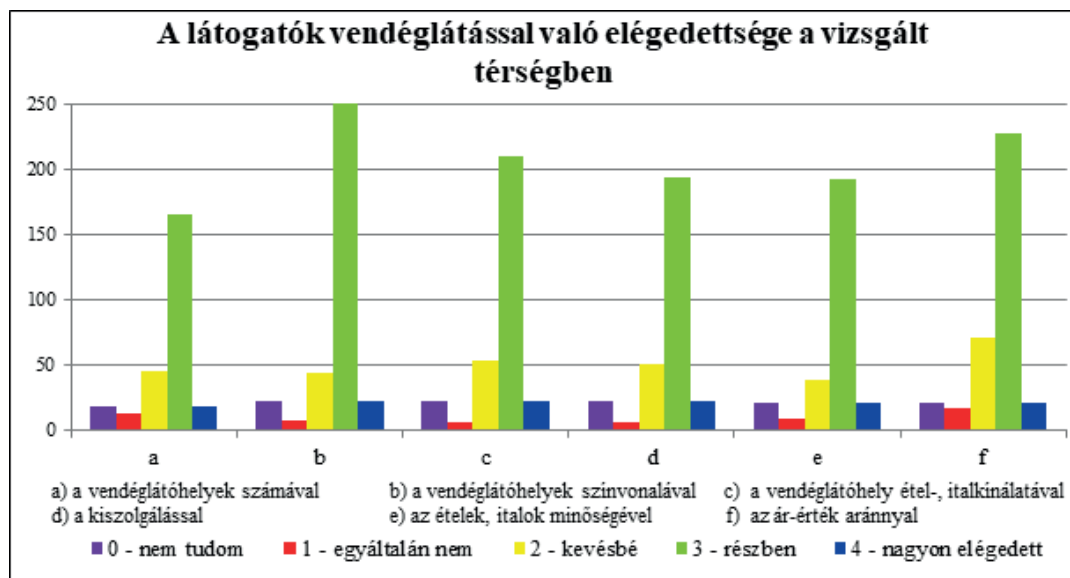
6. ábra: A látogatók elégedettsége a fizetős strand szolgáltatásaival
Forrás: saját szerkesztés, 2017

A fizetős strand folytatásában 3 nagyobb szabad strand található, amelyek elsősorban a környék üdülőtulajdonosai részére került kialakításra. Ezek a kisgyermekes családok számára már kevésbé kedvezőek, hiszen a homokos part ellenére a tó ezen szakasza már hirtelen mélyül, ezért csak a rutinos úszók számára ajánlják. A strandokat egy vékony erdősáv választja el a nyaralóktól, így pár perces sétával könnyedén megközelíthetőek. A szabad strandok számával, nagyságával, tisztaságával már csak részben elégedett a látogatók (7. ábra).

7. ábra: A látogatók elégedettsége a szabad strand szolgáltatásaival
Forrás: saját szerkesztés, 2017

A kérdőív további részében a vendéglátóhelyek kerültek az előtérbe, ahol a válaszadók 47%-a rendszeresen visszatérő vendég. Összességében elmondható, hogy a vendégek részben elégedettek a kínált vendéglátással, különösen a vendéglátóhelyek színvonalával és a kínált ételek, italok minőségével (8. ábra). Ezzel szemben az étel-, és italkínálat illetve a hozzákapcsolódó ár-érték arány már kevésbé kapott pozitív értékelést.

8. ábra: A látogatók vendéglátással való elégedettsége a vizsgált térségben

Forrás: saját szerkesztés, 2017

4. Következtetések, javaslatok

A világgazdaság szerves részeként számon tartott turizmusra nagy hatással vannak a társadalom gazdasági, szociális és életmódbeli trendjeinek folyamatos változása. Fontos, hogy a turisztikai szektor ágazatai idejében felismerjék a változást és ennek alapján alakítsák át termékeiket, szolgáltatásaikat valamint marketing tevékenységeiket. Napjainkra nem csak új trendek jelentek meg a piacon, hanem kereslet és kínálat kapcsolatrendszere is megváltozott. A kínálati oldal dominanciája csökken és annak létét és fenntarthatóságát már az egyre több szabadon elkölthető jövedelemmel rendelkező fogyasztók határozzák meg. A piac folyamatosan telítődik, ezért a keresleti tendenciákhoz való igazodás kulcsfontosságú szerepet tölt be egy desztináció életében. A kedvező földrajzi adottságokból eredő gazdag természeti értékek ellenére Szeliditő némileg elmaradott desztinációnak számít a hasonló adottságokkal rendelkező turisztikai területekhez képest. A minőségi szálláshelyek hiánya mindenképpen hátrányosan érinti a térséget, ugyanis a bevételek jelentős része itt realizálódik. Egy magasabb kategóriájú szálláshelykínálat kiszélesítené a vendégkört, amely bevétel növekedést eredményezne mind a turisztikai vállalkozók mind pedig a település tekintetében. Ezzel párhuzamosan minőségi javulás szükséges a vendéglátóhelyek étel- és italkínálatát illetően. Nem szabad elfeledkezni az elhagyatott üdülőkről sem, melyek gazos udvarai, betört ablakai tovább fokozzák az elmaradottság érzését. A többnyire magánkézben lévő ingatlanok nagyobb mértékű anyagi ráfordítással visszakapcsolhatóak a turizmus körforgásába, azonban fenn áll annak a veszélye, hogy az azonos típusú szálláshelyek következtében eltelítődik a piac, ami a szálláshelyek újbóli bezárásához vezetne. Ennek okán a település vezetőségének érdemes lenne egy olyan fejlesztési program kidolgozása, melynek révén az eddiginél eltérő profillal rendelkező szálláshelyekkel gyarapodhatna a kínálat. A kutatás eredményeként elmondható, hogy a vizsgált terület vendégkör igényei már túlmutatnak a klasszikus tóparti kínálaton. A látogatók fő motivációja az üdülés, azonban a pihenés mellett folyamatosan növekszik az élményközpontú kínálati elemek iránti érdeklődés. A Szeliditő attrakciókínálatából még hiányoznak az említett elemek, ezért a további fejlesztések tervezése során célszerű szem előtt tartani az élménymenedzsment szempontjait. A jövőt illetően nélkülözhetetlen a csúszda korszerűsítése és újbóli működésbe helyezése, valamint elgondolkodtató

egy vízi kalandpark megépítése, amely a balatoni strandok egyik kedvelt attrakciója. Továbbá szükségessé vált a sportolási lehetőségek bővítése és a hozzákapcsolódó eszközök biztosítása. A visszajelzések alapján a vendégek szívesen kölcsönöznének csónakot, szörfdeszkát, kajakot, kenut illetve részt vennének 1-1 vezetett túrán is, ahol megismerhetnék a tó természeti értékeit. Ehhez azonban elkerülhetetlen a stégek és csónakkikötők számának növelése és minőségének javítása, melyet az elégedettség felmérés is alátámaszt. Az aktív turizmust tovább erősítené egy kerékpárkölcsonzó és szerviz, hiszen a nem régebbsen megépített kerékpárútnak köszönhetően az infrastrukturális háttér már adott. Az élményközvetítő szolgáltatásban fontos szerepet játszana egy turisztikai animátor alkalmazása. A Szittyó tér szomszédságában található kert mozi a felújítását követően újfent a kulturális élményszerzés eszközeként szolgálhatna. Szelidi egyik ékessége a jelenleg üresen álló Bencze-kastély, melynek turisztika hasznosítása növelné a térség vonzerejét. A megélenkülő piaci versenyhelyzetben egyre fontosabbá válik a desztináció turisztikai imázsának kialakítása és formálása, amely Szelidi-tó esetében hiányosságokat mutat. A helyi önkormányzat és a környékbeli turisztikai szervezetek együttműködésével kialakításra kerülő egységes turisztikai marketing nagymértékben hozzájárulna a desztináció népszerűsítéséhez, továbbá erősítené és megnyújtana egy-egy szezon időtartamát. Az attrakciókhoz és a keresleti igényekhez igazított marketing tevékenység vendégforgalom növekedéséhez vezet, mely megakadályozza a Szelidi-tó további hanyatlását valamint segíteni a visszacsatolását a turizmus körforgásába.

5. Felhasznált irodalom

- Aubert A. – Jónás-Berki M. – Pálfi A. (2013): A rekreációs terek turisztikai értelmezése és elterjedése Magyarországon. In: Kókai S. (szerk.): Tanulmánykötet Dr. Dobány Zoltán főiskolai docens 60. születésnapjára. Nyíregyháza, 396 p.
- Donászy E. (1959): Das Leben des Szelider Sees. Akadémiai Kiadó Budapest, XXXVIII. 31. 387-400 p.
- Donászy E. (1967): A Szelidi-tó Bács-megye üdülőközpontja. In: Hidrológiai tájékoztató. - 7. (1967) 1. , 79-81 p.
- Donászy E. (1995): A Szelidi tavon. In: Halászat – 2. (1995) 7., 122. p.
- Demény-Dittel L. (2009): Tudnivalók a Szelidi-tóról és környékéről. Hatvan, 2009
- Michalkó G. – Rátz T. (2013): Rejtett dimenziók a Kárpát-medence turizmusában. In: Frisnyák S. – Gál A. (szerk.): Kárpát-medence: természet, társadalom, gazdaság. Nyíregyháza, 463-479 p.
- Michalkó G. – Kulcsár N. – Balizs D. – T. Nagy J. (2014): A belföldi VFR-turisták magatartásának sajátosságai Magyarországon: különös tekintettel a szabadidős tevékenységek földrajzi vonatkozásaira. Turizmus Bulletin 16: (3-4) 3-14. p.
- Pánya I. – Rosta S. (2015): A Dunapataj és Solt közötti terület késő középkori településhálózatának változása. In: ...in nostra lingua Hringe nominant. Kecskeméti Katona József Múzeum; MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest; Kecskemét, 243-268 p.
- Tímár K. (1941a): Kalocsa a gyöngyvidék. Szelídi tó a törökök gyógyfürdője. Kiskunsági Nemzeti Park, 1941. jan. 4. 4. p.
- Tímár K. (1941b): Szelídi tó, a Sárköz gyógyfürdője. Kiskunsági Nemzeti Park, 1941. júl. 12. 2-3 p.
- Tóth K. (1979): Nemzeti Park a Kiskunságban. Natura, Budapest, 59. p.
- Tóth K. (1992): Kiskunsági Nemzeti Park története 1975-1991. Kiskunsági Nemzeti Park Alapítvány. Kecskemét, 96 p.
- Internetes források
- Kiskunsági Nemzeti Park: knp.nemzetipark.gov.hu/index.php?pg=menu_1479
- Központi Statisztikai Hivatal: statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=1&theme=OG
- Szelidi-tó: szelidi-to.hu/
- Szelidi-tó programkínálat: szelidinyar.hu/category/szelidi-to-programok/

A szálláshely regisztrálók összehasonlító elemzése egy hévízi szállodában

Dr. Tóth Éva¹ – Dr. Poór Judit² – Besenyei Dávid³

¹adjunktus – PE Georgikon Kar – ²egyetemi docens - PE Georgikon Kar –

³hallgató – PE Georgikon Kar

¹⁻³Keszthely 8360, Deák F. u. 16,

e-mailcím: te@georgikon.hu, pj@georgikon.hu

Absztrakt

Jelen világra, az e-világra jellemző, hogy előnyben részesíti az elektronikus lehetőségeket, mellyel hatékonyabb, gyorsabb és kényelmesebb megoldásokat biztosít a korábbiakhoz képest.

Az internet megjelenése dinamikussá tette és átstrukturálta a turisztikai értékesítési láncot is, megteremtette az e-turizmus fogalmát. Az online turisztikai szolgáltatások a kényelmes és gyors informálódási, összehasonlítási és tranzakciós lehetőségek felkínálása által jelentősen hozzájárultak az egyénileg szervezett utak növekvő népszerűségéhez.

Jelenleg egymás mellett élnek a korábbi, hagyományos és az új, modern szállásfoglalási lehetőségek. Tanulmányunkban egy szálloda foglalási statisztikái alapján vizsgáljuk a közvetlen, valamint közvetett foglalás jellemzőit, valamint ezeken belül is a hagyományosnak tekinthető offline és modern online módokat.

A vizsgált szállodáról elmondható, hogy a közvetlen (45,6%) és közvetett (54,4%) foglalások aránya kiegyenlített, ugyanakkor a foglalások 71,2 %-a offline csatornához kapcsolódik. Valószínűsíthető – a szakirodalom is ezt támasztja alá -, hogy az információszerzésben viszont fontos szereppel bírnak az online felületek.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

A korszerű kommunikációs és információs technológiák felhasználása forradalmi változásokat hozott az élet minden területén. A turizmus szektorban is megjelent az elektronikus információközlés, lehetővé téve a piaci szereplők közötti gyors és közvetlen információcserét. Ennek a folyamatnak a további erősödése várható, és a jövőben a digitalizáció nem versenylőnyt fog jelenteni a piacon, hanem alapfeltételt a versenybe való belépéshez.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 horizontális célként határozza meg a digitális turizmus megvalósítását, ennek egy alstratégiája, a Digitális Turizmus Stratégia kerül 2018 folyamán kialakításra (INTERNET1).

A napjainkra jellemző e-világ létrejöttének az internet széles körű elérése, valamint az információs és kommunikációs technológiák (IKT) eszközeivel való ellátottság képezte az előfeltételét. A KSH 2014. évi adatai szerint a magyar lakosság közel háromnegyede számítógép-használó. Az internet-előfizetések száma továbbra is jelentős növekedést jelez, melyet a mobilinternet meghatározó bővülése generál (KSH, 2015). A 2016. évi KSH adatok szerint az internet-előfizetések száma 2016 I. negyedévének végén meghaladta a 8,2 milliót, mely 11%-kal magasabb az előző év azonos időszakához képest (KSH, 2016).

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptióban foglaltak szerint az internet elterjedése és az információ-technológiai fejlődés hatására az online információszerzés igénye egyértelműen az utazási cél kiválasztásakor

és a szervezésnél koncentráliódik (NTS, 2005).

Az IKT szerepe a turizmus értékesítési rendszerében hármassal bírt az idők folyamán. Először a számítógépes foglalási rendszerek, az úgynevezett CRS-ek (Computer Reservation System) jelentek meg az 1970-es években, majd a globális disztribúciós rendszerek, a GDS-ek (Global Distribution System) az 1980-as években, és az 1990-es években az internet (Sziva – Nemeslaki, 2016).

Az internet széleskörű elterjedése kettős, egymással ellentétes hatást gyakorolt a turizmus értékesítési rendszerében. Egyrészt a dez-intermediáció folyamata a közvetítők kiiktatását jelentette, vagyis a közvetlen értékesítés részarányának növekedéséhez járult hozzá. Az ezzel párhuzamosan elinduló re-intermediáció keretében viszont a közvetítő szereplők gyors alkalmazkodása figyelhető meg, valamint új típusú közvetítők piacra lépése tapasztalható. A re-intermediáció hatására a hagyományos utazási vállalkozások is nyitottak az internet irányába, és beléptek a 'brick and click' kategóriába, azaz ajánlataikat elérhetővé tették honlapjaikon, valamint kialakultak a kimondottan online utazási irodák, az OTA-k (Online Travel Agency), melyek a 'click to click' kategóriába tartoznak (Sziva – Nemeslaki, 2016).

Az értékesítési formák két fő típusa a direkt és az indirekt. A direkt/közvetlen csatorna esetén a turisztikai szolgáltató és a fogyasztó között közvetlen kapcsolat áll fenn, míg az indirekt csatornán valamilyen közvetítő(k), közbenső szereplő(k) is hozzájárulnak a termék fogyasztóhoz való eljuttatásában. A XXI. század turizmusában mind a közvetlen, mind a közvetett értékesítés megvalósulhat offline és online módon is.

Elemzésünk során a Gazdasági Versenyhivatal által használt terminológiát vettük alapul. Eszerint az offline és online módok közötti megkülönböztetés nem a technikai oldalról származó különbségeken, hanem az egyes csatornák belső lényegében rejlő különbségeken alapul. Az online csatornák olyan kapcsolódási felületet (weboldalt) igényelnek, ahol a keresés és a foglalás teljes menete egy helyen, szabványosított keretek között zajlik. Ilyenek a szálláshely weboldalán, valamint online szállásközvetítőn, kuponos oldalakon keresztüli foglalás. Az offline csatornák lehetnek saját szállásadói disztribúciós utak, mint a telefonon, e-mailen, faxon, illetve a szálláshelyen személyesen történő foglalások. Valamint lehetnek egyéb offline csatornák, mint a hagyományos utazási irodák (GVH, 2015).

Így alapvetően négy jellemző kategóriára bonthatjuk a szállásfoglalási típusokat:

- Közvetlen online értékesítési mód a turisztikai szolgáltató saját honlapján keresztüli foglalás.
- Közvetlen offline a telefonon keresztüli, az e-mailes vagy az utcáról betérő ('beeső'), úgynevezett 'walk in' foglalás.
- A közvetett offline értékesítés képviselői az utazási irodák.
- A közvetett online értékesítés eszközei a GDS-ek és az OTA-k.

A GDS-ek világszintű, de nem publikus rendszerek, csak az utazási szolgáltatók használhatják. Feladatai az információs szolgáltatás és a foglalások kezelése, valamint a fizetés. A legismertebb GDS-ek az Amadeus, Galileo, TravelPort. A legelső online utazási iroda (OTA) az Expedia volt. Az OTA a leggyorsabban és legdinamikusabban fejlődő értékesítési forma ma. Online közvetítőknek minősülnek a csomagokat, szolgáltatásokat értékesítő, és az ár-összehasonlító, véleménygyűjtő weboldalak (Tripadvisor, Trivago) is. (Sziva – Nemeslaki, 2016; Aubert, 2011).

A magyar piacon a 2000-es évek elején kezdtek megjelenni a külföldi szállásközvetítők, melyeket 2004-től magyar piaci szereplők követtek. Az online szállásközvetítés piaca nem egy részletesen szabályozott piac, nem vonatkoznak rá specifikus jogszabályok, az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos szabályok és az adatvédelmi szabályok érvényesek rá, melyek uniós alapokon nyugszanak (GVH, 2015).

Az online szálláshelyfoglalás növekvő tendenciát mutat Magyarországon, melyet több korábbi kutatás eredménye is alátámaszt. Ilyen a magyarországi online szálláshely piacot vizsgáló 2013-as kutatás, melyet az eNET és a Magyar Hotel Monitor végzett (INTERNET2). A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 2012-ben a teljes hazai (nettó) szállásdíj bevétel 129 milliárd forint volt, melyből a felmérés eredményei szerint mintegy 58 milliárd forintnyi, azaz a teljes hazai szállásdíj-bevétel 45%-a érkezett online csatornákon keresztül. A szállodák 96%-a rendelkezett saját honlappal 2012-ben, és ezek szinte mindegyike tartalmazott foglalási felületet is. A panziókat illetően közel 90%-os volt az arány (saját honlap foglalási felülettel), az apartmanok és vendégházak esetében viszont már csak valamivel több, mint 60%-nak volt webes megjelenése, melyek közül minden második kínált foglalási lehetőséget is.

Az EUROSTAT adatai (INTERNET3) alapján 2014-ben Magyarországot 64,7%-ra becsült online szállásfoglalási arány jellemezte. A Gazdasági Versenyhivatal 2015. évi online szálláskeresési és szállásfoglalási szokásokat célzó fogyasztói kutatásának eredményei szerint az utazók 86%-a utazása tervezéséhez, szervezéséhez használja az internetet, 59%-a pedig interneten keresztül foglalja le szállását. A magyar utazók belföldi utazásaik során leginkább a szállásadóval való közvetlen kapcsolatot részesítik előnyben. A válaszadók 54%-a a szálláshely saját weboldalán keresztül, 48%-a közvetlenül telefonon intézte korábban szállásfoglalását (e kérdésnél több válasz megjelölése is lehetséges volt). A belföldi szállásfoglalás harmadik legnépszerűbb csatornája a szállásközvetítő – vagyis a közvetett online – oldalak, a megkérdezettek 42%-a vette igénybe. A kutatás eredménye szerint a válaszadók közel egytizede foglalt már szállást közösségi oldalakon. A hagyományos utazási irodákon keresztüli foglalás aránya belföldi útnál nem (8%), azonban külföldi utak esetében jelentős (31%). Érdekes eredménye a kutatásnak, hogy minden második utazó szállásközvetítő oldalakat használ a szükséges információk megszerzésére, azonban a tényleges szállásfoglalásokat már inkább közvetlen módon valósítják meg (GVH, 2015).

A szállodák számára fontos jelentőséggel bírnak a vendégstatisztikák, hiszen ezek elemzésével megismerhetik tényleges vendégeik jellemzőit, és ezzel egy időben a potenciális fogyasztók hatékonyabb elérését is biztosítja a megszerzett ismeretek hasznosítása. A vendégstatisztika segíti a vállalkozás gazdálkodásának jövőbeli tervezését, a marketingstratégia kialakítását. A vendégek ismérvei (nem, életkor, nemzetiség), utazási szokásai (tartózkodási idő, foglalási mód, együtt utazók száma) hozzájárulnak a megfelelő értékesítési csatornák, úgynevezett disztribúciós csatornák kiválasztásához. A megfelelő csatornamix kialakítását a terméken túl így a célcsoport összetétele határozza meg.

Bár a vendégstatisztikák és a foglalási statisztikák valószínűleg jelentős átfedésben vannak, mi jelen tanulmány primer kutatásának részeként a foglalási statisztikákra koncentráltunk.

A turisták számának és tartózkodásának növeléséhez „komplex élménycsomagot” kell kínálni. Minden desztinációnak törekedni kell arra, hogy márkává váljon. El kell jutnia oda, hogy a térség vendégei a desztinációról olyan élményekkel távozzanak, amely biztosítja a visszatérés lehetőségét. Az élmény márkázása az egyik legnagyobb hatással bíró marketingtevékenység. Marketing eszköz lehet ehhez egy jó weboldal, a public relations, és a márka. Továbbá a megfelelő keresőoptimalizálás, prospektusok, kiadványok, ajándéktárgyak és egyéb márkázott termékek és online hirdetések, de a legfontosabb az elégedett vendég (Péter et al., 2015; Péter – Németh, 2017).

2. Anyag és módszer

Az adatgyűjtésre a hévízi Lotus Therme Hotel & Spa *****-ban került sor 2017 nyarán, amely összesen 500 foglalásra terjedt ki. A vizsgált ismérvek között szerepelt a foglalást végző személy neme, életkora, nemzetisége, valamint a foglalás módja, a foglalt vendégéjszaka (/fő) és a foglalási létszám. Az elemzés során

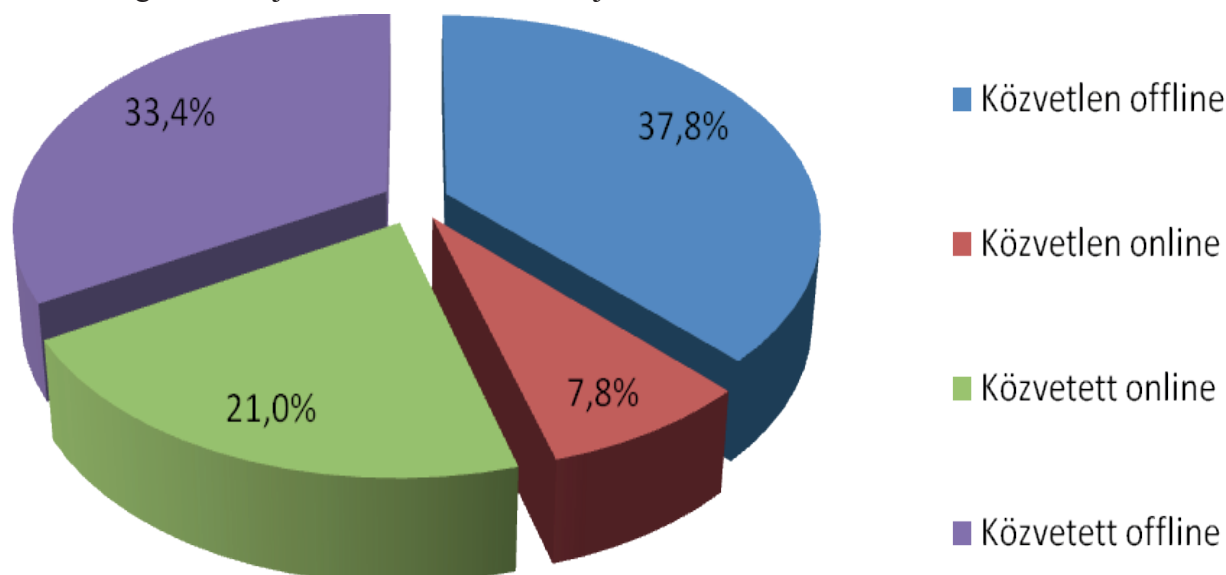
kapcsolatvizsgálatokat végeztünk SPSS program segítségével.

A korábban áttekintett szakirodalmakat alapul véve a szálláshelyfoglalások kategorizálásánál a közvetlen és a közvetett módokat, illetve az online és offline foglalási típusokat különítettük el, és ennek megfelelően négy vizsgálati kategóriát különböztettünk meg:

1. közvetlen offline (telefon, e-mail, walk-in),
2. közvetlen online (saját weboldal),
3. közvetett online (OTA),
4. közvetett offline (hagyományos utazási iroda).

3. Eredmények és értékelésük

A következőkben a foglalás módja szempontjából ismertetjük az eredményeket. A minta (500 foglalás) megoszlását a foglalás módja szerint az 1 ábra mutatja.

1 ábra: A minta megoszlása a foglalás módja szerint
Forrás: saját szerkesztés

A foglalások 28,8%-a zajlik online csatornákon keresztül, tehát az offline foglalás, a személyes kontaktus felvétele a jellemzőbb a szálloda esetében. A közvetlen (45,6%) és a közvetett (54,4%) foglalások aránya ugyanakkor kiegyenlítettnek tekinthető. A közvetett foglalások nagyobb részarányának oka – a szakirodalmi adatokhoz képest – a külföldi vendégek magas arányának (85,6%) köszönhető.

A vizsgált szállodában a vendégek nagyon sokféleképpen foglalnak szállást a közvetlen lehetőségektől az OTA portálokon át az utazási irodákig. Az online utazási irodák közül a legnépszerűbb a booking.com (16,8%). A legtöbb vendéget hozó utazási iroda a Robinson Tours Kft. volt, 5,2%-os részesedésével. Ez a cég leginkább orosz és ukrán területről utaztat be Hévízre.

Amennyiben a közvetett online és offline kategórián belül vizsgáljuk a hazai és külföldi utazási irodák arányát, a következőket tapasztalhatjuk. Míg a külföldi OTA-k foglalási részaránya 20%-os, addig a hazai gyakorlatilag elhanyagolható a maga 1%-ával. A hagyományos utazási irodákon belül a külföldiek részesedése szintén meghatározó (24,6%) a hazaihoz (8,8%) képest, de ez valószínűleg a szálloda elhelyezkedésének és így vendégkörében a külföldiek dominanciájának köszönhető.

Amennyiben a mintát megbontjuk a belföldi és külföldi szálláshelyfoglalókra (1. táblázat), a foglalás módját vizsgálva jól látható, hogy a belföldieket inkább (73,6%) jellemzi a közvetlen offline foglalás. Közel ötödüknél a közvetett online szállásfoglalás, vagyis az OTA-n keresztüli foglalás tapasztalható. A külföldi szállásfoglalók esetében az offline foglalási módok az elsődlegesek (közvetlen 31,8 %, közvetett 38,6 %), illetve a közvetett online szállásfoglalás (21,7%) is magasabb arányt jelez a belföldi szálláshely regisztrálókhoz képest.

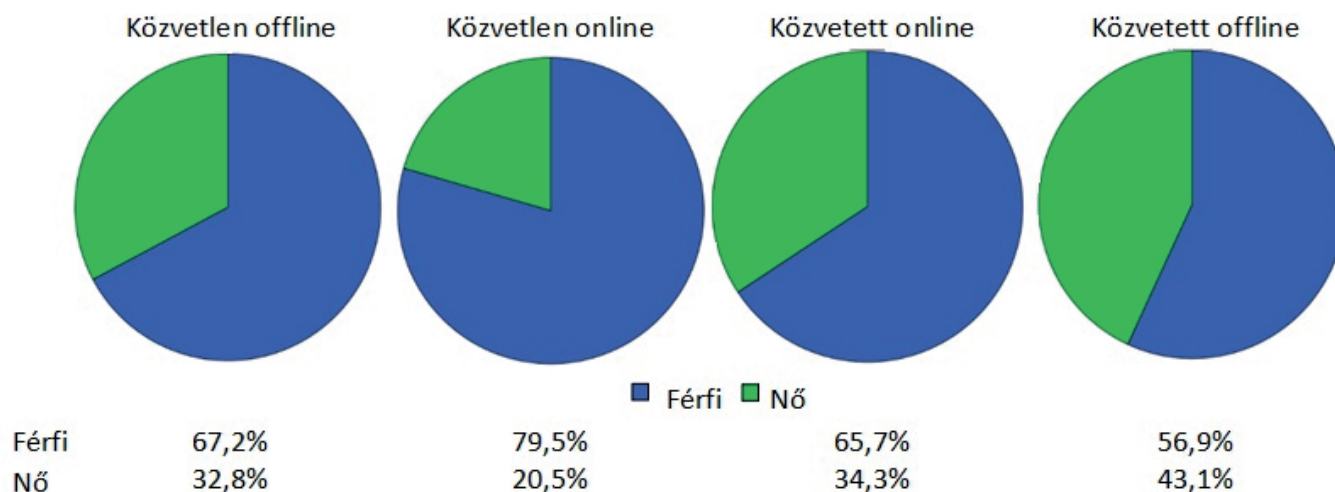
1. táblázat: A minta megoszlása a foglalás módja szerint belföldiek és külföldiek esetében

		Közvetlen offline	Közvetlen online	Közvetett online	Közvetett offline
Belföldi	gyakoriság arány	53 73,6%	5 6,9%	12 16,7%	2 2,8%
Külföldi	gyakoriság arány	136 31,8%	34 7,9%	93 21,7%	165 38,6%

Forrás: saját szerkesztés

Nemparaméteres eljárással vizsgálható, hogy van-e szignifikáns eltérés a nem szerinti megoszlást illetően az egyes kategóriák között. A teszt eredménye azt mutatja, hogy van ($p=0,033$). A hagyományos utazási irodán (közvetett offline) keresztüli és a közvetlen offline ($p=0,045$), valamint a közvetlen online ($p=0,009$) csatornán keresztül intézett foglalás vonatkozásában szignifikáns az eltérés a nemek szerinti megoszlás tekintetében (2. ábra).

Mind a négy foglalási kategóriában többnyire a férfiak jelennek meg, mint a foglalást végző személyek, de jól látható, hogy arányuk a saját weboldalon keresztül regisztrált foglalások esetében a legmagasabb (79,5%), míg a hagyományos utazási irodán keresztül intézett foglalást illetően a legalacsonyabb (56,9%).

2. ábra: A minta nem szerinti megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

Az életkor középvértékeit tekintve, melyet a 2. táblázat tartalmaz összefoglaló módon, jól látható, hogy a foglalást végzők életkorának átlagos és középső (medián) értéke a saját web- (közvetlen online) és OTA-n (közvetett online), valamint hagyományos utazási irodán keresztül regisztrált esetekben jelez közel azonos (a statisztikai próbák ezt megerősítik) értéket, mely valamivel alacsonyabb a közvetlen offline foglalások

esetében tapasztalható értékekhez képest.

2. táblázat: A foglalást végző életkorát jellemző középértékek a foglalás módja szerint

Középértékek	Közvetlen offline	Közvetlen online	Közvetett online	Közvetett offline
Átlag	56,58	51,95	50,61	51,37
Medián	57	50	50	48

Forrás: saját szerkesztés

A foglalási létszámokat illetően ugyanakkor nem tapasztalható szignifikáns különbség. A tipikus és a középső érték is 2 fő mindegyik kategóriában, bár a hagyományos utazási irodákon keresztül regisztrált foglalások esetében az egy fős foglalások is a két fős foglalással közel azonos gyakoriságot képviselnek.

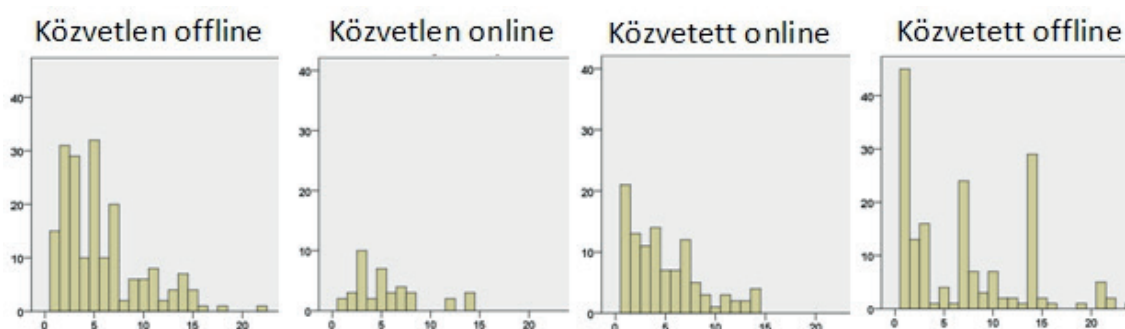
A foglalt éjszakák szempontjából azonban szignifikáns eltérés mutatkozik a kategóriák között. A hagyományos utazási irodákon keresztül (közvetett offline) regisztrált foglalások szignifikánsan magasabb tartózkodási idővel jellemezhető vendéget biztosítanak az online utazási irodákon keresztül intézett foglalásokhoz képest (3. táblázat).

3. táblázat: A foglalt éjszakát jellemző középértékek a foglalás módja szerint

Középértékek	Közvetlen offline	Közvetlen online	Közvetett online	Közvetett offline
Átlag	5,67	5,56	4,89	7,02
Medián	5	5	4	7

Forrás: saját szerkesztés

Egyéb kategóriák középértékei között nem tapasztalható szignifikáns eltérés. A közvetlen online és offline módok esetében közel azonosak a mutatóértékek. A foglalt éjszakák szerinti megoszlást tekintve jól látható, hogy az utazási irodák csomag ajánlatokat értékesítenek, magas az egynapos, valamint az egy és kéthetes foglalások száma (3. ábra).

3. ábra: A foglalt éjszakák eloszlása a foglalás módja szerint

Forrás: saját szerkesztés

4. Következtetések, javaslatok

Az online szálláshelyfoglalás növekvő tendenciát mutat az egész világon és így Magyarországon is. A becslést online szállásfoglalási arány az EUROSTAT adatai alapján 2014-ben 64,7%-os volt hazánkban. A Gazdasági Versenyhivatal 2015. évi online szálláskeresési és szállásfoglalási szokásokat célzó fogyasztói kutatásának eredményei szerint a magyar utazók 86%-a használja az internetet utazása tervezéséhez, szervezéséhez, 59%-a pedig interneten keresztül foglalja le szállását. A foglalási módok közül az első három legnépszerűbb és közel azonos arányban említett a szálláshely saját weboldala, a közvetlen telefonos és a szállásközvetítő oldal.

Primer kutatásunk során a belföldi foglalók esetében a közvetlen offline foglalási mód volt a legmeghatározóbb, a foglalások közel háromnegyedét regisztrálták ily módon. Az OTA oldalak szerepe volt még említésre méltó 17%-os részaránnyal. A saját weboldal 7%-os részesedést biztosít. A külföldiek esetében a saját weboldal szerepe szintén nem volt meghatározó (8%), ugyanakkor a hagyományos utazási irodák (közel 40%), és a közvetlen offline regisztráció (30% körül) komoly jelentőséggel bír. Az OTA-n keresztül intézett foglalások súlya közel azonos a belföldi és külföldi foglalók esetében, a foglalások közel egyötödét adja.

Összességében a közvetlen (45,6%) és közvetett (54,4%) foglalások aránya kiegyenlített, ugyanakkor a foglalások 71,2 %-a offline csatornához kapcsolódik. Valószínűleg az online felületek az információszerzésben bírnak fontos szereppel.

Az elemzés kimutatta, hogy a hagyományos utazási irodákon keresztül érkező foglalások átlagosan magasabb tartózkodási időt biztosítanak. A szállásfoglalást a férfiak intézik vagy a férfiak nevében intézik többnyire, mely főként a saját weboldalon történő regisztrációk esetében kiemelkedően magas, közel 80%. A szállodának érdeke a saját értékesítés, a jövőbeli feladat a saját weboldalon keresztül történő értékesítés arányának emelése.

5. Felhasznált irodalom

- Aubert A. et al. (2011): Turizmus menedzsment, Pécsi Tudományegyetem, 2011
- GVH (2015): Ágazati vizsgálat az online szálláshelyfoglalás piacán. Jelentés tervezet. Gazdasági Versenyhivatal, 2015.
- KSH (2015): Infokommunikációs (IKT-) eszközök és használatuk a háztartásokban és a vállalkozásokban, 2014. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2016): Távközlés, internet, televíziószolgáltatás, 2016. I. negyedév. Statisztikai Tükör 2016. június 10.
- NTS (2005): Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013, Magyar Turisztikai Hivatal, 2005
- Péter E. - Németh K. - Weisz M. (2015): Ön mit fogyaszt? Prevenió a Balaton térségében: What do you consume? Prevention in Lake Balaton Resort Area?, In: Nagy ZB (szerk.), LVII. Georgikon Napok. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2015.10.01-2015.10.02. Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, (ISBN:978-963-9639-82-9) pp. 325-330.
- Péter E.- Németh K. (2017): Gyorsan sokat? : Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban, COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE XXVII.:(3. különszám) pp. 60-63.
- Sziva I. – Nemeslaki A. (2016): Utazás E-Világban. Internet és versenyképesség a turizmusban. Információs Társadalomért Alapítvány

- INTERNET1: A digitális turizmus stratégia előkészítése
- <https://mtu.gov.hu/cikkek/digitalis-marketing>
- INTERNET2: Az eNET és a Magyar Hotel Monitor kutatásának eredményei
- <http://www.enet.hu/hirek/a-szallasfoglalas-csaknem-fele-interneten-tortenik/>
- INTERNET3: Statistics on ICT use in tourism
- http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_ICT_use_in_tourism

A turizmus aktuális kérdései II.

A hazai turizmus ágazat éghajlati kitettségi, sérülékenységi és alkalmazkodóképességi területi különbségeinek vizsgálata

Dr. Czira Tamás¹ –Sütő Attila²

¹főosztályvezető, Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Nemzeti Alkalmazkodási Központ Főosztály –

²vezető tervező Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Nemzeti Alkalmazkodási Központ Főosztály

¹⁻²Budapest, 1143, Stefánia út 14.

e-mailcím: czira.tamas@mbfsz.gov.hu, suto.attila@mbfsz.gov.hu

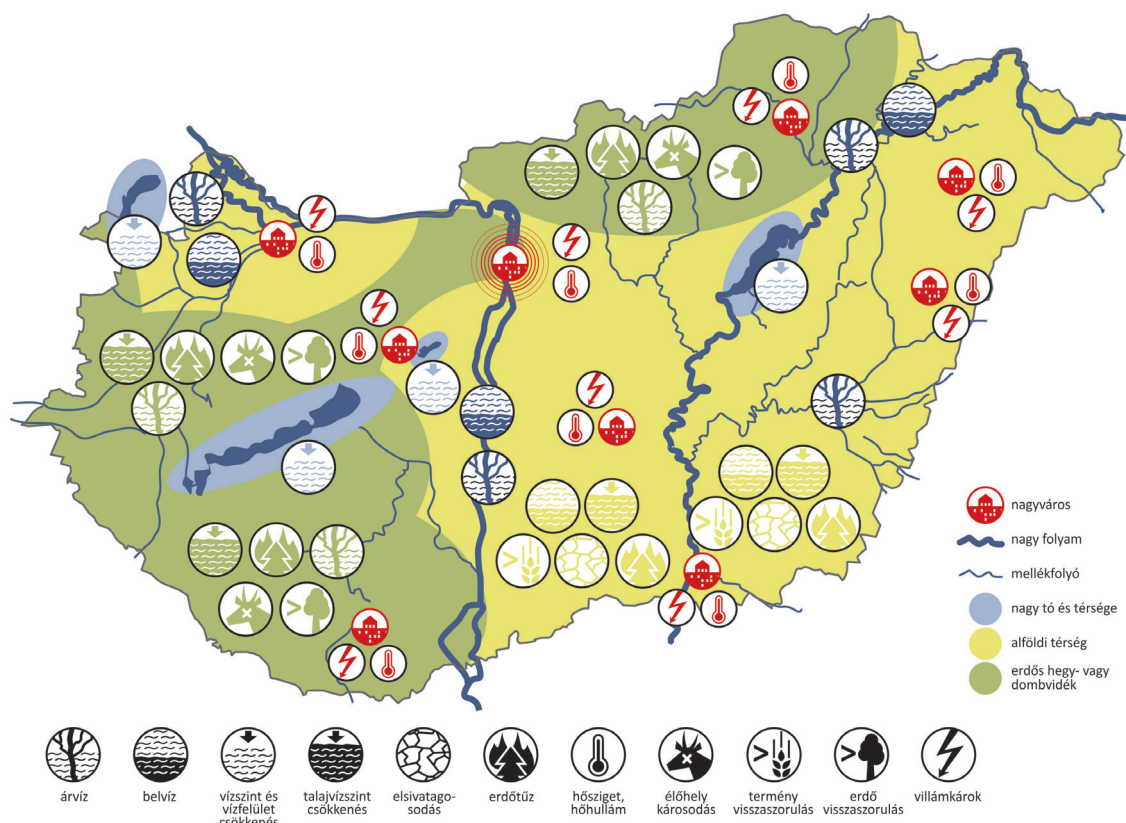
Absztrakt

Az éghajlat és az időjárás a turizmus erőforrásai, amelyek alapvetően határozzák meg egy adott desztináció vonzerejét, alakulásuk befolyásolja a turisztikai tevékenységek körét. A klímaváltozás hatásai érintik az úti célok vonzerejét, az utazási döntéseket, a szezonalitást. A klímaváltozás Magyarországon is eltérően érinti az egyes desztinációkat, amelyek hatásviselő képességüktől függően eltérő érzékenységek; társadalmi/gazdasági környezetük különbözősége pedig meghatározza eltérő alkalmazkodóképességüket is. Az éghajlati sérülékenység a klímaváltozás hatásaira ráadásul tovább mélyülhet. Hazánkban jelenleg még nem terjedtek el az egyes desztinációkat érintő kockázatokat, a területeket jellemző kitettségi, érzékenységi, alkalmazkodóképességi, és sérülékenységi mutatókat komplexen, integráltan kezelő, a különböző térségeket összehasonlító vizsgálatok, e téren előrelépés szükséges. Ennek lehet az egyik eszköze a 2013-ban indult, és jelenleg „NATÉR továbbfejlesztése” néven futó alkalmazott kutatási és rendszerfejlesztési feladatcsomag, a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP) egyik kiemelt projektjeként. A NATÉR egyik kapcsolódó célja a turizmus szektor klímabarát irányba való elmozdítása, segítve az ágazat felkészülését a következményekre, megerősítve a hatásokkal szembeni reagálóképességet.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés: a klímaváltozás, mint globális és terület-specifikus kihívás

Napjainkban számtalan ágazat kapcsán merül fel a globális klímaváltozás, mint századunk egyik legjelentősebb kihívása. A hőmérséklet és csapadékviszonyok tartós és jelentős változásával, az időjárási extrémítások intenzitás- és gyakoriságnövekményével járó jelenség egyik alapja, hogy az üvegházgázok légköri koncentrációjának emelkedése felerősíti a Földön a természetes üvegházhatást, ennek következtében a Naptól érkező hősugárzás energiája nagyobb részben marad a légkörben. A folyamat a légkör átlaghőmérsékletének emelkedését, valamint az időjárás szélsőségesebbé válását (hirtelen lezúduló, özvízszerű esőzések, hó, jégeső és viharok, hőségnapok számának növekedése, stb.) eredményezi.

Az egyes ágazatok (így a konferencia témáihoz kapcsolódva például a turizmus, a biztonságpolitika) sérülékenysége ráadásul területi kihatásuk révén a regionális és településhálózati egyenlőtlenségek további elmélyülését is okozhatja az eltérő térségi/települési érzékenység és alkalmazkodóképesség miatt (Pálvölgyi et al., 2010; NÉS-2. tervezet, 2015). A témakör fontosságát jelzi, hogy a klímapolitikai stratégiai tervezési anyagokon túl az irányadó európai és magyarországi fejlesztéspolitikai és területi tervezési stratégiai dokumentumok sora is kiemelt szempontként tekint a klímaváltozás okozta hatások kezelésére [(Európa 2020 Stratégia, Az Európai Unió Területi Helyzete és Perspektívái (TSP 2011), Az Európai Unió Területi Agendája (TA 2020), Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK), Partnerségi Megállapodás (PM)]. Mindez annak is köszönhető, hogy mára az Európai Unió a klímavédelem és az új energiagazdaságért folytatott küzdelem éharcosának tekinthető. A klímapolitikai célkitűzések előmozdítását célzó Uniós jogszabályi keretrendszer jelentős mértékű fejlődésen ment át az elmúlt évek során (Németh, 2017; Németh et al., 2011).

1. ábra: A területileg differenciált klímaváltozási hatások Magyarországon
Forrás: MFGI-NAKFO, 2016.

A klímaváltozás által indukált kedvezőtlen társadalmi-gazdasági folyamatok miatt (sem) lehet Magyarország különböző ágazati és területi szakpolitikáihoz a klímaváltozás hatásainak mérlegelése nélkül közelíteni: fontos, hogy Magyarország saját stratégiai tervezése során és fejlesztéspolitikájában tudatosan kezelje a klímaváltozás jelenségét (Sütő, 2017).

A klímaváltozás hatásai Magyarországon is hangsúlyosan jelentkeznek. Az ország európai léptékben kiemelten sérülékenynek minősül (Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia tervezete, 2017) és a fent említett folyamatok közül több is erőteljesen érvénysül és fog érvényesülni a következő évtizedekben. Így például az évi átlaghőmérséklet emelkedése és az éves csapadékmennyiség növekménye is jelentkezik – utóbbi esetében nem is a növekedés maga, mintsem az eloszlás változása a kritikus. Ősszel-télen várhatóan több, tavasszal-nyáron pedig kevesebb csapadékkal számolhatunk, ami még inkább kiemeli a hazánkra amúgy is jellemző kihívást, a vízhiány és víztöbblet kettős szorítását. A csapadék-utánpótlás változékonysága a felszíni vizek vízjárására és a felszín alatti vizek helyzetére is kihat. Az extrém időjárási események intenzitása, gyakorisága hazánkban is növekszik. Mindezek a változások más és más formában, más és más kihívásokat eredményezve jelentkeznek az ország különböző részein, értelemszerűen más és más válaszokat is kívánva meg az érintettektől.

1.1 Turizmus és klímaváltozás

A konferencia egyik fő témakörét jelentő turizmus ágazat hazai szerepe a nemzetgazdaságban kiemelkedő: a szektor a GDP mintegy 6-8%-át biztosítja „láthatatlan export” szerepköre révén; a közvetlenül és közvetve nyújtott munkahelyek (300-400 ezer fő) tekintetében foglalkoztató szerepe is lényeges. Szerepvállalása a vidékfejlesztés, vagy éppen a szabadidő-gazdaság terén meghatározó, a természeti/épített/kulturális erőforrások

megőrzéssel egybekötött hasznosítása révén, amellyel sok helyütt a helyi gazdaság egyik alappillére.

A magyarországi turizmust a klimatikus viszonyok fent jelzett változásai – lévén egy, a szabad földrajzi térhez minden elemében kötődő ágazatról van szó – kiemelten érintik. Elegendő csak belegondolni, hogy az általános *melegedés* hogy hat a főszezon kitolódására (pl. a nagy tavaink fürdőszezonja a kora őszi, késő tavaszi hetekkel hosszabbodhat). A *szélsőséges időjárási helyzetek* ugyanakkor csökkenő, romló vízminőséget eredményezve nehezíthetik a természetes vizek, strandok, fürdők helyzetét. A *csapadékeloszlási egyenlőtlenségek* olyan helyzeteket teremthetnek, hogy egy éven belül szenvedhet akár egy régió a heves esőzések által tönkretett szezon, vagy pár héttel később az extrém aszályok miatt csökkenő vízmélység problematikájával. A *szélsőséges időjárási események* kiszámíthatatlansága olyan katasztrófa-helyzeteket is eredményezhet, mint a rossz emléké 2013. március 15.-i hétvége hóvihara; vagy 2006. augusztus 20. elmosott nemzeti ünnepe. Szintén negatívum lehet a folytatódó felmelegedés vagy az árhullámok okozta elöntések a kórokozók elszaporodása. A különböző turisztikai fogadótérségek közül értelemszerűen az időjárási jelenségek által potenciálisan érintett *természeti értékre épülő desztinációknál* várható *kiemelkedő hatás* (pl. Balaton, nagy tavaink); a mérleg másik serpenyőjében pedig akár nyertes lehet egy sor *egészségturisztikai desztináció* – amennyiben a téli keresletnövekedés felénk fordul a szomszédos országokban tapasztalható hómenyiség csökkenésével, mint a téli sportokat részben kiváltó rekreációs szolgáltatások nyújtói. Látható, hogy a problémakör sokrétű kihívásokkal, egyúttal kiaknázható lehetőségekkel is, mindehhez azonban a hatások pontos ismerete, a rájuk való felkészülés elengedhetetlen.

2. Klímaváltozás és alkalmazkodás

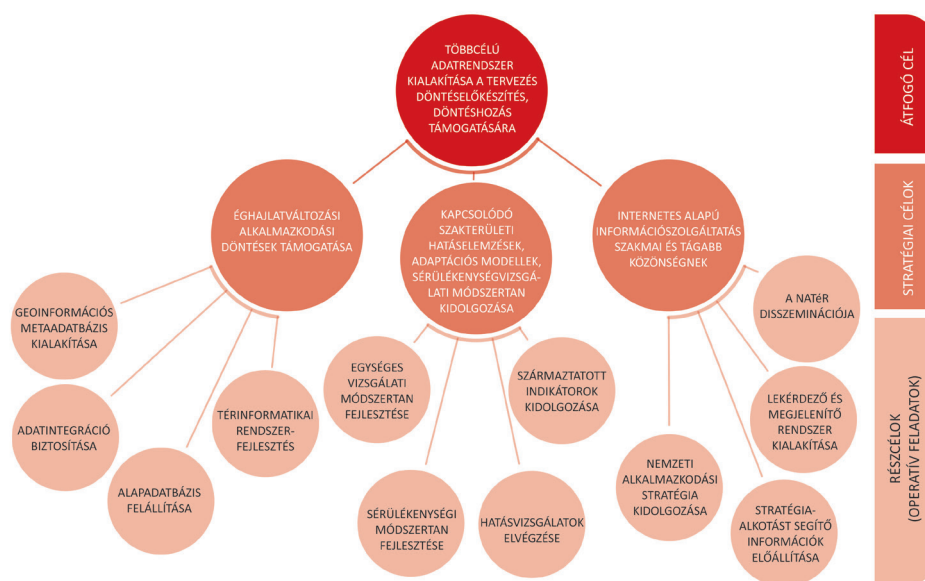
A leírtakból világosan látszik, hogy az éghajlatváltozáshoz való sikeres alkalmazkodáshoz elengedhetetlen az éghajlatváltozás hatásainak mélyreható ismerete. Magyarországon 2015-öt megelőzően azonban nem állt rendelkezésre olyan komplex, több ágazatot átfogó adatbázis és ismeretanyag, amely az alkalmazkodási intézkedések megtervezéséhez szükséges területi felbontásban nyújtott volna információkat a várható változásokról. Az adat- és módszertani hiányok következtében csak korlátozott mértékben és néhány szűk szakterületre vonatkozóan készültek csak olyan elemzések, amelyek az éghajlatváltozás területi sérülékenységről és az alkalmazkodási lehetőségekről adtak volna egzakt információkat.

Ma már nyilvánvaló: az élet számos területén lehetséges az éghajlatváltozás hatásaira felkészülni. Ehhez nyújt szakmai háttér-információkat a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer, a NATÉR. A projekt első fázisa¹ 2013 szeptemberében indult és 2016 áprilisában zárult, az EGT és Norvég Pénzügyi Mechanizmus támogatásával a HU04 – Alkalmazkodás az éghajlatváltozáshoz program keretében. Létrehozásának törvényi alapját az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kyotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló 2007. évi LX. (Éghajlatvédelmi) törvény 14. §-a teremtette meg. A törvényi felhatalmazás alapján került elfogadásra a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer működésének részletes szabályairól szóló 94/2014. (III. 21.) Korm. rendelet. A NATÉR üzemeltetését – a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet jogutódjaként – a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat (MBFSz), mint a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium háttérintézménye látja el.

2.1 A NATÉR célja

Az elkövetkező évtizedek klimatikus viszonyainak előrebecslését a klimatológiai modellezés teszi lehetővé. A különböző (globális, regionális) szintű modellek folyamatos fejlesztése megkövetelte a magyarországi hosszú távú klíma-forgatókönyvek előállítását szolgáló kapacitás megerősítését is, hiszen a modellek nem lettek volna értelmezhetőek azok magyarországi adaptációja hiányában.

1 EEA-C11-1 Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer kialakítása

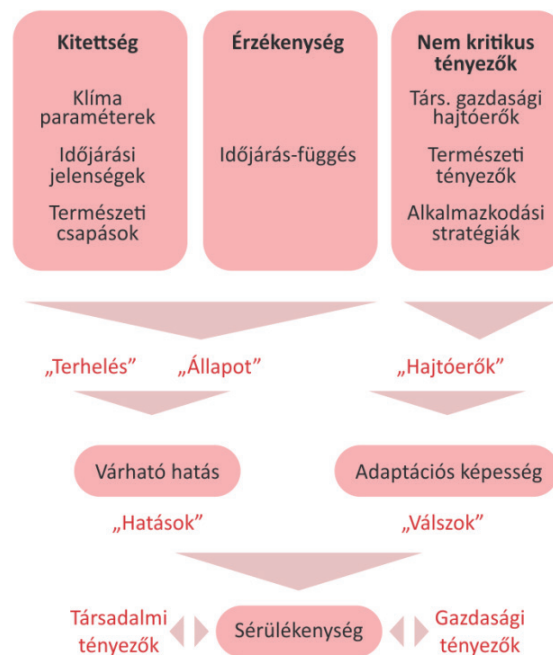
2. ábra: A NATÉR célrendszere
Forrás: MFGI-NAKFO, 2016.

Azonban önmagában a klímaméterek változásának ismerete nem nyújt elegendő kapaszkodót annak meghatározásához, hogy az éghajlatváltozás milyen hatásokat eredményez, és ezekkel szemben milyen mértékben tekinthetők sérülékenynek egyes térségeink. A NATÉR ezt célozza megválaszolni saját és integrált külső adatok felhasználásával készült származtatott mutatók, elemzések és hatástanulmányok révén, biztosítva az információt az ország éghajlati állapotáról, az éghajlatváltozással kapcsolatos stratégiai kockázatok hatásairól, az ezekhez való alkalmazkodási lehetőségekről.

A rendszer így objektív információkkal támogatja a változó körülményekhez igazodó, rugalmas döntéselőkészítést, döntéshozást és tervezést és a kapcsolódó jogalkotást. A rendszer része egy multifunkcionális, felhasználóbarát geoinformációs metaadatbázis, amely más adatbázisokból származó, feldolgozott adatokon alapul; ez biztosítja az éghajlatváltozás területi hatáselemzését, és az ehhez kapcsolódó adaptációs módszereket szolgáló adatgyűjtést, feldolgozást, klímamodellezést, elemzést és a sérülékenység-vizsgálat módszertanának továbbfejlesztését. A rendszer Internetes alapú klímapolitikai információs csomópontot alakít ki, minden érdeklődő érintett számára lehetővé téve az információkhoz való hozzájutást.

2.2 A rendszer sérülékenységvizsgálati módszertana

A különböző tematikák mentén vizsgált sérülékenység meghatározásának alapja a NATÉR által alkalmazott vizsgálati módszertan-keret. Ennek lényege, hogy az egyes, környezeti, társadalmi és gazdasági hatások egyértelmű azonosítása jelenti a regionális szintű éghajlatváltozás vizsgálatának kiindulópontját. Az alkalmazott CIVAS (Climate Impact and Vulnerability Assessment Scheme) modell egységes módszertani kereteket biztosít a kvantitatív éghajlati hatásvizsgálatokhoz: összetettségében ragadva meg a hatások teljes láncolatát, kiterve egyúttal a társadalmi következményekre is. A módszer, amely a CLAVIER nemzetközi klímakutatási projekt keretében, többek között az éghajlatváltozás ökológiai és épített környezetre gyakorolt hatásainak a vizsgálatára került kidolgozásra, az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület Negyedik Értékelő Jelentésében 2007-ben közzétett megközelítésen alapul.

3. ábra: A CIVAS modell felépítése
Forrás: MFGI-NAKFO, 2016.

A CIVAS modell regionális adaptációjában bevezetett meghatározások a következők (Sütő A. , 2016):

- **Kitettség (exposure):** A regionális (helyi) szintű éghajlatváltozás tényezői. Eltérően az érzékenységtől (mely a hatásviselőt jellemzi), a kitettség csak a földrajzi helyre jellemző.
- **Érzékenység (sensitivity):** A hatásviselő (pl. mezőgazdaság, emberi egészség, építmények állapota) időjárás-függő viselkedése (pl. aszályhajlam, belvív-kockázat). Független az éghajlatváltozástól és elsősorban a hatásviselő rendszerre jellemző.
- **Várható hatás (potential impact):** Az érzékenység és a kitettség kombinációja, mely egyaránt jellemző a földrajzi helyre és a vizsgált hatásviselő rendszerre (pl. mortalitással súlyozott városi hősziget-hatás).
- **Alkalmazkodó képesség és egyéb nem-klimatikus faktorok:** a helyi társadalmi-gazdasági válaszok jellege és erőssége az éghajlatváltozás kapcsán (pl. mezőgazdasági alkalmazkodás egy formája az öntözés, mely többek között a mezőgazdasági jövedelmezőségtől függ; a mobilitás, mint lehetséges válasz a városi hőhullámokra, jövedelemfüggő).
- **Sérülékenység:** komplex mutató, a várható hatásokat kombinálja az alkalmazkodó képességgel, figyelembe véve, hogy ugyanaz a várható hatás egy gyengébb alkalmazkodóképességű térségben súlyosabb következményekkel járhat.

A NATÉR a különböző tematikák mentén, e logika alapján elemezte végig indikátorokkal lekövetve a jelenlegi, és a klímamodellekkel előrejelzett jövőbeli klímaablakokra vonatkozó állapotváltozásokat. Ezzel a kitettségi, érzékenységi, alkalmazkodóképességi aspektusokban biztosít információkat a hőhullámokkal szembeni sérülékenység, a turisztikai éghajlati kitettségi indexek, a villámárvíz-sérülékenység, az ivóvízbázisok érzékenysége, a talajvízszint-változás, a természetes élőhelyek sérülékenysége, az erdők sérülékenysége és a mezőgazdasági termelés veszélyeztetettsége kapcsán (Sütő A. , 2016).

2.3 A NATÉR jövője

A NATÉR első fejlesztési fázisa elvitathatatlan eredményeket hozott: információbázisát a NÉS-2 és a megyei klímastratégiák tervezése során is felhasználták a tervezők, a kapcsolódó elemzések eredményei a hazai klímaváltozási tudáskészletet gyarapítják. Mégis hiátus a rendszer kapcsán, hogy még nem volt képes a térségi szinten túl települési éghajlati alkalmazkodási információk rendszerezett felhasználóbarát módon közvetítő szolgáltatására, a döntés-előkészítők, döntéshozók, helyi tervezési szakemberek, lakosság, szakmai és civil szervezetek, vállalkozók számára.

A jelenleg is zajló második fejlesztési fázis² fő célkitűzése így egy olyan térinformatikai alapú tudásbázis kialakítása, amely az ágazati és területi szakpolitikai tervezést, stratégia-alkotást és fejlesztéseket segítő tényleges döntéstámogató rendszerként működik. A fenti igényeknek való megfelelése érdekében a rendszer fejlesztésének fókuszában így többek között a döntéstámogató alkalmazások, modulok kifejlesztése áll. Fontos, hogy a rendszer könnyen kezelhető-kinyerhető információkat nyújtson, segítségével különösebb informatikai képzettség nélkül is lekérdezésekkel, kiexportálható tematikus jelentésekkel települési alkalmazkodási részterületek helyzetét bemutató összeállítások széles köréhez juttatva a települési, térségi szintű érdekelteket saját szűkebb működési környezetük kapcsán. A tervezett modul így segítheti a településfejlesztést, az éghajlati alkalmazkodási tervezést és végrehajtást, projektszinten az előkészítést, fejlesztést és megvalósítást, mindezek felül pedig a döntéshozók és a helyi közvélemény folyamatos tájékoztatását. A jelenlegi NATÉR modulfejlesztések pontosan e célokat szolgálják.

3. Eredmények és értékelésük - Turisztikai klimatológia a NATÉR-ban

A NATÉR első fázisának turisztikai klimatológiai eredményei a NATÉR egyik társprojektje, a KRITÉR eredményein alapulnak. A KRITÉR projekt a NATÉR rendszer más szektorokra való kiterjesztése céljából jött létre, két másik projekttel egyidejűleg (további információk a <http://www.eea.rec.org/> weboldalon lelhetőek el). Célja egyrészt egy olyan módszertan kidolgozása volt, amely objektív módon számszerűsíti bizonyos ágazatok (egészségügy, kritikus infrastruktúrák, turizmus) klímaváltozás hatásainak való kiterjedését, sérülékenységét és alkalmazkodási képességét, másrészt a NATÉR adatbázisába az új módszerek eredményeként létrejövő adatrétegek beépítése (Bihari, 2016). A KRITÉR a turizmus témakörében a klimatikus viszonyok turizmusra gyakorolt hatását elemezte, Németh Ákos (OMSZ) irányításával.

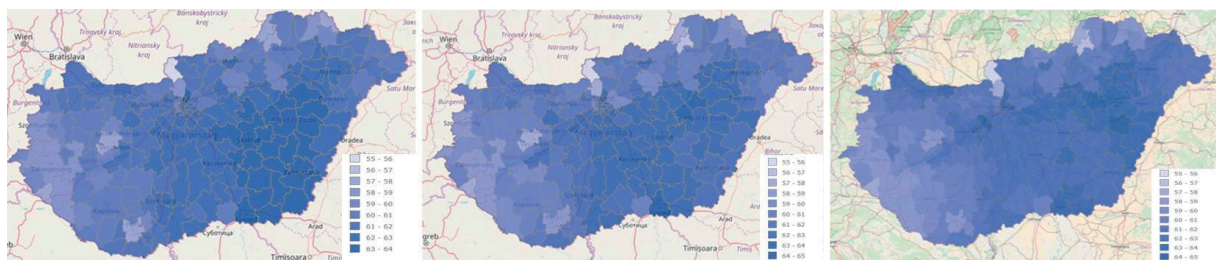
A NATÉR-be is betáplált vonatkozó turisztikai adatbázis elsődleges célja a turizmus éghajlati feltételeinek bemutatása volt a jelenlegi és a várható jövőbeli időszakokra a Turisztikai Klíma Index (TCI), a Módosított Turisztikai Klíma Index (MTI), és a Második generációs Turisztikai Klíma Index (CIT) éghajlati indexek alkalmazásával. A rendszer turisztikai felülete így adatokat nyújt a klímaváltozás turizmusra gyakorolt hatásainak becsléséhez, és a fenntartható turizmusfejlesztést célzó elemzések számára. Kiemelt fókusz a turisztikai klímapotenciál meghatározása, ami, mivel a turizmus éghajlati feltételeinek alakulását, annak jövőbeli változását vizsgálja, a CIVAS modellre visszautalva igazából csupán egy kiterjedési dimenzióban mozgó vizsgálat.

A NATÉR-en belül alkalmazott turisztikai komplex mutatók közül az első kettő turisztikai klímaindex (TCI, mTCI) a turisztikai klímapotenciál általános értékelésére, a CIT viszont a különböző turisztikai tevékenységek eltérő éghajlati feltételeinek figyelembe vételére vállalkozik. A turisztikai klimatológia rétegek által felölelt időszakokról elmondható, hogy a turisztikai klimatológiai térképek a megjelenített turisztikai klímaindexek harmincéves periódusokra vett átlagértékeit ábrázolják. A múltbeli (referencia-) időszak az 1961–1990 közti

periódus. Az éghajlati viszonyok beazonosítása, az indexek meghatározása mérések alapján, a CarpatClim-HU segítségével; majd az adatbázisból történő számítással történt. A modellezett jövőbeli időszakok a 2021–2050 és a 2071–2100 közötti periódusok (a NATéR többi tematikájával megegyező módon). A jövőre vonatkozó eredményeket delta-módszer alapján számították (Bihari 2016, NAGiS.hu, 2016).

3.1 A turisztikai klímaindex – TCI

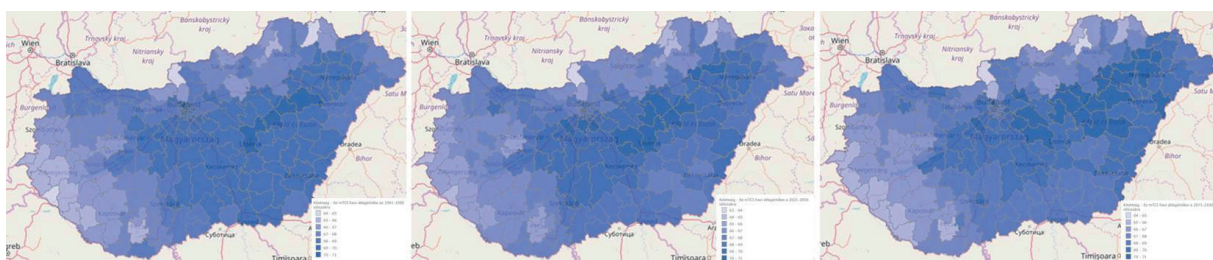
A Mieczkowski által 1985-ben kifejlesztett TCI kiszámításához a havi átlaghőmérséklet, napi maximumhőmérséklet havi átlaga, havi átlagos relatív nedvesség, relatív nedvesség napi minimumának havi átlaga, szélesség havi átlaga, valamint a napi napfénytartam havi átlaga és a havi csapadékösszeg állapotjelzőket használta fel a vizsgálat (Bihari (szerk.) 2016). A mutató a $TCI = 4 * CI_d + CI_a + 2 * R + 2 * S + W$ egyenlettel írható le, ahol CI_d a nappali komfort index (T_{max} és RH_{min}) [-3 – 5]; CI_a napi komfort index ($T_{átlag}$ és $RH_{átlag}$) [-3 – 5]; R a napi csapadékösszeg (mm) [0 – 5]; S a napfénytartam napi összege (óra) [0 – 5]; W a szélesség napi átlaga (m/s) [0 – 5]. A komponensek előtti szorzatszámok a tényezők súlyozására utalnak. A térképeken a TCI havi bontásban lett vizualizálva a modellezett időszakokra; a magasabb (a térképen sötétebb árnyalatú) értékek a turizmus szempontjából ideálisabb, az alacsonyabb (a térképen világosabb) színek a kevésbé ideális körülményeket (erősebb kitettséget) jelölik.

4. ábra: TCI havi bontásban a modellezett, 1961-1990; 2021-2050 és 2071-2100 időszakokra
Forrás: nagis.hu, 2017.

3.2 A módosított turisztikai klímaindexek – mTCI

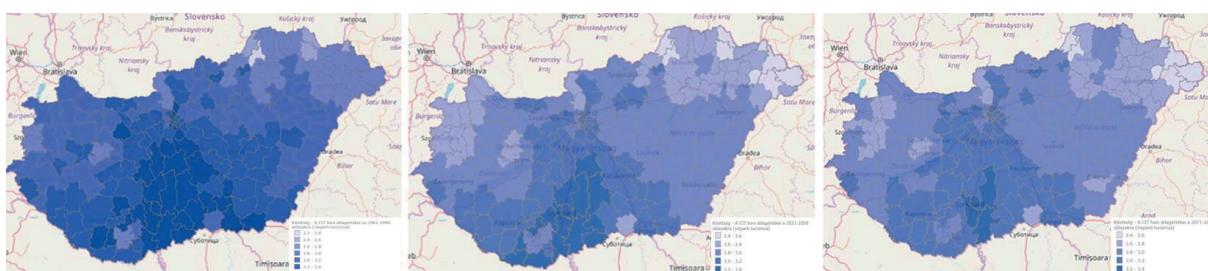
A TCI mutatóból kiindulva fejlesztette ki a vizsgálat a mutató egy módosított változatát a klímaváltozással szembeni turisztikai kitettség árnyaltabb meghatározásához. A TCI eredeti termikus tényezőit a más vizsgálatokban széles körben alkalmazott fiziológiailag ekvivalens hőmérséklet (PET) bioklíma-indexre váltották le. Ebben a fent felsorolt mutatók napi értékeit használták, új adatként pedig a PET-számításhoz az összfelhőzet napi átlagait is alkalmazták (Bihari (szerk.) 2016). A TCI módosított formájában így a CI_d és CI_a helyén a PET szerepel. A TCI indexhez hasonlóan a magasabb értékek a turizmus szempontjából ideálisabb, a világosabb színnel jelölt alacsonyabb értékek a kevésbé ideális körülmények eredményezte erősebb kitettséget jelölik.

5. ábra: mTCI értékek havi bontásban a modellezett, 1961-1990; 2021-2050 és 2071-2100 időszakokra
Forrás: nagis.hu, 2017.

3.3 A második generációs turisztikai klíma index – CIT

A turizmuson belül a különböző alágazatokra, terméktípusokra vonatkozó második generációs turisztikai klíma index meghatározásához minden esetben szükséges a PET index, mint a termikus viszonyokat reprezentáló mutató kiszámítása. Szükséges adatok még az összfelhőzet napi átlaga, a napi csapadékösszeg, és a szélsebesség napi átlaga. Minden mutató kapcsán a sokévi napi átlagok kerültek felhasználásra. Az így előállított CIT értékekből havi átlagokat képeztek a szakértők. A CIT meghatározásához az éghajlat-elégedettségre vonatkozó értékelő osztályozást reprezentáló időjárás-tipológiai mátrixok alkalmazása is alapvető. Ezek alkalmazására nemzetközi szakirodalmi példát követve került sor. A CIT indikátorok három, Magyarországon jelentős súlyú turisztikai tevékenységre készültek el: vízparti turizmus; városlátogató turizmus; kerékpáros turizmus (Bihari, 2016). A térképeken az első két mutatónál megszokott módon a sötétebb árnyalatok kedvezőbb körülményeket és így alacsonyabb kitettséget, a világosabb színek pedig ebből következően magasabb kitettségi értékeket jelölnek.

6. ábra: CIT értékek havi bontásban a vízparti turizmusra a modellezett, 1961-1990; 2021-2050 és 2071-2100 időszakokra
Forrás: nagis.hu, 2017.

4. Következtetések, javaslatok - Hogyan tovább?

Áttekintve a NATÉR első fázisának turisztikai eredményeit és ráfordulva a második fejlesztési szakaszra, a turisztikai modul kapcsán alapvető kérdések sora merül fel. Kérdéses, hogy hogyan haladjon tovább a turisztikai vizsgálatok köre, amely tématerület a NATÉR fejlesztésének második fázisában is komoly szerepet, önálló modult kap a hazai ágazatok között a klímaváltozás által kiemelten érintett szektorként. Az mindenképp pozitívum, hogy a NATÉR első fázisának idegenforgalmi eredményeire határozottan lehet építeni, ám ezek az eredmények csupán a kitettségi szempontot taglalják. A vizsgálat érzékenységi, alkalmazkodóképességi, sérülékenységi dimenziói lehetőség szerint erősítendőek, hiszen hazánkban jelenleg még nem terjedtek el az egyes desztinációkat érintő kockázatokat, a fogadóterületeket jellemző kitettségi, érzékenységi, alkalmazkodóképességi, és sérülékenységi mutatókat komplexen, integráltan kezelő, a különböző térségeket összehasonlító vizsgálatok, e téren előrelépés szükséges.

A NATÉR 2017 első félévében megindult második fejlesztési fázisa turisztikai moduljában az első lépés egy nemzetközi és hazai szakirodalom-áttekintés volt a turisztikai éghajlati sérülékenységvizsgálatok terén. A dokumentumvizsgálat eredményei néhány alapvető tanulsággal szolgáltak a NATÉR 2. jövőbeni turisztikai vizsgálatai felé. Először is az áttekintett szakirodalomban kevés konkrét javaslat, használható indikátor vagy indikátorkészlet merült fel, a nemzetközi gyakorlatban az indikátorokkal egyáltalán foglalkozó cikkek, tanulmányok jórészt megrekednek a kitettségi elemzéseknél. Másodsor, a nemzetközi források között elterjedtebbek, itthon viszont kevésbé jellemzők a komplex alkalmazkodási sérülékenység-vizsgálatok. Magyarországon az elmúlt évtizedben mindössze egy jelentősebb sérülékenységi tematikájú vizsgálat lett publikálva (Csete et al., 2010). Ez a meglehetősen logikus levezetéssel alátámasztott, átfogó vizsgálat a kitettségi mutatókon túl érzékenységi és alkalmazkodóképességi aspektusokat is áttekint – utóbbiakat szakértői

becslés formájában vonva be a vizsgálatba. Felmerülhet a kérdés, hogy e dimenzióknál egzaktabb mutatók alkalmazása nem lenne-e üdvösebb, amennyiben ilyeneket (és a kapcsolódó módszertant) képesek vagyunk fellelni. A NATÉR 2 turisztikai modulja esetében ez lehetne az egyik nívó.

A NATÉR továbbfejlesztése projekt megvalósíthatósági tanulmányából kiindulva a turisztikai modul elsődleges célja a turizmus ágazat klímabarát irányba való elmozdításához való hozzájárulás, olyan tudásbázis nyújtása, amelynek eredményeként az ágazat tudatosan számol a változó éghajlattal, felkészül annak kedvező és kedvezőtlen következményeire. Ennek a pozitív elmozdulásnak fontos eredménye lehet a desztinációk adaptációs folyamatai kialakításának elősegítése, ideértve a klímatudatosság erősítését, és az alkalmazkodási képesség erősítését is. A feladat megvalósítása helyi szintű konkrét példák, jó gyakorlatok és nemzetközi tapasztalatok vizsgálatán, hazai adatok elemzésén és értékelésén alapulna, általánosan hasznosítható ajánlásokra futtatva ki a modul outputjait. A helyi konkrét példák esettanulmány-területek elemzésén keresztül kerülnének be a publikálandó eredmények közé; a helyszínek kiválasztása jelenleg még folyamatban van, várhatóan a hazai turisztikai szektor jellegadó termékei által jellemzett desztinációk közül választanak majd a tervezők. E pilot vizsgálatok a kidolgozandó sérülékenységvizsgálati módszertan gyakorlati alkalmazását is tesztelnék, a különböző, helyben már megvalósított alkalmazkodási lehetőségek, eszközök best practice jellegű bemutatásán túl. Amennyiben valóban sor kerül nemzetközi case study terület kiválasztására is, ott a jó gyakorlatok rövid bemutatása lehet a hozzáadott érték.

Jelen állás szerint a modul egyik fő eredménye egyrészt egy módszertani ajánlás kidolgozása lehet, amely segítséget nyújtana Magyarországon a mintaterületeken túli desztinációs *éghajlati kockázatelemzések és értékelések lefolytatásához, a TDM szervezetek számára a klímabarát helyi/térségi stratégiaalkotáshoz* is. A jó gyakorlatok közvetítése (tematikus workshopokon, műhelybeszélgetéseken, tájékoztató kiadványokon keresztül), az elkészítendő módszertani útmutató, a kifejlesztendő elemző-értékelő modul és ezen fejlesztések használatának bemutatása optimális esetben erőteljes szemléletformáló hatással is bírnak majd.

Összességében a századunk egyik legjelentősebb kihívásaként jelentkező globális klímaváltozás a konferencia témáihoz kapcsolódva a turizmus és a biztonságpolitika terén is meghatározó. Magyarországnak a szakpolitikai tervezése során és fejlesztéspolitikájában tudatosan kell kezelnie e jelenségek kört, hiszen a klímaváltozás hatásai az európai léptékben kiemelten sérülékeny Magyarországon is hangsúlyosan jelentkeznek. A fejlesztéspolitikai folyamatoknak irányt adó stratégiai alapok rendelkezésre állnak mindkét szakterületen, így a Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát és a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiát is elfogadta a Kormány 2017-ben. A magyarországi turizmust a földrajzi térhez, a szabad térhez minden elemében kötődő ágazatként sokrétű kihívás csokor éri, egyúttal kiaknázható lehetőségekkel is. Utóbbiak eléréséhez azonban a hatások pontos ismerete, a rájuk való felkészülés elengedhetetlen. Ehhez megalapozott szakmai háttér-információk biztosításával nyújt segítséget a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer. 2014-16 között a NATÉR első fázisa megkezdte e téren a munkát a turizmus ágazat kitettségi viszonyainak feltérképezésével. A következő hónapokban megvalósítandó NATÉR továbbfejlesztése projekt keretében a turisztikai modul kialakításának feladata e kezdeti lépések folytatása, és az érzékenységi /alkalmazkodóképességi/ sérülékenységi dimenzióinak elmélyítése lehet. Az eredmények a nater.mbfisz.gov.hu weboldalon lesznek elérhetők.

5. Felhasznált irodalom

- Bihari Z. (szerk.): A Klímaváltozás okozta sérülékenység vizsgálata, különös tekintettel a turizmusra és a kritikus infrastruktúrákra (KRITÉR) - összefoglaló a projekt eredményeiről. OMSz, 2016.
- Csete M., Pálvölgyi T., Szendrő G. (2013): Assessment of climate change vulnerability of tourism in Hungary. *Regional Environmental Change* 13(5), 2013 október.

- Európai Bizottság (2010): EU2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. Európai Bizottság, Brüsszel, 2010.3.3. COM(2010).
- Európai Bizottság (2011): The Territorial State and Perspectives of the European Union 2011 update Background document for the Territorial Agenda of the European Union 2020. www.vati.hu/territorialagenda
- Magyarország Kormánya (2014): Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra. Készítette a Miniszterelnökség a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal közreműködésével. Magyarország Kormánya, Budapest.
- Németh K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, ISBN: 978-963-396-096-7, 9-10 p.
- Németh K., Péter E., Weisz M., Birkner Z. (2011): Regional development with renewable energy utilization, Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia, ISSN 1644-0757 10 (3) 2011, 5-12.
- NFM-MFGI (2015): Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2014-2025, kitekintéssel 2050-re. Tervezet. Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, 2015.
- NFM-MFGI (2017): Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2014-2025, kitekintéssel 2050-re. Tervezet. Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, 2017.
- NGM-NTH (2014): Nemzeti fejlesztés 2030. Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció. Készült a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Koncepció kidolgozásáról szóló 1254/2012. (VII. 19.) Korm. határozat alapján
- Pálvölgyi T., Czira T., Dobozi E., Rideg A., Schneller K. (2010): A kistérségi szintű éghajlatváltozási sérülékenységvizsgálat módszere és eredményei. Klíma-21 füzetek 62.
- Territorial Agenda of the European Union 2020 Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary. www.vati.hu/territorialagenda
- Sütő A. (szerk.) (2016): A Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR) kialakítása - Egy hatékony eszköz a megfelelő válaszokhoz, MFGI-NAK, 2016.
- Sütő A. (2017): *Értékelési rendszerek és hazai alkalmazhatóságuk a klímapolitikában*. Diplomamunka. Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Kar Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés Intézet, Regionális és környezeti gazdaságtan szak. Budapest, 2017.
- www.nagis.hu alkalmazás tematikus kartogramjai, letöltés dátuma: 2017. november 30.

A FATOSZ és a TUTSZ a hazai turizmusban

Dr. Fekete Mátyás PhD¹⁻²

¹ főisk. tanár – Edutus Főiskola; ² c. egy. docens – Széchenyi I. Egyetem

¹ Tatabánya 2800, Stúdium tér; ² Győr 9026, Egyetem tér 1.

e-mail cím: feketem@t-online.hu

Absztrakt

Az előadás keretében ismertetem két hazai szervezet, a Turisztikai Tanácsadók Szövetségének (TUTSZ), valamint a Falusi és Agroturizmus Országos Szövetség (FATOSZ) szerepét és tevékenységét.

A TUTSZ több mint 22 éve törekszik összefogni mindazokat, akiknek fontos a magas színvonalú turisztikai tanácsadás megbecsülése. Célja az érdekvédelmen túl a tagok együttműködésének ösztönzése, ill. az ügyfelekkel kialakított kapcsolatok erősítése. Támogatja a kormányzati és a szakmai szervezetek munkáját, segíti a desztinációk turizmusfejlesztési elképzeléseinek kidolgozását és megvalósítását. (<http://www.tutsz.org.hu/>)

A FATOSZ 1994 óta a vidéki-falusi turizmus meghatározó hazai szereplője, a napraforgós nemzeti tanúsító védjegy rendszer működtetője. Sajátossága, hogy nagyrészt a vállalkozási körbe nem tartozó szolgáltatók érdekeit védi, a komplex és magas színvonalú vendégfogadás képezi tevékenységének fő csapásirányát. (<http://www.fatosz.eu/>)

1. Bevezetés

A konferencia központi gondolata a turizmus és a biztonság kérdése. Jogos és aktuális felvetés, ez vitathatatlan. A biztonság azonban több, mint biztonságpolitika, több, mint megtanulni, hogyan éljünk együtt a terrorfenyegetettséggel. A biztonság fogalmából még véletlenül se felejtsük ki a vállalkozók, a szolgáltatók biztonságát, amely egy kiszámítható társadalmi, politikai, gazdasági, ezen belül szabályozási környezetet feltételez. Egy közegben vendég és vendéglátó csak akkor mozog biztonsággal, ha tudja, mi mindenhez kell igazodnia, ha tudja, mire számíthat vendégként és szolgáltatóként.

Ezt a biztonságot és nem utolsó sorban a magas szintű minőséget igyekszik szolgálni és erősíteni több más hazai szervezet mellett a Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (FATOSZ) és a Turisztikai Tanácsadók Szövetsége (TUTSZ).

2. Anyag és módszer

A tanulmány két olyan magyarországi turisztikai szervezetet kíván bemutatni, amelyek több évtizedes múltra tekintenek vissza, alulról felfelé építkező, demokratikus alapokra támaszkodó szervezeti struktúrát fenntartva törekszenek a szakmai és a minőségbiztosítási elvárások teljesítésére, ugyanakkor tagjaik érdekeinek képviselőit.

A módszer a két szervezet felépítésének, céljainak és működésének leíró jellegű elemzése, amely egyúttal igyekszik kiemelni a leglényegesebb problémákat és a kapcsolódó aktuális megoldási változatokat.

A TUTSZ politikai tevékenységet nem folytat, szigorúan csak szakmapolitikai célokat igyekszik elérni. Rendszeresen elemezzük és áttárgyaljuk a hazai turizmus tevékenységét, állásfoglalásainkat publikáljuk, előadások és más rendezvények keretében ismertetjük.

Támogatjuk a Magyar Turisztikai Ügynökség fejlesztő, koordináló és marketing tevékenységét, alkalomadtán kivesszük részünket a kormányzati és a szakmai szervezetek munkájában, segítjük az önkormányzatok, valamint a desztinációk turizmusfejlesztési elképzeléseinek kidolgozását és megvalósítását. A TUTSZ partnernek tekinti az összes, a turizmussal közvetlen vagy közvetett kapcsolatban álló szakmai, társadalmi szervezetet.

Nemzetközi szinten a TUTSZ-hoz hasonló szervezet: az ISHC International Society of Hospitality Consultants (www.ishc.com), amely egy 220 tagból álló, amerikai székhelyű, szállodai tanácsadásra és fejlesztésre specializálódott nemzetközi szervezet. Az ISHC egyetlen magyarországi tagja a KRAFT & Associates – Turisztikai Fejlesztők amelynek vezérigazgatója dr. Kraft Péter, a TUTSZ jelenlegi alelnöke (www.kraftassociates-td.com).

Amiben a TUTSZ segíteni tud vállalkozóknak, kormányzati és önkormányzati intézményeknek, nemzetközi és hazai szervezeteknek:

- Informatikai tanácsadás
- Létesítés, üzemeltetés, működtetés
- Marketing tanácsadás
- Megvalósíthatósági tanulmányok
- Műszaki tervezés
- Oktatás/ képzés
- Pályázati tanácsadás
- Pénzügyi és költség haszon elemzés
- Piackutatás és -elemzés
- Piacra lépési és exit stratégiák
- Program- és projektgenerálás
- Projekt- és pályázati menedzsment
- Stratégia alkotás
- Szállodai Asset Management
- Szállodai értékbecslés
- Szállodák üzemeltetési és pénzügyi átvilágítása
- Turizmus fejlesztési stratégia és mestertervek
- Utazási irodai üzletviteli tanácsadás

Tagjaink hosszú pályafutásuk során sok értékes háttéranyagot, szakirodalmat, szellemi alkotást gyűjtöttek össze, melyeket szívesen adományoznának iskoláknak, könyvtáraknak, valamint más szakmai szervezeteknek.

5. Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (FATOSZ)

A FATOSZ 1994 óta a vidéki-falusi turizmus meghatározó hazai szereplője, a napraforgós nemzeti tanúsító védjegy rendszer működtetője. Sajátossága, hogy nagyrészt a vállalkozási körbe nem tartozó szolgáltatók érdekeit védi, a komplex és magas színvonalú vendégfogadás képezi tevékenységének fő csapásirányát. (<http://www.fatosz.eu/>)

A FATOSZ legjobban múltjának és napjainkban folytatott tevékenységének tükrében mutatható be. Ehhez indokolt helyére tenni pár alapfogalmat is.

5.1 Mi a falusi turizmus?

A vidéki vagy falusi turizmus a falusi házban folytatott idegenforgalmi tevékenység. Helyi és regionális vonzerőkkel rendelkező, gondozott vidéki, falusi környezetben a bel- és külföldi vendégek szabadidő eltöltési szükségleteinek széles körű, kereskedelmi alapokon való kielégítése és az ezt szervező helyi intézmények és szolgáltatók együttműködése.

Szakmai szempontból ma már teljesen túlhaladott korlátozás, hogy a jelenleg hatályos 239/2009 (X.20.) Korm. rendelet szerint az 5000 főnél több lakossal rendelkező településeken, illetve a 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó területeken, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet falvaiban és a gyógyhellyé nyilvánított településeken akkor sem folytatható falusi vendéglátás, ha a vendégház egyébként minden más elvárást teljesít. Ez utóbbi településeken a vendégház manapság csak *Egyéb szálláshely*ként üzemeltethető!

Hogyan kapcsolódik a falusi turizmus a rokon fogalmakkal elnevezett olyan turizmusformákhoz, mint fenntartható turizmus, szelíd turizmus, aktív turizmus, zöld turizmus, ökoturizmus, agroturizmus? A falusi turizmus, mely a vidéki életmód és a hagyományok megismerését (népdal, népmese, néptánc, kézművesség, népi mesterségek, népi építészet, ünnepek, szokások), az érintetlen természet nyugalmat, a mozgás lehetőségének biztosítását, tájjellegű és bioételek, illetve italok fogyasztását, családi és emberbarát hangulatot kínálva vendégeinek, ötvözi a felsorolt fogalmakat.

Fenntartható és szelíd, mert figyelembe veszi egy terület turista eltartó képességét, azaz nem engedi meg, hogy az idegenforgalmi tevékenység pusztítsa a környezetet. Aktív, mert a kirándulás, a vízi- és téli sportok, a kerékpározás, lovaglás, kocsikázás fontos részét képezik a programoknak. A zöld- és ökoturizmus jelleget a természettel való kapcsolat adja, hiszen vonzerőként jelenik meg a tájak jellegzetes képződményeinek, a védett természeti értékeknek a bemutatása. Mivel hazánkban nincs olyan élesen elkülönítve az agroturizmus, mint néhány nyugati országban, a mezőgazdasági tevékenységet és termékeket magukban foglaló szolgáltatásoknak az idegenforgalom céljaira való felhasználása is a falusi turizmus keretein belüli kínálatot gazdagítja.

A falusi turizmus az idegenforgalmi alapszolgáltatásokon túl – szállás, étkeztetés – igen széleskörű és gazdag programot kínál a vidéket megismerni vágyó emberek részére. A vendégkör alapját képező városiak számára ez az üdülési forma nem csupán kikapcsolódást jelent a hétköznapokból, hanem egy teljesen más életforma megismerésével szemléletváltásra is ösztönöz.

Mivel ezek a szolgáltatások csak együtt, egymásra épülve, csomagba szervezve tudnak hatékonyan megjelenni a piacon, erős összefogásra, hatékony szervezésre van szükség. A falusi turizmus fejlesztési erőterét illetően éppen úgy fontos szerepet játszik

- a döntéshozó és közigazgatási szféra (minisztériumok és háttérintézményeik, önkormányzatok), mint a gazdasági szféra (vállalkozásfejlesztő központok, helyi vállalkozók),
- a kiegészítő szféra (szakmai szervezetek, Tourinform és utazási irodák, oktatási intézmények),
- a tervezésben és pályázatírásban segítő tanácsadók és végül, de nem utolsó sorban
- a civil szféra (egyesületek, a helyi lakosok, a „kovászberek”).

Ezek együttműködésének eredményeként lehet csak hatékony a falusi turizmus, mely a vendéglátó település, térség számára a vidékfejlesztés egy igen fontos eleme. Munkahelyeket teremt, javítja a vidéki nők helyzetet, segíti a mezőgazdasági termékek direkt eladását, növeli a térség imázsát, csökkenti a felkapott üdülőhelyek tömegturizmusából eredő környezetpusztítást, vagyis tágabb teret biztosít a hazai idegenforgalom számára.

5.2 A Falusi És Agroturizmus Országos Szövetségének (FATOSZ) megalakulása és szerepe a falusi turizmus fejlesztésében

- A vidéken való nyaralás gondolata nem napjainkban született. Ha csak a két világháború közötti időszakra gondolunk, meg kell említenünk az Országos Magyar Weekend Egyesület és az Országos

Magyar Vendégforgalmi Szövetség munkáját. A bevont települések száma 252 volt, és mintegy 69 ezer vendég vette igénybe a vidéki nyaralóhelyek szolgáltatásait. A két világháború azonban sajnálatos szerepet játszott abban, hogy a meg-meginduló falusi vendéglátás törést szenvedett.

- Már a 30-as években megjelent a falusi turizmus, természetesen akkor nem így neveztek. A városi lakosság vidéken töltötte a szabadságát. Bakonybélben pl. már akkor felismerték, hogy a környék levegője enyhén ad a légzőszervi megbetegedésben szenvedőknek, de a szép tájakat a bakancsos turisták is szívesen járták be.
- A második világháborút követően a falvak elnéptelenedése rohamossá vált a központosítási törekvések miatt. A községekben az építkezések támogatottsága messze elmaradt a városiakétól. A falvak épületállománya egyre romlott.
- A 70-es évek második felének viszonylagos életszínvonal emelkedése miatt sok, nagy ház épült vidéken, de a fiatalok ennek ellenére nem maradtak ott.
- A 80-as évek végén, részben központi kezdeményezésre, foglalkozni kezdtek a nyugaton akkorra már kialakulófélben lévő falusi turizmus normáinak az átvételével. A cél már akkor is a következő volt:
 - a lakosság plusz jövedelemhez juttatása,
 - a mezőgazdasági termékek belső piacra segítése közvetítők nélkül (direkt eladás),
 - kihasználatlan szálláslehetőségek felkutatása és piacra segítése.
- A 90-es évek elején már megjelent egy pályázat, mely szerint szálláshelyek kialakítására 100 ezer Ft vissza nem térítendő állami támogatást lehetett kapni. Ezeknek a pénzeknek a sorsát azonban nem kísérték figyelemmel, így a koncepciótlan támogatás nem hozott eredményt. A sajtó egyre többet foglalkozott a falun folytatott nyaralással. Vállalkozók szűk csoportja kezdte felkarolni ezt a tevékenységet, szerveződni kezdtek utazási és információs irodák, megindult a vendégfogadás, és volt, aki szépen gyarapodott. A kereslet robbanásszerűen megnőtt. A TV-ben is bemutatott parasztporták vonzóak voltak, de fényévnyi távol az akkori magyar valóságtól. Dunántúlon a fizetővendéglátásnak az a formája virágzott, amikor a gazda gyakorlatilag kiköltözött a házából, az Alföldön pedig könnyen lehetett értékesíteni az igen alacsony komfortfokozatú szálláshelyeket.
- A szervezetlenség igénytelenség megakadályozására 1989-ben létrehozták a Falusi és Tanyasi Vendégfogadók Szövetségét. A fő hangsúlyt arra helyezték, hogy a családok megismerjék a paraszti udvar állatait, növényeit, tevékenységét. Kisgyerekes családok mentek falura, de ott főleg a kis állatok voltak vonzóak, semmint a paraszti munka. A kereslet szűk területen mutatkozott (pl. Órség), más területek üresen maradtak. El kellett érní, hogy az addig kevésbé ismert helyek is bekerüljenek ebbe a vérkeringésbe.
- Az első falusi turisztikai konferencia Hőgyészen volt 1993-ban. Ennek előkészítésében nagy szerepet játszott az akkori Országos Idegenforgalmi Hivatal, amely egy asztal mellé tudta ültetni mindazokat, akik ebben a témában számítottak. Többek között ennek a konferenciának, illetve közös gondolkodásnak volt köszönhető a Falusi Turizmus Országos Szövetségének megalakulása 1994 áprilisában.

Az újonnan alakult Szövetség alapszabályában célul tűzte ki a falusi turizmusban tevékenykedők gazdasági és jogi érdekvépviseletét, a vendéglátók és szervezők folyamatos tájékoztatását a falusi turizmus fejlesztését befolyásoló kérdésekről, a közigazgatási-, turisztikai-, vidékfejlesztési- és egyéb országos szervekkel és szervezetekkel való együttműködés kiépítését, a szolgáltatások minőségi fejlesztését, és nem utolsósorban a kínálat termékekké alakítását továbbá értékesítésük elősegítését.

A Szövetség 1996-ra külföldi szaktanácsadók bevonásával megalkotta a falusi turizmus minősítő rendszerének szabályzatát, és kiképezte a minősítést és ellenőrzést végző szakembereket, tananyagot dolgozott ki a falusi vendéglátók képzésére.

A FTOSZ tagja lett a falusi turizmus európai szervezetének, az EUROGITÉS-nek. Hazai és nemzetközi fórumokon képviselte a magyar falusi turizmus ügyét.

2001-től szervezeti átalakulás következtében a 19 megyei szervezet szövetségévé alakult. E szervezetek tömörítik közvetlenül a mintegy 1300 vendéglátót, akik a Szövetség szakembereinek (ellenőrök, szaktanácsadók, oktatók) tevékenysége révén megfelelő minőséget képesek nyújtani valamennyi szolgáltatásukat illetően.

A Szövetség elsődleges célja a 2016-ban maximum 16 ágyat üzemeltető falusi magán szállások érdekeinek képviselője, de mivel a falusi turizmus, mint tevékenység, sokkal szélesebb körű fogalom, ezért segíteni kell a vidéki idegenforgalmi szolgáltatások szervezését és a szolgáltatók marketing tevékenységét is.

A majd minden évben megjelentetett „Üdüljön szép falvainkban” c. katalógus főleg a belföldi turisták igényeinek kielégítésére szolgált, de sajnos anyagi nehézségek miatt a példányszám gyakran nem volt elegendő. Az utóbbi években egyre nagyobb hangsúly tevődött az online internetes felületeken való jelenlétre és aktivitásra.

Majd minden évben lehetőséget biztosítunk tagjainknak az Utazás Kiállításon való részvételre. A központi irodában Budapesten széleskörű információval látjuk el mind a leendő vendégeket, mind pedig azokat, akik szolgáltatóként szeretnének bekapcsolódni a falusi turizmusba.

A FATOSZ megalakulásában és az elmúlt több mint húsz év eredményeiben felbecsülhetetlen és elvülhetetlen érdemei voltak dr. Csizmadia Lászlónak, jogásznak, vendéglátósnak és gasztronómusnak, a KVIF egykori főigazgatójának.

A falusi turizmus kínálat fejlődése Magyarországon az alábbi fontos szakaszokra osztható fel:

- Spontán szállásadás (70-es évektől)
- Igény a szálláshelyek egységes minősítésére (80-as évek végétől)
- Falusi (és Agro-) turizmus Országos Szövetsége megalakulása – minősítő szabályzat kidolgozása, bevezetése (1994-1997)
- A szállásadó kiterjeszti tevékenységét program szolgáltatással, majd egyéb szolgáltatók bevonása a programkínálatba. (szálláshely-központúság helyett programok fontossága)
- Térségi összefogás, program csomagok kialakítása, specializáció megjelenése,
- A LEADER és a TDM-rendszerek megjelenése, elterjedése
- Az eredetileg szövetségi alapra épülő napraforgós minősítő rendszer nemzeti tanúsító védjegy rangra emelése

Az utóbbi években az EUROGITÉS új vezetésével ismét élő kapcsolat alakult ki, mely lehetővé tette az aktív bekapcsolódást az EU falusi turizmus tevékenységébe. Ezzel kiszélesedtek nemzetközi kapcsolatok, melyek azt megelőzően inkább a szomszédos országokkal való kapcsolatra korlátozódtak.

A FATOSZ elnöke 2017 szeptemberétől Frankó Pál, alelnökök Darabos Ferenc, Fekete Mátyás, Juhász Józsefné, Koroknai Béla, Lengyel Istvánné és Szabó Géza

Az irodavezető a Budapest VII. ker., Király utca 93. sz. alatti irodában Tóth Erzsébet Laura

E-mail: info@falusiturizmus.hu

Honlap: <http://www.fatosz.eu/> és www.falusiturizmus.eu

5.3 A FATOSZ tevékenysége

- Tagjai számára egyedi kedvezmények kidolgozása pl. Artisjus
- Vidékfejlesztéshez, turizmushoz, vendéglátáshoz, helyi termék előállításához és feldolgozásához kapcsolódó jogszabályok véleményezése,
- Jogszabály módosítások kezdeményezése ,

- Minisztériumi, nemzeti, országos szakmai és monitoring bizottságokban való részvétel
- Nemzeti Napraforgós védjegyrendszer működtetése
- Akkreditált falusi vendéglátó képzések szervezése, lebonyolítása,
- Szakmai konferenciák szervezése,
- Civil és szakmai hálózatszerű együttműködések koordinálása és menedzselése.
- Szakmai kiadványok készítése (Falusi Turizmus Tájékoztató füzetek)
- Rendszeresen szakmai On-line hírlevél összeállítása,
- Szakmai honlap fenntartása (www.fatosz.hu, www.fatosz.eu)
- Turisztikai kiadványok, katalógusok megjelentetése,
- Hetente programajánló on-line hírlevél összeállítása,
- Turisztikai honlapok fenntartása (www.falusiturizmus.hu, www.falusiturizmus.eu)
- FACEBOOK profilok (Falusiturizmus)
- Turisztikai fesztiválok, kiállításokon való megjelenés,
- Újságírói klub működtetése és folyamatos tájékoztatása
- Vidéki turisztikai és gasztronómiai kínálatok összeállítása turisztikai magazinoknak, weboldaloknak.

5.4 Napraforgós Nemzeti Tanúsító Védjegy

A FATOSZ 2011 óta működteti ebben a formában az általa korábban széles körben bevezetett és alkalmazott napraforgós szálláshely minősítési rendszert. Az EUROGITÉS ajánlásaira épülő saját minősítési rendszer egyre feljebb került a „ranglétrán”, előbb beemelték a szálláshelyek osztálybasorolásáról szóló, azóta már hatályon kívül helyezett jogszabályba, majd a magyar állam tulajdonába kerülve nemzeti tanúsító védjegy lett belőle, amelyet meghagytak a FATOSZ működtetésében.

Jelenleg már 1300-nál is több vendégház használja a napraforgó védjegyet!

Az azóta eltelt évek tapasztalataira tekintettel a FATOSZ kezdeményezni fogja a védjegyszabályzat és az egész eljárásrend korszerűsítését, mivel

- erősítésre szorul a minőségbiztosítás és a védjegy közti kapcsolat,
- ugyanakkor úgy tűnik, hogy a védjegyoltalom alig-alig érvényesül.

Fel kellene számolni a védjegy használatának ma még meglévő korlátait, hogy valóban ne számítson más, mint a vidéki-falusias jelleg. Az a javasolt cél, hogy senki ne szoruljon ki a jogosultsági körből lakóhelyének csupán közigazgatási vagy demográfiai besorolása miatt.

El kellene viszont kerülni, hogy úgy hirdessenek meg és működtessenek különféle, a védjegyet megkövetelő pályázati kiírásokat, hogy ne vonják be a védjegyrendszer működtetőjét sem az előkészítés, sem pedig a megvalósítás, elszámolás munkafázisaiba.

A FATOSZ a védjegyrendszer elterjesztését minél szélesebb körben támogatja pályázati rendszerekben és azon kívül, de a pályázatok rendező elveinél feltétlenül a már több éve szolgáltatók preferálását ajánlja a piac frissen belépő, abszolúte kezdő szereplőivel szemben.

5.5 A FATOSZ utóbbi évtizedének összefoglalása, főbb következtetések

- A falusi turizmus helyett egyre indokoltabb vidéki turizmusról beszélni.
- Pozitív diszkriminációt érdemel a természetes magánszemélyek által nyújtott minden falusi turisztikai szolgáltatás.
- Nem volt szerencsés a hajdan élvezett adókedvezmény megvonása 2009-ben, mert ez a döntés az ágazatot az amúgy is gyenge jövedelemtermelő képessége miatt a fekete és a szürke gazdaság felé mozdította el.

- A jogszabályokból, a hatósági gondolkodásból mielőbb vissza kellene szorítani azt a szemléletet, amely folyamatosan csak tilalomfákat állítana ahelyett, hogy a szolgáltatókat érdekeltté tenné az együttműködésben.
- Államilag támogatott képzéssel, továbbképzéssel kell megtanítani a szolgáltatókat az online marketing gyakorlati és mindennapos használatára, ez ma már nemzetközi versenyképességünk kérdése!
- Vidékfejlesztés falusi (vidéki) turizmus nélkül elképzelhetetlen, nincs!

5.6 A falusi turizmus jogszabályi fogalmának, értelmezésének javasolt változtatásai:

- A falusi szálláshelyeket emeljék ki az *Egyéb szálláshelyek* [Lásd 239/2009 (X.20.) Korm.r.] közül, és képezzenek önálló kategóriát *Vidéki-falusi szálláshelyek* névvel.
- Kerüljön ki a vonatkozó jogszabályokból minden indokolatlan közigazgatási területi és időbeli korlátozás, szűkítés!
- Legyen egyértelmű valamennyi szereplő számára, hogy a falusi turizmus zömmel természetes magánszemélyek által nyújtott falusi turisztikai szolgáltatás, amely lakó- és/vagy nyaraló, lakhatási engedéllyel rendelkező ingatlanokban történik, ezeket pedig nem szabad ugyanolyan elbírálás alá vonni, mint a tényleges kereskedelmi szállás- és vendéglátó helyeket – sem építésügyileg, sem pedig más szakhatóságok tekintetében.
- A természetes személyek pozitív diszkriminációja (jelentős egyszerűsítés) terjedjen ki mind az engedélyezési eljárásra, mind pedig a működtetés időtartamára.
- A FATOSZ szerint *kereskedelmi szereplőnek* azt a szolgáltatót kell tekinteni, aki lakóhelyétől vagy nyaralójától eltérő ingatlanon gazdasági társaságként, vagy más jogi személyként ad ki szállást és nyújt ehhez kapcsolódó szolgáltatásokat, miközben mindenki más *természetes magánszemély* a lakossági fogyasztói halmazba tartozik, akár kiadja egyéb (falusi) szálláshelyként a házat, nyaralóját, lakrészét, szobáját, akár azt csak családilag, saját céljaira hasznosítja. A *természetes magánszemély* ugyanis nem rendelkezik semmilyen cégjellemzővel, pl. székhellyel, telephellyel, cégjegyzék számmal stb.; jellemzően nincs szétválasztva a családi fogyasztás és a vendégfogadás miatt felmerülő fogyasztás, hiszen a szálláshely maga is vegyes hasznosítású, ha nincs szállóvendég, a család azt saját maga használja, hasznosítja; továbbá az egyén, akinek a nevében a szálláshelyet a jegyző nyilvántartásba vette, az SZJA törvény keretében köteles bevallani és leadózni az ebből a forrásból származó jövedelmét.
- Mivel egy vidéki-falusi szálláshely működtetése nem korlátozódhat csak szállás-szolgáltatásra, legyen elvárás a meglátogatott vidékre jellemző pihenési és szabadidős programok kínálata, a vendégszerző marketingtevékenység folyamatossága, a rendszeres részvétel szakmai továbbképzéseken, a tényleges vendégfogadás statisztikailag is alátámasztott igazolása, amelyet tovább erősíthet a nemzeti tanúsító védjegy használata, illetve egy felvállalt tagság egy olyan helyi egyesületben, amely a FATOSZ-hoz tartozik, valamint együttműködés a helyi TDM-szervezettel.
- El kell ismertetni, hogy a szabadidős programszolgáltatások, illetve az étkeztetés és a helyi termékek értékesítése a szálláshelyen és a különféle promóciós rendezvényeken a falusi vendégfogadás szerves részét képezik.
- A szabadidős programszolgáltatások, illetve az étkeztetés (pl. falusi vendégasztal) és a helyi termékek értékesítése akkor is a vidéki-falusi turizmus szerves része, ha közvetlenül nem kapcsolódnak szálláshely szolgáltatáshoz, de egy adott desztináció kínálatát teszik teljesebbé.

6. Következtetések, javaslatok

Minőségi tanácsadás, referenciákkal és évtizedes múlttal igazolt szakértelem nélkül nincs igazán igényes tervezés, településfejlesztés és érdekképviselet. Ezek segítik elő a biztonság érvényesülését a turizmusfejlesztésben és szervezésben. Ez utóbbi nagyban segítheti a régiók és a települések gazdasági növekedését, amely egyaránt érdeke vendégnek és minden helyi piaci szereplőnek. Az egyik kiszámíthatóan magas minőségi szolgáltatást

kap, a másik munkalehetőséget és jobb megélhetést, életminőséget. A maga módján mindkét bemutatott szervezet, a TUTSZ és a FATOSZ is ezeket a célokat szolgálja.

7. Felhasznált irodalom

- 239/2009 (X.20.) Korm. rendelet a szálláshely-szolgáltatási tevékenység folytatásának részletes feltételeiről és a szálláshely-üzemeltetési engedély kiadásának rendjéről (http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=126547.345066)
- A Falusi és Agroturizmus Országos Szövetségének kiadványsorozata: Útmutató falusi kisvállalkozóknak, 9 füzet, 1999-2002 BGF-KVIF és FATOSZ, Budapest
- Belső dokumentumok a TUTSZ és a FATOSZ archívumából
- Bolgár-Lanszki-Matiscsákné-Nagy-Zagyva (2005): A falusi vendégfogadás ABC-je, Falusi Turizmus B-A-Z megyei Egyesülete, Miskolc
- Fekete M. et al (1998, majd 2004): CEBA Győr-Moson-Sopron Megyei Kézikönyv. CEBA kiadó, Budapest, szerk. és társszerző
- Fekete M. et al (2006): Nyugat-Dunántúli Regionális Turisztikai Konceptió, Limex-Régiófókuszt Kft által szervezett és irányított team tagjaként készített tanulmány, a Magyar Turizmus Zrt megbízásából
- Fekete M. et al (2008): TDM Működési Kézikönyv, az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Turisztikai Szakállamtitkársága megbízásából, Budapest
- Fekete M. et al (2013): *case@marketing.edu* - Marketing kihívások és megoldások a magyar piacon, Akadémiai Kiadó, Budapest
- <http://www.eurogites.org/>
- <http://www.fatosz.eu/>
- <http://www.tutsz.org.hu/>
- Kovács Dezső (2015): Falusi turizmus Magyarországon – kérdések és dilemmák, *Területi Statisztika*, 2015, 55(6): 592–613.
- Michalkó G. et al (2011): Turisztikai terméktervezés és fejlesztés, PTE, Pécs
- Pascale Marcotte, Laurent Bourdeau and Maurice Doyon (2006): Agrotourisme, agritourisme et tourisme à la ferme? Une analyse comparative; *TÉOROS Revue de recherche en Tourisme*; 25-3 / Forêt, pp. 59-67; <http://teoros.revues.org/1091>
- Szabó G. (2011): A falusi turizmus termékei és termékspecializáció, PTE, Pécs

„Ha utazom, akkor posztolok is...” avagy kognitív torzítások a megfigyelés percepciójában

Héder Klára

*Ph.D hallgató - Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, II. évf.
Budapest 1083, Üllői út 82.,
e-mailcím: hederklara@gmail.com*

Absztrakt

A kutatás áttekint néhány fontosabb infokommunikációs változást, melyek jelenősen befolyásolhatják az utazással kapcsolatos viselkedést, valamint a kibertérben megfigyelhető adatmegosztást is. Majd a digitális megfigyelés témakörét feldolgozó online kérdőív 123 válaszadójának eredményeit elemezve vizsgálja, hogy a megkérdezettek milyen a digitális adatgyűjtéssel, megfigyeléssel kapcsolatos attitűdöket és kognitív torzításokat mutatnak.

Az eredmények alapján a válaszadók sokszor kevésbé védik – akár utazással kapcsolatos – személyes adataikat, nem tartják problémának az adatmegosztás és adatgyűjtés lehetőségét; tanult tehetetlenséggel tekintenek a megfigyelésre, és sokszor – különösen a kérdésben bizonytalanok – tagadják, bagatellizálják ennek hatását, ezzel kitéve magukat akár káros adatgyűjtő tevékenységének és támadásnak is.

Kulcsszavak: turizmus, utazás, kognitív torzítás, adatgyűjtés- és elemzés, megfigyelés, infokommunikáció, információs társadalom, információbiztonság, adatvédelem.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

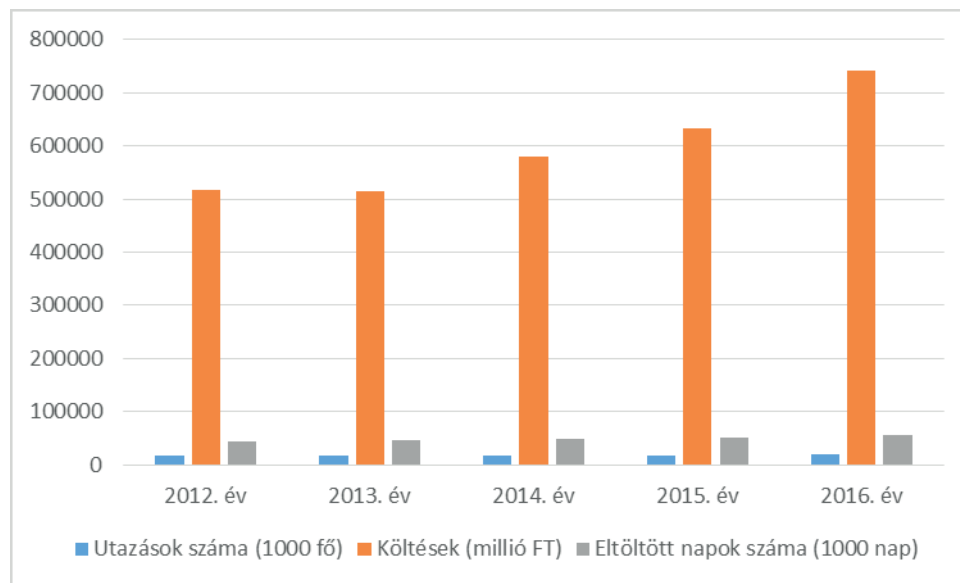
Ebben az évben, 2018-ban lép a 2000 után születettek, a „Z generáció” első „évfolyama” a felnőttkorba. Számukra – hitetlenkedve hallgatott – történelem a „vörös és a kék útlevél”; az hogy elődeik külön kérvényre, 3 évente, a kiváltható 70 dollárral zsebükben utazhattak „nyugatra”.

Ennek a generációnak a tagjai talán soha sem vittek magukkal utazásaikra nyomtatott térképet, vagy útikönyvet; nem kaptak, vagy adtak fel papíralapú képeslapot; és nincs már külön fényképezőgépük sem, hogy utazási élményeiket azzal örökítsék meg.

Ők azok, akik ha 2018. június 31-én eldöntik, hogy barátaikkal Prágában akarják sikeres érettségijüket megünnepelni 1 órán belül meg tudnak szervezni mindent, a résztvevők összehívásától, az on-line szállásfoglaláson át, a kiválasztott kocsmá menüjének megtekintéséig.

Míg a nyolcvanas évek elején egy egy hónapos, öt fős családi olaszországi út megtervezése közel egy évet vett igénybe, ma mindezt – mi is, akik nem vagyunk digitális bennszülöttek – napok alatt megtehetjük, hiszen a 21. század kétségtelenül az információ és az informatika kora. Tehetjük mindezt, hiszen Uniós polgárként szabadon utazhatunk, az interneten fellelhető adatok, szolgáltatói oldalak segítségével tájékozódhatunk az úticéljaink nyújtotta lehetőségekről, s választva közülük, akár azonnal le is foglalhatjuk a kiválasztott elemeket.

Utazni tehát könnyebb lett, s az emberek élnek is a lehetőséggel. [A KSH adatai szerint](#) 2016-ban a magyar lakosság 54 584 000 vendégnapot töltött külföldön (ld. 1. ábra)

1. ábra: A magyar lakosság utazásai külföldön 2012-2016.
Forrás: (KSH Statinfo 2018.)

Mindez azonban nemcsak a Magyarországon történt átfogó társadalmi és gazdasági változásoknak köszönhető. A XX. század végén a tömegkommunikáció, és az információs szolgáltatás szerepe hihetetlenül megnőtt az egyre jobban megerősödő információs társadalomban (Bakonyi, 2010). Az évezred végére kialakuló, a társadalmak egészét átfogó infokommunikációs hálózati rendszer, mely hallatlanul gyorsá és költséghatékonyá tette a kommunikációt, eddig ismeretlen új lehetőségeket – és egyben új veszélyeket is – nyitott az utazni vágyók számára; nemcsak az utazás módját, hanem annak megélését is befolyásolva (Wang., Xiang 2012.; Wang, Xiang & Fesenmaier. 2014) Az intelligens telefonok azonnali információs támogatása révén a turisták gyorsabban és sikeresebben tudják megoldani az utazás közben felmerülő problémákat, kitölteni a várakozási időt, megosztani tapasztalataikat és tárolni emlékeiket. Az okostelefonokon elérhető hatalmas információtömeg, és az utazás közben az azonnali döntéseket, az élménymegosztást jelentősen megkönnyítő eszközök jelentősen hozzájárulnak, katalizátor szerepet játszanak a turizmus átalakulásában, megújulásában, a „turizmus újratervezésében” (Hannam, Butler, & Paris 2013, id Wang at. al, 2014).

Hogy lehetséges mindez? Az infokommunikációs eszközök használatával kialakuló kapcsolatok és a létrejövő változások bonyolultságára jellemző, hogy az intelligens telefonok napi használata átfogó érzelmi és viselkedésszerű változásokat indukál a felhasználókban. (Wang at al. 2014). A mobilhasználók úgy érzik több lehetőségük van összekapcsolódni másokkal, több szórakozásban lehet részük, produktívabbak, innovatívabbak és informáltabbak lehetnek telefonjaik használatával mindennapi életük, és utazásaik során egyaránt. A gyakran felkeresett internetes oldalak és mobil applikációk (pl. közösségi-, meteorológiai oldalak, navigációt segítő alkalmazások, szállás- vagy éttermi foglalást elősegítő szolgáltatások) használata során a felhasználók magabiztosabbnak, és nagyobb biztonságban lévőnek érzik magukat. Úgy érzik rugalmasabbak és spontánabbak lehetnek úgy, hogy emellett nagyobb kontrollt érznek környezetük felett, és jobban tervezhetőnek érzik akcióikat.

Wang (2014) kutatásai szerint az intelligens telefonok az élet öt aspektusában okoznak átfogó változást:

1. a családdal és a barátokkal folytatott kommunikáció megnövekedése;
2. az üres idő kitöltése;
3. az információkeresési tevékenység megnövekedése;

4. új alkalmazások feltárása, új technológiák megismerése;
5. a laptop, vagy számítógép kiváltása kisebb feladatoknál;

A fenti változások egyaránt igazak a hétköznapi életre, és az utazás során tapasztalható viselkedésre is. A digitális eszközök mindennapi használata ún. „*spillover*” hatást kelt, mely során az utazás és az otthon közti tér átjárhatóvá, „digitálisan elasztikusá” (*digital elasticity*) válik, az utazás közben szerzett ismeretek és tapasztalatok megoszthatóságának következményeképpen (Pearce & Gretzel 2012.). Az infokommunikációs eszközök nyújtotta lehetőségek olyannyira a mindennapok részévé váltak, hogy a mobiltelefon tulajdonosok utazásaik tervezésekor, utazásuk alatt, és azt követően is erőteljesen használják a különféle alkalmazásokat, megszüntetve az utazásra eddig alapvetően jellemző „*távol az otthontól*” érzését és hatását. Az utazó ugyanazokat a programokat használhatja mindennapi élete és utazása során beleértve például a navigációt, az időjárás-ellenőrzést vagy éppen a naptártervezést. Élményeit azonnal megoszthatja (és legtöbbször meg is osztja) a „hátramaradottakkal”, a családdal, a barátokkal, és az ismerősökkel. Így az utazás alatt is fennmarad a kapcsolat az utazó otthonával. Az otthon és a távoli tér közti határvonal elmosódottabbá válik az élmények és cselekmények megosztásával, az eltérő terekben mutatott hasonló felhasználói viselkedésmintázattal.

Az utazók azonban amellet, hogy egyrészt használják eddigi alkalmazásaikat, az utazás előkészítése és lebonyolítása alatt új megoldásokat is keresnek, új rutinokat, vagy akár szokásokat is kifejlesztnek, melyeket az utazás megkönnyítése, vagy éppen az élmények megosztása iránti igény hív életre.

Az intelligens eszközök, az infokommunikációs robbanás okozta változások tovaterjedő hullámokként megváltoztatják napjaink turisztikáját, és azt is, ahogy az emberek az utazásra tekintenek. Ma szinte minden az élménymegosztás, a folyamatos digitális jelenlét felé mutat.

A lehetőségek mellett azonban mindez veszélyeket is tartogathat az óvatlan utazó számára. Egyfelől a nem megfelelő biztonságtudatosság okozhat gondot. Az olvasatlanul elfogadott adatvédelmi nyilatkozatok után letöltött applikáció esetleg a telefonon tárolt minden adathoz, kapcsolathoz, kamerához, felvételhez és fényképhez hozzáfér, s mi – mivel egyetértettünk a feltételekkel – felhatalmaztuk az ártalmatlannak tűnő térképalkalmazást, hogy minden adatunkat megossa az applikáció készítőjével (akiről mi mit sem tudunk, nem ismerjük szándékait, kilétét). Előfordulhat, hogy az idegen város nyújtotta ingyenes WiFi hálózathoz való kapcsolódás ad lehetőséget adatlopásra, megfigyelésre vagy „csak” felhasználói adatok összegyűjtésére, melyről a felhasználó nem is értesül. És akkor még nem is beszéltünk az önként megosztott (esetleg geotagelt, metaadatokat is tartalmazó) képekről, információkról, személyes adatokról, élményekről, melyek nem megfelelő kezekbe jutva komoly károkat okozhatnak az adatok szolgáltatójának.

Az aszimmetrikus technológiai ismeretekkel, engedélykérés nélkül szerzett információ egyik jó példája az utazók által a közösségi oldalakon vagy képmegosztókon posztolt, geotagelt képek adatainak visszafejtése, és ezek a felhasználó számára káros felhasználása (pl. lakhely, tartózkodási hely felderítése betörés tervezésekor). Szommer et al. (2014): vizsgálatában a megkérdezettek 46%-ának nem volt tudomása arról, hogy a képekhez kapcsolt metaadatokat meg lehet tekinteni mélyebb informatikai tudás nélkül is, és a válaszadók 44%-ának pedig eddig eszébe sem jutott, hogy mások visszaélhetnek ezekkel az adatokkal.

Az eddigiek alapján elmondható, hogy napjaink utazói jelentős digitális lábnyomot hagynak maguk után utazásaik előkészítése és lebonyolítása során, akár szándékosan (például élményeik megosztásával), vagy pedig szándéktalanul (mint például valamely applikáció számunkra nem ismert funkciójának engedélyezésével). A kérdés az, hogy hogyan él meg az információs társadalom polgárai, hogy adataik alapján esetleg megfigyelés, vagy adatgyűjtés alanyai lehetnek? Mennyire tartják veszélyesnek a személyükre vonatkozó adatgyűjtés lehetőségét?

Vajon miért van, hogy „A legtöbb felhasználó nem érti, hogy személyes adatai jelentős értékkel bírnak a

szolgáltató számára és ezért önként odaadják azokat.” (Szommer et al. 2014. 102. old)? A következő részben egy on-line kérdőív válaszai alapján bemutatjuk, hogy a felhasználók hogyan látják az online adatgyűjtés és megfigyelés lehetőségét, és mennyire tartanak ennek káros hatásaitól.

2. Anyag és módszer

A heurisztikák, következtetési ugrások, tévedések, esetleg kognitív torzítások (cognitive bias) alapvetően jellemzőek az emberi gondolkodásra (Tversky & Kahneman, 1974; Shafir & LeBoeuf, 2002; Haselton & Nettle & Andrews 2005), sok esetben jelentősen felgyorsítva a kiértékelési folyamatot, melynek árát azonban a következtetés megbízhatóságának csökkenésével fizetjük meg. Az online és offline megfigyelés lehetőségének percepciójakor – más kognitív folyamathoz hasonlóan – felléphetnek olyan egyszerűsítő folyamatok, melyek fokozzák a kognitív folyamatok gördülékenységét, esetleg megvédhetik az ént a kellemetlen hatásokkal való szembesüléstől, de ugyanakkor a valóság helytelen értelmezéséhez is vezethetnek, például „harmadik-személy hatás”-t (Davison, 1983) okozva. Ennek az illúzióknak a fellépte esetén az egyén önmagát és azokat, akiket magához hasonlónak tart vagy feltételez, védettnek vél az – elsősorban a média által okozott – káros hatásokkal szemben, így a megfigyeléssel és a pszichológiai manipulációval szemben is.

A vizsgálat 123 fő online kérdőíves vizsgálatával arra a kérdésre kereste a választ, hogy

- a válaszadók mennyire tartják valószínűnek az online megfigyelés lehetőségét általában, illetve magukra nézve,
- mit gondolnak ezek lehetséges káros hatásairól, illetve arról, hogy van-e lehetőségük megakadályozni a rájuk vonatkozó megfigyelést és adatgyűjtést.

Vagyis más szóval, megjelenik-e a harmadik-személy hatás a válaszokban; megfigyelhető-e valamilyen kognitív torzítás a helyzet értékelésében? Úgy gondolják-e a válaszadók, hogy őket valószínűleg kevésbé figyelik meg, mint általában másokat?

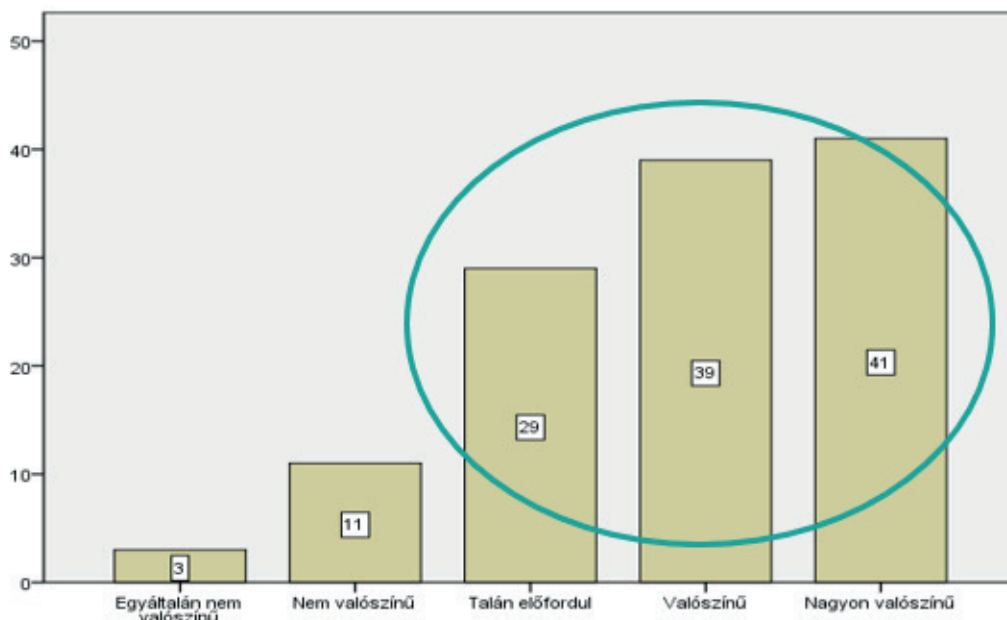
A vizsgálat feltételezte, hogy a harmadik-személy hatás aktív háritási folyamatként, kognitív torzításként megjelenik a megfigyelés lehetőségének észlelésében, mivel az pszichés előnyként csökkenti az egyén kiszolgáltatottságának érzését a digitális térben.

Módszerek: A LimeSurvey online kérdőíves rendszer segítségével készült felmérés linkjét digitális úton (e-mail, facebook, chat szolgáltatások) érték el a megkérdezettek. A válaszadók a linkre kattintva tudták megkezdeni a közel 50 kérdéses kérdőív online kitöltését. Az adatok felvételének záró dátuma: 2017. okt. 24. volt. A kérdéssort 161 fő kezdte meg, ebből 38 fő részlegesen 123 fő pedig teljesen kitöltötte a kérdőívet. A válaszadók átlagéletkora: 37,1 év volt. 59% -uk felsőfokú végzettségű, többségében nők (65%), budapesti lakhellyel (55%), – saját válaszuk alapján – felhasználói szintű, vagy azt meghaladó számítógépes tudással (93%) meglehetősen jó informatika ellátottsággal. Összességében a vizsgált többséget a jó informatikai ellátottsággal, digitális kompetenciákkal rendelkező, tanult, városi személyek adták. A kérdőív nem turisztikai, hanem online és offline megfigyeléssel és adatgyűjtéssel kapcsolatos kérdéseket tartalmazott. Jelen vizsgálat a teljesen kitöltött kérdőívek néhány releváns kérdésének SPSS programmal történő elemzésén alapul.

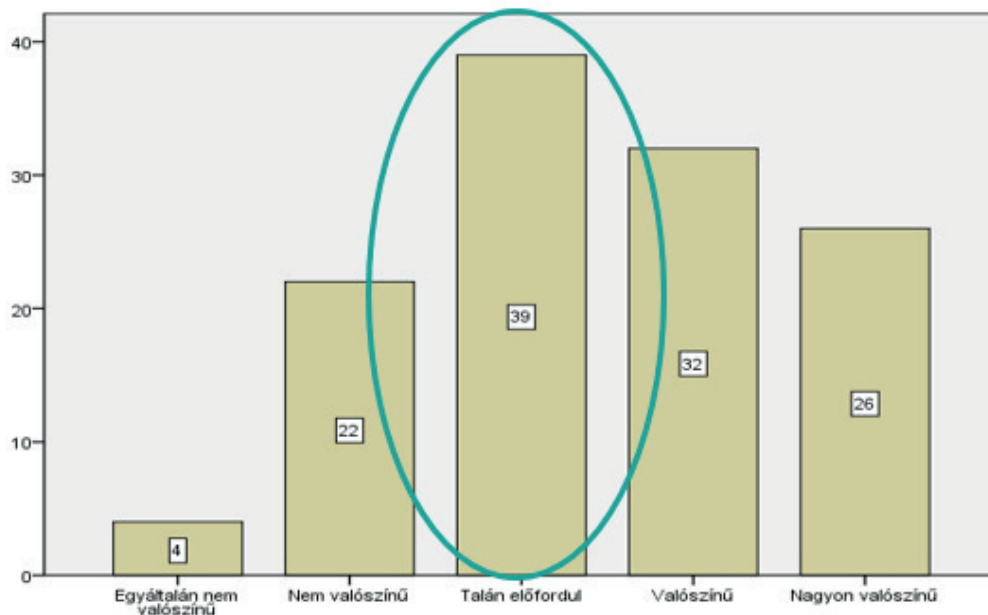
3. Eredmények és értékelésük

Az eredmények megerősíteni látszanak azt a feltételezést, hogy a válaszadók másként tekintenek a saját megfigyelésükre, és a rájuk vonatkozó adatgyűjtés lehetőségére, mint a másokat érő megfigyelés és adatgyűjtés lehetőségére.

Az on-line megfigyelést a válaszadók többsége valószínűnek érezte (ld. 2. ábra), azonban magára nézve már kevésbé tartotta elképzelhetőnek (ld. 3. ábra), vagyis bár általában van megfigyelés, őt – bár elképzelhető, de – kevésbé valószínű, hogy megfigyelték már.

2. ábra: Az on-line megfigyelés valószínűsége

3. ábra: A saját megfigyelés valószínűsége

Akognitív torzítás és a harmadikszemély-hatás fellépése azoknál a személyeknél volt a legjobban megfigyelhető, akik elképzelhetőnek tartják („talán előfordul”) a megfigyelést, de abban, hogy őket valóban megfigyelik, adataikat összegyűjtik meglehetősen kételkednek. Azok, akik a megfigyelést biztosra veszik, többségükben úgy gondolják, hogy a gyakoriság miatt ők maguk is valószínűleg megfigyelés áldozatai. Azok pedig, akik a megfigyelést valószínűtlennek tartják, értelemszerűen a saját megfigyelés lehetőségét nem becslik túl jelentősnek.

A harmadikszemély-hatás mellett a válaszadók többsége egy másik kognitív torzítást - a "tanult tehetetlenség"-hez hasonló reakciót - is mutat a kérdésben.

Seligman fogalma arra a helyzetre vonatkozik, mikor a személy az addig őt ért kiszámíthatatlan negatív hatások hatására azt a meggyőződést alakítja ki, hogy tehetetlen a fellépő ingerek ellen, és még akkor is, ha lehetősége lenne a probléma megoldására. A kialakuló tanult tehetetlenség miatt cselekvést feladja, lemond a helyzettel való megbirkózás lehetőségéről és passzívan várja a kimenetet.

A 123 válaszadó közül 63főt „egyáltalán nem”, 29 főt pedig „nem zavar”a megfigyelés valószínűsége, és többségükben úgy gondolják, hogy ha van is megfigyelés, akkor sem tudnak tenni ellene semmit. A válaszadók közül 88-an vélték úgy összesen, hogy „egyáltalán nem” (28 fő) vagy „nem valószínű” (60 fő), hogy meg tudják akadályozni a megfigyelés vagy adatgyűjtés hatásait.

4. Következtetések és javaslatok

A vizsgálat eredményei alapján úgy tűnik, hogy a vizsgált személyek aktívan hátrítják, távolítják a rájuk vonatkozó adatgyűjtés lehetőségét. Leginkább megfigyelés valószínűségében bizonytalanok mutatnak „harmadikszemély-hatás”-t, vagyis azt gondolják, hogy bár van megfigyelés, az rájuk nem vonatkozik.

Ha e nem reprezentatív minta eredményeihez hasonló kognitív torzítások valóban nagy számban vannak jelen az utazók között, az eredmények alapján feltételezhető, hogy a turisták közül számosan komoly kockázatnak teszik ki magukat utazásaik közben a digitális térben.

Ha az érintettek kognitív torzításaik miatt nem tartják valószínűnek a megfigyelés és adatgyűjtés lehetőségét, akkor elképzelhető, hogy a szükségesnél kevésbé védik – akár utazással kapcsolatos – személyes adataikat, nem tartják problémának az adatmegosztás és adatgyűjtés okozta káros következményeket.

Ha tanult tehetetlenséggel tekintenek a megfigyelés lehetőségére; ha – különösen a kérdésben bizonytalanok – tagadják, bagatellizálják ennek hatását, ezzel megfosztják magukat attól lehetőségtől, hogy felismerjék, hogy valóban tudnak tenni, és tényleg tehetnek is a kibertérben megjelenő káros adatgyűjtő tevékenységek és támadások ellen akár lakókörnyezetükben, akár utazásaik során bármikor.

5. Felhasznált irodalom

- Bakonyi, P. (2010). Az Információs Társadalom fogalma, kialakulása *SZTAKI*. forrás: http://old.sztaki.hu/~pbakonyi/bme-2010/IT_fogalma-2007-6.pdf (letöltési idő: 2018. 01. 31.)
- Davison B, W. P. (1983): The Third-Person Effect in Communication. *Public Opinion Quarterly*, 47, 1–15. p.
- Haselton, M. G.; Nettle, D. , Andrews, P. W. (2005): The evolution of cognitive bias. In D. M. Buss (ed.), *The Handbook of Evolutionary Psychology*: Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc. 724–746. p.
- KSH Statinfo adatok (<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/index.jsp>), (letöltési idő: 2018. 01. 31.)
- Pearce, P, Gretzel, U. (2012): Tourism in technology dead zones: documenting experiential dimensions. <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=buspapers> (letöltési idő: 2018. 01. 31.)

- Presky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants — Do they really think differently?; On the Horizon, NCB University Press, 9. 6. április 2, Forrás: <http://bit.ly/xAk3s> (letöltési idő: 2018. 01. 31.)
- Shafir E., LeBoeuf, R. A. (2002.): Rationality. Annual Review of Psychology, 53: 491–517. p.
- Szommer K., Balogh P., Racskó P. (2014): Az on-line világban hagyott virtuális lábnyomokban rejlő információk és azok veszélyei. Vezetéstudomány XLV. ÉVF. 2014. 7–8. szám, 97-104 pp. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1717/1/vt_2014n7_8p97.pdf, (letöltési idő: 2018. 01. 31.)
- Tóth, P. I. (2008): A médiaerőszak-félelmek eredete. http://www.mediakutato.hu/cikk/2008_04_tel/09_mediaeroszak_felelmek/ (letöltési idő: 2018. 01. 31.)
- Tversky, A. Kahneman, D. (1974.): Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. Science, 185: 1124–113. p.,
- Wang D., Xiang Z. (2012) The New Landscape of Travel: A Comprehensive Analysis of Smartphone Apps. In: Fuchs M., Ricci F., Cantoni L. (eds) Information and Communication Technologies in Tourism 2012. Springer, Vienna Forrás: https://www.researchgate.net/profile/Zheng_Xiang5/publication/289511910_The_New_Landscape_of_Travel_A_Comprehensive_Analysis_of_Smartphone_Apps/links/589c6da6aca272e6cd45b62d/The-New-Landscape-of-Travel-A-Comprehensive-Analysis-of-Smartphone-Apps.pdf; (letöltési idő: 2018. 01. 31.)
- Wang D., Xiang Z., Fesenmaier D. R. (2014): Smartphone Use in Everyday Life and Travel. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/004728751453584> https://www.researchgate.net/publication/263160992_Smartphone_Use_in_Everyday_Life_and_Travel (letöltési idő: 2018. 01. 31.)

Turisztikai szolgáltatók környezeti és társadalmi felelősségvállalása déldunántúli esettanulmányok példáján

Horváth Andrea

*Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola,
Ifjúság útja 6, HU – 7624 Pécs, Hungary
e-mailcím: androsz78@gmail.com*

Absztrakt

Az elmúlt néhány évtizedben, mind a nemzetközi, mind a belföldi turizmus növekedése figyelhető meg, amely egyes országokban jelentős mértékben hozzájárul a GDP-hez. Mivel a turizmus ugyanazt az infrastruktúrát és erőforrásokat használja, mint a helyi közösségek, így az szociokulturális, gazdasági és fizikai hatással van az adott térségre, desztinációra. Azonban a tervszerűtlen vagy tömeges méreteket öltő turizmus akár negatív hozzáállást, esetenként agressziót is kiválthat a fogadó területen. Ahhoz, hogy a negatív hatásokkal szemben a pozitív hatások legyenek túlsúlyban, szükséges a turisztikai szektor szereplőinek felelősségvállalása. A kutatás célja a környezeti és társadalmi felelősségvállalás feltárása a turisztikai szolgáltatókra fókuszálva. Vizsgáljuk a „Zöld szálloda” címmel rendelkező szálláshelyek területi eloszlását, illetve esettanulmányokon keresztül feltárjuk, hogy miként realizálódik a felelősségvállalás egy-egy turisztikai szolgáltatónál.

Kulcsszavak: turizmus, felelősségvállalás, turisztikai szolgáltatók, környezet, helyi társadalom

1. Bevezetés és elméleti háttér

A turizmus kezdeti időben igen messze nyúlnak. Már az ókori emberek között is akadtak turisták. Főként a vallásgyakorlás, az egészségmegőrzés volt, ám nem feledhetjük azokat az utazókat sem, akiket ma úgy azonosítanánk, hogy az üzleti turizmus résztvevői. Az évszázadok folyamán számos turizmus típus jelent meg, ám ennek részleteibe jelen kutatás során nem térek ki. Viszont megkerülhetetlen annak említése, hogy a XX. század a turizmus expanzióját hozta. A Föld számos pontján megjelent a tömegturizmus. A rendelkezésre álló szabadidő és a jövedelmi viszonyok (diszkrecionális jövedelem) egyre több embernek tették lehetővé, hogy utazzon. Az elmúlt néhány évtizedben, mind a nemzetközi, mind a belföldi turizmus növekedése figyelhető meg, amely egyes országokban jelentős mértékben hozzájárul a GDP-hez (Aubert A. 2010).

Evidens, hogy a turizmus szociokulturális, gazdasági valamint fizikai értelemben is hatással van az adott térségre, desztinációra. Egyaránt beszélhetünk pozitív és negatív hatásokról. Sajnálatos módon negatívumként legtöbbször a környezeti károk kerültek és kerülnek említésre, holott egy-egy desztináció esetén például sokkal súlyosabb problémát okoz a szociokulturális hatás. Napjainkban számos turisták által közkedvelt úti cél szenved az úgynevezett „overtourism” jelenségtől, amely már konfliktusokat generál (Dubrovnik, Barcelona stb.). Belátható, hogy a spontán vagy felelőtlen turisztikai fejlesztések egyenes következményei adott terület, desztináció degradálódásának.

A kutatás célja a környezeti és társadalmi felelősségvállalás feltárása a turisztikai szolgáltatókra fókuszálva. Vizsgáljuk a „Zöld szálloda” címmel rendelkező szálláshelyek területi eloszlását, illetve esettanulmányokon keresztül feltárjuk, hogy miként realizálódik a felelősségvállalás egy-egy turisztikai szolgáltatónál. Az esettanulmányok kiválasztásánál szempont, hogy olyan régióban helyezkedjenek el, amelyben látszólag indokolatlanul kevés „Zöld szálloda” címet viselő szolgáltató található, továbbá a honlapelemzés alapján megállapítható legye, hogy a környezeti felelősségvállaláson túl is tesznek erőfeszítéseket.

1.1 Fenntartható turizmus és felelős turizmus

A turizmushoz kapcsolódó fenntarthatóság megfogalmazása először az Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry: Towards Environmental Sustainable Development (1996) című dokumentumban jelent meg, amely:

- tartalmazza a fenntarthatóság alapelveit,
- meghatároz prioritásokat, feladatokat,
- hangsúlyozva a partnerséget a kormányzati szervek, turisztikai hivatalok és szakmai szervezetek, vállalatok között annak gyakorlati megvalósíthatóságához, eredményességéhez.

A fenntartható turizmust Swarbrooke (1999) a következőképp definiálja: “Gazdaságilag életképes, de nem rombolja le azokat az erőforrásokat, amelyektől a jövő turizmusa függ, nevezetesen a fizikai környezet, és a fogadó közösség társadalmi struktúrája. (Swarbrooke, 1999). Ugyanebben az évben jelent meg a Santiagóban (Chile) elfogadott „A Turizmus Globális Etikai Kódexe” (WTO 1999). Minden esetben azt tapasztalhatjuk, hogy a fenntartható fejlődés elvei és céljai köszönnek vissza a dokumentumokból, csakúgy, mint több vonatkozó szakirodalomban fellelhető különböző szerzők műveiben (Butler, 1993; Rátz, 1998; Swinton, 2001 stb.). Bár a Kódex kitér a környezet, a társadalom és a gazdaság közötti kölcsönhatásokra (Hajnal K. et al., 2009), a fenntarthatóság fogalma nem vált közérthetővé a turisztikai szereplők körében (sem). Leginkább afféle ideológia lett, amelyet marketing elemként használtak a kedvezőbb kép kialakulásának érdekében. Gyakran látszat tevékenységek hivatottak bizonyítani a fenntarthatóság iránti elköteleződést. A fogalom komplexitása magyarázhatja azt is, hogy a szakirodalomban sincs egyetértés a fenntarthatóság és a turizmus kapcsolatát illetően. Egyszerű példaként említhető a turizmus típusok szinonimaként való használata, ami tetten érhető egészen napjainkig.

A felelős turizmus fogalma a Cape Town Declaration on Responsible Tourism (2002) című dokumentumban került meghatározásra:

- minimalizálja a negatív gazdasági, környezeti és társadalmi hatásokat
- nagyobb gazdasági hasznot generál a helyi társadalomnak, növelve ezzel a helyi közösség jólétét
- javítja a munkakörülményeket és az iparhoz való hozzáfértést
- a döntésekbe bevonja a helyi lakosságot, mivel azok kihatnak a mindennapi életükre és életminőségükre
- pozitívan járul hozzá a természeti és kulturális örökség diverzitásának megőrzéséhez
- maradandó és sokszínű élményt nyújt a turistáknak azzal, hogy közvetlen kapcsolatba kerülnek a helyiakkal, jobban megismerik a helyi kultúrát, a társadalmat és környezetet
- hozzáfértést biztosít a mozgáskorlátozottak, fogyatékkal élők számára
- kulturálisan érzékeny, erősíti a turisták és a házigazdák közötti tiszteletet, növeli a helyi lakosság büszkeségét és magabiztosságát

Ezeket az elveket azóta megerősítették a Barcelona Responsible Tourism Charter 2010 és The Catalunya 2020 Vision for Responsible Tourism: The Barcelona Declaration 2013 című iratokban.

Jelen kutatásban fenti értelmezésben tekintünk a felelős, felelősségteljes turizmusra, amely egyértelműbbé teszi annak mibenlétét. Kiemelhető például, hogy megfogalmazza mi a célja mind a turista, mind a fogadó társadalom szemszögéből, továbbá, hogy egy olyan szegmens –fogyatékkal élők- is szereplői a turizmusnak, amely nem került fókuszba korábban. Mindenképp hangsúlyozni kell, hogy számos ponton találhatunk hasonlóságot a fenntartható turizmus és a felelős turizmus között. Legnagyobb különbség a gyakorlatiasságban van. Itt szükséges kiemelni Harold Goodwin munkásságát, aki a millennium küszöbén létrehozta a Nemzetközi Felelős Turizmus Központot (International Centre for Responsible Tourism – ICRT, 2000). A központ célja, hogy segítse a turizmus szereplőit a felelősségvállalásban, afféle PBL (Problem Based Learning) módszerrel növelje a proaktivitást. Goodwin szerint a szemlélet kialakulásával létrehozható a Cape Town-i Deklarációban szereplő “jobb hely élni és jobb hely látogatni” (“Better places for people to live in, better places for people to visit”).

1.2 Környezeti felelősségvállalás

A környezeti felelősségvállaláshoz és fenntarthatósághoz kapcsolódóan számos nemzetközi program jött létre (pl. Planet21 Programme, EcoLabel), de Magyarországon ezek minimálisan vannak jelen. Az országban mindössze egy EcoLabel minősítésű turisztikai szolgáltató található: Öko-Park Panzió-Kemping és Kalandpark, Eger-Szarvaskő. Ugyanakkor pozitívum, hogy a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége több mint 20 éve, 1994-ben írta ki először a „Zöld Szálloda” pályázatot. Ezt, azóta is megteszik minden második évben, hisz nyertesei a címet két évig viselhetik. Célja a környezettudatos gondolkodás megteremtése, például az üzemeltetés energiahatékonyságának növelése és a szemléletformálás. A pályázat a környezettudatosság szempontjából olyan alapvető elveket is feltételként rögzít, melynek a működés során természetesen kellene lennie. Így például csak az az egység nyújthat be pályázatot, mely a szállodákra vonatkozó környezetvédelmi törvényeket a szálloda ismeri és betartja.

2. Módszerek

Szekunder kutatási módszerként a felelős/felelősségteljes turizmus szakirodalmi háttérének áttekintése nélkülözhetetlen, hisz magát a fogalmat sem azonos módon értelmezi a szakma. Ezt követően vizsgáljuk a „Zöld szállodák” területi eloszlását Magyarországon. Az elemzést szekunder adatok alapján (Szállodák és a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége honlap, szabályzat), ARCGIS programmal készülő kartográfiai módszerrel készítjük.

Primer, kvalitatív kutatás részeként terepbejárást végzünk, majd félig strukturált és strukturálatlan mélyinterjúkat készítünk turisztikai szolgáltatókkal a dél-dunántúli régióban.

3. Eredmények

3.1 „Zöld Szálloda” cím nyertesei

A 2000-es évek közepétől nőtt a cím birtokosainak száma (*Táblázat 1*), ami feltehetően annak is köszönhető, hogy turisztikai célú fejlesztésekre pályázati források álltak rendelkezésre.

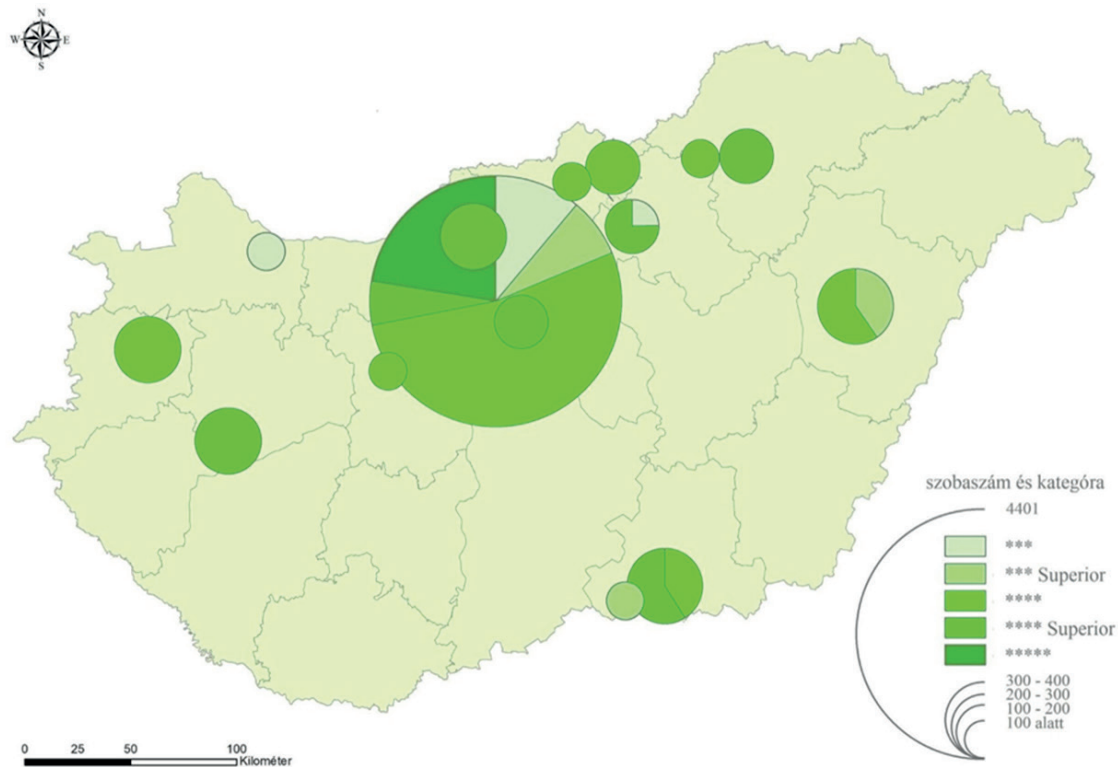
1. Táblázat „Zöld Szálloda” cím nyerteseinek száma 1995-2016 között

Terület	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013/ 2014	2015/ 2016
Budapest	3	3	12	15	13	14	21	21	19	11	20
Vidék	-	-	5	5	2	8	9	14	18	9	17
Összesen	3	3	17	20	15	22	30	35	37	20	37

Forrás: Albert Tóth A. 2016 alapján a szerző módosításával

A „Zöld szálloda 2017-2018” díjra 2016 folyamán lehetett pályázni, amelynek részeként egy nyolc témacsoportra bontott kérdéssort kellett a pontokért megválaszolni és valódiságukat fotó vagy írásos dokumentációval (pl. jegyzőkönyv, szállítólevél) igazolni. Ahhoz, hogy a pályázó a cím birtokába kerülhessen a maximális 135 pontból 70 pontot kellett összegyűjtenie, ami a 32+28 kérdés 60%. A nyertesek területi eloszlását tekintve jól látható Budapest és az Északi országrész fölénye (*1. ábra*). Nyilvánvaló, hogy a turisztikai szempontból frekventált területeken nagyobb koncentrációban vannak jelen szálláshely-szolgáltatók és ezáltal, a cím birtokosai is nagyobb számban kerülhetnek ki erről a területről, ám ez nem magyarázza például a Balaton környéki szállodák hiányát. A dél- dunántúli régióban ugyancsak hiatus van. A 47 nyertes többsége

láncszállodához tartozó egység (62%), amelyek esetében az üzletpolitika része a környezettudatosság.

1. ábra A 2017-2018 időszak „Zöld Szálloda” cím birtokosainak területi eloszlása
Forrás: Horváth Z.-Horváth A. 2017

3.2 Esettanulmány 1: CROCUS Gere Bor Hotel & Resort, Villány

A CROCUS Gere Bor Hotel & Resort Baranyában, a mindössze kicsivel több, mint 2500 lakosú Villányban található. A település Magyarország első borútja a Villány-Siklói Borút mentén helyezkedik el. A CROCUS Gere Bor Hotel & Resort korábban panzióként működött, ma négy csillagos családi tulajdonú szálloda. Összesen 34 darab szobával rendelkezik. A családi tulajdonú vállalkozás része a Crocus Borhotel, Mandula Étterem és Bor Bár és a Gere Pincészet. Szlogenjük: „Ízlelni, érezni, megélni... a komplex Gere borélmény”. A tulajdonosok elvárása, hogy a szőlő és bor minden általuk kínált szolgáltatásban megjelenjen valamilyen formában, hiszen a család 1991 óta saját pincészettel maga is szőlő-bortermelő (1. kép). “A vezérgondolat valójában olyan szolgáltatáshalmazt kínál, melyek a saját termékekre építve nyújtanak teljes körű megoldást a borra, gasztronómiára, autentikus, vidéki szálláshelyre vágyó turistáknak csúcsmínőségben” (Kovács B.D.-Schmidt F. 2015).

1. kép: A borhoz kapcsolódó design megjelenése a szálloda szobáiban
Forrás: Horváth A. 2017

Környezettudatosan, innovatív technológiák alkalmazásával töreksenek többek között a megújuló energiaforrások használatára. Venyige-kazán használatával a szőlészetben keletkezett hulladékot fűtéshez hasznosítják. További terv, hogy - Magyarországon a turisztikai szolgáltatók körében elsőként - komposztáló gépet is alkalmazzanak a keletkezett hulladékok újrahasznosítására, miközben a szelektív hulladékgyűjtés jelenleg is működik. A szálloda egy 40m² beltéri medencével is rendelkezik, amelynek vízellátása saját fűrt kútból történik. Igen egyedülálló a turisztikai palettán, hogy a Wellness & Spa részlegen szőlő- és bor alapú ún. vinoterápiás kezeléseket kínálnak (2. kép), illetve saját alapanyagból és receptúrával előállított kozmetikumokat használnak.

2. kép: Vinoterápiás kezelések helyszíne
Forrás: <https://crocus-hotel.gere.hu/kepek>

58 fős személyzettel dolgoznak és a legtöbb alkalmazott környékbeli (Siklós, Bóly, Pécs). Hangsúlyozni kell, hogy a tömegközlekedés esetükben hátráltató tényező, ugyanis az említett települések viszonylagos közelsége ellenére az ingázás nehezen oldható meg, hisz például a vonat és autóbuszok menetrendje eltér az alkalmazottak munkaidejétől. A reggeli és késő esti órákban a járatok mennyisége is gondot okoz, különösen, ha azt tekintjük, hogy a tömegközlekedési vállalatok alkalmazkodtak az ingázások irányához, ami jellemzően ellentétes, vagyis a nagyobb városok felé irányul. Mégis a szálloda tulajdonosainak és vezetőjének célja a fluktuáció elkerülése. Éppen ezért humánpolitikájukban anonim stresszfaktor kutatást alkalmaznak, mely alapján értékes információkhoz jutnak egy-egy részleg, csoportvezető vagy akár a teljes ház vonatkozásában.

Ezen információk birtokában úgy vélik, képesek időben kezelni a konfliktusokat. A személyzet számára fenntartott pihenő-helységeket úgy alakították ki, hogy azok alkalmasak legyenek a rövid regenerálódásra és feszültségvezetésre is, amit például játékok (X-Box, Darts) hozzáféréssel biztosítanak. Napi rutin része a közös reggeli, amin a ház szinte összes műszakban lévő munkatársa részt vesz, így lehetőség van egy kötetlenebb kommunikációra is. A személyzettel közös külső programokat is szerveznek, amelynek nem csak csapatépítő célja van, hanem válasz a közös szórakozás igényére. Bár jelenleg is van fenntartva személyzeti szoba, egy a szomszédos ingatlan megvásárlásával tervben van egy személyzeti ház kialakítása, amely megoldást nyújthat azoknak a munkavállalóknak, akik csak nehézségek, plusz költségek árán tudják megoldani a munkába járást.

3.3 Esettanulmány 2: Ökopark Bükkösd

Baranya megyében, a Zselic délkeleti és a Nyugat-Mecsek lankáinak találkozásánál helyezkedik el az 1100 lakosú Bükkösd község. A Péctől 28 km-re található településen található a Bükkösi Ökopark. A park összes területe 550 ha, melyből 450 ha vadászterület. 2007-ben családi vállalkozásként kezdték kiépíteni az Ökoparkot, amely 2011 óta fogad látogatókat. A Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara szigetvári elnöksége 2012-ben Idegenforgalmi Díjjal tüntette ki a Bükkösi Ökoparkot. Küldetésüknek tekintik a természetközeli életmód szeretetének átadását.

A komplex turisztikai kínálatot nyújtó Ökopark szálláskínálatában különböző stílusú és kategóriájú vendégházak (Hubertus, Diana, Szilvánusz, Ménes, Hársfa) és jurta-szállások találhatók. A vendéglátás a 2013-ban nyílt Galagonya étteremben valósul meg (3. kép), ahol nem csak a megújuló energiaforrások (napkollektor) használata jelzi a környezettudatosságot. Külön figyelmet fordítanak az anyagfelhasználásra, így a húsarut jellemzően saját tenyésztésű állatállományukból (mangalica, durok sertés, szarvashús, őshonos szürkemarha, szárnyasok) oldják meg. Törekednek a szezonális alapanyagok használatára, amelyet a saját forrásokon túl a környékbeli termelőktől szereznek be. Az Ökopark országos ismertségre tett szert, így az étterem, mint rendezvényhelyszín (esküvők, céges rendezvények) nagyon népszerűvé vált. Ez nagyban hozzájárul a szezonális negatív hatásainak csökkentéséhez.

3. kép: A Galagonya étterem

Forrás: <http://www.okobukkosd.hu/>

A különböző hosszúságú, nehézségű tanösvények, túraútvonalak (Völgy séta, Panoráma út...) és a rendszeresen szervezett táborok külföldi diákcsoporthoz (jellemzően Ausztria és Németország) körében is vonzóvá tették. A Bükkösi Ökopark húzóágazata a vadászturizmus, amelynek alapja a saját területén található vadállomány (vaddisznó, szarvas, őz).

A környezettudatosságot közvetítve a vendégek lovaskocsival való fogadása a tömegközlekedési pontokon egy térítésmentes szolgáltatás.

Saját húsfeldolgozó üzemükben házi termékek készítésével is foglalkoznak (füstöltáru), amely nem csak az éttermet látja el, hanem értékesítésre is kerül (4. kép). A souvenir kínálatban saját alapanyagokból előállított, kézi készítésű termékek kaptak helyet.

1. kép: A készülő füstölt termékek
Forrás: <http://www.okobukkosd.hu/>

Az Ökopark rendszeresen szervez évszakhoz igazodó tematikus programokat, rendezvényeket a nagyközönség számára is, ahol hangsúlyos a hagyománytisztelet, a hagyományos életmód bemutatása (élménydisznóvágás, Márton-napi rendezvény, Adventi vásár kézműves termékekkel stb.).

A humán- erőforrás tekintetében törekszenek az állandó létszám megtartására, ami mindössze 14 fő. Legtöbb alkalmazott az étteremben dolgozik, ám rendezvények alkalmával a létszám kiegészítésre szorul. Mivel a személyzetet nem szezonálisan foglalkoztatják, az őszi-téli időszakban, amikor csökken a park látogatóinak száma, nehezebben tudják kigazdálkodni a költségeket.

A Bükkösi Ökopark a község életének integráns része. A helyi iskola tanulói számára rendszeresen szerveznek programokat a parkba. A községgel való együttműködésük harmonikusnak mondható.

4. Következtetések

A szakirodalmi áttekintés és a vizsgált esettanulmányok alapján az körvonalazódik, hogy továbbra is a környezeti felelősségvállalás a hangsúlyosabb a turisztikai szolgáltatók körében. Ugyanakkor, a szemléleten túl, az energetikai, környezetbarát technológiai beruházások megvalósulását nagyban befolyásolja az, hogy rendelkezésre állnak-e pályázati források vagy azokat magántőkéből kell finanszírozni.

Társadalmi és gazdasági felelősségvállalás elvétve akad. A kiemelt esettanulmányok jól szemléltetik, hogy a turisztikai szolgáltatók is felismerték hatásukat a lokális társadalomra és gazdaságra, azt pozitív irányba kívánják befolyásolni, ám ennek még igen kezdetleges formái érhetők tetten. Afféle „best practise”-ként említhető az a példa, ahol nem csak arra fektetnek hangsúlyt, hogy csökkentsék a környezetterhelést, hanem fokozott figyelmet fordítanak dolgozóikra, a munkafeltételek javítására és nem utolsósorban arra, hogy stabil háttérrel biztosítsanak számukra.

Szállodaláncok esetében a környezettudatosság valamilyen, akárcsak minimális formája (pl. szelektív hulladékgyűjtés, energiatakarékos izzók használata) az üzelpolitika része, míg a társadalmi felelősségvállalás kezdetlegesnek mondható. Jellemzően az ún. CSR (Corporate Social Responsibility) keretein belül jelenik meg, ami nem azonos a felelős/felelősségteljes turizmus szemléletével.

A szemléletváltás legfőbb akadályai: gazdasági gyengeség, illetve a hatékony módszerek ismeretének hiánya. Ez a témában további kutatásokra ösztönöz, hisz ahhoz, hogy a turizmus okozta negatív hatásokkal szemben a pozitív hatások legyenek túlsúlyban, szükséges a turisztikai szektor szereplőinek felelősségvállalása. A jó gyakorlatok megismertetése, adaptálhatóságuk egyértelműsítése segíthet ebben, de ehhez nélkülözhetetlenek maguk a szolgáltatók. A tájékoztató kampányok, konferenciák, workshopok szervezése előmozdíthatja

a szemlélet megértését és kialakulását. A Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségének „Zöld Szálloda” pályázata, mint az látható volt, csak igen kevés szereplőt mozgatott meg a turisztikai piacon, azt is területileg koncentráltan. Ennek tükrében érdemes elgondolkozni annak kiterjesztésén, módosításán, illetve ösztönző rendszerén.

2. Felhasznált irodalom

- Albert Tóth A. 2016: Fenntarthatóság és környezetvédelem a szállodaiiparban, Területfejlesztés és Innováció 10. évf. 3. sz. p.21
- Aubert A. 2010: A globális turizmus jellemzői és trendjei geográfiai megközelítésben. In: Tóth J. (szerk.): Világföldrajz, Budapest, Akadémiai Kiadó ISBN 978 963 0 8948 2, pp. 646-665
- Butler, R. W. 1993: Tourism- an Evolutionary Perspective. In: Nelson, J. G. R. Butler, G. Wall. (eds): Tourism and sustainable development: monitoring, planning, managing, Waterloo, Ont.: University of Waterloo, Department. of Geography Publications Series, (37), ISBN 092-108-344-0 pp. 27-43
- Hajnal K., Hársas P., Kékesi Sz. 2009: Felelős együttműködés a helyi gazdaságban és a helyi közösségben formálódó falusi turizmus Palkonya példáján, In: Aubert A., Berki M. (szerk.): Örökség és turizmus, Pécs, PTE TTK Földrajzi Intézet, ISBN 978-963-642-269-1, pp. 329-337
- Kovács B.D., Schmidt F. 2015: Borwellness szolgáltatások megjelenése hazánk turisztikai kínálatában - A borwellness jó gyakorlata Villányban. In: Oroszi V. (szerk.): Szőlő, bor, turizmus-Tanulmányok a szőlészet, borászat és a borturizmus témaköréből. PTE Kultúratudományi Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, Pécs ISBN 978-963-642-956-0 pp. 126-140
- Putzkó L., Rátz T. 2002: A turizmus hatásai, Aula Kiadó Kft, Budapest, 3. átdolgozott kiadás, ISBN 963-9345-89-x, p. 461
- Rátz, T., Puczkó, L. 1998: Rural Tourism and Sustainable Development in Hungary. In: Hall, D., O’Hanlon, L. (eds.): “Rural Tourism Management: Sustainable Options” International Conference, Conference Proceedings. SAC, Auchincruive, Ayr, pp.450-464
- Swarbrooke, J. 1999: Sustainable Tourism Management. CAB International Publishing, Wallingford, UK ISBN-13: 978-0851993140 pp. 13-14
- Swinton, S. M. 2001: Strategies for sustainable development of less-favored areas: Discussion. *American Journal of Agricultural Economics*, 83 (5), pp. 1241-1242
- AGENDA 21 for the Travel & Tourism Industry Towards Environmentally Sustainable Development <https://www1.agora21.org/johannesburg/rapports/omt-a21.html> 2017.07.12.
- International Conference on Responsible Tourism in Destinations (2002) The Cape Town Declaration, Cape Town <http://responsibletourismpartnership.org/cape-town-declaration-on-responsible-tourism/> 2017.08.14.
- <http://www.hah.hu/csr/zold-szalloda/zold-szalloda-palyazat-nyertesei>
- http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/hungary_1.pdf
- <https://crocus-hotel.gere.hu/kepek>
- <http://www.okobukkosd.hu/>

Az együttműködés, mint vezetői filozófia

Dr. Kovács Gábor

*egyetemi docens – Nemzeti Közszolgálati Egyetem – NKE RTK Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék
Tanszékvezető
Budapest 1083, Ludovika tér 2,
e-mailcím: kovacs.gabor@uni-nke.hu*

Absztrakt

A turizmus és biztonság szereplői között nagyon fontos az együttműködés, amely a különböző szervezetek erőforrásait szabadítja fel, közös szinergiát teremtve a feladatok sikeres végrehajtásához.

A tanulmányban az együttműködés általános elmélete – a gyakorlatban is jól használható módszerek bemutatásával – kerül feldolgozásra úgy, hogy a turizmusban és a biztonsági szektorban résztvevő szervezetek képviselői felismerjék annak kiemelt jelentőségét és tudatosan keressék a közös tevékenységek lehetőségeit.

A tanulmány olvasói elsajátíthatják az együttműködéssel kapcsolatos jó gyakorlatokat, melyeket vezetői munkájukban kamatoztathatnak.

Kulcsszavak: vezetői munka, együttműködés, turizmus, biztonság, szinergia, jó gyakorlatok

1. Bevezetés, az együttműködés helye a vezetési folyamatban

Bátran kijelenthetjük azt, hogy napjaink rendkívül összetett világában bonyolult folyamatok zajlanak. Amennyiben elfogadjuk Ludwig von Bertalanffy¹ magyar származású osztrák biológus elméletét arra vonatkozóan, hogy mindent rendszerben kell szemlélni akkor rendkívül hamar felismerhetjük az együttműködés szükségességét. Életünk során mindenkivel együttműködünk, vagy legalábbis arra törekszünk, hiszen az ember társas lény, nagy eredményeket csak úgy tud elérni, ha az egyéni együttműködés társadalmi szinten is megvalósul (Fórizs, 2015). Márpedig úgy tűnik, hogy ez az együttműködés jól működik, hiszen társadalmunk sikeres és fejlődő pályán mozog.

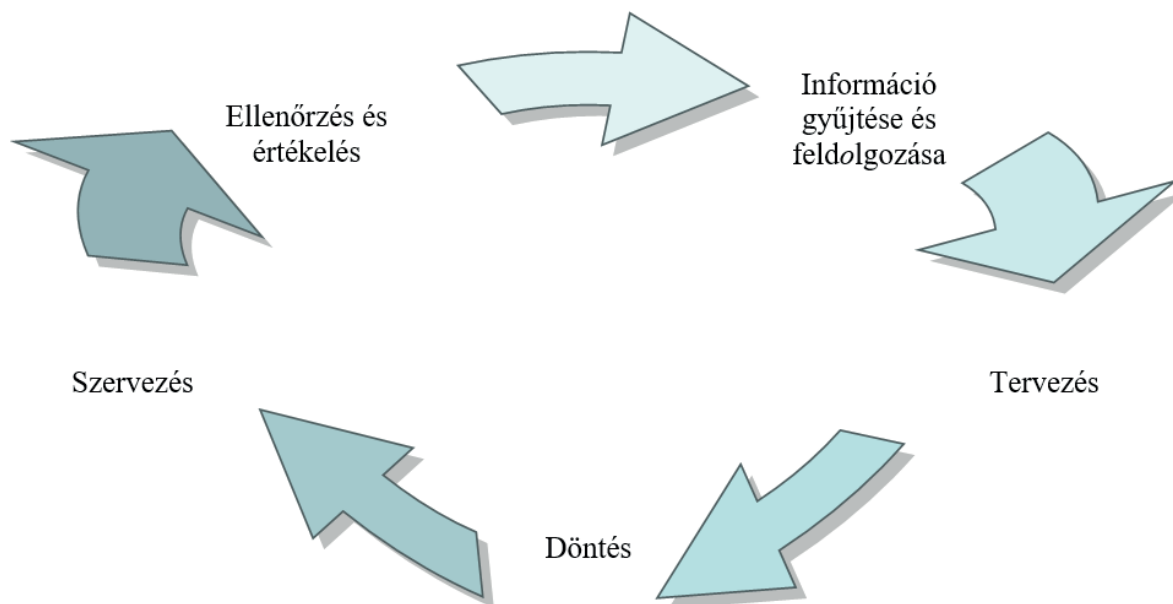
Így van ez a magyarországi turizmus, a turizmusbiztonság területén is. A turizmus és turizmusbiztonság szereplői közös célok megvalósításáért dolgoznak, az ágazat minden szereplője – felismerve a rendszerben a saját érdekeit – megpróbálja legjobb tudása szerint teljesíteni a rá háruló feladatokat, ehhez azonban szoros és jól szervezett együttműködésre van szükség.

1.1 Az együttműködés helye a vezetési folyamatban, a vezetési folyamat elemei

A vezetési folyamat szervezeti szinten egy soha véget nem érő körfolyamatot alkot. A folyamat egyes elemei követik egymást, de minden elembe megtalálhatóak valamelyik előző elemnek a részei, például a döntés „mint mozzanat” előtt ismét elvégezhető például az információ gyűjtése és elemzése, amennyiben ezt az adott helyzet újból megkívánja.

1 Ludwig von Bertalanffy magyar származású osztrák biológus, a rendszerelmélet megalapítója.

Hogyan is épül fel a vezetési folyamat?

1. ábra: A vezetési folyamat elemei
Forrás: a szerző saját szerkesztése

Mint említésre került, a folyamat minden egyes elemében szinte újra indítja önmagát, de minden tevékenység az információgyűjtéssel kezdődik. Információ minden olyan adat hír, amely bizonytalanságot szüntet meg és döntésre készítet. Egy összetett feladat megvalósítása során a feladatot ellátó szervezetek, (szereplők) számos információt tudnak megszerezni, illetve számos információ keresi és találja meg őket. Ezek a hírek, értesülések önmagukban már a mennyiségük miatt is hatalmas feladatot jelentenek – hiszen ezeket fel kell dolgozni, osztályozni, értékelni kell, alkalmassá kell tenni a további feldolgozásra és arra, hogy a rendszer szereplői számára olyan módon jelenjenek meg, hogy azokhoz már csak a szervezetre vonatkozó, hiteles, feldolgozott, elemzett és értékelt információk jussanak el.

A vezetési folyamat következő eleme a tervezés, amely az információk ismeretében a különböző cselekvési változatok kidolgozására vonatkozik. A döntést előkészítő tervezés során a különböző lehetőségeket mérlegelése történik meg. Esetenként több változat is készülhet abból a célból, hogy a döntés során a lehetséges cselekvési változatok közül az optimálist tudjuk kiválasztani. Ez persze korán sem jelenti azt, hogy a legjobb változatot választottuk ki, de abban az időpontban, az akkor rendelkezésre álló információk közül valószínűleg az a cselekvési változat tűnt a legjobb választásnak.

Elérkeztünk a döntéshez, amely felfogható folyamatként – hiszen minden ezt megelőző vezetési funkció eredménye a döntésben testesül meg, de felfogható mozzanatként is, amikor az adott cselekvési változat mellett meghozzuk a döntésünket. A döntés a legfontosabb vezetési funkció, hiszen befolyásolja a további tevékenységünket.

A szervezés során feladatunk a további tevékenység cél, feladat, hely, idő és a tevékenység megvalósításának módja szerinti összehangolása. Első látásra ez bonyolult feladatnak tűnik, de be kell látnunk azt, hogy az adott feladat kívánt szintű végrehajtása és megvalósítása ezen a mozzanaton múlik. „Az ördög a részletekben lakozik” – mondja a közismert mondás – és ez valóban így is van. Ha egy apró, de fontossággal bíró részlet kimarad a szervezés rendszeréből, akkor a teljes tevékenységünk kudarcra lehet ítélve. A feladat megvalósításának

alapfeltétele a hatékony, gyors és pontos együttműködés megszervezése a vezető szervezetek és a végrehajtók között. Ezen tanulmányban ezek a feladatok részletesen kifejtésre kerülnek.

Az irányítás a már megszervezett és beindított folyamat figyelemmel kísérését jelenti. Amennyiben a folyamat annak az elképzelt állapotától különbözik, akkor az valamilyen szintű beavatkozást igényel, amelynek nagysága és mértéke attól függ, hogy milyen nagy a különbség, a kívánt helyzettől való eltérés.

Az ellenőrzés és értékelés didaktikai szempontból kettéválasztva, de optimális esetben együtt alkotja a vezetési folyamat utolsó elemét. Ahhoz, hogy a vezető megfelelő információval rendelkezzen a végrehajtást illetően szükséges a folyamat monitorozása, abból a célból, hogy a vezető által elképzelt és kívánatos helyzet megvalósult-e, sikerült-e a kitűzött célokat elérni? Az értékelés során megállapítást nyer az, hogy az adott feladat végrehajtása során mekkora volt a siker, vagy a hiba nagysága. Ez a mozzanat újabb információkat szolgáltat a vezetésnek, a vezetési folyamat máris körbeért, újra kezdetét vette az információ gyűjtése.

2. Az együttműködés elmélete és gyakorlata

Az együttműködés vezetői filozófia, annak felismerése, hogy magunk, vagy az általunk képviselt szervezet többé válik, mint az egyének és a szervezetek egyenkénti, különálló tevékenysége.

Az együttműködés megszervezése során célunk az, hogy valakit rábírjunk arra, hogy azt tegye, amit mi szeretnénk. Egy kölcsönös viszonyrendszerrel van szó, melynek legfőbb mozgatórugója a közös érdek megtalálása, a nyer-nyer helyzet kialakítása. Az együttműködés során az együttműködőknek fel kell ismerniük a saját korlátaikat, olyan partnereket kell keresni akik ezeket a korlátokat ki tudják tágítani. „A siker alapja az együttműködésen múlik, amelynek során érvényesülniük kell a kommunikáció, a kooperáció, a koordináció, a célszerűség, a megbízhatóság, a gyorsaság, a folyamatosság, a kompatibilitás, a kölcsönösség és a kiszámíthatóság alapelveinek” (Balla, 2017).

Az együttműködés megszervezésnek alapját a döntés adja, illetve annak főbb irányvonalai a feladatok megszabásakor kerülnek összegzésre és rögzítésre. Az együttműködési feladatok megszervezése az alárendelt feladatának megszabásával egy időben történik. Beszélhetünk szervezeten belüli (belső) és szervezeten kívüli (külső) együttműködésről (Ritecz-Sallai, 2016). A kettő közül a szervezeten belüli együttműködés az egyszerűbb, hiszen ebben az esetben az alá-fölérendeltségi viszonyok egyértelműek és a szervezeten belüli együttműködésre mindenki kötelezett.

Az együttműködés megszervezése során elérendő cél, hogy a szervezetünkön belül valamennyi alárendelt egységesen értelmezze az adott feladat végrehajtásának módját s lássa és érzékelje saját szervezetének a helyzet és szerepét a rendszerben.

A szervezeten belüli együttműködés megszervezésének módszerei

Az együttműködés megszervezésének lényeges eleme, hogy valamilyen vezetői fórumon történjen meg annak megszervezése, úgy hogy ezen minden érdekelt résztvevő aktívan részt vegyen. Ezzel biztosítható a feladatok végrehajtásának egységes értelmezése és az egymás mellett tevékenykedő szervezetek tájékoztatása a másik tevékenységéről.

Az együttműködés megszervezésének lehetséges módszerei:

- a szervezet vezetőjének konkrét utasításai útján;

Egyszerű a feladat, a szervezet vezetője kiadja jól megfogalmazott és az adott feladat végrehajtására vonatkozó utasításait az alárendelt szervezetek vezetőinek, akik legjobb tudásuk szerint végrehajtják, végrehajttatják

az elvárt feladatokat. Az információk átadása gyors és pontos, a feladatok végrehajtásnak módjáról történő visszacsatolás gyors és közvetlen – hatékony módszer!

- az alárendeltek jelentéseinek módszerével;

A szervezeten belüli együttműködés megszervezésének egyik alapvető módszere lehet az, hogy az alárendelt vezetők, a végrehajtási terv célkitűzéseinek ismeretében saját elhatározásuk és elgondolásuk alapján ismertetik a feladat végrehajtásáért felelős vezetővel azokat a tennivalókat, amelyek megvalósításától a tevékenység sikerét remélik. Minden szervezeti elem ismerteti feladatát, melyet az egyes szervezeti elemek vezetői összehangolnak. Ez a módszer abban az esetben lehet célravezető, ha a feladat végrehajtás összetett és bonyolult, a végrehajtásért felelős vezető előzetes felkészültsége nem teszi számára lehetővé a teljes folyamat minden elemének ismeretét.

- a tevékenység fontosabb mozzanatainak lejátszásával.

A tevékenység modellezése során az alárendelt vezetők folyamatosan ismertetik, hogy melyik végrehajtási fázisban, illetve mozzanatban melyik szervezeti elem milyen feladatot hajt végre, Ezt a vezető vagy jóváhagyja, vagy módosítja.

Mindegyik módszer előnye az, hogy a résztvevők tájékozódhatnak a más szervezetek tevékenységéről is, valamint javaslatokkal élhetnek, melyek tovább erősíthetik az együttműködési feladatok ellátását.

Az együttműködés megszervezése során a következő elveket kell figyelembe venni

- megszervezése során személy a személlyel lép kapcsolatba;

Az együttműködés mindig a személyek közötti kapcsolatokkal veszi kezdetét. Ideális esetben a különböző szervezeteket integráló csúcsvezetőben (pl.: Belügyminiszter) vagy szervezetek felsővezetői között merül fel az együttműködés kérdése (pl.: Országos Rendőrfőkapitány és a Katasztrófavédelem Főigazgatója) között. Amennyiben megszületik a döntés az együttműködésre vonatkozóan, az alárendelt szervezetek végrehajtják a kapott feladatot. Az elv természetesen alacsonyabb vezetői szinten is működik, alapja a személyes kapcsolat és a személyek kooperációs szándéka.

- megszervezése során szervezet a szervezettel kerül kapcsolatba;

Amennyiben a szervezetek vezetői meghozták a döntésüket az együttműködés tekintetében akkor nincs más hátra, mint a szervezetek illetékes vezetői felkeresik egymást és összehangolják a közös tevékenységüket. Minden együttműködésre utalt szervezet megkeresi a saját partnerszervezetét azzal a céllal, hogy jövőbeli tevékenységüket összehangolják.

- megszervezése azonos (vagy közel azonos) vezetési szint a vezetési szint között történik;

Az együttműködő szervezetek esetében az azonos (vagy közel azonos) vezetési szintek keresik egymást. Fontos tényező az, hogy minden együttműködő szervezet megkeresse, illetve megtalálja a vele kompatibilis vezetői szintet.

- megszervezése a szervezeten belül a felsőbb vezetői szint irányából az alsóbb vezetési szint irányába történik;

Minden esetben meghatározó a felsővezetők szándéka az együttműködés megszervezést illetően. Ha van felsővezetői szándék, akkor van együttműködés, ha nincs akkor annak megszervezése problémákba ütközik. Fontos hogy a saját szervezeten belül az együttműködési feladatok – tudatosan – kiemelt figyelmet kapjanak, hiszen könnyen háttérbe tudnak szorulni ezen feladatok, mert hatásuk nem jelentkezik közvetlenül a saját szervezetben.

- megszervezése mindig a fő feladat érdekében történik;

A szervezetek közötti együttműködésben számos kapcsolódási pont található, amely a feladatok közös

végrehajtása során tovább bővül, kiegészül. Vezetőként nem szabad szem elől téveszteni a fő feladatokat, az erőforrásokat és az eszközöket azok közös teljesítésére kell koncentrálni. Amennyiben a szervezetek közötti együttműködés valamilyen ok miatt megszakad, azt azonnal helyre kell állítani. Amennyiben a végrehajtás körülményei megváltoznak, akkor azt újra meg kell szervezni. Fontos kiemelni, hogy szakmai szempontok szerint, rendszertani megközelítésében valamennyi, a biztonság külső és belső szükségletének kielégítésére rendelt szerv, szervezet szoros együttműködését kell feltételezni (Ambrusz, 2014).

3. A szervezeten belüli és szervezeten kívüli együttműködés megszervezése, az értekezletek, vezetői fórumok rendje és tartalma, a tárgyalás

A szervezeten belüli és szervezeten kívüli együttműködés megszervezésének vezetési fórumai a következők lehetnek:

- Koordinációs értekeztet összehívása

Ebben az esetben az együttműködés megszervezéséért felelős (felettes szervezet) vezetője hangolja össze az alárendelt szervezetek tevékenységét. Ezen a vezetői fórumon nemcsak a neki közvetlenül alárendelt vezetők vesznek részt, hanem a feladat végrehajtásában érintett mindegyik szervezet vezetői jelen vannak (együttműködők, más szervezetek vezetői). Mindenki első kézből, torzításmentesen kapja a feladatokat a közös tevékenység megszervezéséhez és a végrehajtáshoz.

- Vezetői koordináció

A szervezetek közötti együttműködés megszervezésének fontos és hatékony fóruma. A felettes vezető személyesen hangolja össze a neki alárendelt vezetők – és ezáltal az alárendelt szervezetek – munkáját.

- Írásos koordináció

Az együttműködés megszervezésnek rendkívül fontos, de nem meghatározó eleme az írásbeliség. A „*gentleman's agreement*” betartása alapvető vezetői magatartásforma. Az együttműködés során, amikor elkészül az érintett szakterület tevékenységét meghatározó szabályozás tervezete, akkor az minden – az együttműködésben – érintett vezető részére megküldésre kerül, azzal a megkereséssel, hogy a tervezetről előzetesen írásos véleményt kérnek. Mindezen vélemények összegzését követően a tervezet újra megküldésre kerül az érintettek számára, majd az újbóli összevont értekezleten, a tervezetet szóban is kiegészítve alakítják ki az együttműködő szervezetek tevékenységét és az együttműködés rendjét.

- Bizottsági ülések

Egyes esetekben, bonyolult és összetett kérdések is felszínre kerülhetnek, ahol a szakemberek (bizottságok) párbeszéde és közös megoldási javaslatok kidolgozása elengedhetetlen. A bizottságok az egyeztetések során közösen alakítják ki az együttműködés rendjét. Követelmény az hogy minden résztvevő szervezet delegáljon szakértőket a bizottságba így képviselve a saját szervezetének érdekeit.

Az együttműködési helyzet kialakítása a külső partnerekkel – a tárgyalási játszma

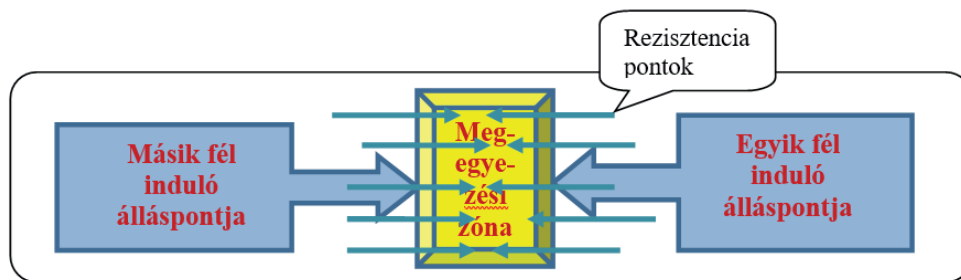
Fontos dologhoz érkeztünk el, a vezetői munkánkban a sikerességünk nagymértékben azon is múlik, hogy az együttműködőket hogyan sikerül megnyerni saját céljainknak.

Vezetőként tárgyalnunk kell a másik szervezet vezetőjével – nem szabad szem elől tévesztenünk azt, hogy minden tárgyalás a következő főbb szakaszokból épül fel:

- az induló álláspontok, az ajánlatok bemutatása és rögzítése,

- az ütközőpontok (*rezisztenciapontok*) kipuhatólása,
- megegyezési zóna területének meghatározása és rögzítése,
- a megegyezési zóna területén belül a legkedvezőbb pozíció elérése.

Az együttműködési tárgyalást az érintett felek egy-egy induló ajánlattal kezdik, melyet induló álláspontnak neveznek. Ezek a tárgyalás kezdeti fázisához tartozó ajánlatok általában ritkán esnek egybe. A tárgyalás legfontosabb célja ezeknek az ajánlatoknak az egymáshoz való közelítése. Saját induló álláspontunktól önmagunk döntése szerint eltérhetünk, azt a helyzetet, amit még hajlandók vagyunk elfogadni, *rezisztencia pont*nak nevezzük. Az induló álláspontunk és a rezisztenciapontunk közötti tartomány a *tárgyalási zóna*. Eredményes tárgyalás és a megegyezés csak akkor jöhet létre, ha a két tárgyaló fél tárgyalási zónájának van átfedő része. Ezen a zónán belül valamennyi pont mindkét fél számára elfogadható.

2. ábra: A tárgyalási helyzet
Forrás: a szerző saját szerkesztése

3.1 A tárgyalási folyamat elemei

1. Válasszuk el a tárgyalás tárgyát a tárgyaló személyétől. Tűzzük ki a tárgyalás során elérendő célokat

Minden együttműködés megszervezése során a tárgyalási helyzet bonyolult szituációt teremt. Rábírni valakit arra, hogy azt tegye, amit mi szeretnénk! Nagyon sok múlik egy-egy ilyen megbeszélésen. Fontos, hogy az együttműködési tárgyalás mindkét fél részéről a problémamegoldásra törekedjen. Tekintsük a másik felet is problémamegoldó partnernek, ezért igyekezzünk magunkat az Ő helyzetébe képzelni. Már az együttműködési feladatok előkészítése során lehetőleg előre határozzuk meg a saját céljainkat és azt, hogy mit várunk el az együttműködőktől.

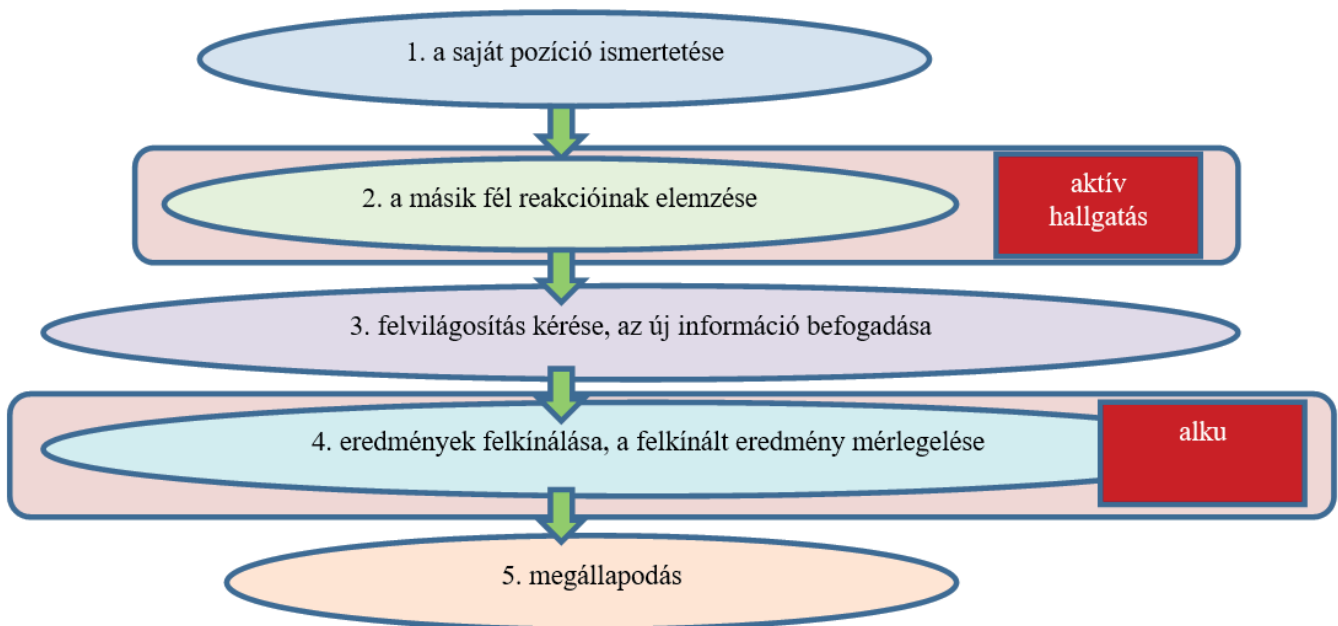
2. A közös érdekeket figyelembe vevő tárgyalási pozíció erősítése

A tárgyalás probléma megoldási folyamat, melynek célja, hogy a tárgyaló felek kölcsönösen előnyhöz, előnyökhöz vezető megoldást találjanak. Az együttműködési tárgyalás alapproblémája a résztvevő felek részéről minimálisan elfogadott közös érdek megtalálása. Fontos a másik tárgyaló fél érdekeinek és céljainak felderítése, a közös kapcsolódási pontok megtalálása. A jó tárgyalás barátságos légkörben folyik. Az együttműködésre irányuló tárgyalási pozíció erősítése az érvek összegyűjtésével, az érvek alátámasztásával és a leghatásosabb érvek közzétételével érhető el.

3. Keressük a közös érdeket szolgáló megoldásokat

Az együttműködés során fontos a másik, a - tárgyaló fél helyzetének értékelése, várható tárgyalási pozíciója, várható érvei, várható elfogadási küszöbértéke, stb. Amennyiben sikerült tisztázni a tárgyaló felek szándékai mögötti érdekeket, akkor elkezdhető a probléma – mindkét fél számára kielégítő – megoldása, a tárgyalási

szakasz. Az ábrán láthatóak a főbb szakaszok. A tárgyalás során, ezeken a lépéseken kell végighaladnunk.

3. ábra: A tárgyalás levezetésének lépései

Forrás: R. Fisher és W. Ury (1981) *Getting to yes*, Penguin Books, New York (Magyarul: *A sikeres tárgyalás alapjai*, Bagolyvár Kiadó, Budapest, 1999) - alapján a szerző szerkesztése

3.2 A tárgyalástechnika gyakorlati fogásai

A együttműködésre irányuló tárgyalásaink általános célja – lehetőleg a közös érdekek mentén – egyfajta konszenzuskeresés és megegyezés. A nyugodt környezet és a jól megválasztott időpont már eleve magában hordozhatja annak sikeres lebonyolítását. Tapasztalatok alapján a tárgyalásra a délelőtti órák alkalmasabbak, hiszen a tárgyaló felek a munkanap folyamán ekkor a legaktívabbak. A tárgyalások helyéről, idejéről, a résztvevőkről általában előzetesen állapodnak meg.

Amennyiben vendéglátók vagyunk, akkor a mi feladatunk a tárgyalással, látogatással kapcsolatos teljes szervezés lebonyolítása. Meghívottként viszont ügyelnünk kell a pontos érkezésre. A túl korai érkezés legalább olyan tapintatlanság, mint a késés, ezért az a követendő gyakorlat, ha öt-tíz perccel korábban érkezünk a tárgyalás helyszínére. A találkozás során nagyon fontos a tárgyalás első időszaka, fontos a megfelelő barátságos légkör megteremtése, ami alapvetően együttműködési készséget feltételez valamennyi résztvevőtől. Meghatározó lehet a mindkét fél részéről megnyilvánuló empátia, a beleélés képessége, a legeredményesebb tárgyalási stratégia fő eleme a nyitottság, a kölcsönös bizalom, fontos a megegyezésre irányuló szándék hangsúlyozása. Partnerünknek éreznie kell a bizalmi légkört, és azt, hogy olyan közös megoldást keresünk, amely mindkét félnek előnyös. Tárgyalási tervet is készíthetünk, ahol összegyűjtjük a kérdéseinket, amelyeket tisztázni kívánunk. A tárgyalás nyitásként jó, ha őszintén ismertetjük az álláspontunkat és elmondjuk a számunkra legfontosabb kérdéseket és a számunkra elfogadható megoldást. Fontos hangsúlyozni azt, hogy együttműködésre törekszünk tárgyalási partnerünkkel.

Ideális esetben a tárgyalás záró mozzanata a megegyezés. Ilyenkor kezdeményezzünk egy záró összefoglalást, azt jegyezzük le és győződjünk meg arról, hogy a partnerünk is úgy értelmezi a megállapításokat, ahogyan mi. A megbeszélést követően amennyiben szükséges, sor kerülhet a megállapodás írásbeli rögzítésére. Partnerünk beegyezésével hangfelvételt is készíthetünk a teljes megbeszélésről, vagy csak elegendő annak záró, összefoglaló részét rögzíteni.

3.3 A vezetői értekezletek, koordinációk, beszámoltatások megszervezése

Az emberek nagy részének komoly fenntartásai vannak az értekezletekkel kapcsolatban. Legtöbbször nem szeretik, de mindenképpen szükséges valamilyen vezetői fórum, ahol a vezető-irányító munka valósággá válik. Minden vezetői munka alapja, így az együttműködés megszervezésének is, egyik alapeszköze a jól előkészített és levezetett értekezlet. Mielőtt vezetőként megtervezzük, majd összehívjuk az értekezletet, pontosan meg kell tudnunk fogalmazni az összejövételünk célját és pontosan meg kell tudnunk határozni, hogy mit szeretnénk elérni vele.

Szükség van együttműködési értekezletre, amikor:

- különböző nézőpontokra vagyunk kíváncsiak, azokat ütköztetni akarjuk;
- a saját és az együttműködő szervezet vezetőit, tagjait be szeretnénk vonni a közös és az őket érintő kérdések megoldásába, ezzel konszenzust szeretnénk kialakítani;
- tájékozódni szeretnénk az együttműködésbe bevont szervezet(ek) álláspontja felől;
- a közös feladat végrehajtása miatt, együttműködés kialakítására van szükség a végrehajtók között;
- közös döntésre van szükség, de az adott problémát több nézőpontból is meg kell vizsgálni.

Nincs szükség együttműködési értekezlet összehívására, akkor:

- ha a napirenden szereplő témát illetően a döntés nem az értekezleten résztvevők személytől függ. A döntést nem ők hozzák, ebben az esetben nem szükséges az értekezlet, mivel a vezetői fórumon nem alakul ki valós döntési helyzet;
- ha előzetes információk szerint a témával kapcsolatban a résztvevők nézőpontja annyira különböző, hogy várhatóan nem tudnak megoldásra jutni. Ilyen esetekben előzetesen egyeztetni szükséges az álláspontokat, ha azok közelednek egymáshoz, akkor vitathatóak meg;
- ha az együttműködésre kötelezett szervezetek vezetőinek, munkatársainak (azok nagy száma és a vélemények különbözősége miatt) bevonása még jobban összezavarná az amúgy is eléggé bonyolult és összetett dolgokat. Ilyen esetekben csak néhány közeli munkatársat vonjunk be a probléma megoldásába, ezt kérjük az együttműködő partnertől is. Amikor megszületett az egyeztetett munkaváltozat, csak akkor hívjuk össze a megbeszélést.

3.4 Az együttműködési értekezlet az alábbi négy alapvető funkció valamelyikét szolgálja

a) Az együttműködéssel kapcsolatos értesülések, hírek információk közreadása

Ezek az értekezletek az értekezlet fő szereplője az információt adó személy, a közönséget pedig a többi résztvevő alkotja. Abban az esetben tartunk ilyen típusú értekezletet, ha ismertetni kívánjuk a szervezetünk valamely kérdésben megnyilvánuló szándékait, a jelenlévőket tájékoztatni kívánjuk valamilyen fontos ügyről, be szeretnénk vonni őket annak végrehajtásába. Ezen a fórumon lehetőségeket kell adni kérdések feltevésére. Bizonytalan információk közzétételét mellőzzük, őszintén mondjuk meg, hogy az ügyben döntés még nem született, de a következő alternatívák lehetségesek – ekkor röviden ismertessük azok lényegét. A résztvevőknek lehetőségük nyílik arra, hogy átgondolják és értékeljék a helyzetet.

b) Az együttműködés megvalósításával kapcsolatos ötletbörze, eszmecsere lebonyolítása

Ennek az összejövételnek a középpontjában a közösen megvalósítandó tervek és elképzelések állnak. Ezen a fórumon rá kell bírni a résztvevőket, hogy minél több nézőpontot, ötletet vessenek fel, célja, hogy a felmerülő problémákra válaszokat találjunk.

A résztvevőket biztatni kell, mindenféle első hallásra „vad” ötlet, javaslat közelebb vezethet bennünket a

megoldáshoz. A „brainstorming” lényege, hogy a felmerülő képtelennek tűnő megoldási lehetőségek olyan ötletet adnak, amely közelebb vezet bennünket a megoldáshoz.

Lehet, hogy a felvett ötlet önmagában nem jó semmire, de a többi résztvevőnek beindíthatja fantáziáját és az lökést adhat az optimális megoldás megtalálásához. A döntést ne ezen a fórumon hozzuk meg, hagyjunk elegendő időt a résztvevők számára, hogy érlelődjön a döntés.

c) A végrehajtandó feladattal és az együttműködéssel kapcsolatos problémák megoldása

Fontos dolog meggyőzni az együttműködőket arról, hogy a problémahelyzet megoldásába szükséges az érintettek bevonása, hiszen a döntés róluk szól és annak következményeit is nekik kell viselni.

Az ilyen típusú értekezletet előzetes írásos anyag elkészítésével célszerű előkészíteni, melyet előzetesen szükséges megküldeni a résztvevőknek.

Ez az összefoglaló anyag akkor éri el célját, ha a következőket tartalmazza:

1. Világosan vázoljuk fel, mi a probléma, az együttműködésben hol vannak nehézségek.
2. Ismertessük a problémahelyzet megoldására tett eddigi lépéseinket, azok hatását, eredményeit.
3. Adjunk további háttér információkat, amellyel világosabb tehetjük a kialakult helyzetet, az elvárásainkat.
4. Vázoljuk fel a megoldás lehetséges változatai, az egyes változatok következményei (előnyeit-hátrányait).

Az írásos anyag kiadása nem szükséges abban az esetben, ha annak pótlására egy rövid megbeszélést tartunk (2-3 nappal az értekezlet előtt), ahol a korábban tárgyaltakat vesszük sorra, így ösztönözzük a résztvevőket, hogy gondolják át a problémával kapcsolatos nézőpontjukat, készüljenek fel az adott kérdéssel kapcsolatban.

Az értekezlet megnyitását követően röviden ismertetni kell az adott problémát, esetleg kiegészíthetjük az írásban kiadott anyagot az azóta eltelt idő alatt keletkezett információkkal.

A problémák többségének megnyugtató megoldásához mindig az azokat kiváltó okokat kell megkeresni. Sokkal bonyolultabb dolog az okok keresése, mint a következmények felismerése. Mindig az okokat keressük – a következmény azok eredménye!

Amint az okok pontos meghatározása sikerrel járt, akkor következik a megoldási javaslatok számbavétele, majd azt követi azok közös értékelése, felülvizsgálata. Az értekezlet zárásakor alternatívákkal kell rendelkezniük, hogy a további kidolgozó munka milyen irányban folytatódjon.

d) A végrehajtandó feladattal és az együttműködés megszervezésével kapcsolatos döntéshozó típusú értekezlet

Az értekezletek ezen típusa, sok momentumában hasonlít a problémamegoldó típusúra. Ebben az esetben is szükséges az írásos anyag előzetes megküldése a résztvevők számára, amely tartalmazza a döntési alternatívákat és a várható következményeket. Az értekezletre úgy kell érkezniük a résztvevőknek, hogy a lehetséges döntési változatok közül, már előzetesen rendelkezzenek egy általuk javasolt döntési változattal.

Fontos, hogy a döntéshozó értekezleten azok a személyek vegyenek részt, akik döntésre jogosultak, személy szerint vállalni tudják döntéseik súlyát, vagy beosztásuknál fogva azt közvetíteni tudják mások felé (érvényt tudnak szerezni a döntésnek).

Lehetőleg úgy kell befejezni az értekezletet, hogy annak döntését a többség egyértelműen támogassa. Azt a korábban ellenzők is elfogadják és támogatják, mint kollektíva közös döntését.

4. Következtetések, javaslatok

1. A turizmus és biztonság szereplői között nagyon fontos az együttműködés, amely a különböző szervezetek erőforrásait szabadítja fel, közös szinergiát teremtve a feladatok sikeres végrehajtásához.
2. Szükséges, hogy a turizmusban és a biztonsági szektorban résztvevő szervezetek képviselői felismerjék az együttműködés kiemelt jelentőségét és tudatosan keressék a közös tevékenységek lehetőségeit.
3. Az együttműködés során célunk az, hogy valakit rábírjunk arra, hogy azt tegye, amit mi szeretnénk. Egy kölcsönös viszonyrendszerrel van szó, melynek legfőbb mozgatórugója a közös érdek megtalálása.
4. Az együttműködés megszervezésének lényeges eleme, hogy valamilyen vezetői fórumon történjen meg a megszervezése úgy, hogy ezen minden érdekelt résztvevő aktívan részt vegyen.
5. Az együttműködés előkészítésének és megszervezésének elvei, módszerei vannak, melynek főbb elemeit a gyakorlatban alkalmazni kell.
6. A turizmusban és a biztonsági szektorban résztvevő minden szereplő törekedjen az együttműködési feladatok magas szintű gyakorlati megvalósítására.

A XXI. századi kihívásainak csak a felkészült, tudományos támogatottságú szervezetek tudnak megfelelni (Németh, 2017), így a turizmusbiztonságban érintett szervek vezetőinek munkájában is fontos szerepe van a tudományosan megalapozott vezetési ismereteknek. A jó szakmai gyakorlat nem alakulhat ki a tudományos kutatás által megszerzett tudás nélkül (Németh, 2016).

Összefoglalás: A tanulmányban feldolgozásra került a szervezetek és az egyének között együttműködés megszervezésének főbb elméleti alapja, amely során a vezetői gyakorlatban bevált módszerek alkalmazásával sikeres együttműködési helyzet alakítható ki. Nem létezik a minden helyzetben alkalmazható csodarecept, hiszen minden helyzet más, minden szereplő más. Egy azonban biztos – a nyíltság, az őszinteség és a közös célok elérésének szándéka sikerre viheti a közös munkára irányuló törekvéseinket. Ehhez kívánok sok sikert!

5. Felhasznált irodalom

- Ambrusz József (2014): Rendvédelmi ismeretek In: Budapest, NKE, 2014. 22. p.
- Balla József: **A Magyar Honvédség helye és szerepe a határőrizeti rendszerben**, Hadtudományi Szemle, 2017. X. évfolyam 1. szám, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Budapest, 2017., 354-364. p.
- Fórizs Sándor (2015): A határőrség megalakulása, valamint tevékenysége az első években (1945-1950). Magyar Rendészet XV. évfolyam, 2015/6. szám, 89-102. p.
- Fórizs Sándor (2015): Menekültügyi válsághelyzet 1947-ben. Belügyi Szemle 63. évfolyam 2015/02. A Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata, 149-163. p.
- Horváth-Kovács (szerk.) (2016): Pályakezdő rendőrtisztek kézikönyve. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. Bp. 1-389. p.
- Horváth-Kovács (szerk.) (2014): A rendészeti szervek vezetés és szervezésemellete Nemzeti Közszolgálati Egyetem Kiadó 1-240. p.
- Kovács Gábor (szerk.) (2016.): Vezetőktől a gyakorlati vezetéstudományról. Dialog Campus Bp. 1-10. p.

- Ludwig von Bertalanffy (1968): General System Theory. Inc. (New York), . 295. p.
- Németh József (2017): Rendőrségi kutatások az EU Horizont 2020 pályázatok tükrében In: Boda József, Felkai László, Patyi András (szerk.) Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére = Liber amicorum in honorem Friderici Janza septuagenarii. Budapest: Dialóg Campus Kiadó; Nordex Kft., 407-416. p.
- Németh József (2016).: A Rendőrség Tudományos Tanácsának jelene és tevékenységének jövőbeli lehetséges irányai, A toll sokszor erősebb, mint a kard, Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főríz Sándor 65. születésnapja tiszteletére, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 173 p.
- R. Fisher és W. Ury (1981) Getting to yes, Penguin Books, New York (Magyarul: A sikeres tárgyalás alapjai, Bagolyvár Kiadó, Budapest, 1999)
- Ritecz György – Sallai János (2016).: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0 Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs

Települések új dimenziói

Máhr Tivadar¹, Dr. Birkner Zoltán², Berkesné Rodek Nóra³

*Pannon Egyetem, 8800 Nagykanizsa, Zrínyi M. u. 18
mahrtivadar@gmail.com*

Absztrakt

Településeink nem csupán a három dimenziós térben helyezhetők el: helyüket nem csak a földrajzi koordináta írja le, további szempontokat is figyelembe kell vennünk, amikor pozicionáljuk őket. A digitális térben elfoglalt helyük, a társadalmi, környezeti problémák megoldására adott válaszuk és nem utolsósorban a biztonsági szempontok ma már önálló dimenzióként merülnek fel. A települések vezetői hozzászoktak: a városlakó, a turista ma már előre tájékozódik és információra éhes. Ezt a turizmusban szorgos települések már megtanulták és számukra nem kérdés: újszerű, innovatív megoldásokkal kell kiszolgálni a látogatót és a lakókat. Felmerül a kérdés, mennyire érezzük innovatívnak turisztikai szervezeteinket? Képesek vagyunk-e társadalmi problémákat kezelni a turizmusban és hogyan tudunk felzárkózni, esetleg újítani a digitális világ módszerei segítségével? A cikk egy hazai innovációs kutatás néhány eredményét értékeli, illetve egy sikeres hazai turisztikai desztináció menedzsment (TDM) szervezet gyakorlati lépéseit mutatja be a digitalizáció és fenntarthatóság témakörében. Mindeközben nem feledkezhetünk el a biztonsági kihívásokra adott válaszokról sem.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

2016-ban egy országos felmérés zajlott a hazai TDM szervezetek között. A kérdőív nagyon összetett volt, hiszen a szervezeti és pénzügyi (alapvetően az előző Európai Unió ciklus pályázati nyereményeivel kapcsolatos) információk mellett a TDM-ek innovációs teljesítményét is felmérte. Kíváncsiak voltunk a tulajdonosi struktúrára, a menedzselt kapcsolati háló jellemzőire, a humán paraméterekre (munkaszervezet, képzettség, végzettségek, nyelvismeret, tapasztalat). A gazdálkodási paramétereken belül információkat gyűjtöttünk az árbevétel struktúrájáról és az előző EU-s ciklus nyertes pályázatainak mértékéről. Mértük a digitális fejlettséget (e-módszerek alkalmazása, közösségi tér és kapcsolatrendszer létezése), és az innovációs teljesítményt. Emellett ismereteket kaptunk a társadalmi innovációs eredményekről, a TDM-ek jövőbeni terveiről, a megvalósított innováció okairól is. A kutatással az volt a célunk, hogy átfogó képet kapjunk a jelenleg működő TDM szervezetekről, informálódjunk az újítási képességekről és digitalizációs nyitottságukról. Mindez azért volt izgalmas számunkra, hogy a kutatásnak a tapasztalatait egy konkrét helyi szintű desztináció (TDM szervezet) gyakorlati lépéseinek értékelésekor is hasznosítani tudjuk.

Az innováció a dolgok másképp csinálásának képességét jelenti (Schumpeter, 1939), egyszerűbben fogalmazva a változásokhoz való alkalmazkodást és az újra nyitottságot érthetjük innováció alatt. Az innováció segít a jövő gazdasági- és társadalmi lehetőségeinek a feltárásában. Ennek megfelelően felértékelődik az innovációs folyamatok megismerése, az újításban érintettek feltérképezése, a kapcsolatok és befolyásoló tényezők vizsgálata. (Birkner-Máhr, 2016)

Az innováció olyan változás, amely a teljesítmény új dimenzióját tárja fel (Drucker, 2003), vagy egy megvalósított kreatív ötlet (Karlsson-Johansson, 2004). Vecsenyi (2003) felfogásában az innováció nem más,

1 Máhr Tivadar, PhD hallgató, Sárvár város alpolgármestere

2 Dr. Birkner Zoltán, egyetemi docens, Pannon Egyetem kampusz igazgató

3 Berkesné Rodek Nóra, PhD jelölt, egyetemi előadó

mint a felismert és kiaknázott üzleti lehetőség.

Porter (1985) az innovációt olyan kis fejlesztési lépések sorozatának tekinti, amely lehetőséget nyújt a versenyelőny folyamatos fenntartására.

Az újdonság elfogadása, sőt igénye a vállalatok/szervezetek jövője szempontjából meghatározó, ezért a turizmus ágazat helyi szintű szereplője, a turisztikai desztináció menedzsment szervezetek innovációs képességének a fejlesztése az egész iparág jövője szempontjából kiemelkedő. Az előző Uniós ciklus (2007-2013) egyéb turizmusfejlesztési forrásainak elérhetősége megalapozta a magyarországi TDM szervezetek megalakulását is, valamint számos határon átnyúló települési együttműködés révén nemzetközi desztinációk kialakulását is támogatta (Kaszás et al., 2016). A TDM szervezet a turisztikai desztináció menedzsment megvalósítója, tevékenysége lényege: „mind a turisták, mind a fogadó közösségek érdekeit szem előtt tartó és azokat szolgáló tevékenység. (Lengyel, 2007 idézi Papp, 2013). A turisztikai vállalkozások általában innovációkövetőnek tekinthetőek, sok esetben – különösen a technológia területén – az üzleti marketingben már bevált módszereket veszik át (Keller, 2017).

Az innováció és turizmus összefüggéseinek vizsgálatához be kell vezetnünk a biztonság fogalmát is, hiszen a turizmus dinamizmusának, újszerűségének megtartása és fejlesztése ma már nem képzelhető el a biztonsági szempontok figyelembevételével. A turizmus a GDP egyik húzóágazata, nemzeti össztermék részarányát az újjáalakult állami turizmusirányítás a következő években jelentősen emelni szeretné. Korunk terrorfenyegetettsége előtérbe helyezte a biztonság kérdését, amely az utazási döntés egyik első számú prioritása lett: a biztonság a turizmus egyik alapvető problémájává vált. A turizmust az teszi a terrorizmus célpontjává, hogy erősen hat a gazdasági élet szinte minden egyes területére, így a negatív hatást is azonnal megérzi a gazdaság. (Dávid et. al., 2006)

Ugyanakkor a turizmus és a biztonság kérdése nem sorolható korunk újkeletű kihívásai közé, az utazások alkalmával mindig számolni kellett veszélyekkel (Péter-Németh, 2017). Friedman (2006) szerint a biztonságfaktor a turizmus általános feltételei között jelentőssé vált. Ha a turista nem rendelkezik biztonságérzettel az adott területen, az kihat költségére és utazási élményére. A vendég tehát olyan desztinációt részesít előnyben, ahol a bűncselekmények és terrorcselekmények száma a legkevesebb. Ez nem új keletű felfedezés, gondoljunk csak a Maslow féle szükséglet hierarchiára.

A fenti elméleti keretrendszer alapján ismertetjük kutatásunk eredményét (csak azokat, amelyek jelen tanulmány szempontjából relevánsnak gondolunk) és a gyakorlatban megvalósult fejlesztéseket.

2. Anyag és módszer

A primer kutatás kérdőív segítségével történt és a 79 TDM szervezet (2015. októberében ennyi bejegyzett szervezet volt) közül 72 töltötte ki a kérdőívet. Az adatok feldolgozása statisztikai elemző szoftverrel történt. Az adatgyűjtés 7 hónapot vett igénybe 2016 februártól augusztusig, miután a kérdőív meglehetősen hosszú volt és kitöltése körültekintést igényelt. Jellemzően az első számú vezetőktől, illetve a TDM menedzserektől vártuk a válaszokat.

Felmértük és elemeztük a turizmusban érintettek és a rendőrség biztonsági kihívásokra adott válaszait egy nyugati magyarországi turisztikai központban. Ehhez primer kutatási módszert, kvalitatív, interjú formát alkalmaztunk. Az interjúkat 2017 január-február hónapokban szerveztük. Érdekel minket a desztinációban található négy jelentős szálloda vezetőinek véleménye, a helyi gyógyfürdő, a TDM és helyi rendőrség véleménye is. A kiválasztás szempontja volt, hogy a helyi turizmus jelentős szereplőit kérdezzük meg. A négy szálloda adja a vendégéjszakák 85%-át, a helyi gyógyfürdő, amely a desztináció turizmusának zászlóshajója,

750.000 vendéget fogad évente. A TDM szervezi a lokális turizmus életet, jelentős rálátással a keresleti és kínálati viszonyokra. A helyi rendőrség aktív résztvevője a közbiztonság megőrzésének és kooperációs partnere a turizmus szervezőinek. Szekunder adatgyűjtéssel elemeztük az éves rendőrségi beszámolók információit, különösen azokat, amelyeknek turisztikai kihatása lehet. A kutatás eredményeit – amelyek témánk szempontjából relevánsak- a következőkben közöljük.

3. Eredmények és értékelésük

Érdekesnek gondoljuk azt a kérdést, hogy mi motiválta a TDM-ek megalakulását. Ez tisztán szakmai okot rejt-e vagy a forrásokhoz való hozzájutás kényszerítette ki a szerveződést. Mindenesetre azt látjuk, hogy a TDM-ek 56%-a 2009 előtt alakult. 2009 volt az év, amikor az első TDM pályázatok lezárultak és a második kiírására várakozott a turizmus szakma. Megközelítően *tehát a résztvevők fele már az első körre készen állt, míg 44 % a második pályázati körre szervezte meg magát.* A vizsgált esetek 80%-ában új szervezet jött létre, és csak 20%-ban alakult át a régi Tourinform-os szervezeti rend TDM-re. Ez magában hordozza a fundamentális, radikális „új” létrehozásának lehetőségét.

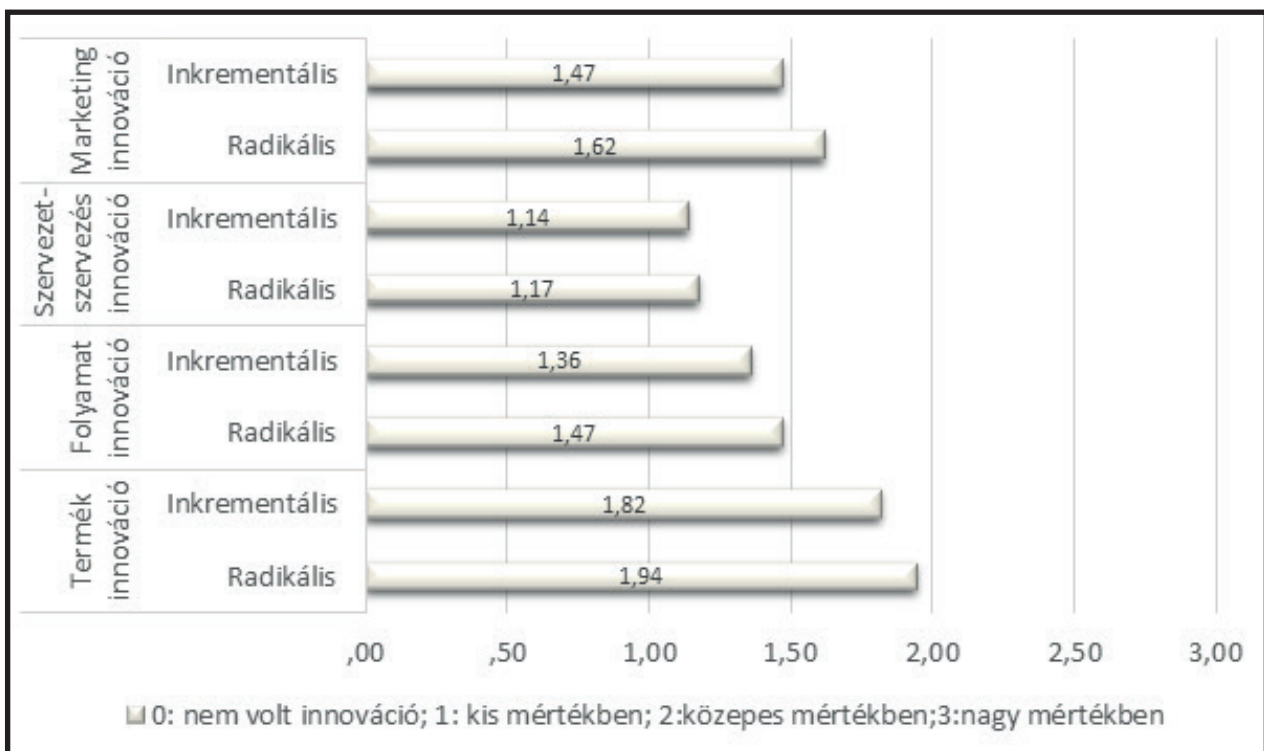
Jogi formát tekintve *68% egyesületi formát választott*, míg 29% kft-ben működik. A résztvevők 3%-a egyesületet és kft-t is működtet. A felmérés *88%-ban helyi TDM-ek között történt*, 12%-ban térségi együttműködés a jellemző.

Az Országos TDM Szövetség 70%-ban partnerük, és ugyancsak *70%-ban használják a zárt Facebook csoportot* kapcsolattartásra. Ez már a digitális világban való mozgást jelez.

A munkaszervezetben foglalkoztatottak *94%-ának átlagéletkora max. 40 év.* A TDM-ek felénél legalább 80%-os a felsőfokú végzettség aránya. A dolgozók *55%-ának legalább 4 nyelvvizsgálója van*, az ügyvezetők *75%-ának felsőfokú*, míg a TDM menedzserek *52%-ának van felsőfokú végzettsége.* Legalább középfokú nyelvvizsgálóval a vezetők *50%-a rendelkezik*, szakmai tapasztalatuk nagyon jellemzően *7 év feletti.* Mindezek arra engednek következtetni, hogy a hazai turizmus életet fiatal, tanult és tapasztalattal rendelkező szakemberek irányítják. Ma már nem elég a „tegyük be a tourinform irodába a kollégát” hozzáállás: a sikerhez tudás, tapasztalat, közösségi hálózat és annak aktív használata szükséges. Nyelvismeret és a szakmában eltöltött több éves tapasztalat hozhatja meg a lokális turizmus közösség sikerét, munkájának eredményét.

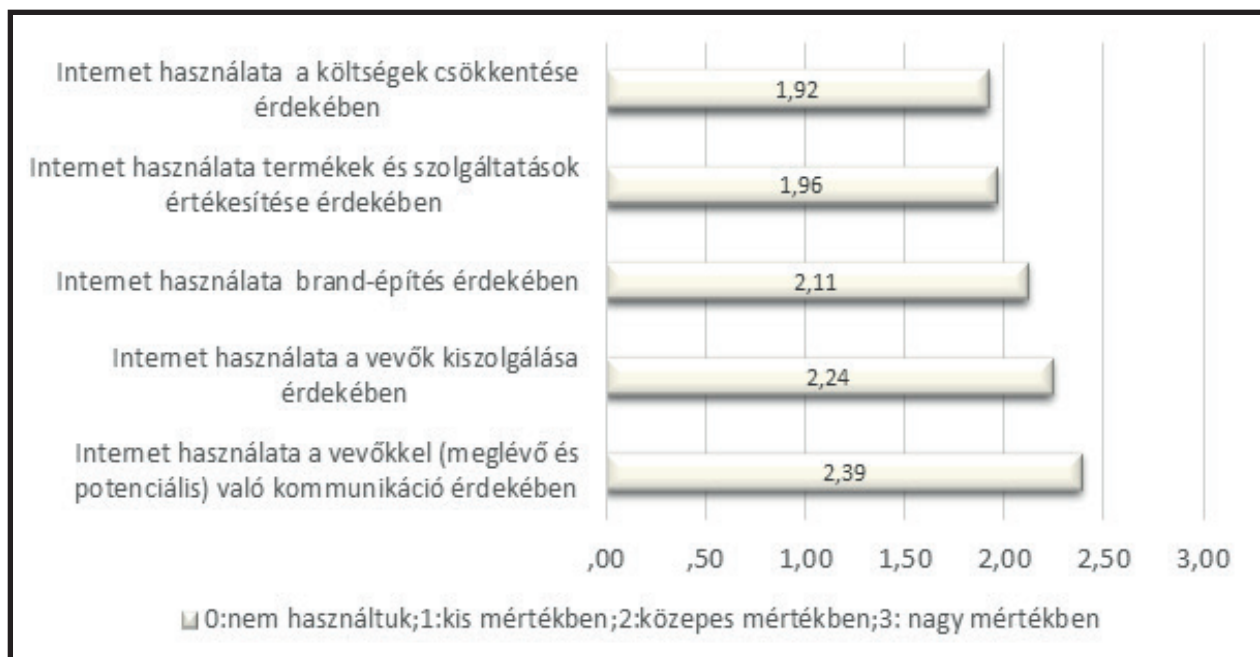
A TDM-eket arra kértük, hogy az innovációs teljesítményre feltett kérdéseket a „nem volt innováció – kis mértékben- közepes mértékben-nagy mértékben” válaszokkal értékeljék. Négy innovációs területet- (1) termék és szolgáltatás, (2) folyamat, (3) szervezés-szervezet, (4) marketing- azonosítottunk, 0-3 skálán értékelve. Ezen belül kíváncsiak voltunk az innovációs típusokra is, hogy milyen mértékű a megvalósított újítás. A radikális innováció (1) az áttörő, gyökeres változást okozó újítás, míg az inkrementális innováció (2) a folytonos, módosító újítás, a már létező jelentős javítását fejezi ki.

Az 1. ábrán látható, hogy a jellemző innovációs típusok a termék és szolgáltatás, illetve a marketing innováció. Ez - a vizsgált TDM-et tekintve- a kutatóknak nem okozott meglepetést, hiszen feltételeztük, hogy a TDM-ek helyüket és pozíciójukat tekintve a turizmus világában, a termék, szolgáltatás és marketing irányában tudnak újítást mutatni. Érdekes eredménynek tartjuk a szervezet-szervezés innováció alacsony értékeit, ami azt mutatja, hogy a szervezetfejlesztés és munkamódszerek megújítása irányában nem léptek előre.

1. ábra: A TDM-szervezetek innovációs teljesítménye Magyarországon
Forrás: saját kutatás

A 2. ábra mutatja a digitális térben létezés jellemzőit. A TDM-ek nagyon jellemzően kommunikációs célra használják a világhálót, de a vevőkiszolgálás is jellemző funkció. Mindezekon túl, úgy gondoljuk, hogy a online világban összességében otthonosan mozognak a turizmus szereplői, persze értékelhetjük a nem 100%-os teljesítményt gyengének is, hiszen a jövő egyértelműen a digitalizáció irányába mutat.

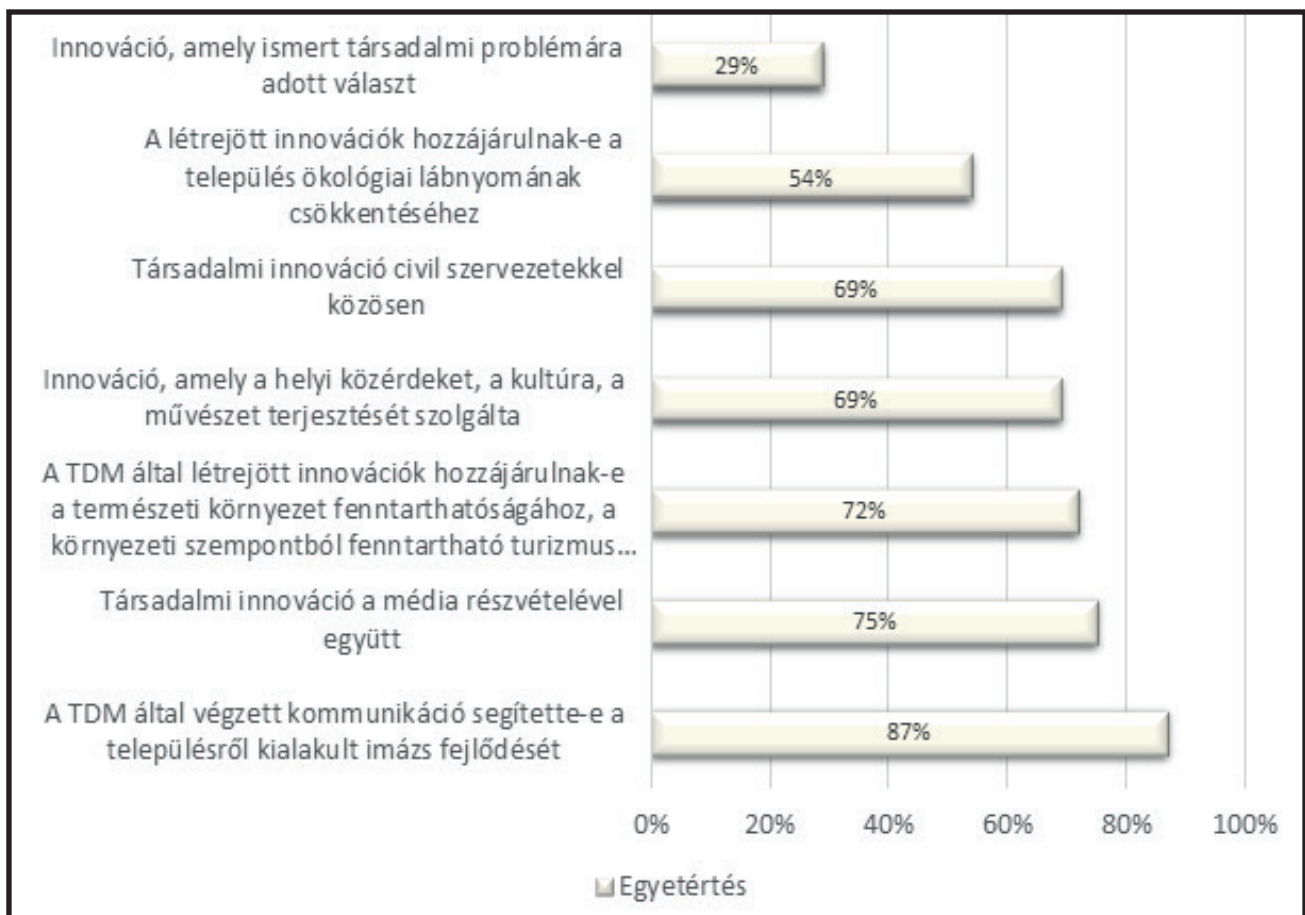

2. ábra – E-módszerek alkalmazása a napi munkavégzés során

Forrás: saját kutatás

A társadalmi innováció új fogalom a tudományban, a lényege, hogy a megvalósított innováció mennyire tud hozzájárulni a társadalmi problémák, igények megoldásához, az újítás hozzájárul-e a társadalom fejlődéséhez, fenntarthatóságához, tanulásához, a tudásbázis bővítéséhez. Németh (2017), Németh et al. (2011) szerint napjainkban a fejlődés motorjává az innovatív megoldások gyakorlatban való alkalmazását, a helyi gazdaság és a társadalom együttműködését kell tenni. A társadalmi innovációt nagyban támogatják a nonprofit szervezetek és a gondolat terjedésében a médiának kiemelt szerepe van. Erre a kérdéseinkre adott válaszok összefoglalása látható a 3. ábrán.

Összességében véleményünk szerint a TDM-ek szerepe jelentős a társadalmi innováció létrehozásában. Ösztönözni, támogatni érdemes a helyhatóságok részéről is, hiszen segíthetnek a társadalom egyes rétegeinek felzárkózni, ismertté tehetik a régiót, a települést és nem utolsósorban segítik a kultúra terjedését. A környezeti fenntarthatóság is érdeklődésünk tárgya volt. Így a TDM, mint a helyi közösség fontos résztvevője, a helyi turizmus alakítója és bizonyos szempontból, mint vállalkozás szerepet vállal a fenntartható település létrehozásában. Válaszaik 54%-ban, illetve 72%-ban igazolják kutatási feltevésünket (3. ábra).

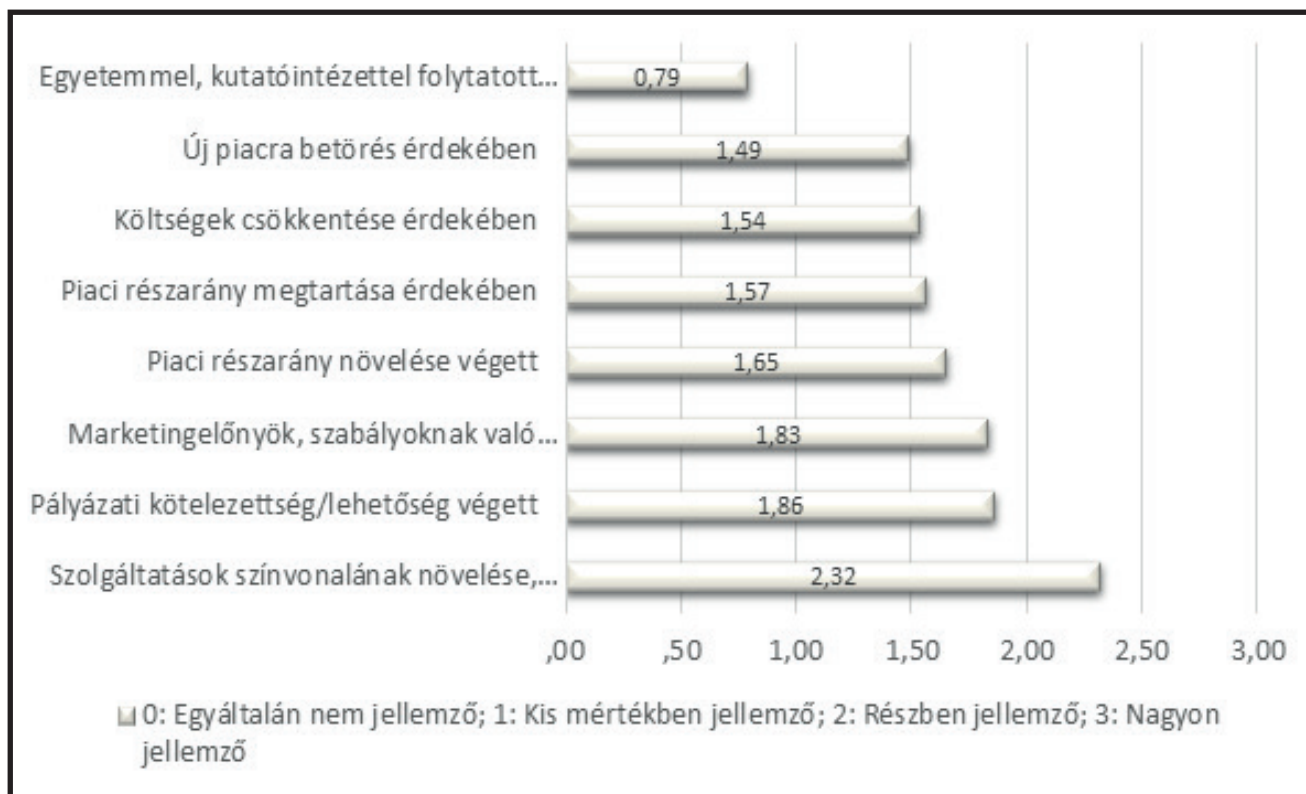

3. ábra – TDM szervezetek társadalmi innovációs teljesítménye

Forrás: saját kutatás

Az innovációs teljesítmény ismerete önmagában nem elég, érdemes tudnunk annak mozgatóit: miért gondolkodnak a TDM-ek innovációban, jellemző-e rájuk az újító vállalkozói gondolkodás? Erre irányuló kérdéseinkre adott válaszokat mutatja be a 4. ábra. Az átlag feletti kategóriákat elemezve láthatjuk, hogy a hatékonyabb marketing teljesítmény, információszerezés érdekében tett lépések, valamint a szolgáltatási

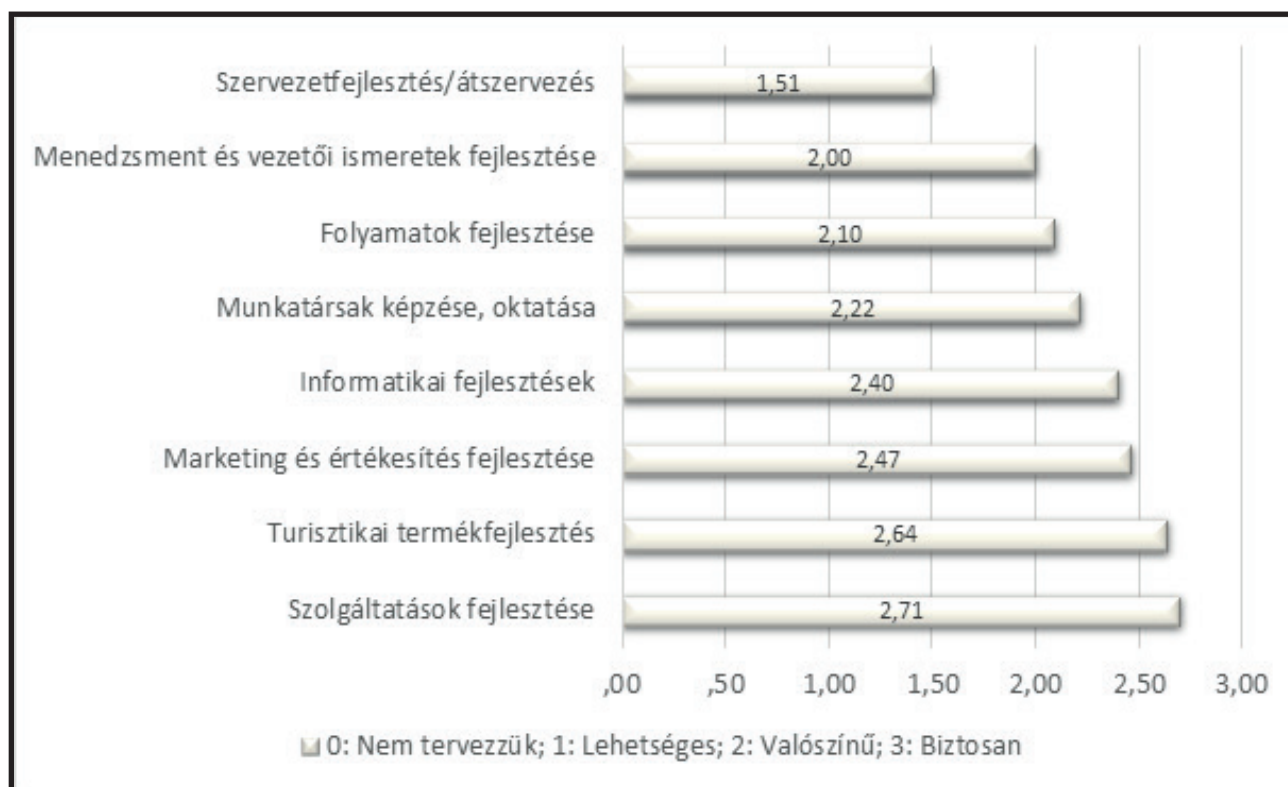
színvonal és szolgáltatási skála bővítése elsődleges okok voltak. Ez vállalkezési „hajlandóságot”, aktivitást jelenhet. A pályázati kötelezettség miatt végrehajtott innováció utalhat a EU-s pályázatok fenntartási kötelezettsége érdekében tett lépésekre. Érdekesnek gondoljuk, hogy a klasszikus vállalkozói mozgató erők, mint a költségcsökkentés és új piacra belépés kevésbé voltak jellemzőek. Ez azt mutathatja, hogy a TDM-ek nem érzik magukat feltétlen a vállalkozói szféra teljes körű tagjainak – ez lehet a választott jogi formájuk miatt (egyesület) vagy esetleges önkormányzati szerepvállalás következménye.

4. ábra – Miért szükséges az innováció?

Forrás: saját kutatás

A jövőbeni terveket vizsgálva, az 5. ábra ad képet a lehetséges fejlődési irányokról. A szolgáltatások- termékek és marketing fejlesztése összhangban van az innovációs szükségletekkel, és az informatikai fejlesztés is megjelenik, bár feltételezzük, hogy ez erőteljesen anyagi forrásokhoz kötött jövőbeni terv. Mindenesetre a „negyedik” dimenzió fontosságára utal.

ábra – TDM-ek jövőbeni tervei

Forrás: saját kutatás

A feltett kérdésre, „mennyire tartja saját szervezetét innovatívnak?” átlagosan 6,34-es eredményt kaptunk az 1-10 skálán. 36 TDM szervezet átlagon felüli teljesítményt mutatott, 10-es, maximális eredmény négy TDM jelzett, míg egy TDM 1-esre értékelte magát. A fentiek jelzik, hogy van még potenciál és lehetőség a fejlődésre és mennyire fontos időközönként összehasonlítani magunkat másokkal, felmérni hol tartunk és tanulva, hálózatosodva felmérni a fejlődés lehetséges irányait.

Látható és érzékelhető, hogy az innovációnak helye van a TDM-ek életében. Az innovatív TDM eredménye jó esetben látszódik a vendégek és vendégéjszakák növekvő számában és különösen fontossá válik az online tér innovatív megoldásainak megismerése. A digitális tér önálló dimenzióként vesz körül bennünket és egy település/desztináció turisztikai eredményessége nagyban függ a digitális térben tett lépések hatékonyságától.

A következőkben egy helyi, a sárvári TDM szervezet innovatív megoldásait mutatjuk be, amelyek a jó példák lehetnek az ország több desztinációjában is.

Sárváron digitális térből indul az utazás, és valóságos élménnyé válik

Egy város digitális térben elért eredményei jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a település a valóságban is sikeres legyen. Az elmúlt évek fejlesztéseinek eredményei pedig bizonyítják is, hogy helyes az irány. A társadalmi innovációk szerepe is erősödik, ahogy a környezeti fenntarthatóság támogatása is elengedhetetlen.

A fejlesztések során kiemelt szerepet kap a digitális tér; ezen belül is a segítő, támogató kommunikáció. Ma már nem direkt módon értékesítünk szálláshelyeket és egyéb turisztikai szolgáltatásokat. Ennél sokkal többre vágnak az utazók: információra, tartalomra. Éppen ez adta az ötletét a „*Hogyan kell...?*” video blog oldal létrehozásának, ahol online tanítanak a helyes technikára a **sárvári szakemberek**. A weben keresztül mondják el, hogyan célszerű helyesen végezni ez egyes, Sárváron is kipróbálható szabadidős, illetve egészségmegőrző

tevékenységeket. A TDM szervezet célja, hogy olyan praktikus információkkal segítse az érdeklődőket, amiket a nyaraláskor vagy akár otthon is hasznosíthatnak. A felhasználó ugyanis az őt érintő kérdésekre keres megoldást a digitális térben, a TDM pedig választ ad neki a saját felületeinken. Ez az első lépés, amivel már kialakul a kapcsolat az érdeklődő és a város között. Egy apró interakció is segít már abban, hogy megismerjük a felhasználó érdeklődési területét. Lényegében a modern marketing technikák segítségével tudunk olyan ajánlatot kínálni, ami fel is kelti az érdeklődést. Ha valaki jól használja a “tartalmat”, képes úgy segíteni, tanítani, hogy közben értékesít is. Ez lehet ma a turizmus sikerének egyik kulcsa.

Nagy hangsúlyt fektetünk a *szöveges tartalom* előállítására. Létrehoztunk egy blogoldalt, ahol nem kifejezetten híreket, hanem segítő információkat közlünk a Sárvár iránt érdeklődő turistáknak. Élményeket ajánlunk nekik, miközben tippeket adunk az utazáshoz, elmondjuk, hogy az egyes wellness szolgáltatások miért lehetnek hasznosak számukra, de még a szállások kínálatát és árait is összehasonlítjuk - így segítve az utazással kapcsolatos döntésüket. Ennél jóval szélesebb kört érint az *eletreszolo.hu* blog.

A sarvar.hu felületen is jelentős szerepet kap a tartalom, ennek köszönhetően pedig hónapról hónapra gyarapodik a keresőkből érkező érdeklődők száma. Valamint növekszik az az idő is, amit a felhasználók sárvári tartalmak között böngészve az oldalon töltenek el. Az oldalról letölthető például az *iDestour alkalmazás*, amin keresztül a városba érkezők megismerhetik Sárvár és környéke látnivalóit, éttermeit, szálláshelyeit, szolgáltatásait. Ráadásul mindezt térképen megjelenítve. Sőt, még eseményeket is ajánl az applikáció, így a hozzánk érkezőknek kifejezetten hasznos lehet, ha a nyaralás közben ezen keresztül kutakodnak információk után.

De nem csak ez az egyetlen ilyen fejlesztésünk, amiben közvetlen online és offline kapcsolat mutatkozik meg. Az *AlternaviGo* kalandtúra alkalmazás is hasonló: egy olyan applikáció, ami Sárvár és környéke egyedi felfedezésének élményét kínálja. Az egyes látnivalókhöz vezető utak leírása rejtjelezett, amelynek megfejtése során az utazó számos érdekes ismerettel gazdagodhat a település legendáit illetően. Vagyis itt a digitális kaland valóságbeli élménnyel végződik.

Hasonló célt szolgálnak a *QR-kóddal* ellátott tájékoztató táblák is: ha valaki Sárvár felfedezése közben szeretne bővebb információhoz jutni az adott látnivalóról, csak beolvassa a kódot az okostelefonjával, és azonnal “érkezik” a tudnivaló.

Ahogy utaltunk rá, a kapcsolat már sokkal korábban, a helyszínre érkezés előtt kialakul a digitális térben a turisztikai desztináció és a turista között. Sokan “indulnak” az utazás megkezdése előtt online túrára. A *virtuális séta alkalmazás* segítségével ugyanis bejárhatók a város főbb pontjai. Ezt a szolgáltatást azért kedvelik annyira a látogatók, mert valós képet kapnak a városról, nem pedig egy retusált fotót az attrakcióról. De a valóságű sztorik iránti igény a közösségi csatornákon is tetten érhetőek. Nem véletlen, hogy ha az utazók manapság a kinézett utazási célpontról tájékozódnak, mások közösségi videóit, fotóit nézik meg. Így lehetnek biztosak abban, hogy azt kapják, amit a fotókon látnak. Ebből adódik, hogy a turizmusban érdekelt településeknek nagy hangsúlyt kell fektetni a *közösségi kommunikációra* és arra, hogy az utazók mással is megosszák az élményeiket.

Ezt az irányt látva indítottunk el az “*Örökítsd meg Sárvárt!*” elnevezésű kampányunkat is, aminek a lényege, hogy a kiválasztott, Sárvárra érkező szerencsés saját maga mutatja be - a közösségi felületein keresztül -, a rengeteg helyi turisztikai attrakciót.

Fontos a társadalmi innováció is. A TDM fejlesztései között szerepel az úgynevezett *virtuális kiállítás* is: a TDM irodában tableteken keresztül lehet megismerni egyes művészek munkáit. Akárcsak egy hagyományos tárlaton, viszont itt teljesen digitális a “kiállított” mű.

Az *egészséges életmód fenntartását* is igyekszünk újszerű módon támogatni. Felnőtt játszóteret is létrehoztunk a Csónakázó tó partján. Ezzel lehetőséget teremtünk a turistáknak és a városban lakóknak is arra, hogy kicsit többet mozogjanak, a szabadban, a város zöld környezetében tehetik meg mindezt.

Társadalmi innovációnak tekinthető az Egyházmegyei Karitással történő együttműködésünk is. Ennek köszönhetően olyan *kézműves ajándéktárgyakat forgalmazunk*, amiket környékbeli, megváltozott munkaképességű emberek készítenek.

Akarítász segítségével nemrég olyan kerékpárokhoz jutott a TDM, amiket szintén megváltozott munkaképességű emberek raktak össze, újítottak fel. Ezeket a *“ReCiklikei”* kínáljuk a hozzánk érkező turistáknak arra, hogy bejárják velük a várost. Ezzel is ösztönözve őket az aktív időtöltésre.

Elkötelezettek vagyunk a környezeti fenntarthatóság mellett is. Minden kis lépés számít: a reprezentációs tárgyaink is tudatosan újrahasznosított anyagból készülnek. A jövőben törekszünk arra, hogy számos környezetbarát megoldást vezessünk be a városban: ilyen az *e-bike és az elektromos töltőállomás* is. Egészen biztos, hogy a jövő az elektromos meghajtásé. A fogyatékkal élők tájékozódását segítő fejlesztések bevezetése is folyamatban van – most például a *honlap gyengén látók számára* is használható verziója került kialakításra -, ahogy a digitális innovációk terén is számos újítás előkészítése zajlik jelenleg is.

A fenntarthatóság és a társadalmi felelősségvállalás tehát mint egy új dimenzió jelenik meg az desztinációkban. A globális kihívásokra adott válaszokból nem hiányozhatnak a környezet védelme érdekében tett lépések sem, mint ahogy nem hiányozhat a társadalmi problémákkal való törődés sem. Hosszútávon mindez növelheti a turizmus eredményességét, hiszen a turista döntési szempontjai közül ma már ezek a felvetések sem hiányoznak.

A biztonság kérdését kutató kvalitatív kutatásunk a desztináció turizmusában érintettek között zajlott. Ők a helyi önkormányzat, a jelentős méretű szállodák és a rendőrség képviselői. Kérdéseink leginkább arra irányultak, hogy mely szolgáltatások és intézkedések szükségesek a biztonság megtartása érdekében, van-e szükség biztonsági óvintézkedésekre és milyen megoldás adódik a turisták bizalmának visszanyerésére (ha szükséges).

Az interjúk alapján összefoglaljuk kutatásunk fő eredményeit a biztonság szempontjából:

- a turista döntésében nagy szerepet játszik a desztináció biztonsága,
- a turizmus területén a marketing segítségével felhívható a figyelem a bűnmegelőzés fontosságára,
- a turisták védelme, a biztonságérzet megőrzése érdekében a média bevonása fontos szempont,
- az információk terjesztése, például segélyhívó számok, prospektusok nyilvánosságra hozása növeli a biztonságérzetet,
- a külföldi vendégekkel idegen nyelven, esetleg saját nyelven történő kapcsolatfelvétel a turizmusfejlesztés fontos szempontja,
- sikeres kommunikáció az érintettek között elengedhetetlen,
- a helyi lakosok és turisták véleményének megismerése segíti a további bűnmegelőzési fejlesztéseket,
- a rendőrség proaktív munkája komoly segítség az érintetteknek,
- a rendőrségnek együtt kell működni ennek érdekében az önkormányzattal, a különböző turisztikai szervezetekkel,
- a bűnesetek áldozatainak segítése, a tanácsadás szintén javítja a turisták érzékelését,
- a rendőri jelenlét a közbiztonságra jelentős hatással van,
- a technikai támogatás (köztéri kamerarendszerek, rendszámfelismerő rendszerek) kiépítése növeli a biztonságérzetet és hatékony segítség a bűnesetek felderítésében.

Az interjúk során arra következtettünk, hogy a biztonságot, mint önálló dimenziót kell figyelembe vennünk. A turizmusban hozott döntések – a turista és a desztináció oldaláról is- szempontjai között a biztonság is jelen van.

4. Következtetések, javaslatok

A kutatásunk fontos eredménye, hogy a magyar TDM szervezeteket fiatal, tanult és tapasztalattal rendelkező szakemberek irányítják. A jövő szempontjából ez remek alap. Az érintettek szerint a sikerhez tudás, digitális ismeretek, közösségi hálózat és annak aktív használata szükséges. A nyelvismeret kiemelkedően fontos, a külföldi innovatív példák megismerésének alapfeltétele. A megkérdezett szervezetek fele újító, különösen nyitott a termékfejlesztésre és az új marketing módszerek megismerésére. Érdekes eredménynek tartjuk a szervezet-szervezés innováció alacsony értékeit, ami azt mutatja, hogy a szervezetfejlesztés és munkamódszerek megújítása irányában nem léptek előre még ezek az innovatív szereplők sem. A jövőben a hatékonyságuk növelésének ez is lehet az eszköze.

A TDM szervezetekhez tartozó települések részvétele a „negyedik”, digitális dimenzióban zajló versenyben nem csak lehetőség, hanem követelmény is, egyben a siker egyik kulcsa. A technikai fejlődés kiköveteli az új módszerek használatát. Ezért a digitális innovációs trendek követése a TDM-ek szempontjából elengedhetetlen. Marketing és kommunikációs területen mindenképpen, az élmény alapú turizmus egyik megalapozó eszköze. Sárváron ezt már így gondolják, a digitalizáció eredményei látszódnak, a bemutatott példák érdekesek lehetnek a többi turisztikai centrumnak is.

A társadalmi kihívások és környezet védelme iránti érzékenység megfigyelhető a szervezetek esetében: az önkormányzatnak érdemes bátorítani, igény és lehetőség esetén anyagi ösztönzőkkel segíteni ezt a munkát. Sárváron a társadalmi szerepvállalás és a környezetbarát megoldások bevezetése szintén nagy hangsúlyt kap. A jó gyakorlat ezen a téren is hasznos és követendő. Mindez, mint az „ötödik” dimenzió jelenik meg.

Kutatásunk „hatodik” beazonosított dimenziója a biztonság, a legtöbb turisztikai döntés felveti a biztonság szempontjait. Minden érintett hatékony együtt dolgozására van szükség, hogy a turisták biztonságérzete meglegyen, növekedjen, ergo visszatérő vendég legyen.

Tanulmányunk három nagy szakterület – menedzsment, turizmus és biztonság- érintkezési felületeit vizsgálta, ez szolgált alapul a lokális turizmus új dimenziói bemutatásának. A kutatás kapcsolódott ahhoz a tudományszervezéshez, törekvéshez, amelyet évekkel ezelőtt a rendészettudomány zalai művelői indítottak el. (Németh, 2014) Reméljük, hogy írásunk mind a tudományos kutatások iránt érdeklődőknek, mind a turisztikai ágazat olvasóinak érdekes és megfontolandó információkat, ötleteket ad.

5. Felhasznált irodalom

- Birkner Z., Máhr T. (2016): Interpreting innovation – in another way, *Vezetéstudomány*, vol. XLVII. No.10, 2016, pp. 39-50
- Dávid L.- Molnár F.- Bujdosó Z.- Dereskey A. (2007): Biztonság, terrorizmus, turizmus. *Gazdálkodás*, 51.évf. 20. különkiadás, pp. 160-166.
- Drucker P. F. (2003): Az innováció lehetőségei. *Harvard Businessmanager*, 5-6.sz., pp.28-34.
- Friedman T.L. (2006): *The world is flat. The Globalized World in the Twenty-first Century*, London, Pinguin

- Karlsson C. – Johansson B. (2004): Towards a Dynamic Theory for the Spatial Knowledge Economy, The Royal Institute of technology Centre of Excellence for studies in Science and Innovation
- Kaszás N. – Péter, E. - Keller, K. – Kovács, T. (2016): Boundless opportunities with definite limitations. Deturope, Vol. 8 Issue 1: 5-20
- Keller K. (2017): A turizmusmarketing környezete. In: Lőrincz K.-Sulyok J. (szerk.): Turizmusmarketing. Budapest, Akadémiai Kiadó Zrt.
- Németh, J. (2014). Zalai tudományszervezés a rendészettudomány szolgálatában. In G. Gaál, & Z. Hautzinger (szerk.), Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Budapest: MRTT., pp. 2019-222.
- Németh K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, ISBN: 978-963-396-096-7, p.10.
- Németh K., Péter E., Weisz M., Birkner Z. (2011): Regional development with renewable energy utilization, Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia, ISSN 1644-0757 10 (3) 2011, 5-12.
- Papp Zs. (2013): Úton a versenyképes desztináció felé – doktori értekezés, Pannon Egyetem, Veszprém, 2013
- Péter E., Németh K. (2017): Gyorsan sokat?: Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban, COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE XXVII.:(3. különszám) pp. 60-63.
- Porter M. E. (1985): Competitive Strategy. Harvard University Press., Boston, USA, DOI: 10.1108/eb025476
- Schumpeter J. A. (1939): The Theory of Economic Development. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vecsenyi J. (2003): Vállalkozás - Az ötlettől az újrakezdésig. Aula kiadó, Budapest.

Marketingkampány a „fájdalmas hónapok” feledtetéséhez – kríziskommunikáció a turizmusbiztonság visszaállításában

Marton Zsuzsanna¹ – Dr. Birkner Zoltán² – Dr. Keller Krisztina³

¹PhD. hallgató - ²egyetemi docens - Pannon Egyetem – ³egyetemi docens – Pannon Egyetem

²⁻³Nagykanizsa 8800, Zrínyi Miklós u. 18.,

e-mailcím: mzsuzs89@gmail.com, birkner.zoltan@uni-pen.hu, keller.krisztina@gmail.com

Absztrakt

A globális turizmust fenyegető biztonsági kockázatok negatív hatásai az iparági sajátosságokból (multiplikátor hatás) adódóan a gazdaság egészére továbbgyűrűznek. Azonosításuk mind fogyasztói, mind szolgáltatói oldalról szükségyszerű; minimalizálásuk és kiküszöbölésük az értékteremtés feltétele. A turisztikai desztinációkat sújtó katasztrófákra, krízishelyzetekre történő felkészülésben és azt követő kezelésben a megfelelő menedzsment- és marketingszemlélet alkalmazása a turizmusipar érintettjei részéről a szektor további „sérülésének” megakadályozását és mielőbbi helyreállítását célozza meg. A válságkezelés egy gyakorlati példáját a 2001-es, angliai száj-és körömfájás járvány esete szemlélteti. A tanulmány a marketing szakirodalom néhány ismert koncepcióját és az esettanulmányt felhasználva egy lehetséges kutatási terület alapjait fekteti le.

Kulcsszavak: turizmusbiztonság, marketing, krízismenedzsment, kríziskommunikáció

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Az évezredek múlta visszatekintő iparág, a turizmus az idők folyamán egy olyan globális jelenséggé nőtte ki magát, mely a világpiaci export 7%-át (UNWTO, 2017), a GDP 10,2%-át (WTTC, 2017) tette ki 2016-ban. A gazdasági mutatók az előrejelzések szerint a következő években még kedvezőbb képet mutatnak majd.

Számos régió gazdaságában a turizmus ipara jelenti a fő vagy egyetlen bevételi forrást, így egyértelműen kijelenthető, hogy a turisták biztonságának és védelmének garantálása stratégiai fontosságú célként kell megjelennie a turisztikai desztinációk stratégiájában, a szolgáltatók üzletpolitikájában.

1.1 A biztonság szerepe a turizmusban

Az elmúlt bő másfél évtizedben megszorodott terrortámadások következtében a biztonság turizmusiparban betöltött szerepe a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kap mind keresleti, mind kínálati oldalon. A biztonság szerepe a turizmusban nem csupán az egész iparág működését befolyásolhatja alapvetően, hanem a közvetlen környezetünkben található turisztikai terekben és miliőben is meghatározó pozitív szereppel bír (Zsarnoczky, 2017, pp. 339). Ezáltal a turisztikai iparág szolgáltatói mérhetően szembesülnek egy-egy váratlan esemény rövid- vagy akár hosszútávú hatásaival (visszaesés a turistaforgalomban és bevételekben, ráfordítások növekedése). A negatív események a turisták fogyasztói szokásaiban és magatartásában jelentős változásokat idézhetnek elő, mely a bizalom megrendülését vonja maga után a turisztikai desztinációkkal, szolgáltatókkal szemben. Az UNWTO 2015-ös évre szóló jelentésében a biztonság az első három, turistaforgalmat befolyásoló tényező között szerepelt (UNWTO, 2016).

Mansfeld és Pizam (2006, pp. 139-141) az utazások során felmerülő kockázatok, fenyegetettségök öt csoportját különbözteti meg.

1. Bűncselekmények alá a turisták közbiztonságát szándékosan fenyegető, illetve sértő eseményeket sorolja; köztereken, busz és vasúti pályaudvarokon zsebtolvajlás, erőszakos bűncselekmények, robban-

tások, szexuális zaklatás, kábítószercsempészet.

2. Az egészségbiztonságot fenyegető kockázatok között a vírus- és baktériumfertőzéseket említi a szerzőpáros, melynek negatív hatásait a küldő régió is elszenvedheti (ritka fertőzések behozatala).
3. A helyi közlekedésből, annak hiányos ismeretéből fakadó közúti balesetek, légi és vasúti katasztrófák megjósolhatatlan biztonsági kockázatot hordozó történések.
4. A kockázatok csoportosítását a természeti katasztrófák (pl. földrengések, heves szélviharok, áradások) és
5. a különböző politikai-kulturális helyzetek és fenyegetettségek (a helyi törvények és vallási szokások nem megfelelő ismerete) zárják.

A tanulmány a fenti csoportosítást veszi alapul, mely a turistákra mint „áldozatokra” tekint, és az őket fenyegető kockázatokat ebből a nézőpontból tárgyalja; azonban találkozhatunk olyan esetekkel is, amikor a turista nem mint áldozat, hanem mint elkövető tűnik fel (pl. lopás, vandalizmus) (Ernszt, 2016).

1.2 A marketing szerepe a turizmusban

A turisztikai termékek és szolgáltatások egyre gyakoribb igénybevételével életünk szerves részévé vált az utazás. Az évről-évre növekvő turistaforgalom a turisztikai célterületek és szolgáltatók között még jobban kiélezi a versenyhelyzetet. Ebben a kihívásokkal teli piaci környezetben a döntéshozók felismerték, hogy a versenyképesség eléréséhez és megtartásához nélkülözhetetlen a marketing és annak megfelelő alkalmazása, hiszen a versenyképesség eléréséhez a marketingkörnyezethez történő alkalmazkodás elengedhetetlen elvárás (Gáti, Kolos, 2012). A turisták egyedi igényeihez való alkalmazkodás képessége vagy a differenciálódás megteremtése a versenykörnyezetben mind olyan kihívások, melyek jól felépített marketingstratégiát kívánnak meg.

Egy jól átgondolt és megtervezett szolgáltatási folyamat csökkenti az igénybevétel során felmerülő hibakockázatot. A turisták számára magasabb fokú biztonságérzetet nyújt a szolgáltatás folyamatának ismerete, annak ellenére, hogy előzetes kipróbálásra nincs lehetőségük. A turisták véleményét a fizikai környezet nagymértékben befolyásolja, így annak kialakítása – kezdve például az épületek állapotától, a belső enteriőr kialakításán keresztül a személyzet megjelenéséig – kiemelt feladat a menedzserek részéről. A harmadik és egyben a legnehezebben befolyásolható és ellenőrizhető „elem” a szolgáltatási folyamatban részt vevő személyzet. A fogyasztók és személyzet közötti interakciók a márkahűség kialakulását, de a szolgáltatástól való teljes elfordulást is eredményezhetik.

Mivel a desztinációk turisztikai termékek és szolgáltatások egymástól elválaszthatatlan ötvözetei, így a marketingstratégiai döntéseknél is meghatározó a szerepük; a turisztikai fogadóterületek marketingpolitikája azonban sokkal tágabb, menedzsmentszemléletet igénylő tevékenység. A desztinációmkteting célja, hogy a piaci kereslet és versenytársak ismeretében minél több turistát a fogadóterületre vonzzon és fenntartsa annak népszerűségét. (Kotler et al., 2010, Péter-Németh, 2017).

1.3 A turizmusbiztonság és a marketing összefüggései

A biztonság a turisztikai szolgáltatásminőség kialakításában meghatározó szerepet játszik, ugyanis befolyásolhatja, vagy akár meg is határozza a turisták utazási döntéseit, szokásait. Az elmúlt évek terrorcselekményei hatására a turizmusbiztonság az iparágban a differenciálás eszközévé válhat.

A turizmusban a biztonság megteremtését célzó stratégiai lépések elemzésekor figyelembe kell venni, hogy életciklusának melyik szakaszában jár az adott desztináció. Az is mérlegelendő szempont, hogy a turizmusbiztonság megtartása, fokozása vagy éppen a megteremtése a cél. Már a kezdeti desztinációs életciklus

modellek is azonosították a “hanyatlást” követő “fellendülés” vagy “megújulás” szakaszát, mely lehetőséget ad a katasztrófa sújtotta régiók modellben való újbóli elhelyezésére (Butler, 2006).

A turizmus egyes típusainál (pl. kalandturizmus) vagy a desztináció jellegéből fakadóan (köztudottan alacsony közbiztonság, terep ismeretlensége) a szolgáltatáscsomagok nagyobb fokú biztonságérzetet váltanak ki a fogyasztókban (Kandampully, 2000). Habár az egyéni utazásszervezés az online felületeknek köszönhetően teret nyert, a turisták többsége a kockázatok minimalizálása érdekében ezen utazásokat szervezett keretek között kívánja megtenni.

A kockázat fogalmának a turizmus területén történő használata a 2001-es terrortámadásokat követően került tudományos értekezések kutatási tárgyává (Yang, Nair, 2014). A SARS vírus 2003-as megjelenése, a 2004-es cunami pusztító rombolása Ázsiában és a szélsőséges iszlamista terrorszervezetek Európára mért támadásai csak néhány példa, mely a turizmusbiztonság és a kockázatok komolyabb vizsgálatát indokolják.

A turizmusmarketing fogyasztói magatartással foglalkozó szakirodalmában a kockázatok értelmezése elsősorban pénzügyi, pszichológiai, elégedettségi és idő fókuszú volt; a 2001-es terrortámadást követően viszont a fizikai kockázat felértékelődött (Yang, Nair, 2014).

A turisták utazási célterületeik kiválasztása előtt törekszenek a kockázatok mérséklésére. A korábbi negatív tapasztalat vagy a kellő információ hiánya bizonytalanságot szül a fogyasztókban, mely egy esetleges veszteséggel járó rossz döntést idézhet elő (Bauer et al., 2007).

A legtöbb kutató az **észlelt** kockázat értelmezésével és annak továbbfejlesztésével foglalkozik. A turizmusban kockázat alatt a fogyasztók turisztikai termékek és szolgáltatások igénybevétele közben tapasztalt és észlelt kockázatát értjük (Reisinger, Mavondo, 2005). Roel és Feseinmayer (1992) az észlelt kockázat három dimenzióját különböztetik meg: fizikai eszközökhöz kapcsolódó kockázat (légi utazás), vakáció specifikus kockázat (vízparti turizmus) és desztináció specifikus kockázat (közel-keleti veszélyes övezetek). A biztonság mindhárom dimenzióban központi helyen áll. A desztináció specifikus kockázatok, beleértve az idegen kultúrák, szokások ismeretlenségének kockázatát a fogyasztókban a kulturális sokk mértékének növekedését idézhetik elő (Malota, Mitev, 2013; Bogáromi, Malota, 2017). A desztinációk elsőrendű feladata a biztonság mint minőségi elem magasfokú biztosítása, mely által a turisták kockázatészlelése mérsékelhető (Pyo, 2003). Az észlelt biztonsági kockázatok nagyban befolyásolják az utazási hajlandóságot és választást. Vannak olyan esetek, amikor olyan magas az észlelt kockázat szintje, hogy a nemzetközi turizmus teljes ellehetetlenüléséhez vezetnek (Karl, Schmude, 2017).

Jelen tanulmány a kockázatot negatív tényezőként értelmezi és jeleníti meg, említést kell tenni azonban azokról a turistákról is, akik a kockázatra motivációs tényezőként tekintenek. A fogyasztói személyiségjegyek, a társadalmi, kulturális trendek a fogyasztók egy részét arra sarkallják, hogy a veszélyt, a szenzációt keressék (Lepp, Gibson, 2007). A veszély, a fizikai és szociális kockázat az, ami ezen fogyasztók számára élményt és egyidejűleg az értéket teremt. A szenzáció, újdonságkeresés sajnálatos módon egyre gyakrabban alakul át katasztrófaturizmussá, mely különböző etikai kérdéseket is felvet.

2. Anyag és módszer

A tanulmány elsődleges célja, hogy a turizmusbiztonság tudományterületén eddig végzett elméleti kutatásokba, releváns szakirodalomba betekintést nyújtson az olvasónak. A terület sokszínű képet mutat a marketing és menedzsment témakörök alkalmazhatóságát illetően, felhívva a figyelmet a turisták fogyasztói magatartására ható észlelt kockázatok, a desztinációkat ért támadások, vagy a katasztrófák utáni válságkezelés és kommunikáció fontosságára.

A téma ismertetéséhez az alapot a nemzetközi szakirodalom feldolgozására irányuló szekunder kutatás adja, melyben egy esettanulmány bemutatásán keresztül rávilágítunk a marketing és menedzsment szerepére.

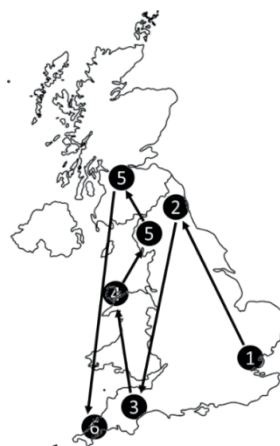
3. Eredmények és értékelésük

A tanulmány eddigi fejezetei a turizmusbiztonság témakörét érintő marketing elméleteket, a fogyasztók és biztonság kapcsolatát tárták fel. Arra azonban a krízismenedzsment és kríziskommunikáció tudományterületén keresztül adunk választ, hogy milyen módon csökkenthető az észlelt kockázat a fogyasztók szemszögéből, milyen stratégiai lépések szükségesek a támadást ért vagy katasztrófa sújtotta desztinációk életében.

A tanulmány során többször említett katasztrófa, krízis kifejezéseket a szakirodalom elkülöníti. Faulkner (2001) szerint a két fogalom eredetében és a kiterjedés mértékében különbözik. Míg a krízis eredetét tekintve szervezeten belül jön létre és részben kontrollálható, addig egy külső csapás, támadás kontrollálhatatlan hatás eredménye, ami terjedelmében is jóval kiterjedtebb és súlyosabb, mint a krízis. A két fogalom azonban számos közös vonást mutat, és nehezen választható szét egymástól; egy katasztrófa gyakran szervezeten belüli krízist idéz elő, melyet az alábbi esettanulmány is példáz (Henderson, 2002).

A 2001-es száj- és körömfájás járvány kirobbanása az Egyesült Királyságban – Esettanulmány

2001 februárjában 1967 óta először, újra felütötte fejét a száj- és körömfájás vírusa az Egyesült Királyságban. Összesen 2030 esetet regisztráltak, a vírus több mint 4 millió állat elégetését követelte meg, melyet a média világszerte közvetített. A járványhelyzet az angol turizmusban 8,5 milliárd angol font bevételkiesést okozott 2001 és 2003 között. 2002 januárjában, 11 hónappal a járvány kitörését követően a kormány hivatalosan is bejelentette a járvány megszűnését. Ennek ellenére a betegség mélyen érintette a mezőgazdaság mellett a turizmusipart is, megkérdőjelezve a kormány és a turisztikai szektor felkészültségét és szakmai hitelességét a válságkezelés során (Ritchie et al. 2003).

1. kép: A betegség terjedési útvonala az Egyesült Királyságban

Forrás: Saját szerkesztés

Mint a legtöbb ilyen esemény, ez is váratlanul érte a turizmust, de ez sem kellő kifogás, hogy az iparági szereplők válságmenedzsment stratégia és terv hiányában nem megfelelő módon és időben reagáltak az eseményekre sem helyi, sem nemzeti szinten. A média erejét és hatását lebecsülve gyorsan negatív publicitást kapott az angol turizmus.

A különböző szinteken elhelyezkedő döntéshozók közötti kommunikáció és egységes fellépés hiánya, a szolgáltatók felé megválaszolatlan kérdések további bizonytalanságot idéztek elő a turisztikai szolgáltatók

között az attrakciók és helyi egységek üzemelését/bezárását illetően. Mind a turisztikai, mind a kormányzati szervek eltérő és hiányos adatokat közöltek a betegségről, az érintett területekről, az esetek számáról, melyek zavart okoztak a belföldi és potenciális külföldi turisták fejében is, akiknek a biztonságot az otthon maradás jelentette. A késői és hiányos tájékoztatás miatt sem a lakosok, sem a potenciális turisták számára nem volt egyértelmű, hogy a betegség elsősorban állatról állatra terjed, illetve állati eredetű termék fogyasztásával emberre is, viszont utóbbi esetben nem életveszélyes (NCCR, 2010).

Egyértelműen kimondható, hogy az Egyesült Királyság területére beutazott turisták számára egészségügyi kockázatot jelentett a vírus, azonban a pontatlan tájékoztatás pszichológiai és pénzügyi kockázatot is vont maga után, ugyanis a turisztikai látványosságok, vonzerők bezárásával a turistákat egyrészt anyagi károk érték, továbbá az élményszerzés elmaradásával az értékteremtés is meghiúsult.

A helyzetet tovább bonyolította az akkori politikai környezet (előrehozott választások), melyet a fertőzött állatok égetése (vakcina beadása helyett) miatt kialakult negatív imázs tovább rontott. Az ország márkáértékét a társadalmi felelősségvállalás szemléletének hiánya (állatvédelem-etikai kérdések) is csökkentette az emberek szemében. Az eset kezelése jól tükrözi, hogy a válságkezelés kezdetén a turizmus nem kapott központi szerepet.

A válságmenedzsment terv hiányában már csak egy utólagos "helyreállító" marketingstratégia alkalmazása javíthatott a helyzeten.

Az English Tourism Council és a British Tourist Authority 2001 áprilisa és 2002 áprilisa között több millió fontot költött a brit turizmust újjáépítő kampányokra és egyéb marketingakciókra, ezeket tekintjük át a 2. táblázatban.

1. táblázat: A British Tourist Authority válságkezelő marketingstratégiája

Cél	- megtévesztő információk korrigálása és a turisztikai küldőterületek tájékoztatása
Akciók	- nemzetközi PR ügynökség megbízása az észlelt kockázat csökkentésére - informatív weboldal létrehozása a turisztikai attrakciók elérhetőségéről, üzemeléséről - média bulletin és hírlevelek a hiteles információ terjesztéséért
Cél	- nyári foglalások biztosítása és egységes kommunikáció megteremtése a turisták felé a krízishelyzetet illetően
	- marketingkutatás és reklám, hirdetések - nemzetközi e-mail kampány 10 millió fő megcélzásával - sajtóutak szervezése
Cél	- az Egyesült Királyság imázsának újjáépítése
Akciók	- UK OK és «Only in Britain: Only in 2002» kampány bevezetése

Forrás: (Ritchie et al., 2003)

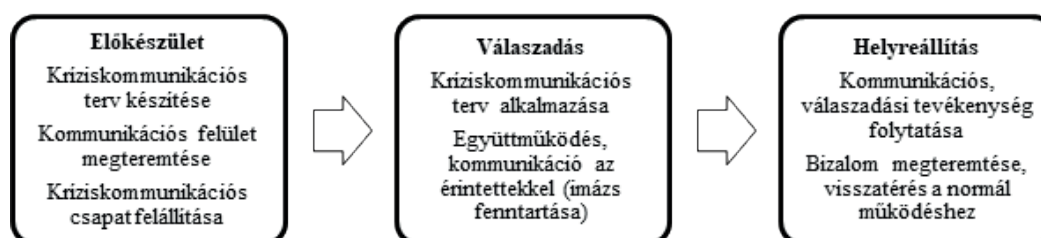
A stratégia nemzeti szinten történő alkalmazását gátolta, hogy a vírus terjedése nem minden területet érintett, ennek ellenére nem volt olyan régió, mely ne érezte volna a járvány turizmusra gyakorolt hatását. A válságkezelés és az újjáépítő marketing a vírus teljes megszűnéséig szinte teljesen hatástalannak bizonyult.

4. Következtetések, javaslatok

Az előző fejezetben ismertetett esettanulmány rávilágít a krízismenedzsment és marketingkommunikáció szükségességére a turizmusbiztonság garantálásában. A fenti eset tipikus példa arra, hogy a váratlan krízishelyzetben előzetes válságkezelő tervvel nem rendelkező desztinációk milyen mértékű károkat szenvedhetnek, emiatt a helyreállítás egy hosszabb folyamatot jelent majd és nagymértékű ráfordítást igénylő feladatként hárul rájuk.

A WTTC (2014) jelentése szerint átlagosan 13 hónap szükséges egy terrortámadást elszenvedett turisztikai desztinációnak a krízis előtti állapot visszaállításához. Több mint egy év hatalmas kiesést eredményezhet a turizmusban, ezért érdemes kiemelt figyelmet fordítani a krízishelyzetre való általános felkészülésre és annak hatékony kezelésére.

A kríziskommunikáció egyik modellje három lépcsőben javasolja a helyzetet kezelni (Fall, Massey, 2005).

ábra: Kríziskommunikációs folyamat

Forrás: Saját szerkesztés (Fall-Massey, 2005, pp. 80.) nyomán

Az előkészület fázisában az elsődleges cél egy olyan együttműködési közeg megteremtése az érintett külső és belső szervezetekkel, iparági szereplőkkel, mely az elismertség fenntartásához és a krízis átvészeléséhez nélkülözhetetlen. Ezzel egyidejűleg készül el a kríziskommunikációs terv és kerül kinevezésre a felelős csapat. A második fázis a válaszadásra fókuszál. Ezen belül először tájékoztatják a szektor kulcsszereplőit, döntéshozóit, melyet a PR ügynökségekből, jogi képviselőkből, vállalati képviselőkből összeálló kommunikációs csapat egyeztetései, akciói követnek. Ebben a fázisban a gyorsaság alapvető követelmény, meg kell előzni a nehezen kontrollálható kommunikációs csatornákon (média, negatív szájreklám) keresztül történő tájékoztatást. Az utolsó fázisban, a helyreállítás szakaszában a marketing és kríziskommunikációs csapat a folyamatos kommunikációs tevékenységgel a bizalom újbóli kiépítésére összpontosít, mely elősegíti a korábbi működéshez való visszatérést. A csapat által irányított kétoldali kommunikációban a média (pl. online-offline közvetítések, nyomtatott hírek, közösségi média) tevékenysége korlátozottabbá és tudatosabbá válik. A kommunikációs csapat feladata a hiteles és a pontos tájékoztatás minden érintett felé, egységes üzenetkövetéssel. A krízis okainak, várható következményeinek jellemzése és az ezzel kapcsolatos információk eljuttatása, továbbá a folyamatos elérhetőség csökkentik a pánikot és az észlelt kockázat szintjét. Az egységes kommunikáció megvalósításában az integrált marketingkommunikáció koncepciója szolgálhat alapul. A koncepció lényege, hogy összehangolja a szervezettől, vállalattól származó információkat, melyet a fogyasztók (turisták, helyi lakosok) felé többféle kommunikációs csatornán és eszközön juttat el, viszont a megjelenítés ugyanazon arculaton keresztül történik (Tóth-Kaszás, 2017).

A tanulmány elméleti fejezetei és a gyakorlati eset bemutatása a turizmusbiztonság problémakörét általánosságban kívánták szemléltetni, azonban a téma további kutatási területek vizsgálatát irányozza elő.

A biztonság desztinációimázsra, országmárkára gyakorolt hatásának, illetve utóbbi mérési lehetőségeinek

elemzése eddig kiaknázatlan kutatási területnek minősül. A téma relevanciáját az UNWTO (2016) jelentése – miszerint a biztonság az utazást, célterületválasztást befolyásoló első három tényező egyike – is alátámasztja.

5. Felhasznált irodalom

- Bauer, A.; Berács, J.; Kenesei, Zs. (2007): Marketing alapismeretek, Aula Kiadó. Budapest.
- Butler, R. W. (2006): The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources, *The Tourism Area Life Cycle Vol.1. - Applications and Modifications*, Richard W. Butler. pp. 5-9.
- Ernszt, I. (2016): “Sullen Shadows Under the Blue Sky” – Some Remarks about the Dark Side of Tourism and the International Legal Protection, *I. Turizmus és biztonság nemzetközi tudományos konferencia konferencia kötete, szerk. Németh Kornél, Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, 2016, ISBN: 978-963-396-088-2; pp.98-106.*
- Fall, L. T.; Massey, K. E. (2005): The Significance of Crisis Communication in the Aftermath of 9/11: A National Investigation of How Tourism Managers Have Re-Tooled Their Promotional Campaigns, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol. 19, Issue 2-3, pp. 77-90.
- Faulkner, B.; Vikulov, S. (2001): Katherine, Washed Out One Day, Back on Track the Next: A Post-Mortem Of A Tourism Disaster, *Tourism Management*, Vol. 22, No. 4, pp.331-344.
- Fuller.E.(Forbes.com): Tourism Remains Resilient in Face of Global Terrorism, URL: <https://www.forbes.com/sites/edfuller/2017/07/12/tourism-remains-resilient-in-face-of-global-terrorism/#4e34d70c765e> (Letöltve: 2017.09.20.)
- Gáti, M., Kolos, K. (2012): Az elektronikus kereskedelem alkalmazása a hazai vállalatok körében - a piacorientáció és a marketingkörnyezet szerepe. *Vezetéstudomány* 43 (különszám), 91-97.
- Henderson, J.C. (2003): Communicating in a crisis SQ 006, *Tourism Management*, Vol. 24, pp. 279-287.
- Kandampully, J. (2000): The Impact of demand fluctuation on the quality of service a tourism industry example, *Managing Service Quality: An International Journal*, Vol. 10, Issue: 1, pp. 10-19.
- Karl, M.; Schmude, J. (2017): Understanding the role of risk (perception) in destination choice: A literature review and synthesis, *Tourism Review*, Vol. 65, No. 2, pp. 138-155.
- Kotler, P., Bowen, J.T.; Makens, J.C. (2010): *Marketing for Hospitality and Tourism*. International Edition. 5th ed. Pearson Prentice Hall. USA.
- Lepp, A.; Gibson, H. (2007): Sensation seeking and tourism: Tourist role, perception of risk and destination choice, *Tourism Management*, Vol. 29, pp. 740-750.
- Malota, E., Mitev, A. (2013): Kultúrák találkozása. Nemzetközi kommunikáció, kultúrsokk, sztereotípiák. Alinea Kiadó, Budapest
- Mansfeld, Y; Pizam, A. (2006): Tourism Security and Safety: From Theory to Practice. *Tourism and Safety Issues*. pp. 139-141.
- McCarthy, E. J. (1964): *Basic Marketing: A Managerial Approach*. Homewood, IL: Richard D. Irwin,

Inc.

- NCCR Trade Regulation (2010): Swiss National Centre of Competence in research: Effects of international legal regimes and policy measures aimed at the protection of human, animal or plant life or health on animal genetic diversity. URL: http://www.nccr-trade.org/fileadmin/user_upload/nccr-trade.ch/wp5/Biber-Klemm%20NCCR%20Working%20Paper%202010%2009.pdf (Letöltve: 2017.09.16.)
- Péter, E., Németh, K. (2017): Gyorsan sokat?: Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban, COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE XXVII.:(3. különszám) pp. 60-63.
- Pyo, S. (2003): Perspectives of tourist safety dimension research, e-review of Tourism Research, Vol. 1. No. 1.
- Reisinger, Y.; Mavondo, F. (2005): Travel Anxiety and Intentions to Travel Internationally: Implications of Travel Risk Perception, Journal of Travel Research, Vol. 43, pp. 212-225.
- Ritchie, B. W.; Dorell, H.; Miller, D.; Miller, G.A. (2004): Crisis Communication and Recovery for the Tourism Industry, Journal of Travel & Tourism Marketing, Vol. 15, Issue 2-3, 199-216.
- Roehl, W.S.; Fesenmaier, D. R. (1992): Risk perceptions and pleasure travel: an exploratory analysis, Journal of Travel Research, Vol. 30, pp. 17-26.
- Tóth-Kaszás N. (2017): A marketingkommunikációs mix – Az integrált marketingkommunikáció. In: Turizmusmarketing; szerkesztette: Lőrincz Katalin - Sulyok Judit, ISBN 9789634541243; ISSN 1787-3713; ISSN 2061-3504
- World Tourism Organisation (2016): UNWTO Tourism Highlights 2016 Edition. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145> (Letöltve: 2017.09.15.)
- World Tourism Organisation (2017): UNWTO Tourism Highlights 2017 Edition. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029> (Letöltve: 2017.09.15.)
- World Travel & Tourism Council (WTTC) (2014): Travel & Tourism, Economic Impact 2017. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:QuolgTSeMdoJ:https://www.oxfordeconomics.com/publication/download/251646+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (Letöltve: 2017.08.28.)
- World Travel & Tourism Council (WTTC) (2017): Travel & Tourism, Economic Impact 2017. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2017/world2017.pdf> (Letöltve: 2017.08.28.)
- Yang, E.C. L.; Nair, V. (2014): Tourism at risk: A Review of Risk and Perceived Risk in Tourism, Asia-pacific Journal of Innovations in Hospitality and Tourism, Vol. 3, No. 2, pp. 239-259.
- Zsarnoczky, M. (2017): The Future of Sustainable Rural Tourism Development - Impact of Climate Change. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa I Agrobiznesu - Annals of The Polish association of agricultural and agribusiness economists, XIX (3), pp. 337-344.

Turizmus és jogsértés

Dr. Mátyás Szabolcs

egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

Bűnügyi Stratégiai Tanszék

1083 Budapest, Üllői út 82. szám

e-mail cím: matyas.szabolcs@uni-nke.hu

Absztrakt

Pozitív tényként értékelhető, hogy évről évre egyre nagyobb számban vesznek részt a nemzetközi turizmusban, azonban ezzel párhuzamosan egyre több jogsértést is követnek el a turisták. Sajnos rendkívül kevés azon tudományosnak tekinthető tanulmányok száma, amely a témával foglalkozik. Ezen a hiátuson próbált változtatni az a tudományszervezés, kezdeményezés, amit a rendészettudomány zalai művelői indítottak el évekként ezelőtt. (Németh, 2014). Jelen tanulmány bemutatja, hogy milyen módszertani nehézségekbe ütközik a turisták által elkövetett jogsértések vizsgálata, illetve ismerteti, hogy a Büntető Törvénykönyv tényállásai alapján a turisták milyen bűncselekményeket követnek el a leggyakrabban.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Mindenképp pozitív tényként könyvelhetjük el, hogy évtizedek óta gyakorlatilag folyamatosan növekszik a turizmusban részt vevők száma. Ennek azonban nem csak pozitív hatásai vannak, hanem számos negatív következménye is, többek között a turisták által elkövetett bűncselekmények számának növekedése. Egyes népszerű desztinációkban ez már olyan mértékű problémaként jelentkezik, hogy az az ott élők életminőségét is rendkívül negatív módon befolyásolja (Bujdosó-Györki 2011; Péter- Németh, 2017). Szükséges ezért a problémát nemcsak a turizmus, hanem a rendészettudomány aspektusából is megvizsgálni, és olyan előremutató javaslatokat megfogalmazni, amelyek csökkenthetik a turisták által elkövetett jogsértések számát.

A téma a rendkívül gyengén kutatott területek közé tartozik, nemcsak hazánkban, hanem a világ más országaiban is. Ezért tartom rendkívül előremutató kezdeményezésnek azt, hogy immár második alkalommal került megrendezésre a „Turizmus és biztonság nemzetközi konferencia”, amely teret ad az ilyen irányú kutatásoknak és a szakemberek (turisztikai és rendészettudományi egyaránt) egymás közötti párbeszédének.

Mint a fentiekben is említésre került a témában rendkívül szegényes a hazai szakirodalom. Mindenképp említésre méltók Michalkó Gábor tanulmányai, aki a bűnözés és a turizmus viszonyát az elsők között vizsgálta hazánkban. A bűnözésföldrajzi vizsgálatok ugyancsak érintették a turizmus és a bűnözés kapcsolatát, bár nyilvánvaló, hogy e tanulmányok és értekezések nem kifejezetten ebből a célból íródtak, azonban ennek ellenére fontos forrásmunkák a téma tárgyalása során. Megemlítenők Mátyás Szabolcs 2016-ban és 2017-ben megjelent munkái, melyek a turizmus aspektusából vizsgálják hazánkban a sértetti és az elkövetői kört.

Feltétlenül meg kell említeni, hogy a gyöngyösi Károly Róbert Főiskolán már a 2014/15-ös tanévben stúdium indult, melynek során a hallgatók a turizmus és bűnözés közötti kapcsolatrendszer ismerhették meg. A téma fontosságát felismerve, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában pedig „A turizmusbiztonság rendészettudományi aspektusai” címmel van témakiírás.¹

¹ A bűnözés és turizmus témakörében megjelent releváns szakirodalom többsége említésre kerül a felhasznált irodalomban, így ezek nem kerülnek külön említésre.

2. Anyag és módszer

A tanulmány érdemi részének a turisták által leggyakrabban elkövetett bűncselekményeket bemutató fejezet tekinthető. A bűncselekmények nemzetközi összehasonlítása és kategorizálása rendkívül sok módszertani problémát vet fel (Piskóti 2014, Mátyás 2016/1, Michalkó 1996, 2002), azonban az egyes elkövetési módok bemutatására a magyar Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.) Különös részének egyes fejezetei megfelelő alapot nyújtanak. Nyilvánvaló, hogy más országokban sok esetben más a Btk. felosztása, más tényállások lehetnek stb., ennek ellenére a hazai Btk. alkalmas a potenciálisan elkövethető deliktumok bemutatására.

3. Eredményük és értékelésük

3.1 A felderítést nehezítő tényezők

A turisták által elkövetett jogsértések rendőrségi vizsgálata számos nehézségbe ütközik, melyek részletes ismertetésére jelen tanulmány nem vállalkozhat a kiadvány terjedelmi korlátai miatt, azonban felsorolásszerűen érdemes legalább azokat a tényezőket sorra venni, melyek akadályozzák a nyomozó hatóságot a sikeres felderítésben és a tényállás maradéktalan tisztázásában.

Főként kisebb tárgyi súlyú cselekmények esetében nem vagy nehezen biztosítható a *terhelt személyes jelenléte*. A látenciát növeli sok esetben az a tény, hogy elkövetett *cselekmények csekély tárgyi súlyúak*, ami a feljelentőket visszatartja a feljelentés megtételétől (Vári, 2016). A felderítést nehezítő tényező, hogy a jogsértő turisták rendszerint csak néhány napot tartózkodnak egy desztinációban (*rövid tartózkodási idő*), ami sok esetben nem teszi lehetővé a feltételezett elkövetők kihallgatását. Ugyancsak a tényállás maradéktalan tisztázását hátráltató tényező, a nyelvi nehézségek okozta *kommunikációs probléma*. Számos esetben ugyanis nem biztosítható megfelelő tolmács (különösen ritka nyelvek nyelvjárásai esetében).² A későbbi tisztánlátást nehezítik a *statisztikai problémák*, mivel nincs megfelelő statisztikai nyilvántartása a külföldi bűnelkövetőknek (ez nemcsak hazánkban jelentkezik problémaként, hanem külföldön is), így nem derül ki a statisztikából például az, hogy egy külföldi bűnelkövető „valódi” turista vagy egy életvitelszerűen hazánkban tartózkodó külföldi (lásd bővebben: Michalkó 2007). Legvégül pedig említsük meg a *nemzetközi összehasonlítás problémáját*, amely ugyan a felderítés folyamatát nem nehezíti meg, azonban a későbbi összevetését az egyes országok kriminálstatisztikai mutatóinak igen. A nehézségek kapcsán gondolhatunk az eltérő bűnügyi statisztikai rendszerre (a jogsértés az elkövetés időpontjában vagy a nyomozati szak végén kerül-e a statisztikába), a halmazati és folytatólagos cselekmények statisztikai nyilvántartásának milyenségére, a büntethetőség alsó korhatára stb. (Piskóti 2014).

3.2 A turisták által leggyakrabban elkövetett jogsértések

3.2.1 Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények

Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények esetében elsősorban a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények azok, amelyek a turizmus kapcsán relevanciával rendelkeznek (kábitószer-kereskedelem, kábítószer birtoklása). A turisták esetében a kábítószerrel kapcsolatos jogsértések kétirányú problémaként jelentkeznek: kábítószer behozatala illetve kivitele egy adott desztinációból.

2 A nem megfelelő tolmács alkalmazása mind a terhelt, mind a hatóság szempontjából problémákat okozhat. Például egy poligráfus vizsgálatnál a félrefordítás következményekékként tévesen zárhatnak ki valakit a feltételezett elkövetők sorából, vagy éppen ellenkezőleg: tévesen következtethetnek a vizsgált turista bűnösségére (Budaházi 2015)

3.2.2 A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények

A bűncselekmények egy nagy látenciájú csoportját adják a különféle szexuális jellegű deliktumok. A meg gondolatlan turista, egy felelőtlen tette következtében igen könnyen akár súlyos bűncselekmény elkövetőjévé is válhat (pl. szexuális kényszerítés, szexuális erőszak, szexuális visszaélés). Ez részben abból adódhat, hogy az egyes országokban eltérő az ún. bejegyzési korhatár (a legális szexuális együttlét alsó korhatára) és eltérő az értelmezés a tekintetben is, hogy mit is ért egy adott ország jogszabálya szexuális kapcsolat alatt. Szintén bűncselekmény elkövetését eredményezhetik a kulturális különbségekből adódó félreértelmezett gesztusok is.

3.2.3 Közlekedési bűncselekmények

A turisták által okozott jogsértések között viszonylag nagy számban fordulnak elő a közlekedéssel kapcsolatos különböző bűncselekmények (pl. közúti baleset okozása, járművezetés ittas állapotban). Tárgyi súlyukat tekintve azonban igen nagy különbségek figyelhetők meg az egyes jogsértések között. Mindenképp ki kell emelni, hogy ezek kisebb része csak a szándékosan elkövetett bűncselekmény, nagyobb részük szabálysértés, a helyi jogszabályok, szokások ismertének hiányára visszavezethető kisebb fokú jogsértés.

A közlekedési balesetek és bűncselekmények egy része az alkohol vagy kábítószer fogyasztásával hozható összefüggésbe. Az alkoholfogyasztással kapcsolatos jogsértések részben arra vezethetők vissza, hogy az egyes országokban eltérőek a véralkoholszint küszöbértékei. Európában négy országban van zéró tolerancia (Magyarország, Románia, Szlovákia, Csehország), a többi országban viszont bizonyos alkoholmennyiség fogyasztása megengedett.

A turisták által elkövetett közlekedéssel kapcsolatos jogsértések közül az egyik leggyakoribb cselekmény a megengedett sebességhatárok túllépése. Ez részben a helyi közlekedési szabályok ismeretének hiányára vezethető vissza, illetve ugyancsak arra, hogy a szabadidő eltöltése idején egyesek jóval megengedőbben viselkednek magukkal szemben a rájuk vonatkozó jogszabályok betartását illetően.

Számos komolynak tekinthető közlekedési bűncselekmény az útviszonyok ismeretének hiányából, a figyelmetlenségből és a fáradságból adódik. Szintén az oksági tényezők közé sorolható a rosszabb műszaki állapotú, az aktív és passzív biztonsági elemekkel gyengébben felszerelt gépkocsikkal történő közlekedés (Mátyás 2016). A közúti közlekedési szabályok az országok többségében közel hasonlóknak mondhatók, de a legtöbb országban vannak helyi specifikumok, melyek mindenképp baleseti okként jelezhetők meg (pl. eltérő sebességhatárok és parkolási szabályok, lámpahasználattal kapcsolatos előírások különbözősége stb.). Az eltérő közlekedési morál szintén számos baleset okozója. Kiseb fokú, rendszerint a helyi önkormányzat normáit sértő jogsértésnek tekinthetők, ám a turisták által gyakran elkövetett cselekmények a nem megfelelő helyen történő parkolás, a parkolójegy nélküli parkolás stb.

3.2.4 A természet és környezet elleni bűncselekmények

A természet- és környezetvédelemmel kapcsolatos jogsértések (Németh - Péter, 2016) a modern kor deliktumai közé tartoznak (pl. környezetkárosítás, természetkárosítás, orvvadászat, orvhalászat). Elsősorban azok az országok érintettek és veszélyeztetettek, melyek különleges állatfaunával és növényflórával rendelkeznek. Hazánk esetében főként a Nyugat-európai vadászok azok (pl. olasz), akikkel kapcsolatban a média hírt ad, főként a védett madarak vadászatával kapcsolatban.

1. kép: Olasz vadászoktól lefoglalt zsákokba csomagolt madártetemek
(<http://www.nyugat.hu/tartalom/galeria/185>)

3.2.5 Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények

Időnként sajnos előfordul, hogy egyes turisták az utazás költségeiből meglehetősen sajátos módon próbálnak meg különböző nagyságú összeget lefaragni, ezért a rendőrségen feljelentést tesznek azzal, hogy egyes értéktárgyaikat eltulajdonították. Ebben az esetben a magyar büntetőjog szerint a „hatóság félrevezetése” bűncselekményt követik el, amennyiben pedig a biztosító társasághoz is benyújtja valaki a kárigényét, úgy ezzel halmazatban a „biztosítási csalás” bűncselekményt is elköveti.

3.2.6 A köznyugalom elleni bűncselekmények

A köznyugalom elleni bűncselekmények főcsoport legnagyobb esetszámú deliktuma a garázdaság, amely a külföldi állampolgárok által elkövetett bűncselekmények között is az egyik leggyakoribb. A garázdaság igen gyakran a testi sértéssel halmazatban fordul elő, ezért célszerű a két deliktum együttes tárgyalása. Részint a turisták és a helyiek eltérő mentalitása, az idegengyűlölet, illetve az alkohol, mint oksági tényező játszik vezető szerepet a deliktumok elkövetésében.

A testi sértés-garázdaság esetében érdemes viszont megemlíteni a sportturizmust, amely keretében olykor szurkolók ezrei utaznak egy-egy távolabbi helyszínre buzdítani nemzeti- vagy klubcsapatukat.³ Sok esetben a szurkolók a rivális csapatra nem ellenfélként, hanem ellenségként tekintenek, ezért etnikai, faji alapon gyalázzák a másik szurkolótábor vagy egyes játékosokat, a másik ország nemzeti jelképeit pedig meggyalázzák (elégetik, széttépik stb.), mely cselekedetekkel súlyos bűncselekményeket valósíthatnak meg (pl. közösség elleni uszítás, nemzeti jelkép megsértése, garázdaság, rendbontás stb.). Az agresszivitás ilyen formában való megjelenése különösen a labdarúgó mérkőzéseken jelenik meg napjainkban.

3 Lásd bővebben: Bence Balassa: The importance of the international cooperation cooperation in the light of the experiences of the „international staff week” by the NUPS.

2. kép: futball huligánok Marseilles-ben az Európa bajnokság alkalmával (2016)
(<http://www.origo.hu/sport/eb/2016/20160611-rendortreninget-tartanak-az-angol-huliganok.html>)

3.2.7 A vagyon elleni bűncselekmények

A külföldiek által elkövetett bűncselekmények jelentős részét a vagyon elleni deliktumok adják. A turisták esetében a vagyon elleni bűncselekmények főcsoportjában két deliktumot kell kiemelni, az egyik a lopás, a másik pedig a rongálás.

A lopásokat rendszerint kisebb értékre követik el, az oksági tényező pedig számos esetben nem az anyagi haszonszerzés, hanem az „emlékgyűjtés” (pl. szállodai szobából törölköző, étteremből pohár, hamutartó, evőeszköz, közterületről város/utcatábla eltulajdonítása stb.) (lásd: keretes írás).

A különféle rongálásokat elkövetők általában két nagy csoportba sorolhatók: az egyik csoportban a főként alkohol hatása alatt bűncselekményt elkövető turisták szerepelnek, akik agresszívvá válva az utcán, a szállodai szobában stb. követnek el különféle rongálásokat (pl. kirakat üvegének betörése, közlekedési eszköz ülésének a megrongálása, sportmérkőzéseken az ülések megrongálása stb.). A másik csoportba azok sorolhatók (akárcsak a lopás esetében), akik „csupán” emléket szerettek volna maguknak a kirándulásról (pl. cseppkő letörése, romokból kis faldarabok letörése), illetve az „utókor” számára kívánták megőrizni az ottlétüket (pl. nevek és a látogatás időpontjainak a falba karcolása).

A fegyveres örököt kijátszva próbált ellopni egy renoválásra váró kódísz a Parlament lezárt teraszáról két külföldi fiatal. A lapnak a parlamenti őrség parancsnoka elmondta: a biztonsági kamerák rögzítették, ahogy a francia pár összebújva többször is elsétált a 19-es kapu előtt, így figyelték ki az örök mozgását. Hajnali öt óra körül kivárták, amikor mindkét épületszárnyal ellenkező irányba fordultak az örök, felszaladtak a rakparti lépcsőn, átugrottak a fémkordonon, majd átcsúsztak a kapu alatt.

A pár férfi tagja felkapott egy tíz kiló körüli oszlopelemet, de ekkor jelzett az elektronikus mozgásérzékelő, és megérkeztek a biztonságiak. Fegyverre vagy kényszerítő intézkedésre nem volt szükség, a rendőrök előállították őket. Lopás kísérlete miatt indult eljárás ellenük – mondta a lapnak Tóth László. A kódísz értékét 30 ezer forintra becsülték.

Részeg francia turisták loptak a Parlamentből.

(<http://www.origo.hu/itthon/20160329-reszeg-francia-turistak-loptak-a-parlamentbol.html>)

3.2.8 A költségvetést károsító bűncselekmények

A magyar büntetőjogban a „költségvetési csalás” bűncselekmény, számos korábbi tényállás összevonásával született meg. A turisták esetében elsősorban a jövedéki termékekkel összefüggő jogsértések (korábban: visszaélés jövedékkel), illetve az országhatáron bizonyos áruk behozatala vagy kivitele lehet az az elkövetési magatartás, amely büntetendő (korábban: csempészet).

3.2.9 A határral kapcsolatos bűncselekmények

Legvégül pedig említsük meg a határt, mint különleges területet, ahol kis túlzással ugyan, de a Btk. összes tényállása megvalósulhat. Természetesen a Büntető Törvénykönyvben nincs olyan fejezet, amely a határral kapcsolatos bűncselekményeket sorolná fel, azonban a terület turizmusból fakadó relevanciája miatt, mindenképp érdemes legalább felsorolás szintjén sorra venni a leggyakoribb deliktumokat.

Az elkövetett jogsértések zöme a költségvetést károsító cselekményekhez sorolható, azonban igen nagy számban fordulnak elő különböző okiratokkal kapcsolatos bűncselekmények (hamis vagy meghamisított útlevél, vízum, tartózkodási engedély, meghívólevél stb.), embercsempészés, kábítószerrel kapcsolatos deliktumok, gépjárművekkel irataival és egyedi azonosító jeleivel kapcsolatos bűncselekmények stb.

4. Következtetések, javaslatok

A tanulmány első részében bemutatta azt, hogy milyen nehézségekkel találják magukat szemben a nyomozó hatóságok, ha külföldi állampolgár az eljárás alá vont személy. Ennek kapcsán javaslatként fogalmazható meg, hogy amennyiben külföldi állampolgárságú személy kerül a hatóság látókörébe, akkor lehetőség szerint az ún. forró nyomos cselekményekhez hasonló nyomozati sebesség szükséges, mivel kizárólag így biztosítható az eredményes felderítés. Ugyancsak a felderítést növelő tényező lehet a rendvédelmi szervek együttműködési készségének a növelése, amely lehetővé teszi a desztinációból eltávozott turista rövid időn belüli (nem jogsegély keretében történő) kihallgatását is.

A tanulmány második részében a Büntető Törvénykönyv egyes fejezetei alapján kerültek bemutatásra a turisták által elkövetett leggyakoribb bűncselekmények. Ez alapján látható, hogy rendkívül széles spektrumú a jogsértések köre. Ennek kapcsán a bűnmegelőzés szakembereinek javasolt a terület áttekintése, és a leggyakoribb deliktumok esetében, akár ország specifikusan is bűnmegelőzési koncepciót kidolgozni.

5. Felhasznált irodalom

- Balassa B. The importance of the international cooperation in the light of the experiences of the „international staff week” by the NUPS in: *Kritische Zeiten*, Wien, 2016.
- Budaházi Á. (2015): *Polygraph Examinations. Blessing or Curse*, LAP LAMBERT Academic Publishing, Saarbrücken, pp. 1-118
- Bujdosó Z.-Györki M. (2011): A biztonság szerepe a turizmusfejlesztésben. *Acta Carolus Robertus*. pp. 45-55
- Michalkó G. (1996): A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. *Belügyi Szemle* 11. pp. 12-30.
- Michalkó G. (2002): Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája. *Belügyi Szemle* 10. 68-85
- Michalkó G. (2005): *Turizmusföldrajz és humánökológia*, Turizmus Akadémia, Budapest-Székesfehérvár, 215 p.
- Németh, J. (2014). Zalai tudományszervezés a rendészettudomány szolgálatában. In G. Gaál, & Z. Hautzinger (szerk.), *Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest: MRTT., pp: 219-222.
- Németh K. - Péter E. (2016): Szemléletformáló tevékenységek az energia- és környezettudatosság területén, In: Lőrincz Ildikó (szerk.), XX. Apáczai Napok Nemzetközi Tudományos Konferencia Absztraktok: Semper reformare. p. 56 Konferencia helye, ideje: Győr, Magyarország, 2016.10.26-2016.10.27.pp. 4-6.
- Piskóti-Kovács Zs. (2014): A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken. Ph.D. értekezés, Miskolc, 174 p.
- Mátyás Sz. (2016): Turizmus és viktimizáció. In.: Német Kornél (szerk.): I. Turizmus és biztonság tudományos konferencia konferencia kötete, Pannon Egyetem, Nagykanizsa, pp. 47-59
- Mátyás Sz. (2016/1): A külföldi bűnelkövetők területi és strukturális jellemzői Magyarországon. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *A migráció bűnügyi hatásai*, MRTT, Budapest, pp. 75-88
- Mátyás Sz.-Sallai J. (2014): *Kriminálgeográfia*. In: Ruzsonyi Péter (szerk.) *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, pp. 335-353
- Péter E. - Németh K. (2017): Gyorsan sokat?: Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban *COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE XXVII.:(3. különszám)* pp. 60-63.

Tourism and security

Cultural diversity and tourism competitiveness

Dr. Zsuzsanna Bacsi

*associate professor - University of Pannonia, Georgikon Faculty
16 Deák F Street, Keszthely, 8360, Hungary
email: h5519bac@ella.hu*

Abstract

Cultural variety and diversity can be an attraction for tourists, therefore it may be beneficial to a country's tourism competitiveness, although heterogeneity may also create difficulties of understanding, less willingness to cooperate and mistrust. The paper analyses the impacts of ethnic, linguistic and religious diversity on the competitiveness of countries measured by the Travel and Tourism Competitiveness Index (TTCI), by a cross-country analysis of 129 countries. Cross-country regression analysis was applied with population size, literacy rate and the year of attaining independence, as control variables.

The findings show, that ethnic and linguistic fractionalisation have neither negative nor positive effect on tourism competitiveness, while religious fractionalization has a positive significant impact.

Keywords

cultural diversity; ethnic fractionalisation; linguistic fractionalisation; religious fractionalisation; TTCI, competitiveness

1. Introduction and Literature Review

1.1 Problem outline

There has been increasing concern about the fact, that immigrants having cultural backgrounds very different from the host country might cause serious problems leading to conflicts, and the integration of immigrants of different backgrounds might become difficult or impossible. According to a general assumption, if immigrants have an ethnic, religious and cultural background similar to the host country, their integration may be easier, but otherwise the challenge may be too hard to face. If the new, ethnically different immigrant population will not, or cannot become integrated, keeping strictly to their traditional home culture, customs and marrying within their own subgroup, then ethnic differences may survive long after the arrival of the immigrants to the host country, and cultural diversification is maintained in every levels of life.

Ethnic or cultural fractionalisation may bring about difficulties of understanding and cooperation, ethnic conflicts, lower economic performance, less stable economic and social situation and, ultimately a decrease in economic output. On the other hand, ethnic and cultural diversity can be beneficial through diversification of knowledge, traditions, skills, customs, that can become a source of innovative ideas and creativity.

Tourism, as one of the major sectors of the world economy, is particularly sensitive to diversity. Tourism attractions are various, including visiting friends and relatives, health, leisure and entertainment, love of nature, and culture. Cultural tourism, as a major tourism motivation, includes visits to tangible and intangible cultural resources, with the intention to gather new information and experiences to satisfy the visitors' cultural needs. Cultural traditions are often linked to unique features of the host population, and are related to a national minority or a segment of the population who preserve their traditions. Multiculturalism is often an attraction for tourism, offering generally an authentic experience for visitors of different backgrounds. Besides, an ethnically

or linguistically varied population can also provide a linguistically more skilful labour force, more sensitive to the needs of visitors coming from different cultures, and create a more comfortable environment for them.

The present paper describes the results from a quantitative analysis of 129 countries that compares different diversity indicators and assesses their impacts on the Travel and Tourism Competitiveness Index.

1.2 Diversity and economic growth

The impact of human resources on the level of development and economic growth of a country has been a topical research issue for the past decades. Theoretical considerations suggest, that the varied ethnic composition of the population can be a valuable human resource, and the enhanced innovative capacity, talent, creativity can improve the economic performance of firms, businesses, and therefore regions and countries (Barnett and Kincaid, 1983; Burger-Menzel and Syring, 2013; Adler, 2008; Vollmer and Wolf, 2015; Florida, 2005). Social heterogeneity can have negative impacts on the economy, too. It can influence individual preferences, as individuals tend to attribute higher utilities to events that increase the well-being of their own social groups. Individual strategies are also influenced, as people prefer to have homogeneous work environments to decrease transaction costs. Ethnic diversity may also have an impact on the production function, because variability and diverse pools of skills and abilities may increase productivity, but lack of understanding and disinclination to cooperate may decrease it (Alesina - La Ferrara, 2005). The positive or negative economic impacts of diversity may be enhanced or dampened by education. Education can lead to more tolerance and better coping of diversity, and it may also raise or diminish prejudices and discrimination. Ethnic and religious tolerance are important social values and are often related to the preservation of cultural heritage (Gébert –Bajmóczy – Málóvics, 2017).

1.3 Effects of fractionalisation on economic performance

Most of the research results seem to agree, that increasing diversity - especially ethnic diversity – often leads to lower growth of GDP per capita (Easterly - Levine, 1997; Collier - Gunning, 1999; Alesina- Harnoss – Rapoport, 2016a; Patsiurko et al. 2012; Patsiurko et al., 2013). Another aspect of development, the Human Development Index (HDI), was also found to have a negative relationship to the heterogeneity of the society, however, not to ethnolinguistic, but to religious fractionalisation in 2003 (VanAlstine - Cox – Roden, 2013) while other studies revealed positive impacts of religious diversity on HDI in 2014 (Bacsi, 2017a; Bacsi, 2017b).

As one positive consequence of greater diversity may be a larger pool of creative resources, it is reasonable to see, if there is any effect of it on the innovations or competitiveness of a country. Ogden et al. (2014) found that cultural diversity of employees has a positive partial correlation with product innovation. Hlepas (2013) analysed the impact of cultural and ethnic diversity on the Global Competitiveness Index (GCI), the Human Development Index and on the trust in others. His analysis, mainly of qualitative character, showed, that there are no simple patterns, many highly developed countries are often quite heterogeneous, and underdeveloped countries are often homogeneous. He argues, that GCI may be a better indicator of economic performance than GDP/capita, because the latter, as the outcome produced by a country using its economic resources, measures only production and consumption, while GCI can reveal other important components and capacities of a country, which may explain lower or higher GDP values. DiRienzo et al. (2007) tested the impacts of fractionalisation on the Global Competitiveness Index and found the effect of ethnic fractionalisation negative, of linguistic fractionalisation positive and of religious fractionalisation insignificant. Similar analyses proved the positive impacts of diversity on tourism competitiveness controlling for economic freedom, democracy and GDP per capita in 2007 (Das - DiRienzo, 2010), while others (Bacsi, 2017c) found ethnic, and linguistic fractionalisation to have negative impacts on tourism competitiveness in 2014 and the effect of religious

diversity insignificant. The contradictory results suggest, that the effects of fractionalisation may depend on the difference between the year of the fractionalisation data and that of the dependent variables (representing a possible time lag), and also on the changes in level of fractionalisation from year to year.

1.4 Sociocultural diversity and tourism: benefits or hindrances

Cultural and ethnic tourism have been showing an increasing trend in world tourism. The main attractions of cultural tourism are built and physical objects (buildings, objects of arts), values revealed in everyday lifestyle (customs, food, drinks, celebrations), and events and festivals. Heritage tourism builds on historical, archeological, architectural and religious sites, including rural architecture, battlefields, historic graveyards, etc. Ethnic tourism has two main directions: one is motivated by the feeling of homesickness and nostalgia towards one's place of birth, the desire to find one's own roots. The other is to explore and understand a strange, special, exotic culture, either in distant lands or within one's own country, visiting a community of an ethnic minority, and experiencing an authentic culture (Csapó – Matesz , 2007).

Culture can be a tourist attraction in its many forms including high culture, popular culture and, increasingly, ethnic culture, as is seen in the examples of Chinatowns, Little Tokyos, Thai Towns throughout the world (Lin, 2008). Tourism-based development can be a positive driver for economically backward communities, as the example of Harlem illustrates. It started to emerge as a tourist destination in the 1980s based on the attractions of Black America, with its culture, music, entertainment traditions. Although at first the increasing number of visitors did not result in increased tourism spending, by now multiculturalism has become an economically attractive option, due to the saturation of the traditional tourism markets. Cultural tourism has gone beyond the visits to museums, theatres and high art events, and has started to include anthropological concern, with ethnicity and heritage being in the centre of this perception. A nice example of this shift is the 'I love New York' campaign in 2001, with its theme of diversity, and cultural connections to African-American, European, Asian, Hispanic, Native-American ethnicities (Hoffmann, 2003).

Ethnic minority culture – including material and performed culture and traditions - has become a major focus of tourism in the developed world, and in the Asia-Pacific region, too (Doorne et al., 2003). The system of global production and consumption has led to the homogenisation of cultures, and this generated a need to actively search for „differentness” by way of tourism (Sharpley, 1996). Ethnic attributes can be considered as an asset, and tourism can promote its restoration, preservation and fictional recreation (McCannell, 1992).

Ethnic tourism and heritage tourism are closely linked, but while ethnic tourism points out differences of the host and the tourist community, heritage tourism focuses on one's own past (Blum, 2007). The experience of ethnic theme parks shows, that tourists often view ethnic minorities as backward and primitive. The theoretical foundations of ethnic tourism are presented, illustrated by some good examples from the Far-East (Nate-Chei, 2009). Ethnic diversity also contributes to the richness in religious architecture - cathedrals, mosques, temples -, as is illustrated by the example of Sydney, Australia (Collins – Kunz, 2007). However, although Sydney is often referred to as „the world in one city”, the promotion of the metropolis as a tourism destination has rarely built on its diversity.

Immigrant communities have often greatly contributed to the cultural, artistic and economic stability of a host community (Landry – Bianchini, 1995:p.28). Examples from the UK and Canada show that in transnational communities created by immigration, immigrants can often be viewed not only as passive recipients of welfare support but as active agents of regeneration of the economy (Shaw, 2007). This is illustrated by the success of Asian restaurants, the cultural festivals that celebrate the food, drinks, music, craftwork, of Pakistani, Indian, Caribbean, and other Afro-American traditions (Urry, 1990: p.44).

Although cultural diversity as a tourist attraction is a well accepted concept, relatively few studies have dealt

with the empirical analysis of tourism and diversity interactions. One such example is the study by Das and DiRienzo (2009), on the relationship between the Travel and Tourism Competitiveness Index and ethnic fractionalisation. They found a significant negative relationship between ethnic diversity as of 1985-2001 and the logarithm of TTCI for 2009, when relationship was controlled for economic freedom and level of democracy. However, the study revealed, that higher incomes can mitigate the negative impact of higher ethnic diversity on tourism competitiveness. Tourism competitiveness is closely related to the quality of the built and natural environment, transport facilities, general infrastructure, health care institutions, and many other factors requesting nation-wide investments. These investments naturally depend on the level of national income, on the one hand, and on the general support of the society to such nation-wide investments. In a more fractionalised society this support is more difficult to achieve. Bacsi (2017c) has established similar findings using GDP and TTCI data series from 2014-2017.

A country's religious affiliation is also important in destination choice for international tourism. A cross-country study of 164 countries (Fourie et al., 2015), for the period 1995-2010 provided evidence that religious similarity has significant explanatory power in global tourism, and the presence of common religious minorities in the generating and destination countries has a positive impact on tourism flows.

2. Material and Method

2.1 Measuring diversity

For measuring ethnic and linguistic diversity the index of *ethno-linguistic fractionalisation (ELF)* is a well established tool, measured by the formula $ELF = 1 - \sum s_i^2$ ($i=1..n$), where s_i is the proportion of the population belonging to the i -th ethno-linguistic group of the society. Thus the index measures the probability of two randomly selected individuals belonging to different groups. This formula was first applied for linguistic diversity by Greenberg (1956), and has been widely used for measuring not only linguistic fractionalisation, but for ethnic, cultural and religious diversity, too.

When a population is made up of many small groups, its ELF may be high. For instance, a society of four groups, each having 25% of the total population will have $ELF=0.75$, but these small segments may smoothly cooperate with each other. On the contrary, a society of two equally large, and equally powerful groups (with 50% of the population in each) will have a smaller ELF ($ELF=0.50$), but may have to face rivalry and conflicts between the two rivals. To describe this situation an index of polarisation (Montalvo and Reynal-Querol, 2005) is developed, which is computed as:

$$RQ = 1 - \sum [(0.5 - s_i) / 0.5]^2 \quad (i=1..n).$$

The RQ was tested to describe the occurrence of conflicts, civil wars, social tensions as a result of ethnolinguistic or religious diversity. Montalvo and Reynal-Querol (2005) tested the impact of ELF and of RQ on the growth of GDP per capita, the level of investments, the occurrence of civil wars, and on real government consumption, using the size of the population, geographical location (region), school enrollment rates, ethnic/religious fractionalisation and ethnic/religious polarization as independent variables for 138 countries, and for the time interval 1960 to 1989. Their results confirm that ethnolinguistic fractionalization has a direct negative effect on growth, but none on investments, government spending or civil conflicts. By contrast, an increase in social (ethnic or religious) polarization was found to reduce the rate of investment and increase in public consumption and the incidence of civil wars. All this shows, that sociocultural (ethnic, cultural, linguistic or religious) diversity has a rather complex relationship to economic development, wealth, and quality of life.

2.2 Data on ethnic, linguistic and religious diversity

Most of ethnic composition data are quite old. The ethno-linguistic fractionalisation index (ELF) based on data compiled by Soviet ethnographers in 1964 (in the Atlas Narodov Mira) is probably the most extensively used index for testing the impacts of ethnic and linguistic heterogeneity. A different set was developed by Alesina et al. (2003a) based on population data collected from Encyclopaedia Britannica of 2001, CIA's World Factbook of 2000, Levinson's Ethnic Groups Worldwide of 1998, and Minority Rights Group International's World Directory of Minorities of 1997, in most cases the primary source is national censuses. The website Ethnologue (2016) regularly publishes a Linguistic Diversity Index (LDI) for the countries of the world using the formula by Greenberg. The Pew Research Centre (PRC 2012) published data about the religious affiliation of the world population as of 2010. Bacsı (2017a) used this database to compute a religious fractionalisation index using the ELF formula. The present paper computes a religious polarisation index by the RQ based on the same dataset for 2010.

2.3 Measuring tourism competitiveness

The Travel & Tourism Competitiveness Index (TTCI) aims to measure the factors and policies that facilitate the development of the Travel & Tourism sector in different countries. The index is regularly published by the World Economic Forum, acknowledging the increasing importance of the tourism sector in the world economy (WEF, 2015,2017).

The TTCI is based on three broad categories of variables that are considered to drive tourism competitiveness. These categories are summarized in three sub-indexes:

- the T&T regulatory framework subindex - capturing those elements that are policy related and generally directed by the government;
- the T&T business environment and infrastructure subindex- capturing elements of the business environment and the "hard" infrastructure of each economy
- the T&T human, cultural, and natural resources subindex - capturing the "softer" human, cultural, and natural elements of each country's resource endowments.

Each of these subindexes is composed, in turn, by a number of pillars of T&T competitiveness, of which there are altogether 14: (1) Policy rules and regulations; (2) Environmental sustainability; (3) Safety and security; (4) Health and hygiene; (5) Prioritization of Travel & Tourism; (6) Air transport infrastructure; (7) Ground transport infrastructure (8) Tourism infrastructure; (9) ICT infrastructure; (10) Price competitiveness in the T&T industry; (11) Human resources (1) Affinity for Travel & Tourism (13) Natural resources; (14) Cultural resources. Each of the pillars is, in turn, made up of a number of individual variables. The dataset includes both survey data from the World Economic Forum's annual Executive Opinion Survey and quantitative data from publicly available sources, international organizations, and T&T institutions and experts (WEF 2015, 2017).

2.4 Objective and variables

Objective:

The current paper examines the impacts of diversity on the Tourism and Travel Competitiveness Index (TTCI). As the literature review indicated, most of the former research results show negative effects of diversity on various measures of economic performance. How can we trace the positive impacts of diversity then? The advantageous impacts may depend on certain internal conditions of the countries analysed, that can be captured by control variables. Therefore the objective is to assess the impacts of ethnic, linguistic and religious

diversity – measured by different diversity indices –on TTCI using control variables suggested by the recent literature.

Variables:

The present paper uses data of 129 countries of the world to see if there is a pattern of correlation between tourism competitiveness and ethnic, linguistic or religious diversity. The limits to the countries involved were determined by data availability. Diversity data were found for 155 countries, but it was impossible to collect the data for TTCI for more than 129 countries. For most of the diversity data, earlier research datasets were available: ethnic fragmentation indices by Alesina and La Ferrara (2005) from 2001, linguistic fractionalisation for 2014 (Ethnologue, 2016), and for religious fractionalisation and polarization the basic data were available for 2010 from the Pew Research Center (PRC, 2012).

The following diversity indices were applied:

- EFIA: ethnic fractionalisation by Alesina and LaFerrara (2005)– based on ethnic data for around 1985-2000
- LDI2014: linguistic fractionalisation - based on language data for 2014 (Ethnologue, 2016)
- RFIPew: Religious fractionalisation index - based on data by Pew Research Center (PRC,2012) for the year 2010 (Bacsi, 2017a).
- PR_Pew: A religious polarization index – based on data by Pew Research Center (PRC,2012) for the year 2010, computed by the present author according to the RQ formula.

For output data the Tourism and Travel Competitiveness Index (WEF 2015, 2017) values were used – more precisely, their natural logarithms – for 2015 and 2017.

The following control variables have been incorporated in the model:

- Lit: literacy rate measured as the number of literate persons per 1000 adults (UNDP, 2015);
- Pop% : population in 2014 expressed as percentage of the world total population (UNESA, 2017);
- IndYear: the year of the country attaining independence (CIA World Factbook, 2017);

Literacy was included to measure the education level of the country. Pop% was included, as a measure of the size of the country. Larger populations may be more diverse, but may also possess more resources (and cover larger areas) to make a country more competitive. The year of independence was used to measure how long the history of a country is, as a sovereign state, assuming that longer history of independence contributes to more developed societies, and more conscious use of resources.

3. Results and evaluation

3.1 Descriptive statistics and correlations

Table 1 presents descriptive statistics of the above indicators. It is worth noticing, that religious fractionalisation has higher maximum value and mean than the religious polarisation indicator computed from the same data. TTCI is a composite indicator in the range of 0 – 7, that compares countries according to many quantitative and qualitative aspects (for details see WEF 2015,2017).

Table 1: Descriptive statistics for dependent, independent and control variables

	N	Mini- mum	Maxi- mum	Mean	Std. Devi- ation	Skew- ness	Kurtosis
EFIA	155	0.000	0.93	0.459	0.256	-0.081	-1.189
LDI2014	155	0.000	0.99	0.461	0.301	0.050	-1.295
RFIPew	155	0.002	0.79	0.293	0.194	0.289	-0.960
PR_Pew	155	0.000	0.25	0.123	0.072	-0.050	-1.240
Pop %	155	0.010	19.55	0.645	2.175	7.636	61994
IndYear	155	0.000	1993	1811	386.897	-3.413	11.767
Literacy	155	191	1000.00	845.94	188.574	-1.387	1.081
TTCI2017	127	2.44	5.43	3.793	0.702	-.611	.318
TTCI2015	129	2.43	5.31	3.718	0.696	-.695	.347

Looking at the relationship of fractionalisation variables (Table 2) and TTCI variables measured by Spearman's correlation, the strongest relationships were found among:

- the TTCI variables of the two assessed years, 2015 and 2017;
- RFIPew and PR_Pew: a polarisation indicator and a fractionalisation indicator based on the same dataset;
- EFIA and LDI2014: the ethnic and linguistic fractionalisation indicators (0.68-0.95).

The various fractionalization and polarization indices are similarly correlated to TTCI of 2015 and of 2017. Ethnic fractionalization, shows a significant negative correlation (-0.446 to -0.477) to TTCI, the correlation of TTCI to language or religious fractionalization are weaker, but still significant.

Table 2: Spearman correlation statistics for dependent and independent variables

<i>Spearman's rho</i>	<i>TTCI2017</i>	<i>TTCI2015</i>	<i>LDI2014</i>	<i>RFIPew</i>	<i>PR_Pew</i>
TTCI2017	1.000				
TTCI2015	0.992**	1.000			
LDI2014	-0.372**	-0.337**	1.000		
RFIPew	0.243**	0.241**	0.124	1.000	
PR_Pew	0.215*	0.225*	0.099	0.971**	1.000
EFIA	-0.477**	-0.446**	0.706**	0.010	0.009

** : Correlation significant at the 0.01 level; * : Correlation significant at the 0.05 level

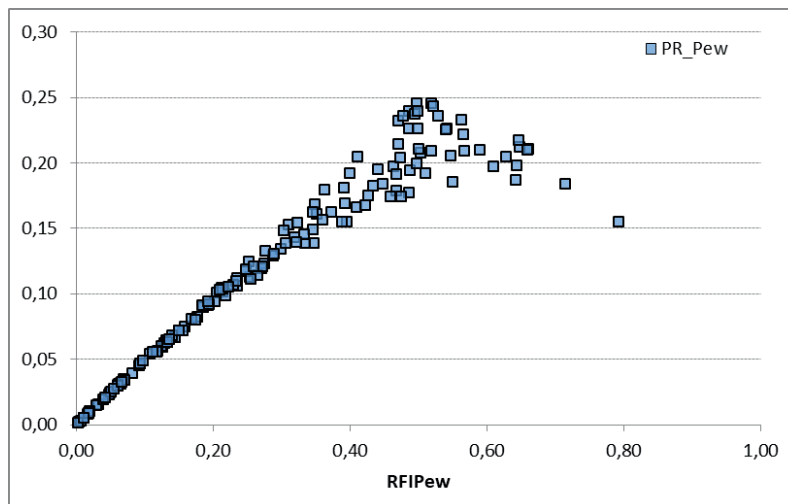

Figure 1: Religious fractionalisation (RFI_Pew) and religious polarisation (PR_Pew)

Figure 1 compares religious fractionalization and polarization values for 2010. As Figure 1 shows, there are marked differences between fractionalisation and polarisation measures. The simple religious fractionalisation of 2010 (RFIPew) changes between 0 and 0.8, while the range for religious polarization is much smaller, from 0 to 0.25. As long as the fractionalization values are under 0.5, increasing fractionalization implies increasing polarization, but when fractionalization reaches 0.5, its further increase implies decreasing polarization values.

3.2 Regression analysis testing the impacts of diversity on competitiveness

A series of linear regressions were set up, for two model structures, as presented in Table 3.

The left three columns of Table 3 show the first model structure (MODEL 1). The dependent variable of this model version is the natural logarithm of TTCI for 2015 and for 2017. This way 2 models of the same structure were set up. Independent variables were: ethnic fractionalization (EFIA), language fractionalization (LDI2014) and religious fractionalization (RFIPew). Control variables were: the size of population (Pop%), the year of attaining independence (IndYear) and the proportion of literate people per 1000 inhabitants (Lit). The adjusted R^2 values were 0.541 and 0.549 respectively, therefore a medium strong significant relationship was established for each year.

The impact of ethnic diversity had no effect on tourism competitiveness, and the same is true for linguistic fractionalization. Religious fractionalization was found to have a significant positive impact on tourism competitiveness in each analysed year.

Looking at the three control variables, population size did not have any significant impact, while literacy had a rather strong positive impact, and the year of independence a significant negative impact on tourism competitiveness.

Table 3: Regression with fractionalization and religious polarisation indices

MODEL 1	lnTCI2017	lnTCI2015	MODEL 2	lnTCI2017	lnTCI2015
Adj R ²	0.541	0.549	Adj R ²	0.532	0.546
F	25.739	27.008	F	24.886	26.624
df1; df2	6;120	6;122	df1; df2	6;120	6;122
sig	0.00	0000	sig	0.000	0.000
EFIA (sig)	-0.122 (0.182)	-0.129 (0.157)	EFIA (sig)	-0.135 (0.141)	-0.140 (0.128)
LDI2014 (sig)	-0.002 (0.983)	0.053 (0.584)	LDI2014 (sig)	0.024 (0.807)	0.07 (0.455)
RFIPew (sig)	0.181 (0.006)	0.161 (0.012)	PR-Pew (sig)	0.150 (0.021)	0.146 (0.021)
Pop% (sig)	0.101 (0.127)	0.075 (0.250)	Pop% (sig)	0.106 (0.115)	0.079 (0.226)
Lit (sig)	0.549 (0.000)	0.595 (0.000)	Lit (sig)	0.553 (0.000)	0.599 (0.000)
Ind year (sig)	-0.188 (0.007)	-0.179 (0.009)	Ind year (sig)	-0.197 (0.005)	-0.184 (0.007)

Beta = standardised coefficient of the variable; sig = the p-value of significance for Beta; . VIF<5 for all model versions.

Results are very similar for the second model version (MODEL 2). In this model structure the dependent and control variables are the same as in Model 1, and EFIA and LDI2014 are also the same, but instead of religious fractionalization (RFIPew) religious polarization (PR-Pew) was included as the third independent variable (see the last three columns in Table 3).

Regression results are also very similar to Model 1. The adjusted R² values, and the impacts of ethnic and language fractionalization, as well as the control variables are the same. Religious polarization has a weaker positive influence on tourism competitiveness than religious fractionalization, but it is significant.

4. Conclusions and suggestions

Diversity is often viewed as a problem, a potential risk, or a cause for conflicts. The present analysis showed, that neither ethnic, nor linguistic diversity has any significant impact on tourism competitiveness, i.e. ethnic or linguistic differences do not pose a threat to the success of the tourism sector. Religious diversity, on the contrary, was found to be beneficial. A diverse population may be more favourably disposed to foreign visitors. Religious diversity may be beneficial, as it may generate tolerance towards differences. Religious heritage – in the form of religious buildings, religious sites, and religious festivals – can be touristic attractions, and with greater diversity the variety of such attractions may be richer.

Ethnicity or language had no significant impact. Although they can also present tourism attractions, maybe the advantages of diversity in this respect are annihilated by the difficulties of communication and understanding.

It is also worth considering, whether more general indicators, such as the institutional system of the country, or the educational system are suitable to the actual societal diversity of the country. The same institutional system may be completely suitable for a rather homogeneous country, while it may be a serious obstacle

of business activity in a more diverse country for specific groups of the society. As the negative impact of the year of independence shows, countries attaining independence only recently may have less efficient institutional systems to handle problems created by the existence of diverse social groups. The shorter history of independence may also give rise to increased ethnic pride, sensitivity towards national identity, which can easily create conflicts or hostility.

The effects of religious fractionalisation on many other economic indicators were found to be different by other researchers. Although no impact of religious fractionalisation was found on the Travel and Tourism Competitiveness Index (Bacsi, 2017c) or on growth of GDP per capita (Montalvo - Reynal-Querol, (2005), positive effects were established on HDI (Bacsi, 2017b; VanAlstine et al., 2013) and on GNI per capita (Bacsi, 2017b). These results are rather contradictory, and also differ in the year of the data used for computing religious fractionalisation indices.

The effect of population was also included in the present research, but its impact was not significant. Therefore a large population cannot automatically mean a more resourceful labour force, and the business environment and the institutional system of a country has a crucial role in providing access and opportunities for all the population regardless of its ethnic, linguistic or religious affiliation. Tourism competitiveness seemed to be insensitive to either language fractionalization or ethnic fractionalization. This raises the issue of how ethnic diversity is revealed: it may be revealed by language, which is a resource, as long, as the majority language is spoken by all. However, ethnic identity emphasised separate from language may work as a discriminating factor, leading to enhances nationalistic behavior or even hostilities.

5. Literature

1. Adler (2008): *International Dimensions of Organizational Behavior*. Thomson- South Western. Mason - USA
2. Alesina, A. – Devleeschauwer, A. – Easterly, W. – Kurlat, S. – Wacziarg, R. (2003a): Fractionalization. *Journal of Economic Growth*. 8(2), 155–94.
3. Alesina, A. – La Ferrara, E.(2005): Ethnic Diversity and Economic Performance. *Journal of Economic Literature*. Vol 42 (Sept 2005), 762-822.
4. Alesina, A.- Harnoss, J.. – Rapoport, H. (2016a): Birthplace diversity and economic prosperity. *Journal of Economic Growth*. 21(2), 101–138. <https://doi.org/10.1007/s10887-016-9127-6>
5. Bacsi, Zsuzsanna (2017a): Does Diversity Hinder Development? Evidence for Ethnic Diversity and GNI in 155 Countries. In: Farkas Attila, F. Orosz Sára. Rudnák Ildikó (szerk.. 2017): *Tudományterületek a multikulturalitás kontextusában. Branches of Sciences in Multicultural Context*. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 5-20.
6. Bacsi, Zsuzsanna (2017b): Megosztottság és sokféleség – a kulturális heterogenitás viszonya az életminőséghez és fejlettséghez. (Division and diversity –the relations to cultural heterogeneity to quality of life and development. In Hungarian). *Közgazdasági Szemle*. Vol. LXIV. No 7-8., 738-773.
7. Bacsi, Zsuzsanna (2017c): Tourism and Diversity. *Deturope*. Vol 9, No 2., 25-57.
8. Barnett, G.A. – Kincaid, D.L. (1983) Cultural convergence: a mathematical theory. In: Gudykunst, W. (ed): *International Intercultural Communication Annual VII*. Beverly Hills: Sage., 171–94.
9. Blum. S. (2007): In pursuit of authenticity: Authorship. Food, Ethnic Tourism/Heritage, and Historic Preservation. Keynote address on 16-18 Oct 2007 at 'Revitalization and Preservation of Old Architecture

- and the Sustainable Development of Rural Taiwan'. National Pingtung Univ of Science and Technology, Taiwan, Proceedings, p.117-129.
10. Burger-Menzel. B. - Syring. N. (2013): Managing Across Cultures: How to Positively Impact Innovation through Diversity. Cross-Cultural Conference 2013. 8th May. University of Applied Sciences Upper Austria School of Management. Steyr. Proceedings, 17-26.
 11. CIA World Factbook (2017): <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/> Accessed: 10 May 2017.
 12. Collier, P. – Gunning, J. W. (1999): Explaining African Economic Performance. *Journal of Economic Literature*.37(1), 64–111.
 13. Collin, J. – Kunz, P. (2007): Ethnic entrepreneurs, ethnic precincts and tourism: the case of Sydney, Australia. In: Richards –Wilson (eds., 2007), p. 201-215.
 14. Csapó, J. – Matesz, K. (2007): A kulturális turizmus jelentősége és szerepe napjaink idegenforgalmában. (The importance and role of cultural tourism in contemporary tourism - In Hungarian). *Földrajzi Értesítő*, LVI. évf.,3-4., p.291-301.
 15. Das, J. – DiRienzo, C. (2010): Tourism Competitiveness and the Role of Diversity: A Cross-Country Analysis. Proceedings of 'Latest trends on Cultural Heritage and Tourism'. 3rd WSEAS International Conference on Cultural Heritage and Tourism (CUHT'10). Corfu Island. Greece. July 22-24. 2010, 19-27.
 16. DiRienzo, Cassandra E. - Das, Jayoti - Burbidge, John J. (2007): Does Diversity Impact Competitiveness? A Cross Country Analysis. *Competitiveness Review*, 17(3), 135 – 152.
 17. Doorne, S. – Ateljevic, I. – Bai, Z. (2003): Representing Identities Through Tourism: Encounters of Ethnic Minorities in Dali, Yunnan Province, People's Republic of China. *International Journal of Tourism Research*, 5, p. 1-11.
 18. Easterly, W. –Levine, R. (1997): Africa's Growth Tragedy: Policies and Ethnic Divisions. *Quarterly Journal of Economics*.112(4): 1203–50.
 19. *Ethnologue* (2016): *Ethnologue 19th edition* - -(Table). accessed: April 2016
 20. Florida, R. (2005): *Cities and the creative class*. Routledge, New York
 21. Fourie, J. - Rosselló, J. - Santana-Gallego, M. (2015): Religion, Religious Diversity and Tourism. *Kyklos*, 68, p. 51–64. doi:10.1111/kykl.12066
 22. Gébert, J. –Bajmóczy, Z. – Málovics, Gy. (2017): How to Evaluate Local Economic Development Projects from a People-Centered Perspective? An Analytical Framework Based on the Capability Approach. *Deturope*. Vol 9. No. 2,4-24.
 23. Greenberg, J. H. (1956): The Measurement of Linguistic Diversity *Language* 32 (1), 109-115. <https://dx.doi.org/10.2307/2F410659>
 24. Hlepas, Nicholas (2013): Cultural Diversity and National Performance. W05/06 Search Working Papers, Search WP05/02, 1.-30.
 25. Hoffmann, L. (2003): The Marketing of Diversity in the Inner City: Tourism and Regulation in Harlem. *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 27, 2., p.286-299.
 26. Landry, C. – Bianchini, F. (1995) :*The Creative City*. Demos, London.
 27. Lin, J. (2008): Los Angeles Chinatown: Tourism, Gentrification, and the Rise of an Ethnic Growth Machine. *Amerasian Journal*, 34:3, p 110-126

28. McCannell, D. (1992): Empty meeting grounds – The tourist papers. Chapter 7 – Reconstructed Ethnicity. p. 158- 171. Routledge, London-New York
29. Montalvo, Jose G. - Reynal-Querol, Marta (2005): Ethnic Polarization, Potential Conflict, and Civil Wars. *American Economic Review*, 95, 796–815.
30. Nate-Chei, A. (2009): Ethnic Tourism as a Space of Understanding „The Other”: Exploring the Case of White Tai Ethnic Tourist Villages in Upland Vietnam. Paper presented in the Third International Conference on Southeast Asia (ICONSEA 2009), 8th - 9th Dec 2009, Faculty of Arts and Social Sciences, University of Malaya, Kuala Lumpur.
31. Ogden, C. - Peters, C. - Niebuhr, A. - Nijkamp, P. - Poot, J. (2014): Does Cultural Diversity of Migrant Employees Affect innovation?. *International Migration Review*, Vol 48, No. S1, Fall, S377-S416.
32. Patsiurko, Nataalka - John L. Campbell - John A. Hall (2013): Nation-State Size, Ethnic Diversity and Economic Performance in the Advanced Capitalist Countries, *New Political Economy*, 18:6, 827-844, DOI: 10.1080/13563467.2012.753045
33. Patsiurko, Nataalka - John L. Campbell - John A. Hall (2012): Measuring cultural diversity: ethnic, linguistic and religious fractionalization in the OECD. *Ethnic and Racial Studies* Vol. 35, Iss. 2, 195-217 <http://dx.doi.org/10.1080/01419870.2011.579136>
34. PRC (2012): The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World’s Major Religious Groups as of 2010. PEW Research Centre. <http://www.pewforum.org/files/2014/01/global-religion-full.pdf>. Accessed: 9 October 2013
35. Sharpley, R. (1996): Tourism and Consumer Culture in Postmodern Society. In: *Tourism and Culture Towards the 21st Century Cultural Change*. Robinson, M. – Evans, N. – Callaghan, P. (eds). Conference Proceedings, The Centre for Travel and Tourism, Sunderland.
36. Shaw, S. (2007): Ethnic quarters in the cosmopolitan-creative city. In: Richards –Wilson (eds., 2007). p 189-200
37. UNDP (2015): Human Development Report 2015 – Work for Human Development. HDI values (Table 2). International mobility 2013 (Table 15). UNDP
38. UNESA (2017): World Population Prospects: The 2017 Revision. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division
39. Urry, J. (1990): *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. Sage, London.
40. VanAlstine, J. – Cox, S. R. – Roden, D. M. (2013): The Costs and Benefits of Diversity: Are Religious Differences Most Important? *Journal of Global Business Issues*. 7(2), 9–20.
41. Vollmer, A. – Wolf, P. (2015): Adaption of conflict management styles during the encounter of cultures: Findings from a Russian–West European case study. *International Journal of Cross Cultural Management*. Vol. 15(2), 151–166
42. WEF (2015, 2017): The Travel & Tourism Competitiveness Index Dataset 2015/2017. World Economic Forum. Geneva.

CSR activities of the tourism providers

Berkesné Rodek Nóra¹-Dr. Birkner Zoltán²-Máhr Tivadar³

¹PhD jelölt - ²egyetemi docens - ³PhD hallgató

University of Pannonia

8800 Nagykanizsa, 18. Zrínyi M. str.

e-mail: rodek.nora@uni-pen.hu - birkner.zoltan@uni-pen.hu - mahrtivadar@gmail.com

Abstract

More and more companies recognize the fact that responsible operation has a number of results that supports sustainability and thereby the long-term competitiveness. Responsible managers should think of social efficiency as an evaluation criterion of their own management processes. This study introduces a new model, the CSR EMAT (CSR Excellence Management and Assessment Tool) which is a guidance and evaluation criteria that can support the corporate executives in responsible decision making and applying the CSR approach to strategic level. The CSR activities of the companies are evaluated in 5 areas: leadership, strategy, employees, society and environment, product and service. Companies can be divided into different groups according to their CSR excellence as it is supported by the measurements that were carried out in Hungarian tourism providers. The research results present the CSR intensity of the hotels and spas as important providers in the tourism sector.

Keywords: corporate social responsibility, sustainable tourism, responsible management, CSR in hotels

1. Introduction

According to previous research in Hungary, the scope of the concept of CSR is not clear among the managers and they are not familiar with its contents neither. Most of the company leaders identify CSR with environmental protection, charity and sponsorship. The CSR concept has although much more elements. We cannot expect from managers to be able to decide responsibly without knowing this information. Particularly in the tourism industry, they can do a lot for sustainable development if they operate in a conscious way. In this research we have applied a quality management system and guidance (CSR EMAT) that can help managers understand the CSR approach. This model can also help managers to introduce CSR into their corporate practice. Following the literary background of the CSR approach and sustainability, the CSR excellence model and the assessment criteria will be presented with the results obtained during the evaluation.

Sustainable development must be based on ecological principles, the honor and morality between generations and the various social interest groups. In order to achieve sustainability it is not enough to operate profitably while reducing environmental impacts, much more is needed: commitment, long-term and responsible thinking which monitors the effects on society as well. Corporate social responsibility is an important means of achieving sustainability. Sustainable development meets the needs of the present, without compromising the needs of the future generations. (Brundtland, 1987, Péter- Németh, 2017)) Although the conscious and environmentally decisions promoting sustainability refers to the future, they need to be taken into consideration in the present. Since changing the opinions and attitudes is a slow process, it is expedient in case of present decisions to take into account the circumstances with the support of appropriate management techniques in order to enhancing effectiveness.

Responsible management assumes responsibility for the triple bottom line (sustainability), stakeholder value

(responsibility), and moral dilemmas (ethics). Responsible managers should think of social efficiency as an evaluation criterion of their own management processes. How much social welfare is created? Are the employees satisfied with the working conditions? Are they motivated well? Are they growing as human beings in their work, or are they exploited so that they represent lost social capital? Performance for a responsible manager is defined as a combination of social, environmental, and economic performances. (Laash, 2015, Péter, 2015)

If we take the definition of sustainability into consideration, we can see that the two concepts are related and complementary. CSR means the activities of a company that support the society while relating to legal standards and the direct interests of the company. Sustainable development meets the needs and expectations of humanity without threatening the future generation. The responsible operation has a number of results that supports sustainability and thereby the long-term competitiveness as well. (Szlávik, 2013)

The CSR EMAT model can be applied in case of every enterprise, which wishes to consciously deal with social responsibility. The implemented research helps to unveil the CSR activities of the given enterprise, highlighting strengths and areas to be developed on the basis of which further strategic directions can be defined. This study presents the results of the research conducted among touristic service providers (spas and hotels) by exemplifying the application possibilities of the CSR EMAT model. The model was elaborated a short time ago, thus research is conducted continuously. It is planned to expand the sample and compare the research results in various industry and service sectors, of course highlighting tourism.

2. Literature review

According to World Business Council for Sustainable Development, the definition of CSR is the following: commitment of business to contribute to sustainable economic development, with the employees, their families, local community and society cooperating in order to improve the quality of life. (EC, 2001) CSR is regarded as a set of tools that improves working conditions beyond legal requirements and it is favorable for the society. (Vogel, 2006) Many companies are focusing on corporate social responsibility issues but unfortunately, most companies are still based on self-interest and make CSR the part of their economic calculation, which is the opposite of altruistic ethical behavior. (Holliday, 2002) The main points of Corporate Social Responsibility (CSR) concepts are; that after mapping who their stakeholders are, the company has to incorporate these CSR values and interests into their business operation while maintaining their profitability. Socially responsible behavior radiates confidence towards both employees and consumers. (Frank, 2004) Many companies, however, see that a few donations and environmental measures are enough for responsible behavior. However, for the sustainable development a long-term strategy is needed.

Corporate Social Responsibility concentrates not only on environmental issues but also on communication and employee care, so applying this concept can be a great tool in order to build trust, raise employee satisfaction and motivation. The essence of CSR activity is communication, including internal and external relationship with stakeholders. The stakeholders' views and ideas are becoming increasingly important so the bidirectional communication is essential. There are many positive effects of CSR that can be observed in case of companies (Németh-Péter, 2017).

Table 1. CSR Guidelines and Standards

<i>European Commission (2001)</i>	<i>UN Global Compact</i>	<i>GRI</i>
Social responsibility integrated management		
Adaptation to change		Economic
Human rights	Human rights	Human rights
Human resource management/ Health and safety at work	Labour	Labor practices and decent work
Management of environmental impacts and natural resources/ Global environment concerns	Environment	Environmental
	Anti-corruption	
Local communities		Society
Business partners, suppliers and consumers		Product responsibility
Social and eco- labels		
SRI (Socially responsible investment)		
Quality in work		
Social responsibility reporting and auditing		
<i>ISO26000</i>	<i>OECD</i>	<i>Core subjects of CSR</i>
Organizational governance		1. Leadership
		2. Employee
Human rights	Human rights	3. Environment
Labour practices	Employment and industrial relations	4. Society
Environment	Environment	5. Product and service
Fair operating practices	Combating Bribery	
Community involvement and development	Science and technology	
Consumer issues	Consumer Interest	
	Competition	
	Taxation	

Source: authors research data (2016)

Table 1 demonstrates the international CSR guidelines and standards and their core subjects. Since the early 1990s, the European Commission has taken an active interest in corporate social responsibility (CSR). In 2001, this interest manifested itself in the form of a green paper (or consultation document) entitled ‘Promoting a European framework for corporate social responsibility’. This 35-page document sets out the principles underlying CSR and introduces some of the sustainability tools at the disposal of companies and governments. The UN Global Compact is a call to companies everywhere to: 1. voluntarily align their operations and strategies with ten universally accepted principles in the areas of human rights, labour, environment and anti-corruption and 2. take actions in support of UN goals, including the Millennium Development Goals. The Global Reporting Initiative (GRI) is a leading organization in the sustainability field. GRI promotes the use of sustainability reporting as a way for organizations to become more sustainable and contribute to sustainable development. GRI has pioneered and developed a comprehensive Sustainability Reporting Framework that is widely used around the world. A sustainability report is a report published by a company or organization about the economic, environmental and social impacts caused by its everyday activities. ISO 26000:2010 provides guidance rather than requirements, so it cannot be certified to unlike some other well-known ISO standards. Instead, it helps clarify what social responsibility is, helps businesses and organizations translate principles into effective actions and shares best practices relating to social responsibility globally. It is aimed at all types of organizations regardless of their activity, size or location. The standard was launched in 2010 following five years of negotiations between many different stakeholders across the world. Representatives from government, NGOs, industry, consumer groups and labour organizations around the world were involved in its development.

We collected the guidelines and standards related to CSR into a table to see what are the core subjects they

have in common. As a result, the determined elements of the CSR concept can be found in the last column of the table.

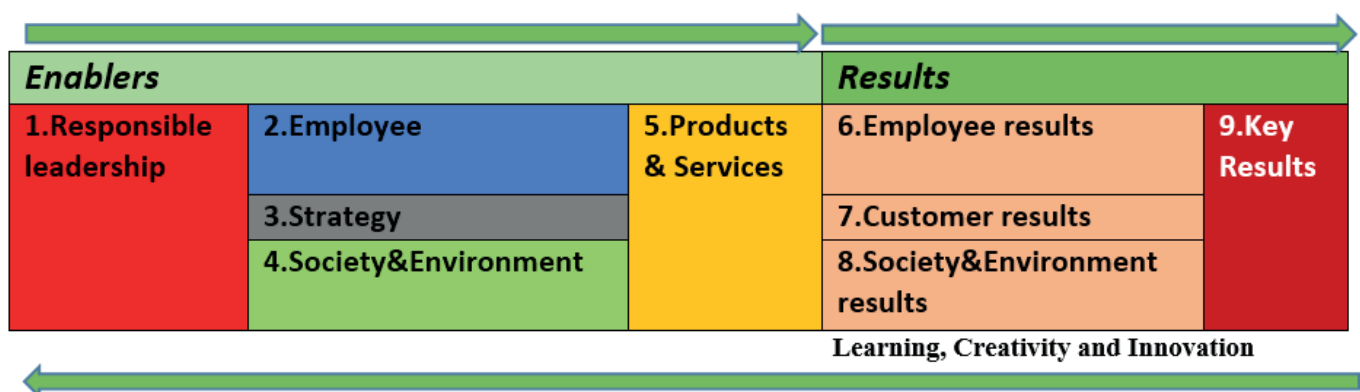
3. Methodology

Our research was motivated by the idea to develop a guidance of CSR which enables companies to learn about the concept and its elements, so this information could help them in responsible decision making. After collecting the elements of international standards and directives for social responsibility and sustainability, we were looking for a quality management system which framework is appropriate to develop the CSR excellence model. The CSR excellence management and assessment tool (CSR EMAT) was developed based on the logic of the EFQM Excellence Model.

The EFQM Excellence Model is based on a set of European values and was introduced in 1992. Today, it is the most widely used business excellence model in Europe, more than 30,000 organizations use it to improve performance. The model is a practical, non-prescriptive framework that enables organisations to assess where they are on the path to excellence and provide a basic structure for the organisation’s management system. The EFQM Excellence model contains three integrated components: the fundamental concepts of excellence, the EFQM excellence model and the RADAR logic. The fundamental concepts of excellence are the underlying principles which are the essential foundation of achieving sustainable excellence for any organisation. The EFQM Excellence Model is a framework to help organisations convert the fundamental concepts and RADAR logic into practice. Radar logic is a dynamic assessment framework and management tool that provides a structured approach to question the performance of an organisation. It also supports the scoring mechanism behind the assessment schemes and can help to lead change and manage improvement projects in an organisation.

The EFQM Excellence Model is a framework based on nine criteria. Five of these are ‘Enablers’ and four are ‘Results’. The ‘Enabler’ criteria cover what an organisation does and how it does it. The ‘Results’ criteria cover what an organisation achieves. ‘Results’ are caused by ‘Enablers’ and ‘Enablers’ are improved using feedback from ‘Results’. Each criterion is supported by a number of criterion parts. Criterion parts are statements that describe in further examples what should be considered in the course of an assessment.

Table 2. CSR Excellence Model

Learning, Creativity and Innovation
Source: Author’s illustration

The areas of the CSR Excellence Model were determined on the basis of the international standards and

guidelines. The certain areas of the model are also divided into criterion parts on the basis of the sub-areas of international standards and guidelines. The assessment tool is intended to evaluate the CSR activities of organisations of all sizes and from all sectors in order to be able to compare them. It was therefore important to collect all the elements of CSR from the reports and standards that are used in practice. Beyond the assessment, the aim of the CSR EMAT system is to provide a guidance for company managers in the interpretation of the CSR approach and a kind of best practice data base that can help them to learn about the opportunities of applying this concept. The fundamental concepts of the CSR Excellence Management and Assessment Tool (CSR EMAT) are: 1. Responsible and ethical management 2. Strategy for responsible and sustainable operation and development 3. Creating value for the society 4. Taking into account the interests of stakeholders 5. Employee appreciation and motivation 6. Relations with partners and customers 7. Responsible product and service 8. Being responsibility for the environment. The CSR EMAT is a complex management guidance that beside the fundamental concepts and their definitions, also contains the assessment tool that can evaluate the intensity of the CSR activity of a certain company.

4. Research results

Table 3. The Results of the Company's CSR Excellence

The result of the company's CSR excellence						
Record the number of ticks scored	E	D	C	B	A	% Achievement
1. Responsible leadership	0	0	1	2	2	80
2. Employee	0	0	0	0	6	100
3. Strategy	0	0	0	2	2	87,5
4. Society&Environment	0	0	1	2	2	80
5. Products&Services	0	0	0	0	5	100
6. Employee results	0	0	1	1	5	89,3
7. Customer results	1	0	0	1	3	75
8. Society&Environment results	0	1	0	0	4	85
9. CSR results	1	0	1	2	1	60
Total number of ticks (a)	2	1	4	10	30	47
Factor (b)	0	25	50	75	100	
Value (a x b)	0	25	200	750	3000	3975
Total/47= 84,6 % CSR excellence						

Source: Author's illustration

Table 3 shows the results of the company's CSR excellence at the end of the assessment tool. Each company has this table and the graphical display of its results following the completion of the evaluation system. The assessment tool consists of statements concerning the 9 areas (Enablers and Results) of the CSR excellence model.

Table 4. The CSR Excellence of the Tourism Providers

Year of foundation	Company's activity	Number of employees	Responsible Leadership	Employee	Strategy	Society&Environment	Products & Services	Employee results	Customer results	Society&Environment results	Key results	CSR Excellence %
1998	accommodation, catering	279	70%	79,20%	56,25%	60%	95%	39,28%	45%	50%	5%	55,32%
2000	spa and adventure bath	148	90%	83,30%	81,25%	100%	100%	35,71%	35%	45%	15%	63,83%
2002	accommodation, catering	110	100%	100%	100%	100%	100%	53,57%	75%	85%	60%	84,57%
2004	accommodation, catering	120	35%	70,83%	18,75%	65%	70%	42,86%	60%	45%	10%	47,34%
1995	accommodation, catering	40	87,50%	75%	0%	60%	70%	66,67%	60%	40%	0%	51,01%
1975	spa and adventure bath	300	80%	95,83%	43,75%	100%	95%	82,14%	85%	90%	50%	72,17%

Source: authors research data (2017)

Table 4 shows the CSR Excellence of the evaluated tourism providers. The measurements were started recently. The sample is continuously expanded. The table shows the results of touristic service providers evaluated so far. The sample contains two medical and experience spas and four hotels. The individual columns contain the basic data of the service providers (year of foundation, company's activity, number of employees) and the measured results on the fields of the CSR EMAT model (responsible leadership, employee, strategy, society&environment, products&services, employee results, customer results, society&environment results, key results). There were no special correlations to be shown between the basic data of suppliers and their CSR intensity. This enhances the fact that the degree of consciously dealing with CSR depends on the commitment of the leadership at a company. The results show how much service providers achieved on certain areas from 100%. Despite the fact how important the respect of employees at the service providing companies is, weaker results were achieved on this field. It was also surprising that touristic service providers, who can do much about sustainable development with their environmentally friendly operation, most of them performed below 50%. As a conclusion, if the results of touristic service providers are compared to their results on other fields, it can be said, that they have medium CSR intensity, which is definitely not a bad result. If we consider how important it would be in their case to carry out CSR activities on the fields of employees and environmental protection, then there is room for development. Touristic service providers belong to the group of starters and medium-advanced companies of clusters established on the basis of earlier measurements. Enterprises conducting activities of social responsibility, however not consciously, belong to the group of STARTERS (40-59%). Creating social values is guided by good feelings and internal motivation. Enterprises consciously applying the elements of the CSR concept in their operational practice, but the leadership did not integrate the perspective on a strategic level, are in the group of MEDIUM-ADVANCED (60-79%) enterprises. One hotel belongs to the ADVANCED category based on CSR intensity, where the CSR perspective is applied on a conscious, strategic level.

5. Conclusion

The objective of the present research was to present the CSR EMAT model, which is a path-breaking and evaluating tool in the management-level application of CSR. The model helps those leaders who wish to consciously deal with CSR on a strategic level. The measurement results do not only uncover the CSR activities of a given enterprise, further helping to highlight development directions, but also provide chances for researches. On the basis of the result it can be said that *touristic service providers have medium CSR intensity*, which is not a bad result compared to measurement result done in other areas. *On the field of CSR activities done in connection with employees and environmental protection the touristic providers reached a result of an average of 50%*, which is not really convincing, compared to the fact, that these enterprises should produce the best results on these two fields. Respecting and motivating employees is of special importance in the service sector, just like an environmentally conscious operation. There are several good examples for the latter among touristic service providers, but mainly among those who have foreign ownership. *Touristic service providers belong to the group of starters and medium-advanced enterprises among the clusters created on the basis of earlier measurements.* A conscious application of CSR on a strategic level would be important in the touristic sector, because conscious operation has several positive results, but this perspective in an inevitable tool of sustainable development.

6. References

1. Benn, S.- Bolton, D. (2011): Key Concepts in Corporate Social Responsibility. SAGE Publications, London.
2. Brundtland, H. (1987): Report of the World Commission on Environment and Development: Our

- Common Future. Oslo. (<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>)
3. European Commission (2005): Opinion of the European Economic and Social Committee on Information and measurement instruments for corporate social responsibility (CSR) in a globalised economy.
 4. European Commission (2002): Communication from the Commission concerning Corporate Social Responsibility: A business contribution to Sustainable Development.
 5. Fekete, L. (2005): Hungary – Social Welfare Lagging Behind Economic Growth, in Habish, A. – Jonker, J. – Wegner, M. – Schmidpeter, R. (Eds): Corporate Social Responsibility Across Europe, Springer, Berlin-Heidelberg.
 6. Frank, R. H. (2004): What Price the Moral High Ground? Ethical Dilemmas in Competitive Environments, Princeton University Press, Princeton.
 7. Hatch, NW - JH Dyer (2004): Human capital and learning as a source of sustainable competitive advantage. Strategic Management. Journal, 25: 1155–1178
 8. Holliday, C. O. – Schmidheiny, S. – Watts, P. (2002): Walking the Talk - The Business Case for Sustainable Development. Greenleaf Publishing, Berrett-Koehler Publishers, Inc. San Francisco.
 9. Idowu, S. O. (2013): Encyclopedia of Corporate Social Responsibility. Springer, New York ISBN 978-3-642-28035-1
 10. Idowu, S. O., Filho W. L., (2009): Professionals' Perspectives of Corporate Social Responsibility. Sringer, New York ISBN 978-3-642-02629-4
 11. International Federation For Human Rights (2006): An Overview of Corporate Social Responsibility in Hungary, FIDH, Budapest.
 12. Kun, A. (2004): The basic lines of the thematization of Corporate social commitment in the European Union. (A vállalati szociális elkötelezettség tematizálásának alapvonalai az Európai Unióban.) Jogelméleti szemle (<http://www.jogiforum.hu/folyoiratok/11/68>)
 13. Laasch, O., Conaway R. N. (2015): Principal of Responsible Management- Global Sustainability, Responsibility and Ethics. Cengage Learning, Stamford, USA ISBN 978-1-285-08026-0
 14. Németh, K. – Péter, E. (2017): System-oriented approaches to the utilization of renewable energy sources, Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho, Komárno: Selye János Egyetem, 2017. pp. 334-346. (ISBN:9788081222252)
 15. Péter, E. – Németh, K. (2017): Gyorsan sokat? : Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban, COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE XXVII.:(3. különszám) pp. 60-63.
 16. Péter E. (2015): Healthy healthcare system at Lake Balaton: Is healthy improvement or health improvement the solution for the Hungarian resort area?, Cornelia Schidu (szerk.) Saarbrücken: Lambert Academic Publishing (LAP), 2015. 158 p.(ISBN:9783659754104)
 17. Segal, J-P. - Sobczak, A. - Triomphet C-A. (2003): Corporate social responsibility and working condition. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.
 18. Szlávik, J. (2009): Corporate Social Responsibility. (In Hungarian: A vállalatok társadalmi felelősségvállalása.) Complex Kiadó Kft., Budapest.
 19. Templar, R. (2005): The rules of management the definitive guide to managerial success. Pearson Education Limited.
 20. United Nations Development Programme. (<http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/post-2015-development-agenda.html>)
 21. Vogel, D. (2006): The Market for Virtue - The Potential and Limits of Corporate Social Responsibility. Brookings Institution Press, Washington, D. C.
<http://globalcompactfoundation.org/>
www.iisd.org
www.globalreporting.org
<http://www.iso.org/>
<http://www.efqm.org/>

Flexibility and security? - Characteristics of employment a in tourism around Lake Balaton

Margit Biermann¹ - Dr. Kornél Németh²

¹Master Lecturer - University of Pannonia - ²Associate Professor - University of Pannonia

¹Egyetem u. 10, Veszprém 8200, - ²Zrínyi Miklós u. 18, Nagykanizsa 8800

e-mail address: biermann.margit@gtk.uni-pannon.hu. nemeth.kornel@uni-pen.hu

Abstract

People's basic needs include security. Earnings from work provide part of our livelihood, so if one becomes unemployed or gets only temporary work, this security declines dramatically. Due to the seasonal nature of tourism in the Lake Balaton region, more flexible forms of employment are becoming prominent. The research focusses on the relation between the employment characteristics and the job security around Lake Balaton, including factors such as the forms of employment and the legal framework; the impact of the recurrent insecurity and unemployment on the workers; the strategy used to ensure their livelihood continually and the ways to strengthen the flexicurity of employment. The methods used in the research involve analysis of statistics and carrying out interviews and case studies. After assessing the obtained results, we draw conclusions and make suggestions for those concerned.

1. Introduction and Literature Review

People's basic necessities include security, one component of which is the feeling of security associated with work and employment. The research focuses on the employment characteristics and the job security in the tourism industry around Lake Balaton. During the research, we wanted to find out what kind of flexible types of employment are typical of Lake Balaton region, how secure or insecure they are, and what effects they have on the employees in the short and long term.

1.1 Security as a Need

Security as a basic need appears in several motivational theories. According to Maslow's theory, there is a hierarchy of needs which are built on one another, so lower level needs have priority over higher level needs. Safety needs, along with physiological needs, are listed as basic needs; therefore, in the absence of these, higher level needs lose their significance, and the main purpose of an individual living in a precarious environment will be the creation of security. Among other things, this includes the secure standards of living, the belief that in the future we will be able to satisfy our basic needs. (Maslow, 1943)

In Herzberg's dual-factor motivation theory, job security appears among the hygiene factors, and thus its lack may be a source of dissatisfaction among employees (Armstrong, 1991).

Fear of unemployment is seen as a significant motivation factor among people in work. Due to job insecurity, employees will not be committed to their employer, they will not deliver the best performance (Kovács et al, 1975; Klein, 2009).

However, job-related insecurity also poses a psychosocial risk to employees. According to a study published in 2007, the new types of employment contracts and the feeling of job insecurity may increase work-related stress, which may lead to health damage in the longer term (Brun, Milczarek et al., 2007).

1.2 Flexible employment forms and security

At company level, adapting to a rapidly changing economic environment and maintaining competitiveness require more cost-effective management than ever, including personnel costs. In order to meet the demands for goods and services, which often fluctuate periodically, the labour force should be more flexible than before. For this, the standard form of employment - full-time, fixed-term contract - no longer provides an adequate basis (Ékes, 2009).

Atypical work is an umbrella term for all types of employment where one or more - perhaps all - elements differ from the standard employment relationship (Hárs, 2013).

Non-standard work can be divided into “atypical” and “very atypical” forms of work. The former includes the most widespread non-standard forms of employment, such as fixed-term, part-time and temporary employment. “Very atypical” forms of work include very short fixed-term contracts for fewer than six months, fewer than 10 hours of part-time work per week, non-written contracts, and zero-hour and on-call work contracts (Broughton, Biletta, Kullander, 2010; Koltai, 2011, Péter 2017 c, 2017 d). Figure 1 illustrates the relation between the flexibility and the security of employment.

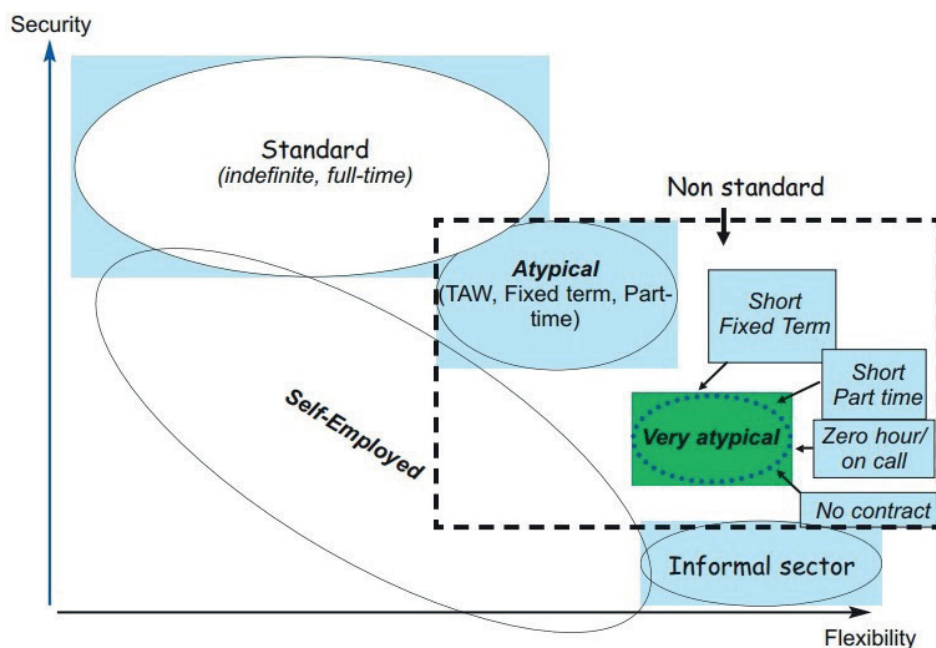

Figure 1: Flexibility and security in standard and atypical forms of employment

Source: Broughton, Biletta, Kullander (2010)

“Very atypical” forms with greater flexibility do not provide permanent security for employees. (Biermann, 2012)

1.3 Seasonality in tourism

Seasonality is defined in the literature by a number of different fields. Seasonality is a regular return of changes in business or economic activity due to weather, holidays or vacations (Friedman, 20009; Downes and Goodman, 2010; Peter, 2017 a, 2017 b)

Medlik (1995) gave the general definition of seasonality as follows: A period or season of the year that

has similar characteristics year by year and covers areas such as agriculture, construction, tourism and related employment. When it comes to climate and related factors, it is described as natural season, distinguishing it from institutional seasons, such as pilgrimages in ecclesiastical calendars.

The general definition of seasonal demand according to Moore (1989) is the “movements in a time series during a particular time of year that recur similarly each year”.

In tourism it means “the tendency of tourist flows to become concentrated into relatively short periods of the year.” (Allcock, 1989).

Butler and Mao (1997) distinguish three basic types: single peak seasonality, two-peak seasonality, and non-peak seasonality. Singlepeak seasonality occurs when the seasonal demand in the generating region matches the seasonal attractiveness of the receiving area, resulting in extreme seasonality. According to our previous research (Biermann, 2011), Lake Balaton may serve as an example for single peak seasonality, where more guests arrive in July and August than in any other month of the year. In two-peak seasonality there are two seasons - most often one summer and one winter season - as there are two seasonal attractions in the target area. Tyrol clearly belongs to this group.

1.4 Causes of seasonality, seasonal employment in tourism

In tourism, seasonality is influenced by several factors; Koenig and Bischoff (2005) summarized the categories of causes in the literature regarding the last four decades.

Table 1: Summary of the causes of tourism seasonality

Author	Categories of the causes for tourism seasonality
BarOn (1975)	natural seasonality, institutional seasonality, calendar effect, sociological and economic reasons
Hartmann (1986)	natural seasonality, institutional seasonality
Butler (1994)	natural seasonality, institutional seasonality, social pressures and fashion, sporting seasons, inertia and traditions
Butler / Mao (1994)	physical and socio-cultural factors in tourism in the generating and receiving areas
Frechtling (2001)	climate/weather, social customs/holidays, business customs, calendar effect
Baum and Hagen (1999)	similar to Frechtling (2001) but added barriers on the supply side

Source: created by the authors based on data from Koenig and Bischoff (2005)

In many regions, and even in whole countries, tourism has one high season; for the rest of the year, hotels and other facilities are closed or have reduced opening hours. During the off-season, employees in tourism look for other sources of employment or are either unemployed or move to other areas, causing economic and social problems (BarOn, 1975).

Some of the seasonal workers are forced to take up such work because they cannot find a permanent job with acceptable remuneration and working conditions. Others, however, choose seasonal work voluntarily. (Ball, 1988)

2. Materials and Methods

During the research, we used both secondary and primary data. The lack of recent employment data for the Balaton area made the research difficult, since data collection discontinued at the end of 2013. Our analysis was based on the data provided by the Central Statistical Office (KSH), the National Employment Service (NFSZ) and Eurostat.

Both quantitative and qualitative methods were applied during the research. After reviewing the relevant literature, we analysed the statistical data. The primary studies included quantitative research with questionnaires, and qualitative research with personal interviews and case studies.

The aim of the research was to find out how typical flexible employment is in the tourism of Lake Balaton area and what security or insecurity it means for the people concerned.

3. Results and Evaluation

Tourism plays a crucial role in the economy of Lake Balaton region, which is characterized by strong seasonality, mainly due to weather-related reasons.

The monthly rate of guest nights shows that 60% of the annual tourist traffic is concentrated in June, July and August (Figure 2).

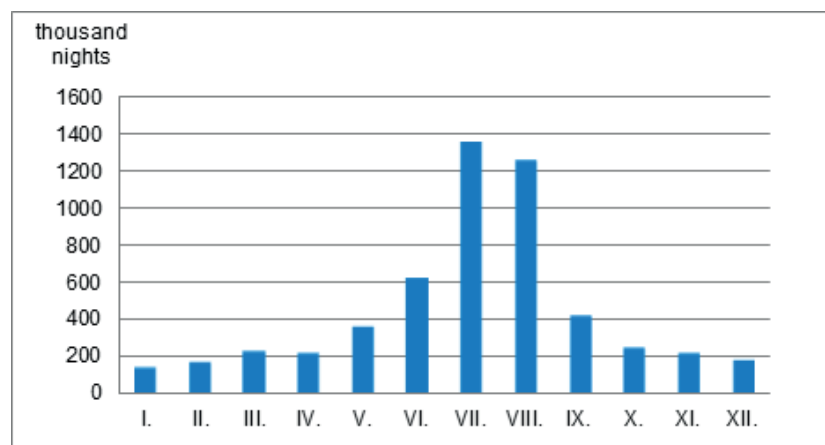

Figure 2: Number of guest nights in 2016
Source: created by the authors based on CSO data, 2017

Employment, in line with the features of the services, also shows seasonality. The figure shows that the increase in the number of guests did not result in a similar increase in employment. The number of staff is supplemented in a way that does not appear in the statistical data service, e.g. casual work, student work, or internship (Figure 3).

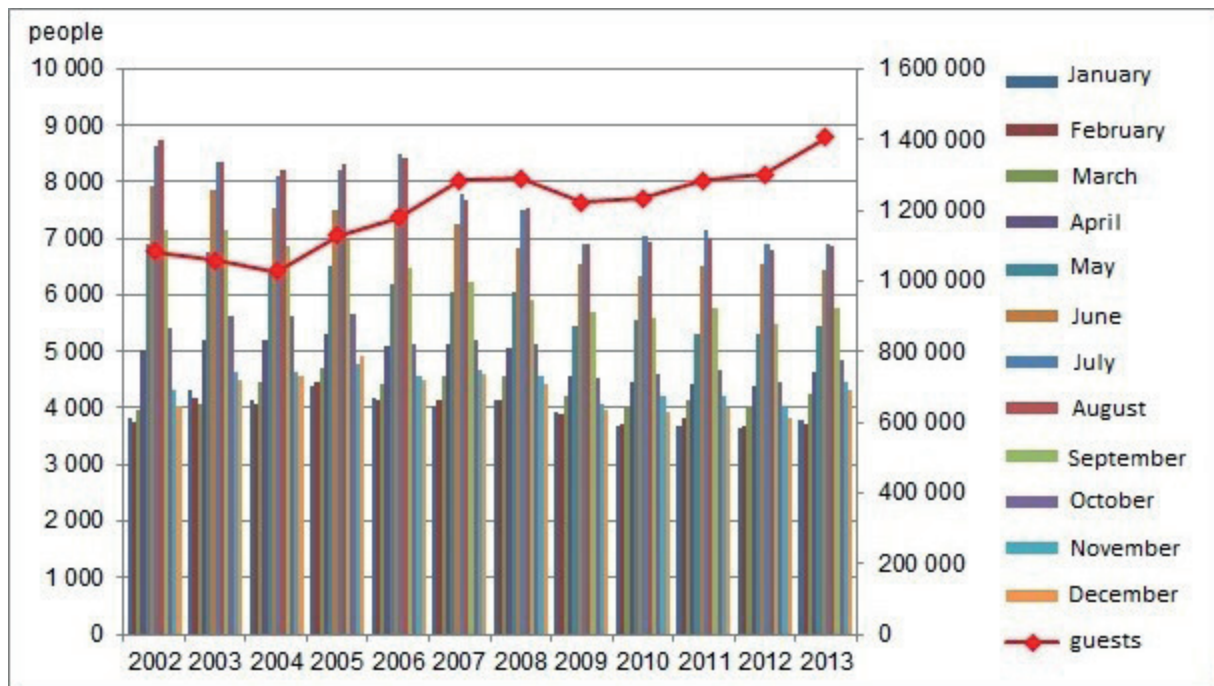

Figure 3: The number of people employed in tourism in the Balaton region
Source: created by the authors based on CSO data, 2017

Employment in tourism in the Balaton region can be classified into different groups by the nature of operation. Some specific employers may have proportional differences, but these are commonly observed trends.

The first group, which has relatively few jobs in the tourism sector, mostly consists of health, wellness and conference facilities, and winterized catering establishments. Typically, the second group includes hotels and catering establishments open throughout the year, where seasonal influences occur in the summer due to the operation of open-air facilities, and partly because of the varying utilization during the year. Longer-term seasonal operation is typical for some hotels and restaurants, usually open between April and October. Shorter opening hours are the most typical of campsites, beaches with catering facilities and shops; however, some hotels also operate this way.

Combined operation has two subtypes. One type involves companies with both yearly and seasonal activities; e.g. in a shipping company, repair and maintenance work happen throughout the year, but the ports and the cashier's office operate only seasonally. Accommodation establishments may also have units that operate only in the summer, for example, harbours, beaches and summer bungalows. Combined operation may occur when a company has several sites, for example shops, most of which are open all year round, but some operate only seasonally. These divergent units are usually found in different locations; the ones with only seasonal opening times are located in the Balaton region (Sulyok, Biermann, 2017).

The nature of operation affects the forms of employment in companies: the more seasonal the operation is, the more frequently the atypical forms of employment are used.

The main features of the nature of operation and the forms of employment are summarized in Table 2.

Table 2: Classification of employment by the nature of the entity's operation

Nature of operation	Forms of employment		
	indefinite employment	fixed-term employment	other atypical forms of employment
annual operation without seasonal impact	typical	not typical, only in case of absence	occasionally, less typical
annual operation with seasonal effect	typical	occurs with smaller staff	typical
seasonal operation 5-7 months	in key positions	typical	typical, increasing proportion
seasonal operation 2-3 months	does not occur	typical	typical, increasing proportion
combined operation with seasonal effect	typical	occurs with smaller staff	typical, increasing proportion

Source: created by the authors

Businesses employ staff for different lengths of time, depending on their operation, so the seasonal effect typical of Balaton tourism can be clearly seen in employment (Figure 4).

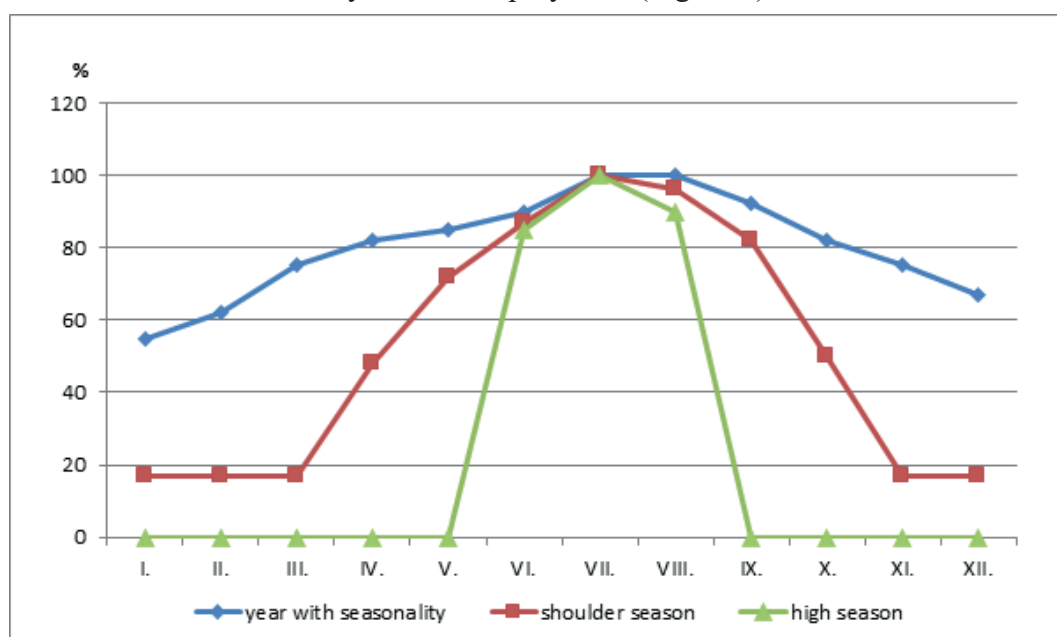

Figure 4: Monthly number of employees

Source: created by the authors

In the area of Lake Balaton, in line with the characteristics of tourism, businesses need to handle their workforce flexibly. In order to do this, they use non-standard forms of work such as fixed-term employment, part-time work, simplified employment, and casual work. During the summer months, this is supplemented with student work and the vocational training of high school students or the internship of university graduates.

According to the data published by KSH in 2016, 80% of the employees were employed by small businesses, most of them in the field of hospitality and accommodation. Businesses employed 33.6% of the workers part-time, but this rate was higher for enterprises with fewer than 10 employees (45%). Part-time

employment is particularly high in the hospitality sector (48%). In the region, the gross average earnings are below the national average and hospitality provides the lowest income within the tourist industry (KSH, 2016).

As we have already mentioned in the literature review, flexible forms of employment mean lower security. Short-term employment, part-time employment and the grey economy all contribute to the feeling of insecurity. Based on information from employees, we can state that some employers - due to cost savings - do not declare their employees' actual working hours and real wages.

Eurostat data (Table 3) shows that atypical forms of employment increase the risk of poverty.

Table 3: Percentage of employees exposed to poverty

Employment form	European Union	Hungary
Open-ended contract	5.9%	6.8%
Fixed-term contract	16.2%	28.9%
Full-year employment	9.1%	8.3%
Part-year employment	18.5%	24.9%
Full-time employment	7.8%	8.7%
Part-time employment	15.8%	22%

Source: created by the authors based on data from Eurostat, EU-SILC survey (2017)

This is especially true of the employees with fixed-term contract, part-year employment or part-time work, which are typical of the Balaton region.

4. Conclusions and suggestions

Seasonal employment in the Balaton region is characterized by a period of 5-7 months, but it may be fewer (2-3 months) for some facilities. Employees have to establish their livelihood accordingly. In terms of retirement pension, period of employment involves employment, legal casual work, certified work abroad and the period of receiving unemployment benefit. This means, for some seasonal employees, that they have considerably shorter period of employment than expected (20-30 years instead of 40-45 years). Besides part-time employment, low income - minimum wage or guaranteed wage minimum - causes further problems, which results in a low pension. The short-term effect of seasonal employment is job insecurity and low annual income, while the future consequence is low pension. All of these factors reduce the secure standard of living and increase the risk of poverty.

In the Balaton region, employers look for cost-effective employment options, with traditional employment being accompanied by atypical and very atypical forms of employment. The lack of skilled labour in the high season is more and more evident - this tendency has increased in recent years. Due to staff shortage, workers will become more and more overwhelmed (long shifts, lack of days off) and there will be an increasing number of unskilled, auxiliary workers involved. These factors decrease job security.

To sum up, we can say that job insecurity in the Balaton region is neither good for workers nor for employers, and in the long run it can hinder the development of tourism. In order to change this, broad professional and social collaboration would be necessary.

5. References

- Allcock, J. B. (1989). Seasonality. In S. F. Witt and L. Moutinho, (Eds), *Tourism Marketing and Management Handbook*. Prentice-Hall, 387-392. p.
- Armstrong M. (1991): *A Handbook of Personnel Management Practice*, 4th Revised edition edition, Kogan Page Ltd., London
- Ball R. M. (1988): Seasonality: A Problem for Workers in the Tourism Labour Market? *Service Industries Journal*; Oct88, Vol. 8 Issue 4, 13. p.
- BarOn, R. V. (1975). Seasonality in Tourism - A Guide to the Analysis of Seasonality and Trends for Policy Making. London: The Economist Intelligence Unit Ltd., Technical Series No. 2. , 44. p.
- Biermann M. (2011): Hungary and Austria: cooperation in seasonal employment, *Journal of Tourism Challenges and Trends*, Vol. IV, No. 2., 85-111. p.
- Biermann M. (2012): Foglalkoztatási trendek a változó világban – Célkeresztben az atipikus foglalkoztatás In: Beszteri B.-Majoros Pál (szerk.) *Változó világ: társadalmi és gazdasági útkeresés*, MTA VEAB; BGF; SZE; PE, Veszprém, 309-316. p.
- Broughton, A., Biletta, I., Kullander, M. (2010): Flexible forms of work: ‘very atypical’ contractual arrangements, *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, 5. p.
- Brun, E., Milczarek, M. et al. (2007): Expert forecast on emerging psychosocial risks related to occupational safety and health *European Agency for Safety and Health at Work*, Luxembourg
- Butler, R.W. and Mao, B. (1997). Seasonality in tourism: problems and measurement. In P. E. Murphy (ed.), *Quality Management in Urban Tourism*. John Wiley, 9–23. p.
- Downes, J. and Jordan Elliot Goodman J. E. (2010) *Dictionary of Finance and Investment Terms* (Barron’s Financial Guides), Barron’s Educational Series, Inc. Eighth Edition, 539. p.
- Ékes I. (2009): Az atipikus munka és jövője, *Munkaügyi Szemle*, 2009/I. szám, 66-71. p.
- Frechtling, D. C. (2001). *Forecasting Tourism Demand: Methods and Strategies*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 63. p.
- Friedman, J. P. (Ed.) (2000). *Dictionary of Business Terms*, Barron’s Educational Series, Inc. Third Edition, 613. p.
- Hárs Á. (2013): Atipikus foglalkoztatási formák Magyarországon a kilencvenes és a kétezres években *Közgazdasági Szemle*, LX. évf., 226. p.
- Klein S. (2009): *Vezetés- és szervezetpszichológia* Edge 2000 Kiadó, Budapest
- Koltai L. (2011): A „nagyon atipikus” foglalkoztatási formák jellemzői és lehetséges szerepük a foglalkoztatásban, *Munkaügyi Szemle*, 2011/III. szám, 74-83. p.
- Koenig-Lewis, N. and Bischoff, E.E. (2005). Seasonality research: the state of the art. *International Journal of Tourism Research*, 7: 201-219. doi: 10.1002/jtr., 531. p.
- Kovács Z., Harsányi I., Englander T., (1975): *Vezetői alkalmasság vezetési készség*, *Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó*, Budapest, 42-43. p.
- KSH (2016): *Turizmusgazdaság a Balaton idegenforgalmi régióban* http://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=116570&p_temakor_kod=KSH&p_session_id=207391733647046&p_lang=HU, Letöltés: 2017. november 20.
- Maslow, A. H. (1943): A Theory of Human Motivation *Psychological Review*, 50, 370-96. p.
- Medlik, A.(1983). *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*, Butterworth-Heinemann, 148. p.
- Moore, T. W. (1989). *Handbook of Business Forecasting*, Harper & Row, 49. p.

- Sulyok J., Biermann M. (2017): Turizmus és vendéglátás – a balatoni munkaerőpiac aktualitásai Comitatus 2017. különszám 31-37. p.
- Péter E. (2017 a): Pihentető munka?- avagy a szervezeti kultúrák nyitottsága Zala megyében, In: Bene Szabolcs (szerk.), XXIII. Ifjúsági Tudományos Fórum, 2017.05.26 Keszthely, Pannon Egyetem Georgikon Kar, 2017. Paper CD, ISBN: 978-963-9639-87-4, 6 p.
- Péter E (2017 b): The effect of diversity in leadership on the employees in Zala county, In: Nagy Zita Barbara (szerk.) LIX. Georgikon Napok Konferencia kiadványa. 2017.09.28-2017.09.29. Keszthely, Pannon Egyetem Georgikon Kar, Paper CD. (ISBN: 978-963-9639-89-8), 6 p.
- Péter E. (2017 c): A vállalati kultúra innovatív lehetőségei Zala megyében, „Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok”, 9. Tudományos Szimpózium, Szervezeti kihívások a XXI. században szekció, Budapesti Gazdasági Egyetem Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, 2017. október 19.
- Péter E. (2017 d): Az emberi erőforrás motivációját és hatékonyságát befolyásoló tényezők értékelése, „Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok”, 9. Tudományos Szimpózium, Felsőoktatási és turisztikai kihívások a XXI. században szekció, Budapesti Gazdasági Egyetem Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, 2017. október 19.

Perception of Hungary in terms of security and touristic destination choice - country image of Hungary in 8 countries

Eszter Bogáromi¹ – Dr. Erzsébet Malota²

*¹ assistant lecturer - Corvinus University of Budapest - ²associate professor - Corvinus University of
Budapest*

¹⁻² 1093, Budapest Fővám tér 8.

e-mail address: eszter.bogaromi@uni-corvinus.hu , erzsebet.malota@uni-corvinus.hu

Abstract

In this paper, the most important results of research entitled “Hungary through the spectacles of 8 countries” are described. Research was conducted in eight countries (Czech Republic, Poland, Austria, Sweden, Germany, Italy, France and the United Kingdom), the sample consists of 8000 respondents. The main aim was to investigate the image of Hungary, perceived attitudes of Hungarians towards foreigners, their hospitality. Issues of safety, such as the overall sense of security on country and continent level, and issues related to the threat of terrorism and its role in destination choice will be also discussed. The unique research reveals the preferences of tourists from these 8 countries regarding destination choice, their perception of Hungary as ideal touristic destination both in terms of security and other factors.

Key words: tourism, destination choice, safety and security, international research

Terror and Sightseeing- Some odd features of an asymmetric world

Csutak Zsolt¹

*¹PhD Student - National University of Public Service
Doctoral School of Military Sciences
¹9-11 Hungária Krt, Budapest 1101
e-mail address: csutzsolt@gmail.com*

Abstract

We tend to live in a rather oxymoronic post-modern global civilisation of parallel worlds. At around the turn of the 3rd millennia, juxtaposing the swiftly globalizing so-called developed world, it has also emerged a huge, strikingly underdeveloped, and asymmetrically developing second world, too, consisting of billions of people living on the edges and prone to adopt rather fundamentalist and religiously affected political anti-globalist, and predominantly anti-Western ideologies. Typical of the antagonistic features of our postmodern world, we can witness different discourses, paradigms or civilizations co-existing and naturally yet inevitably clashing. In this odd global structure, two major trends tend to correlate and even use each other: global tourism and terror attacks of asymmetric conflicts spread around the world, both efficiently using the soft power of media discourse and interpretation. Terror acts do not randomly occur, they follow certain twisted logic patterns targeting particularly sc. global cities, major tourist destinations with global media anchors present.

Key words: tourism, mediatisation, terror, asymmetric conflicts, security challenges

1. Introduction

It is quite a common, though exaggerated phrase that we live in the age of terror and constant security threats with numberless bloody actions looming upon us from every corner of the world. Weird as it may seem to the causal and politically less aware observer, this exaggerated though common standpoint proves to be distorted and fake by all standards, only the omnipresent media coverages and 'breaking news' headlines may convey and foster this anxious and frustrating feeling in the viewers of the globalised world of the 21st century.

No doubt, there are multiple, diverse security risks and environmental security and ecologic threats, which cause recurring headaches for the decision-makers as well as for the common citizens all over the world. It is a quite common intellectual position taken from ontological and hermeneutic conception that reality is not merely what surrounds us, but rather what we perceive and sense of *in sine*, or I would say what we are presented to grasp of it by external power factors, for instance the effective media corporations and political spin doctors. Thus, the postmodern world of the 20th century and, particularly that of the cyber and online media-driven age of the new millennium works and manifests itself based upon the findings and concepts of McLuhan on media guidance and manipulation (McLuhan, 1964). Hence by paraphrasing him into our times, I can assert that the medium of bad news has become the real message itself. In other words, the constant newsreel captions, breaking news headlines and social media information bubbles with the attached commercial ads do influence and affect our everyday lives and habits of the mind in quite a negative way, which altogether evidently amplify and foster our frustrations, mixed feelings of anxiety, alienation and especially lack of security. As many experts keep saying, it is not only the asymmetric 4th generation warfare is raging in the world, but also it is featured by sharp clash and even struggle over information resources and means of propaganda (Resperger et alia, 2013).

In my study I tend to highlight upon the correlations between the media coverages and headline news-editing

communication strategies of the mainstream news corporations and the new kind and forms of armed conflicts, especially terror assaults, particularly focusing on those which have taken place in the Western world (Europe, the USA) and share Islamic roots or affiliations.

My basic presumption is that these two factors, which tend to dominate our everyday lives and habits of the mind, do strengthen and foster as well as benefit each other in various ways following the distorted logic of McLuhanian media world. Besides the theoretical meta-discourse paradigm defined by McLuhan and also Michel Foucault on depicting and interpreting our reality (Foucault 1966), — or juxtaposing various postmodern realities — I intend to base my assumptions and findings primarily on the facts of World Tourism Organisation (WTO) as well as on the outstanding trend-setting projections and inspirations provided by the *Global Trends Report 2030* of the National Intelligence Council (NIC).

In my study paper I am going to look at and analyse the theoretical setting and media presentation of some outstanding terror attacks and their motivational background, moreover paying attention to the effects of global mass tourism, which interestingly enough recently has also been labelled as *sustainable/unsustainable tourism* or even *total tourism* by the tourism industry pundits (Tourism and Security, 2017), most likely inspired by the prevailing attributions of the adjective *total* in pompous expressions like *total war*, *total terror*, *total media* etc.

Having taken this stance, I consider it important to define the basic concepts to be used in the study, such as tourism, sustainable and total tourism as well as terror acts, which altogether prove to be rather quirky, foggy notions, which are supposed to be quite difficult to grab and find a genuine, commonly accepted definition for them.

2. Tourism: life on the go

*'Terror yesterday, sightseeing tomorrow'
a tour guide's report*

Tourism has undeniably become one of the most popular pastime activities of citizens of the developed world (the EU, Canada, the USA, Australia) as well as of the developing one (primarily, the Far Eastern countries including the quarter billion Chinese new middle-class customers) at the turn of the 3rd millennia, consequently it constitutes a significant economic income factor involving approximately a quarter of the Earth's 7.5 billion residents and accounting for 7.61% of global GDP, which in terms of real currency amounts to a staggering 2.31 trillion US\$ in 2016 alone (Statista, 2017).

No wonder, people are on the move, yet this perception may also be controversial and biased, since it refers only to less than the quarter of our planet's sharply rising population, furthermore this uncontrolled trend may pose significant security risk and environmental threat with quite gloomy consequences. Social scientists share the view that people of the *global village* — which, on the other hand, as a kind of postmodern oxymoron of McLuhan is becoming quite predominantly urban (World Bank, 2016) — live, basically in two asymmetric, parallel worlds. In other words, less than half of the Earth's population conduct their everyday lives hooked on the internet (ITU, 2017) and get around the world quite freely, while the other bigger bulk, almost 4 billion people lack even the basic life amenities, such as fresh water, nourishment, electricity; not to mention costly internet access requiring basic literacy and info-communication skills.

The end of cold war and the disintegration of the *Communist Block* meant the ushering in the new, rather borderless, globalised age of new opportunities and of new threats, as well. In terms of global security and military issues, the United States of America has become a lonely hegemon, a unipolar power looking for her own way and place in the new postmodern, globalised and digital age. Moreover, having been recovered from the daydreaming illusions of the great American political philosopher Francis Fukuyama (Fukuyama, 1992),

the US-led developed world has been facing new kind of threats and security concerns manifested in the activities of external, particularly Islamic terror groups, *failing* or hostile *rogue states* (notably Iraq, Somalia, Iran, North Korea) supplemented with the re-shaping Russian Federation as well as by the new challenges posed by the ubiquitous cyber-world dark lords.

The sense and expression of bigger freedom in the world manifested itself in the skyrocketing figures of global tourism, which has also resulted in the fact that there are virtually no white or blank spots left inaccessible on the continents for paying visitors, with the exception of some dark, impenetrable and insignificant corners of the jungles of Amazonia or the Congo. It has become quite common to take part in special costly tours to the cutting-edge expeditionary science-centre of the South Pole or even to get a lofty space-lift ride to the International Space Station 400 km above us, not to mention the very popular and also extremely polluting gigantic, luxurious floating fun-fair-like cruise-liner voyages around the world. This worldwide trend on almost unlimited scale is labelled as *total tourism*, which, similarly to the irresponsible manners of energy consumption of the world does not seem to be sustainable in the long run.

Evidently, due to the asymmetric global trends, the uneven economic development courses and particularly due to the lower fuel prices of the 2000's with the emergence of the so-called low budget airlines, more and more people can afford previously unimaginable itineraries and dream-destinations, which also implies unprecedented consequences and impacts upon nature and society as well. There are numerous media reports abounding in newsreels on constant traffic jams during the holiday seasons, overcrowded and dirty beaches and congested, polluted city centres or even hidden mountain tops around Machu Picchu or the Alpine ski-resorts suffering from the flood of tourists swarming there from all corners of the world. Mostly top touristy venues from where the local residents desperately tend to flee e.g. Venice, Nice, Rome, Florence, Barcelona, just to mention the most well-known flag-holder top destinations in Europe in the fight against uncontrolled total mass tourism. Within the limited boundaries of an essay like this, I cannot get involved into discussing and analysing the striking, mostly disastrous environmental as well as irreversible globalising cultural effects of mass tourism – several studies have already explored this issue really thoroughly – therefore, I focus and highlight upon the security risks and consequences of globalised tourism with special correlations to new forms of terror attacks taking place in so-called global cities.

It is a common experience that widespread tourism and global media corporations have jointly made our world shrink and become a kind of *global village*, where at least half of the local radio, TV and online daily media reports are on international issues, thus the general public may have the – rather transient and false - sensation that they are integral part of the big picture, that they have somehow become global players on the international stage of affairs. No wonder, any volcano eruption in Japan, disastrous traffic incident in India or bloody terror attack in Bali island or in Nice do cause – nevertheless irrelevantly – local shockwave effects and consequences, even in remote places like Hungary or Finland. People of the developed world, predominantly are shifting into a dynamic and urban lifestyle on scale and quality unprecedented in human history. This fact also implies unprecedented cultural, ecologic, economic as well as security policy consequences and effects, which, on the other hand share twofold or rather controversial interpretations among scientists of various disciplines. Nonetheless, there are common grounds among the intense inter-connectedness of the globalized world (Khanna, 2016), the undeterred trend of travelling and the asymmetric-form of armed conflicts penetrating into the global focal points.

3. The world of asymmetric conflicts

According to scholars and experts of military and security studies, we have been living in a world featured by international or globalized terror threats ever since the 1972 bloody terror assault of the Israeli sportsmen by

the Palestinian terrorists during the Munich Olympic Games. Furthermore, at this point the two main ideas, namely terror and tourism (including global sports events) discussed in this paper tend to merge and come to a common ground, thus I consider it particularly important to define the accurate meanings and connotations of these terms used. So, what can be called an act of terror, and who can be considered to be a terrorist? Interestingly enough, there are about 200 diverse definitions in this matter taken from various vantage points, — e.g. rebel, rioter, lunatic, insurgent or freedom fighter — therefore, it proves to be one of the murkiest and most controversial ideas or terms widely used on a daily basis. Commonly we could assert that a terrorist is someone who is pursuing a struggle for a cause illegally, without any set rules of engagement and with any weapons available.

In this respect, discussing security and military science issues, the classic wisdom of 18th century general Clausewitz comes quite handy; his classic definition of war is ‘an act of violence to compel our opponent to fulfil our will’ (Clausewitz, 2013). One might as well say that the so-called terrorists tend to achieve the very same goal, only through other non-conventional means and weapons available for them in an asymmetric chain of conflicts raged for either territorial (autonomy, independence), political-ideological, even individual interests or most often for political-religious reasons. Terrorists basically have neither armies, sovereign states, nor formal war ethics behind them to comply with, thus seemingly they enjoy absolute freedom to achieve their primary political goals.

The other synonym often mentioned in this war context is *asymmetric*, which, nowadays refers to a new type of warfare when great powers clash with small counterparts and tend to fail or lose the war for various reasons. As Professor Mack, the creator of the phrase *asymmetric conflict* highlighted (Mack, 1975), although this concept is new, it has also been known for centuries whenever talking about group of insurgents, guerrillas or armed civilians fighting against a much stronger and more organised foe. Even the revered Clausewitz makes also a hint on the opposition of armed civilians struggling for political, religious or any other reasons. When discussing the opposition of population, the famous Prussian military theorist and army leader highlights the importance of crushing not solely the enemy army’s will and capacity to fight but also dominating the hostile population’s will to resist and moral stance as well as their information resources in order to be able to completely win the war (Clausewitz, 2014). Nevertheless, I could also recall the ancient-old military wisdom of the revered Sun-Tsu’s on the ‘supreme art of war of subduing your enemy without fighting’ (Sun-Tsu, 2014), which has also inspired many great leaders as well as propagandists along the centuries.

Unfortunately, as history shows the military leaders and strategists keep forgetting about the importance of soft power and secondary or tertiary priority issues in warfare, such as the enemy’s morale and opposition will, the psychologic (religious) and information warfare manners, which altogether prove to be fatal mistakes even hindering victory as it happened in the case of Vietnam, Iraq or even the Daesh-ISIS.

First the opposition against the enemy may manifest through insurgency activities with the support of the population then in later stages it may also turn into terroristic and more destructive opposition with soft targets, civilian and enemy population in their primary scope (Resperger et alia, 2013, 28). Taken all these features into consideration, it may seem plausible and evident though it is still not a mainstream concept in military circles that one cannot win a war or armed conflict with 2nd or 3rd generation conventional army battalions against an enemy applying new generation, atypical, non-conventional guerrilla warfare tactics (ibid., 55).

From this vantage point, the asymmetric, guerrilla style or 4th generation wars (ibid, 2013, 24, 53) of the postmodern age do share the same basic features correlating with present day terror activities as well: clash or conflict of asymmetric opposing forces with totally uneven and asymmetric weaponry and organisation. This scenario would usually involve sovereign military forces vs. non-state, non-conventional, para, - or non-military armed forces in the conflict raging within the structures of civilian society and not on the army

battlefields, primarily for non-military but rather for sophisticated ideological purposes.

Paraphrasing the witty remark of Henry Kissinger from 1969 referring to the successful Vietnamese guerrilla-warfare against the mighty and superior American military, the guerrillas (and, nowadays, I would also add the terrorists) always win unless they lose (Kissinger, 1969, 214), due to the sheer fact that they pursue asymmetric warfare style against clumsy conventional sovereign military forces. Namely, they wage subtle psychologic and informational battles against their far bigger, superior and mightier enemy. Evidently, it is very difficult to counterstrike efficiently in terms of military might against media and psychologic campaigns targeting primarily the homeland population and political decision-makers, as the numberless decolonising wars of the post-WWII period also manifested from Algeria to Indochina.

That is exactly the case in present days' so-called Islamic-rooted terrorism, when a tiny, yet very militant religious zealot minority of the vast Muslim world of almost 2 billion believers keep fighting for regional – or even global – fundamentalist, theocratic state, and target the Western power structures, civilians and the civilisation in general. The masterminds behind the terror attacks seem to be former army servicemen and educated people as well, who are aware and can proficiently apply the Western online social media resources for sharing and disseminating their ultra-conservative, distorted politico-religious ideas, basically stemming from the 8th century revisited Islamic doctrines, among the frustrated, mostly unemployed youngsters of the 21st century.

These small terrorist cells of autonomous and rather untraceable status, follow the orders of their ultra-religious consciousness as well as their online spiritual and military leaders, mostly from the Middle Eastern caliphates (Syria, Iraq and Saudi-Arabia) or Afghanistan's and Pakistan's Taliban theocratic tribal regimes. They pursue a very simple though efficient strategy: choose a high profile, global city target and strike with the cheapest available means of destruction, such as knife, axe, rifle, rented truck or car. While the so-called classic political terrorist groups of the post-world war decades (like IRA, ETA, Red Brigades, Red October etc.) targeted high-profile decision makers, members of jurisdiction and law enforcement, the new kind of politico-religious groups stemming from Muslim communities tend to choose a different attitude and strategy. The so-called Islamic terrorist groups target the society, the low-profile common citizens so as to push the people into political action against their own leaders and to change the *status quo* for the desired objectives of the terrorist groups. Their main communicational strategic idea is to get into the news, rule the headlines for a couple of days, get media coverage for their actions and secondly make chaos, create fear and anxiety among the great masses of target society, and to make ordinary citizens feel much less safe and secure in their home country, to create mistrust in law enforcement as well as in the power of authorities (Kis-Benedek, 2016).

All these asymmetric warfare strategies foster real changes and success unless they are counter-balanced and handled efficiently by the authorities and society. For instance, the Chinese way of tackling the Uyghur insurgencies and terror acts with total media-control and online firewall system is a unique, efficient though quite out-of-scope method for Western democratic states. Moreover, it is also essential to use soft power tools (Kissinger, 1969), such as broad media and communication campaign, educational and psychologic set of actions, welfare state benefits instead of rather counter-productive hard power military tools against this kind of insurgency and terror actions (Mack, 1975). At this point, I might as well refer to the famous theory of Samuel P. Huntington on the clash of totally different and juxtaposing civilisations, where he also emphasizes the importance of ideas, principles, the influence of soft power (Huntington, 1998) versus the brutal power of conventional military forces which may cause the diabolic spinning wheel of violence, as it has been the case for instance in Israel/Palestine. The root of civilizational/religious conflicts – displayed through various proxy-wars in Syria, Iraq, Yemen, or Libya - between the West, led by the USA and the so-called Islamic world, led by the Shiite Iran and the Sunni Saudi-Arabia, as two heraldic regional power-players, lies in the mutually shared over-exaggerated cultural, religious and political supremacy attitude that should be given up or at least

extenuated for the sake of peaceful coexistence and mutual respect. All the same, there are quite little chances for this to take place for the very same reasons.

4. Conclusions

As we could realize on the previous pages, I have attempted to highlight upon the correlation of global mass or so to say *total tourism*, and the features of asymmetric warfare with media influence, furthermore the spread of terror acts recently. Evidently the two factors have totally different projectile and origin, yet they tend to strengthen and even benefit from one another, since global cities function as primary destinations, as well as terror target venues where the media correspondents anchoring there can provide full live media coverage on any event taking place in that premise.

Tourism is skyrocketing and is getting to be one of the major power-houses of global economy generated by billions of people on the move eager to spend money and time to explore the world, yet the other half of the world's population basically lack the means and skills to leave the boundaries of their slums. A new term has also emerged, total tourism referring to the omnipresent and overwhelming impact power of mass tourism ranging from the South Pole through the congested waterways of Venice to the peaks of Machu Pichu with its controversial ecologic, economic and cultural consequences.

Obviously, the great flood of organised movement of people involves side-effects as well, such as illegal migration, trafficking, epidemics and terrorism. Insurgents and terror activists do prefer global venues and events with outstanding media presence and impact, consequently the touristy places and favourite destinations are more likely to become genuine terror attack sites as well. Due to their asymmetric warfare style, operational modality and closed ideological-religious ideas they are meant to be spotted and revealed pre-emptively with great difficulties by the authorities.

It is a common fact that ideas, particularly religiously embedded ones, and political principles cannot be efficiently crushed and defeated by brute military force. The transcendently rooted religious ideas and political ideologies tend to prevail and keep up with the swift changes of the cyber-age, though as the much-quoted Global Trends Report 2030 (NIC, 2013) also emphasizes that the classic 20th century *isms*, like fascism, communism fade away, though the ideological messages of nationalism and globalist liberalism persists and keep up with the rapidly changing times and tend to manifest themselves in various forms and manners. It is important to remember that terrorism and asymmetric warfare manners will remain operational and get inspirational resources from the more radical set of thoughts, namely chauvinism/nationalism merging with religious zeal and separatism.

As the bitter remark of Abdel Rahman al-Rashed, a Muslim scholar is echoed numberless times, 'it is certain that not all Muslims are terrorists but, – unfortunately and painfully enough – it is also true that almost all the terrorists prove to be Muslims'. Moreover, as the statistics of the major terror attacks of recent years also demonstrate, about 72% of assaults were Muslim-related or religiously-politically motivated, targeting major touristic sites, particularly in Europe and the USA, like London, Paris, Berlin, Barcelona, Boston or repeatedly New York City (START, 2016).

Terror and insurgency finds its way easily in regions and countries which are vulnerable and are at the verge of collapse, e.g. many sub-Saharan African states like Sudan, Congo, Central African Republic, Niger, Chad and Somalia or even seemingly powerful states like Nigeria, Pakistan or Indonesia. These failing or fragile countries and regions will act as time-bombs for future crises, fostering terrorism and effecting global security, too. According to the predictions of the above-mentioned Global Trends Report the present global security situation probably will not change positively in the forthcoming decades, but rather worsen providing breeding

ground for more terror activities and chaos with declining great powers like the USA, Russia, the EU and re-emerging super power block of the Far East led by China and India.

The classic idea of Clausewitz's grand war is not relevant anymore on the global theatre of international and military affairs, especially when dealing with ideological, religious and economic rifts among transnational and civilizational power blocks. Obviously, the hegemonic, unipolar power politics of *Pax Americana* is drawing to an end, consequently a multi-player, much less predictable and reliable global stage of affairs is shaping, and what is even more challenging there is no successor power on the horizon to fill the gap left by the inwardly looking USA or even EU, for the time being (N.I.C., 2012). Military strategists and security experts do claim that the so-called fifth generation of warfare and conflicts is about to unfold in the 21st century (Resperger et alia, 2015, 77) with loose global network of 'super-empowered individuals' — would-be insurgents and terrorists — facing big and rather clumsy conventional armed forces, fact that demands brand new strategy, tactics and military-security attitude, as well.

The clash and gap between the aging and spoiled people of the developed world engulfed in greedy consumerism and the billions of Asian, African, Latin American people struck by overpopulation, famine, fresh water shortages caused by global climate change as well as underdeveloped economic conditions is quite conspicuous and significant. These civilizational and economic fissures and trouble-zones tend to get broader and deeper in the forthcoming decades, and sadly enough for the humanity, there is no super-power authority or really feasible common will and sense in the international community to cope with this cluster of global problems and to find mutually benefitting solutions. The famous American philosopher comedian, George Carlin would put it wittily and quite bluntly that it is nothing wrong with our planet, only the people are nuts. (Carlin, 2006), This rather bleak scenario, dystopic yet realistic might look, unfortunately it has also prevailed almost along the entire course of human history, nonetheless it is the duty and task of the people with smart ideas and thoughts to actively turn it into a brighter future.

5. Literature

- Carlin, George (2006): "On war and climate change disclosure" in *Hello, New York! Show*, Madison Square Garden, New York. <https://www.youtube.com/watch?v=8eWQSpO2eF0> (10 Dec., 2017).
- Clausewitz, Carl von (2013): *A Hábórúról*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 39 p.
- Huntington, Samuel P., (1998): *The Clash of Civilisations and the remaking of World Order*. Touchstone Books, New York, 538-541 p.
- Foucault, Michel (1966): *The Order of Things*. Vintage Books, New York.
- Fukuyama, Francis (1992): *The End of History and the Last Man*. Free Press, Baltimore
- ITU (2017): *International Telecommunication Union Statistics*. <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (16 Dec. 2017)
- Khanna, Parag (2016): *Connegtography: Mapping the Future of Global Civilisation*. Penguin Random House, New York, 14-25 p.
- Kis-Benedek, József (2016): *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 150-153 p.
- Kissinger, Henry A. (1969): „The Vietnam Negotiations” in *Foreign Affairs*, XLVII. January, 1969,

214-217 p.

- Mack, Andrew J.R. (1975): "Why do big states lose small wars: the politics of asymmetric conflict" in *World Politics*, Vol. 27, No. 2. January, 1975., 58-62p, 188-190 p.
- McLuhan, Marshall (1964): *Understanding media*. M.I.T. Press, Boston, 25 p.
- N.I.C.- National Intelligence Council (ed.) (2012): *Global Trends Report 2030: Alternative Worlds*. N.I.C., Washington D.C., 12-15 p.
- Resperger, István; Kiss Álmos, Péter; Somkúti, Bálint (2015): *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 23-29 p.
- Statista (2017): <https://www.statista.com/statistics/233223/travel-and-tourism--total-economic-contribution-worldwide/> (15 Dec. 2017)
- START -National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (2016): *Global Terrorism Database*. <https://www.start.umd.edu/gtd> (12 Dec. 2017)
- Sun, Tsu (2014): *The Art of War*. Penguin Classics, London, 19 p.
- Tálas, Péter (ed.) (2006): *A Terrorizmus anatómiája*. Zrínyi Kiadó, Budapest
- *Tourism and Security (2017): 'II. International Conference on Tourism and Security' key-note lectures*, University of Pannonia, Zalakaros
- World Bank (ed.) (2016): *Global Statistics*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS> (16 Dec. 2017)

Children on the unmerciful market of sex tourism

Dr. Ildikó Ernszt

*associate professor, University of Pannonia, Nagykanizsa Campus,
Nagykanizsa, 8800, Zrínyi M. Str. 18.
e-mail address: ernszt.ildiko@uni-pen.hu*

Abstract

In a lot of cases the most vulnerable group, the children are exploited by criminal groups in tourism; and a lot of children fall a victim of sex tourism all over the world. The sexual exploitation of children in tourism is getting to be a more and more acute problem; the phenomenon exists despite the intensive international struggles against it. The article highlights the problem of sexual exploitation of children in tourism, marks the most important challenges and trends and overviews the most significant steps of International Law in the fight against this crime.

1. Introduction

The tourism sector experiences explosive development. Tourism can demonstrate its power and resilience despite the fact that it has to face shocks from time to time. International tourist arrivals were 25 million in 1950 all over the world; in 2016 this number was 1.235 million – it means that this number has become nearly 50 times as much as it was 66 years ago. The same has happened to international tourism receipts: in this case the ratio of growth was even bigger: from USD 2 billion in 1950 it has increased to USD 1.220 billion in 2016. (UNWTO, 2017a, p. 2) This intensive growth has its effects on destinations – and unfortunately sometimes in a negative way. (Péter, 2017, Péter-Németh, 2017). Touristic places do not only have to face pollution, but tourism can also have negative consequences regarding the local community as well. (E.g. The government and the local authorities have a responsibility to protect the communities from the negative consequences with their own means. (For example Airbnb accommodation providers must request permission from their neighbors to provide Airbnb accommodation. Keller, 2017)

In the community there are certain groups which are much more vulnerable to the negative effects than others: these defenceless groups are the older population, the women and of course the children as well. They can be exploited in the race for money-making, so a special attention must be devoted to them.

In our world everything has its own price. The rotund slogans of the consumer society clang: „Buy it! You deserve it!” It does not matter, what kind of desires you suffer from, you can satisfy them with money. Children, young bodies also appear on this market, where it is only money that counts. Unfortunately travellers are pushed not only by their desire to get to know different, foreign landscapes and cultures, but in some cases to satisfy their sick sexual hunger as well. In a world, where human rights are not considered to be so precious, if it affects vulnerable groups and if it is about making money, profit. In a world, where eyes are closed to these kinds of legal and ethical „matters”, „tangles” and „complications”, if the dignity of their children can be cashed in. In a world, where there are unacceptable „excuses” to every malfeasance and crime on the side of the demand: „These girls have chosen this life, and they even enjoy it.” – Just to mention one from the typical sentences of those who exploit sexually children and try to testify their „innocence”. (ECPAT, 2014) (In Uruguay a campaign was launched to unveil the above mentioned excuses. The campaign had the title ”No hay excusas”, so „There are no excuses”. ECPAT, 2004)

Tourism can force children into prostitution, but into the evil trap of child pornography, forced labour and

trafficking with children as well. So special measures must be taken for their protection – and it is not only the state organs' obligation, but the whole tourism sector has to act on a responsible way.

A lot of levels, stakeholders are responsible to fight against this crime: the states, tourism sector; but we all have our own responsibility in this field. Poverty and social exclusion are all hotspots of child abuse. The issue is becoming more and more problematic, since tourism takes larger dimensions than ever, while the phenomenon exists despite the intensive international responses. Besides individuals criminal organizations specialize in exploiting children, gaining profuse benefits. And the circle that benefits from these crimes is extremely wide: besides those who traffic with children, the families of the victims themselves, in a lot of cases the stakeholders of the tourism sector, and the bribed officials also belong to the group that benefits from the suffering of children.

The challenges and trends...

The fight against the sexual exploitation of children in tourism has got on the global agenda more than 30 years ago. Since then several things have changed: the circle of offenders has widened, domestic and international travellers have become „clients” of this crime, and the achievements of modern technology have eased the task of perpetrators. But there is something that has not changed: vulnerable, defenceless human beings are exploited, ruining them just to make more and more money; using them as mere objects, humiliating them.

However in the last 30 years huge progress has been made on the international and national arena as well, but there are several problems that can be considered to be obstacles of effective actions. In most cases this crime stays latent; so there are no absolutely precise, reliable data. In certain countries there are no data regarding this crime at all – it means that it is easy to state that it does not even exist; it is not a problem in the country, so it does not have to be dealt with. In certain countries corruption makes it hard to fight against the crime, and it happens even in our days, that this matter is a taboo topic. So the result is – quoting the words of Najat Maalla M'jid, the president of the High - Level Global Task Force to End Sexual Exploitation of Children in Travel and Tourism is the following: *“As a consequence, under-reporting and under-prosecution, combined with an increased social tolerance of child abuse, are important obstacles to the fight against child sexual exploitation in travel and tourism.”* (Report of the 30th meeting of the World Tourism Network on Child Protection, 2015)

The findings of ECPAT indicate that there is no typical offender. Most of them are situational offenders: it means that they do not travel with the intention of sexually exploiting children, but in the given situation, when they have the chance, they do that. Most of them are men, however, women also appear among them; what is more, even children commit this crime. (ECPAT, 2016, p.107) The same applies to child victims as well: there are no typical victims, either. However, children from dysfunctional or very poor families, abused or neglected children are more vulnerable, than others. But there is another frightening trend: children from the middle class also appear among victims: they are governed by materialism, start sexual life very early in their childhood years and do not even understand the consequences of their act. (ECPAT, 2016, p.107)

2. The international legal protection

The International Law has developed a colourful collateral framework in the protection of children against their abuse; several international conventions, legal norms guarantee their security on the level of legal world. (See some relevant international norms in Table 1.)

Table1: Some relating international agreements with some relevant sections

SOME RELATING INTERNATIONAL LEGAL NORMS – WITH SOME IMPORTANT,
RELEVANT SECTIONS

1966. International Covenant of Civil and Political Rights

right to protection because of their special, vulnerable status:

“Every child shall have, without any discrimination as to race, colour, sex, language, religion, national or social origin, property or birth, the right to such measures of protection as are required by his status as a minor, on the part of his family, society and the State.” (Art. 24., Sect. 1.)

1989. New York Convention on the Rights of the Child

the special interests of the child must be respected:

“In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.” (Art. 3. Sect.1.)

children must be protected against any kind of violence:

„States Parties shall take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect the child from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse, while in the care of parent(s), legal guardian(s) or any other person who has the care of the child.” (Art. 19. Sect.1.)

” States Parties shall protect the child against all other forms of exploitation prejudicial to any aspects of the child’s welfare.” (Art. 36.)

„2. Such protective measures should, as appropriate, include effective procedures for the establishment of social programmes to provide necessary support for the child and for those who have the care of the child, as well as for other forms of prevention and for identification, reporting, referral, investigation, treatment and follow-up of instances of child maltreatment described heretofore, and, as appropriate, for judicial involvement.” (Art. 19. Sect.1.)”

they must be protected against any kind of exploitation:

-against economic exploitation: „the right of the child to be protected from economic exploitation and from performing any work that is likely to be hazardous or to interfere with the child’s education, or to be harmful to the child’s health or physical, mental, spiritual, moral or social development. (Art. 32. Sect.1.)”

-against sexual exploitation and abuse: „to protect the child from all forms of sexual exploitation and sexual abuse. For these purposes, States Parties shall in particular take all appropriate national, bilateral and multilateral measures to prevent: The inducement or coercion of a child to engage in any unlawful sexual activity; the exploitative use of children in prostitution or other unlawful sexual practices; the exploitative use of children in pornographic performances and materials.

they must be protected against trafficking and sale: “States Parties shall take all appropriate national, bilateral and multilateral measures to prevent the abduction of, the sale of or traffic in children for any purpose or in any form.” (Art. 35.)

they can not be subjected to inhuman, cruel treatment: „No child shall be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.” (Art. 37. a))

Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, 2000
<i>prohibition of the sale of children, child prostitution and pornography</i>
„States Parties shall prohibit the sale of children, child prostitution and child pornography as provided for by the present Protocol.” (Art. 1.) „Each State Party shall ensure that, as a minimum, the following acts and activities are fully covered under its criminal or penal law, whether such offences are committed domestically or transnationally or on an individual or organized basis.” (Art. 3. Sect. 1.)
European Social Charter, 1961, revised in 1996
<i>protection of children relating to work</i>
„The Parties undertake to ensure special protection against physical and moral dangers to which children and young persons are exposed, and particularly against those resulting directly or indirectly from their work.” (Art. 7.)
Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182) (Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour)
<i>protection of children against the worst forms of child labour:</i>
„the term the worst forms of child labour comprises: (a) all forms of slavery or practices similar to slavery, such as the sale and trafficking of children, debt bondage and serfdom and forced or compulsory labour, including forced or compulsory recruitment of children for use in armed conflict; (b) the use, procuring or offering of a child for prostitution, for the production of pornography or for pornographic performances; (c) the use, procuring or offering of a child for illicit activities, in particular for the production and trafficking of drugs as defined in the relevant international treaties; (d) work which, by its nature or the circumstances in which it is carried out, is likely to harm the health, safety or morals of children.” (Art. 9. Sect. 1.)
Protocol To Prevent, Suppress And Punish Trafficking In Persons, Especially Women And Children, Supplementing The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000
„prevent and combat trafficking in persons, paying particular attention to women and children; protecting and assisting the victims of such trafficking, with full respect for their human rights” (Art.2 a), b))
Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, 2007.
„The purposes of this Convention are to: prevent and combat sexual exploitation and sexual abuse of children; protect the rights of child victims of sexual exploitation and sexual abuse; promote national and international co-operation against sexual exploitation and sexual abuse of children.” (Art. 1)
Budapest Convention on Cybercrime (ETS 185, Council of Europe, 2001)
<i>protection of children against child pornography</i>
„Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct: producing child pornography for the purpose of its distribution through a computer system; b offering or making available child pornography through a computer system; distributing or transmitting child pornography through a computer system; procuring child pornography through a computer system for oneself or for another person; possessing child pornography in a computer system or on a computer-data storage medium.” (Art. 9)
2005 the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS 197)

Prevention of trafficking in human beings

„shall take measures to establish or strengthen national co-ordination between the various bodies responsible for preventing and combating trafficking in human beings”

„Each Party shall establish and/or strengthen effective policies and programmes to prevent trafficking in human beings, by such means as: research, information, awareness raising and education campaigns, social and economic initiatives and training programmes, in particular for persons vulnerable to trafficking and for professionals concerned with trafficking in human beings.” (Art. 5. Sect.1))

2017 UNWTO Framework Convention on Tourism Ethics (not entered into force yet)

General ethical principles of tourism

„The exploitation of human beings in any form, particularly sexual, especially when applied to children, conflicts with the fundamental aims of tourism and is the negation of tourism; as such, in accordance with international law, it should be energetically combated with the cooperation of all the States concerned and penalized without concession by the national legislation of both the countries visited and the countries of the perpetrators of these acts, even when they are carried out abroad.” (Art. 5 (3))

Source: own compilation

However, all legal norms have the value – as the level of their enforcement; so the majestic words of international treaties are merely dead letters, if they can not be executed.

In addition to the system of international agreements, mechanisms; the steps of international organizations also play an important role – should they function in the framework of the United Nations or outside of that. The United Nations have accepted the 2030 Agenda for Sustainable Development for the globe in 2015. However these are not legally compulsory, but they can be considered to be a compass for all states – should it be rich or poor -; what is more, for the whole humankind that can guarantee our future. (UN, 2015a) Among the 17 goals one of them is the promotion of just, peaceful and inclusive societies. Its second target is the elimination of all forms of violence, abuse, exploitation, trafficking and torture of minors. (UN, 2015b)

However the World Tourism Organization, a specialized agency of the United Nations (further: UNWTO) has approved the Framework Convention on Tourism Ethics in 2017; it has not entered into force yet. Nevertheless the Global Code of Ethics - which was accepted in 1999 and was the basis of the text of the Convention – is a kind of basic standard for all stakeholders in tourism regarding the ethical principles of the whole tourism industry’s activity. It refuses the exploitation of children in any form in the tourism industry and emphasizes the human rights of vulnerable groups with special regard to minors. (Global Code of Ethics, Art. 2)

The specialized agency makes much more than making this statement: One important field of activity of the UNWTO is the protection of children in tourism. Its Secretary coordinates the work of World Tourism Network on Child Protection; this network is the key organization in this struggle. It fights against all kinds of abuses against children in tourism: “including sexual exploitation, child labour and trafficking. Its meetings serve as a platform for tourism stakeholders to exchange experiences and best practices, drawing together governments, the tourism industry, international organizations, non-governmental organizations and media associations.” (UNWTO World Tourism Network on Child Protection) The insuring and creation of this podium is extremely important, since children can only be protected with the cooperation of all stakeholders; all of them have an important share in this fight. In the first 10 years of its functioning it concentrated on making struggles against the sexual exploitation of children; then after 2007 it extended the scope of its activity to all abuses against children) (World Tourism Network on Child Protection)

Its meetings are held every year on the foremost global travel fair: in 2014 the participants of the meeting concentrated on the media’s partner role, and on the arising problems relating to media. (Report of the 29th

meeting of the World Tourism Network on Child Protection, 2014) One year later in 2015 the main topic of the assembly was the endeavours against the sexual exploitation of children: the role of internet in making the “job of offenders” much easier, and the speed of arising new destinations regarding child sex tourism. (World Tourism Network on Child Protection, 2015., p. 2) In 2016 the importance of the private sector was in focus (UNWTO, 2016); while in 2017 the role of governments was affirmed in this fight. (World Tourism Network on Child Protection, 2017)

The UNWTO cooperates constantly with other international organizations, e.g. with UNICEF, ILO, WHO, INTERPOL and UNAIDS.

The UNWTO published a list on its webpage, what the different stakeholders can do against the exploitation of children in tourism. Suggestions are drafted for individuals, NGO-s, stakeholders of the tourism industry, governments, national tourism authorities and for the media as well. (What you can do against Child Exploitation in Tourism) Furthermore, a leaflet was issued for tourists advising them and drawing their attention how to be a responsible traveller. (Child Protection in the Tips for Responsible Traveller; UNWTO, 2017b)

3. Conclusions...

In a lot of cases we are convinced that we are just too insignificant to fight against the possible negative effects of tourism. The same applies often regarding children’s sexual exploitation on this field. Furthermore, we are sure, that this phenomenon is the problem of some far continents. However, it is not the case anymore. This crime has extended to the geographical scope of Europe as well, and all of us have our own responsibility in fighting against this felony – even if we are private individuals. (See UNWTO Tips for Responsible Traveller.)

People working in the tourism industry also have their share in this fight, since they can reveal these crimes with opened eyes, since offenders commit their crimes on tourism premises.

Besides these special measures we have to prevent our children drifting to the dark side of society, we have to teach them how to be present on the internet on a responsible way, thus not ensuring the online jungle a safe and secure place for criminals; we should not turn our head during our holiday, if we experience a suspicious case.

Everything has to be started at the foundations – like in the prevention of all crimes. We must create a stable environment for our children – which should be guaranteed mainly by the family. If a child misses this safe environment, then special attention must be devoted to him/her because of his special vulnerability. Besides the importance and strengthening of smaller communities must also be emphasized – they function as a protecting arm.

Additionally the real values should be transmitted for next generations – a moral change is needed: money should not overrule our whole life. And it is already about everyday life...

Acknowledgement:

„EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA The research of Ildikó Ernszt was supported by the ÚNKP–17-4 New National Excellence Program Of The Ministry Of Human Capacities”.

LITERATURE

1. Budapest Convention on Cybercrime (ETS 185, Council of Europe, 2001)
2. Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, 2007
3. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, 2005 (CETS 197)
4. ECPAT (2014) The Commercial Sexual Exploitation of Children in Latin-America, p. 39., In: http://ecpat.net/sites/default/files/Regional%20CSEC%20Overview_Latin%20America%20%28English%29.pdf (18. 01. 2017)
5. ECPAT (2016): Offenders on the Move, Global Study On Sexual Exploitation Of Children In Travel And Tourism 2016
6. European Social Charter, 1961, revised in 1996
7. 1966. International Covenant of Civil and Political Rights
8. 1989. New York Convention on the Rights of the Child
9. 2000. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography; (General Assembly resolution A/RES/54/263 of 25 May 2000.)
10. Keller K.: A turizmusmarketing környezete, In: Lőrincz Katalin, Sulyok Judit (szerk.): Turizmusmarketing, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2017, p. 39-61.
11. Péter Erzsébet (2017): Pörgés a turizmusban - pihenési szokások átalakulása Zalában, In: Nagy Zita Barbara (szerk.) LIX. Georgikon Napok Konferencia kiadványa. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2017.09.28-2017.09.29. Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Kar, 2017. Paper CD ROM. 4 p. (ISBN:978-963-9639-89-8)
12. Péter Erzsébet, Németh Kornél (2017): Gyorsan sokat?: Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban, COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE XXVII.:(3. különszám) pp. 60-63.
13. United Nations, (2015a) In: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (12. 12. 2017)
14. United Nations (2015b): In: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/peace-justice/> (12. 12. 2017)
15. UNWTO (1999): The Global Code of Ethics
16. UNWTO (2016) Private sector committed to fight child exploitation in tourism, PR No.: 16021, (15. 03. 2016)
17. UNWTO (2017a): Tourism Highlights, 2017 edition
18. UNWTO (2017b): Child Protection in the Tips for Responsible Traveler, leaflet
19. 2017 UNWTO Framework Convention on Tourism Ethics
20. UNWTO World Tourism Network on Child Protection, In: <http://ethics.unwto.org/content/protection-children-tourism;> (16. 01. 2018)

21. World Tourism Network on Child Protection (2014): Report of the 29th meeting of the World Tourism Network on Child Protection
22. World Tourism Network on Child Protection (2015): Report of the 30th meeting of the World Tourism Network on Child Protection
23. World Tourism Network on Child Protection (2017): Report of the 32nd meeting of the World Tourism Network on Child Protection
24. What You Can Do against Child Exploitation in Tourism, In: <http://ethics.unwto.org/content/what-you-can-do-against-child-exploitation-tourism> (16. 01. 2018)
25. World Tourism Network on Child Protection, In: <http://ethics.unwto.org/content/world-tourism-network-child-protection>) (16. 01. 2018)
26. Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182) (Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour)

Identification challenges in tourism – Enhancing security with Bayesian methods

Dr. Orbán József

*PhD candidate – University of Pécs, Doctoral School of Faculty of Law
48-as tér, Pécs, H7622, Hungary
e-mail address: jozsef.orban.mba@gmail.com*

Abstract

Inevitably tourism is a driving economical factor for several countries including Hungary. The improper identification is a hidden threat caused by this business. The screening shall be reliable providing high level security meanwhile it is expected to be quick enough avoiding the unnecessary disturbances to the travellers. The estimations are taking more factors into the focus of identification of individuals. The high resolution sensors, the independent item recognition, the online discovery of their probabilistic connections are also expectations towards to a high throughput system. This integrates the technical and staffing requirements as well. Melting the Bayesian probability with graph theory provides is a new possibility increasing the efficiency of identifying and tracking criminals. The Big Data handling gives a new to the information evaluation. The paper gives an overview of person recognition methods and it offers an enhanced connecting solution with Bayesian Networks.

1. Introduction

The technological development has been highly invigorating tourism through the revolution of transportation. The dark side of the large amount of people having recreational travels is that the malevolent or potentially dangerous passengers may stay hidden in these circumstances. The recognition and identification of the suspicious person, baggage, means of transport and the person's intentions have extremely great importance.

Terrorism (9/11) and transportation related crimes are dominant types of personal risks. Lockerbie (1988) and Atocha (2004) should be mentioned, when it comes to the infinite cases of possible threats of the baggage. When it comes to the means of transport, stolen or hi-jacked vehicles should be emphasized. The direct cases of threats in the person's intention should refer to the smuggling and trading of illegal goods. An even greater threat is when the criminal blends into the passengers' crowd with the intention, but without any visible sign of committing the crime. The highlighted examples demonstrate that this issue can only be handled with a holistic approach. The magnitude of this challenge might be well defined by the very fact that these screening tasks must be realized at the checkpoints without having the well-intentioned passengers harassed or the throughput procedure slowed down. The shielding model of the livable community (Gaál – Molnár, 2017) should be extended to the identification of possible undesirable people attempting infiltration.

The traditional screening methods of the 20th century only enable a limited speed for the throughput procedure that results in long queues at the checkpoint and successful actions of the criminals who can take advantage of the system errors. The conventional organization is vastly based on the screening staff's qualification, experience, awareness, and intuition. These competencies can be influenced negatively by any unfavorable circumstances, such as in greater traffic or due to other stress factors. The above-mentioned factors contributed to the development of automatic identification systems, where monotony, fatigue and stress may not cause any difficulty. The threatening presence of those who protest against tourism is another type of challenge (Cheong –Miller, 2000, Garcia-Hernández et al., 2017), where the possible risks caused by our own citizens should be estimated. The goal is to ensure the safety of our citizens travelling abroad and to decrease their vulnerability; therefore the continuous monitoring of country evaluations cannot be neglected. (e.g. Hudson-Miller, 2007).

2. The method and its source literature

The recommended automatic identification system uses the method of Bayesian networks (Jensen, 1996), which is based on the Bayesian probability (Bayes, 1763) and the principles of graph theory (Andrásfai, 1997). The solutions of Bayesian Networks are known, when it comes to the estimation of the attraction points of tourism (Shiyu et al., 2016, Namahoot et al., 2015) and the prediction of traffic (Papic-Blagoljevic et al., 2012). The Bayesian estimations have not been used in the field of tourism security, though.

In order to apply the method, all the factors should be taken into consideration that can form possible junctions in the network model of the solution. The junctions of the network are connected by causality.

The methodology of passenger screening should be created while the system theoretical policies (Finszter, 2017), the basics of forensics (Fenyvesi, 2014), the principles of identification, the basics of mathematics and informatics, and the technological possibilities are all being taken into account. The purpose of the identification is to screen out every person who has already committed a crime or who is likely to commit a crime. The screening principles and the resulted aspects of examination will not track the well-intentioned passengers. The task can be realized through the above mentioned base lines, such as the recognition and identification of the person, the baggage, the means of transport, and the person's intention (it will be referred to as *filtered data* in what follows).

The first classifying question of the *filtered data* is the collocation of the person, which needs personal identification.

Personal identification is often divided into two groups in the Western sources. The first group refers to the definition of an unknown person, which is identification; while the second group refers to the inspection and authentication of an individual's identity. According to another approach biometrics is an authentication based on biological information. It seems that the most reliable form of personal identification is a biometric system that examines specific body features. The individual's tool use – like mobile phones, IT identifications (IP address, MAC Address), telephones, vehicles – may provide complementary information for identification.

2.1 The possibilities of biometric identification in tourism

The two main – widely known – categories of biometric identification are based on physical appearance and behavior. The subcategories of physical appearance are the prints of a certain body part, biological patterns and visual patterns. The behavior-based category includes handwriting recorded on paper surface or pressure sensitive electronic sensor, and voice identification. Visual patterns can be based on the entire body or just on one of its determinative part. The most common optical identification is based on the face or the eyes. One of the advantages of visual patterns is that there is no need for actual physical contact, so the body part that is examined for the information can be further from the examination point. This can have various benefits depending on the requirements of the identification.

We can use a device, which may have a high throughput capacity, may be hidden or available to be used in the dark, may process past images (Kravets, 2017), or one that may combine all the listed features (Ferenbok – Clement, 2012).

Due to the trust in the reliability of biometric identification air transport provide a quick automatized data check to those passengers, who own documents with biometric identification. ICAO acknowledges face, fingerprint and iris identification, and considers face-information as the compulsory validation element of a biometric document (ICAO, 2015). FBI's Next Generation Identification program includes the biometric

identification of the iris, fingerprints, palms and face, moreover it includes the features of scars and tattoos, which is most probably supplemented with DNA data, and that is already pushing the limits of personal rights (Ganeva, 2012).

The interoperability, or in other words, the cooperation between the system regulations and the asset side is an essential issue (Mansfield-Devine, 2013). The set of data coming from the sensors is prepared for processing: any distracting or unnecessary data will be removed, and the outlines will be defined (Challa et al., 2011). In order to speed up the evaluation and the processing even more, the features of the information are defined in a concise but accurate way. There are always deviations between the extracted forms and the stored samples, so the most similar sample pairs are defined through methods of probability theory – especially through the estimations derived from Bayesian analysis.

The system usually applies methods derived from neural networks and Bayesian networks. (Gonzales et al., 2005).

The masking of the facial area and noise reduction are fundamental requirements for further evaluation. Errors caused by noise can be generated by sensors (thermal noises) or by various factors of the external environment (lighting air pollution, precipitation), which can be reduced through numerous techniques. One method of face identification is to locate the characteristic points of the face, and define their proportions to each other, which works with the comparison of the database and the features of the examined face. The iris and the retina are both unique; they are different even in the case of identical twins. The eye-based identification has an only 1:1.2 million failure rate, while the fingerprint identification can even have a 3% failure rate. However, both eye-based methods are limited when it comes to remote identification. During retina identification, the person virtually needs to look into the identifier device, while the iris can be identified from 10 meters, if we apply the results of the most recent researches. Furthermore, the eye, which involves the iris and the retina, is a constantly moving object, the eyelashes, the eyelids, the wet, reflective surface of the eye, and the effects of the pupil's light-related movements are all confounding factors.

It was already presented and demonstrated with experiments in 1975 that even a student who is barely familiar with voice identification can accurately differentiate between eliminations and identifications. (McDermott – Owen, 1996). One of the identification methods is the collection of the most various and most numerous information about the person's features; especially concerning image, voice, video, handwriting, electronic correspondence, motion features, mobile phone identification and other people in the person's environment. The success of the identification can be aided with police database and public data sources (like the Internet, Facebook, etc.) besides the given data. As the failure of the fingerprint identification before the 2004 terrorist attack in Madrid – which has become a textbook example of this kind – pointed out, thoroughness and humility may help to avoid the lack of success, but even if a mistake has been made, they can be beneficial in the effective reduction of any possible harm (Czebe –Kovács, 2015).

Pictures of poor quality can be improved with the Bayesian face hallucination technique. The identification of a forged personality or a psychopathological person can be a problem caused by the person.

The identification of the personality may form a good basis for the estimation of the intention. Strong contradictions in one's personality can motive a deeper examination. Past personality profiles can reveal forged elements.

As we approach personal identification from different dimensions, a certain stratification can be observed, since the characteristics of the past are layering on each other by the age, the present personality can be identified, and the future can be observed. This is also relevant to the opposite poles of forensics. The hiding of the past might indicate that the person is whether a criminal, an undercover detective or an intelligence agent.

The identification projection overarches from past through present to the future, so it enables the estimation of intentions too, which might serve the presumption or the exclusion of a criminal career. The change of a person's name or any identification mark, especially if the modification is made with fraudulent intentions, may provide a basis for doubts concerning the person being examined.

2.2 Making the model – The screening of suspicious factors

The causalities are represented by the edges of the graph. Each factor is scaled by their assigned probability value. The applied value can be based on statistical calculation or a custom case Bayesian probability. We see the importance of Bayesian probability in its custom nature. The a posteriori probability refers to the present when it comes to an immediate decision, and it may refer to the prognosis if it is projected to the future. Concerning our investigation in the field of tourism security present means the moment of screening (e.g. passport or baggage examination), and future means the estimated intention. The multiplication of known or estimated probability and the a priori knowledge gives us the usable a posteriori value. The values at the junctions of the graph are multiplied along the edges. Since the value range of probability is between 1 and 0, the result can be a very low number.

In order to avoid the trap of negligence, a counter verification is needed in these cases, so the eliminated value should be calculated. This will provide the risk referring to the *filtered data*. Let us take the instance of a traveler who - based on his travel documents – is coming from a suspicious starting station with traces of explosives on his baggage. It does not give a reason for judging, but it justifies suspicion. According to the present practice dogs are used in smell-based detection, which is rather a sampling examination than a large scale one, since the dog gets tired too. Moreover, dog training is substance specific (Horváth, 2017). This support the „artificial nose” vision of Fenyvesi, which would enable massive and reliable control. Computerized smell detection (Fatah et al., 2008) is an existing device of examination, but due to its low throughput speed and costly maintenance it is only used for special objects. The first step to create the model is the design of causality and relationship network. Theoretical aspects are limited by practicability, so screening conditions must be narrowed down. The availability and reliability of the a priori information can cause further limitations. The conditional probability table assigned to the junction turns the qualitative picture into a numerical probability value.

The observation aspects take place at the junctions of the model.

This includes an intelligent sensor, which puts together all the collected identification points with the already available information from the database, in each realized system. It can be estimated if a checked person is already registered, based on the systems of intelligent sensors.

3. Results and Evaluation

The biometric data collected in natural environments has worse quality than the samples collected in laboratory conditions, moreover their poor quality can even make identification impossible. The finger might be dirty, soaked, cracked or injured, which might worsen the chances of recognition. The issue of hygiene is one of the problems with contact identification. The surface of the sensor gets in contact with the body part, which helps the spread of diseases, which might be especially hazardous at the time of an epidemic. Besides these, achieving the proper contact between the body and the device is also time consuming. In the case of face recognition outdoor pictures, profile view, disturbing environment, etc. might make the process problematic. Various enhancement techniques are used, which often apply the Bayesian methods. The recommended solution is entirely automatable for the throughput of the well-intentioned tourists, and it is individually

classified over a predetermined risk level. The detection of biometric data works according to the methods explained earlier. The examination of the documents can be done with optical or electronic devices, depending on their type. Identification based on personal knowledge has already been widely used, for example by the remote identifications at banks.

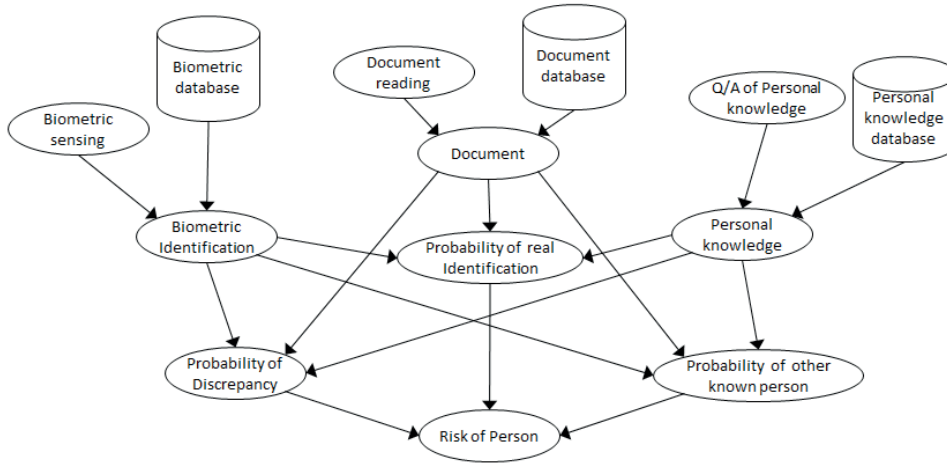

Figure 1: The simple risk factor estimation of the examined person (own compilation)

Figure 1 determines the examined person’s risk level according to a three-tiered identification: the examination is done on the basis of the biometric knowledge, the document and personal knowledge. Any expansion of the observed data can improve the accuracy of risk estimation.

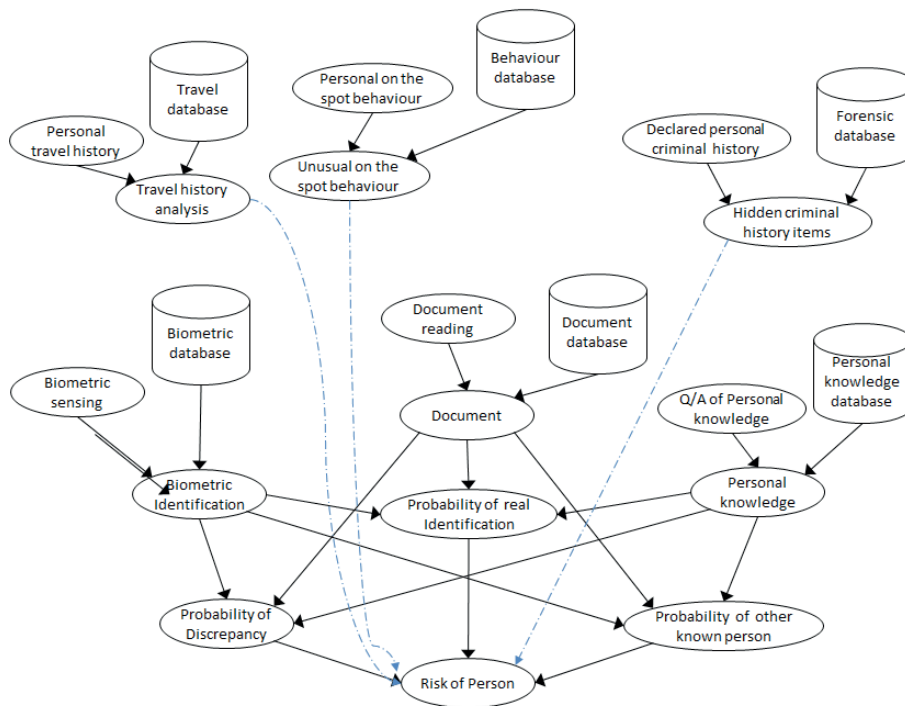

Figure 2: The advanced version of a person’s examination (own compilation)

Figure 2 is the simple examination supplemented with the risk estimation of a person’s travel habits. There is not any proper data available at numerous evaluation points, so their calculation is based on probability methods. The causality and probability relationships indicate the role of Bayesian network implementation

alternatives.

Certain additional elements refer to already existing screening methods. The highly experienced screening staff review the person's earlier border crossings in the passport besides identification when it comes to the check of the document. The person's behavior is observed during the process, and in case of unusual factors, the person is subjected to a more thorough examination. Captures that are based on great experience are usually called intuitions; however, those are achieved owing to a long process of subconscious learning. If there is any contradiction between the person's declaration on crime and the information available in the database, it is definitely a sign that indicates risk, so it must be examined individually.

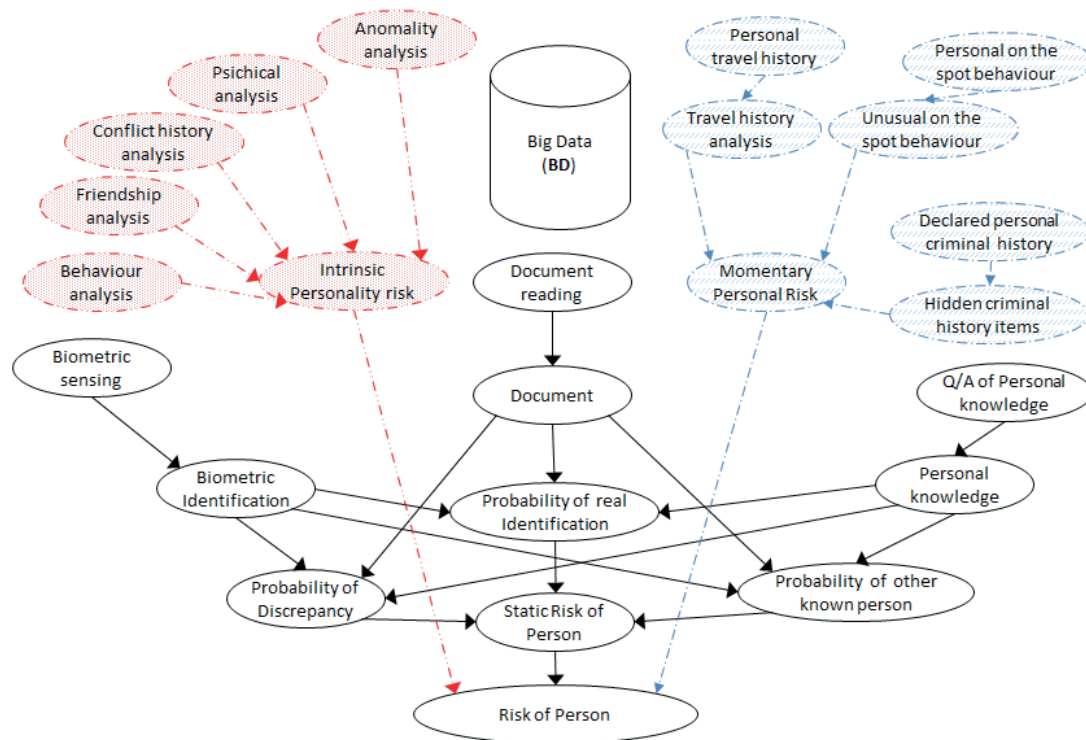

Figure 3: Holistic system of personal risk estimation (own compilation)

The constant check and processing of the data accessible through the Internet (Facebook, Twitter, etc.) – besides the numerous databases – is not possible with the use of traditional database management. This analytical method can only work if it is based on Big Data. Figure 3 shows that the static system that is built on personal identifications is supplemented by momentary personal risk and intrinsic personality risk in the holistic system of personal risk estimation. Every point of analysis gets input information front the Big Data source as well in the outlined structure. This approach makes it possible to estimate the risk of future behavior. Deeper and practicable researches require financial sponsoring too, which is not available yet.

4. Conclusions and suggestions

Tourism industry demands an adequate throughput speed and national security organizations demand reliability when it comes to procedural and technological methods. Instead of achieving certitude, the network of probability needs to be used. The number of data bases, their continuous changes over time, and the online analysis of the unstructured data on the Internet call for the criteria system of Big Data processing. This is a challenge where the simultaneous handling of databases raises IT security, national security, and privacy issues.

In order to reach the desirable operation of the society's self-defensive functions, we need to develop new person and intention identification methods, which will serve the community without suggesting the Orwellian feeling of being exposed. The research of Bayesian networks and Big Data provide an innovative possibility for reaching the expectations of tourism security, a possibility that has already been tested in other areas.

5. Literature

- Altmann, J. (2017): Preventing Hostile and Malevolent Use of Nanotechnology Military Nanotechnology after 15 Years of the US Nanotechnology Initiative. In: Martellini, M. – Malizia, Andrea (eds., 2017) Cyber and Chemical Biological. Radiological, Nuclear, Explosives Challenges. Threats and Counter Efforts. Springer, Cham, 49-72 p.
- Angyal, M. (2014): Ismeretlen személyazonosságú holttestek kriminalisztikai és szakértői azonosítása. Doktori értekezés Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2014. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/angyal-miklos/angyal-miklos-muhelyvita-ertekezes.pdf> (20. 12. 2016)
- Challa, S. – Morelande, M. R. – Musicki, D. – Evans, R. J. (2011) : Fundamentals of Object Tracking. Cambridge University Press, Cambridge, 5 p.
- Cheong, S. – Miller, M.L. (2000): Power and Tourism. A Foucauldian Observation. Annals of Tourism Research, Vol. 27 no.2 371-390 p.
- Czebe, A. – Kovács, G. (2015): The Impact Bias in Latent Fingerprint Identification. In: Baranyi Péter (ed.) 2015 6th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications (CogInfoCom) New York IEEE, 569-574. p.
- Fatah, A. – Archilesi, Jr. R. D. – McClintock, J. A. – Lattin, C. H. – Helsinki, M. – Hutchings, M. (2008): Guide for the Selection of Explosives Detection and Blast Mitigation Equipment for Emergency First Responders. U.S. NIST, Gaithersburg, 4-1 – 4-2 p.
- Fenyvesi, Cs. (2007): Elméleti modellek kriminalisztikai Nobel-díjak megszerzésére. Rendészeti Szemle, 2007/1. 99-106 p.
- Fenyvesi, Cs. (2014): A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2014. 110-113 p.
- Ferenbok, J. – Clement, A. (2012): Hidden changes: from CCTV to 'smart' video surveillance. In: Doyle, A. – Lippert, R. – Lyon, D. (eds.): Eyes Everywhere. The global growth of camera surveillance. Routledge London and New York, 218-234 p.
- Finszter, G. (2017): A rendészettudomány magányossága. In: Gaál, Gy., Hautzinger, Z. (2017): Szent Lászlótól a modernkori rendészettudományig. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs. 5-25 p.
- Földesi, K. (2015): A biometria rendőrségi alkalmazásának lehetséges scenáriói. Társadalom és Honvédelem 2015; XIX. (2. szám) 9-20 p.
- Gaál, Gy. – Molnár, K.: (2017) About the safe community. Jura, Pécs, 58-62p.
- Ganeva, T. (2012): Civil libertarians worry about the roll-out of Next Generation Identification, a massive expansion of the agency's current biometric database. AlterNet, January 8, 2012. <http://www.>

alternet.org/story/153664/5_things_you_should_know_about_the_fbi's_massive_new_biometric_database access: 15.01.2017

- Garcia-Hernández, M. – Calle-Vaquero, M. – Yubero, C. (2017) Cultural Heritage and Urban Tourism: Historic City Centres under Pressure. *Sustainability*, 2017, 9, 1346.
- Gonzales-Rodríguez, J. – Fierrez-Aguilar, J. – Ramos-Castro, D. – Ortega-Garcia, J.(2005): Bayesian Analysis of Fingerprint, Face and Signature Evidences with Automatic Biometric Systems. *Forensic Science International*, 126-140 p.
- Horváth, O. (2015): Néhány gondolat a robbanóanyag-kereső kutyák alkalmazhatóságáról. In: Gaál, Gy., Hautzinger, Z. (2015): A mindenkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs. 161-168. p.
- Hudson, S. – Miller, G. (2007): Traveling to Troubled Countries: Ethical Perspectives on Tourism in Myanmar. <https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1352&context=ttra> (15.01.2018)
- ICAO (without author, 2015) DOC 9303, Machine Readable Travel Documents. Part 9 – Deployment of Biometric Identification and Electronic Storage of Data in eMRTDs. International Civil Aviation Organization Montréal.
- Kravets, D. (2017): Biometrics leads to arrest of accused child molester on the lam 17 years. <http://arstechnica.com/tech-policy/2017/01/biometrics-leads-to-arrest-of-accused-child-molester-on-the-lam-17-years/> (15. 01. 2017)
- Mansfield-Devine, S. (2013): One database to rule them all. *Biometrics, Exhibition and Conference*, 9 p.
- McDermott M.C. – Owen, T. (1996): Voice Identification: The Aural/Spectrographic Method. Owl Investigation Inc. <http://tapeexpert.com/pdf/voiceidauralspectro.pdf> (15.01.2017)
- Namahoot, C. S. – Brückner, M. – Panawong, N. (2015): Context-Aware Tourism Recommender System Using Temporal Ontology and Naïve Bayes H. Unger et al. (eds., 2015), *Recent Advances in Information and Communication Technology* Springer International Publishing Switzerland, 183-194 p.
- Papic-Blagoljevic, N. – Gajic, T. – Dokic, N. (2012): Using Bayesian network and AHP method as a marketing approach tools in defining tourists' preferences. *Turizam*, Vol. 16 issue 1, 8-19 p.
- Shiyu, W. – Liwei, C. – Shenglang, J. (2016): Evaluation Method of Tourist Attractions based on Emotional Information Extraction and Semantic Analysis *Journal of Residuals Science & Technology*, Vol. 13, No. 8

The innovative effects of lean management on human resource motivation and on the success of small and medium enterprises in Zala county

Péter Erzsébet¹- Bacsí Zsuzsanna²-Kovács Ernő³- Lelkóné Tollár Ildikó⁴

1 associate professor- Pannon University Nagykanizsa Campus,

2,3 University of Pannonia Georgikon Faculty

4 master teacher Pannon University Nagykanizsa Campus

e-mail address: peter.erzsebet@uni-pen.hu

Absztrakt

The relation between lean management and health pro-motion throws new light on the efficiency of corporate culture levels. The problem may arise from the fact that the organizational culture in lean management is far from having feudalistic hierarchy and culture, unlike several institutions and small and medium-sized enterprises. In this case, the behaviour of the management is process-oriented in decision-making and problem-solving; it sets goals involving the workers, who are treated as partners. Important elements in the transfer of knowledge include the exploration of the root causes, self-criticism, efforts to minimise losses, two-way communication channels, systematic innovation and knowledge sharing. These may also involve career planning and training sessions to develop and improve self-esteem. Mental health can be improved with relaxation, which can affect work performance positively. Furthermore, social health pro-grams help co-operation with others, include family protection programs, skill development programs, mentoring and coaching, life planning workshops, volunteering and mutual help services.

“Supported by the ÚNKP-17-4 New National Excellence Program of the Ministry of Human Capacities”

1. Introduction and Literature Review

The environment, the way of thinking, the interactions, the rules of the game and the habits in which we carry out our daily tasks at our workplace are taken for granted, and we only become aware of what it means to belong to an organization when the conditions change. For the first time we perceive its significance when we join an organization; the second time comes when we quit our job and enter a different organizational culture. When entering an office, a business or a workplace, we usually feel the atmosphere that surrounds the employees who work there, or which comes from their human and physical environment. People's behaviour, but especially their communication shows their pride in the company - or just the opposite. The furnishing and work equipment reveal how much they love tidiness and whether they take care of and decorate their environment. In an organic culture communication channels are open and there is a free flow of information. Voluntary adaptation to changing circumstances can be observed; emphasis is placed on unregulated matters and, in addition, the control is loose. Decision-making takes place in groups, while in the mechanical culture it is in the hands of the leaders - without any need for an opinion. Mechanical culture is also characterized by information flow control, slow adaptation, regulation, control, and compliance with regulations. While mechanical culture is adequate for permanent environments and monopoly positions, organic culture works well in constantly changing environments, too (Heidrich, 2001). It helps if the leader commits himself credibly to long-term, cooperative, effective behaviour and starts moving towards organic culture.

Thus, leadership style determines the success of the organizational culture. A good leader sees the employees as partners, creates clear requirements for them, is able to strengthen the internal motivation of the subordinates

and gives them proper feedback. It is crucial to leave room for the workers' autonomy. The main task of the leader is to develop and maintain the organizational culture (Dobi et al., 2013).

Based on Tasiszka's survey (2017) we can conclude that the organizational culture of the Hungarian companies has not changed much in recent years, i.e. Hungary represents the "well-oiled machinery" concept of the organizational ideal types along with the dimensions of power distance and uncertainty avoidance.

Bacsi (2017) studied the differences in development and quality of life among the countries of the world and he paid great attention to the role of the internal heterogeneity and fragmentation of the society. Heterogeneity may be a barrier to cooperation, but the resulting cultural or ethnic diversity and development often coexist, as this approach is also reflected in the businesses I examined.

In terms of culture, it is imperative that leaders be role models for their staff. Leadership is a combination of intelligence, credibility, humanity, courage and discipline. Leaders act as mentors for the staff they work with. Employees are treated as partners and they are given courtesy, understanding and collaboration. Leaders are involved in the processes actively since they can help their staff improve only this way. They ensure that every employee knows their individual role in achieving corporate goals, programs, and tasks. Leaders instil confidence as they make the best of everyone and encourage personal development. Leaders should be able to express gratitude and give both material and moral support. If the expectations are fully met but the recognition is missing, it conveys a message that it is not the right path to success at work, or to potential career development.

Göndör's study (2014) had a dual objective: "to reveal the impact of emotional intelligence patterns on leadership performance by using a personality-based emotional intelligence questionnaire and a new, self-developed leadership performance survey. According to the results, the "relationship" facet of emotional intelligence in executives to evaluate their performance as seen by the subordinates, measured by the Kruskal-Wallis test, had a significance level over 95%. The evaluation of leadership performance by the superiors and the aggregate performance indicators are, however, influenced by the leaders' "trait optimism" facet. The "relationships" emotional intelligence facet in the TEIQue model (Trait Emotional Intelligence Questionnaire) also indicates that the person examined "has successful relationships that contribute to their performance, listens to other people and responds appropriately to what has been said".

2. Material and Method

One of the basic aims of our research is to examine the leadership styles in companies and institutions operating in Hungary; their willingness to change in order to motivate the human factor and how recognition affects the performance of the employees. More specifically, the research location is Zala County situated near three borders, which causes diverse cultural differences in leadership and employee attitudes.

In a qualitative cross-sectional survey, we conducted structured interviews with leaders in a total of 91 state-run institutions and private enterprises between October 2017 and January 2018. The quantitative research involved omnibus research by questionnaire. The sample population involved 508 people, 49% of whom were men and 51% women. The survey represented the active workers in the county by gender. We applied random selection when choosing samples.

3. Results and evaluations

A we collected the attributes that the employees considered the biggest problems. We also examined the same

factors with the eyes of the leaders discussing the possibilities to avoid work overload.

We asked what the greatest difficulty for workers might be in a given work environment (Figure 1). Many felt that they were exposed to significant work overload (14%) but did not receive positive feedback from the management (10%) as a proportion of the amount of work invested. In most places, there is no or little chance to get promoted (12%) and, of course, it is another serious problem when some respondents say they are offered very low pay for their work (16%). There are fewer and fewer jobs where fringe benefits are not available.

This is due to a built-in organizational culture within the private sector for employees of medium and large enterprises, while in micro companies they serve as low income supplement. In state-run institutions, this does not only depend on the organizational culture, but also due to government regulations or lack of money. Some employees in micro enterprises reported that they receive part of their salary in this form and because of the 2018 regulation they are afraid that they will have less income as the tax levied on fringe benefits has changed.

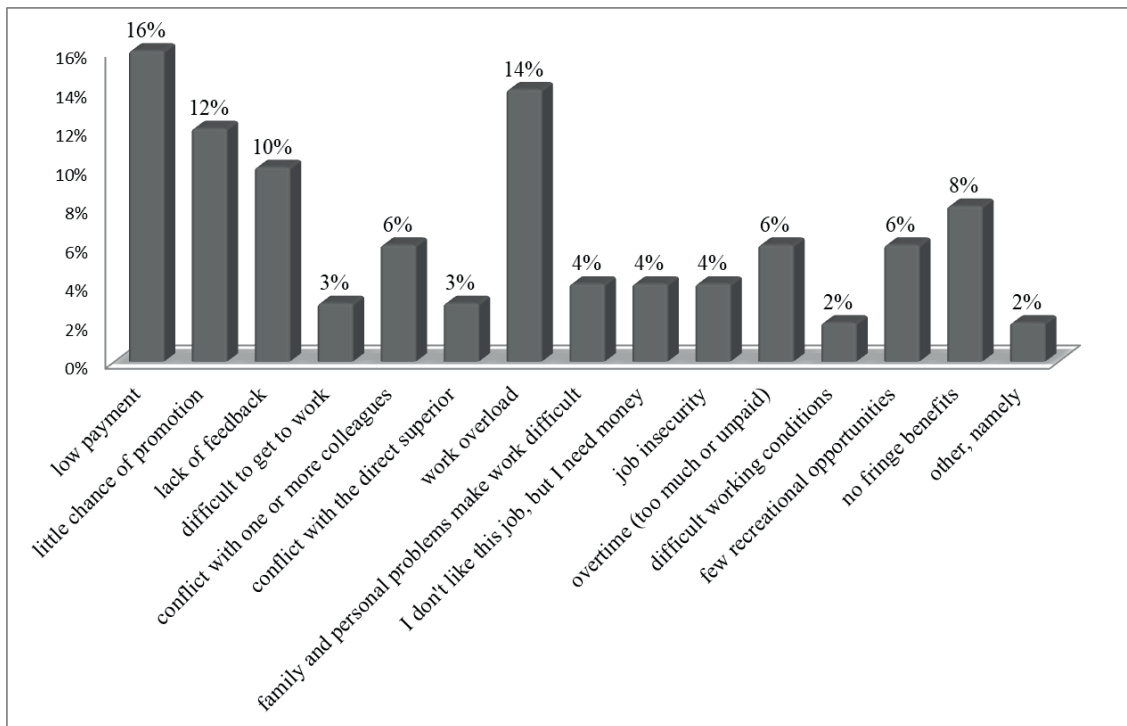

Figure 1: Distribution of the biggest difficulties based on employee opinion

Source: created by the authors, 2017

The results of the structured interviews revealed that despite leaders say they introduce more breaks to increase performance, the workers feel they are overwhelmed with work. Furthermore, by creating community places they help establish and maintain good relationship between colleagues. There are, of course, peak times at work (production lines, trade, and hospitality) when there is less time for breaks, but they are trying to reward the workers. We would like to highlight some examples of the answers to show the diversity of employers.

First of all, we present the opinion of the leaders in public administration or state-run institutions:

- “Due to the nature of the work, there is no designated break apart from lunch time, and employees can take breaks as necessary. Maintaining a break between two work processes will certainly increase the concentration capability. The employees’ own rest period is optional” (notary).

- “I consider having a short rest period between workflows necessary for the efficiency of work. It should be done by minimizing monotonous workflows as well as incorporating other types of tasks. When sitting a lot at work, a few minutes of exercise or relaxation by an open window is also important “(head of an educational institution).

In private businesses, the pace of working is a bit tighter during the peaks, but of course, they also try to reward the employees’ dedication by providing them extra money or extra days off.

- “There is no designated rest time; in hospitality and trade there are several hectic periods. We hire new colleagues for a different position” (manager of a catering establishment).

The second research topic covers the workplace network, in particular the treatment of and the care for the staff. Workers find it very important to be listened to, and most outstanding leaders know that this is one of the best incentives for performance, since attention is one of the finest compliments we can please somebody with.

To sum up the results of the structured executive interviews, the leaders of state institutions believe that providing flexible working time for the management is also an inspirational factor, which must not undermine work; however, it does not usually happen, managers perform their duties properly and sincerely. They also believe in the power of compliments. They regularly invite employees to carry out important tasks for the institution as an expressive tool for recognition.

The reward systems are limited in public administration that is why, in many cases, employees are encouraged with positive feedback.

- “We can inspire a worker with salary compensation that reflects their performance better. However, the question remains: can someone who is categorized negatively be inspired to perform better this way? Obviously, positive recognition inspires employees to keep up the good work. Unfortunately, besides money, there is not much inspiration; maybe the fact that holiday is not regulated completely and can be taken at any time.” (head of a public authority).
- “It is therefore necessary to strive to create a tension-free working environment, which is not always easy. It is difficult to set the boundaries between private life and work and separate them entirely. Or, as one interviewee mentions, “an individual’s life is not a coat that we can be take off and leave; besides the work environment, household life also affects our work. If either is not supportive, it can greatly reduce our performance” (head of the local government department).

In private investments, the management’s opinion on the incentive varies. Some find creating a homely atmosphere important, others say nothing inspires better than financial contribution. There are leaders who attempt to create a working culture that makes you feel good every day. Naturally, some respondents do not focus on the subject, as they consider their employees independent people who do not need incentives; they do their job properly and that is all that matters. The majority, however, aim to build personal relationships and to set examples.

- “I think setting individual examples is the key method. I also attach importance to personal contact, which allows me to catch a glimpse of my colleague’s lives and difficulties. This is very important in order to reconcile private life and work, since, for example, if we are aware of a Mother’s Day celebration where a mother wants to go, we can arrange it by offering flexible working hours. This relationship is mutual because, for example, when we need a colleague due to the increased tourist traffic, they will be more willing to help once they know they can count on mutual attention. Knowing our goals is also inspirational, the employees are familiar with the system, they know what we do and how they can help. I find the conversations particularly productive and I take the view that your actions should follow your

words to be a credible person” (education, accommodation manager).

- “I try to be in a friendly relationship with my employees and to respect their opinion. I think this way they work with more pleasure. When we have enough time, we also organize company events. I think one of the most important things is that employees should enjoy working without any force or obligation. A lot depends on the atmosphere” (business manager).
- “Sense of accomplishment at work, compliments, money reward. All of them are equally effective in my opinion, but it is actually individual preference” (real estate manager).

Giving authority to employees activates them, helps them reach an objective, thoughtful solution, develops them and increases their commitment. Basically, everybody needs a sense of belonging and social relationships (Figure 2). Workers find fair treatment crucial. 40% reported that their limitations are completely taken into account and 45% mentioned sexual discrimination, which is not present in their own working environment at all.

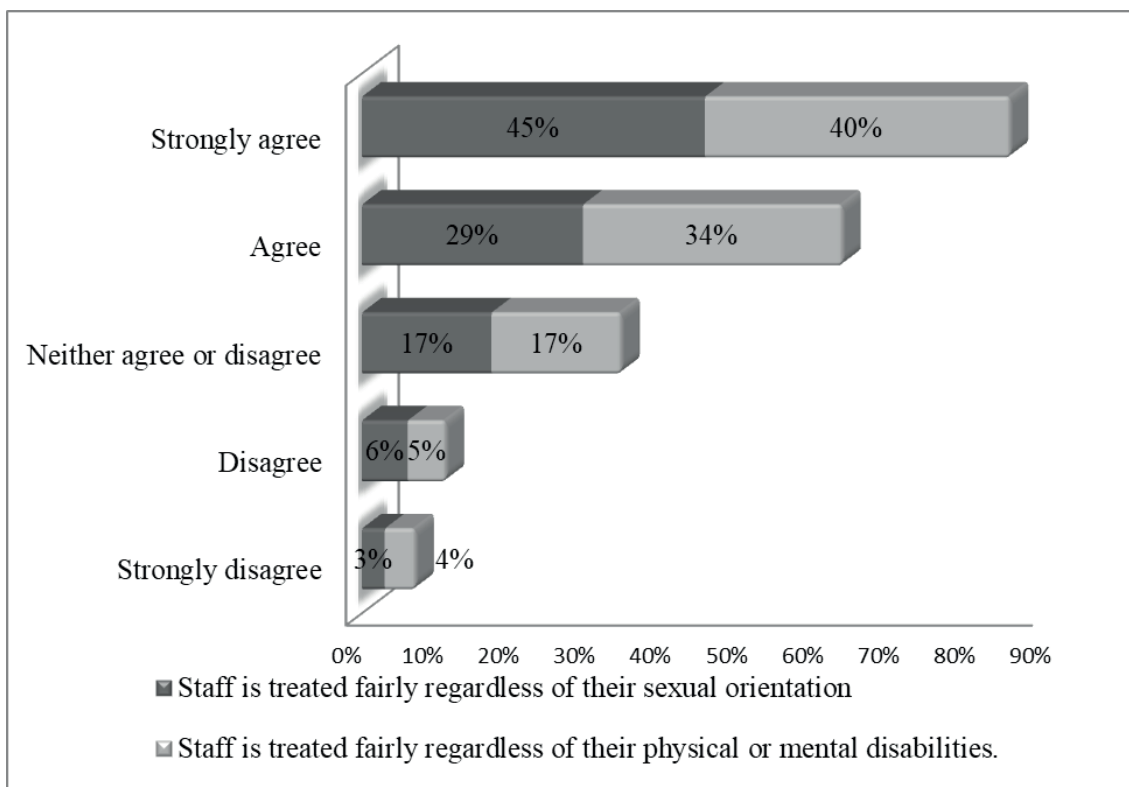

Figure 2: Distribution of employees' views on treatment

Source: created by the authors, 2017

In order to reach the maximum performance level, each employee should feel that they are important and valuable members of a group. To achieve this, the working environment and the organizational atmosphere must be designed to support informal relationships in the workplace and to ensure that information flows smoothly. An organization where this does not function properly encounters obstacles, becomes one-way or virtually dead (Péter, 2018). Similarly to the results published in international journals (Mowday et al., 1979), our results also show that the employees are highly committed when they believe in organizational goals and values and identify with them; they are willing to make sacrifices in the interest of the organization, and they have a strong desire to retain the membership in the organization. In general, the size of the employer is also a differentiating factor: the larger the employer, the more likely they offer fringe benefits or provide a variety of

benefits. We know little about the behaviour of employers who provide benefits: for example, how freely the workers can choose and to what extent the employer determines the type of benefit. It is also unclear how the employees have a say in what kind of benefits they can choose from. Employee representative bodies could play a part, where they actually work. At the same time, employees now need recognition both as workers and human beings. A workplace may become a “second home”, but workers also have the right to require attention, which helps to retain and motivate the skilled workforce.

A leader should be aware of the importance of personal relationships. Employees should not be seen only as people who perform tasks, but they also need an atmosphere in the workplace where they can feel good. A person who achieves something by using his skills has a sense of success and can be motivated.

4. Conclusions and suggestions

The results of the empirical research reveal that nowadays it is not enough to perform tasks exceptionally at a workplace, the key is flexible assimilation and the ability to renew, which can turn skilled employees into marketable and sought-after workers. Companies should also pay more attention to lowering human capital costs while simultaneously taking full account of corporate profits that can contribute to improving their competitiveness.

Organizational culture (values, norms, behaviour) considerably affect the knowledge markets, which can basically determine the successful transfer of knowledge. Effective knowledge management cannot be achieved without organizational, cultural, behavioural change.

Every leader has to be aware that human capital is the most valuable investment for an institution owing to its flexibility, desire for knowledge and motivation. Skilled labour force is always capable of renewal, regardless of generation, with changing needs. Today it is an obsolete view that everything and everyone can be replaced; companies are challenged to retain good workforce and every organization is made up of people who are appreciated in the long term.

5. Literature

- Bacsi, Zs. (2017): Megosztottság és sokféleség - a kulturális heterogenitás viszonya az életminőséghez és fejlettséghez, *Közgazdasági Szemle* 64:(7-8) pp. 738-773.
- Dobi, L. - Szűcs, E.- Takács, T. - Matkó, A. (2013): Vezetési stílusok és a szervezeti kultúra kapcsolatának azonosítása egy magyarországi zrt-nél. http://eng.unideb.hu/dmk/docs/20132/matko_andrea.pdf, Retrieved: 17 February 2018
- Göndör, A. (2014): Szívvel vagy ésszel? Mi határozza meg a vezetői eredményességet?, *Szervezetek, vállalatirányítás, TAYLOR Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat* ISSN 2064-437X , Szeged, 2014 pp. 457-468
- Heidrich, B. (2001): *Szervezeti kultúra és interkulturális menedzsment*, Humán Telex, Budapest
- Péter, E. (2018): Hatékonyan élni a digitális világban- Az intellektuális tőke, mint vállalkozást dinamikusan összetartó erő, “Élni és dolgozni a digitális világban”- section of a book, under publication

Integrating health literacy into work and relaxation

**Péter Erzsébet¹ –Keller Krisztina²-Németh Kornél³ –
Lelkóné Tollár Ildikó⁴**

^{1,2,3} *associate professor- Pannon University Nagykanizsa Campus*

⁴ *master teacher Pannon University Nagykanizsa Campus*

¹⁻⁴ *18. Zrínyi street, Nagykanizsa 8800*

e-mail address: peter.erzsebet@uni-pen.hu

Abstract

The time for rest is decreasing due to the employers' influence or our own expectations. Non-stop working may cause not only fatigue and burnout in worse cases but, unfortunately, also long-standing illnesses. Not only people in Zala County but also a large part of the Hungarian population would like to relax a lot quickly and feel the need to change, however, they cannot achieve it due to financial reasons or internal impulse.

Corresponding with the consumer/tourist trends, experience marketing becomes important during the trips. The desire to learn about the local cuisine using local ingredients may act as the main motivation or an inevitable part of the journey, and when people look at the photos upon returning home, they should experience positive feelings and emotional enrichment. Health tourism is characterised by higher spending, less seasonality and higher quality of service, and it is used by not only domestic but also foreign visitors in Zala County (Hévíz, Zalakaros, etc.).

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

“Supported by the ÚNKP-17-4 New National Excellence Program of the Ministry of Human Capacities”

1. Introduction and Literature Review

The impact of tourism on the host community can be divided into three categories: economic, socio-cultural and physical impacts. These categories can overlap and the same factors can be categorized into several categories (e.g. Malota 2013, Malota 2015).

Economic impacts can be defined as changes in the economic and economic characteristics of the sending and receiving regions due to the development of tourism (Puczko - Rátz, 1998). The changes observed do not generally include the profit and expenditure expressed in terms of the place of destination. They focus on the development of tourism, the need for investments, the improvement of infrastructure, the increase in the number of visitors and the income level of tourists visiting the area.

The physical effects of tourism can be described in the natural and man-made environments with changes in the development of tourism. Social impacts can be observed for better quality of life for local people, and to a lesser extent for tourists (according to Boothroyd, 1978).

The introduction of lean makes decentralization imperative, which also implies the development of individual skills. Versatile skills and theoretical knowledge have little use in the flexible production system unless the employees are motivated to make physical and mental efforts. A single employee will only be motivated if they believe their individual goals are in line with the company goals and the company also monitors their personal needs. Even in case of projects the correlation between individual motivation and project success

is confirmed (Tóth-Kaszás - Fehérvölgyi, 2016.) This is why flexible production systems are characterized by a high-commitment HR policy, including improved job security, performance-related payment and more direct contact between managers and workers. Business reorganization failures are basically rooted in the bad management of people and not in technical problems. One of the basic goals of our research is to examine the management attitudes of companies and institutions in Zala County, and whether they are willing to change to motivate the human factor.

2. Material and Method

The empirical research took place in Zala County, where a quantitative research was performed using questionnaires. The sample for the quantitative survey was based on the population data of Zala County (purchased from the Hungarian Central Statistical Office, published on 1 January 2017). The sample population that we calculated involved 508 people, of which 49% were male and 51% female. The survey represented the active workers in the county by gender. We applied random selection when choosing samples (Babbie, 2001, 212; Molnar - Barna 2004, Gyulavári et al., 2014). We performed cross-tabulation and correlation analysis during the correlation tests. The correlation strength was measured with Pearson's correlation coefficient (Molnar, 2015).

„EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA The research of Erzsébet Péter supported by the ÚNKP-17-4 New National Excellence Program
Of The Ministry Of Human Capacities”

3. Results and evaluations

Hungary has three key products: health, business and cultural tourism. Health tourism and medical tourism based on natural healing factors - medicinal water, medicinal mud, mofetta, thermal cave - is a unique, internationally competitive area of the country, therefore, it should be given special priority in product development. Budapest and Lake Balaton still remain priority products, besides which Hévíz and Zalakaros in Zala County are as popular as ever among health tourists.

In 2015, foreigners visited our country 48 million times spending a total of 120 million days here. The number of visits increased by 5.1%, the time spent in the country raised by 8.9%. The regional distribution of cross border arrivals is much more concentrated than that of domestic visitors. A little over a third of overnight guests visited the capital, another third explored Western Transdanubia. The third most popular destination was Lake Balaton, where a tenth of visitors travelled. 78% of the visitors spending several days in Hungary arrived with recreational purposes, one in three of them spent at least one night in Budapest. Many people arrived to meet relatives or friends; the largest number of them visited Western Transdanubia. The primary target area of health tourism is also Western Hungary, while the most common site of business tourism is Budapest.

Hungarian tourists took part in multi-day domestic trips 15 million times, during which they spent 62 million days. Short, 1-3 night journeys topped the list of domestic journeys, their ratio was the highest (84%) in Southern Transdanubia and the lowest (53%) at Lake Balaton. The primary domestic destination is Lake Balaton, which is visited for fun and relaxation mostly. Budapest and the Central Danube region are popular as well; half of the visits in the region took place to visit relatives or friends. The expenditure of the Hungarian population increased by 4.4% during the multi-day domestic trips, exceeding HUF 300 billion. Lake Balaton region received the largest proportion of tourist spending (30%), however, daily spending was the highest

in Western Transdanubia. Széchenyi Pihenőkártya (Széchenyi Rest Card), which is a form of fringe benefits provided by employers, also stimulated customer turnover. According to the data published by the Hungarian Central Statistical Office in 2017 accommodation providers closed a successful year in 2015 and all tourist regions in the country had an increased number of foreign visitors. Tourism service providers received 4.9 million foreign guests, 69% of them chose Budapest and the Central Danube region, 10% visited Western Transdanubia and 7.5% was attracted by Lake Balaton. (Péter et.al, 2017)

39% of the workers surveyed in Zala County spent their holiday abroad, while 61% of chose a domestic destination (Figure 1). Private commercial accommodation accounts for a smaller but growing section in tourism. 37% of the total number of guests and 79% of the guests visiting Budapest and the Central Danube region were foreigners (Hungarian Central Statistical Office, 2017). In the latter region the turnover increased significantly, the number of visitors raised by 61% and overnight stays by 49% over one year. The popularity of private commercial accommodation grew both among foreigners and domestic guests. They accommodated more than 1 million domestic tourists in 2015, while the number of overnight stays exceeded 3 million.

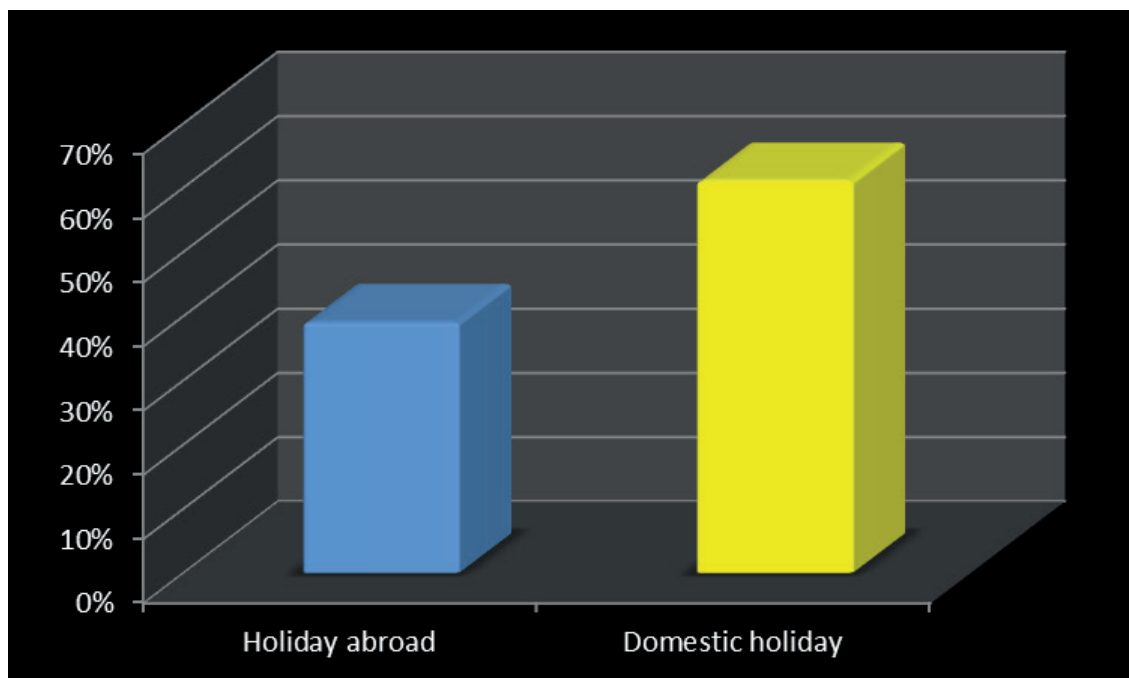

Figure 1: Distribution of the holiday locations based on the respondents' opinion in Zala County, 2017

Source: Own research, 2017

47.8% choose a summer holiday, but the duration shrank from the former 7-10 days to 5 days. The popularity of long weekends has not changed and is similar to the national average, with an average three-day stay.

Figure 2 illustrates that rest and recreation tops the list (33.2%) and family time comes in second (22.7%). Today, tourists are looking for uniqueness, originality and experience, therefore these factors are focussed on in tourism, too. Tourists seek not only unique but also complex experiences and the Hungarian gastronomy can be an excellent complementary element of (or inherently part of) sightseeing tours and cultural, festival, active, rural and coastal tourism. Wellness still means eating and sleeping excessively for employees in Zala County. Since they "cannot waste their time," they want to discover new experiences (15.1%) and look for adventure (6.9%) that can make their holiday unforgettable.

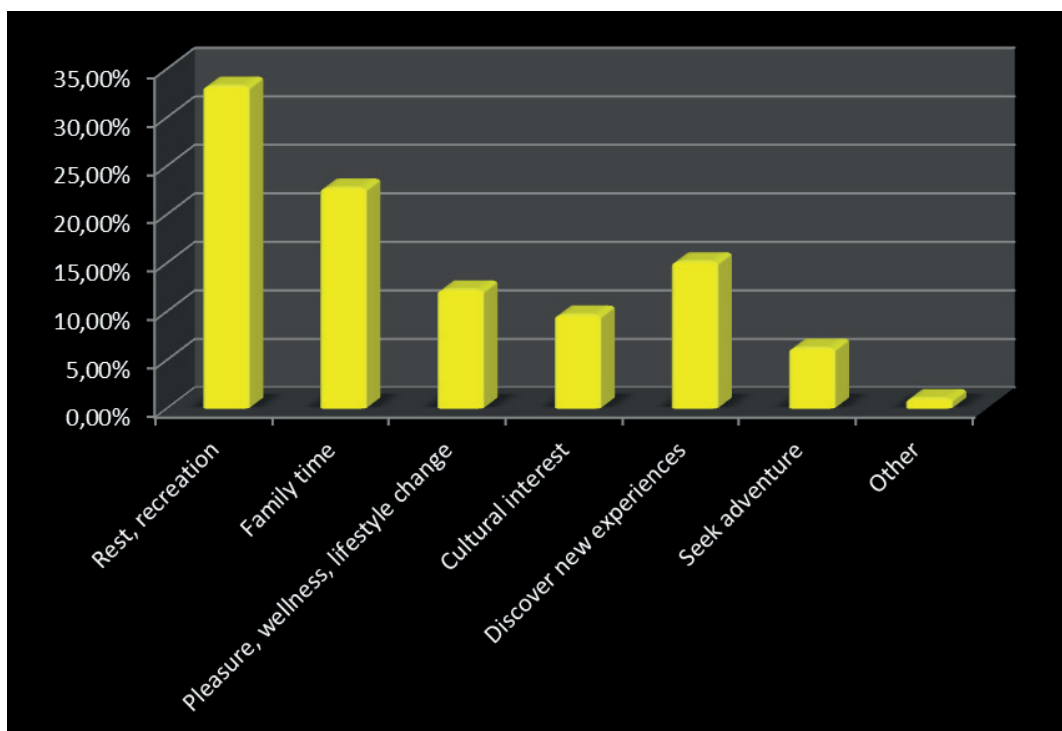

Figure 2: Distribution of travelling by motivation
Source: Own research, 2017

The respondents used a Likert scale to mark their preference when on holiday (Table 1). They attach high importance to quality and a sufficient price-performance ratio, while family-friendly features receive remarkably diverse responses; however, recreational opportunities (learning about new cultures, participation in events, looking for new experiences) are becoming more prominent in terms of demand.

Table 1: Distribution of the most preferred options

	1	2	3	4	5
Dining options	4,1%	5,1%	22,2%	31,0%	37,6%
Price / value ratio	0,6%	1,0%	8,8%	27,1%	62,4%
Quality	0,6%	1,2%	6,6%	42,0%	49,6%
Number of services	5,6%	9,3%	32,0%	35,1%	18,0%
Proximity to tourist attractions	5,0%	7,3%	24,3%	37,6%	25,8%
Family-friendly features	7,8%	12,9%	21,7%	29,9%	27,8%
Sports facilities	12,1%	18,9%	31,2%	24,7%	13,1%
Recreational facilities	1,4%	3,9%	14,4%	44,0%	36,2%
Wellness facilities	11,6%	12,7%	23,2%	28,0%	24,5%
Other	4,5%	9,1%	2,3%	25,0%	59,1%

Source: Own research, 2017

We investigated how the financial crisis of the past decade affected holiday-making. The answers in Table 1 showed that the respondents choose less expensive holidays and cannot afford to unwind several times a year. Few people's holiday habits were not affected by the crisis. 17.9% of the respondents revealed that besides several summer holidays they can take a long winter break.

Correlation analysis revealed strong relationship between travel decisions and age. It is interesting to point out that the Pearson correlation coefficient has negative value (-0.718) at 0.0007 significance level. It shows a reverse relationship, i.e. the younger someone is, the more confidently they make decisions, and are not influenced by their financial background; when they are short of money they look for alternative options and use Internet forums to find cheap or free accommodation. When the body indicates the worker that it is time to rest, young people recognise the "danger" sooner; middle-aged and older respondents can only afford to relax "a lot, quickly", which presents new challenges not only to healthcare workers but also to tourism professionals.

4. Conclusions and suggestions

Not only people in Zala County but also a large part of the Hungarian population would like to relax a lot quickly and feel the need to change, however, they cannot achieve it due to financial reasons or internal impulse. However, there is another trend arising: the slow tourism that can be considered to be a kind of counterpoint of the fast world of mass tourism (Ernszt, 2016; Ernszt - Lőrincz, 2017).

We recommend major tour operators and travel agencies to launch forums. Travel agencies that introduce a forum on their website and regularly read it can immediately answer questions, solve problems, thus enabling them to establish a regular interactive connection with the passengers and respond to the quickly changing needs immediately. This interactive connection via forums may build the trust between the service provider and the tourist that is beneficial to agencies in creating their online customer base. One of the main problems of the Hungarian tourism industry is the lack of a coordinated system with clear competencies, expertise and funding, responsible for developing and managing tourism in the host area. Young and middle-aged target groups can browse these websites skillfully. Correlation studies proved that they make more confident decisions that are independent of their financial situation.

Both sexes considered the location of the holiday the main motivation, followed by the quality of the accommodation and tourist attractions. The participants of the survey return to areas that offered them positive experience, which can be utilised with emotional marketing propaganda. The activities of Tourism Destination Management organisations should be reconsidered; as professional organisations they should act as a driver in tourism and the management must respond effectively to new challenges even when dealing with suprastructures (Péter-Németh, 2017; Péter 2017).

5. Literature

- Babbie, E. (2001): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassa Kiadó- Budapest, 212. p.
- Boothroyd, P. /1978/: Issues in Social Impact Assessment; Plan Canada;18(2): 118-134 p.
- Ernszt, I.: Kőszeg „slow turizmusban rejlő lehetőségei” – A lassú filozófia, In: Kisvárosok reneszánsza – A kőszegi példa, szerk. Miszlivetz Ferenc, iASK KRAFT könyvek, Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete, 2016. ISBN: 978-615-80529-0-0, p. 332.
- Ernszt I. – Lőrincz K.: A lassú turizmus mint termékfejlesztési irány – Kőszeg esettanulmánya, Comi-

tatus, 2017. Különszám, p. 56.

- Gyulavári, T. – Mitev, A. – Neulinger Á. – Neumann-Bódi. E. – Simon, J. – Szűcs, K. (2014): A marketingkutatás alapjai. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Malota, E. 2013: Kultúrafogalmak és modellek in Malota, E. - Mitev. A.: Kultúrák találkozása, Alinea kiadó
- Malota, E. 2015: Kulturális környezet in Rekettye, G. Tóth T., Malota, E.: Nemzetközi Marketing, Akadémia kiadó
- Molnár, T. (2015): Empirikus területi kutatások. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Molnár, T. – Barna, K. (2004): Területi statisztikai elemzési módszerek. Agroinform Kiadó, Budapest, 2004, ISBN 963 502 827 X, 126.p.
- Puczko, L – Rátz, T. (1998): A turizmus hatásai; Aula Kiadó, Budapest
- Péter E., Németh K. (2017): Gyorsan sokat? Munkavállalói nézetek változása a pihenési szokásokban, Comitatus: Önkormányzati Szemle, XXVII.(3. különszám) 60-63. pp.
- Péter E., Németh K. (2017): Changing trends based on mutuality?: Paradigm shift in corporate culture, Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho 2017. 620 p. , 2017.09.12-2017.09.13. Komárno: Selye János Egyetem, 378-387. pp.
- Péter, E. (2017): Pörgés a turizmusban - pihenési szokások átalakulása Zalában, In: Nagy Zita Barbara (szerk.), LIX. Georgikon Napok Konferencia kiadványa. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2017.09.28-2017.09.29. Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Kar, (ISBN: 978-963-9639-89-8), 4.p.
- Tóth-Kaszás, N. – Fehérvölgyi, B. (2016): Are you ready for a tender project?: Analysis of organisational project management maturity in the Austrian-Hungarian border region. Vezetéstudomány Vol. 47 Issue 10, 19-30.pp.

The legislative environment of tourism security

dr. Tokodi Panna

Ph.D student – National University of Public Service

Budapest 1083, Ludovika tér 2.

e-mail address: tokodi.panna@gmail.com

Abstract

Tourism is a world-wide social phenomenon. People mostly reap its benefits but often they have to bear its destructive effects. So as these latter conditions not to overrule, but on the contrary, the positive role of tourism can be maintained, the system of tourism regulation has to be implemented both domestically and internationally.

The aim of my research is to briefly present the international and domestic legislation concerning tourism, with a special focus on protecting tourist safety and security. I would also like to describe one of the most dynamic and important elements in the structure of tourism: the tourist himself.

The basic theme of the study is a presentation of the regulation of tourism and security. Safety and protection are basic necessities for every human being and that massively holds true when someone travels to a foreign country for recreation, leisure or business.

Tourism is also an important market segment in the economy of a nation; it is also an activity, a way of spending leisure time efficiently; it is also part of the personal life or a lifestyle.

1. The tourist

The fundamental definition of tourism, used in the broadest and most general sense, refers to the actor of tourism.

In a study by A.J. Norval from 1936, the tourist is a person who travels abroad for a limited time, does not settle there permanently, does not pursue economic activities there, and spends income that has been produced in another country (quoted by Fekete, 2006).

The Convention concerning Customs Facilities for Touring on 4 June 1954 defined the notion of tourist in the following way: “The term ‘tourist’ shall mean any person without distinction as to race, sex, language, religion, who enters the territory of a Contracting State other than that in which that person normally resides and remains there for not less than twenty-four hours and not more than six months in the course of any twelve-month period, for legitimate non-immigrant purposes, such as touring, recreation, sports, health, family reasons, study, religious pilgrimages or business.”¹

The UN Conference held in Rome in 1963² defines the subject of tourism as:

1 Legislative Decree 2/1964, concerning facilities for touring; the Convention Concerning Customs Facilities for Touring, done at New-York, on 4 June 1954. Publication of the Additional Protocol in the Official Compilation of Laws and Regulations (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye), 1964.

2 In 1963 at the Travel and Tourism Conference in Rome, the UN Economic and Social Council accepted a statistical approach to the definitions above.

- “**visitor** – any person visiting a country other than that in which he or she has his usual place of residence, for any reason other than following an occupation remunerated from within the country visited.”
- “**tourist** – temporary visitors staying fewer than 24 hours in a country visited and the purpose of whose journey can be classified as leisure, family, religion, health, business and meeting.”
- “**excursionist** – temporary visitors staying fewer than 24 hours in a country visited.” (Kovács- Takács, 1966; Lengyel, 2004)

The definition of 'tourist' used by the individual countries in international statistics takes into account the notion explained by the WTO/UN in 1963, in which the tourist is the “person visiting a country for at least 24 hours which is not their usual place of residence.” (Fekete, 2006)

Taken all into consideration, the tourist might be a visitor or an excursionist who is visiting another country other than his usual place of residence for any reasons except employment.

2. The safety of tourists – public safety

One cannot emphasize strongly enough that safety and security in tourism have grown into complex problems by these days. (Friedman, 2006) The tourist, bearing in his mind his sense of safety, prefers to visit places with favorable public safety conditions, which are free of the threat of terrorism and the number of attacks on people is of minuscule extent.

“Public order and public safety are two key concepts in understanding policing management principles.” (Finszter, 2014) Public safety is the people’s safety – the subjective sense of the public basically defined by objective events and conditions. Public safety means public order, the safety of the life and assets, the internal safety-political stability and the adequate adaptation to the moral standards of the society. (Bujdosó-Györki, 2011) Public safety is a condition which reflects the existence of the sense of safety in the average citizen and its main purpose is to avoid public danger. (Shaw, 2000)

With regard to the topic of tourism safety, the paper published by Tamara Rátz concludes that “*when referring to the effect of tourism on public safety one has to consider as an unfavorable result the general view of the residents, that tourism and the presence of tourists inevitably attract criminality, the number of crimes committed grow in the tourist season and the sense of safety of the residents diminishes.*” (Rátz, 1999) On the other hand, the improvement of safety has a positive effect on tourism, a topic worth exploring. (Horváth, 2013)

Public safety makes an appearance in the life of a country and especially in the life of a person. The World Tourism Organization (UNWTO) considers solving the problems of tourists’ safety a priority. It has devised an action plan with the following key elements:

- the development of the services and measures concerning safety,
- precautionary measures concerning safety,
- re-gaining the trust of tourists by enhancing their sense of safety (e.g. increased police presence).

To create and mostly to maintain safety as a crime prevention strategy is vital in touristic target zones. The appropriate implementation of the public safety measures has a positive effect on the society on the given territory, on its economy, and as a result, on its tourism as well. That is why the 1087/2011 (IV. 12.) Government

Decision on the National Crime Prevention Committee came into effect on 23 April 2011.

“The Government, in order to establish and maintain high level public security, to control and contain criminality, in order to support and strengthen coherent actions against crime occasions and criminals, also, for the effective operation of the new models of crime prevention, to devise, apply and coordinate the necessary action plans for crime prevention has brought to life the National Crime Prevention Committee (/NBT/NCPC).”³

Among the tasks of the NCPC we find harmonizing the activities of the central administrative authorities with those of the police and security forces, connected to crime prevention within the society. The NCPC also helps with the professional activities of the local crime prevention organizations. (Bujdosó- Györki, 2011)

2.1 The “Tourist Police”

The police has always had a special role in social crime prevention. The proactive work of the police is essential for the tourist industry, with its headline target to provide the tourists with a sense of safety. However, in order to establish that sense of safety, there is a need for cooperation with the various tourism organizations and with the local governments, by attracting foreign language speaking young people, having as the overall goal crime prevention, victim support and full-fledged counselling. (Bujdosó-Györki, 2011)

The Tourist Police program has been designed for that purpose. Its main goal is to strengthen public safety in locations with powerful tourist industry, by ensuring effective action against crime and protecting the safety of tourists and assets, mainly in the summer peak season.

We must note that according to an agreement between the ministries in charge of policing of Croatia and Hungary, since its conclusion in 2006, the Hungarian police organizations cooperate with their Croatian counterparts in the execution of duties related to cases concerning Hungarian tourists visiting the Croatian sea coast (especially the Zadar region). The task of the Hungarian police officers is mainly to enhance the sense of safety of the Hungarian citizens spending leisure time at the Adriatic Sea, and to support the effective communication between the local police organizations and the Hungarian tourists.

The Hungarian police staff are regarded as persons who assist the Croatian members of the police force, but they do not have right to take measures.

3. The international regulation on tourism

As a result of the Lisbon Treaty,⁴ the legislative base of tourism regulation has been founded, though the contract itself has not changed the conditions of the authority of the European Union in this respect. The areas of competence of the EU still cover the actions of the member states (regulation and execution), as well as the coordination and completion of the respective activities. It is possible to shape a common policy. There already exist European rules, most of which are sector-neutral (e.g. customer protection), others concern tourism and tourism related services (the supplement of the member-states regulations). (Bánhegyi 2014)

3 Government Decree 1087/2011 (article IV.12.) on the National Council for Crime Prevention 1. §.

4 Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community (2007/C 306/01), which came into effect on 1st December 2009.

The European compulsory regulations, which have to be implemented with regard to tourism, are the following, without aiming to give an exhaustive list:

- Article 6 of the Treaty on the Functioning of the European Union (“The Union shall have the competence to carry out actions to support, coordinate or supplement the actions of the Member States.” These regulations, on the European level cover tourism policy as well.⁵);
- Council Directive 90/314/EEC on package travel (will be repealed on 1st June 2018 on the basis of directive 2302/21015);
- Regulation of the European Parliament and of the European Council 2004/852 (29th April 2004) concerning food hygiene;
- Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States;
- Directive of the European Council 2005/29 on unfair commercial practices in the internal market;
- Directive of the European Council 2006/123/EC on services in the internal market;
- Community Code on Visas - Regulation No 810/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009;
- Commission Regulation No 2015/1998 laying down detailed measures for the implementation of the common basic standards of aviation security (5th November 2015);
- Directive 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements;
- Regulation No 399/2016 of the European Parliament and of the Council from 9 March 2016 – establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code).

In this section, an exhaustive list of the international regulations on tourism could not be provided for reasons of space.

3.1 Travel safety

Safety is particularly important in all sectors including travel, which is an integral component of tourism. The regulations on travel safety have to cover all the elements of the system, such as persons, vehicles, mediums and equipment. Before implementing the regulations, a thorough consideration has to be given to statistics, the results of technical research and to the products enhancing safety. But the safety measures taken should be directed first and foremost to the person participant.

4. The domestic legislative regulation of tourism

To profit from the positive role of tourism, several social, socio-political and economic regulations and laws are needed to be applied. When shaping the legislative environment, lawmakers need to regulate the administration of traveling and the framework of operation for service providers and entrepreneurs. The national legislative

5 Retrieved 19 October 2017 from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A-12012E%2FTXT>

regulation in effect is multi layered and fragmented.

The domestic legislation to effect tourism and its safety, respectively – in a non-exhaustive list – are the following:

- Act XXXIV/1994, Police Act;
- Act XCVII/1995 on Air Traffic;
- Government Decree 213/1996. (XII. 23.) on tour operating, organizing and retail activities;
- Act CLV/1997 Consumer Protection Act (general regulation concerning consumers, display of prices, and the area of authority of consumer protection offices);
- Act XII/1998 on travelling to a foreign country;
- Act XLVI /2001 on consular protection;
- Regulation 17/2001 (XI.15.) of the Ministry of Foreign Affairs on the detailed rules of consular protection;
- Act CLXIV /2005 on Trade;
- Act I/2007 on the entry and residence of the persons having the right of free movement and residence;
- Act II/2007 on the entry and residence of persons arriving from a third country;
- Act XLVII/2008 on unfair commercial practices of enterprises against customers (informing, areas of authority);
- Government Decree 281/2008. (XI. 28.) on travel contracts;
- Government Decision 1087/2011. (IV. 12.) on the National Committee for Crime Prevention;
- Act V/2013 on the Civil Code (general and specific civil contractual conditions (provision, responsibility, etc.) and the definition of travel);
- Act CLVI/2015 on making the development of touristic regions a state responsibility;
- Government Decree 41/2016. (III. 9.) on emergency situations caused by mass immigration in Hungary, on regulating declaration, sustaining and terminating the emergency situation;
- Government Decree 429/2016. (XII.15.) on the definition of touristic regions and special, competitive and dynamic touristic regions.

A full list of all regulations concerning tourism cannot be provided for reasons of space.

4.1 The tasks of the Police in supporting tourist safety

The police have a special role in crime prevention within the society. The active participation of the police aiming at providing and enhancing the sense of safety in tourists is an important aspect of the tourism policy. In shaping that sense of safety, the cooperation with various tourist organizations, with the local authorities and local governments is indispensable. So is the involvement of foreign language speaking young people, all of which will hopefully result in successful crime prevention, victim protection and counselling. (Bujdosó-Györki, 2011). The program called Tourist Police also serves those purposes.

Regarding safety, the main question continues to be how fast the authorized organizations and offices of the state can identify the relevant dangers and how fast can decision makers follow them with the legislation.⁶

*“The basic tasks of the Police are preventing and revealing criminal acts, maintaining the public order, ensuring public safety and ensure the national border protection.”*⁷ Apart from the tasks provided by the Basic Act, the Police are, as described in the Police Act (XXXIV/1994) in charge of the cross-border traffic control, the fight against terrorism, crime prevention and detection in the controlling activity, and recovering criminal assets.⁸

The National Commander’s Ordinance 46/2013 (XI.15.) on the tasks of the Police in the tourist peak season has come into effect to prevent and detect minor offenses and crimes in zones widely visited by tourists as well as to ensure a common, effective and proper execution of those tasks by the members of the police.

Characteristics:

- enhanced police presence in public areas (means of public transport included),
- informing activity (in foreign languages as well),
- involvement of foreign police officers,
- involving students of police vocational schools and police colleges/universities into the executive activity,
- enhanced control (in harmony with the customer protection, work protection and the food safety offices, in cooperation with the national revenue office and the customs office, etc.),
- establishing bureaus of complaints operating 24 hours a day, also in foreign languages.

By the Ordinance of the National Commandment, the tourist season begins on 1st June and lasts until 31st August every year. The capital city is an exception, where the peak season starts on 1st June and finishes on 30th September. However, the tasks cannot be restrained to given periods of time. The Ordinance emphasizes that the given time intervals are particular priority periods in terms of workload. Taking for example the Christmas period: covered agents mingle among holiday shoppers in cities, including the capital city, Budapest, or pre-cast concrete traffic steering barriers are placed to ensure a higher level of safety of the Christmas fairs and to help enhance public order and the safety of the zone.

The concrete traffic steering blocks were placed to prevent vehicles from ploughing into the pedestrians, a form of attack that is most destructive during public events attended by large crowds, such as fairs and festivals. The concrete blocks acting as physical obstacles are meant to prevent such actions.

4.2 Other organizations taking part in ensuring tourist safety

An important element of the safety policy is the special and joint work of several state authorities. Such as *the police, the military forces, the Immigration and Asylum Office, the Counter Terrorism Centre, the Constitution Protection Office, and the Information Office*. The state organizations and the national security services mutually help each other’s work.⁹

“Maintaining the public order and public safety is the task of the police, but the civil society organizations also

6 Rendőrség és Rendészet. Retrieved 25 April 2011 from: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/25_Christian_Laszlo.pdf p.1.

7 Basic Law/Constitution of Hungary Article 46/1.

8 Police Act XXXIV/1994. Article 1/1.

9 Act CXXV/1995 on the national security services Article 28/2.

endeavor to support the safety measures, to enhance public order, to grant the safety of citizens. Lawmakers regulate, the state supervises and controls, in other words, the state accepts those activities and organizations that strengthen public safety.” (Christián- Szabó, 2016)

The private security services,¹⁰ dealing with the protection of persons and property play active roles in securing the scenes accessed by the public at sport events, festivals, tourist game shows, cultural programs and beside other cultural values (i.e. museums, monuments, exhibition spaces). (Christián- Szabó, 2016)

The *enforcement services of the local authorities* are administrative units operating under the control of the local governments who, beside their everyday duties like maintaining the public order, ensuring the public safety, the order of public spaces and monitoring sanitation, take part, with the support of the community, together with the private security services, in enhancing the sense of safety of tourists by securing locations frequently accessed by them. (Christián, 2015)

The *civilian police* also take an active part in maintaining the public order and public safety in the country. „The civilian police play an active role in establishing the security of the cities, as special touristic destinations and that of the other „touristic hubs.” The headline target of the civilian police is to prevent crimes against property affecting tourists, therefore they make their active presence felt around pleasure grounds and tourist attractions, beaches and pools, touristic events, where their participation strengthens the safety and they can draw the visitors’ attention on the threats they might be facing, by giving information and distributing brochures and flyers.” (Christián- Szabó, 2016) The civilian police, supported by the other authorities, provide invaluable service in public places, means of public transport and waters suitable for sports and bathing. (Christián- Szabó, 2016)

5. Conclusion

Establishing and enforcing the international and domestic regulation of tourism safety is a multi-task holder duty, involving both the role of the state and that of the private security firms. In terms of the general aspects of safety, the main task will continue to be to identify the relevant threats, to prevent their completion with suitable regulations and to compensate victims. The legislative framework should apply to the lowest levels (such as checking travel documents and luggage) to the physical crossing of a national border (border control).

In the European Union and in the Schengen Zone the norms of the EU and those of the Schengen Acquis apply, and the traveler or the tourist has to be familiar with the regulations and to comply with them.

6. References

- A. J. Norval The Tourist Industry: A National and International Survey, Sir I. Pitman & sons, Limited, 1936.
- Bánhegyi Gabriella: Turisztikai és utazási jog, Pannon Egyetem Georgikon Kar, 2014. Retrieved 20 October 2017: <http://www.georgikon.hu/tanszekek/agrargaz/Tananyagok/B%C3%A1nhegyi%20Gabriella/Turisztikai%20jog%20anyagok%20hallgat%C3%B3k/TurjogN2013%201ora.pdf>
- Bujdosó Zoltán Györki Mónika: A biztonság szerepe a turizmusfejlesztésben. In: Acta Carolus Robertus vol. 1, no. 2 pp. 48-50.

10 Legislative background: Act CXXXIII/2005 on private security firms and detective agencies.

- Christian László: Az önkormányzati rendészet korlátai. In: Kriminológiai közlemények. No. 75, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2015. p.158.
- Christián László, Szabó Csaba: A magánbiztonság, az önkormányzati rendészet és a polgárőrség szerepe a turizmus védelmében In: Szerk.: Németh Kornél I. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia. Nagykanizsa: Pannon Egyetem, 2016. p.19-23.
- Fekete Mátyás: Hétköznapi turizmus. A turizmuselmélettől a gyakorlatig PhD thesis, Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Sopron, 2006. p.10, p. 79.
- Finszter Géza: A rendőrség joga. Nemzeti Közszoigálati Egyetem, 2014. p. 33.
- Friedman, T. L.: The world is falt. The Globalized World in the Twenty-first Century, London, Penguin, 2006.
- Horváth Domokos: Magyarország helyzete turizmusbiztonsági szempontból Szent István Egyetem TDK dolgozat, thesis. Budapest, 2013. p. 8.
- Kovács László - Takács János: Az idegenforgalom alakulása és fejlődése Magyarországon 1945-1965. Panoráma, 1966. pp. 272-275.
- Lengyel Márton: A turizmus általános elmélete. Bp., 2004. p. 73.
- Nagy László: A római Idegenforgalmi Konferencia előtt. Idegenforgalom, 1963 augusztus.
- Nagy László: A római Idegenforgalmi Konferencia után. Idegenforgalom, 1963 november.
- Rátz, Tamara: A turizmus társadalmi-kulturális hatásai. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest, 1999. p. 147.
- Shaw, M. (2000) The Development of Common Risk Society: A Theoretical Overview In: Kuhlmann-Callaghan: Military and Society in 21th Century Europe: A comparative Analysis, Hamburg, LitVerlag. p. 13-26.
- Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye, 1963. Budapest, 1964. p. 72.
- <http://eur-lex.europa.eu/>
- <https://naih.hu/>
- <https://net.jogtar.hu/>
- <http://szakmai.itthon.hu>
- <https://turizmus.com/>

Tourism at the border region - Examination of the touristic recognition of Letenye region

**Dr. Tóth-Kaszás Nikoletta¹ - Dr. Keller Krisztina² -
Dr. Péter Erzsébet² - Dr. Ernszt Ildikó²**

*¹egyetemi adjunktus - Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz - ²egyetemi docens - Pannon Egyetem
Nagykanizsai Kampusz*

8800 Nagykanizsa, Zrínyi M. u. 18.

e-mailcím: kaszas.nikoletta@uni-pen.hu; keller.krisztina@uni-pen.hu; peter.erzsebet@uni-pen.hu; ernszt.ildiko@uni-pen.hu

Abstract

Due to insufficient valorisation and poor state of significant cultural heritage in HU-HR border region, the Revitalisation of cultural heritage into tourism attractions in Međimurje and Letenye area project revolves around tourism attractions as crucial points in building up distinctive tourism destinations. To improve income-generating potential of this region, unique and innovative tourism attractions need to be developed. To do so, the Mur river region plays a key role since it is very rich in both natural and cultural assets; tourism has a long way to become one of the main drivers of local economy. Currently, tourism cannot be considered as an income-generating sector but it serves as an extra source of income for many families. Our research focuses on determining a strategic framework to position the border area as a destination for active, cultural tourism. The first step of this is to analyze the potential demand, so in our present study we primarily examine the recognition of the area of Letenye, the awareness of attractions and the sense of security.

Keywords: tourism, border region, tourism recognition, safety

1. Introduction and Literature Review

The Letenye micro-region is located in the southwestern part of Hungary, on the southern edge of the West-Transdanubian region, in the county of Zala, on the Hungarian-Croatian border. The micro-region comprises 27 settlements and its center is Letenye. The total population in 2004 was 18 678, ten years later it was only 15 962 and 15 479 on January 1, 2017.

Interestingly, the inhabitants of many localities in the micro-region (Tótszentmárton, Tótszerdahely, Molnári and Semjénháza) belong to the Croatian minority. In the 2011 census, 14,2% of the total population of the region identified themselves as Croatian nationals.

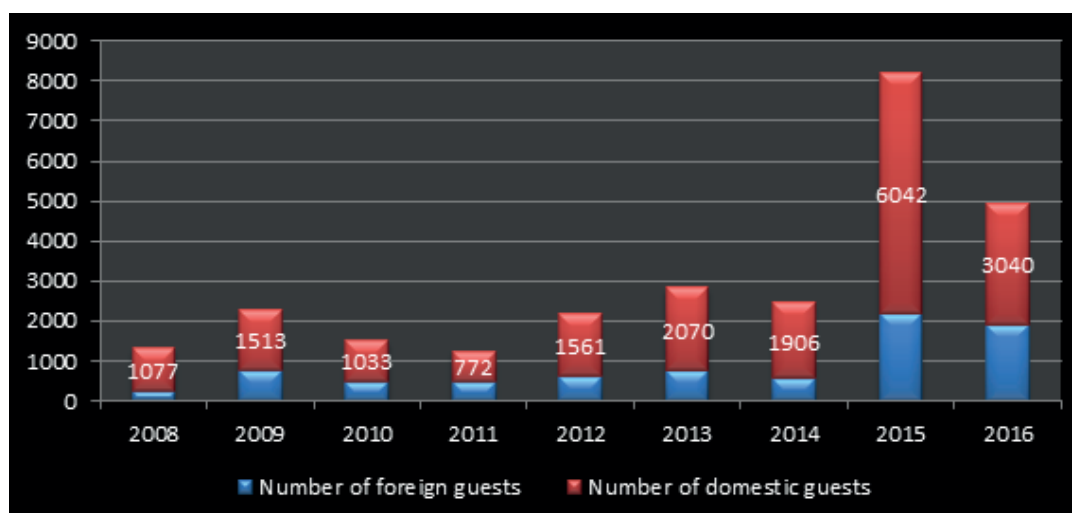
Based on the 311/2007. (XI. 17.) Government Decree the area belongs to the disadvantaged areas. 17 settlements from the region are listed in the 240/2006. Government Decree, as settlement with socio-economic and infrastructural backward and heavily affected by unemployment (Letenye Micro-Region Environmental Protection Program 2011-2016, 2011). Because of the small village character low population density are typical. The depopulation is a serious threat in the villages, and the unemployment rate within Zala County is the highest in the Letenye micro-region (Letenye Micro-Region Environmental Protection Program 2011-2016, 2011).

Tourism in the micro-region is less significant, rather a loose set of local attractions than their close cooperation. There is also no dominant tourist magnet in the area. Several studies focus attention on the local identity of a region, the key factors of its development and development potential, and its high competitiveness factors (Péter et al., 2017; Németh, 2016). Among the key factors are the utilization of the local features - as much as

possible – and the utilization of the regional tourist conditions. Németh (2017), Németh et al. (2015) highlight the importance of a forward-looking investment not only as a spontaneous initiative but also as part of a long-term objective, development concept. The development and implementation of related development ideas are also urged by the European Union's call for tender resources.

However, it can be said that, according to the characteristics of the region, tourism sectors that are based on the natural environment, such as active tourism (boots, touring, bicycle tourism), rural tourism, wine and gastronomic tourism can be successful. In addition, it offers good opportunities for spa and thermal tourism, cultural and heritage tourism. With effective marketing, by emphasising these opportunities, and by paying attention to these touristic and cultural elements, the micro-region can be improved effectively (Malota 2013, Malota 2015).

Looking at data from the past 10 years shows that the subregion's tourist visitor turnover is primarily made up of domestic travellers. The number of these travellers was rather low in 2014, with a growth of more than 300% in 2015. This growth has dropped to 2016, but still seems for almost twice the number of visitors to the previous years (figure 1.).

1. figure: Guest turnover at commercial accommodations, 2008-2016 (visitor)

Source: KSH, 2017

According to data from the third quarter of 2017, this period will be successful for service providers the region as more than 6 000 registered tourists were at the commercial accommodation between January and September 2017. The outstanding periods were obviously July and August, which is in line with the bath opening hours. It is worth noting, however, that according to the September data, out of these 6 000 people more than 3 000 were foreign tourist, so the number of incoming tourists exceeded the number of domestic visitors.

As for the number of guest nights spent by tourists, the year 2015 performed also high, so not only more guests have arrived but they have stayed longer in the area. This scale is more hectic than the guest number, and there were prominent times when visitors spent longer time in the area. This was e.g. the year 2012.

Looking at similar data for private accommodation (such as room publishers, village accommodations), we can see that the average length of stay of guests has been decreasing continuously since 2008, from 3,7 to 3,2 days. From the table below (table 1.), we also see that this type of accommodation can provide services for much more tourists in the Letenye region than commercial accommodation. The number of foreign guests in

private accommodation has been growing steadily since 2008, as well as domestic tourists. It can be seen that the proximity to nature and the uniqueness really attract visitors to the region, and not the standardized tourist offers.

1. table: Guest turnover at private accommodations, 2008-2016

Year	Number of foreign guests (person)	Number of domestic guests (person)	Total number of guests (person)
2010	236 221	633 243	869 464
2011	245 993	631 482	877 475
2012	268 722	685 180	953 902
2013	334 910	727 869	1 062 779
2014	471 683	891 880	1 363 563
2015	613 744	1 028 992	1 642 736
2016	767 540	1 153 051	1 920 591

Source: KSH, 2017

2. Material and method

Exploration of the area's awareness and the traveling habits of the Hungarian guests were conducted by questionnaire. The online questionnaire could be filled out by respondents in October-November 2017, resulting 198 Hungarian interpreted completed questionnaires.

Our research questions were the followings:

- How the potential tourists see the Letenye region?
- What are their expectations, what kind of sites, services are they looking for during a holiday?
- What do they think about the different aspects of safety?

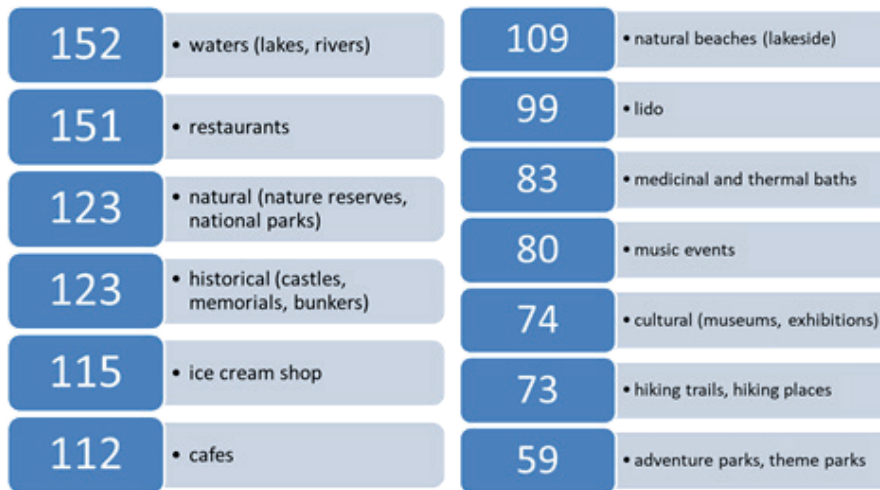
30% of respondents were male and 70% were women, with a significant proportion, 57% between 19 and 29 years old. 6% were between 14-18 year, 12% 31-41 year, 5% 41-51 year, 12% 52-62 year, 7% 63-73-year-olds, and finally 1% was over 74 year. In terms of the highest level of education, the majority of the respondents (55,4%) have secondary vocational or high school qualifications, 23% have a university degree, 14% have an OKJ or a technical certificate, and 7% have a certificate of skilled workers. As far as occupation are concerned, students, as future tourism customers were in majority, 21% of respondents was employed, 8% entrepreneurs, 9% pensioners.

3. Results and evaluation

In order to answer the research questions we tried to highlight in particular what services the tourists are looking for, what kind of places do they visit typically during their holidays? Respondents may have marked more options. The following figure (figure 2.) shows how many of the respondents mentioned the given service / location.

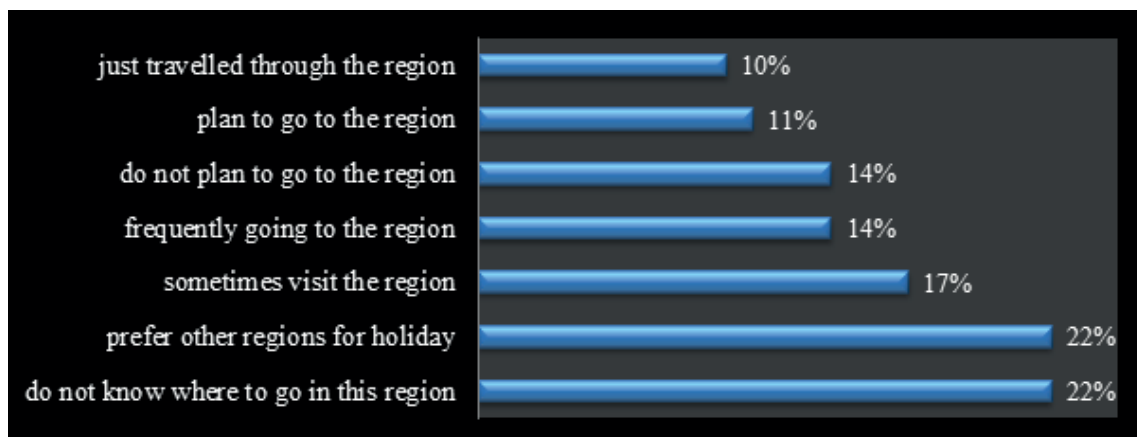
Based on the answers, the most sought service is the restaurant and the most preferred location is the waterfront (lakes, rivers). The latter offer is a good opportunity for bathing, hiking, sports, and even fishing. Many of the

respondents mentioned the ice cream parlors, cafes, as well as natural and historical sites.

2. figure: Services used during travel
Sources: own research

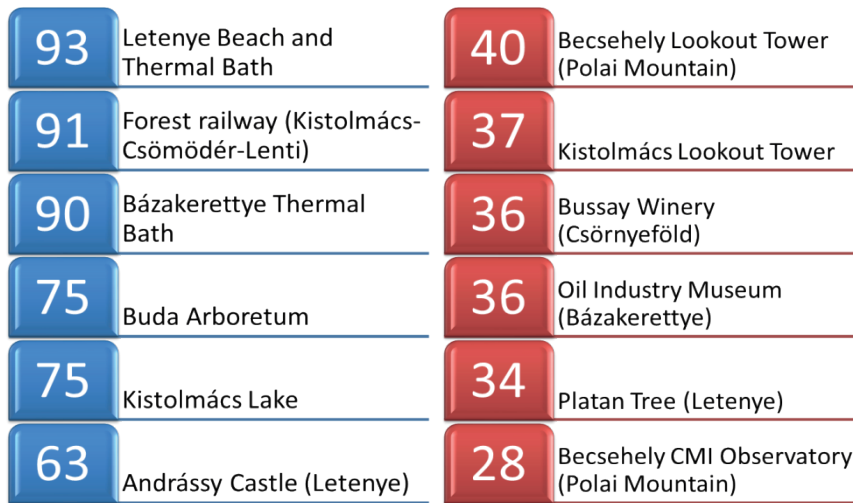
Only 30% of respondents have ever visited the Letenye area, but 10% of them had only transit through. It can be seen that most of the respondents (23%) said they did not go to the area because they did not know what to visit. 14% do not even think about it in the destination.

3. figure: Relaxation in the Letenye micro-region
Sources: own research

The border region itself is not one of the major tourist destinations on neither the Hungarian nor the Croatian side. Therefore, as a first step towards developing tourism, we must find the so-called unique selling proposition, the unique product offer that the region can deliver to visitors. To explore this we have chosen the method of questioning the members of the Hungarian sample, what they think about the region, what they know about it, and what their opinions are about the region. To find an answer, we listed the most important attractions in the area, and we examined what the interviewees say.

Most of the Hungarian respondents know the micro-region of its thermal baths and beaches, whether it is in Letenye or Bázakerettye. In addition, the forest railroad between Kistolmács and Lenti is best known. The Budafa Arboretum, the Andrassy Castle of Letenye, the Lake Kistolmács were mentioned by at least 60 people.

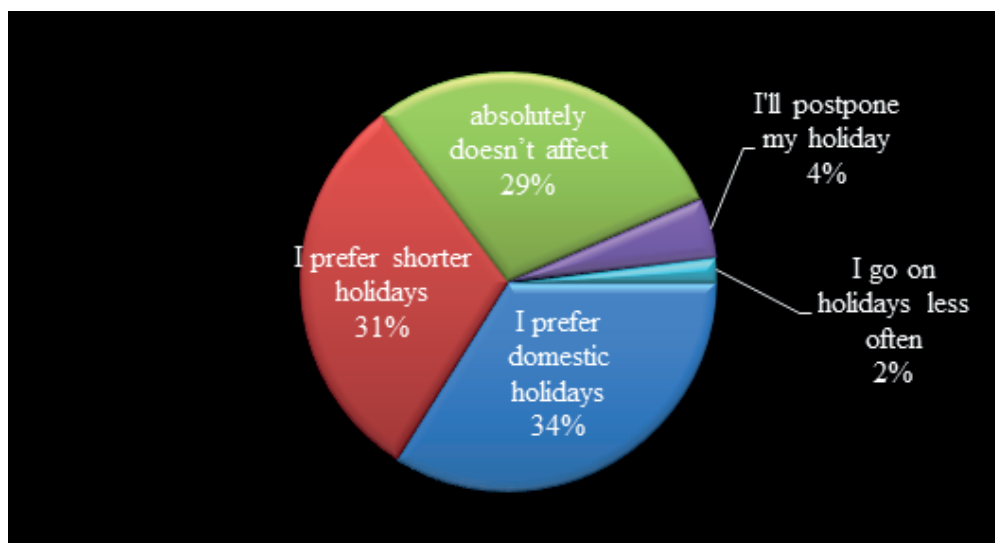
4. figure: Hungarian regional attractions awareness

Source: own research

Today's security has become an increasingly important issue, which has become a major factor in tourism in the world as well. Without the safety, the concept of tourism can not be interpreted by stakeholders (Zsarnóczky, 2016). The preferred tourist destinations have changed, many of the country's tourism demand has fallen due to various threats or terrorist attacks - and the turnover of new, more secure areas has also picked up. We can talk about many aspects of security, not just physical danger.

In this short summary we are going to present some of the results regarding the security, so we will discuss some physical and digital safety questions.

Below you can see that the recently happened terror attacks influenced the potential visitors. They mentioned, that rather prefer domestic or shorter holidays, however 29% said that the terrorism absolutely does not affect their holiday habits.

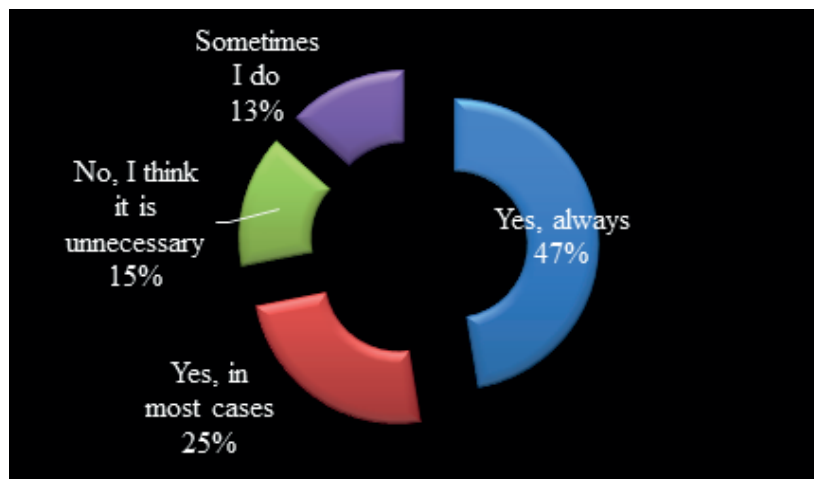

5. figure: The impact of terrorism on holiday decision

Source: own research

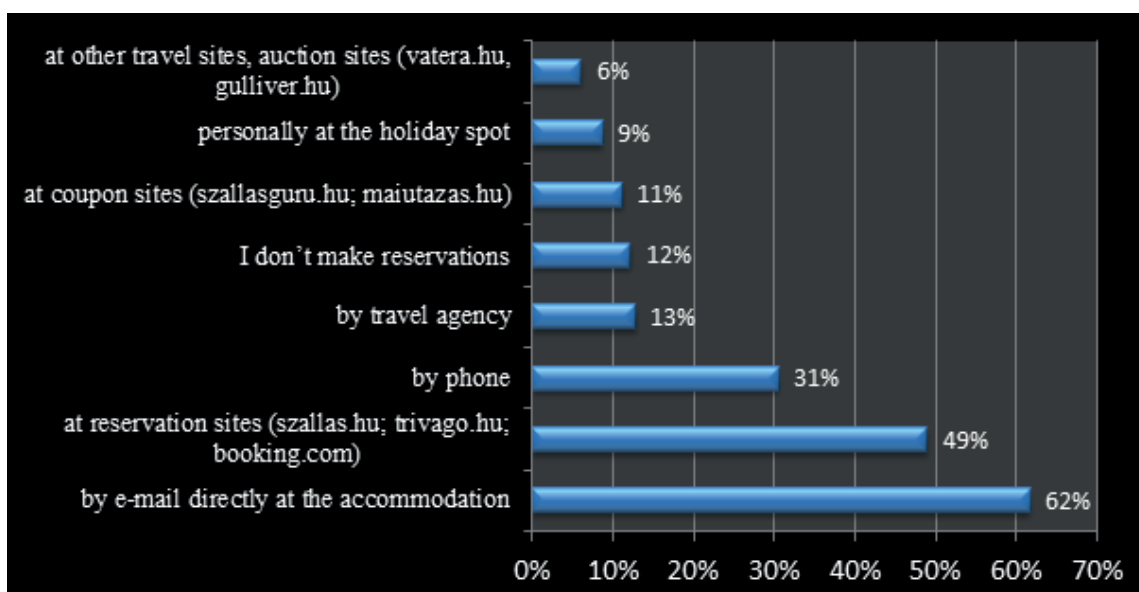
Against the above, it was interesting to note that although residents apparently afraid of terrorism, 94% of respondents did not cancel any of their programs because of terror threat. Only one-one respondent stated that he or she abandoned an art, science, sport, trade, social, political or religious program for his or her safety.

Another aspect of the safety is the insurances, which can be extremely important travelling abroad. We asked in the questionnaire, do the potential visitors usually make travel insurance before traveling abroad. Just a half of the respondents are always insured and only 15% think that it is unnecessary. They probably did not have any negative experiences in this area, and they did not even need to be compensated for insurance.

6. figure: Travel Insurance Bonding Habits
Source: own research

We also examined the aspect of IT security in tourism, and we asked about the holiday booking form. With this in mind, we wanted to find out what kind of reservation the people are in favour and which ones they do not prefer.

7. figure: Holiday booking habits
Sources: own research

Reports from respondents indicate that most of the people send e-mail when booking the holiday, so the internet presence and online communication is very important in the accommodation operation. Lot of people use the reservation sites like trivago.hu, booking.com, szallas.hu, but also 30% of the people booking by phone. Therefore, local accommodation providers should be encouraged to appear on accommodation sites.

4. Conclusions and suggestions

Currently, tourism cannot be considered as an income-generating sector in Letenye and *Međimurje* County but it serves as an extra source of income for many families. Our research focuses on determining a strategic framework to position the border area as a destination for active, cultural tourism. The first step of this was to analyze the potential demand, so in our present study we primarily examine the recognition of the area of Letenye, the use of attractions, satisfaction and the sense of security.

Our research questions were the followings:

- How the potential tourists see the Letenye region?
- What are their expectations, what kind of sites, services are they looking for during a holiday?
- What do you think about the different aspects of security?

In our research we highlighted that the potential tourists do not really know the region. Only 30% of the respondents have visited or travelled through the Letenye micro-region and do not really see any kind of image of the area. Some of the asked people mentioned that if they think about Letenye and its surrounding, the Croatian border and border crossing come into their mind. A significant percent of the respondents declared that they do not plan to visit this area in the future, since they do not know the opportunities, the programs or attractions. After listing the regional attractions, the most known were the water-related attractions, like the spas in Letenye and Bázakerettye and the beach, lake at Kistolmács. Beside that the natural-kind attractions were mentioned, primarily the forest railway and the Budafa Arboretum.

Regarding the tourists expectations our investigation justified that the private accommodations are more popular in the micro-region, and can generate more tourist traffic than the commercial ones. Regarding the services, the potential tourists look for the catering-related places, like restaurants, cafés or ice-cream shops. What is most important that they like sites, destinations, where any kind of water is. It can be a beach, a spa or a lake. In addition the respondents prefer the natural attractions, like national parks, but also like the cultural ones, especially the castles and palaces.

The member of the sample we analysed thinks they are affected by the terrorism, and 34% of them prefer domestic holiday, thinking, it is safer than travelling abroad. The insurances can provide a kind of sense of security; it is confirmed by our results, which shows that 47% of respondents always bind travel insurance before abroad holiday. Investigating the online security and the people's trust in the IT security declaimed that Hungarians are not afraid of this kind of threats. Two-third of the respondents prefers e-mail reservations, and further 49% use the online accommodation booking sites.

In order to find out the recognition of the region, the potential tourist attitudes, perceptions, we found, that the region is rather easily accessible, safe place and developing area, which is relaxed with hospitable inhabitants. However the human resource does not speak foreign languages. The people think that the Letenye region's attractions are seasonal, known by locals, and offer mostly passive tourism. They also mentioned the natural sites, rather than cultural, and suggest the region for elderly people.

What to do in order to create a destination at the border region? We suggest following the next initiatives:

- modernizing the settlements and tourist service providers websites, maybe create a regional site,
- improving the existing accommodation in order to have the nowadays required comfort,
- multi-day events can help to improve the guest nights and spendings,
- since the natural attractions are in the spotlight, the attractions should be linked by hiking trails and complex tourism packages.

5. References

- A Letenyi Kistérség Környezetvédelmi Programja 2011-2016, 2011
- Központi Statisztikai Hivatal, 2017
- Malota, E. (2013): Kultúrafogalmak és modellek in Malota, E. - Mitev. A.: Kultúrák találkozása, Alinea Kiadó
- Malota, E. (2015): Kulturális környezet in Rekettye, G. Tóth T., Malota, E.: Nemzetközi Marketing, Akadémiai Kiadó
- Németh K., Péter E., Szabó L. (2015): Geotermikus energia - a nemzet aranya, In: Svéhlik Csaba (szerk.) Útkeresés - Tudomány - Felelősség: Very Best of KHEOPS (2006-2015): Tanulmánykötet : válogatás a 2006 és 2015 között megrendezésre került Kheops nemzetközi tudományos konferenciák legszínvonalasabb előadásainak írott verzióiból. Mór: Kheops Automobil-Kutató Intézet, pp. 455-463.
- Németh K. (2016): Hazai megújuló energia- piaci helyzetkép, LVIII. Georgikon Napok: Felmelegedés, ökolábnyom, élelmiszerbiztonság. Pannon Egyetem Georgikon Kar, Keszthely, pp. 283-293.
- Németh K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, pp. 83-85.
- Péter E., Tóth B., Németh K. (2017): Pihenési szokások (át)alakulása Zala megyei munkavállalóknál, In: Bene Szabolcs (szerk.), XXIII. Ifjúsági Tudományos Fórum. Keszthely, pp. 1-6.
- Zsarnóczky, M. (2016): Az idősek szegmensének hatásai az idősturizmusban. Impact of Silver Economy on Health Tourism. Acta Carolus Robertus 6 (2) Gyöngyös p. 326.

E-poszter

Tourism in Libya – Barriers of Development

Alammari Ali¹ – Khalif Abdussalam Ashour¹ – Dunay Anna²

¹PhD student – Szent István Egyetem – ²Associate Professor – Szent István Egyetem

¹⁻²Gödöllő 2100, Páter Károly utca 1.

e-mail: alammariali@yahoo.com, khalif_salam@yahoo.com, dunay.anna@gtk.szie.hu

Abstract

Egypt, Morocco and Tunisia are the most popular touristic destinations among Northern African countries. Libya, although it has similar attractions and the longest seaside in the region, is not ranked at the top. The objective of our paper is to reveal which factors may influence the present state of Libya's tourism and which are the most important barriers of its development. Our paper summarizes the most important touristic sites of Libya, the infrastructure and the human resource of tourism industry based on literature review and the available statistical data. The first results of our secondary and primary research underline that the critical points of the development of Libyan tourism sector are the lack of security and the fear of possible guests from uncertain political situation, the low share of employees and entrepreneurs in the tourism industry, the lack of knowledge and the poor promotion of the Libyan touristic attractions. Identifying these barriers may be considered as the first step towards planning strategic actions for developing Libya's tourism industry.

1. Introduction and literature review

Libya is not a tourism-dependent country, the most important pillar of the country's economy is oil and natural gas, but tourism activity could become an important sector for the Libyan economy, and its importance for the country's development is increasing. Libyan tourism industry (and mostly international tourism) has not played an important role in employment and value production in the past decades, but Libya has the potential to become one of the most attractive places for tourists in North Africa.

The goal of this paper is to summarize the present situation of the tourism and travel sector in Libya, and to explore which policies and strategies Libya should undertake for its tourism development based on the findings of a primary international survey. Respondents of our survey were asked about the most important facts and about Libya and their intention to explore the country in the future.

There are numerous literature sources about the tourism sector of Northern African countries, but in present article, we focused on only Libya and the present state and problems of the tourism sector. Different articles dealt with the description of the previous decades, this article deals with the period after the crisis, and we tried to collect some experiences of different authors about countries after crises events, how the uncertain situation could be stabilized and how tourists could be attracted better.

Libya has played important role in great former civilizations throughout history. The visitors in Libya have the unique opportunity to enjoy well-preserved archaeological ruins remaining despite the thousands of years that elapsed since (Goodland, 2013). Libya has a strategic location; it is a connection point between the East, the West and the South of Africa. Moreover, Libya is a huge territory with a small population of only five million. About 1700 km of coast extends a long Mediterranean Sea (Bizan, 2013).

There is a significant scope for diversification into tourism and trade, as Libya has rich archaeological sites, the longest coast near the Mediterranean Sea and a very good climate. Another advantage is that the country is very close to the main European markets. The basic infrastructure is built, but needs improvements of roads and electricity, but the present basic problem is safety (Chami, 2012).

Figure 1: Map of Libya

Source: <https://www.lonelyplanet.com/maps/africa/libya/>

The general facts about the Libyan economy show a different picture: the tourism industry is not significant, which is well reflected in different statistical data. Khalifa (2010) highlighted the potential role of Libyan travel and tourism industry based on economic facts. In the previous decades and at the present, 95% of the country's economy is based on oil and gas sector, there is 54% over employment capacity in the state sector and unemployment rate is over 30%. This situation may raise opportunities for the tourism and travel sector, as it could generate new job opportunities and alternative sources of income, and, in addition, it may enhance the country's image. When Libya's tourism is discussed compared to other countries, before the Arab Spring crisis, a significant difference can be seen in international arrivals (Figure 2).

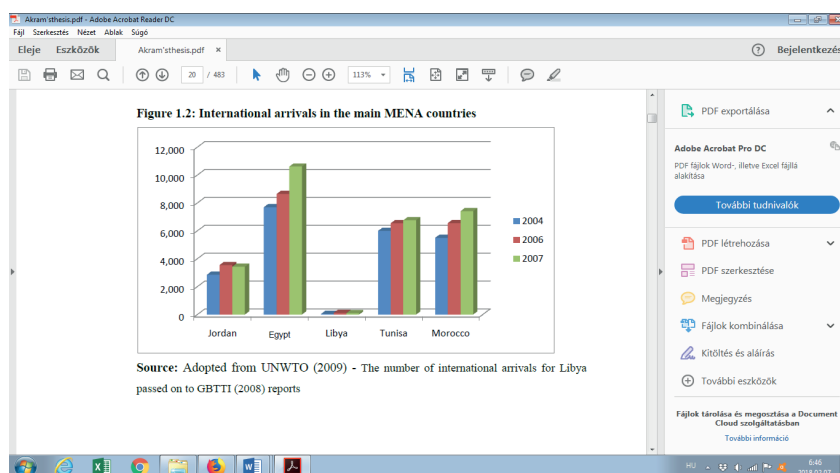

Figure 2: Number of international arrivals in main MENA countries

Source: Khalifa (2010)

Elkrgkli (2014) summarized the main reasons of the problems of tourism in Libya, which are the following: uncertain safety conditions, the sharp decline in the number of tourists, the lack of airlines services, the shortage of excellent hotels, the decrease in services' quality of local hotels, the absence of strategies for the tourism programmes and recreational services, the lack of reliable public transport services, the problems communication system at some locations, the problems of financial services and the barriers of language.

Elkrgkli (2016) highlighted that critical events and political crises have severe influence on marketing

performance of tourism sector businesses. Natural disasters (like the Indian Ocean Tsunami in 2004, political catastrophes like the attack of 11 September 2011 in the USA and the global economic crisis in 2008 are examples of crises events, which affected tourism and the marketing performance of tourism businesses in a negative way (Laws et al., 2007). In his study in Fiji Island, Singh (2009) found the impact of political environment on tourism marketing efficiency in the country. Smeral (2010) and Laws et al. (2007) based on their analyses of Thailand, revealed that the political conflicts have also severe effects on tourism industry. In other studies, Hani (2013) and Basu and Sarabhai (2012) outlined that the ongoing political instability in the Middle East has affected the international tourism to Jordan, Lebanon and Egypt. Tekin (2015) examined the impacts of political and economic uncertainties on Turkey's tourism market. Based on tourist arrivals and statistics on tourist flows, the study revealed that the tourism market in Turkey is indirectly affected by the political instability. Uncertain political conditions require for well-built strategy from policymakers in order to build again the tourism products after the unfavourable situations.

Khalifa (2010) described the relationship between tourism destinations and tourist markets (Figure 3), which could be the starting point of analyses and action plans for improving tourism as a product.

Tourism product	
Competitive advantages	Supporting resources
Natural resources Heritage resources Cultural resources Created resources	Accommodation Infrastructure Transportation Facilitating resources

Figure 3: Two pillars of tourism product
Source: Khalifa (2010)

In his model, tourist market is determined by the destination image, which shall be built by formulating a good image by branding, trust and connectivity. These are the roles of general national tourism agencies or associations. Appropriate tour operators and professional services shall also be formulated and selected, who are responsible for making appropriate programmes, and programmes and touristic sites and attractions shall be promoted through different channels (media, exhibitions, advertisements etc.) On the other hand, tourism destinations shall be accessible, so infrastructure, transport, accommodations should also be built. Said (2017) highlighted those problems which are critical for the tourism industry of Libya, and which shall be solved in order to make the first steps of development. These critical factors are: the lack of awareness and image, the lack of competent human resources, the lack of tourism-related infrastructure, the low level of governmental and community involvement and the shortage of appropriate action plans (Said, 2017).

2. Material and method

For our research, the methodological approach of World Travel & Tourism Council (WTTC) was used (Figure 4), according to which the total contribution to tourism and travel is the sum of the direct, the indirect and the induced contribution of different players to this market.

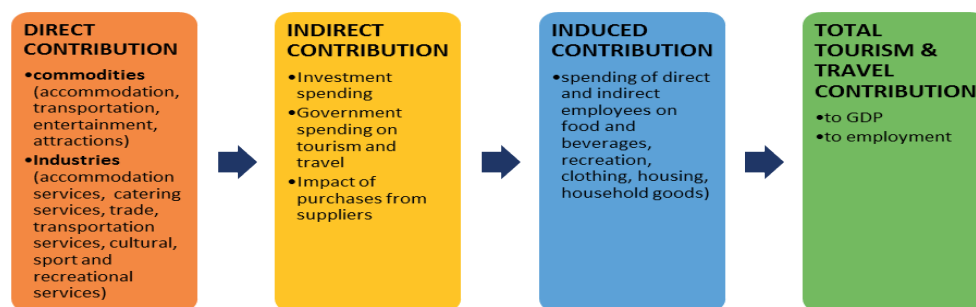

Figure 4: Tourism and travel contribution: the methodological approach of WTTC

Source: WTTC, 2017

Tourism & travel means all activities of travellers on trips outside their usual environment with a duration of less than one year. The main indicators are as follows:

- Visitor exports: spending within the country by international tourists for both business and leisure trips, including spending on transport.
- Domestic Expenditure is the sum of
 - domestic travel and tourism spending (i.e. spending within a country by that country's residents for both business and leisure trips) and
 - government individual spending (i.e. spending by government on Travel & Tourism services directly linked to visitors, such as cultural services (e.g. museums) or recreational services (e.g. national parks)).
- Direct contribution to GDP: GDP generated by industries that deal directly with tourists, including hotels, travel agents, airlines and other passenger transport services, as well as the activities of restaurant and leisure industries that deal directly with tourists.
- Total contribution to GDP: GDP generated directly by the sector plus its
 - indirect contribution (such as capital investments and government spending on tourism and supply chain effects) and
 - induced contribution (i.e. the broader contribution to GDP and employment of spending by those who are directly or indirectly employed by Travel & Tourism (WTTC, 2017)).

For exploring the present state of the international tourism in Libya we conducted a survey in order to explore the basic needs and intentions of potential tourists. The survey's base was a questionnaire with 33 questions and few basic general questions with background information. The questionnaire was filled in with different groups of tourists in Budapest, at different touristic attractions and hotels. The questions were related to North Africa and Libya in particular, as a touristic destination, some questions were formulated to explore the knowledge of the respondents about Libya and their touristic consumption habits. Nearly 600 questionnaires were filled in during the Autumn of 2017, in this paper the preliminary results are summarized.

3. Results

3.1 Economic background of Libya

Libyan economy depends primarily upon revenues from the oil sector, which accounts for 80% of GDP

and 97% of exports. Libya has the largest proven oil reserves in Africa. Other natural resources are natural gas and gypsum. Libya faces chronic structural unemployment; the economy displays a lack of economic diversification and significant reliance on immigrant labour. In the mid-2000s, the government employed about 70% of all national employees.

Libya's tourism sector plays only a minor role in the national economy, although the country has many touristic attractions, world heritage sites and the longest seaside in the Mediterranean. Some basic data regarding tourism sector are summarized by Table 1.

Table 1: Main tourism and travel data of Libya (2016)

	% of total
Direct Contribution of Travel & Tourism to GDP	3,4% of total GDP
Total Contribution of Travel & Tourism to GDP	7,1% of GDP
Employment: Direct Contribution Travel & Tourism directly supported jobs	2,3% of total employment
Employment: Total Contribution Travel & Tourism directly and indirectly supported jobs	5,7% of total employment
Visitor Exports	0,8% of total exports
Investments	2,7% of total investment

Source: WTTC (2017) Country Report of Libya

When compared to the neighbour countries, Egypt and Tunisia, the unfavourable conditions of Libya can be seen. The data of Table 2 summarize the past six years and the estimated data for 2017. As it can be seen from the data, the impacts of the uncertain political and economic situation significantly influenced the tourism sector of all the three countries. Although Libya has many spectacular touristic sights and other attractions, the tourism sector's performance is lagging behind the two other countries.

Table 2: Contribution of tourism and travel (in million US Dollars)

Egypt	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017E*
Visitor exports	5165,4	5188,1	3334,0	3651,5	3095,8	1689,7	1718,0
Domestic expenditure	5148,4	4859,2	4728,8	5222,1	5335,5	5380,8	5550,9
Direct contribution to GDP	7246,3	7093,2	5624,6	6203,0	5902,5	4955,6	5074,7
Total contribution to GDP	16766,2	16204,9	12627,1	12899,3	12587,4	11045,2	11192,6
Tunisia	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Visitor exports	1803,0	2203,0	2142,4	2262,9	1549,3	1510,9	1571,6
Domestic expenditure	1842,4	2042,4	2493,3	2207,1	1889,1	1938,4	1974,3
Direct contribution to GDP	2545,6	2969,7	2946,1	3129,7	2395,7	2395,1	2454,9
Total contribution to GDP	5316,9	5986,7	5883,0	6233,1	5013,7	5002,2	5080,4
Libya	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Visitor exports	46,0	152,5	121,8	126,8	123,1	100,7	96,1
Domestic expenditure	2022,9	2693,4	1732,2	1553,4	1787,0	1667,3	1706,2
Direct contribution to GDP	1445,9	1984,8	1274,5	1136,2	1279,1	1179,2	1207,6
Total contribution to GDP	3235,3	4256,2	2673,7	2325,7	2579,3	2441,6	2471,4

Source: own calculations based on WTCC Country files of Egypt, Tunisia and Libya (2017)

*2017E means estimations

The strategies of tourism development in Libya must be seen in the context of international and regional politics, security and stability issues, as well as in the context of social development and economic growth (Tatár and Alammari, 2017). Table 3 summarizes the employment data of the three countries in the tourism and tourism related sectors.

Table 3: Employment in tourism and travel in Egypt, Tunisia and Libya (1000 jobs)

Country	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017E*
Egypt	1162,3	1173,5	931,6	1014,6	964,3	773,0	708,0
Tunisia	226,9	265,0	258,8	278,4	207,8	206,4	210,5
Libya	39,4	39,4	37,1	35,1	39,7	43,0	42,1

Source: own calculations based on WTCC Country files of Egypt, Tunisia and Libya (2017)

*2017E means estimations

The low employment level in the tourism industry may be developed by new directions in the governmental policy, which is also highlighted in the document of Libya Vision 2020. According to the future plans it will be essential to promote specialization of students in promising economic sectors such as renewable energy, tourism, agriculture, and construction industry which are essential for job creation and will be important to economic diversification.

Key tourism projects should be managed and owned by the state and the private initiatives could join the big projects and can build up a partnership with them. The Libyan state owns different investment funds and these funds could stimulate the smaller local players (Alammari et al., 2016).

3.2 Primary research

Our primary research is conducted to explore why Libya is less popular as a touristic destination. A questionnaire survey was started in the summer of 2017 in Budapest, among foreign and Hungarian tourists of different age groups. The results presented in this paper are formulated by the first round of the survey, where the size of the sample was 365 respondents (58% female, 42% male).

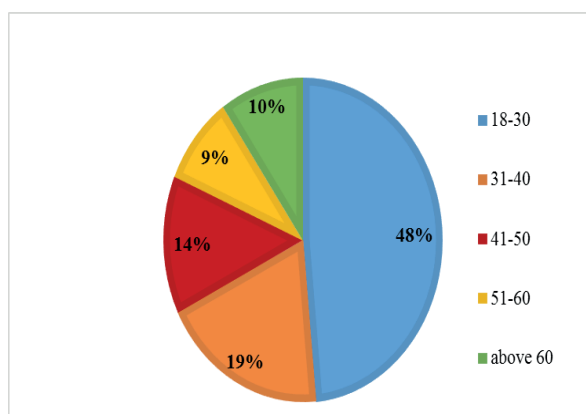

Figure 5: Age groups in the sample
Source: own survey

The figure shows the limitations of the survey, i.e. the unbalanced composition of the sample, where the young generation is over-represented. This problem is to be corrected by the second round of the survey.

66% of the sample has never visited North African countries. For the question about their intentions to visit North Africa in the future, 52% respondents said yes, 17% answered with no, and 31% have not decided and

underlined the answer “maybe”. Those who have given positive or neutral answer, underlined the good food, lot of sun, the seaside, and the ancient heritages as main reasons for their visit.

Only 1,5% of the sample have ever visited Libya, 95,3% have no information about the tourism places of the country and 89% have never heard the UNESCO protected sites in Libya. For the question “Would you like to visit Libya in the future?” 18,7% said “no”, 32,4% said “yes” 48,9% answered “maybe”, the most important reasons of negative answers were the lack of security and no interest towards the country. These results show that there is a negative image about Libya, mostly based on the political problems of the past years and the lack of the promotion of tourism of the country. These results are in accordance with the previous literature sources and the statistical data, but based on the detailed findings of this research, new action plans could be formulated for informing tourists about the opportunities in Libya.

The second part of the questionnaire dealt with the needs and intentions of tourists, which revealed that they prefer going for a touristic trip with family or friends, the most important requirements are the security, good food, infrastructure, cleanness, good climate and entertainment facilities. The respondents prefer on their trips the following: just relaxing, the seaside, cuisine, culture, sport and entertainment, but a relatively high group (10%) was interested in such unique attractions of Libya like desert tourism.

55% of the respondents have heard about “halal” food but only 12% have heard about halal tourism, but in a previous question food and good cuisine was indicated as very important indicator, which refer to the internationality of the sample, i.e. many respondents have no information about religious food preparing instructions, but they are interested in the national cuisine.

4. Conclusions, suggestions

Our first results of our secondary and primary research underline that the critical points of the development of Libyan tourism sector are the lack of security and the fear of possible guests from uncertain political situation, the low share of employees and entrepreneurs in the tourism industry, the lack of knowledge and the poor promotion of the Libyan touristic attractions. Identifying these barriers may be considered as the first step towards planning strategic actions for developing Libya’s tourism industry.

Development of the tourism sector is necessary for Libyan national economy, because the country has many good opportunities and attractions for tourists. Good promotional campaigns are needed, to fill in the gap of knowledge about Libya. The most important task is to stabilize the country’s safety, but the next steps should be started parallel to the reconstructing and renewal process.

The most important strengths of Libya are the Mediterranean culture and the special nature with a long km cost-line, untouched deserts, oasis cultures, natural attractions, many archaeological, historic and cultural heritages, the good road, seaport and airport infrastructure in the whole country linking the cities and smaller settlements. For using these strengths, the role of the small and medium-sized enterprises should be strengthened in order to build more diverse tourism products, and as a main governmental task, an increased marketing campaign is needed in the future and a brand that identifies Libya should be created.

5. References

- Alammari, A., Khalif, A. A., Othman, G. (2016) The Importance of SMEs in Libyan Tourism Sector. In: The role of management functions in successful enterprise performance. Agroiinform, Budapest, pp. 45-60.

- Basu, K., Sarabhai, M. V. (2012). Impact of Political Instability and Terrorism in the Tourism Industry of Three Middle-East Countries: An Econometric Exploration, Working Paper. Available at: www.ijbts-journal.com/images/main_1366796758/0002-Kaushik.pdf (Accessed: 11. 06. 2016)
- Bizan, H. (2013): A New Strategic Approach for Tourism Planning and Marketing in Libya. Proceedings of the International Conference on Tourism, Transport, and Logistics (ICTTL) Paris, France, pp. 411-421.
- Chami R. (2012): Libya beyond the Revolution: Challenges and Opportunities. Washington, D.C.: International Monetary Fund
- Elkrggli, S. (2014). Market Orientation and Libyan Tourism Business' Performances: A Comparative Study Between Public and Private Sector. *Journal of Economics World* (2)2. pp.1-14.
- Elkrggli, S. (2016): The Impact of Libyan Political Conflict 2013/ 2016 on Businesses' Marketing Performances: The Case of Tourism SMEs, *Advances In Global Business Research*, 13(1).
- Goodland, R. J. A. (2013): Libya: The Urgent Transition to Environmental Sustainability. The Environment General Authority, Tripoli, Libya. 152 p.
- Hani, A. A. (2013): Libyan Tourism and Rescuing Strategy (Importance of Image). *Global Journal of Management and Business Research Accounting and Auditing*, 13(3), pp. 30-34.
- Khalifa, A. E. O. (2010): Destination Libya: Developing Libya as an internationally competitive tourism destination. Thesis. Cardiff School of Management, University of Wales Institute, Cardiff, UK.
- Laws, E., Prideaux, B. & Chon, K. (2007). Crisis management in tourism: Challenges for managers and researchers. In E. Laws, B. Prideaux, B., & K. Chon, *Crisis management in tourism*. Oxon, UK: CABI.
- Libya Vision 2020 (n.d.): Available at: http://www.nationalplanningcycles.org/sites/default/files/planning_cycle_repository/libyan_arab_jamahiriya/libya-vision-2020_english.pdf (Accessed: 20. 01. 2018.)
- Said, W. (2017): The basic constituents of tourism in Libya. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 7(5) pp. 755-765.
- Singh, G. (2009). Political Environment and Its Impact on tourism Marketing: A Case Study of Fiji. *International Journal of Marketing, Financial Services & Management Research*, 1(6) pp.1-13.
- Smeral, E. (2010): Impacts of the World Recession and Economic Crisis on Tourism: Forecast and Potential Risks. *Journal of Travel Research*. 49(1) pp. 31-38.
- Tatár, E., Alammari, A. (2017): The Development of Libyan Tourism. pp. 262-267. In: Košičiarová, I., Kádeková, Z. (eds.) *Managerial trends in the development of enterprises in globalization era*. 949 p. Nitra: Slovak University of Agriculture in Nitra.
- Tekin, E., (2015): The Impacts of Political and Economic Uncertainties on the Tourism Industry in Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. MCSER Publishing, Rome-Italy. 6(2) pp. 265-272.
- WTTC (2017): Travel & Tourism Economic Impact 2017 Egypt. Available at: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/egypt2017.pdf> (Accessed: 29.11. 2017.)

- WTTC (2017): Travel & Tourism Economic Impact 2017 Libya. Available at: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/libya2017.pdf> (Accessed: 29.11. 2017.)
- WTTC (2017): Travel & Tourism Economic Impact 2017 Tunisia. Available at: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/tunisia2017.pdf> (Accessed: 29.11. 2017.)
- www.lonelyplanet.com (Accessed: 15. 01. 2018.)

Economic development in Libya

Ali Alammari¹ – Ghazala Othman² – Emese Tatar³

¹Ph.D Student – Szent István University - ²Ph.D Student- Szent István University – ³Assistant Lecturer – Szent István University

¹⁻²⁻³ Gödöllő, 2100. Páter K. str.1,

E-mail address: ¹alammari@yaho.com, ²algaidiaa@yaho.com, ³Tatar.Emese@gtk.szie.hu

Abstract

During decades, Libyan economy is highly depending on Oil and Gas resources income. Libya possess rich culture, diversified archaeological and historical places, desert and natural topographies, and long Mediterranean coastline of beautiful beaches extended for around two thousand kilometres. These resources could be a base for number of tourism business activities. In spite of these diversifications in tourism elements, but the tourism industry in Libya is still lagging behind nearby countries in North Africa.

The existing potential of tourism resources can be exploited to contribute to the entire economy. Development options can be identified to comply with economic, social and culture background and constraints. This research work intends to highlight opportunities that tremendously exist in tourism sector in Libya which is suffering shortages in literatures and adequate researches activities.

1. Introduction and literature overview

Libya, officially the State of Libya, is a country in the Maghreb region of North Africa bordered by the Mediterranean Sea to the north, Egypt to the east, Sudan to the southeast, Chad and Niger to the south, and Algeria and Tunisia to the west. The three traditional parts of the country are Tripolitania, Fezzan and Cyrenaica. With an area of almost 1.8 million square kilometres, Libya is the fourth largest country in Africa, and is the 17th largest country in the world. Libya has the 10th-largest proven oil reserves of any country in the world.

The largest city and former capital, Tripoli, located in western Libya and contains over one million of Libya's six million people. The other large city is Benghazi, located in eastern Libya.

Since the nineties Libya underwent several political crises, but the major two events are the UN sanctions, more precisely a political and economic embargo imposed on Libya on 1992 and later lifted in 2003 and eight years later in 2011 the Libyan revolution which resulted in a civil war and plunged the North African country into a chaos with no end.

Following the lifting of earlier United Nations (UN) sanctions in 2003, economic activity increased steadily for seven years. During 2004–2010, average real GDP growth was approximately 5 %, annual consumer price inflation averaged less than 4 %, and official foreign assets increased from \$20 billion at the end of 2003 to \$170 billion at the end of 2010. While the nonhydrocarbon sectors grew rapidly, underpinned by an ambitious public investment program, Libya remained one of the most hydrocarbon-dependent countries, with its exports among the least diversified in the world; its small private sector was handicapped by the ubiquitous dominance of the state and by crippling institutional failures. Consequently, social and governance indicators remained poor, job creation was lackluster, and dependence on expatriate workers increased. (Shami, 2012)

As of 2010, agriculture constituted 4.2% of the Libyan economy, 60.7% was industrial, and 35.1% was services. Both industries and services therefore play an important role in Libya's economy. Although Libya is vast, apart from a small arable strip by the coast most of the country is desert, sparsely populated with Bedouin

and Berber tribes. As we have seen before, the oil industry and its support functions form the backbone of the economy. Apart from energy, other important industries of the country are steel, textile, food and cement. Major agricultural products of the country are wheat, peanuts, barley, soybeans, and cattle. (Economy Watch, 2010)

The 2009 drop in oil prices reduced Libyan government tax income and constrained economic growth. Revenues from the energy sector coupled with a small population give Libya one of the highest per capita GDPs in Africa. (Economy Watch, 2010)

The impact of the global financial crisis on Libya has been thus far limited to the decline in oil revenue. This was due to the lack of exposure of domestic banks to the global financial system, limited trade ties outside of the oil sector, and large foreign reserves held in safe assets. The Libyan Investment Authority (LIA) has come through the global financial crisis relatively unscathed. The oil sector has continued to benefit from commitments of foreign direct investment. (IMF, 2010)

After a sharp decline in 2009, the fiscal surplus is projected to increase in 2010 mainly owing to the projected recovery in oil revenue. The fiscal surplus narrowed sharply to about 7 % of GDP in 2009 because of a sharp decline in oil revenue 44 % that has more than offset the reduction in public outlays 12 %. The latter reflects the net effect of a decline in capital spending 23 % and a 5 % increase in current outlays. The increase in current spending reflects higher subsidies due to explicitly accounting for energy subsidies and transfers to the Economic and Social Development Fund (ESDF). At the same time, current expenditure is envisaged to increase by 19 %, compared to 2009, largely due to full explicit accounting of energy subsidies, and a 15 % increase in the wage bill. The ongoing prioritization of investment projects would allow capital expenditure to increase by about 18 %, compared to the budgeted increase of almost 60 %. (IMF, 2010)

From the lift of UN sanctions on Libya until the civil war occurred the Libyan GDP was constantly rising reaching better levels than even the EU's GDP and significantly higher than those of the region, making Libya the African and Arab leader in terms of GDP.

In the Figure 1 we can see the growth of the GDP/capita of Libya (blue curve), compared with the GDP/ capita of the EU (red curve) and the Middle East and North Africa (yellow curve). As shown in the figure the blue curve is in a level which equals the EU curve which is a huge performance on that region of the world which represented by the yellow curve which shows less than the one seventh of the Libyan GDP/capita.

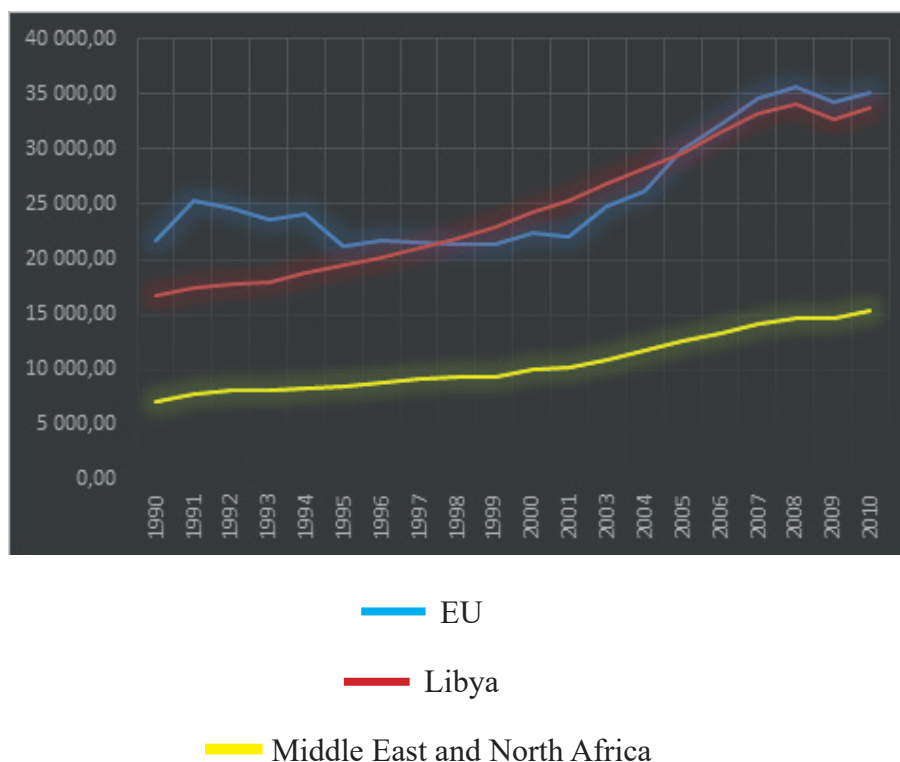

Figure 1: GDP per Capita of Libya, EU and Middle East/North Africa in US \$

Source: World Economic and Financial Surveys, World Economic Outlook Database (2017). IMF

Nonhydrocarbon growth has been solid on the backdrop of high domestic demand. Notwithstanding a noticeable fiscal contraction in 2009, nonhydrocarbon real GDP grew by an estimated 6 % in 2009, mainly driven by investments in construction and in services. Meanwhile, hydrocarbon output declined significantly due to compliance with OPEC quota, resulting in a contraction of overall real GDP by an estimated 1.6 %. Overall growth is projected to increase markedly to around 10 % in 2010 due to a sharp increase in oil production. At the same time, nonhydrocarbon growth will also strengthen (to about 7 %) as a result of large public expenditures. Inflation is expected to pick up to about 4.5 % in 2010 (from 2.5 % in 2009) as higher oil revenue increases domestic liquidity and international commodity prices increase.

Broad money is projected to grow by about 10 %, although the assessment of monetary development has been complicated by numerous revisions. Commercial bank lending to the private sector and nonfinancial public enterprises has been constrained by lack of adequate borrower documentation, strengthening of regulation, and high liquidity at public enterprises. The latter's demand for bank services has been largely limited to letter of credits (LCs) and guarantees (LGs). Excess liquidity has remained high in the banking system, and financial intermediation is weak compared to neighboring countries. The banking system is sufficiently capitalized with a regulatory capital ratio of 16.3 %. Non-performing loans have slightly increased to 15.5 % as of end-June while loan provisions at over 100 % have improved over the last years. LCs and LGs have flourished with domestic currency LCs increasing by almost 200 % so far in 2010 and overall off-balance sheet LCs and LGs totaling 84 % of overall on-balance sheet bank assets.

Progress has been made in modernizing the banking system. While it takes time, efforts should be stepped up to improve the credit culture in Libya through specialized training, targeted awareness campaign, and learning from cross-country experiences in order to spur financial intermediation. The restructuring of the CBL and its

move to functional-based operations should help enhance inter-departmental coordination and efficiency, and strengthen the conduct of monetary policy. The mission welcomes the recent agreement between the CBL and the IMF to strengthen the AML/CFT unit at the CBL.

2. Material and methods

There are different methods of research that can be applied to achieve the proper results. Both qualitative and quantitative research methods, theoretical models and analysis were widely used. The data come mainly from published books, journals, publicly available reports, official reports from the related government office. However, quantitative techniques were also utilized through statistical results.

Table 1: SWOT analysis of Libyan touristic potentials

Strengths	Weakness
<ul style="list-style-type: none"> - Part of Mediterranean culture - Beautiful nature (1900 km cost-line, untouched deserts, unique desert and oasis cultures, natural attractions) - Many archaic, historic and cultural heritages of more than ten thousand years - Five cites on UNESCO World Heritage list - Government's policy is for diversification of the economy – one priority can definitely be tourism sector - Close to Europe, close to the potential market - Very good road, sea-port and airport infrastructure in the whole country linking the cities and smaller settlements - English is widely spoken - Strong influence of Italian tradition in food 	<ul style="list-style-type: none"> - Most focus on oil - Not enough managerial knowledge - Lack of tourism infrastructure - Lack of quality accommodation - Bureaucratic barriers for FDI, - No detailed tourism strategy of state and no regulatory frameworks - Lack of managerial knowledge/skills - No well-trained human resource in tourism sector - Still bad international image of Libya - Few information about Libyan tourism opportunities - Public utilities are not working continuously and properly - Very few SMEs in the country and especially in tourism sector
Opportunities	Threats

<ul style="list-style-type: none"> - Conservation, maintenance and development of cultural, historical and natural attractions - Investments in tourism infrastructure, attracting FDI into the sector - SMEs can be supplier of/partners in bigger tourism projects - Diversification of tourism products - Libya mediates (Egypt and Tunisia) with applicants in the SMEs in the field of tourism - Increased marketing and creation of a brand that identifies Libya 	<ul style="list-style-type: none"> - Lack of enough security and deterioration of security situation - Big competition by neighbouring countries and by other Mediterranean countries which profits from tourism (Egypt, Tunisia, Turkey, Greece, etc.) - Political instability at this time - Not enough skilled labour in the industry
---	--

Source: own construction

3. Results and implementation

The Libyan economy suffer from recession in 2017. It is estimated that GDP lost half of its pre-revolution level. Budget revenues and exports proceeds reached the lowest amounts on record because of low oil production and prices. Consequently, the twin deficits remained high. Real incomes eroded, exacerbated by unparalleled high inflation. The conflict has also hit the population hard. Around 1.3 million people have no access to life-saving health care services and resources.

The lengthy conflict is taking a heavy toll on the Libyan economy and the well-being of the population. Obstructed by the conflict, production of oil, the main source of income in Libya, has been steadily declining over the last 4 years to reach around 0.38 million barrel per day (bpd) in 2016, which is less than 1/4 of pre-revolution levels. Thus, the Libyan economy shrank by 2.5% in 2016, with real GDP falling to less than half of its pre-revolution level.

The economic outlook assumes that a new functioning government is endorsed this year. In this context, the dynamics in the hydrocarbon sector triggered during the last quarter of 2017 is expected to continue, translating into higher production of oil, which is projected to progressively reach 1 million bpd by end-2017, still representing only two thirds of potential. On this basis, GDP is projected to increase by 40%. Although improving, the twin deficits will remain, as revenues from oil will not be sufficient to cover high budget expenditures and consumption-driven imports. This should keep the budget deficit at about 18.8% of GDP and the current account deficit at 15.3% of GDP in 2017. (The World Bank, 2017)

Libyans have the right to own property and can start businesses, but regulations and protections are not upheld in practice. The World Bank's 2015 Doing Business report ranked Libya 188th out of 189 economies surveyed. Businesses and homes have been confiscated by militants, particularly in Libya's eastern regions and in Benghazi. Without a permanent constitution, the role of the judiciary remains unclear. Corruption is pervasive. (Heritage, 2017)

The top income tax rate is 10 %, but other taxes make the top rate much higher in practice. The top effective

corporate tax rate is 20 %. Taxation has not been enforced effectively since early 2011. Government spending has amounted to 74.7 % of total output (GDP) over the past three years, and budget deficits have averaged 32.9 % of GDP. Public debt is equivalent to 65.4 % of GDP. (Heritage, 2017)

The existing regulatory framework is severely undermined by ongoing political instability and turmoil. The labour market remains destabilized, and the large informal sector is an important source of employment. Fearful of exacerbating social unrest, the central bank uses its large stock of foreign reserves to operate as a de facto ministry of finance, funding subsidies in the absence of a unified government. (Heritage, 2017)

4. Conclusions and recommendations

A skilled labour force and a smoothly operating labour market are important for economic development. To complement the governance framework, emphasis should be placed on improving productivity through strengthening the education system and increasing human capital to support the private sector. Libya has a young population close to 50 % are below 25 years of age with a large influx of entrants to the labour market expected in the next decade. Transforming the economy will require a workforce with new skill sets, and private companies may struggle to find qualified and experienced personnel. To meet the demand, it will be important to establish training programs for workers and job seekers, and to reform the education system to reflect new needs, such as language and computer skills. In addition, the size of the civil service will need to be reduced, and public sector wages contained to limit growth in the reservation wage. The transition will not be easy; it will be important to strengthen social safety nets to support those in need while allowing the labour market to operate freely and effectively. Financial-sector intermediation is necessary to foster private-sector development. Well-functioning banking and financial sectors that provide broader access to finance for small and medium-sized enterprises would help in developing a vibrant non-hydrocarbon sector. Bolstered by its sizeable natural resource wealth and the recovery of the hydrocarbon sector, a post-revolution revival in the country's economic activity should be rapid once the security situation normalizes.

5. References

- Economy Watch (2010): Economic structure of Libya, http://www.economywatch.com/world_economy/libya/structure-of-economy.html [Downloaded: 5 February 2017]
- IMF External Relations Department (2010): The Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya -- 2010 Article IV Consultation, Preliminary Conclusions of the Mission. International Monetary Fund.
- Shami R. (2012): Libya beyond the Revolution, Challenges and opportunities. International Monetary Fund.
- The World Bank (2017): Libya's Economic Outlook April 2017. The World Bank. <http://www.heritage.org/index/country/libya> [Downloaded: 22 September 2017]

Turizmus ágazathoz kapcsolódó mikro-kis és közepes vállalkozások számviteli politikája

Lelkóné Tollár Ildikó

*mester oktató - Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz
Nagykanizsa, Zrínyi utca 18.
e-mailcím: tollar.ildiko@uni-pen.hu*

Absztrakt

A mai gazdaságban elengedhetetlen, hogy a piac szereplőinek saját, illetve versenytársaik gazdálkodásáról, vagyoni, jövedelmi, pénzügyi helyzetéről, az Európai Unió irányelveinek megfelelő, valós információk álljanak rendelkezésére, melyeket minden szervezet egyformán értelmez. Kutatásomban a turizmus ágazathoz tartozó mikro-kis és közepes vállalkozások számviteli politikáját vizsgáltam különös tekintettel az általuk választott eszköz- és forrásértékelési eljárásokra. A turisztikai vállalkozások tevékenysége iránti belföldi kereslet az állami szerepvállalás következtében (üdülési csekkek) jelentős, folyamatos növekedést mutat. Azt az általános érvényű tapasztalatot tudom megfogalmazni, hogy vannak olyan eljáraskombinációk, amelyek valós gazdasági előnyt hordoznak. A turizmushoz köthető ágazaton belül vizsgált vállalkozások nem a számviteli törvényben megfogalmazott megbízható és valós összkép iránti igényt fogja elsődleges szempontnak tekinteni az értékelési eljáraskombinációk kiválasztásban, hanem a tényleges gazdasági előnyt hordozó kombinációkat.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Kutatásomban azért a turizmushoz köthető vállalkozásokat választottam, mert tevékenységük iránti igény egyre jelentősebben növekszik. Köszönhető ez részben az állami szerepvállalás növekedésének, hiszen az üdülési csekkek, a nyugdíjasok, nagycsaládosok részére nyújtott és külön pályázható üdülési támogatások révén a belföldi turisztikai vállalkozások bevételei jelentős növekedést mutatnak az elmúlt években.

Jelentősen megnőtt az igény azon panziók és vendéglátó egységek iránt, amelyek a vendégek minden kényelmi igényének kielégítésére törekednek (Birkner et al., 2009). Lakóhelyem közelében helyezkedik el Magyarország egyik legfontosabb turisztikai desztinációja, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet, ahol nagyon sok mikro-és kisvállalkozás megélhetését biztosítja a turizmus és vendéglátás. A Balaton térségében sok a családi vállalkozás és a legtöbb esetben szezonálisan működnek a nyári időszakban (Birkner et al., 2009, Kaszás et al., 2016).

Az állami szerepvállalás növekedésével együtt az egészségturizmus növekedése is megfigyelhető mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban. A térségben dolgozó egészségügyi szakemberek által alkalmazott tudományosan bizonyított eljárások mellett a természeti környezet és a gyógyvizek is pozitív hatást gyakorolnak az emberi szervezetre (Péter, 2015).

A WHO (World Health Organization) előrejelzése szerint 2022-re a turizmus és az egészségügy együtt a világ vezető gazdasági ágazata lesz (Magyar Turizmus Zrt., 2014).

A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás bruttó hozzáadott értékkel mért teljesítménye 2013 óta folyamatosan nő, tehát Magyarországra is elmondható, hogy az egyik legjelentősebben fejlődő ágazat a turizmus, amely 2016. évben mintegy 193 ezer főt foglalkoztatott (KSH, 2016).

Magyarország gazdasági folyamatai, a növekvő turisztikai bevételek, az állami szerepvállalás erősödése, az egészségturizmus egyre nagyobb térnyerése, a turisztikai beruházások támogatása mind erősíti azt a

nemzetközileg is alátámasztott előrejelzést, mely a turisztikai ágazat további jelentős erősödését jósolja a következő évekre (Péter et al, 2015a; Péter et al, 2015b). A vidékies térségek formálódó új arculata azonban számos esetben új szerepeket kínál, új feladatokat vetít előre és innovatív megközelítéseket követel meg (Németh, 2017; Németh et al., 2011).

A turisztikai szolgáltatást nyújtó vállalkozások számviteli politikájának a jelentősége abban rejlik, hogy a mai piacgazdaságban elengedhetetlen, hogy a piac szereplőinek saját, illetve versenytársaik, vagyoni, jövedelmi, pénzügyi helyzetéről a nemzetközi számviteli elveknek megfelelő, valós információk álljanak rendelkezésére, melyeket minden szervezet egyformán értelmez. Ezen okokból a gazdaság résztvevőinek a 2000. évi C. törvény a számvitelről rendelkezéseinek megfelelően – a törvény hatálya alá tartozóknak - ki kell alakítaniuk, és írásba kell foglalniuk adottságaiknak, körülményeiknek leginkább megfelelő számviteli politikát.

A számviteli törvény a következőként határozza meg a számviteli politika lényegét:

„A számviteli politika keretében írásban rögzíteni kell – többek között – azokat a gazdálkodóra jellemző szabályokat, előírásokat, módszereket, amelyekkel meghatározza, hogy mit tekint a számviteli elszámolás, az értékelés szempontjából lényegesnek, jelentősnek, nem lényegesnek, nem jelentősnek, továbbá meghatározza azt, hogy a törvényben biztosított választási, minősítési lehetőségek közül melyeket, milyen feltételek fennállása esetén alkalmaz, az alkalmazott gyakorlatot milyen okok miatt kell megváltoztatni.” (2000. évi C. törvény 14§ (4) bekezdés)

A számviteli politika alapvető rendeltetése, hogy biztosítsa a Számviteli törvény előírásainak érvényesülését, ezen keresztül elősegítse az ügyvezetés eredményes tevékenységét, döntéseik meghozatalához megalapozott információkat szolgáltatasson, valamint legfőképpen irányt mutasson a hiteles beszámoló elkészítéséhez (Baricz et al., 2002).

A számviteli politika kialakításánál a vállalkozó a társaság gazdasági stratégiájából kell, hogy kiinduljon, melyhez elengedhetetlen a megfelelően kialakított számviteli információs rendszer támogatása (Bosnyák, 2003).

A számviteli politika teljes egészében nem tekinthető nyilvánosnak, de a számviteli törvény előírásai alapján a beszámoló részét képező Kiegészítő mellékletben be kell mutatni a vállalkozás számviteli politikájának alapvető elemeit, és az azokban esetlegesen bekövetkezett változásokat, illetve azok eszközökre, forrásokra és eredményre gyakorolt hatásait (Horváth, 2004).

A számviteli politika kialakításáról, tartalmi, formai kereteiről a 2000. évi C. törvény rendelkezik, lehetőséget adva a vállalkozásoknak, hogy saját adottságaik figyelembevételével alakítsák ki azt (Reizingerné et al., 2005).

A számviteli politika keretében el kell készíteni:

- Az eszközök és a források leltárkészítési és leltározási szabályzatát
- Az eszközök és a források értékelési szabályzatát
- A pénzkezelési szabályzatot
- Az önköltségszámítás rendjére vonatkozó belső szabályzatot (Számviteli törvényben szabályozott feltételek megléte esetén).

Emellett a számviteli politikának figyelemmel kell lennie arra, hogy a gazdálkodó más, rá vonatkozó törvényi előírásoknak (például társasági adó törvény) is eleget tegyen (Baracskaíné et al., 2006).

2. Anyag és módszer

A szekunder, illetve empirikus kutatás eredményei csaknem egy évtized munkáját ölelik fel. 2007-ben kezdtem el kutatni főként Zala megyében és a Balaton térségében a KKV számviteli politikáját, kiemelten vizsgálva az általuk választott eszköz- és forrás értékelési eljárásokat. Szeretném bemutatni, azóta milyen változásoknak lehettünk tanúi a hazai piacokon.

Rákérdeztem a vállalkozások általános jellemzői mellett a mindennapi működési feltételekre. Számviteli politikájukat Likert skála segítségével értékeltem, végezetül kitértem az értékelési szabályzatokkal kapcsolatos kérdéskörre. Empirikus vizsgálat során feltáró jellegű kutatást végeztem, amely érintett 18 cégvezetőt, 10 könyveléssel, illetve 8 könyvvizsgálattal foglalkozó szakértőt. Rákérdeztem a vállalkozások általános jellemzői mellett a mindennapi működési feltételekre. Számviteli politikájukat Likert skála segítségével értékeltem, végezetül kitértem az értékelési szabályzatokkal kapcsolatos kérdéskörre is.

A kutatás adatainak feldolgozására a Microsoft Excel 3.0 programcsomagot használtam a táblázatok, grafikon és egyéb kimutatások ezen program outputjai. A viszonyszámok körében a leggyakrabban a megosztási viszonyszámokat használtam, amelyek jól jellemzik egy-egy mintán belül a rész és egész kapcsolatát. Az időbeli változások bemutatására a dinamikus viszonyszámokat alkalmaztam. Az adatok feldolgozásához a súlyozott számtani átlag, a szórás, a módusz és a medián is meghatározásra került. Az ismérvek közti sztochasztikus kapcsolatok mérésére az előző egyszerűbb módszereken túl én a Yule együtthatót alkalmaztam, amelynek értéke megmutatja, hogy az egyes kiemelt ismérvekhez kapcsolódó értékek, vagy választások száma közt van-e összefüggés, avagy nincs.

3. Eredmények és értékelésük

A vizsgált turizmussal foglalkozó vállalkozások több, mint a fele 2001. évben vagy előtte alakult, jogi formájukat tekintve a vizsgált sokaságon belül nincs részvénytársaság, 55,56%-a korlátolt felelősségű társaság (20 db), 27,78%-a betéti társaság (10 db) és egyéb a fennmaradó 16,66%, ezen belül 1 db erdő birtokossági társulás található, a többi közkereseti társaság (5 db).

Összegezve a különböző értékelési eljárások közti választási lehetőségeket megállapítható, hogy a mintában szereplő vállalkozások 100%-a az eszközökhöz kapcsolható pót- és mellék-értékrészek esetén az eszközökhöz rendelik ennek értékét; abban az esetben, ha van devizás- valutás tételük, akkor az MNB által közzétett árfolyamot használják; a 100 e Ft alatti vagyoni értékű jogok és szellemi termékek esetén az egyösszegű leírást, a 100 e Ft-ot meghaladó bekerülési értékű vagyoni értékű jogok és szellemi termékek esetén lineáris leírást, a 100e Ft alatti tárgyi eszközök esetén az egyösszegű leírást, a 100 e Ft feletti tárgyi eszközök értékcsökkenési elszámolási módjaként a lineáris leírást alkalmazzák.

A kérdéssorban nem adott választ egyetlen vállalkozás sem, a valós értéken történő értékelés alkalmazására, az alapítás-átszervezés értékének aktiválására, a kísérleti fejlesztések értékének aktiválására, az értékhelyesbítés és az értékelési tartalékkal kapcsolatos kérdésekre, mert nincs ilyen tétel a gyakorlatukban, vagy mert nem szabályozták a számviteli politikájukban (értékelési szabályzatukban) az adott témát.

A turisztikai társaságok több, mint 50%-a nem alkalmazza a céltartalék képzést, a tárgyi eszközök felújítási karbantartási költségeit vitatható esetben értéknövelő felújításként kezelik,

a befektetett pénzügyi eszközök közt szerepeltetett homogén értékpapírok értékelésére a közvetlen beszerzési áras eljárást alkalmazzák, tartós devizabetétekkel nem rendelkeznek, a behajthatatlan követelések leírását vitatható esetben nem alkalmazzák, az aktív időbeli elhatárolások alkalmazásakor inkább eredményt

növelnek, a passzív időbeli elhatárolások értékelésekor inkább eredményt csökkentenek, a vásárolt készleteik értékelésére a tényleges beszerzési áras módszert alkalmazzák.

1. táblázat: A számviteli értékelési eljárás-kombinációk választását befolyásoló tényezők

(Eltérő színnel kiemelve azon tényezők, melyek az adó- és járulék fizetés miatti pénzáramlások megváltoztatását testesítik meg)

S.sz	Befolyásoló tényezők	Mutatók			
		Át- lag	Szó- rás	Mó- dusz	Me- dián
1	A számviteli feladatok elvégzésével, nyilvántartási rendszer átala- kításával kapcsolatos költségek mérséklése	1,72	1,33	1	1
2	A társasági nyereségadó kötelezettség mérséklése	3,78	0,71	4	4
3	Az értékelési eljárások segítségével előállított információk hasz- nossága a vállalkozás tulajdonosai, hitelezői számára.	2,78	0,71	3	3
4	A versenytársaknál, hasonló profilú vállalkozásoknál alkalmazott értékelési eljárásokra vonatkozó információk.	3,11	1,29	3	3
5	Számviteli szakkönyvekben, szakcikkekben (interneten) megje- lent, javasolt értékelési eljárás kombinációk.	3,67	0,75	4	3
6	A társasági nyereségadó törvény és a számviteli törvény szerinti adatszolgáltatáshoz szükséges nyilvántartások egységesítése, az adó törvény rögzített értékelési eljárásainak alkalmazása.	4,06	1,01	4	4
7	Az értékelési eljárások segítségével a beszámoló előnyös képet mutasson a potenciális tulajdonosok számára.	3,00	1,15	3	3
8	Az értékelési eljárások segítségével a beszámoló előnyös képet mutasson a meglévő hitelezők számára.	3,61	1,21	4	3
9	A vállalkozás vezető tisztségviselőinek konkrét (nevesített) infor- mációs igényei	3,12	1,14	4	3
10	A vállalkozás tulajdonosainak konkrét (nevesített) információs igényei	3,39	1,46	4	4
11	A társasági nyereségadón kívüli - a vállalkozást terhelő - egyéb adók és járulékok mérséklése	4,01	0,82	4	4
12	Az értékelési eljárás kombináció szerinti összképet a könyvvizs- gáló (vagy más független szakértő) megbízhatónak és valósnak minősítse.	2,79	1,61	2	2
13	Adóellenőrzés során az értékelési eljárás kombinációt, annak egy-egy elemét megfelelőnek találják a revizorok.	4,94	0,55	5	5
14	A számviteli törvényben megjelenő megbízható és valós összkép filozófiájának leginkább megfelelő összképet mutasson a beszá- moló.	4,12	1,07	5	4
15	A számviteli feladatokat ellátó személyek változástól való félel- mei, ragaszkodás a korábbi eljárásokhoz.	1,39	0,76	1	1
16	Az adókedvezmények maximális kihasználási lehetőségeinek biz- tosítása.	3,68	0,58	4	4

17	A tulajdonosok, vezető tisztségviselők vállalkozásból kivont jövedelemtömegének befolyásolása.	3,28	1,04	3	3
18	A tulajdonosok vállalkozásból kivont jövedelmét terhelő adók és járulékok minimalizálása.	3,50	1,17	5	4
19	A beszámolóban megjelenő adatok előnyt jelentsenek pályázatoknál, közbeszerzési eljárásoknál, piac- és ár szabályozó hatóság előtti eljárásoknál.	3,83	0,92	4	4
20	A vállalkozás erőforrásainak (termelési tényezőinek) tulajdonágait legjobban tükröző megoldás kiválasztása.	3,33	0,98	3	3
	Együtt	3,35	1,01	4	3

Forrás: (Lelkóné, 2007)

Az eredmények vizsgálatával megállapítható, hogy a számviteli értékelési eljárás-kombináció kialakításának hazai gyakorlatában a mikro- és kisvállalkozások tekintetében szignifikáns módon megjelenik a vállalkozás közgazdasági értékének befolyásolására irányuló törekvés, a vállalkozások számára nagyon fontos szempont az értékelési eljárás-kombinációk kiválasztása során az adó-és járulékmérséklés és a büntetések elkerülése.

Minden olyan tényező, amely az adó és járulékok mérséklésére vonatkozik a főátlag feletti átlaggal került értékelésre a mintában szereplő társaságok esetén (1. táblázat).

A rangsor 1., 4., 6., 7. és 10. helyén található. A vállalkozások megítélése szerint a számviteli értékelési-eljáráskombinációk esetén a rangsorban az első helyet az a tényező kapta, amely adóellenőröknek történő megfelelés fontosságát kéri értékelni a kitöltőktől (2. táblázat).

2. táblázat: **A számviteli eljárás kombinációk választását befolyásoló tényezők rangsora**
(A tényezők közül az adók, járulékok mérséklésére vonatkozó 2, 11, 16, 18, 13 tételeket jelöltem szürkével.)

Rangsor	Tényező sorszáma	Átlag	Szórás
1.	13	4,94	0,55
2.	14	4,12	1,07
3.	6	4,06	1,01
4.	11	4,01	0,82
5.	19	3,83	0,92
6.	2	3,78	0,71
7.	16	3,68	0,58
8.	5	3,67	0,75
9.	8	3,61	1,20
10.	18	3,50	1,17
11.	10	3,39	1,46
12.	20	3,33	0,98
13.	17	3,28	1,04
14.	9	3,12	1,14
15.	4	3,11	1,29
16.	7	3,00	1,15
17.	3	2,78	0,71
18.	12	2,79	1,61
19.	1	1,72	1,33
20.	15	1,39	0,76
Együtt		3,35	1,01

Forrás: (Lelkóné, 2007)

Saját tapasztalataim is azt mutatják, hogy a mikro-vállalkozások nagyon tartanak a hatósági ellenőrzésektől és az ellenőrzések eredményeként kiszabott bírságoktól, ezért ennek elkerülését tartják az egyik legfontosabb szempontnak.

Ez megjelenhet a számviteli politika részeként elkészítésre kerülő pénzkezelési szabályzatban, amely a házipénztár (pénztárgép) kezelését, a nyugta és számlaadás módját is tartalmazza, hiszen ez az egyik legtöbbet ellenőrzött terület, főként a nyári időszakban a Balaton térségében. Amennyiben nincs jól szabályozva és a munkavállalók nem ismerik eléggé a pénzkezelés szabályait, jelentős bírságra számíthatnak a vállalkozások. Ismételt szabálysértés (pl. nyugtaadási kötelezettség elmulasztása) esetén a szolgáltató egységet bezárással is büntetheti az Adóhatóság, amely különösen a gyakran szezonálisan működő turisztikai vállalkozások esetében nagyon jelentős bevételkiesést is jelenthet.

A minta elemzése azt is alátámasztja, hogy a vizsgált vállalkozások gyakorlatában nem a legfontosabb szempont a számviteli értékelés-eljárások közti választás esetén az információ igények kielégítése. Az információra vonatkozó tényezőket elemeztem, ezek sorszáma a kérdőívben rendre a 3., 9., 10. és a 20. sorszámú kérdés (3. táblázat)

3. táblázat: **A számviteli eljáráskombinációk választását befolyásoló tényezők rangsora**
(A tényezők közül az adók, járulékok mérséklésére vonatkozó 3, 9, 10, 20 tételeket jelöltem szürkével.)

Rangsor	Tényező sorszáma	Átlag	Szórás
1.	13	4,94	0,55
2.	14	4,12	1,07
3.	6	4,06	1,01
4.	11	4,01	0,82
5.	19	3,83	0,92
6.	2	3,78	0,71
7.	16	3,68	0,58
8.	5	3,67	0,75
9.	8	3,61	1,20
10.	18	3,50	1,17
11.	10	3,39	1,46
12.	20	3,33	0,98
13.	17	3,28	1,04
14.	9	3,12	1,14
15.	4	3,11	1,29
16.	7	3,00	1,15
17.	3	2,78	0,71
18.	12	2,79	1,61
19.	1	1,72	1,33
20.	15	1,39	0,76
Együtt		3,35	1,01

Forrás: (Lelkóné, 2007)

Az elemzés során megállapítható, hogy a négy tényező közül három a főátlag alatti értékű, egy tényező pedig éppen a főátlag felett helyezkedik el. A mintánk alátámasztja, hogy a mikro-és kisvállalkozások gyakorlatában nem a legfontosabb szempont a számviteli értékelés-eljárások közti választás esetén az információigények kielégítése.

Megállapítható az is, hogy a magyar gyakorlatban azon kisebb vállalkozások számviteli értékelési eljáráskombinációjának kialakításakor érvényesülő szempontok, amelyek beszámolóját könyvvizsgáló hitelesíti, lényeges eltérést mutatnak az ilyen kötelezettséggel nem bíró vállalkozások szempontjaitól.

4. táblázat: A könyvvizsgálatra kötelezett és a könyvvizsgálatra nem kötelezett cégek számviteli eljáraskombinációk választása átlagainak rangsora

Rangsor	Van könyvvizsgálat			Nincs könyvvizsgálat		
	Tényező sorszáma	Átlag	Módusz	Tényező sorszáma	Átlag	Módusz
1.	<u>13</u>	4,98	5	<u>13</u>	4,92	5
2.	<u>14</u>	4,81	5	<u>6</u>	4,15	5
3.	<u>18</u>	4,41	4	<u>14</u>	3,92	5
4.	<u>11</u>	4,22	4	5	3,92	4
5.	10	4,21	4	<u>18</u>	3,78	3
6.	12	4,20	4	16	3,77	4
7.	<u>8</u>	4,03	4	<u>19</u>	3,76	3
8.	<u>19</u>	4,02	4	<u>2</u>	3,69	3
9.	<u>2</u>	4,00	4	<u>8</u>	3,46	4
10.	17	3,82	3	<u>20</u>	3,15	3
11.	<u>6</u>	3,81	4	4	3,31	3
12.	<u>20</u>	3,81	4	<u>11</u>	3,23	4
13.	9	3,61	4	17	3,08	3
14.	7	3,41	4	10	2,78	4
15.	16	3,40	3	9	2,77	3
16.	5	3,01	3	3	2,77	2
17.	3	2,80	3	7	2,54	3
18.	4	2,61	3	12	2,15	2
19.	15	1,41	1	1	1,92	1
20.	1	1,21	1	15	1,38	1
Együtt		3,59	4		3,22	3

Forrás: (Lelkóné, 2007)

A 4. táblázatot úgy készítettem, hogy a két részsokaság főátlaga feletti tételeket egy sötétebb vonal választja el a főátlag alatti tételektől. A főátlag feletti tételekből dőlten és aláhúzva jelöltem azon sorszámu tényezőket, melyek a könyvvizsgálatra kötelezettek, nem kötelezettek esetében is a részsokaság főátlaga feletti értéket vesznek fel és mind a két részsokaságban megtalálhatók a főátlag feletti csoportban. Sötétebb színnel pedig kijelöltem azon tényezőket, amelyeknek átlagai az egyes részsokaságon belül a teljes minta főátlaga feletti.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a könyvvizsgálati kötelezettséggel rendelkező cégek esetén a tényezők rangsorában 13 elem átlaga került a részsokaság főátlaga (3,59) fölé, míg a könyvvizsgálattal nem rendelkezők esetében 12 elem került a részsokaság 3,22 főátlaga fölé. Ha ezt az összehasonlítást elemezzük, akkor érdekes azt is megfigyelnünk, hogy ahol nincs könyvvizsgálat, ott a részsokaság főátlaga csak 3,22.

Megállapítható tehát, hogy azon kisebb vállalkozások számviteli értékelési eljáraskombinációjának kialakításakor érvényesülő szempontok, amelyek beszámolóját könyvvizsgáló hitelesíti, lényeges eltérést mutatnak több tekintetben az ilyen kötelezettséggel nem rendelkező vállalkozások szempontjaitól.

Sok hasonlóság tapasztalható az adók, járulékok mértékének minimalizálása, az adóhatósági ellenőrzések jelentőségének megítélése kapcsán, azonban szignifikáns különbségek is utolérhetők a két részsokaság között.

A könyvvizsgálattal rendelkezők esetében sokkal fontosabb tényezőként ítélték meg a tulajdonosok, vezető tisztségviselők információigényét, a vállalkozásról nyújtott külső szakértő által is megbízhatónak és valósnak ítélt összképet.

A könyvvizsgálattal nem rendelkezők sokkal inkább támaszkodnak a szakkönyvekben, hasonló profilú vállalkozásoknál már beváltként alkalmazott eljárásokhoz a számviteli politika értékelési eljárás-kombinációinak kialakításában. Ezt a tényt az is alátámasztja, hogy a könyvvizsgálót alkalmazó társaságok nagy mértékben támaszkodnak könyvvizsgálójuk szakmai hozzáértésére, tapasztalatára, az általa a társaságuk esetében leginkább jónak tartott értékelési eljárás-kombináció alkalmazásában, hiszen a dolgozatomban vizsgált 10 könyvvizsgálatra kötelezett cég 80%-a nyilatkozott úgy, hogy a könyvvizsgáló is részt vett a számviteli politikájuk kialakításában.

4. Következtetések, javaslatok

Az eredményeket összegezve arra a megállapításra jutottam, hogy a turizmussal foglalkozó mikro és kisvállalkozások esetében az egyik leglényegesebb szempont a számviteli politika értékelési eljárásainak kiválasztásában a fizetendő adók és járulékok mértékének legalacsonyabb szinten tartása, valamint az adóhatósági (hatósági) ellenőrzéseknek történő megfelelés.

Érdekes különbség volt a könyvvizsgálatra kötelezett és a könyvvizsgálatra nem kötelezett társaságok esetén, hogy a könyvvizsgálatra kötelezettek esetén nagyon lényeges tényezőnek minősítették a vállalkozások a megfelelő információ szolgáltatást a tulajdonosok, vezetők, befektetők részére. A könyvvizsgálatra kötelezettek számára fontosabb tényező a külső vizsgáló, szakértő véleménye is.

A különböző értékelési eljárás-kombinációk megválasztásának vizsgálatakor megfigyelhető, hogy bizonyos területek egyáltalán nincsenek szabályozva a turisztikai kisvállalkozások számviteli politikájában, és vannak olyan eljárás-kombinációk amelyek esetén minden vagy szinte minden vállalkozás egyféle gyakorlatot követ.

Végeredményben azt az általános érvényű tapasztalatot tudom megfogalmazni, hogy vannak olyan eljárás-kombinációk, amelyek valós gazdasági előnyt hordoznak. Ezek választására a törvényi háttér megteremtí a lehetőséget. Addig, amíg ez így marad, addig a mikro- és kisvállalkozások legnagyobb része nem a számviteli törvényben megfogalmazott megbízható és valós összkép iránti igényt fogja elsődleges szempontnak tekinteni az értékelési eljárás-kombinációk kiválasztásban, hanem a tényleges gazdasági előnyt hordozó kombinációkat.

5. Felhasznált irodalom

- 2000. évi C. törvény a számvitelről
- Baracskaiké, M.J., Korom, E., Miklósyné, Á. K., Reizingerné, D.A., Romsics, A., Siklósi, Á., Simon, Sz., Szirmai, A., Sztanó, I. (2003): Pénzügyi számvitel, Perfekt Kiadó, Budapest
- Baricz, R., Róth, J. (2002): Könyvviteltan, Aula Kiadó, Budapest
- Birkner, Z., Fehérvölgyi, B., Péter, E. (2009): A vállalkozási hajlandóság elemzése a kiskereskedelmi és vendéglátó vállalkozások példáján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, Tér és Társadalom 23. évfolyam 2009/2., Budapest, 171-191 p.
- Bosnyák, J. (2003): Számviteli eljárások hatása a vagyoni, jövedelmi és pénzügyi helyzetre, Corvinus Egyetem, Budapest

- Horváth, K. (2004): Számvitel a gyakorlatban, Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Kft., Budapest
- Kaszás N., Péter E., Keller K., Kovács T. (2016): Boundless Opportunities with Definite Limitations, Deturope: central european journal of tourism and regional development 8:(1) 5-20.p
- Központi Statisztikai Hivatal, (2016): Jelentés a turizmus és vendéglátás 2016. évi teljesítményéről, Budapest
- Magyar Turizmus Zrt.(2014): Turizmus Magyarországon, Helyzetelemzés, Kutatási Iroda, Budapest
- Németh K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, ISBN: 978-963-396-096-7, 95. p.
- Németh K., Péter E., Weisz M., Birkner Z. (2011): Regional development with renewable energy utilization, Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia, ISSN 1644-0757 10 (3) 2011, 5-12.
- Péter, E. (2015): Healthy healthcare system at Lake Balaton Is healthy improvement or health improvement the solution for the Hungarian resort area?, LAP LAMBERT Academic Publishing, ISBN 978-3-659-75410-4
- Péter E., Németh K., Weisz M. (2015a): Ön mit fogyaszt? Prevenció a Balaton térségében: What do you consume? Prevention in Lake Balaton Resort Area?, In: Nagy ZB (szerk.), LVII. Georgikon Napok. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2015.10.01-2015.10.02. Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, (ISBN:978-963-9639-82-9), 325-330.p.
- Péter E., Németh K., Molnár T., Molnárné Barna K. (2015b): Challenges and their possible solutions in the everchanging Lake Balaton Region, Deturope: central european journal of tourism and regional development 7:(3) 50-65. p.
- Reizingerné, D. A., Vörös, M. (2005): Könyvviteli alapismeretek, Perfekt Kiadó Kft., Budapest

Középiskolai diákok kikapcsolódási szokásainak és motivációs tényezőinek összehasonlítása

Lelkóné Tollár Ildikó

*mester oktató - Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz
Nagykanizsa, Zrínyi utca 18.
e-mailcím: tollar.ildiko@uni-pen.hu*

Absztrakt

Gyorsan változó világunkban az iskola csak akkor tud saját értéket felmutatni, ha a nevelés hangsúlyát át tudjuk helyezni olyan kompetenciák kialakítására, amelyek esélyt adnak a világban történő jobb eligazodásra. Az iskolázottság révén olyan képességekre tehet szert a diák, amely növeli a foglalkoztatottá válás esélyeit és ez által az elérhető keresetet. Eredményeim szerint nagyon fontos a középiskolás diákok számára, hogy az iskolában befogadó légkör uralkodjon, amelyben szívesen követik azokat az értékeket, amelyeket a családjuk, a tanáraik fontosnak ítélnék. Segítő szándékkal, következetesen értékeljük munkájukat, ezzel is segítve önintegrációjukat, önértékelésüket. Az iskolai keretek közt szervezett kirándulások nemcsak új élményeket jelentenek, de az utazások során jobban összecsiszolódnak az osztály is. A kikapcsolódásban és a tanulásban is használják a mobiltelefonjaikat, melyek esetében leggyakrabban a közösségi oldalakat, video- és fájlmegosztókat látogatják.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

A motiváció nem egy új keletű fogalom a történelem során sokan és sokféleképpen meghatározták. Megítélésem szerint a legmegfelelőbb a Barkóczy-Putnoky (Barkóczy et al., 1984) szerzőpáros által is elfogadott definíció: a motivációt kifejezetten belső folyamatnak tekintik, s egyetértenek abban, hogy megközelítése és objektív mérése kizárólag közvetett módon lehetséges. A motivációs bázist szükségletként, homeosztázisként, driveként, érzelemként, illetve vágyként értelmezik.

„A tanulás kimenetét és eredményességét Bloom (1976) három fő tényezőben határozza meg: a tanulási teljesítményben (amelynek mindig sajátos tartalma és szintje van), a tanulás gyorsaságában (időtényező) és a további tanulás iránti motivációban. Rendszerének középpontjában a tanulási feladatok (learning task) állnak” (Báthory, 2000; Kaszás et al., 2015).

A motiváció első lényeges funkciója, hogy megismerjük, akiket motiválni akarunk. Sikereink elérésében támogassuk őket, segítsünk nekik. Fontos, hogy olyan érzést keltsünk bennük, hogy ők saját maguk irányítják sorsukat, ha ez az érzet nincs meg, akkor azt fogják várni, hogy valaki egyengesse az útjukat. A pedagógusnak biztosítania kell, hogy a tanulók erőfeszítéseit megfelelő siker koronázza, mert csak így alakulhat ki bennük a helyes önértékelés, önbecsülés, pozitív önkép.

Segíthetjük önértékelésük, önbecsülésük kialakulását iskolai kirándulások szervezésével, melyek új élményekkel gazdagíthatják a közösség egyes tagjait és segíthetik önintegrációjukat.

Az utazások során jobban összecsiszolódnak az osztály, a diákok más szerepkörben is megismerhetik egymást. Az intézményi keretek közt megszervezésre kerülő kirándulások és utazások kiemelkedő szerepet töltenek be a fiatalok szemléletmódformálásában, a többit utazó gyermekek nyitottabbak és érdeklődőbb, teljesebb felnőtté válhatnak (Mester, 2008).

Az iskolai kirándulások megszervezésénél fontos szempont lehet, a diákok fogadására szakosodott

szálláshelyek megkeresése, így pénztárcakímélőbbé tudjuk tenni a szülők számára ezeket a programokat. Az ifjúsági turizmus szolgáltatói oldalát azok a vállalkozások jelentik, amelyek a fiatalok fogadására rendezkedtek be, vagy a korosztály számára szóló szolgáltatások népszerűsítését és szervezését végzik (pl. kollégiumok, ifjúsági szállások, gyermektáborok, illetve egyesületek, gyermek- és ifjúsági szervezetek, ifjúsági információs irodák stb.). Magyarországon jelentős a gyerekeket, a fiatalokat fogadó szálláshelyek száma, mintegy 1500 ifjúsági turisztikai szálláshely megközelítőleg 17 000 férőhellyel rendelkezik (Komáromi, 2009).

Ha megismerjük diákjaink szabadidő eltöltési módjait, akkor egy-egy kirándulás szervezésénél ezeket a szokásokat is figyelembe tudjuk venni és ezekkel a programokkal is színesebbé tudjuk tenni a szabadidő eltöltését. A fiatalok alapvetően nyitottak a közösségi rendezvényekre, a középiskolás korosztályt főként a „bulizás” ezen programok fellépői és a rendezvények kulturális programjai, valamint az ismerkedés érdeklik. A fesztiválokat nem látogatók az elzárkózás indokaként a belépőjegyek magas árát, a „bulizós” társaság hiányát és a tömegiszonyt említették meg (Schauermann et al., 2009). Az ifjúságot az aktív turizmussal is kapcsolatba hozzák, hiszen legtöbbször érdeklik a különböző sportprogramok és az egészségügyi állapotuk is teljes mértékben lehetővé teszi számukra túrákon való részvételüket. Az ökoturizmus hazai szolgáltatói elsősorban a nemzeti parkok. Az általuk kínált programok révén a fiatalok jobban megismerhetik a környezetüket, a természet és a kulturális értékeket, valamint aktív tevékenységeket is kínálnak. Az ökoturizmus egyik alapelve a környezeti szemléletformálás, amely szintén leginkább a fiatalokat érinti (Clarke et al., 2010; Németh-Péter, 2016; Németh, 2017).

A motivációt hajtó erő folyamatként is értelmezhetjük, mely a kötelességből indul ki, minden diák tudja, hogy a fő feladata a tanulás. Ezt erősíthetik a pedagógusok és a szülők is külső ösztönzőként, elvárva a minél jobb teljesítményt, mely elvárás felfokozott feszültséget válthat ki a diákban, aki több alternatíva közül választhat, hiszen dönthet úgy, hogy megtanulja a leckét és úgy is, hogy nem tanul (Pais, 1996). Tudjuk azt is, hogy a teljesítés kényszere szorongást idéz elő. Azonban Kozéki szerint: „a szorongás nem mindig rontja a teljesítményt, hanem annak szükséges összetevője is lehet.” (Réthy, 1978). Holt foglalkozott először azzal az esettel, hogy ha az iskolai tanulás fő motívuma a félelem, az milyen károsan hat: „Mi felnőttek tönkre tesszük a gyermek intellektuális és alkotóképességét... mindenekelőtt azzal, hogy félelmet oltunk beléjük, félelmet attól, hogy nem tetszik, amit a többi felnőtt kíván, hogy nem cselekszenek kedvünkre, hogy hibát ejtenek, hogy tévednek” (Réthy, 1978). Figyelni kell arra, hogy a tanulási teljesítmény motivációs aktivitása egy bizonyos szintig nő, majd utána elkezd csökkenni. A tanulás számára létezik egy optimális motivációs fok.

A diákjaink tanórán belüli motivációját segíthetjük az internet használatával, melynek során akár saját mobiltelefonjaikat is segítségül hívhatják egy-egy feladat megoldása során. A mai fiatalság a médiaeszközök közül a mobiltelefonoknak tulajdonítja a legnagyobb jelentőséget (Guld et al., 2012).

2. Anyag és módszer

A diákok által fontosnak tartott motivációs tényezők vizsgálatára 2007. márciusában és 2013. márciusában a Kozéki Béla és Noel J. Entwistle által tanulási motivációk és orientációk vizsgálatára a magyar és skót iskoláskorúak körében végzett vizsgálatához kialakított kérdéssor kérdéseit használtam (Entwistle et al., 1986). A mintasokaságba egy főként reál tárgyak oktatására nagyobb hangsúlyt fektető gimnázium és egy közgazdasági szakközépiskola került bele mindkét vizsgálat során.

Mind a két esetben 11. évfolyamos osztályt választottam, ezt ítéltam a legideálisabbnak, hiszen az első osztályosoknak még minden új, a negyedik évfolyam pedig már „fél lábbal” kint van az iskolából. A kérdőíveket a vizsgált osztályokban minden esetben 28-28 fővel töltöttem ki.

A 60 tételes kérdőív 10 alskálára oszlott, a motivációs tényezőkből tartalmazott 9-9-et, amit a felnőttek nem

motiváló jellegű pressziójának érzése egészített ki. A kérdőív alszámai közül mindig 3-3- írt le 1-1 motivációs típust (dimenziót) az alábbiak szerint:

- a., KÖVETŐ (affektív/szociális) dimenzió
- b., ÉRDEKLŐDŐ (kognitív/aktivitási) dimenzió
- c., TELJESÍTŐ (morális/önintegratív) dimenzió.

Az elemzés statisztikai módszerei közül a viszonyszámokon belül a megoszlási viszonyszámokat alkalmaztam. A számított középértékek közül a súlyozott számtani (aritmetikai) átlag és a hozzá kapcsolódóan alkalmazott szórás, a helyzeti középértékek csoportjából a módusz bizonyult a kutatás szempontjából alkalmazhatónak.

3. Eredmények és értékelésük

A kutatásban arra kerestem a választ, hogy melyek azok az iskolai motivációs szempontok, amelyek a legfontosabbnak mondhatók a középiskolások körében. Megállapítottam, hogy a különböző iskolatípusokban tanuló gyerekek közt más-más iskolai motivációs szempontok érvényesülnek, ugyanúgy, ahogy a nemek közti különbségek sem elhanyagolhatók. A nemek közti eltérések egyik magyarázata lehet a fiúk és lányok eltérő érési-fejlesztési üteme. Azonban itt szeretném azt is megjegyezni, hogy a nemek közti különbségek mindig eltörpülnek a nemen belüli eltérésekhez képest. A tanulók közti alapvető különbségek biológiai, pszichológiai és szociális jellegűek.

1. táblázat: A 2013. évi kutatási eredmények osztálytípusok szerinti megoszlása
(Sárgával jelöltem a főátlag feletti értékeket)

Közgazdasági Szakközépiskola			Reál Gimnázium			Kettő osztály együtt		
Rangsor	Alskála	Átlag	Rangsor	Alskála	Átlag	Rangsor	Alskála	Átlag
1	Melegség	3,92	1	Melegség	4,17	1	Melegség	4,05
2	Felelősség	3,79	2	Lelkiismeret	3,99	2	Lelkiismeret	3,87
3	Lelkiismeret	3,74	3	Felelősség	3,92	3	Felelősség	3,86
4	Affiliáció	3,69	4	Independencia	3,63	4	Affiliáció	3,64
5	Independencia	3,47	5	Affiliáció	3,58	5	Independencia	3,55
6	Rendszükséglet	3,29	6	Rendszükséglet	3,56	6	Rendszükséglet	3,43
7	Presszióérzés	3,05	7	Érdeklődés	3,05	7	Érdeklődés	2,99
8	Kompetencia	2,99	8	Kompetencia	2,95	8	Kompetencia	2,97
9	Érdeklődés	2,94	9	Identifikáció	2,89	9	Presszióérzés	2,92
10	Identifikáció	2,73	10	Presszióérzés	2,78	10	Identifikáció	2,81
	Dimenziók			Dimenziók			Dimenziók	
1	Teljesítő	3,66	1	Teljesítő	3,82	1	Teljesítő	3,74
2	Követő	3,46	2	Követő	3,55	2	Követő	3,51
3	Érdeklődő	3,13	3	Érdeklődő	3,21	3	Érdeklődő	3,17
	Főátlag	3,42			3,53			3,47

Forrás: (Lelkóné, 2013)

Az iskolai motiváció vizsgálata esetén mind a két vizsgált iskolatípusban (1. táblázat) a diákok az első három helyre rangsorolták a melegség, a felelősség, és a lelkiismeret alszámaikat, mindkét vizsgált sokaság esetében és ugyanabban a sorrendben.

Ez azt jelzi, hogy mindegy milyen típusú osztályba járnak a gyerekek a legfontosabb számukra, hogy gondoskodó környezetbe kerüljenek, bizalommal forduljanak feléjük (melegség alskála), pozitívan értékeljék a munkájukat, ezáltal is segítve a megfelelő önértékelésük kialakulását (lelkiismeret alskála) és be tudjanak illeszkedni abba a közösségbe, ahová járnak, jó érzelmi és szociális kötelékeket tudjanak kialakítani (felelősség alskála) (Péter, 2007; Péter-Molnár, 2011).

Ha az első öt helyen szereplő alskálát vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy a harmadik és a negyedik helyre is ugyanaz az alskála került mind a két iskolatípusban, igaz fordított fontossági sorrendben. A 4. legfontosabb a közgazdasági szakközépiskolások tekintetében az affiliáció alskála (az odatartozás szükséglete, főleg egykorúakhoz), míg az 5. legfontosabb az independencia (a saját út követése). A gimnáziumba járó diákok fontosabbnak ítélték a saját út követését, mint az egykorúakhoz való tartozás szükségletét, igaz az átlagok viszonylag kicsi eltérést mutatnak: a közgazdasági szakközépiskola esetében az eltérés a két átlag közt 0,22, míg a gimnáziumban tanulók esetében csak 0,05. A két alskála esetén megállapítható, hogy a rangsorban a helyük felcserélődött ugyan a két osztály esetén, azonban nagyon minimális az átlagok közti eltérés, tehát a két alskála eltérése minimális.

2. táblázat: A 2013. évi kutatási eredmények nemek szerinti megoszlása
(Sárgával jelöltem a főátlag feletti értékeket)

Két osztály fiúk választai								
Két osztály lányok választai együtt			együtt			Kettő osztály együtt		
Rangsor	Alskála	Átlag	Rangsor	Alskála	Átlag	Rangsor	Alskála	Átlag
1	Melegség	4,19	1	Melegség	3,73	1	Melegség	4,05
2	Felelősség	4,05	2	Affiliáció	3,61	2	Lelkiismeret	3,87
3	Lelkiismeret	4,02	3	Felelősség	3,42	3	Felelősség	3,86
4	Affiliáció	3,64	4	Lelkiismeret	3,38	4	Affiliáció	3,64
5	Independencia	3,62	5	Rendszükséglet	3,35	5	Independencia	3,55
6	Rendszükséglet	3,46	6	Independencia	3,34	6	Rendszükséglet	3,43
7	Érdeklődés	3,11	7	Presszióérzés	3,20	7	Érdeklődés	2,99
8	Kompetencia	3,05	8	Identifikáció	3,05	8	Kompetencia	2,97
9	Presszióérzés	2,82	9	Érdeklődés	3,01	9	Presszióérzés	2,92
10	Identifikáció	2,72	10	Kompetencia	2,75	10	Identifikáció	2,81
	Dimenziók			Dimenziók			Dimenziók	
1	Teljesítő	3,84	1	Követő	3,46	1	Teljesítő	3,74
2	Követő	3,52	2	Teljesítő	3,38	2	Követő	3,51
3	Érdeklődő	3,26	3	Érdeklődő	3,03	3	Érdeklődő	3,17
	Főátlag	3,54			3,29			3,47

Forrás: (Lelkóné, 2013)

Ha nemek szerint vizsgáljuk meg az alskálák rangsorait (2. táblázat), akkor a lányok esetében a melegség, lelkiismeret, felelősség hármasa az első három helyen megegyezik az iskolatípusonként megfigyelt rangsorral, azzal a különbséggel, hogy az 1. helyen a melegség (4,19), a 2. helyen a felelősség (4,05), míg a 3. helyen a lelkiismeret (4,02) alskála található, vagyis az iskolatípusonkénti rangsorhoz viszonyítva a felelősség előbbre került a lányok rangsorában, mint a lelkiismeret, azonban az átlag mindösszesen 0,03-os eltérést mutat, ami rendkívül minimális.

Azt gondolom, hogy a lányok esetében elmondható, hogy számukra az iskolai motivációt figyelve nagyon fontos a meleg, bizalommal teli környezet mellett az is, hogy magatartásunkkal segítsük önképük fejlődését és megfelelő kapcsolatokat tudjanak kialakítani az osztálytársaikkal és az iskola tanulóival.

A lányok esetében a 4. a rangsorban az affiliáció és az 5. az independencia tényezője, megegyezően az iskolai rangsorokkal. Ez azt jelenti, hogy a lányok fontosnak gondolják még az egykorúakhoz való tartozás szükségletét és a saját út követése iránti igényt. A lányok esetén mind az előzőekben felsorolt öt alskála a lányok részsokaságának főátlaga feletti értékkel szerepel, így mind az öt tényező lényegesnek mondható az iskolai motiváció tekintetében.

Nagyon érdekesen alakultak a vizsgálat szempontjából a fiúk alskálái, mert esetükben az első három helyen szereplő tényező nem egyezik meg teljesen a lányokéval és az iskolatípusonkénti eredményekkel. A rangsorban 1. helyen maradt a melegség (3,73), a 2. helyre azonban az affiliáció (3,61) került, a 3. a rangsorban a felelősség (3,42) iránti szükséglet. Elmondható tehát, hogy a fiúk számára is legfontosabb a meleg, gondoskodó légkör, azonban az egykorúakhoz tartozás szükséglet számukra sokkal fontosabb, mint a lányok esetében, hiszen a lányok ezt az alskálát a rangsorban csak a 4. helyre helyezték. A 3. helyen szereplő felelősség alskála az önintegráció iránti igényt tartalmazza, amely szintén meghatározó a fiúk részsokaságának vizsgálata esetén. A fiúknál megfigyelhető, hogy a részsokaság főátlaga fölé került, a 4., az 5. és még a 6. tényező is. A 4. a rangsorban a lelkiismeret: a bizalom, az értékelés iránti igény tényezője, 5. a rangsorban: a rendszükséglet: az értékek követésének szükséglete és 6. a rangsorban, még mindig a részsokaság főátlaga feletti értékkel az independencia tényezője: a saját út követésének szükséglete.

Érdekes még a két nem esetében, hogy a lányok sokkal szélsőségesebb válaszokat adtak a kérdésekre, mint a fiúk, ez látszik a legmagasabb és a legalacsonyabb átlag közti eltérésekből, azaz az átlagok szóródásából, amely a lányok esetében 1,47, míg a fiúk esetében ez az eltérés 0,98. Az átlagok közti eltérés tehát arra hívja fel a figyelmet, hogy nagy különbséget mutatnak az egyes alskálák válaszaiban, azonban a lányok sokkal inkább adtak egyforma választ egy adott alskála kérdéseire, mint a fiúk, hiszen az egyes alskálák szórásai a fiúk esetében két kivételtől eltekintve mind egy egész feletti, míg a lányok esetében a szórás inkább vesz fel egy egész alatti értéke, vagyis egységesebben gondolkodtak a konkrét alskálák megítéléséről.

Ha az alskálákból képzett dimenziókat tekintjük, akkor megfigyelhető, hogy mind a lányok esetében, ugyanúgy, ahogyan az iskolatípusonkénti rangsor esetén is a legfontosabb -az 1. a rangsorban- a teljesítő dimenzió.

A fiúk dimenziókénti rangsorában az 1. helyen a követő dimenzió áll a teljesítő előtt. Már a dimenziókat alakító alskálák eredményeinek elemzésekor is fontosabbnak ítélték a fiúk a követő dimenziót alkotó melegség (rangsorban 1. hely), affiliáció (rangsorban 2. hely) és identifikáció (rangsorban 8. hely) alskálákat, hiszen a háromból kettő az első kettő helyen szerepel a rangsorukban.

A 2. a rangsorban minden tekintetben a követő dimenzió, kivéve a fiúk részsokaságát, mert esetükben a teljesítő dimenzió került a fontossági sorrend 2. helyére, vagyis elmondható, hogy a fiúk esetében a követő és teljesítő dimenzió helyet cserélt a rangsorban. Mindezekből az következik, hogy teljes sokaság és az egyes részsokaságok vizsgálatának eredményeként is megállapítható, hogy nagyon fontos az értékkövetés morális szükséglete az önértékelés és a bizalom szükségletével együtt, de fontos az érzelmi melegség, az elfogadottság, a közösséghez való tartozás szükséglete is a diákoknak.

Tanulságos lehet a tényezőket a rangsor másik oldaláról is megvizsgálni, vagyis mely tényezők kerültek a rangsor legvégére (1. táblázat).

A közgazdasági szakközépiskolában a 10. a rangsorban 2,73-as átlaggal az identifikáció motívuma, vagyis a nevelők általi elfogadottság szükséglete a legkevésbé fontos a megítélésük szerint.

A reál gimnáziumban a presszióérzés motívuma kerül a 10. helyre 2,78-as átlaggal, tehát annak érzése, hogy a nevelők megértés nélkül és teljesíthetetlenül sokat követelnek, ezt a gimnázium tanulói a legkevésbé gondolták igaznak.

A nemek szerinti vizsgálat esetén (2. táblázat) a lányoknál a 10. helyre is az identifikáció (átlag 2,72) került, míg a fiúknál érdekes módon a kompetencia (átlag 2,75) van a rangsor 10. helyén, vagyis a fiúk úgy gondolják, hogy számukra a legkevésbé a tudásszerzés szükséglete a fontos.

A vizsgálat egészét tekintve az identifikáció 2,81-es átlaggal az utolsó a rangsorba, tehát összességében a legkevésbé a nevelők által történő elfogadás szükséglete mutatkozik a legkevésbé fontosnak a három iskola összes tanulója szempontjából

Az iskolai motiváció dimenzió közül a rangsorban a legkevésbé fontos az érdeklődő dimenzió, vagyis a kognitív és aktivitási tényezők, mint a kellemes közös aktivitás, a tudásszerzés és a saját út követése. Ez a dimenzió került a sokaság egészének vizsgálata alapján, az iskolatípusok alapján és a nemek vizsgálata alapján is az utolsó helyre.

A dimenziók vizsgálata is meglepő módon azonos eredményt hozott, mind a teljes, mind a részsokaságok tekintetében a teljesítő dimenziót ítélték a diákok a legmeghatározóbbnak. Ennek a dimenzióknak a része a már említett három alskálából kettő, mégpedig a lelkiismeret és a felelősség.

Ezeket az eredményeket nemcsak a 2013-as, hanem a 2007-es és az eredeti vizsgálati eredmények is alátámasztják (3. táblázat).

3. táblázat: A 2013. évi és a 2007. évi kutatás összesített eredményei
(Sárgával jelöltem a főátlag feletti értékeket)

2013. évben a kettő osztály együtt			2007. évben a két osztály együtt		
Rangsor	Alskálák	Átlag	Rangsor	Alskálák	Átlag
1	Melegség	4,05	1	Felelősség	3,99
2	Lelkiismeret	3,87	2	Melegség	3,91
3	Felelősség	3,86	3	Lelkiismeret	3,86
4	Affiliáció	3,64	4	Affiliáció	3,53
5	Independencia	3,55	5	Independencia	3,43
6	Rendszükséglet	3,43	6	Rendszükséglet	3,38
7	Érdeklődés	2,99	7	Kompetencia	3,08
8	Kompetencia	2,97	8	Érdeklődés	2,78
9	Presszióérzés	2,92	9	Presszióérzés	2,69
10	Identifikáció	2,81	10	Identifikáció	2,59
Dimenziók			Dimenziók		
1	Teljesítő	3,74	1	Teljesítő	3,72
2	Követő	3,51	2	Követő	3,35
3	Érdeklődő	3,17	3	Érdeklődő	3,12
Főátlag		3,47	Főátlag		3,39

Forrás: (Lelkóné, 2013 és Lelkóné, 2007)

Mindezek alapján megállapítható, hogy a diákok megítélése az évek során nem változott, továbbra is a teljesítő dimenzió a rangsorban az első, míg a második a követő dimenzió.

A teljesítő dimenzió a bizalommal teli légkört, az értékelés szükségletét, az önértékelés, az önintegráció iránti igényt fogalmazza meg, azzal együtt, hogy a diákok számára nagyon fontos a moralitás megléte a személyiség, a magatartás tekintetében és az iskolai életben.

A teljesítő dimenzió nem tartalmazza azt az alskálát, amelyet a diákok a rangsor első helyére tettek minden esetben, a részsokaságok vizsgálatakor is.

Ez a tényező a melegség, amely a követő (rangsorban második) dimenzió egyik alskálája és a gondoskodás, az érzelmi melegség szükségletének jelentős szerepét jelenti az iskolai életben, mint motivációs tényező. Ennek a tényezőnek azért is kiemelném a szerepét, mert még 2007-es vizsgálataim során a részsokaság vizsgálatában nem volt egyértelműen meghatározó a szerepe (a fiúk esetében és a teljes minta esetében is második a rangsorban), addig 2013-ban már első minden tekintetben. Ennek oka talán az lehet, hogy a diák egyre inkább keresi azokat a pontokat az életében, melyek kapaszkodót, melegséget, bizalmat hordoznak, az iskola is lehet egy ilyen kapaszkodó, ha kellő figyelmet fordítunk erre.

A családok helyzete egyre nehezebb, tapasztalataim szerint sok gyerek küzd érzelmi válsággal, amelyet a családokon belüli problémák sokasodása okoz, amelyet anyagi és érzelmi természetűek egyszerre.

Ha ismét megvizsgáljuk az alskálákat fordítva is, megállapítható, hogy a teljes minta esetében 2007-ben és 2013-ban is a diákok megítélése alapján a legkevésbé fontos tényező a 10. a rangsorban az identifikáció, vagyis az elfogadottság szükséglete a nevelők részéről és még a 9. helyen is ugyanazt az alskálát találjuk a presszióérzést, vagyis annak az érzését, hogy a nevelők megértés nélkül és teljesíthetetlenül sokat követelnek, tehát a diákjaink nem tartják ezt igaznak.

A részsokaságokat (nemek és osztálytípusok) áttekintve a rangsor legvégén a 9. és a 10. helyen legtöbbször az identifikáció, a presszióérzés és az érdeklődés fordul elő. Ezek közül az első kettő ugyanaz, mint a teljes minta esetében, az érdeklődés alskála megjelenése az utolsók közt a rangsorban azt jelenti, hogy a kellemes közös aktivitás iránti szükséglet sem a legfontosabb iskolai motivációs tényező a diákok véleménye alapján.

4. Következtetések, javaslatok

Eredményeim egyértelműen azt mutatják, hogy az iskolai motiváció tekintetében fontos a tudásszerzés, azonban minden esetben motiválóbbnak értékelték a diákok a befogadó, kellemes iskolai légkört, amely biztosítja a diák számára az önmegvalósítást, a helyes önértékelést. Ezt alátámasztja az a vizsgálati eredmény, amely az érdeklődő (kognitív/aktivitási) dimenziót csak a rangsor harmadik helyére teszi (a rangsorolt három dimenzióból).

Az iskolai keretek közt szervezett kirándulások nemcsak új élményeket jelentenek, de az utazások során jobban összecsiszolódik az osztály is. Az osztálykirándulások lehetőséget teremtenek aktív kikapcsolódásra, az ökoturizmus révén jobban megismerhetik diákjaink az ország természeti értékeit, ezáltal is környezettudatosabb életformát közvetíthetünk feléjük. Az ifjúsági szolgáltatók nemcsak megfelelő szálláslehetőséget kínálnak a fiatalok részére, hanem sok kulturális programot is nyújtanak. A középiskolás korosztály nyitott a közösségi programokra, szívesen vesznek részt különböző rendezvényeken. Ezt, a korosztályra jellemző nyitottságot kihasználva még szerte ágazóbb tudást tudunk megosztani a diákjainkkal, ezzel is mind nyitottabb felnőtteket nevelve belőlük. A diákok önértékelése akkor fejlődik igazán jól, ha tudunk dicsérni, ha segítő szándékkal, következetesen értékeljük munkájukat, ezzel is elősegítve önintegrációjukat, önértékelésüket. Ha előtérbe

tudjuk helyezni ezeket az iskolai motivációs, akkor talán könnyebben tudatosítjuk a jövő nemzedékében Weöres Sándor szavait: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”

5. Felhasznált irodalom

- Barkóczi, I., Putnoki, J. (1984): Tanulás és motiváció. Tankönyvkiadó, Budapest
- Báthory, Z. (2000): Tanulók, iskolák, különbségek. OKKER Oktatási Kiadó, Budapest, 40-41 p.
- Clarke, A., Formádi, K., Gyurác-Németh, P., Janicsik, A., Klausz, M., Lőrincz, K., Mayer, P., Péntes, E., Priszinger, K., Raffai, Cs., Raffay, Á. (2010): Az ifjúsági turizmus fejlesztési stratégiája, Pannon Egyetem, Turizmus Tanszák, Veszprém
- Guld, Á., Maksa, Gy., Szijártó, Zs., Töröcsik, M. (2012): Fiatalok kommunikációjának és médiahasználatának vizsgálata, TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0061, Budapest, Tanulmány, 62-64 p.
- Kaszás N., Péter E., Németh K. (2015): A tudásátadás különböző formáinak megjelenése a határon átnyúl pályázati projektek esetében, In: Ferencz Árpád (szerk.), II. Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia: „A vidék él és élni akar”. Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2015.08.27-2015.08.28. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, 2015., I. köt., ISBN:978-615-5192-33-3, .135-140 p.
- Komáromi, I. (2009): Az ifjúsági turizmus korosztályos motivációkutatásának eredményei és fejlesztési lehetőségei a Kárpátok Interrégióban, Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Doktori Értekezés, Pécs
- Kozéki, B., Entwistle, N.J. (1986): Tanulási motivációk és orientációk vizsgálata magyar és skót iskoláskorúak körében. Pszichológia, 1986/2. , Budapest
- Lelkóné T. I. (2013): Az iskolai motiváció összehasonlító vizsgálata különbözőiskolatípusokban. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi egyetem, Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Műszaki Pedagógiai Tanszék, Közoktatási Vezető és Pedagógus-szakvizsga Szakirányú Továbbképzési Szak, Budapest, Szakdolgozat
- Lelkóné, T. I. (2007): Tanulási orientáció és iskolai motiváció összehasonlító vizsgálata különböző iskolatípusokban. Corvinus Egyetem, Budapest, Szakdolgozat
- Mester, T. (2008): Ifjúsági turizmus Magyarországon I.rész, Turizmus Bulletin XII. évfolyam szám, Budapest, 2-13 p.
- Németh K. (2017): Vidéki térségek innovációs kihívásai – Megújuló energia alternatívák, Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém, ISBN: 978-963-396-096-7, 76-82. p.
- Németh K.; Péter E. (2016): Szemléletformáló tevékenységek az energia- és környezettudatosság területén, In: Lőrincz Ildikó (szerk.) XX. Apáczai Napok Nemzetközi Tudományos Konferencia Absztraktok: Semper reformare. 56 p., Győr, Magyarország, 2016.10.26-2016.10.27.pp. 4-6.
- Pais, E.R. (1996) : Főiskolai pszichológia jegyzet. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs
- Réthyné, E. (1978): Motiváció a tanítási órán. Pedagógiai közlemények 19. Tankönyvkiadó, Budapest, 24-25 p.

- Péter E. (2007): Középfokú intézményben tanuló diákok szabadidő eltöltése, illetve nyári munkavállalása a Balatoni vállalkozásoknál, In: XIII. Ifjúsági Tudományos Fórum. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2007.03.22 Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Kar, 6 p.
- Péter E. (2007): Somogy, Zala és Vas megyében tanuló szakközépiskolás hallgatók pályaorientációja 2006-os felmérés alapján, In: XIII. Ifjúsági Tudományos Fórum. Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2007.03.22 Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Kar, Somogy. 5 p.
- Péter E.; Molnár T. (2011): Prevenció vagy gyógyítás? : Az egészségtudatosság fogyasztói felmérése Nagykanizsán, In: Tóth Gergely (szerk.), 53. Georgikon Napok nemzetközi tudományos konferencia elektronikus kiadványa (online cikkadatbázis). Konferencia helye, ideje: Keszthely, Magyarország, 2011.09.29-2011.09.30. Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, (ISBN:978 963 9639 44 7), 107. p.
- Schauer mann, P., Sija, M. (2009): A 15-25 éves fiatalok fesztivállátogatási szokásai.
- Turizmus Bulletin, XIII. évfolyam 3. szám, Budapest, 28-30 p.

Információbiztonsági kihívások a smart turizmusban

Pásztor Márta Zsuzsanna¹ – Pető István² – Popovics Attila³– Béres-Virág Ágnes⁴

¹tanszéki mérnök – Szent István Egyetem – ²adjunktus – Szent István Egyetem – ³ügyvivő szakértő – Szent István Egyetem – ⁴egyetemi tanársegéd – Szent István Egyetem

¹⁻⁴Gödöllő, Páter K. u. 10.

e-mailcím: Pasztor.Marta@gtk.szie.hu, Peto.Istvan@gtk.szie.hu, Popovics.Attila@ih.szie.hu, Virag.Agnes@gtk.szie.hu

Absztrakt

A turizmusipar aktívan használja a smart eszközöket (dolgok internete, felhőalapú szolgáltatások, mobilkommunikáció, nagy adathalmazok és ezek mesterséges intelligencia eszközökkel történő elemzése) mind a kínálati, mind a keresleti oldalon.

A korszerű turista elengedhetetlen kelléke az okostelefon: online, mobilon foglal, utazás közben tájékozódik, fizet, megőrökíti és közzéteszi az élményeit, kommunikál. A turista pihen, élményeket szerez, és közben nem feltétlenül gondol a rá leselkedő veszélyekre: a nyitott csatornákon történő kommunikáció lehallgathatóságára, a megtévesztő weboldalakra, a készülékébe elektronikus úton behatolóakra, vagy a saját maga által elszórt információ-morzsákra, melyek segítségével könnyedén profilozhatóvá, tevékenysége alapján beazonosíthatóvá válik.

Hazánkban a 18-34 éves korosztály csaknem 80%-ának van okostelefonja. Egyetemünk hallgatóinak körében végzett felmérésben arra kerestük a választ, hogy ők rendelkeznek-e megfelelő biztonsági eszközökkel készülékük és személyes adataik megóvása érdekében.

1. Bevezetés és irodalmi áttekintés

Az előző évtizedben az „e” (elektronikus) jelző volt hivatott az adott szolgáltatás korszerűségét, intenzív infokommunikációs eszközhasználatát mutatni, míg jelenleg a „smart” (okos, intelligens) szóval jellemezzük a jelenséget. A technikai fejlődés révén a smart világ részévé vált a dolgok internete, felhőalapú szolgáltatások, mobilkommunikáció, nagy adathalmazok és ezek mesterséges intelligencia eszközökkel történő elemzése.

A fejlődés a felhasználók kezébe nagy teljesítményű számítógépet, azaz okostelefont adott, mely a nem kellőképpen körültekintő használat révén számtalan veszély forrása lehet. Az Utazási és Turisztikai Világtanács (World Travel and Tourism Council – WTTC) 2016-os csúcstalálkozóján a terrorizmus és a klímaváltozás mellett a kiberbiztonságot emelték ki, mint a turisztikai szektort leginkább fenyegető biztonsági kockázatot (WTTC, 2016). A kiberbiztonság terén a turizmusban több oldalról is találhatunk fenyegetettséget, a szálláshelyeket és szolgáltatókat (Duverne, 2016) leggyakrabban érinti a:

- webes tartalommalolás (Content Scraping), mely az ügyfeleket megtévesztve más szolgáltatóhoz irányítja a forgalmat;
- túlterheléses támadás (Denial of Service – DoS), mely elérhetetlenné teszi a szolgáltatásnyújtó weboldalait;
- adatlopás (Data Breach), egyaránt érintheti az ügyfelek személyes és pénzügyi, valamint a cég üzleti adatait is;
- folyamatosan fennálló fejlett fenyegetések (4F, Advanced Persistent Threat – APT), a 2010-es években

elterjedt gyűjtőnév alatt összefoglalt veszélyeztető tényezők a szolgáltatók mellett az ügyfeleket (lásd alább) is közvetlenül érintik (Gyebrovski, 2014), ez ugyanis gyakran jelenik meg az ingyenes és kódolatlan Wi-Fi keresztül történő behatolással, illetve a hátsó bejáratok és kártevők terjesztésében (Rouse, 2010) nagy szerepe van az adathalászatnak (spear phishing) és a felhasználói együttműködésnek (social engineering);

- fertőzött készülékek alkalmasak lehetnek környezeti adatok (MAC-címek, WiFi-hálózatok, hangfelvételek stb.) rögzítésére is (Hogben – Dekker, 2010).

A mobilkészülékeket birtokló felhasználók is számos biztonsági kockázattal kellene, hogy tisztában legyenek (Hogben – Dekker, 2010). Ezek más-más súllyal, de egyaránt érintik a magánhasználatú és a vállalati készülékeket is:

- *Adatszivárgás (data leakage):* Ellopott vagy elveszett készülékről (adathordozóról) az elégtelen biztonsági intézkedések (titkosítás hiánya, gyenge készülékszárolás) miatt érzékeny adatok kerülhetnek illetéktelenekhez. Bár pl. Nagy-Britanniában 2016-ban tízéves mélypontot ért el a telefonlopások száma, ez mégis közel félmillió készüléket jelent (Pham, 2017) – tehát jelentős mennyiségű személyes adat kerül így veszélybe. Így nem csak a készüléken tárolt adatok kerülhet rossz kezekbe, hanem a telefont „megtalálók” további személyes adatokat csaphatnak ki a tulajdonosoktól (Knowles – Pistone, 2017).
- *Adatok nem szándékos nyilvánosságra hozatala:* A felhasználók sokszor nincsenek tisztában a készülék vagy az alkalmazások adatvédelmi beállításaiival, így szándékuk ellenére hoznak nyilvánosságra olyan érzékeny adatot (pl. hol készült egy közzétett fotó, hol jár éppen a turista vagy honnan adott közre egy mikroblog-bejegyzést), melyet illetéktelenek felhasználhatnak (pl. a felhasználó nyomon követésére, lakásbetörés tervezésénél). Így tehát a turisztikai attrakciókhoz kötődő szolgáltatások (Location Based Services – LBS) esetében is szükséges fokozottan védeni a látogatók személyes adatait (Saravanan – Sadhu Ramakrishnan, 2016).
- *Személyes adatok megszerzése használt telefonokról:* Akár vállalati készülékünket adjuk vissza, akár eladjuk magántelefonunkat, fontos, hogy minden személyes vagy vállalati adat el legyen róla távolítva.
- *Adathalászat (phising):* Megtévesztő emailek, SMS-ek vagy weboldalak segítségével próbálnak hozzáférni felhasználói azonosítókhoz.
- *A telefon tulajdonosának célzott megfigyelése (surveillance) vagy személyes adatainak nem célirányos gyűjtése kémprogramok (spyware) segítségével.*
- *Támadás ál-hálózatok (WiFi, GSM, Bluetooth) segítségével:* Az ezekhez csatlakozó felhasználó forgalmát eltérítik, ami további támadásokra, károkozó szoftverek telepítésére ad lehetőséget. Ez a sokak (köztük turisták) által látogatott helyszíneken igen jelentős veszélyforrás (Skycure, 2015).
- *Pénzügyi jellegű támadások:* Az eszközre települt károkozó programok segítségével megszerzik a felhasználó pénzügyi adatait (kártyaszám, jelszó) vagy tranzakciókat indítanak a tudta nélkül.
- Az utóbbi évek „legdivatosabb” károkozóival, a *zsarolóprogramokkal* (ransomware) egyre fokozódó mértékben támadnak mobileszközöket is, zárólva a készülékeket vagy lehetetlenné téve a használatukat (Unuchek, 2017; Kaspersky Lab, 2017).

A különféle veszélyforrásoknak való kitétség vizsgálható az okostelefonok operációs rendszere nézőpontjából, összehasonlítva a két piacvezető rendszert az Androidot és az iOS-t. A teljes piacot tekintve 2016-ban az Android a piac 81,7%-át, az iOS 17,9%-át mondhatta magáénak, viszont ugyanez az arány Észak-Amerikában 55,3% illetve 43,5% volt (Skycure, 2017). A készülék biztonságának egyik kulcsa a rajta futó szoftverek

(így az operációs rendszer) frissítettsége. Mivel az iOS esetében egyetlen szereplő kontrollálja a biztonsági problémák elhárításának és a szoftver frissítésének teljes folyamatát (szemben a nyílt forráskódú Androiddal), ezért az operációs rendszere jellemzően sokkal naprakészebb. 2017. első negyedévében az iOS-t használó eszközök 91,7%-án az akkor legfrissebb iOS10 operációs rendszer futott, míg az Androidos eszközök csupán 20,75%-a használt Android 7 operációs rendszert (Skycure, 2017). Az Android-verziók földrajzi megoszlása is óriási eltéréseket mutat (F-Secure, 2017).

A biztonsági kockázatok együtt növekednek a mobil/okoseszközök használatával, a magyar Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) megbízásából évente ismétlődő felmérés 2016-os adatfelvételéből kiderült, hogy az internetezők közel háromnegyede kézi eszközön (okostelefonon vagy táblagépen) is internetezik, és aktívan használja a világhálót több mint napi 3,5 órán át (Ariosz-NRC, 2017).

A mobileszközök előretörése az online kereskedelemben, ezen belül a turisztikai ágazatban is töretlen, a Világ gazdasági Fórum elemzésében (Crotti – Misrahi, 2017), is idézett Criteo (2016) felmérés szerint 2016 júniusában a résztvevő európai országokban az előző év azonos időszakához viszonyítva 30-50%-kal növekedve, az összes foglalások 8-25%-át tette ki az okostelefonon történő szállásfoglalás, illetve repülőjegy-vásárlás. A Criteo frissebb felmérése szerint az európai online kereskedelem több mint 40%-át teszi ki az okostelefonos alkalmazásokon (applikációkon), valamint a mobilneten történő vásárlás, tekintettel arra, hogy Észak-Amerikában és az ázsiai-csendes-óceáni térségben ezen eladási csatornák a vásárlások közel kétharmadára jellemzőek (Criteo, 2017), Európában is erőteljes növekedést várhatunk az okoseszközökkel történő vásárlás és foglalás terén.

A különböző mobileszközök integrálódása a mindennapi életbe kihatott az utazási tevékenységekre is. Világszerte megfigyelhető a turizmus teljesítményének növekedése mellett az okos eszközök térnyerése. Az információs és kommunikációs eszközök (IKT eszközök) elterjedésével újabb utazási szokások, lehetőségek jelentek meg a turizmus szektorában. Az okoseszközök (mobiltelefon, tablet) a telepített programok, illetve az internetkapcsolat (mobil vagy Wi-Fi) útján (Ráthonyi, 2016) kapcsolódhatnak az utazási folyamatokba. A mobileszközök térnyerése nemcsak a turisták magatartását, hanem a turisztikai piac működését is folyamatosan befolyásolja, így azok használata nem hagyható figyelmen kívül. A mobiltelefon kimagasló szerepet tölt be a mindennapokban, különösen a könnyebb és gyorsabb információkeresés, a döntés hozatal elősegítése, az üresjáratok kihasználása vagy épp a tapasztalatok, vélemények megosztása által van hatással a turisztikai tevékenységekre is.

A mobiltelefonok sokat változtak az évek során: egyre erősebb lett a bemeneteli képesség, nagyobb képernyők jelentek meg, illetve egyre több helyen megbízható internet hozzáférésre is van lehetőség (Wang et al., 2011). Az okostelefon számos digitális eszközt magába foglal, mint például kamera, zenelejátszó, GPS, tehát sok esetben egy eszköz több funkciót tölthet be, ami az utazás szempontjából kifejezetten előnyös lehet. A telefonon futó szoftverek és applikációk további segítséget nyújtanak mindennapi életben és a turizmusban is. A mobiltelefon elősegíti a kommunikációt és az online megjelenést, szórakozási lehetőséget biztosít, illetve információt nyújt. Az eszköz további nagy előnye a digitális rugalmasság, hiszen szinte bármikor és bárhol képes segítségünkre lenni. Az okostelefonok elterjedése és használata jelentősen átforgalmazta az utazási folyamatokat és élményeket is. A digitális rugalmassága lehetővé teszi, hogy a turista utazása során sokkal gyorsabban képes döntést hozni vagy változtatni azon, ha például valamelyik tervezett program vagy szolgáltatás nem a várt élményt vagy kikapcsolódást eredményezte, akkor könnyen és gyorsan új terveket alakíthat ki. A mobileszközök nemcsak a rugalmasságuk miatt számottevőek a turizmusban, használatuk kihat a turisták viselkedésére is. Sokkal tájékozottabbá, tudatosabbá válnak az utazók, így sokkal inkább személyre szabott, jobb minőségű és biztonságosabb kikapcsolódásra van lehetőség. Ezért is szükséges a turisztikai szakembereknek is megérteni és használni a mobileszközök működésének hátterét. Ezek az okoseszközök és a rajtuk futó több ezer alkalmazás számos csatornát kapcsol össze, az általuk elérhető adatok elemzésével

nagymértékben megkönnyíthető a további fejlesztési irányvonalak meghatározása egy-egy szolgáltató vagy fogadóterület számára is (Wang et al., 2014).

A mobileszközök fontosságát mutatják azok a turisztikai marketing trendek is, melyek szerint folyamatosan növekszik az online megrendelések száma, az önszervezés aránya, a begyűjtött információk alapján döntő utazók száma és a késői foglalások aránya. Ez is alátámasztja az okos eszközök kimagasló szerepét az utazási folyamatokban, vagyis a digitalizáció jelentős telephelytényező lehet a turizmus világában is (Piskóti, 2017).

Az utazás folyamatos döntési folyamat, amelyben a mobil eszközök jelenléte sokat segíthet, hiszen a tervezés szakaszában a turista információt gyűjt, majd az úgynevezett fogyasztói szakaszban kapcsolatot tart, tájékozódik, döntést hoz, élményt gyűjt, valamint tranzakciókat hajt végre, majd az utazás után mobil eszközei segítségével megosztja élményeit, tapasztalatait (Wang et al., 2011). Vagyis az infokommunikációs eszközök pozitív változást eredményeznek az utazás különböző (előtte, alatta és utána) szakaszaiban (Sziva, 2017), például elősegíti az információk gyors gyűjtését és megosztását (Munar – Jacobsen, 2014; Okazaki et al., 2017); megkönnyíti az online vásárlást (Dudás et al. 2017); illetve biztosítják az élmények megörökítését és megosztását.

1. ábra Okostelefon alkalmazások az utazás során
Forrás: (Pásztor – Béres-Virág, 2017)

Az okostelefon, az azon keresztül elérhető internet, illetve a rajta futó alkalmazások a modern turista fegyvertárává váltak (1. ábra):

- *Információgyűjtés* (pl.: TripAdvisor, travelo.hu): az utazási oldalak esetenként több millió utazói értékeléssel segíti a szállások, éttermek és látnivalók közötti válogatást.
- *Tervezés* (pl.: Booking.com, szallas.hu): szálláshelyajánlatok, értékelések, online foglalás a világ csaknem valamennyi pontján.
- *Szervezés* (pl.: Skyscanner): repülőjegyek, járműbérlés, szállásfoglalás, belépőjegyek online piacterei állnak az utazni és szórakozni vágyók rendelkezésére. Az információgyűjtés-tervezés-szervezés hármas összefüggő feladatából következik, hogy az oldalak is kombinálják ezen szolgáltatásaikat, előbb felsorolt példáink az oldal eredeti céljait tükrözik.
- *Utazás* (pl.: Flightradar, vonatinfo.hu, BKK futár): a menet közbeni járműkövetés, érkezési, átszállási idők kalkulációja megkönnyíti az utazást, de a telefonnal a különféle applikációk révén alkalmas fényképezés, útvonaltervezésre (digitális térkép), digitális idegenvezetésre, elektronikus könyvként

vagy filmek megtekintésére is használható.

- *Feldolgozás* (pl.: Instagram): fényképek és videók gyors közzététele.
- *Élménybeszámoló* (p.: Twitter, Facebook): az emlékek megosztásának, felidézésének számtalan online módja van (gyors hírek, közösségi oldalak, fórumok, blogok, vlogok), melyek nem csak az élménymegosztást szolgálják, de meghatározó felhasználókon (influencerek) keresztül az egyes területek vagy szolgáltatások is népszerűsíthetők.

A mobiltelefon a fejlett számítástechnikai képessége révén személyre szabott szolgáltatásokat képes nyújtani mindenki számára. Wang és munkatársainak (2011) kutatási eredményei azt mutatták ki, hogy a turisták a repüléssel kapcsolatos honlapokat, applikációkat használják leginkább, de az autóbérlési, az étkezési, navigációs, desztinációs és szállás lehetőségekről is gyűjtenek előszeretettel információkat mobiltelefonok segítségével, valamint az applikációk révén friss, aktuális információkhoz juthatnak a látogatók, így javulhat az elégedettség is (Wang et al., 2011).

2. Anyag és módszer

Hazánkban száz lakosra 120 mobiltelefon előfizetés jut, ezen belül az okostelefonokon közel 80 terabájt – megközelítőleg 17,5 millió DVD tárolókapacitásának – megfelelő adatot forgalmaztak az internetezők (KSH, 2017). A modern kommunikációs eszközök eloszlása nem egyenletes, a Pew Research Center (PRC) felmérésében részt vevő felnőtt magyarok csupán felének van okostelefonja, azonban a 18-34 éves korosztály csaknem 80%-a birtokol ilyen készüléket (Poushter, 2017/b). A PRC kutatója által végzett felmérésből kiderült, hogy a magyar 18-34 évesek 78%-a használja az online közösségi hálókat (Poushter, 2017/a), tekintve az Ariosz és az NRC által végzett hazai kutatások eredményére, melyből kiderül, hogy a megkérdezettek körében otthon (61%) és házon kívül (77%) is az okostelefon az internetezésre használt elsődleges eszköz (Ariosz-NRC, 2017), adódik a következtetés, hogy az egyetemi hallgatók releváns csoportot képeznek az okostelefon használatának vonatkozásában.

Egyetemünk turizmus-vendéglátás szakos hallgatóinak körében végzett online kérdőíves felmérésben kettős célunk volt, egyrészt a hallgatók érdeklődését kívántuk felmérni a smart turizmus témakörben, azaz az okostelefonos alkalmazások használatát utazás közben, illetve arra kerestük a választ, hogy a „digitális bennszülöttek” vajon rendelkeznek-e megfelelő biztonsági eszközökkel készülékük és személyes adataik megóvása érdekében.

A hallgatók figyelmét a félévi gyakorlatok során szóban hívtuk fel a saját szerverünkön elhelyezett Lime Survey alapú kérdőívre (Pásztor et al., 2017), illetve kitöltésre vonatkozó kérésünket megerősítettük az oktatástámogató portálon közzétett hírrel. A kitöltésre egyéb motivációs eszközt nem alkalmaztunk. A válaszok közül kizárólag a teljesen kitöltött kérdőíveket vettük számításba. A válaszok között SPSS-ben végzett gyakoriság-, és keresztábrák összefüggés-vizsgálattal kerestük a főbb jellemzőket, az eredmények ábrázolásához Excel táblázatkezelőt alkalmaztunk.

A kutatás során több hipotézist vizsgáltunk, terjedelmi okokból itt az alábbiak bemutatását végezzük el:

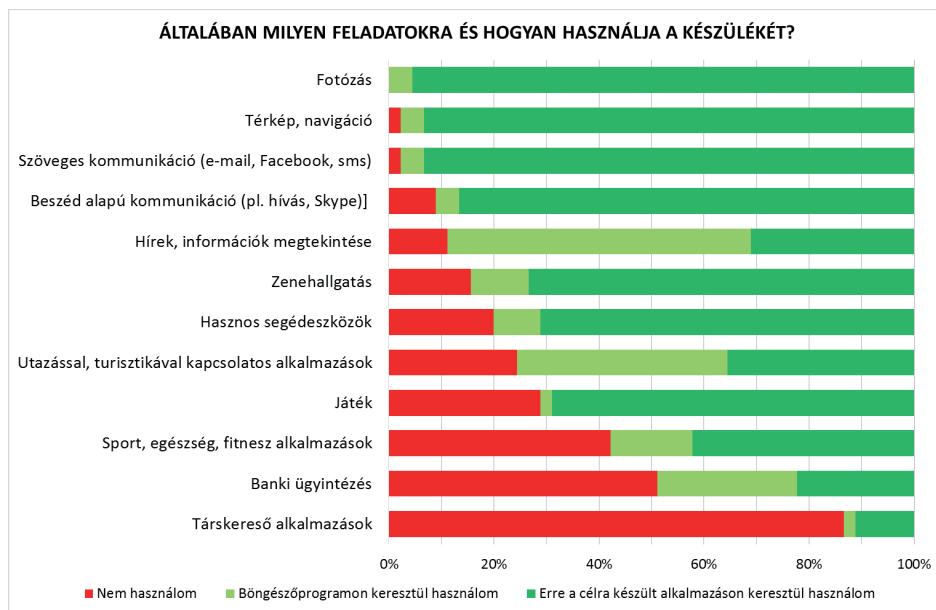
- A hallgatók – korosztályuknak megfelelően – naponta több órán át, többféle célra használják telefonjaikat.
- A válaszadóink nagyobb része nem rendelkezik megfelelő ismeretekkel az okoskészülékeket érintő fenyegetettségét illetően.
- A veszélyeket ismerő felhasználók védekeznek azok ellen.

3. Eredmények és értékelésük

Rapid kérdőíves megkeresésünkre a rendelkezésre álló 3 nap alatt mintegy 50 hallgató válaszolt, ez az összes jogviszonnal rendelkező hallgatónk 10%-a. A ténylegesen elérhető hallgatók aránya a tanulmányi rendszerben bejegyzettek mintegy 80%-a (az összes létszámból levontuk a 2014 előtt jogviszonyt létesítetteket), így a válaszadók aránya a kérdőíves megkerdezésben elfogadhatónak tekinthető. Válaszadóink aránya jól leképezi a hallgatóink nemek szerinti eloszlását, a hölgyek 72%, az urak 28%-os részarányt képviselnek.

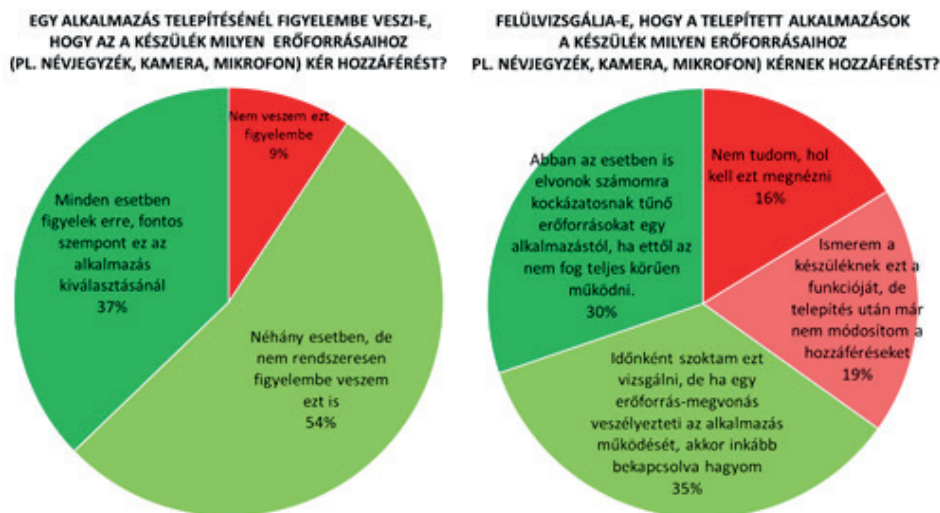
Kitöltőink közül valamennyien rendelkeznek okostelefonnal, az országos átlagtól eltérően (Ariosz-NRC, 2017-ben közreadott felméréséhez viszonyítva) közel fele-fele arányban találunk Androidos és iOS operációs rendszerrel működő készülékeket. A telefonon történő internetezés időtartamát tekintve válaszadóink több mint fele naponta 2-4 órás időtartamot jelölt meg, harmaduk több mint napi öt órán át kapcsolódik okoskészülékével a hálózatra. Az általunk feltérképezett tevékenységek közül a telefont leginkább fényképezés, navigáció, szöveges és beszéd alapú kommunikáció célokra használják. A használat főként a speciális célra készült alkalmazáson keresztül történik, míg a szintén gyakori információs funkciót használók között megközelítőleg fele-fele arányban megoszlik a böngészőprogramon és az applikáción keresztül hírt olvasók száma (2. ábra). A hazai felmérés eredményéhez hasonlóan (Ariosz-NRC, 2017) kevés válaszadónk – kicsivel több, mint 10%-uk – használja a társkereső alkalmazásokat. A banki ügyintézés és a sporttal kapcsolatos programokat is csak a válaszadók fele intézi okostelefonja segítségével. A válaszadóink iskolaválasztását figyelembe véve, kutatói várakozásunk volt, hogy az országos átlagot meghaladóan használnak turisztikai célú applikációkat és weboldalakat, azonban az okostelefonok turisztikai célú igénybevétele viszonylag szerény, elvértve akadt válaszadó, aki már töltött volna le applikációt kifejezetten erre a célra, és hallgatóinknak csak fele jelezte, hogy előnyben részesíti a digitális térképek használatát utazásai során.

Az okostelefonon végzett egyes aktivitások esetén (2. ábra) kiemelkedően nagy arányban – a válaszadók több mint 70%-a – jelölték meg, hogy célirányos alkalmazást vesznek igénybe a fotózás, kommunikáció, zenehallgatás, játék és egyéb hasznos kiegészítő eszközök területén. Az egyes alkalmazások gyakran kérnek hozzáférést a telefon funkcióihoz, és kihasználva, hogy a *„homályos felhasználói feltételek lehetővé teszik a vállalatok számára, hogy a személyes adatokat oly módon használják, amire az ügyfelek nem adtak kifejezett engedélyt”* (Steve Durbint idézi: Mészáros, 2017), használati vagy személyes adatokat továbbítanak a gyártó felé. Ennek kapcsán kérdeztük meg hallgatóinkat, hogy mérlegelik-e az egyes applikációk telepítése előtt ezeket a kockázatokat, illetve a már telepített alkalmazások esetében felülvizsgálják-e, hogy mely erőforrásokhoz kér az alkalmazás hozzáférést.

2. ábra Okostelefon használati célok és módok a megkérdezettek körében
Forrás (saját vizsgálat, 2017)

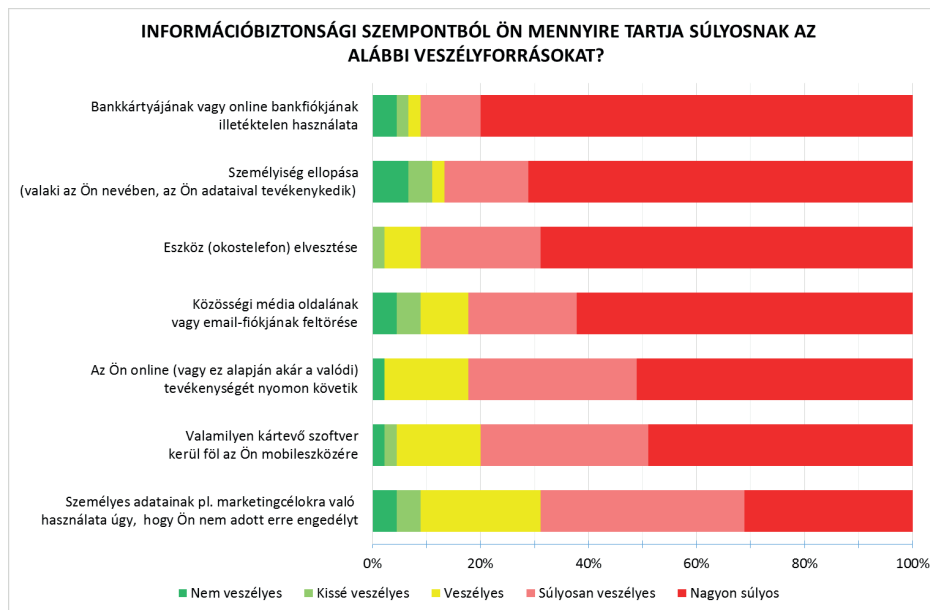
Az okostelefonnal való fényképezést applikáción keresztül megvalósító válaszadóink majdnem 10%-a egyáltalán nem mérlegeli egy alkalmazás telepítését megelőzően, hogy az milyen erőforrásokhoz igényel hozzáférést a készülékén, és csak kevéssel több mint harmaduk számára fontos ez a tulajdonság az alkalmazás telepítését megelőzően (3. ábra, bal oldal). Az alkalmazások telepítését követően válaszadóink mintegy kétharmada felülvizsgálja, hogy a telefon mely erőforrásaihoz kíván hozzáférést a program, de alig felerészük tiltja le a szükségtelen hozzáféréseket (3. ábra, jobb oldal).

3. ábra Körültekintő alkalmazásválasztás a fényképező funkcióval rendelkező applikációt használók körében
Forrás: (saját vizsgálat, 2017)

A válaszoló 18-25 éves fiatalok ragaszkodását az okostelefonhoz jól jelzi, hogy szinte valamennyien súlyosnak vagy nagyon súlyosnak tartják annak veszélyét, hogy elveszítik a telefont, megközelítően ugyanennyire tartották veszélyesnek, mint a bankkártya elvesztését (4. ábra), kevésbé aggódnak saját személyes adataik

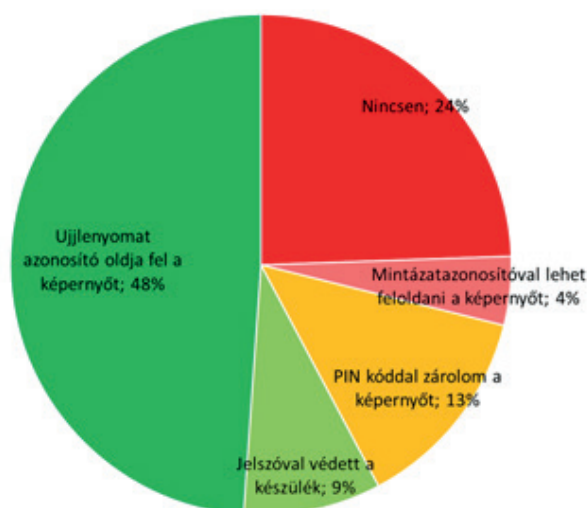
illetéktelen felhasználásán.

4. ábra Veszélyforrások megítélése a válaszadók körében
Forrás: (saját vizsgálat, 2017)

Az okostelefon védelméről – a kutatói várakozások és az ezt megalapozó nemzetközi elemzések (Anderson – Olmstead, 2017) ellenére – válaszadóink igyekeznek gondoskodni. A kitöltők mindössze kicsit több mint negyede jelezte, hogy a készülékén nincs blokkolás vagy egyszerű mintázatfelismerővel lehet feloldani a képernyőt, és a hallgatók majdnem fele ujjlenyomat-azonosítóval védi a készülékét (lásd 5. ábra).

AZ ÖN OKOSTELEFONJÁNAK KÉPERNYŐJE BLOKKOLVA VAN AZ ILLETÉKTELEN FELHASZNÁLÓK ELLEN?

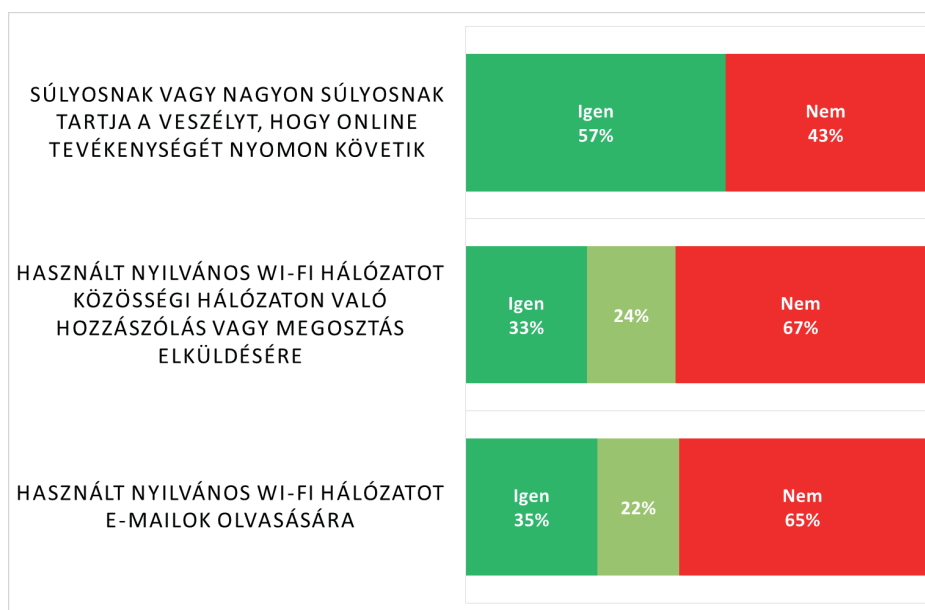

5. ábra Alkalmazott telefonblokkolási módszerek megoszlása a válaszadók között
Forrás: (saját vizsgálat, 2017)

A telefon szoftveres védelmének alapjaival is tisztában vannak, a válaszadók közel fele tudta, hogy mikor érkezett operációsrendszer-frissítés a készülékére, és csak kicsivel kevesebben – jellemzően az Androidos telefont használók – jelezték azt is, hogy biztonsági szoftver (tűzfal, víruskereső) fut a telefonjukon. A veszélytudatossággal összefüggésben vizsgálva a telepített víruskeresőket kevésbé lehetünk optimisták, azon

kitöltőink közül, akik súlyosnak vagy nagyon súlyosnak jelezték annak veszélyét, hogy kártevő kerül fel a gépükre, csak kevesebb, mint 40%-os arányban rendelkeznek szoftverrel a probléma megelőzésére.

Az okos város (okos desztináció) projektek egyik kiemelt területe a közösségi internet-elérési helyek létesítése, így ezek számos közösségi közlekedési eszközön és turisztikai célponton rendelkezésre állnak. Az ingyenes Wi-Fi szolgáltatások azonban nyílt (nem kódolt) csatornán biztosítanak világháló elérést, így az azon folytatott kommunikáció külső fél számára lehallgatható lehet. A nyilvános Wi-Fi szolgáltatások igénybevételének mikéntje a biztonságtudatosság egyik jelzője (6. ábra). Válaszadóink több mint fele használt már nyilvános Wi-Fi hálózatot elektronikus levél elküldésére vagy közösségi hálózaton való hozzászólásra, több mint 30%-uk úgy, hogy közben súlyos veszélynek tartja, hogy megfigyelhetik online tevékenységét.

6. ábra Online tevékenység nyomon követésétől való félelem és a nyilvános Wi-Fi hálózaton folytatott tevékenységek
Forrás: (saját vizsgálat, 2017)

A biztonsági kockázatok felmérése és a veszélyek csökkentésére tett erőfeszítések közötti összefüggés vizsgálatára a lehetséges veszélyforrások megítélésére (lásd 4. ábra), illetve az alkalmazott biztonsági intézkedésekre adott válaszokat numerikus változóvá alakítottuk, majd aggregáltuk, így alakult ki a „veszélyérzet” és a „biztonsági intézkedések” mutatószám, melyek egymástól függetlenek (korreláció: 0,14). Az említett két csoportosítási szempont mentén négy felhasználói attitűd (7. ábra) jelenik meg (hasonlóan a Cisco 2014-es felméréséhez):

- *felelőtlen felhasználó*: a válaszadók tizede nincsen tisztában a biztonsági kockázatokkal, nem is foglalkozik az elhárításukkal;
- *gondatlan felhasználó*: kitöltőink több mint 45%-a a legtöbb potenciális veszélyforrást jól érzékeli és ismeri, de nem tesz ellene intézkedéseket;
- *gondos felhasználó*: a válaszolók elenyésző része a veszélyeket nem érzékeli, azonban megfelelő biztonsági rutinokat alkalmaz;
- *tudatos felhasználó*: kitöltőink harmada a veszélyek tudatában megfelelő ellenintézkedéseket tesz.

5. Felhasznált irodalom

- Anderson, M., Olmstead, K. (2017). *Many smartphone owners don't take steps to secure their devices*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: Pew Research Center: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/03/15/many-smartphone-owners-dont-take-steps-to-secure-their-devices/>
- Ariosz-NRC. (2017). *Lakossági internethasználat, 2016*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: http://nmhh.hu/dokumentum/187704/lakossagi_internethasznalat_2016.pdf
- Cisco. (2014). *A tudatos, a jó szándékú, a felelőtlen és a cinikus*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: https://www.cisco.com/c/hu_hu/about/press/archives-2014/20141104.html
- Criteo. (2016). *Travel Flash Report - The who, what and where of*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: <http://www.criteo.com/media/5717/criteo-travel-flash-report-october-2016.pdf>
- Criteo. (2017). *Global Commerce Review - United Kingdom, Q3 2017*. Letöltés dátuma: 2017. 12 12, forrás: <https://criteo-2421.docs.contently.com/v/global-commerce-review-q3-2017-united-kingdom-en>
- Crotti, R., Misrahi, T. (2017). The Travel & Tourism Competitiveness Index: Travel & Tourism as an Enabler of Inclusive and Sustainable Growth. In World Economic Forum (Szerk.), *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017* (old.: 3). Geneva: World Economic Forum.
- Dudás, G., Boros, L., Vida, G. (2017). Comparing the temporal changes of airfares on online travel agency websites and metasearch engines. *Turizam: međunarodni znanstveno-stručni časopis*, 65(2), old.: 187-203.
- Duverne, H. (2016). *Why the Tourism Industry Should Focus on Cyber Security*. Letöltés dátuma: 2017. 12 12, forrás: <https://pro-assess.com/why-the-tourism-industry-should-focus-on-cyber-security.html/>
- F-Secure. (2017). *The State of Cyber Security 2017*. Letöltés dátuma: 2018. 01 15, forrás: <https://fsecurepressglobal.files.wordpress.com/2017/02/cyber-security-report-2017.pdf>
- Gyebrovszki, T. (2014). Folyamatos fenyegetés a kibertérben. *Hadmérnök*, 9(3), old.: 137-153.
- Hogben, G., Dekker, M. (2010). *Smartphones: Information security risks, opportunities and recommendations for users*. Letöltés dátuma: 2017. 01 26, forrás: <https://www.enisa.europa.eu/publications/smartphones-information-security-risks-opportunities-and-recommendations-for-users>
- Kaspersky Lab. (2017). *Kaspersky Lab Reports Mobile Ransomware Dramatically Increased in Q1 2017*. Letöltés dátuma: 2018. 01 27, forrás: https://usa.kaspersky.com/about/press-releases/2017_kaspersky-lab-reports-mobile-ransomware-dramatically-increased-in-q1-2017
- Knowles, J., Pistone, A. (2017). *New smartphone scam targets owners of stolen phones*. Letöltés dátuma: 2018. 01 15, forrás: abc7 News Eyewitness: <http://abc7chicago.com/technology/new-smartphone-scam-targets-owners-of-stolen-phones/2089537/>
- KSH. (2017). *Az infokommunikációs technológiák és szolgáltatások helyzete Magyarországon, 2016*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Mészáros, C. (2017). *Az öt legkomolyabb IT-biztonsági fenyegetés*. Letöltés dátuma: 2018. 01 05, forrás: Computerworld: <https://computerworld.hu/biztonsag/az-ot-legkomolyabb-it-biztonsagi-fenyegetes-241806.html>
- Munar, A. M., Jacobsen, J. K. (2014). Motivations for sharing tourism experiences through social media. *Tourism management*, 43, old.: 46-54.
- Okazaki, S., Andreu, L., Campo, S. (2017). Knowledge Sharing Among Tourists via Social Media: A Comparison Between Facebook and TripAdvisor. *International Journal of Tourism Research*, 19(1), old.:

107-119.

- Pásztor, M. Zs., Béres-Virág, Á. (2017). A turisztikai szervezetek kommunikációja a digitális korban - avagy településfejlesztés okosan. In Z. Futó (Szerk.), *Magyar vidék - perspektívák, megoldások a XXI. században: I. vidékfejlesztési konferencia*. (old.: 121-126). Szarvas: Szent István Egyetem Egyetemi Kiadó.
- Pásztor, M. Zs., Pető, I., Béres-Virág, Á. (2017). *Turizmusbiztonság online kérdőív*. Letöltés dátuma: 2017. 12 01, forrás: <https://felmeres.gtk.szie.hu/index.php/558423?lang=hu>
- Pham, M. (2017). *Nearly half a million Brits had phones stolen last year*. Letöltés dátuma: 2018. 01 20, forrás: <http://www.mobilenewscwp.co.uk/2017/03/13/nearly-half-million-brits-phones-stolen-last-year/>
- Piskóti, I. (2017) *Siker és hatékonyságelvárások a turizmusmarketingben – trendek és teendők*. Letöltés dátuma: 2017. augusztus 20, forrás: Magyar Marketing Szövetség: <http://www.marketing.hu/hirek/768-piskoti-istvan-siker-es-hatekonysagelvarasok-a-turizmusmarketingben-trendek-es-teendok>
- Poushter, J. (2017/a). *Not everyone in advanced economies is using social media*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: Pew Research Center: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/20/not-everyone-in-advanced-economies-is-using-social-media/>
- Poushter, J. (2017/b). *Smartphones are common in advanced economies, but digital divides remain*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: Pew Research Center: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/21/smartphones-are-common-in-advanced-economies-but-digital-divides-remain/>
- Ráthonyi, G. G. (2016). *Innovatív információtechnológiák alkalmazása a turizmus menedzsmentben doktori (PhD) érkezés*. Debrecen: Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola.
- Rouse, M. (2010). *Advanced persistent threat*. Letöltés dátuma: 2017. 11 07, forrás: <http://searchsecurity.techtarget.com/definition/advanced-persistent-threat-APT>
- Saravanan, S., Sadhu Ramakrishnan, B. (2016. június). Preserving privacy in the context of location based services through location hider in mobile-tourism. *Information Technology & Tourism*, 16(2), old.: 229-248. doi:10.1007/s40558-016-0056-1
- Skycure. (2015). *Skycure Reveals World's Riskiest Tourist Attractions for Mobile Devices*. Letöltés dátuma: 2018. 01 23, forrás: <https://www.skycure.com/pr/skycure-reveals-worlds-riskiest-tourist-attractions-for-mobile-devices/>
- Skycure. (2017). *Q1 2017 Mobile Threat Intelligence Report*. Letöltés dátuma: 2018. 01 10, forrás: <https://www.symantec.com/content/dam/symantec/docs/reports/skycure-mobile-threat-intelligence-report-q1-2017-en.pdf>
- Sziva, I. (2017). Smart destinations for smart Generation? – The requirements of Generation Y in the area of innovative communication. In *6th Conference of the IATE - International Association for Tourism Economics, 21-23 June 2017*. Rimini, Italy.
- Unuchek, R. (2017). *Mobile malware evolution 2016*. Letöltés dátuma: 2018. 01 23, forrás: <https://securelist.com/mobile-malware-evolution-2016/77681/>
- Wang, D., Park, S., Fesenmaier, D. R. (2011). An Examination of Information Services and Smartphone Applications. In: *16th Graduate Students Research Conference*.
- Wang, D., Xiang, Z., Fesenmaier, D. R. (2014). Adapting to the mobile world: A model of smartphone use. *Annals of Tourism Research*, 48, old.: 11-26.
- WTTC. (2016). Summit Summary 2016. London: World Travel & Tourism Council.

Publicising the police image

Pokrócos György

*media law specialist, National University of Public Service, Doctoral School of Public Administration
Sciences, PhD student,
e-mail address: dr.pokrocos@gmail.com*

Abstract

The work of law enforcement agencies, including police, is constantly the focus of interest.

The law enforcement requires a member of professional staff to be present at events that are unpredictable to the public either in the courtroom or in public or private areas. Police officers should also be in place in these cases and must meet their requirements. In such cases, typically photographs or video footage are taken, which later appear in the media. The policing public thus can decide whether or not to abuse the representation in a recognisable way. The issue of publicising the police image is not a novelty. Previously, it has been investigated in a number of cases whether a policeman should be in favour of the media being disclosed or having the same personality rights as civilians, including the protection of image. The question was approached from the point of view of whether the activities of a police officer in the service of the police were a public task, and the policeman was considered a public actor.

1. Introduction

The matter of handling personal data is as ancient as humanity. In the contemporary societies, tax evasion and a population suitable for arms rotation were recorded, but the story from the bible, Herod's provision, was related to data protection, which ordered the killing of newborns. The record keeping of religious scholars was characterised by medieval data management. In Hungary, for the first time in 1515, the diocese of Veszprém ruled on the keeping of the birth register, and the council of Nagyszombat ordered the registrations of marriages in 1611. When photography is „viciously interfering with the private sphere,” then the need to protect privacy, as Warren and Brandeis put it: the individual has the right to take action against those who disturb individual's privacy by using information technology. The first professional data processing and management begins with the invention of the computer in 1938. The shadow of the records and data management was shown by Hungarian deportations, based on the data of the 1941 census. After the II. World War, data management became a tool of dictatorship as the state wanted to know more about its citizens. It is characterised by continuous observations, interviews and taking photographs. During the time of the first electronic databases that appeared in the 1970s, data protection rights protected individuals against the state. Later when private individuals were able to access these databases, they were protected against private individuals. A mileage meter at a border crossing point may also harm the privacy and the principles of data management, as such provision was not included in the customs legislation.

The privacy of the individual was protected by law since societies have emerged. The constant development, the creation of technical achievements and the invention of the camera have redesigned people's lives.

The work of law enforcement agencies, including police, is constantly the focus of interest. Initially, this interest was characteristic of those people who, having noticed the measure, saw it, heard it, and then talked to other people, passing on their experience. Of the law enforcement agencies, the police receive special attention from outside observers, since the activities of legitimate users of physical violence may seem interesting to ordinary people. According to Mihály Ernyes, the police within a public administration are a

centralised, deconcentrated body with a law enforcement, civilian, armed organisational power within the division of power on the enforcement side, with protective powers and the enforcement of legal force as an employer of legal physical force and enforced by the force. (Ernyes, 2002.) The use of physical violence is in itself a concern, especially when it is carried out by people who are engaged in their profession and may be photographed or filmed. But nonviolent action, or even a large number of police force alone, can attract attention. With the development of the information revolution, personal presence is no longer justified, as the recorder police measure can be viewed at a later date. If shared on the internet, it can get to people who can not be defined in advance.

In addition to the police, there is growing interest in the work of the judiciary. The publicity of the negotiations ensures that anyone can take part or mediate. Access to the media in the meeting rooms changes the former habits, and the size of the meeting rooms becomes a part of newscasts. In the United States in the 1960s, the perpetual politicisation of the cause lawyers was brought to the forefront. As a secondary goal of the lawyers, beside the winning of the lawsuit, the goal of displaying mass media is also present, so media mediation s to bring the cause lawyers and the motion lawyers to publicise the meeting rooms to the larger audience, so their case becomes known to the broader society. (Pokol, 2008.)

The media and the public are often recruited by sympathizers which encourages the launch of similar lawsuits. By illustrating the publicity of the conference rooms in the media, we can also look at issues that greatly disturb public harmony, or perhaps by a more famous person, with the involvement of a public actor.

Law enforcement requires a member of a professional staff to be present at events that are unpredictable to the public either in the courtroom or in public or private areas. Police officers should also be in place in these cases and must fulfil their responsibilities. In such cases, typically photographs or video footage is taken, which later appear in the media. The policing public thus can decide whether or not to abuse the representation in a recognisable way. The police carry out a number of activities within the scope of their law-based crime prevention, law enforcement, public administration and law enforcement activities, which are, on the one hand, non-public and, in any case, not always perceived by an external observer, or even explicitly secreted, and therefore its beginning, completion and completion can not be determined. In my thesis, when referring to the police, I exclude the body carrying out internal crime prevention and crime detection tasks and anti-terrorism units. When mentioning a professional staff, we should also consider policemen who are already part of law enforcement training, but already have public service and law enforcement training, which have no independent power of action. By narrowing down the police force, I would like to address the disclosure of the police image only.

2. Rules of publishing the image until 2006

The issue of publicising the police image is not a novelty. Previously, it has been investigated in a number of cases whether a policeman should be in favor of the media being disclosed or having the same personality rights as civilians, including the protection of their image. The question was approached from the point of view of whether the activities of a police officer in the police force were a public task, and the policeman was considered a public actor. Decisions on this basis will be examined before and after 2006, because the 2006 unrest in the history of police means the end of an era and the beginning of another, renewed era. Before the riots, there wouldn't be such a significant and organised attack on the police. Equipment, tools, vehicles, clothing were either inadequate or outdated and failed. Police activities appeared in the media every day.

In 1993, in the second instance proceedings of the Metropolitan Court, the plaintiff argued that the fact that a person works in a public place or in a public space does not in itself mean that the activity is classified as a public act. This finding has been extended by the Metropolitan Court to the official people, so in their case

there is no public participation on the street or at the event. Thus, the Court of First Instance held that it was correct. The court found that the plaintiff's appearance on the public domain during work was not classified as a mass-shot because, although there were more people in the photo, more than one person was shown, but the representation of these people is of an individual character shown. The people in the photo, such as the applicant, were not presented as anonymous, but highlighted and individualised. Such a photograph does not meet the expectations of mass recruiting, it is not mass, but the majority of the most prominent individuals. The court of second instance ruled that the policeman does not publicly publicise his public work, so it can not be stated that without his consent, the recordings made on him are made public. The work of police in public or public places does not mean that they are considered a member of the public, so their personal representation is not allowed without their consent. The Metropolitan Court therefore ruled that a police officer who did his job was not a public actor, and that his presence was not a public act, and therefore he had the right to privacy, so that his image could not be disclosed without his consent. (FPK 1996/2)

In 1997, a verdict was issued on a case in which a dead man carrying a victim of criminal offenses on behalf of the police, initially initiated proceedings against Pesti Reporter and Kurir, took photographs of him at the scene of an offense and reported as an illustration in the newspaper. (I would like to note in brackets that the independent Pest Report in 1995 merged with the already well managed tabloid Kurir led by Gabor Szucs in 1997. The photograph referred to the 1995 release shows a close relationship before the merger of the two papers.)

The dead body transporter has been shown to be worthy of notice after the photographs taken by him: his neighbors turned away from him, pointed behind him, labeled him as a wretch, and the photographs were shown around in his son's school and his daughter's workplace. The triggering events caused him psychological problems, and his children and family were very uncomfortable. (BDT. 1999.4)

The court of first instance held that the photograph attached to the articles in the two newspapers had infringed the human rights of the man in the image because it was made public without his permission. The Pest Boys and the tabloid paper Kurir are forbidden by the court to commit similar violations, and they have imposed on them a fine of 100,000 forints and interest.

The Court of First Instance's judgment was accepted by the Pesti Reporter, but Kurir sought to dismiss the action in its entirety on the ground that the act of the wretched man was a public act. The court of second instance dismissed Kurir's reasoning because, while agreeing that public participation in public activities was not only a public act, he stated that public action should be based on the intention. A person who works in a public place, even if it is in the public interest, does not always intend to act in public. This was also stated in the case of the wretched man, when he said: for the photograph to be taken, it was also necessary to ask for the consent of the wretched man to publish the photographs.

The Metropolitan Court dismissed the Kurir in a second instance and denied similar infringements in the future.

According to the 1994 Constitutional Court's view, it is an outstanding constitutional interest that citizens can take part in political and social processes without fear and conscience, which may also be part of the public and municipal bodies' ability to be criticized publicly. The free criticism and criticism of such public offices is the fundamental right of citizens to be citizens and this is an essential element of democracy. By destroying the law, the fact of defamation and defamation takes over the protection of the honor of officials. It is also in these circumstances that the protection of the integrity of public life is less restrictive of freedom of expression than the protection of the integrity of individuals. In this respect, the Constitutional Court also established constitutional requirements in its decision regarding the applicability of the two facts cited. The significance of the decision of the Constitutional Court shows that, following the decision, people taking part in the public

should also assume that both the press and the wider public monitor all their sayings and actions, so they have to be more patient about the critical manifestations. (36/1994. (VI. 24.) decision of Constitutional Court)

3. Rules of publication of police image after 2006

When analysing and presenting decisions, I chose 2006 as a sort of divider, because the decisions that have been made in the case of public officials, public officials and officials, but this was not specific to the police or not about a specific police measure. In 2006, rioting occurred mainly in the capital, where large numbers of police forces were merged and engaged in teamwork.

At that point, the question was again whether photographers could be taken by police officers serving in public areas? The reporter and editorial of Hír Tv, who was reporting live on the news, did not have a theoretical ability to hide anyone's face, showed civilians and policemen alike in their vulnerable, undignified position, often broadcasting events from the first line.

In September 2007, the National Police Headquarters Department of Legal Affairs contacted the Data Protection Commissioner for a resolution requesting that he filed a complaint as a result of his previous investigation into photographs of police officers on a web portal, against unknown offenders. The police officers were recognisable in the pictures. The Data Protection Commissioner decided that there was no statutory provision for the use of the police image, and the consent of those concerned should be sought. In his view, the policeman is not a public actor and his action is not a public act, so his portrait can not be disclosed. The Commissioner noted that after the fall of 2006 events, the need for a transparent police operation increased, in particular, the number of police officers who had been unlawfully and without identification remained unknown. (Majtényi, 476/K/2000. resolution)

In 2010, the Data Protection Commissioner received a statement from a police officer in a District Police Headquarters in Budapest, where police officers stated that they had enforced a compulsory take-up in accordance with the instructions given in their duties, and that they were published on a web portal without their consent.

András Jóri explained in his statement that the coercive measure was lawfully executed - a command order. The recordings made during this time violate the copyrights' rights of people, which are in the interest of the public, so the disclosure of the photographs is therefore unlawful. (Jóri, ABI-2897-3/2010/P. resolution)

In 2012, the Curia of Hungary explained that the use of its image has the exclusive right to use, and its consent is required for the production and use of the image. Exceptions to this are public performances that do not require the consent of the person on the record. The Mansion concluded that the civil law legal environment does not express either the public or the concept of a public actor. According to jurisprudence and legal literature, one of the important criteria for acting, including public performance, is voluntarily their own choice. For this reason, public participation is a narrower category than participation in public events, because it is a condition for volunteering, that is, that a public actor is voluntarily present to the public and performs his / her activities while the police officer commits. It follows that those who work in the public domain or in public are employees or do not work for the purpose of forming social relations, but fulfill their obligations as an occupation. Consequently, an acting police officer who works in the public area and in the public domain can not be considered a public actor merely because he is an employee of a public body embodying public authority. If you show what is happening in the full, without recognition, there is no need for a police officer's consent. According to the manor, the disclosure of the police image is not necessary for their activity to be verifiable and transparent, therefore the portrait of the police can not be considered public in public interest. There is, therefore, no statutory authorisation to make publicisation of a police officer who performs a public

service or a person who performs his work in the public domain in a recognisable way without the consent of the person concerned.

The Constitutional Court stated in 2014: „Taking picture of a police measure may be made public without consent, if the disclosure is not a purposeful act, that is to say, information on the public interest or the public interest in the exercise of public authority. „Police officers providing events can always be photographed and their pictures can be conveyed to the public without their consent, because the demonstration itself, the event under the right of assembly, is in any case an event of the present. An exception to this is a depiction of human dignity. If a person is objectively portrayed in a public place, this may not be offensive and free from disclosure of current events. If the recording of the report on the congregation does not exceed the content of the faithful illustration of the event, it does not violate the privacy rights and the change of the recording is not necessary. (28/2014. (IX. 29.) decision of Constitutional Court)

Because of the opposing jurisprudence exercised over earlier decisions, the Constitutional Court ruled in 2014 that the image of police officers may be disclosed without their permission if it is not self-directed or does not violate human dignity.

In the reasoning of the Constitutional Court, it was stated that, in the event that the courts fail to observe the interpretations made in earlier decisions, the Constitutional Court has the task of reviewing and annulling such decisions in the context of a constitutional complaint. The decision of the Constitutional Court is binding on everyone, whether it be a legislator or a lawyer, and has repeated this decision in a 2016 decision. (16/2016. (X. 20.) decision of Constitutional Court) (17/2016. (X. 20.) decision of Constitutional Court) In 2017, according to the Constitutional Court's judgment, the judgment of the Manor was incompatible with the interpretation of the Constitutional Court's Basic Law. According to the Italian panel, the interpretation is clear: taking pictures of police measures can be made public. It would be an exception if it were to have the intentional purpose or the intrinsic essence of the human being, for example in the presentation of the suffering of a police officer injured in practicing his profession. Freedom of the press takes precedence if it is not self-directed. (3/2017. (II. 21.) decision of Constitutional Court)

4. Summary

The conceptual element of public action, volunteering, is contradicted by the obligation of the police to perform duties, the police do their job not on their own will but on the orders of their superiors. The command is unquestionable, its criticism can not be made by its subordinate. In this case, the voluntary nature of public action can not be established, it is the execution of an unquestionable decision when the police officer fulfills his duties. The recipient should always be clear and unambiguous about the behavior of the command to be attended by the subordinate.

The anomaly and contradiction of the publicity of the image was resolved by the practice of the press freedom of expression and freedom of the press and the conflict between the protection of the personality rights of the police. All decisions disregarded the fact that the photograph of the person is considered personal data.

During my past ministry experience, I never got distracted if someone wanted to take my measure. During my years in the airport police I got photographed several times with tourists, but as a tourist myself, I also got photographed with other police officers in other countries. The decisions of the Constitutional Court are now clearly stated: photographs of a police measure do not violate the copyrights' personality rights if they are not self-destined. The fact that photographs are viewed as a possible breach of the right to the image and not as a personal data processing, for the future resolution, any legislative changes are required.

5. Literature

- 36/1994. (VI. 24.) decision of Constitutional Court
- 28/2014. (IX. 29.) decision of Constitutional Court
- 16/2016. (X. 20.) decision of Constitutional Court
- 17/2016. (X. 20.) decision of Constitutional Court
- 3/2017. (II. 21.) decision of Constitutional Court
- BDT. 1999.4
- Ernyes Mihály: A magyar rendőrség története, Belügyminisztérium, 2002. Budapest.
- FPK 1996/2
- Jóri András Data Protection Commissioner ABI-2897-3/2010/P. resolution
- László Majtényi Data Protection Commissioner 476/K/2000. resolution
- Pokol Béla: Társadalomtudományi trilógia, Telemedia Network Bt., 2008.